

GLASUL BISERICII

Revista Oficială a Sfintei Mitropolii a Munteniei și Dobrogei
ANUL LXXV. NR. 9-12. SEPTEMBRIE-DECEMBRIE 2006

GLASUL BISERICII

REVISTA OFICIALĂ A SPINTEI MITROPOLII A MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ANUL LXV. NR. 9-12. SEPTEMBRIE-DECEMBRIE 2006

Comitetul de redacție

Președinte:

Prea Fericitul Părinte
† TEOCTIST
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Locțiitor al Cezareei Capadociei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Vicepreședinți:

ÎPS Teodosie al Tomisului
ÎPS Nifon al Târgoviștei
PS Epifanie al Buzăului
PS Calinic al Argeșului
PS Casian al Dunării de Jos
PS Damaschin al Sloboziei și Călărașilor
PS Galaction al Alexandriei și Teleormanului
PS Ambrozie al Giurgiului
PS Sebastian Ilfoveanul și
PS Varsanufie Prahoveanul,
Episcopi Vicari ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor

Membri:

PC Pr. Alexandru Armand Munteanu

Redactor responsabil:

PC Pr. Mihai Hau

Redactor:

PC Pr. Gheorghe Pop

Prea Fericitul Părinte

† **TEOCTIST**

Arhiepiscop al Bucureștilor

Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,

Loctiitor al Cezareei Capadociei și

Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

*Momentul citirii Actului Sinodal întocmit cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române
biserica Sfântul Spiridon-Nou din București, 16 noiembrie 2006*

Cuprins

I. EDITORIAL

- †TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române
Față către față 9

II. PORTRET DE IERARH

- Gheorghe Vasilescu
Fericită împlinire: două decenii de Patriarhat
ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist 17
- Gheorghe Vasilescu
Popas aniversar de ziua numelui
Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist 28

III. OMILETICE ȘI PĂSTORALE

- † Sebastian Ilfoveanul – *Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor*
Cuvânt la Duminica a 24-a după Rusalii 38
- † Varsanufie Prahoveanul – *Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor*
Cuvânt la Duminica a 26-a după Rusalii 42
-) Diacon prof. dr. Ioan Caraza
Cuvânt la praznicul Intrării în Biserică a Sfintei Fecioare Maria 45
- † Varsanufie Prahoveanul – *Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor*
Cateheză despre Proscomidie 54

IV. ARTICOLE ȘI STUDII

- Preot conf. dr. Daniël Benga
Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos 62
- Preot conf. dr. Mihai Săsăujan
Coordonate esențiale ale apostolatului social al Bisericii 76
- Preot prof. dr. Marin Velea
Cinstirea Sfinților în Biserica Ortodoxă 91

✓	Ierom. drd. Policarp Chițulescu	
	Activitatea misionară a Sfântului Ioan Gură de Aur	97
V. DOCUMENTARE		
	Preot conf. dr. Ioan Moldoveanu	
	Țările Române și Locurile Sfinte de-a lungul veacurilor	106
✓	Protos. Teofil Anăstăsoaie	
	Rolul Sfântului Nicodim în monahismul românesc	111
	Protos. Nectarie Șofelea	
	Activitatea ecumenică a patriarhului ecumenic Atenagora I	116
	Drd. Veaceslav Goreanu	
	290 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, personalitate marcantă a culturii și spiritualității românești	132
VI. PUNCTE DE VEDERE		
	Preot prof. dr. Gheorghe I. Drăgulin	
✓	Preocupările Părintelui acad. Dumitru Stăniloae pentru teologia, traducerea și data apariției tratatelor areopagitice	150
✓	Diacon Mihai Ovidiu Cățoi	
	Semnificația semantică a termenului Crăciun	158
✓	Preot lect. dr. Gheorghe Istodor	
	Patologiile manipulării sectare	175
VII. VIAȚA BISERICĂ ÎN MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI		
	Preot Gheorghe Pop	
	„Ca bucuria voastră să fie deplină“ – Sfințirea bisericii Sfintei Mănăstiri „Duminica Știinților Români“ din incinta Atelierele Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române	184
	Secretariatul Cabinetului Patriarhal	
	Agenda de lucru a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române	203
	Gheorghe Vasilescu	
	De ziua Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștiului . .	217
	Protos. Teofil Anăstăsoaie	
	Sinaxa cu stareții și starețele mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor	226

Gh. Vasilescu	
Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a resfințit	
biserica Sfintei Mănăstiri Antim din București	231
¹ Gheorghe Vasilescu	
Sfințirea bisericii Buna Vestire – Curtea Veche din București	240
Preot Dorin Zarioiu	
Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos –	
Conferința preoțească semestrială din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii	
a Bucureștilor, octombrie-noiembrie 2006	252
Redacția	
Punerea pietrei de temelie a Așezământului medico-social	
„Sfântul Pantelimon“ din incinta Mănăstirii Pissiotă	262
Asist. drd. Sabin Preda	
Congresul internațional de teologie „Sfântul Ioan Hrisostom –	
Exeget al Sfintelor Scripturi. Exeget al iubirii dumnezeiești“	269
Preot Mihai Petrescu	
Sfințirea Așezământului social din parohia Brănești, Protoieria Ilfov . .	275
Gheorghe Vasilescu	
Deschiderea cursurilor preoțești	
pentru obținerea gradelor profesionale	281
Referent Ichim Camelușa	
Tineri teologi ce au primit	
Sfânta Taină a Hirotoniei în anii 2005-2006	288
Referent Ichim Camelușa	
Biserici târnosite, sfințite și resfințite	
în Arhiepiscopia Bucureștilor în anul 2006.	291
Preot Loredan Stan	
Agenda de lucru a Prea Sfințitului Părinte Epifanie,	
Episcopul Buzăului și Vrancei	293
Diacon Gelu Aron	
Agenda de lucru a Prea Sfințitului Părinte Casian,	
Episcopul Dunării de Jos.	303
 VIII. OFICIALE	
Secretariatul Arhiepiscopiei Bucureștilor	
Lucrările Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei	
și Dobrogei – Ședința de lucru din 13 noiembrie 2006	310

IX. ANIVERSĂRI

Lidia Popița Stoicescu

Centenarul Catedralei Episcopale din Galați 314

X. BISERICA ȘI ȘCOALA

† TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

„Lumina școlii“ – Mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist adresat elevilor și profesorilor cu prilejul deschiderii noului an școlar 2006-2007. 324

Preot prof. dr. Stelian Ionașcu

Lección de religie în Școala românească de la începuturi până astăzi – privire diacronică 327

Prof. dr. Cristina Benga

Idealul educațional în pedagogia Sfântului Clement din Alexandria . . 354

XI. MELOS

Lect. dr. Nicolae Gheorghică

Muzica bizantină – o scurtă prezentare 370

Ion Pelearcă

Confirmări majore ale corului „Symbol“ 397

XII. IN MEMORIAM

Preot Mihai Colibă

Trecerea la cele veșnice a colegului și prietenului nostru, Părintele Dima Dumitru 402

XIII. CARTE PRIMOASĂ. CINSTE CUI TE-A SCRIS...

Ionuț Codreanu

Noutăți editoriale apărute în cadrul Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. 408

Ionuț Codreanu

Noi apariții editoriale 411

I

EDITORIAL

Față către față¹

„Prin urmare, voi nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici, ci sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu“ (Efeseni 2, 19).

† TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Locțiitor al Cezareei Capadociei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

Iubiți frați și surori,

Această întâlnire este străbătută de sentimente de iubire și de căldură sufletească, având bucuria de a vă întâmpina pentru prima dată chiar aici, la Reședința Patriarhală. Pentru că ne-am întâlnit pe această vatră istorică a Patriarhiei noastre, vreau să pun la inima Dumneavoastră valorile credinței strămoșești, dragostea de țară, învățătura și rânduielile Bisericii, care au stat la temelia dăinuirii poporului român, a ființei lui naționale. La vreme de cumpănă, ca și în timpuri liniștite, Biserica noastră n-a lipsit niciodată din viața credincioșilor săi. Prin preoții de la parohii, prin călugării din mănăstiri, prin profesorii de teologie, ea și-a îndeplinit cu devotament și vrednicie rolul de îndrumător spiritual al poporului și promotor al culturii naționale. Această misiune Biserica o îndeplinește și în zilele noastre.

Clădirea în care ne aflăm a fost dată în folosința Bisericii în anul 1996, devenind Palatul patriarhiei, când Parlamentul României și-a mutat sediul în altă parte. Noi am revendicat această clădire pe baza unui act din anul 1911, prin care Mitropolitul primat Conon Arămescu Donici a protestat către Guvernul de atunci al țării, arătând că s-a ridicat construcția până la pridvorul Catedralei voievodale a domnitorului Constantin Șerban Basarab și a celorlalți domnitori ai țării. Pe temeiul aceluia act, autoritățile statului au dat clădirea în folosin-

¹ Cuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist adresată participanților la prima Conferință a comunităților românești din Europa. Aula Palatului Patriarhiei, 14 octombrie 2006.

ța patriarhiei, iar acum suntem în faza de trecere a ei în proprietatea Bisericii. Clădirea este destinată întâlnirilor periodice ale clericilor, desfășurării lucrărilor Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești, unor activități culturale, sociale, cu ocazia marilor sărbători, precum și unor seminarii, colocvii și simpozioane ecumenice naționale și internaționale organizate de instituțiile noastre de învățământ teologic.

Dumneavoastră nu sunteți străini pentru noi, dar nici străini de ce s-a petrecut în țara noastră în ultima jumătate a secolului trecut. Acum se deschid dosarele fostei Securități din care se vede cum a străbătut clerul Bisericii noastre anii grei ai dictaturii. Societatea vrea să știe cu ce anume au greșit acești slujitori, lucru firesc, de altfel, datorită naturii omului, care este o ființă material-spiritu-ală, aplecată mai mult spre cele pământești. Astfel, pot vedea și ceilalți prin câte suferințe au trecut ierarhii și preoții noștri ca să salveze ființa Bisericii. Prin vrea-rea lui Dumnezeu, Biserica noastră a avut la cârma ei un braț puternic și o min-te luminată, pe vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian, prin a cărui lucrare am străbătut cu cinste acele vremuri triste. Perioada celor cinci decenii de dicta-tură a fost grea pentru Biserica noastră și pentru slujitorii ei. Cu toate acestea, ea a cunoscut o dezvoltare deosebită în plan administrativ-bisericesc, prin ela-borarea unui nou Statut de organizare și funcționare, după care s-a condus și se conduce și astăzi, dar și prin păstrarea învățământului teologic, care a dat preoți și profesori destoinici, ce au știut să ducă mai departe credința noastră ortodoxă. Vă mărturisesc că am împărtășit împreună, clericii și ierarhii, povara vieții de atunci, făcând credința lucrătoare prin fapte.

Și în acele condiții grele, Biserica noastră a păstrat legătura cu toate Bisericile Ortodoxe surori și cu celelalte Biserici creștine din lume. Aici, pe acest deal, în 1954-1955, s-au adunat Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe locale și au procla-mat primii Sfinți din neamul nostru românesc a căror atestare istorică este dove-dită. Biserica noastră nu făcuse până atunci din smerenie canonozări de sfinți, deși, ca popor născut creștin avem mărturii despre martirii din Dobrogea și din celelalte ținuturi românești încă din primele secole creștine. Îmi aduc aminte, când eram student la Facultatea de Teologie, în 1940 că atât ierarhii în predicile lor, cât și profesorii, la deschiderea cursurilor abordau subiectul acesta al cano-nizării Sfinților români. Nu se putea ca o Biserică autocefală, cum este Biserica noastră, organizată ca Patriarhie, cu viață îndelungată, să nu aibă în calenda-rul ei nici un sfânt român. Atâți martiri au mărturisit pe Hristos, și înainte, în primele secole creștine, în părțile locuite de strămoșii noștri, și de-a lungul întregii noastre istorii, dar și în perioada comunistă, despre care atât de mult se vor-bește în zilele noastre. Aceasta a determinat Sfântul Sinod al Bisericii noastre să facă canonizări de sfinți români în 1954-1955 și, apoi, în 1992, proclamând în

rândul sfinților pe acei martiri care au căzut de-a lungul timpului. A fost un act pilduitor, asemenea altora prin care s-a păstrat legătura teologică, culturală și de credință, atât între români, cât și cu celelalte Biserici ortodoxe.

Anul viitor 2007, între 4-6 septembrie, Sibiul va fi capitală culturală europeană, găzduind cea de-a treia Adunare Ecumenică Europeană. Aceasta vorbește de la sine despre legăturile pe care le-am avut, dar și pe care le avem, precum și de ușile deschise ale României către Europa, făcând ca românii să se integreze deplin, nu doar politic și economi, ci și cultural.

Trebuie să vă spun că Biserica noastră menține legături nu numai cu celelalte Biserici și culte din țară, dar, în mod special cu Bisericile Ortodoxe surori și cu Bisericile Creștine din întreaga lume. Ea a avut un rol activ în Consiliul Mondial al Bisericilor contribuind la apropierea dintre Biserici și la promovarea dialogului ecumenic. În urma dialogului teologic s-au îmbunătățit mult relațiile cu Biserica Romei, făcându-se pași concreți spre realizarea unității creștine atât de mult dorite. Acest dialog între cele două Biserici mari creștine din Apus și din Răsărit se află într-o cumpănă acum, dar ne bucurăm de știrile care ne vin de la Patriarhia Ecumenică pentru reluarea contactelor în vederea continuării legăturilor noastre de unitate creștină. Aceste relații ne ajută pe noi ca să organizăm în bună înțelegere cu celelalte Biserici creștine parohii și eparhii românești peste hotare, făcând lucrătoare credința noastră prin păstrarea legăturii canonice cu întreaga Biserică Ortodoxă. Aceste realități, cred le vedeți și Dumneavoastră la preoții și ierarhii noștri din țările europene de unde veniți.

Ne aflăm într-o activitate de menținere a legăturilor cu Bisericile Ortodoxe surori și căutăm împreună soluții pentru rezolvarea în lumina sfințelor canoane și realităților în care trăim, a problemelor cu care se confruntă omenirea. Aceste probleme trebuie să le rezolvăm cu dragoste, ținând cont de principiul iubirii, foarte scump nouă tuturor și în general omenirii. De altfel, Biserica Ortodoxă este Biserica iubirii, a teologiei Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan care a spus că „Dumnezeu este Iubire” (I Ioan 4, 8). De aceea, trebuie să găsim căi în lumina iubirii creștine de rezolvare a problemelor care apar între noi. Toți avem această datorie de a trăi în iubire și de a face să transpară în viața noastră porunca Mântuitorului: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” (Luca 13, 35).

Mă bucur că sunt și doamne printre românii care au venit de dincolo de hotarele țării noastre, căci sunt cu mai multă grijă și știu să mențină dragostea în familie și societate. Mă bucur, totodată, că Dumneavoastră faceți cinste țării și Bisericii noastre acolo de unde veniți. Acum suntem primiți, iată, cu toate valorile noastre în Uniunea Europeană. Suntem primiți și în alte locuri. Patriarhia Ecumenică, de pildă, ne-a oferit o biserică frumoasă la Istanbul, cu acordul au-

torităților turcești datorită bunelor relații dintre noi, dar și vredniciei înaintașilor noștri. Această biserică, cu hramul „Sfintei Cuvioase Parascheva“, pe care o prăznuim noi astăzi, a fost restaurată din temelie de voievodul martir Constantin Brâncoveanu și înzestrată cu toate cele necesare Sfintelor slujbe.

Sfințenia poporului român, iată, vorbește prin ctitoriile strămoșilor noștri. Sunt vestite ctitoriile marelui voievod Constantin Brâncoveanu, care a umplut pământul țării noastre cu adevărate opere de artă, asemenea lui Alexandru cel' Bun, Ștefan cel Mare, Vasile Lupu, Matei Basarab, înzestrându-le și cu Sfinte Moaște pentru a arăta independența Țării și a Bisericii. Avem acum sfinți din neamul nostru, din rândul cuvioșilor părinți care s-au nevoit în Țările Române, unii dintre ei mari cărturari și dascăli ai culturii românești de valoarea celor de Muntele Athos. De curând, Biserica noastră a trecut în rândul sfinților pe Mitropoliții Grigorie Dascălu al Țării Românești și Dosoftei al Moldovei, pe Starețul Gheorghe de la Mănăstirea Cernica și alții. Avem și o mănăstire nouă aici, în București, în cadrul Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române cu hramul „Duminica Sfinților Români“, rânduită de Sfântul Sinod după Duminica Tuturor Sfinților, hramul Mănăstirii Antim, ctitoria marelui Mitropolit Antim Ivireanul trecut și el în rândul sfinților de Biserica noastră. Această nouă mănăstire este ctitoria noastră și o vom sfinți în una din duminicile următoare. Acestea sunt câteva realități din Biserica noastră!

Ne aflăm aici, pe vatra strămoșescă, în plină strădanie de a rândui cele necesare vieții spirituale, altfel n-aș fi abordat asemenea probleme. Suntem în plin avânt de restaurare a bisericilor și mănăstirilor din eparhiile noastre, de îmbunătățire a învățământului teologic și religios. Ne putem mândri că la ceasul integrării României în Europa, în cuprinsul Patriarhiei noastre funcționează 38 de seminarii și 15 facultăți de teologie, cu profesori tineri, pregătiți în școlile noastre teologice. Suntem conștienți că avem multe de făcut, dar lucrarea bisericească nu se măsoară cantitativ, ci se desfășoară continuu și la parametri calitativi. Lucrul acesta l-am constatat din experiența de viață și din relațiile cu Bisericile surori dar și cu ocazia vizitelor făcute în afara granițelor țării. Vă mărturisesc că am vizitat Bisericile surori de pe toate continentele și peste tot m-am bucurat să întâlnesc frați români. M-am bucurat să-i văd și să sfințesc bisericile pe care ei le-au zidit prin propria jertfă.

Mulțumim și cu această ocazie Guvernului României, care la intervenția noastră și a ierarhilor noștri de peste hotare a acordat și acordă ajutoare comunităților românești, unde este nevoie.

Aceeași mulțumire o transmitem și Domnului Mihai Răzvan Ungureanu, Ministrul Afacerilor Externe. Știu că ajutoarele venite din partea Statului Român și a Bisericii noastre Ortodoxe sunt prețioase acolo unde românii sunt în minoritate.

Fac un apel călduros către Dumneavoastră să aveți legături bune cu Biserici-le și credincioșii din țările unde vă aflați. Aceste legături aduc roade bogate. Ele ne apropie de ei și între noi. Acest adevăr ni l-au spus atât reprezentanții comunităților din Italia, Spania, Germania etc., cât și demnitarii din țările unde românii își fac cu vrednicie datoria. Am primit în audiență primari, miniștri, ambasadori care au adus cuvinte de laudă românilor, atât pentru hărnicia lor cât și pentru credința în Dumnezeu. Aceste lucruri vi le-a relatat, cred, și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim în prima zi a Conferinței. Experiența din Germania din vara aceasta m-a bucurat. Am reușit să punem piatra de temelie a unei biserici românești la Berlin și am pecetluit totodată, existența Mitropoliei noastre la Nürnberg, recunoscută de Stat și de celelalte Biserici surori. Acest act a fost salutat de Cardinalii din această țară și de conducătorii celorlalte Biserici cu care suntem în bune relații.

Se cuvine ca noi românii să avem disponibilitate și deschidere către toți. Prea suntem tentați să căutăm pricini neimportante între noi, frații români din aceeași țară. Dacă altădată erau îndreptățite aceste temeri, astăzi nu se justifică. Nu fac decât să ne atragă desconsiderarea celorlalți. De aceea, trebuie să păstrăm unitatea noastră deplină, să fim în Biserică împreună.

Aici, în țară, schimbarea fericită din decembrie 1989 a creat condiții dintre cele mai prielnice pentru activitățile bisericesti. Am putut să facem modificările necesare Statutului de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române. Astfel, Sinodul Bisericii noastre se întrunește în ședințe ordinare de trei ori pe an și în ședințe extraordinare ori de câte ori este nevoie pentru a rezolva probleme ce vin din partea parohiilor, a mănăstirilor, a credincioșilor. Prin aceasta căutăm să nu existe nici o distanță între noi și credincioși dar și să răspundem cerințelor Bisericii, făcându-ne „tuturor toate“ (I Corinteni 9, 22), după cuvântul Sfântului Apostol Pavel, „ca pe toți să-i dobândim“.

Am slujit astăzi la o biserică din București închinată Sfintei Cuvioase Parascheva, unde credincioșii s-au adunat în număr mare să prăznuiască pe Sfânta Parascheva arătându-și în felul acesta dragostea față de Dumnezeu și de Sfinții Lui, precum și dragostea față de Biserică. Suntem recunoscători ierarhilor, preoților și monahilor pentru felul în care știu să-și facă datoria și să răspundă apelurilor noastre.

Anul acesta am trecut prin grele încercări provocate de inundațiile catastrofale care au lovit multe așezări, lăsând numeroși locuitori fără adăpost. Am apelat la credincioși ca să-i ajutăm pe acești frați ai noștri ajunși în suferință. În felul acesta am avut bucuria să facem și noi episcopii, mitropoliile, Patriarhia case pentru sinistrați. Am contribuit astfel, prin efortul special al Bisericii la construirea unor case în județul Vrancei, iar acum în județul Dolj și în alte zone; un

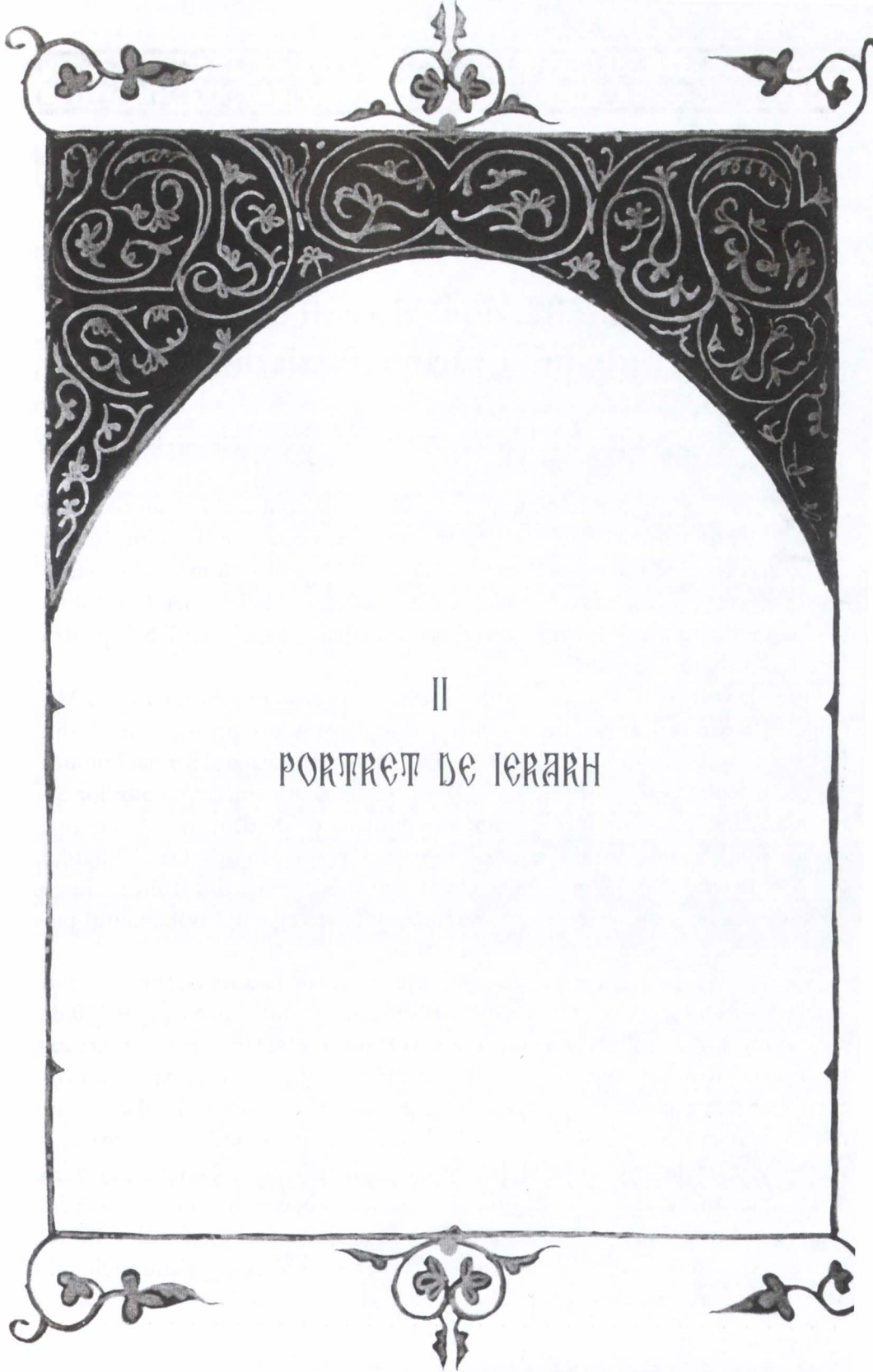
merit deosebit în realizarea acestui proiect având Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul. Continuăm să construim din fondurile noastre și să sprijinim după puteri, pe cei care au nevoie de ajutor. În realizarea acestui proiect am fost susținuți de Radiodifuziunea Română.

Am socotit să vă prezint aceste aspecte din prisosul inimii și al bucuriei de a fi astăzi împreună cu Dumneavoastră. Suntem recunoscători Guvernului României și în special Ministerului Afacerilor de Externe pentru că a inițiat această întâlnire a reprezentanților comunităților românești din Europa. În felul acesta am putut să ne vedem aici la Reședința Patriarhiei nu doar în țările unde Dumneavoastră vă aflați. Cu unii dintre Dumneavoastră ne-am întâlnit sporadic cu ocazia vizitelor pe care le-am făcut în Europa, dar acum este mai bine și mult mai frumos. Vă îndemn, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini Legea lui Hristos”(Galateni 6, 2). Să lăsăm dezbinările ca să vadă și ceilalți duhul de deschidere și dragoste al românilor față de valorile spirituale ale Bisericii și ale Neamului nostru.

Vă îmbrățișez cu toată dragostea și doresc ca această întâlnire să aducă roade bogate spre slava lui Dumnezeu și a Sfintei noastre Biserici, a credinței noastre strămoșești, pentru bucuria noastră a tuturor, căci nimic nu zidește în viața noastră ca împăcarea, nimic nu putem face cu propriile noastre puteri, ci toate le facem împreună prin harul lui Dumnezeu. Să urmăm pilda Sfinților Apostoli în viața noastră, lucrând în mod sobornicesc și în duhul iubirii. Nu găsec altă valoare pe care s-o pun la sufletul și la inima Dumneavoastră, în acest loc sfânt al Bisericii noastre, decât cea a iubirii între noi. Totdeauna să faceți apel la acest belșug de dragoste și acolo unde sunt mai mulți, toți să fie într-un singur gând. Părerii sunt multe, dar un singur gând să domnească, acesta este și principiul Bisericii noastre. Domnul să fie cu noi, știind că acolo unde sunt doi sau trei adunați în numele Domnului și El este împreună cu ei. Același gând de unitate să ne călăuzească pe toți.

Binecuvântarea lui Dumnezeu să fie totdeauna cu noi și să ne îndrume pașii. Să ne facem pilde întru toate, tuturor. Bine ați venit la București! Vă doresc să realizați proiectele Dumneavoastră și să prosperați în activitățile pe care le desfășurați.

II

PORTRET DE IERARH

Fericită împlinire: două decenii de Patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist

Gheorghe Vasilescu

Anul acesta s-au împlinit douăzeci de ani de când, la 9 noiembrie 1986, prin votul Marelui Colegiu Electoral Bisericesc, Prea Fericitul Părinte Teoctist a fost ales Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, întronizarea oficială având loc o săptămână mai târziu, la 16 noiembrie 1986.

Ce au însemnat cei douăzeci de ani de Patriarhat ai Prea Fericitului Sale pentru Biserica Ortodoxă Română?

Faptele vorbesc de la sine: înființarea a 12 noi eparhii în țară; reactivarea Mitropoliei Basarabiei; înființarea a două mitropolii ortodoxe pentru românii din Europa de Vest și a două episcopii pentru românii din Ungaria și Serbia; înnoirea Sfântului Sinod cu ierarhi tineri, dublându-se aproape numărul membrilor Sinodului; canonizarea unor sfinți români; înființarea a 400 de mănăstiri, cea mai recentă fiind Mănăstirea „Duminița Sfinților Români”, ctitoria Prea Fericitului Patriarh Teoctist, din incinta Atelierelor Institutului Biblic; construirea a peste 2000 de biserici noi; reintegrarea învățământului teologic în învățământul public; introducerea predării religiei în școală.

La acestea se adaugă: asigurarea asistenței religioase în armată, spitale, penitenciare; organizarea activității caritativ-filantropice și înființarea a peste 230 de așezăminte sociale sub patronajul Bisericii Ortodoxe Române, pentru toate categoriile defavorizate; inițierea unor campanii umanitare la nivel național pentru ajutor de primă necesitate în cazul unor calamități naturale; derularea unor programe în parteneriat cu autoritățile de stat centrale și locale și cu organizații neguvernamentale pentru combaterea sărăciei, violenței în familie, traficului de ființe umane, consumului de droguri, însoțite cu măsuri de integrare socială; intensificarea activității editoriale, între care tipărirea tuturor cărților de cult și a Bibliei în mai multe ediții, inclusiv a Bibliei – ediție jubiliară a Sfântului Sinod, precum și creșterea numărului publicațiilor bisericești.

Și exemplele pot continua: consolidarea legăturilor frățești cu toate Bisericele Ortodoxe, a relațiilor cu Biserica Romano-Catolică – de referință rămânând întâlnirile Prea Fericitului Patriarh Teoctist cu Papa Ioan Paul al II-lea în 1989, 1999, 2002 – cu Bisericile Protestante și cu organizațiile ecumenice internaționale; deschiderea unei reprezentanțe a Bisericii Ortodoxe Române pe lângă Uniunea Europeană, la Bruxelles.

Toate acestea și încă multe altele, mărturisesc că Biserica Ortodoxă Română este astăzi o Biserică bine consolidată, cu o prezență vie și dinamică în viața societății, capabilă să răspundă imperativelor epocii pe care o parcurge țara și poporul nostru spre limanul mult dorit de prosperitate, statornicie și pace, în contextul integrării în Uniunea Europeană.

Încrederea pe care poporul român o exprimă constant în Biserica stămoșească și în rolul ei nedezmințit în viața credincioșilor, este confirmarea autentică și credibilă a viabilității lucrării sale de slujire a țării și poporului, sub călăuzirea înțeleaptă și roditoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist

Sfânta Liturghie

Prea Fericitul Părinte Patriarh a dorit să marcheze împlinirea celor douăzeci de ani de slujire patriarhală prin Sfânta Liturghie oficiată joi, 16 noiembrie, în biserica Sfântul Spiridon-Nou, paraclis patriarhal, ca mulțumire adusă lui Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra persoanei Prea Fericitului și a Bisericii noastre Ortodoxe Române în acești douăzeci de ani de Patriarhat.

La Sfânta Liturghie, Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost înconjurat de toți membrii Sfântului Sinod, întruniți la București, în ședință de lucru, în zilele de 14-15 noiembrie 2006. În soborul ierarhilor slujitori s-au numărat: Înalț Prea Sfințiii Mitropoliți Daniel al Moldovei și Bucovinei, Laurențiu al Ardealului, Bartolomeu al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, Teofan al Olteniei, Nicolae al Banatului, Petru al Basarabiei, Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, Iosif al Europei Occidentale și Meridionale, Înalț Prea Sfințiii Arhiepiscopi Teodosie al Tomisului, Nifon al Târgoviștei, Pimen al Sucevei și Rădăușilor, Andrei al Alba Iuliei, Prea Sfințiii Episcopi Gherasim al Râmnicului, Epifanie al Buzăului, Calinic al Argeșului și Muscelului, Casian al Dunării de Jos, Timotei al Aradului, Lucian al Caransebeșului, Justinian al Maramureșului și Sătmarului, Nicodim al Severinului și Strehaiei, Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, Ioan al Covasnei și Harghitei, Galaction al Alexandriei și Teleormanului, Ambrozie al Giurgului, Daniil, Locțiitor (Administrator) al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârșeșului, Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, Prea Sfințiii Episcopi Vicențiu Ploieșteanul și Ciprian Câmpineanul, Vicari Patriarhali, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Vicari ai Arhi-

episcopiei Bucureștilor, Calinic Botoșăneanul, Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, Vi-sarion Rășinăreanul, Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Vasile Someșeanul, Vicar al Arhiepiscopiei Clujului, Gurie Gorjeanul, Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, Paisie Lugojeanul, Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, Prea Sfințiții Arhierei Vicari Irineu Slătineanul al Episcopiei Râmnicului, Ioachim Băcăoanul al Episcopiei Romanului, Corneliu Bârlădeanul al Episcopiei Hușilor, Petroniu Sălăjanul al Episcopiei Oradiei, Bihorului și Sălajului și Iustin Sigheteanul al Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului.

Au participat la Sfânta Liturghie preoți, protopopi, profesori, consilieri eparhiali și patriarhali, stareți și starețe de mănăstiri, studenți și elevi seminariști, precum și numeroși credincioși. Slujba a fost transmisă în direct la posturile de radio și televiziune.

După Sfânta Evanghelie (Ioan 10, 9-16), Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal, Secretarul Sfântului Sinod, a citit Actul Sinodal în-tocmit cu prilejul acestui moment aniversar, semnat de toți membrii Sfântului Sinod.

Act Sinodal

„Cu ajutorul Bunului Dumnezeu, s-au încheiat lucrările Sfântului Sinod din zilele de 14-15 noiembrie ale sesiunii sinodale ale anului 2006, în care noi, membrii Sfântului Sinod, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în duh sobornicesc și în deplină unitate am examinat și soluționat o seamă de probleme pastoral-misionare, social-caritative, administrative și organizatorice bisericești care răspund vieții religioase actuale a credincioșilor, vieții monahale din vetrele de spiritualitate ortodoxă, învățământului teologic seminarial și universitar, precum și o seamă de probleme în care se reflectă relațiile din afară cu Bisericile Ortodoxe, cu celelalte Bisericile creștine și cu organizațiile creștine internaționale.

Astăzi, 16 noiembrie 2006, când Biserica noastră sărbătorește douăzeci de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, în Sfânta Liturghie săvârșită în biserica Sfântul Spiridon-Nou din Capitală am înălțat smerite rugăciuni de mulțumire către Preabunul Dumnezeu care ne-a învrednicit să ajungem acest popas înălțător și care ne-a binecuvântat neîncetat pe Noi și Biserica Sa cea Preasfântă din România cu împliniri și roade duhovnicești care se înscriu în cronică Sfintei noastre Biserici.

Pentru toate bunele împliniri din timpul celor douăzeci de ani arhipăstorire patriarhală aducem smerite mulțumiri Preabunului Dumnezeu pentru ceea ce ne-a dăruit și ne-a ajutat să împlinim spre binele și propășirea credincioșilor noștri, cerându-i totodată iertare bunătății Sale, precum și credincioșilor noștri, pentru tot ceea ce n-am reușit până acum să împlinim spre binele nostru al tuturor.

Și astfel, într-un gând și o inimă să slăvim pe Dumnezeu cel în Treime lăudat, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, în vecii vecilor. Amin!"

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un cuvânt de mulțumire lui Dumnezeu pentru cei douăzeci de ani de slujire ca patriarh și a scos în evidență rolul și însemnătatea Sfântului Sinod în viața Bisericii noastre Ortodoxe Române:

Iubiți frați și surori în Domnul,

Ziua de astăzi marchează împlinirea a douăzeci de ani de slujire a Sfinței Patriarhii, de când măritul Colegiu Electoral Bisericesc m-a ales și Mitropoliții țării m-au condus la Jițul Patriarhal, cu ritualul convenit. Pentru mine, personal, este o zi de mare bogăție sufletească. Din textul Actului Sinodal pe care l-ați auzit citit și care a fost semnat de toți ierarhii care mă înconjoară în aceste clipe, se înțelege, fără alte cuvinte, însemnătatea acestor douăzeci de ani în viața Bisericii noastre Ortodoxe Române. Spunând aceasta, îndrept cuvântul meu către dumneavoastră, iubiți frați și surori în Domnul, care ne priviți și mă ascultați; aceste două decenii au înscris și greutățile întâmpinate, zvârcolirile, grijile, alunecările noastre ca oameni, dar și eforturile depuse de fiecare dintre noi, dar mai ales de credincioșii și clerul Bisericii noastre, care și înainte, dar și după 1989, ne-au oferit bogăția inimii lor curate, a bunătății și iubirii lor statornice. În ce mă privește, am simțit acest adevăr încă din copilăria mea, din casa părinților mei, din satul în care m-am născut, din care apoi pe tot parcursul vieții mele am luat curaj ca dintr-un izvor. Cu trecerea anilor și din cartea cea mare a vieții, din același izvor al învățaturii noastre de credință, am înțeles câtă valoare are în viața poporului și a Bisericii noastre naționale Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, alcătuit din toți ierarhii chemați de Duhul Sfânt la această slujire. Pentru aceasta, să-mi fie cu iertare, am intervenit spre a fi citite toate numele membrilor Sfântului Sinod care au semnat Actul Sinodal. Aceasta este o smerită rugăciune a noastră, a tuturor, de mulțumire lui Dumnezeu pentru ajutorul pe care l-am simțit în acești douăzeci de ani de viață bisericească. Dar viața bisericească, asemenea vieții omenirii, cere o grijă neîncetată spre a continua cu roada ziditoare de suflet și a fi călăuziți de Sfântul Sinod pe făgașul înțelepciunii Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți. Vă împărtășesc, iubiți frați și surori în Domnul, că astăzi sunt înconjurat de un număr mare de ierarhi din țară și de peste hotare. Deși, cum ne vedeți, unii dintre noi ne aflăm la vârste venerabile, alții la culmea înțelepciunii, cei mai mulți sunt tineri în slujirea Sfinței Biserici, însă la eparhie și în diferite delegații suntem cu toții una în râvnă, în punctualitate și mai ales în unitatea de gândire și

de faptă. Așa ne-au dat pildă Sfinții Apostoli și Părinți, de a fi în dialog permanent, toți împreună, nu unul singur. La fiecare ședință înălțăm împreună cugetele și inimile către Prea Sfânta Treime și Duhul Sfânt vine în întâmpinarea noastră. E de ajuns ca noi să facem un mic efort, fie preot, fie arhiereu, fie credincios, și să îndreptăm un gând stăruitor către Dumnezeu, către sfinții Lui și Tatăl nostru Cel din ceruri ne întâmpină, cum ne dă pildă în toată viața noastră. El ne-a ajutat și în deceniile care au trecut, ca eforturile noastre întru păstrarea prezenței și lucrării Bisericii să rămână vii în societatea românească din acel timp.

Cu aceste cuvinte, adresez un cuvânt de recunoștință tuturor membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care m-au înconjurat și astăzi la această dumnezeiască Liturghie, semnul suprem al gândirii, lucrării și comuniunii noastre în slujirea permanentă a Bisericii, așa cum a slujit-o Mântuitorul Hristos, care S-a adus pe Sine Jertfă, a zdrobit porțile iadului și a adus lumină în întunericul păcatului și al neștiinței. Tot astfel învățătura noastră de credință, rugăciunea noastră, ne transformă din persoane indifereente, dezorientate – mai ales în aceste vremuri cumplite pe care le străbatem – în creștini adevărați, fii ai luminii, trăitori în Hristos. Văzându-ne pe noi aici, vă rog din suflet să vă îndreptați gândul la prezența Mântuitorului Iisus Hristos. El slujește împreună cu noi, cum I-am simțit prezența Sa, înconjurat de cetele îngerești, astăzi, când am intrat aici, în sfântul altar, toți membrii Sfântului Sinod urmați de preoți și diaconi. Măinile Domnului Iisus Hristos au transformat pâinea și vinul în Însuși Trupul și Sângele Său, pe care ni Le-a dăruit tuturor spre iertarea păcatelor și moștenirea vieții celei veșnice.

Îndrept un gând cald și sfânt către dumnezevoastră, credincioșii noștri ortodocși români din țară și de peste hotare, ai căror ierarhi se află împreună cu noi. Le-ați auzit numele rostite de diaconi și îi priviți, sunt încredințat, cu bucurie. Le mărturisim acum, ca unor părinți sufletești, că ne bucură conduita românilor noștri în mijlocul creștinilor din Europa, America și din întreaga lume, atașamentul lor față de credință, iubirea lor de Dumnezeu și de Biserică. Să vă bucurați, iubiții mei, că aveți fii și fice credincioase, pentru că fiii și ficele noastre și acești păstori ai Sfântului Sinod, chemați de Duhul Sfânt în locurile unde se află fiecare, în slujba unității, continuă pilda de slujire a lui Hristos și a Sfinților Săi. Din acest loc sfânt și cu bucuria cea de negrăit a împărtășirii noastre cu Trupul și Sângele oferit de El Însuși la împlinirea a două decenii de slujire a Bisericii Sale din România, cu această hrană a nemuririi noastre, încredințăm slujitorii sfintei noastre Biserici, iubiți frați și surori în Domnul, că neîncetat ne vom călăuzi strădaniile lucrării noastre spre limanul cel neînserat al învățăturii Domnului și Mântu-

itorului nostru Iisus Hristos și spre rânduielile Sfinților noștri Părinți, văzători și grăitori de Dumnezeu. Orice s-ar întâmpla în lume, nimic nu este mai trainic decât învățătura Mântuitorului Iisus Hristos. Încurajându-ne, de mai bine de două mii de ani ne încredințează, învățându-ne: „Eu am biruit lumea!“ (Ioan 16, 33). Este o biruință prin Jertfa Sa cea de bunăvoie, prin Jertfa de pe Cruce, prin smerenia și rugăciunea Sa.

Și noi, la rândul nostru, călăuziți de credința noastră strămoșească, predicată înaintașilor noștri de Sfântul Apostol Andrei, să îndreptăm cu toții, cler și credincioși, vâslele corăbiei vieții noastre spre aceste limanuri ale învățaturii Mântuitorului Hristos, „Marele Arhiepiscop, Care a străbătut cerurile“ (Evrei 4, 14), spre bine, spre adevăr, spre dreptate, spre fericire cerească, nu numai cea pământească. Aceasta ne-o arată Sfinții care au fost curați cu inima și L-au văzut pe Dumnezeu; ne-o arată strămoșii și părinții noștri din toate colțurile țării românești și ne-o arătați astăzi dumneavoastră, credincioșii noștri, prin zidirile de biserici și de mănăstiri, prin contribuția nespuse de prețioasă la ajutorarea celor sinistrați. Creștinii care au rămas sub cerul liber în urma inundațiilor știu acum că locuiesc într-o casă construită cu contribuția fraților lor, cu contribuția noastră, a Bisericii! Ce minunat lucru putem noi face când suntem stăpâniți de credința în Dumnezeu, de unitate între noi, de unitate în familie, de unitate în societate, de prioritatea binelui, a adevărului, a dreptății!

Toate acestea le gândește și le înmănușează Sfântul Sinod al Bisericii, care prin rugăciune călăuzește viața noastră. Nu sunt vrednic să mulțumesc lui Dumnezeu, Care m-a ajutat să-mi închin viața slujirii! Am experimentat în atâtea decenii cât de mulțumit poți fi când știi că împlinești o rânduială care deși grea, dar e hotărâtă de Sfântul Sinod, care este criteriul unității, al comuniunii și al dobândirii iertării păcatelor și a vieții celei veșnice.

Mă rog cu căldură în aceste clipe lui Dumnezeu să ne păstreze aceste valori cu frumusețea lor, spre a rodi și în viața urmașilor noștri înmiit și înzecit, cu ajutorul și mila Prea Sfintei Treimi, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Treimea cea de o Ființă și nedespărțită. Amin!

Ceremonia din Palatul Patriarhiei

Sfânta Liturghie a fost urmată de un moment festiv organizat în holul Palatului Patriarhiei, la care au participat ierarhii Sfântului Sinod, membri ai Consiliului Național Bisericesc și ai Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, consilieri eparhiali și patriarhali, protopopi, profesori de la Facultatea de Teologie și Seminarul Teologic, preoți, stareți, monahi, funcționari din sectoarele Administrației bisericești. Între cei prezenți s-au aflat și Teodor Baconski și Bogdan

Tătaru Cazaban, consilieri prezidențiali, Adrian Lemeni, secretar de stat pentru Culte, senatori, deputați, reprezentanți ai Armatei, personalități ale vieții publice, reprezentanți ai unor culte din țară și de peste hotare, membri ai Corpului diplomatic, alți oaspeți și invitați.

Ceremonia a fost deschisă de Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu care a spus: *„Aniversarea a douăzeci de ani de la instalarea Prea Fericitului Părinte Teoctist ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române este un prilej de bucurie pentru noi toți. După o lungă perioadă de apăsare în timpul regimului comunist, pentru Biserica noastră, sub arhipăstoria Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, au venit ani de vindecare a rănilor trecutului și de revenire la lucrarea misionară în societate. Biserica s-a reafirmat ca învățătoare, lucrătoare și ajutoare a credincioșilor și mai ales ca sfințitoare a vieții omenești. Reușitele ultimilor ani sunt mari și au adus negrăită bucurie în suflete și mult folos celor aflați în nevoi și suferință. Pe cât de mare a fost strădania Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a le veni tuturor în întâmpinare și de a aduce pace și bucurie în inimile lor, pe atât de grele au fost încercările prin care Prea Fericirea Sa a trecut cu răbdare și înțelepciune“.*

În numele Sfântului Sinod, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei a subliniat: *„Dorim ca în numele Sfântului Sinod să vă adresăm, Prea Fericirea Voastră, felicitări calde, pline de recunoștință pentru cei douăzeci de ani de arhipăstorie ca patriarh al românilor ortodocși din țară și din străinătate și să rugăm pe Hristos Domnul să vă dăruiască sănătate, bucurie, fericire și să continuați încă ani mulți de păstorie“.* Înalt Prea Sfințitul Daniel a oferit Prea Fericirii Sale icoana Maicii Domnului cu Pruncul Iisus în brațe, lucrată în argint, *„ca simbol al prețuirii și recunoștinței noastre filiale“.*

Domnul Călin Popescu Tăriceanu, prim-ministru al Guvernului României, a transmis un mesaj citit de Domnul Adrian Lemeni, secretar de stat pentru Culte. Între altele, în mesaj se spune: *„Prea Fericirea Voastră, cu prilejul aniversării a douăzeci de ani de la întronizarea ca patriarh, am bucuria să vă adresez în numele Guvernului României și al meu personal cele mai calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi împliniri în activitatea pastorală. În cele două decenii de conducere a Bisericii Ortodoxe Române v-ați îngrijit nu numai de problemele pastorale, administrative sau economice ale Bisericii, dar și de învățământul teologic, de restaurarea monumentelor istorice și de artă bisericești, de amplificarea relațiilor de colaborare cu celelalte culte din România, cu Bisericile și cu organizațiile ecumenice internaționale. La acest popas aniversar, Guvernul recunoaște excepționala activitate pe care ați desfășurat-o inclusiv pe tărâm ecumenic, activitate concretizată în dialogul teologic pe care Biserica Ortodoxă Română îl poartă cu cele mai importante Biserici creștine, de asemenea, în numeroase-*

le vizite peste hotare. Ne amintim cu toții de istorica vizită efectuată în 1999 în România de Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea, prima vizită a unui Papă într-o țară ortodoxă, vizită căreia i-ați răspuns în anul 2002. Având convingerea că Biserica Ortodoxă Română va fi și pe viitor reper și nădejde spirituală pentru poporul român, în noul context pe care îl va aduce aderarea țării noastre, la 1 ianuarie 2007, la Uniunea Europeană, vă urez, Prea Fericirii Voastre, mulți și fericiți ani“.

Părintele dr. Ioan Sauca, directorul Institutului Ecumenic de la Bossey (Elveția), a prezentat mesajul Secretarului General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Dr. Samuel Kobia, în care se spune: „În păstoria Prea Fericirii Voastre, o păstorie cu sârguință și devotament, dar în același timp lungă și binecuvântată, ați știut să vă slujiți în mod exemplar Biserica și credincioșii ei numeroși, țara și aspirațiile ei nobile. Făcând aceasta, Prea Fericite, nu ați neglijat să promovați colaborarea între Bisericile creștine, între națiuni și popoare, între culturi și religii. Noi vă suntem, deci, profund recunoscători, pentru că ne-ați slujit de călăuză și de exemplu, de sursă de inspirație și de forță de încurajare, nu numai fraților Dumneavoastră în episcopat, colaboratorilor Dumneavoastră apropiați, credincioșilor și tineretului din țara Dumneavoastră, ci și marii familii ortodoxe și marii familii ecumenice. Astfel, nu mă adresez prin prezenta scrisoare doar unui Primat al unei Biserici Ortodoxe locale, ci unui Patriarh al familiei creștine întregi, folosind aici cuvântul de patriarh în adevărata și plina lui semnificație, fie că aceasta provine din cultura semitică sau greacă, fie cum este el înțeles în cultura mea africană. Da, Prea Fericite, sunteți un Patriarh cunoscut în mod deosebit și respectat profund dincolo de frontierele Bisericii Ortodoxe Române și dincolo de familia ortodoxă. La mulți ani“.

Prezent în mijlocul celor care au luat parte la ceremonie, Domnul Traian Băscescu, Președintele României, l-a felicitat călduros pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist cu prilejul acestui moment aniversar, spunând următoarele:

Vă mulțumesc foarte mult pentru invitație. Am venit cu bucurie la acest moment în care cu toții putem spune că Prea Fericirea Voastră aveți douăzeci de ani de când păstoriți turma ortodoxă a românilor din țară și de perste hotare. La douăzeci de ani de la întronizare, ca șef al statului român, nu vă pot dori decât multă sănătate și, cu rugăciunea mea slabă, să vă dea Dumnezeu putere să vă împliniți gândurile de patriotism pentru România, ca prim păstrător al valorilor naționale, prin Biserica Ortodoxă Română. Am convingerea că Biserica Ortodoxă Română este unul din pilonii de valoare, valoare patriotică, valoare morală, valoare socială, de care românii au atâta nevoie. Vă doresc, Prea Fericirea Voastră, ani mulți și vă doresc să ne păstoriți până când vedem ridicată și Catedrala Mântuirii Neamului. Dumnezeu să vă dea viață lungă!

Răspunzând felicitărilor Președintelui României, Prea Fericirea Sa a spus:

Excelența Voastră, Domnule Președinte,

Ne-ați făcut astăzi o mare bucurie tuturor, incluzându-ne în programul dumneavoastră, deoarece ieri erați în cercurile politice departe de țară, lucrând pentru binele României. Dar n-ați uitat nici de momentul acesta al Bisericii noastre, care însumează un număr de ani, cu valori exprimate de multe ori în suferințe, în multe necazuri, piedici, dar care sunt acum răsplătite de acest popor dreptcredincios, cum îl numim noi, tineri și vârstnici. Ne-au făcut mare bucurie tinerii creștini ortodocși din Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români (ASCOR), care sunt activi și ajută parohiile în lucrările lor sociale. Le-am mulțumit și i-am binecuvântat.

Suntem, Domnule Președinte, așa cum ne cunoașteți, pentru că am observat că știți bine istoria noastră. Oceanul vieții, în imensitatea lui, v-a învățat să descifrați tainele actualității din depozitul cel fără limite al gândirii și experienței, de unde omenirea poate să tragă învățături.

Mulțumesc Înalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Părinți și tuturor celor care ați venit astăzi aici. Vă mulțumesc și pentru faptul că ați dat acum o mărturie și Domnului Președinte al țării, că suntem împreună și la necaz și la bucurie.

Să dea Dumnezeu să mergem pe acest drum mereu!

La mulți ani!

La sfârșitul ceremoniei, într-o atmosferă de dragoste frățească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost felicitat de toți cei prezenți, care i-au adresat călduroase urări sănătate, pace și spor în slujirea patriarhală.

Agapa de la Reședința Patriarhală

Prea Fericitul Părinte Patriarh a oferit ierarhilor Sfântului Sinod, colaboratorilor de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, altor oaspeți și invitați, o agapă la Reședința Patriarhală. În timpul mesei s-au rostit scurte cuvântări de omagiere a Prea Fericirii Sale la împlinirea celor douăzeci de ani de Patriarhat, cu urări de sănătate, pace și îndelungare de zile în fruntea Bisericii Ortodoxe Române.

Între vorbitori s-a numărat Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului, care, între altele a spus: „Dealul Mitropoliei a suferit în cele două decenii de arhipăstorire a Prea Fericirii Sale transformări nemaiîntâlnite. Blocul care a fost ridicat ca să nu se vadă Mitropolia, pe timpul Prea Fericitului Patriarh Teoctist a revenit Mitropoliei. La fel și fostul Palat al Marii Adunări Naționale este astăzi al Patriarhiei. Acestea se datoresc lui Dumnezeu și strădaniei Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. La o zi ca aceasta, când sărbătorim douăzeci de ani de

Patriarhat, rugăm pe Bunul Dumnezeu să-i dăruiască Prea Fericirii Sale și nouă tuturor mulți ani“.

Domnul consilier prezidențial Teodor Baconschi, între altele, a mărturisit: „*Vreau să fac o mărturisire personală. Am o relație veche cu Prea Fericirea Sa și grație acestei relații constante, care, în ciuda unor nori, a rămas solidă, m-am simțit în Biserica noastră ca acasă, ca în familie și ca în locul unde te regăsești pe tine însuși și te bucuri că exiști. Așa cum am făcut-o și în presă, mărturisesc că îi datorez Prea Fericirii Sale o protecție părintească pe care a știut să mi-o asigure în anii în care era normal ca tinerii să fie și ei, alături de ceilalți, persecutați, într-un fel sau altul, de poliția politică. Aduc această mărturisire personală și publică cu privire la curajul, grija părintească și afecțiunea pe care Prea Fericirea Sa le-a arătat nu numai față de mine, ci și față de mulți alți tineri ai Bisericii noastre, pentru ca pri-goana care devenise rutină, să nu ne strice sufletul și să nu ne pună în situații foarte grave. Așa încât, Prea Fericirea Voastră, vă urez sănătate și îndelungă arhipăstori-re și vă mulțumesc încă o dată pentru această prietenie și afecțiune părintească pe care mi le-ați rezervat cu toate păcatele mele, ca om, și cu toate năzdrăvăniile mele de intelectual. Vă mulțumesc și să vă dea Dumnezeu multă sănătate“.*

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Bartolomeu al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului a făcut următoarea subliniere metaforică: „*Astăzi, în timpul ceremoniei din Palatul Patriarhiei, cineva m-a întrebat dacă nu sunt cumva cuprins de un sentiment de invidie, văzând ascensiunea Prea Fericitului Patriarh Teoctist. I-am răspuns nicidecum, dimpotrivă. Acum douăzeci de ani, la întronizarea Prea Fericitului Teoctist, eu am participat în calitate de invitat de onoare, și am fost și la slujbă și la agapă. Or, care este bilanțul? Atunci Prea Fericitul Teoctist a fost înscăunat ca patriarh și patriarh a rămas, iar eu eram un simplu pensionar și acum sunt mitropolit. Unde poate fi invidia. Numai iubire Prea Fericirea Voastră!“*

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei a pus în evidență următoarele: „*Modul în care a fost organizată această sărbătoare, cu smerenie, cumpătate, a diferit de celelalte. Totuși, propun ca pe viitor, Prea Fericirea Voastră să lăsați să se exprime sentimentele așa cum sunt ele în tradiție, ca să mărturisim ceea ce simțim. Căci Actul Sinodal care s-a citit în biserică a fost o tăietură dintr-un întreg, și această tăietură dintr-un întreg nu exprimă întotdeauna întregul. Noi apreciem smerenia și modestia Prea Fericirii Voastre, dar în viitor trebuie să scoatem în evidență cât de mult ați lucrat, cât de mult ați răbdat și cât de mult ați sperat și sperați. Și toate acestea, și lucrarea multă se face cu ajutorul lui Dumnezeu, și răbdarea multă se face tot cu ajutorul lui Dumnezeu, și speranța multă pentru prezentul și viitorul Bisericii se face tot cu ajutorul lui Dumnezeu. De aceea, această dimensiune dubovnicească profundă, care nu se*

vede, dar se simte, trebuie exprimată. Desigur, s-a încercat o exprimare în diferite eparhii tot anul acesta. În toate eparhiile, în toate protopopiatele au fost momente de rugăciune, de mulțumire adusă lui Dumnezeu, de apreciere a jertfelniciei, a lucrării, a răbdării și a speranței Prea Fericirii Voastre pentru întreaga Biserică, și în special pentru Biserica Ortodoxă Română. Dar există forme de a continua această recunoștință exprimată în scris și în imagini. Ne-a impresionat mesajul primit de la Secretarul General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor care a spus un lucru foarte important, că nu sunteți numai Patriarhul României, ci Patriarh în întreaga creștinătate, pentru că ceea ce se face bine într-o Biserică națională este bine pentru întreaga creștinătate. Astăzi, când în Occident bisericile se vând și se transformă în cinematografe, în hoteluri, pentru că nu mai vin credincioșii în ele, la noi în țară se construiesc biserici. Și un patriarh într-o țară în care se construiesc biserici noi, se fac eparhii noi, se hirotonesc episcopi noi și preoți noi, este un patriarh al întregii creștinătăți, ca dinamică și misiune a Evangheliei lui Hristos. Vă mulțumim, Prea Fericirea Voastră, și vă dorim ani mulți și binecuvântați. Să fiți misionar pentru întreaga creștinătate“.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh a mulțumit pentru cuvintele frumoase și urările adresate, dorindu-le tuturor celor de față sănătate, pace și bucurie în viață.

Expoziția de fotografii din holul Palatului Patriarhiei

Biroul de Presă al Patriarhiei Române, prin grija și sub îndrumarea Prea Sfințitului Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal, a organizat în holul Palatului Patriarhiei o expoziție de fotografii intitulată „Douăzeci de ani în secvențe fotografice“.

Expoziția, ca o carte deschisă cu icoane vii, îl prezintă pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în diverse momente ale slujrii și lucrării sale patriarhale: liturghisind, sfințind biserici și mănăstiri, proclamând canonizări de sfinți români, hirotonind arhieriei, preoți și diaconi, instalând episcopi, prezidând ședințe ale Sfântului Sinod, ale Adunării Naționale Bisericești și Adunării Eparhiale București, stând de vorbă cu preoți și credincioși, cu copii, elevi și studenți, cercetând cămine de bătrâni, orfeline, spitale, primind vizita unor patriarhi ortodocși, întâlnindu-se cu personalități ale vieții publice din țară și de peste hotare, cu ambasadori și diplomați, vizitând comunități românești de peste hotare, Biserici creștine, și altele.

Medalia aniversară

Cu ocazia împlinirii celor douăzeci de ani de la întronizarea Prea Fericitului Părinte Teoctist în Scaunul Patriarhal, Patriarhia Română a emis o medalie aniversară, având pe o față chipul Prea Fericirii Sale și inscripția: „Prea Fericitul Pă-“

rinite Patriarh Teoctist“, iar pe cealaltă față imaginea Catedralei Patriarhiei, cu inscripția: „La douăzeci de ani de Patriarhat. 1886-2006“. Medalia aniversară a fost oferită membrilor Sfântului Sinod personal de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în ziua de 15 noiembrie 2006, la încheierea ședinței Sfântului Sinod. Totodată, IPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei a înmănat Prea Fericirii Sale, ca simbol de recunoștință din partea Sfântului Sinod pentru activitatea deosebită desfășurată în slujba Bisericii în cei douăzeci de ani, o medalie de aur, spunând: „*Vă mulțumim, Prea Fericirea Voastră, pentru tot ceea ce a făcut în acești douăzeci de ani de arhipăstorire a Bisericii Ortodoxe Române, douăzeci de ani în care ați lucrat mult, ați răbdat mult și ați sperat mult și toate le-ați făcut cu ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos*“.

Scrisori și telegrame de felicitare

Prea Fericitul Părinte Teoctist a fost felicitat la împlinirea celor douăzeci de ani de Patriarhat, prin mesaje, telegrame și scrisori, de personalități ale culturii românești, membri ai Parlamentului României, ierarhi ai Bisericilor Ortodoxe surori și ai unor Biserici creștine, miniștri, academicieni, profesori universitari, conducători ai unor Culte din țară, comunități ortodoxe române de peste hotare, stareți, protopopi, preoți și credincioși, mărturie a dragostei și prețuirii de care se bucură Prea Fericirea Sa în Ortodoxie, în lumea creștină și în viața publică internă și internațională.

Adresăm și noi Patriarhului nostru, așa cum se cuvine în asemenea momente aniversare, tradiționala urare: **Să ne trăiți întru mulți și binecuvântați ani, Prea Fericirea Voastră!**

Popas aniversar de ziua numelui Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist

Gheorghe Vasilescu

In fiecare an, la 3 septembrie, la praznicul Cuviosului Teoctist, ierarhi, clerici și credincioși se adună pe Dealul Patriarhiei să sărbătorească, potrivit tradiției, ziua numelui Prea Fericitului Părinte Teoctist, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române.

Anul acesta, în ziua de 3 septembrie, care a căzut într-o duminică, Prea Fericitul Părinte Patriarh a oficiat Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, înconjurat de Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos, Prea Sfințiii Episcopi Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul, Vicari Patriarhali, și Prea Sfințiii Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor. A mai slujit în sobor și Prea Cucernicul Preot Grigorie Horton, misionar al Patriarhiei Antiohiei în America.

Au participat la Sfânta Liturghie consilieri patriarhali și eparhiali, profesori de teologie, protopopi, preoți, monahi și monahii, elevi și studenți teologi, credincioși și credincioase. Au mai fost prezenți Domnul Adrian Lemeni, secretar de stat la Secretariatul de Stat pentru Culte, academicieni, oameni de cultură, membri ai Consiliului Național Bisericesc și ai Consiliului Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor, reprezentanți ai Corpului diplomatic, precum și ziariști și reporteri de la radio și televiziune.

Pericopa evanghelică din această duminică (Matei 19, 16-26), despre **Tânărul cel bogat sau Respectarea poruncilor**, a fost tâlmăcită de Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos, cu referire la sărbătoarea Cuviosului Teoctist, patronul spiritual al Prea Fericitului Părinte Patriarh:

Evanghelia de astăzi (Matei 19, 16-26) ne cheamă să dăm un răspuns esențial la o întrebare porunită din entuziasmul unui tânăr aflat în fața Fiului lui Dumnezeu și care dorea mult desăvârșirea.

Acest aspect, deosebit de semnificativ pentru noi cei ce trăim în realitățile de zi cu zi, ne surprinde cu atât mai mult cu cât vine de la un tânăr. El era inițiat în

cele spirituale. Avea cunoștințe bune despre cele dumnezeiești, iar pe de altă parte era și foarte bogat, situație mai rar întâlnită în realitățile cotidiene. Tânărul vine la Domnul Iisus Hristos și-L roagă să-i arate calea de urmat pentru a dobândi viața de veci. La tinerețea sa și din realitățile vieții de aici, el se adresează Domnului cu apelativul de „Cel bun“. Domnul, însă, refuză a accepta să fie numit astfel, spunând că bunătatea este doar apanajul Tatălui, al Părintelui pe Care Îl ascultă, împlinindu-I voia și arătându-ne doar calea către El, Cel ce poate fi bun și cu cei răi, căci este Părintele și nu Fiul. Aceasta dovedește, pe de altă parte, smerenia Mântuitorului, care se cuvine tuturor să ne-o însușim, mai ales când este vorba de realități din ordinea veșniciei. Veșnicia se abordează, deci, cu smerenie și aceasta ne-o arată chiar Mântuitorul. Să mai remarcăm că astăzi, când ascultăm această Evanghelie, aici, la Patriarhie, ne aflăm tocmai la începutul anului nou bisericesc. Se cuvine, așadar, să punem accentul mai mult pe virtuțile celor ce au intrat deja în Împărăția lui Dumnezeu – sfinții – ca fiind unicii călăuzitori ai pământenilor pe calea cea strâmtă care duce la veșnicie.

Să revenim, așadar, la dialogul dintre tânărul bogat, doritor de veșnicie, și Mântuitorul. Tânărului i se amintește condiția de bază pentru a putea aborda tema desăvârșirii și mai apoi, pe cea a veșniciei și anume, păzirea poruncilor Decalogului. Domnul le repetă, structurându-le pe trei coordonate majore: atitudinea față de viață, ca dar de la Dumnezeu; atitudinea față de sine însuși, ca împlinitor al poruncilor vieții virtuoză și, în sfârșit, aspectele privitoare la raportul de frățietate cu semenii. Din toate se desprinde porunca iubirii, care izvorăște din Dumnezeu și se odihnește între noi oamenii, chemați să împlinim rostul nostru dumnezeiesc în omenescul nostru trecător. Aflăm că tânărul cunoaște poruncile și chiar le păzește din fragedă copilărie. Are, deci, părinți cu frica lui Dumnezeu și a crescut într-o astfel de viață virtuoză. Cu toate acestea mai are nevoie de altceva. De fapt de altcineva. Nu-l bucură nici poruncile, în ele însele, nici împlinire omenești, nici chiar bogăția. Dorește ceva de dincolo de toate acestea, ceva care să-l bucure cu adevărat, care să-l facă fericit. Nu știe cum se ajunge la o astfel de stare și de aceea vine la Hristos. Dar iată că aici este chemat, de la tinerețe, la un examen pentru viața veșnică. Greu examen! Grele exigențe! Să vândă tot ce are, să împartă totul săracilor și apoi să-L urmeze pe Hristos, pentru a ajunge la Tatăl, la Dumnezeul veșniciei. Acest aspect îl tulbură! Dar oare pe noi? O, cât de mult! O pe cât de mulți! Tânărul plească ușor capul, întreaga sa persoană se simte, totuși, prea legat de realitățile vieții de aici și, sincer cum este, se întoarce întru ale sale! Nu este de condamnat. Rămâne un om corect și onest, mereu dornic de cea ce este Dincolo! Păzește mai departe poruncile și poate, într-un târziu, se va hotări! Să nădăjduim, însă, că nu ne lasă Dumnezeu fără răspuns la această întrebare!

În calendarul ei, Biserica ne răspunde cu împlinitori ai acestor exigențe. Sfinții de astăzi, Antim al Nicomidiei și Cuviosul Teoctist ne ajută în această direcție. Cuvioșii, asemenea mucenicilor sângelui vărsat pentru veșnicie, după pilda lui Hristos, sunt cei ce jertfesc, de fapt, voința lor. Ei renunță la „bogăția” părelnică, la voia proprie și acceptă calea cea strâmtă. Cuviosul Teoctist este unul dintre ei. Numele acesta, în traducere, înseamnă om bine zidit de Dumnezeu. Un om bine zidit de Dumnezeu zidește și el bine, adăugând „cărămizi” la edificiul Împărăției lui Dumnezeu de pe pământ, care este Biserica. Și iată cum ni se oferă astăzi, în acest sens, în Biserica noastră un exemplu de acceptare a chemării pe calea cea strâmtă a Domnului, de la o vârstă foarte tânără, la 14 ani, vârsta școlarului. Vorbim chiar de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care, la această vârstă, trece din familia numeroasă a celor zece frați și a părinților Marghioala și Dumitru Arăpaș, din Tocileni, la cea a veșniciei! Pleacă fără voia omenească, fără voia părinților, chemat de un imbold de Sus și este primit în brațele smereniei și ale privațiunilor de cele omenești, la Sibăstria Voronei, lângă moaștele Sfântului Onufrie. Cum știm, acest isihast a fost proclamat anul trecut în rândurile sfinților. Prea Fericitul a făcut astăzi un arc peste timp și a arătat astfel duhovnicește fructul urmării Domnului, amintindu-și la această sărbătoare, de răspunsul cel bun pe care l-a dat, cu 75 de ani în urmă, la întrebarea cea mai grea a părăsirii lumii, cu tot ce are ea mai frumos pentru viața de aici, optând pentru urcarea treptelor smereniei, spre a fi mai accesibil semenilor, prin slujirea fără întrerupere.

Astfel, Prea Fericitul Voastră, ați primit de la început noi dascăli și noi părinți duhovnicești, mai întâi în Moldova, la Vorona, unde anul trecut ați revăzut chilia pe care a fost marcat, din inițiativa Înalt Prea Sfințitului Daniel, anul intrării Prea Fericitului Vostru în ascultarea Bisericii. Ați ucenicit la mănăstirea Neamț și la mănăstirea Bistrița, ca mai apoi să-i urmați și pe părinții duhovnicești din Muntenia, la mănăstirea Cernica, unde v-ați școlit, ca ucenic al evlaviosului arhimandrit de atunci Chesarie, devenit mai târziu episcop al Dunării de Jos. Mitropolitul Pimen, de asemenea ierarh al Dunării de Jos, ctitor al uneia din cele mai frumoase catedrale, al cărei centenar tocmai îl prăznuim anul acesta, v-a împlinit, de tânăr, dorul după diaconie și așa ați urcat, treaptă cu treaptă, slujirile până la cea de ierarh, tot tânăr, la 35 de ani, în timpuri extrem de tulburi pentru Biserica noastră, care urca atunci, prin negura ateismului și a suferinței, pe Cruce! Ați găsit un mare pilduitor în viață, pe Patriarhul Justinian, căruia i-ați fost nu numai ucenic iubit, ci și sfetnic ascultător și credincios. Atunci mănăstirile erau amenințate, preoții excluși și întemnițați, iar poporul umilit. Ați cunoscut calea cea strâmtă, care astăzi unora li se pare că era de invidiat. Știți mai bine ce înseamnă dictatura celor cinci decenii, implicarea în purtarea

suferințelor, lipsei de libertate, decât cei ce se exprimă astăzi în libertate, ca niște judecători aspri, fără să fi trăit acele timpuri. Important este că de atunci, cu toți ierarhii, clerul și poporul, ați zidit și nu ați părăsit Crucea Bisericii! Alții spun astăzi altceva, desigur, fără să fi cunoscut din interior realitățile mult mai aspre de cum apar ele în cosemnările arhivelor! Faptele sunt mult mai concludente decât vorbele despre suferințele și despre slăbiciunile de altfel comune nouă tuturor celor ce luăm prea repede piatra s-o aruncăm asupra semenului!

V-a fost dat să refaceți ctitorii monastice în toate eparhiile pe unde ați păstorit, la Arad, la Craiova și la Iași, căci ați fost mereu solidar cu tgma monahală, căreia îi aparțineți și port smerit mărturia anilor '80 când, cu doi ani înainte de răsturnarea regimului asupritor, vă preocupați de școlirea, în taină, a tinerilor călugări și tinerelor călugărițe și care, iată, astăzi sunt o mărturie vie a reînnoirii duhovnicești în toate mănăstirile reînființate sau înființate după '90. Ce ar fi zidirile de piatră fără cele umane, pe care le-ați ajutat să se formeze la vremea aceea !

Pretutindeni în eparhiile păstorite ați încurajat restaurarea patrimoniului bisericesc, parte integrantă a culturii și a sufletului românesc. Peste tot ați ajutat preoțimea și ați impulsionat învățământul teologic să se dezvolte, evident în limitări greu de închipuit atunci și cu eforturi ce mergeau până la umiliri în fața celor puternici, dar cu mare folos pentru Biserică.

Chemat de Biserică la slujirea de Întâistătător, ați cunoscut durerile, suferințele și limitările tuturor celor credincioși și ei pot da mărturie despre modul în care ierarhia și credincioșii au slujit Domnului și neamului. Trecerea spre libertate nu a fost și nu este deloc ușoară. Anii '90 au arătat reversările de buurie, dar și de revoltă. Ați trecut cel dintâi peste valuri grele după suferința asumată, ați revenit, fiind chemat de Biserică și ați rămas cu noi toți, în corabie!

Ați continuat vâslirea și ați contribuit la reînnoirea slujirii, începând cu chemarea și rânduirea multor tineri ierarhi în Sfântul Sinod. Ați refăcut vechile centre eparhiale desființate, ați ajutat la înființarea altora în țară și în străinătate, pentru românii aflați acolo și ați arătat că Biserica are „vâslași” pe care i-a format în momente extrem de grele.

Pentru a răspunde educației religioase ați inițiat în Sfântul Sinod măsuri menite să-L apropie pe Domnul de tineretul care, aidoma tânărului din Evanghelia de astăzi, caută o nouă direcție față de cea a lumii, care-i lipsită adesea de perspectivă spirituală. Stau mărturie școlile de teologie, medii și universitare, pretutindeni în țara noastră, care arată o bogăție vocațională a slujirii fără precedent în lumea contemporană, confruntată tot mai mult cu secularismul, cu egoismul și cu violența.

Pentru a împlini setea de cultură plină de seva Duhului Sfânt, ați încurajat publicarea de opere teologice și de literatură duhovnicească, atât de necesare hranei sufletești.

Dar slujirea Prea Fericirii Voastre s-a extins și spre aspectele sociale, înființându-se centre de activare a poruncii Mântuitorului față de lume, lucrare acceptată cu entuziasm de clerul nostru, de mănăstiri și de poporul credincios, fără de care nu ar fi posibilă nici o traducere în fapt a chemării Evangheliei iubirii. Poporul v-a urmat, căci a văzut în Prea Fericirea Voastră și în Sfântul Sinod pe iubitorii de semeni, în toate împrejurările și mai ales în suferință. Ați inițiat construcția de case pentru sinistrați și dăm mărturie aici din Eparhia Dunării de Jos, unde aproape 50 de locuințe arată legătura dintre Părintele duhovnicesc din fruntea Bisericii, urmat de alți ierarhi și credincioșii noștri, fapt extrem de concludent în concretizarea iubirii! În această direcție sunt multe de spus pe această temă. Ne va da și o mărturie concretă un reprezentant al Patriarhiei Antiohiei, care activează în Statele Unite, tot ca misionar al carității. Aceasta este esența Ortodoxiei !

Iată, Prea Fericirea Voastră, tot atâtea dovezi clare, succint prezentate în cadrul Sfintei Liturghii, după citirea Sfintei Evanghelii, menite să adeverească fructificare darurilor ce le-ați primit de la Domnul, de când ați acceptat urmarea chemării Sale pe calea cea strâmtă, în Biserică. Toate acestea și multe altele care nu pot fi cuprinse în scurta noastră vorbire și care mărturisesc, prin faptele Prea Fericirii Voastre în Biserică, la două decenii de când vă aflați în fruntea Sfântului Sinod, ca despre un păstor bun și destoinic, urmat de popor și de slujitori pe calea cea grea, plină de privațiuni, de suferințe și de necazuri, dar și de biruințe !

Făcând parte din ceata ierarhilor mai tineri, care, iată, asatăzi vă înconjoară în Sfânta Catedrală, la Duminica chemării tânărului la urmarea căii aspre, având și mărturisitor ceresc pe ocrotitorul Prea Fericirii Voastre, Cuviosul Teotist, ne îngăduim să Vă oferim, în dar, ca semn de recunoștință pentru pilda slujirii devotate în Biserica noastră, petalele dragostei și ale recunoștinței clerului și credincioșilor, rugând pe Mântuitorul să Vă țină mulți și buni ani într-o rodnică arhipăstorească slujire!

Întâi pomenește, Doamne, pe Prea Fericitul Părintele nostru Teotist, Arhiepiscopul Bucureștilor, Mitropolitul Munteniei și Dobrogei, Locțiitorul Cezareii Capadociei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pe care-l dăruiește sfintelor Tale biserici întreg, cinstit, sănătos, îndelungat în zile, drept învățând cuvântul adevărului.

La sfârșitul Sfintei Liturghii a vorbit Părintele Grigorie Horton, preot misionar al Patriarhiei Antiohiei în America, care a spus între altele:

„Din partea Prea Fericitului Patriarh Ignatie al Antiohiei, în această zi de început a anului bisericesc, dar și a anului civil, Vă transmit cele mai calde urări de sănătate și mulți ani. În fiecare zi, potrivit calendarului Bisericii Ortodoxe, sărbătorim un Părinte, un Sfânt sau o mare sărbătoare bisericească. Facem aceasta peste tot, în toată lumea ortodoxă, împreună cu Biserica Ortodoxă Română. Suntem, deci, în același Duh. Este o mare bucurie când calendarul ceresc vine pe pământ împreună cu calendarul pământesc, așa ca în ziua aceasta a sărbătorii Sfântului Cuvios Teoctist, patronul Patriarhului nostru iubit Teoctist.

Așa cum a zis Prea Sfințitul Episcop Casian în cuvântul său, numele Teoctist înseamnă zidit de Dumnezeu. Și noi știm că Dumnezeu nu zidește nimic fără dragoste. Sărbătorind astăzi pe Cuviosul Teoctist, suntem încurajați de iubirea părintească a Prea Fericii Sale pentru noi. Este binecuvântarea pe care Prea Fericea Sa ne-o dă astăzi tuturor. Noi încurajăm rugăciunea către Dumnezeu care totdeauna aduce iubire, iar Prea Fericea Sa este Părintele nostru iubitor. Această dragoste ne apropie, această comuniune rămâne cu noi.

Încă o dată, Prea Fericea Voastră, din partea Prea Fericitului Patriarh Ignatie al Antiohiei, care a suferit și s-a luptat la fel ca Prea Fericea Voastră, pentru clerul său și credincioșii săi, vă dorim pace, sănătate și La mulți ani!”

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh a mulțumit Prea Sfințitului Episcop Casian și Prea Cucernicului Preot Grigorie Horton pentru urările adresate, precum și tuturor celor care au dorit să fie prezenți la ziua numelui Prea Fericii Sale:

*Iubiți credincioși,
Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Cuvioase Maici,*

Este o zi încărcată, se înțelege, de adânci și statornice învățăminte și întâmplări care se petrec în viața noastră, uneori fără să știm sau să ne așteptăm, știind că Dumnezeu este Cel care rânduieste timpurile și rosturile oamenilor, cum spunea Părintele Grigore Horton, care ne-a bucurat să ne transmită mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh apostolic al Antiohiei, Ignatie al IV-lea, cu reședința la Damasc. Părintele Grigore este preot de mir, are o coroană de copii și este preot misionar al Patriarhiei Antiohiei în Statele Unite ale Americii. M-a impresionat mult acest cuvânt special pentru ziua aceasta, dânsul făcând parte împreună cu noi din soborul slujitor. M-a impresionat, iubiții mei, pentru că îl cunosc pe Prea Fericitul Patriarh Ignatie al Antiohiei din 1963, de la o conferință ecumenică desfășurată la Montreal, în Canada, pe atunci arhimandrit și unde au participat reprezentanți din toate Bisericile Ortodoxe și din toată creștinătatea. De atunci ne-am mai întâlnit și în alte părți în lucrarea sfântă de apropiere a Bisericilor,

păstrând vie frățietatea noastră. Prea Fericitul Părinte Patriarh Ignatie al IV-lea este unul dintre cei mai vestiți teologi ai sfintei noastre Ortodoxii, cunoscut în întreaga creștinătate. Am trăit bucuria să-l avem oaspete, Prea Fericirea Sa vizitându-ne Biserica și țara și vorbind chiar în această catedrală. M-a înduioșat, însă, de data aceasta, prezența și cuvântul de astăzi al Părintelui Grigore, mai ales, că ne-a amintit de anii 1989 și 1990, când Biserica noastră a trecut prin situații neașteptate, când s-a revărsat peste țară și Biserică darul sfânt al libertății. Cunoaștem prin ce am trecut atunci, fiind nevoit să cer Sfântului Sinod retragerea. Se știe că atunci când zicem Biserică, ea nu poate fi înțeleasă fără slujitorul ei din locul acesta, fără preoțimea și credincioșii ei. De aceea, la toate durerile, lacrimile și bucuriile ei participă tot poporul lui Dumnezeu, care constituie viața Bisericii noastre. Față de stările de atunci, cum se știe, Biserica și slujitorii ei, au fost loviți, ca și astăzi, și primul am fost eu, deși noi, ierarhii Sfântului Sinod, încă de la prima ședință din 3-4 ianuarie 1990, am adresat credincioșilor o scrisoare pastorală de iubire și de pocăință, pe care am semnat-o cu toții și în care am cerut iertare că poate unii dintre noi sau preoții slujitori, în anii dictaturii opresoare a Religiei, am alunecat cu ceva. Constatăm și acum loviri și atacuri zgomotoase contra noastră, cu multă satisfacție din partea fraților care nu cunosc învățătura Sfintei noastre Biserici. Și atunci, văzând șirul de atacuri contra ierarhilor, preoților și Bisericii, am cerut Sfântului Sinod retragerea mea din această slujire. Dar punctul culminant a fost atunci că, pe lângă rugăciunile, scrisorile și intervențiile mănăstirilor, ale preoților și credincioșilor din toată țara de a-mi relua slujirea mea, la chemarea Sfântului Sinod, pe lângă toate acestea, zic, am primit scrisoare și din partea Bisericii Ortodoxe, semnată de Prea Fericitul Patriarh Ignatie al Antiohiei și de Prea Fericitul Partenie al Alexandriei, fie iertat în Domnul, în numele celorlalți patriarhi și întâistătători, făcându-mă atent asupra îndatoririi de a face ascultare Sfântului Sinod. Ca urmare, am fost chemat de Sfântul Sinod, făcând ascultare și, iată, ne găsim împreună aici.

Nu se uită asemenea momente ușor și nu le pot uita eu, care am străbătut cele cinci decenii grele din viața Bisericii noastre alături de Patriarhul Justinian Marina, considerat în 1958, de către cel mai vajnic prigonitor al Bisericii și al credinței, ministrul de interne Alexandru Drăghici, „dușmanul cel mai înverșunat al comunismului”, iar preoții, profesorii, călugării, credincioșii și colaboratorii Patriarhului Justinian erau numiți de către acest ministru: „armata neagră contrarevoluționară”. Sunt adevăruri care au ieșit la iveală din aceste dosare atât de mult discutate acum, însă, nu se vorbește nimic de dosarele preoțimii, tot de la Securitate, în care au fost scrise nume de ierarhi, preoți, monahi și credincioși, care au murit în închisorile comuniste, în deportări și lagăre și pe care îi pomenim la fiecare slujbă, împreună cu toți eroii și mărturisitorii credinței. Dar pri-

mim cu înțelegere și se cuvine să ne rugăm pentru toți. Iată, că a apărut și acest cuvânt astăzi, de ziua plăcutului lui Dumnezeu, Sfântul Cuvios Teoctist.

Ziua Cuviosului Teoctist este o sărbătoare mișcătoare. Rareori ea cade duminica. Din copilărie mi-a plăcut biserica și mănăstirea, cum a spus Prea Sfințitul Episcop Casian în cuvântul rostit. Îi mulțumesc pentru cuprinderea semnificației acestei sărbători. Este adevărat că am dorit să fiu monah și diacon, ca orice tânăr. Ne aflăm, așadar, iubiiții mei, în lumina sfintei Învieri și în cea a sfinților prezenți ca mărturii în viața noastră. Chiar atunci când nu ne așteptăm, sfinții vin în ajutorul nostru, în calea noastră. Aceasta este una din cele mai importante învățături creștinești, despre prezența și rolul binefăcător al sfinților în viața creștinilor, a preoților, a arhiereilor. Să ne rugăm, deci, lui Dumnezeu să nu ne îndepărtăm de El și de sfinții Săi, ci împreună să laudăm pe Dumnezeu prin faptele noastre. Mai mult prin fapte decât prin vorbe! Vorbele zboară, dar faptele rămân și mărturisesc totdeauna despre noi, despre vrednicia noastră. Căci mult ajută sfinții întru împlinirea voii lui Dumnezeu. Să le urmăm pilda vieții lor de rugăciune, de bunătate și de iubire a semenilor și al respectului lor față de creația lui Dumnezeu.

Mulțumesc cu toată dragostea Prea Sfințiților Episcopi din jurul meu și, îndeosebi, Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos pentru cuvântul pe care mi l-a adresat. Nu ne-am gândit că această zi onomastică ne va aduce o bogăție de învățături. Ne-am gândit și la pericopa evanghelică de astăzi (Matei 19, 16-26), la întâlnirea atât de grăitoare între tânărul cel bogat și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Dar din toate învățăm și pentru toate trebuie să dăm slavă lui Dumnezeu. El ne călăuzește cu darul Său și cu iubirea Sa de oameni, și ne călăuzește și acum, și din care, cu frică și cu dragoste pentru slujirea Bisericii, vă împărtășim dumneavoastră, tuturor celor care ne ascultă: credință, înțelegere, apropiere de Biserică și de sfinții ei, păzirea rânduielilor bisericesti, spre a fi în stare să rostim ca și tânărul cel bogat: „Toate acestea le-am păzit din copilăria mea“ (Matei 19, 20).

Așa să avem încredere și să avem nădejde în vrednicia poporului român, care a purtat de-a lungul secolelor Crucea și cununa de spini a Mântuitorului Iisus Hristos, împreună cu toți slujitorii Bisericii noastre, mai cu seamă în cele cinci decenii de dictatură comunistă, dând tribut de jertfă mii de preoți, de călugări, de profesori, de credincioși ai Bisericii noastre strămoșești. Pentru toate să mulțumim Bunului Dumnezeu și să ne rugăm să îndrepte viața noastră în calea voii Lui, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!

După aceste cuvinte dătătoare de nădejde ale Prea Fericirii Sale, cei prezenți i-au adresat personal felicitări și urări de sănătate, oferindu-i buchete de flori. Tu-

turor, le-a răspuns Prea Fericirea Sa, adresându-le aceleași urări de sănătate și spor în lucrarea de slujire a Bisericii și neamului nostru.

Cu aceasta, sărbătoarea zilei onomastice a Întâistătorului Bisericii noastre s-a încheiat, participanții plecând mai întăriți sufletește la rosturile lor, spre a împlini lucrul bine plăcut lui Dumnezeu și oamenilor.

III

OMILETICE ȘI PASTORALE

Cuvânt la Duminica a 24-a după Rusalii

Înviearea fiicei lui Iair (Luca 8, 41-56)

† Sebastian Ilfoveanul

Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor

Iubiți credincioși,

Evangelia de astăzi evocă două minuni săvârșite de Mântuitorul Hristos: vindecarea femeii care s-a atins în mod discret de veșmintele Sale și învierea din morți a fiicei lui Iair, o copilă de numai doisprezece ani, singură la părinți. Obișnuia Hristos să-și legitimizeze învățătura și cuvintele pe care le adresa poporului cu astfel de semne și minuni. Așa se face că, de-a lungul celor trei ani și jumătate, cât timp a durat activitatea Sa publică, Hristos a vindecat în mai multe rânduri bolnavi: orbi, leproși, ologi și, iată, în evanghelia de astăzi, a înviat până și o copilă, ca să arate tuturor că El este Dumnezeu, Stăpân al sufletelor, dar și al trupurilor; Stăpân al vieții, dar și al morții.

Ceea ce mi-a atras atenția în mod deosebit în această evangheligie este un lucru care, în general, cred, trece neobservat, și anume acela că Mântuitorul Hristos a fost luat în răs de către cei care plângeau la căpătâiul copilei moarte. De ce a fost luat în răs Hristos? Pentru că s-a exprimat altfel de cât se așteptau oamenii din vremea aceea: „Nu plângeți; n-a murit, ci doarme“ (Luca 8, 52). Și au răs cei care se aflau de față, privind-l pe Hristos cu mirare și îndoindu-se că Acesta este Învățătorul despre care se tot auzea că propovăduiește o învățătură nemaiauzită și că săvârșește semne și minuni nemaîntâlnite în popor.

Ei bine, gestul acesta, de a râde de Hristos, pe care îl întâlnim în evanghelia de astăzi, nu este un gest singular în activitatea Sa. Aduceți-vă aminte că, încă de la începutul propovăduirii Sale, s-a încercat discreditarea și compromiterea persoanei Mântuitorului Hristos și a învățăturii Sale. Când a început să învețe în sinagoga din patria sa, conaționali și contemporanii Săi spuneau: „De unde știe acesta carte fără să fi învățat? (Ioan 7, 15) Ce este înțelepciunea care I s-a dat Lui? Și cum se fac minuni ca acestea prin mâinile Lui? Au nu este Acesta teslarul, fiul Mariei și fratele lui Iacov și a lui Iosif și al lui Iuda și al lui Simion? Și nu sunt, oare, surorile Lui aici la noi?“ (Marcu 6, 2-3). Când Mântuitorul Hristos aducea vin-

decare celor aflați în suferință și iertare de păcate, arătând, astfel, că de multe ori bolile noastre trupești sunt urmare a păcatelor, care era poziția contemporanilor Săi? „Cine este Acesta care grăiește hule? Cine poate să ierte păcatele decât Unul Dumnezeu?” (Luca 5, 21)

În evanghelia de astăzi, așadar, oamenii au râs de Hristos când le-a spus: „Nu plângeți; copilă n-a murit, ci doarme”(Luca 8, 52). L-au privit cu neîncredere, cugetând dacă nu cumva au greșit adresându-se acestui Învățător. Hristos însă refuză un dialog – care, de altfel, oricum nu ar fi avut nici o finalitate – cu acei oameni care L-au persiflat, dar face un lucru care îi lasă pe toți înmărmuriți: „apucându-o de mână pe copilă a strigat: Copilă, scoală-te! Și duhul ei s-a întors și a înviat îndată” (Luca 8, 54), arătând prin aceasta că este Stăpânul vieții și al morții și că, pentru El, moartea este, totuși, „somm”.

Dragii mei,

Plecând de la deosebirea de limbaj și de concepție prin care Mântuitorul Hristos numește moartea somm, aș vrea să medităm fiecare dintre noi și să încetăm odată pentru totdeauna să privim moartea ca pe marea catastrofă ce ne aruncă în neant, în neexistență. Motivul pentru care Hristos a primit să facă minunea învierii din morți a ficei lui Iair a fost acela ca să ne arate tuturor că la Dumnezeu nu moartea are ultimul cuvânt. Pentru necredincioși toate acestea stârnesc, poate, și astăzi zâmbete, dar, pentru noi, cei care credem cu toată tăria în viața de dincolo, ne întăresc credința că Dumnezeu este deopotrivă Stăpânul vieții și al morții. Hristos a numit moartea „somm”, iar Biserica, peste veacuri, a numit locul de odihnă a celor adormiți în Domnul „cimitir”, care în limba greacă înseamnă „dormitor”(de la verbul kimamai = a dormi). Este locul unde, trupește, adormiții robii lui Dumnezeu se odihnesc, iar sufletele lor continuă să trăiască o nouă viață, de unde a și fost chemată fica lui Iair astăzi.

Iată cum gândea Hristos și iată cum se justifică „limbajul” și modul Său diferit de exprimare. Ce au făcut oamenii care nu s-au putut ridica până la înțelepciunea cuvintelor Sale? Au râs de El. Iar lucrul acesta, din păcate, s-a perpetuat peste veacuri și în mințile și concepțiile multora dintre semenii noștri, care de multe ori au luat în râs și au batjocorit persoana și învățătura Mântuitorului Hristos, socotindu-o demnă de râs, perimată, retrogradă sau chiar păguboasă.

În fiecare sfârșit de octombrie, pe Dealul Patriarhiei se întâmplă o mare minune! Patru-cinci zile în continuu, zi și noapte, credincioși din București, și nu numai, vin și așteaptă ceasuri în șir în picioare, răbdând frigul toamnei, vorbind un alt „limbaj” și „exprimându-se” cu totul altfel decât spun mulți că ar trebui să se exprime și să se comporte un om în secolul XXI. Ei bine, am văzut în mass-media fel de fel de interpretări și opinii privind prezența și participarea

acestor credincioși, veniți într-un număr atât de mare în pelerinaj la sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, și care mi-au adus aminte de „râsul“ celor din evanghelia de astăzi. „Cum vom intra noi în Europa cu un astfel de comportament, cu astfel de manifestări?“ – se întrebau „cu amărăciune“ unii semeni de-ai noștri, vizibil îngrijorați de comportamentul „învechit, expirat și medieval“, după cum l-au numit ei. Iată diferență de concepție, „limbaj“ și exprimare. Iată cum am ajuns să vorbim „limbi“ diferite, să avem comportament și concepții diferite și cum unii ajung să pară ridicoli în fața celorlalți.

Care este, dragii mei, cauza acestui comportament „învechit“ pe care dumneavoastră, credincioșii, vă „încăpățânați“ să-l aveți și să-l manifestați în fiecare an în aceste zile sfinte de sărbătoare și nu numai? Oare nu credința atât de lăudată de Mântuitorul Hristos astăzi când, femeii celei cu scurgere *de sânge de doisprezece ani, i-a zis*: „*Îndrăznește, fiică, credința ta te-a mântuit*“ (Luca 8, 48), sau credința tatălui îndurerat de moartea unicei lui fiice, căruia i-a zis: „*Crede numai și se va izbăvi*“? (Luca 8, 50). Ce este acest comportament și manifestare în secolul XXI, dacă nu expresia tradiției evlavioase de veacuri a poporului nostru care, din fericire, nu s-a stins, chiar dacă, potrivit caracterizărilor unora și altora, ar fi un comportament învechit, retrograd și medieval, care nu are nimic de-a face cu civilizația europeană, la ale cărei porți batem și noi? Să fie oare, credința noastră, incompatibilă cu Uniunea Europeană, la care tocmai aderăm? Dar, pentru numele lui Dumnezeu, este, totuși, credința, evlavia și comportamentul nostru specific de veacuri... Pe mine nu acestea mă îngrijorează, căci acestea și-au dovedit valoarea și importanța lor de-a lungul celor două milenii! Altceva este care trebuie să ne îngrijoreze, și anume că factorii de decizie din Uniunea Europeană au refuzat ca în Constituția ei să fie stipulată în chip expres originea și cultura creștină a Europei! Mă îngrijorează faptul că este renegată astfel propria istorie; sunt renegați „părinții“: „*tata*“ și „*mama*“ – *mă refer la Creștinism și la morală!* Mă îngrijorează că este respins tot mai mult Creștinismul, în schimb este promovată fără de rușine imoralitatea! Ați văzut și dumneavoastră: pelerinajul la Sfintele Moaște este considerat o manifestare și un comportament medieval și „de răs“, iar paradele și acțiunile celor cu păcate împotriva firii sunt intens mediatizate, fiind considerate „moderne“ și dovezi de „civilizație europeană“. Ne întrebăm atunci, dragii mei, nu cumva este mai de preferat comportamentul acela „medieval“, cum îl numesc unii, decât imoralitatea și secularismul care atentează tot mai mult la ceea ce a mai rămas sfânt în noi?

Această situație ne cheamă, cred, pe fiecare dintre noi, să ne prețuim și să luptăm pentru păstrarea acestor valori cu și mai multă râvnă, pentru că societatea europeană săvârșește o mare greșală atunci când promovează drepturi și libertăți pentru om, călcându-i, în schimb, în picioare, principiile și valorile. Unde

vor duce drepturile fără principii sănătoase? Dar libertățile fără valori? La ce bun folosesc drepturile și libertățile omului într-o societate care își reneagă „părinții” – valorile de veacuri consacrate și „verificate” deja „în cuptorul” culturii și spiritualității creștine europene?

La ce să ne așteptăm, oare, de la o Europă care-și reneagă în mod sistematic originea creștină? Consideră credința creștină „jenantă”... Au spus: cum să introducem în Constituția Uniunii Europene termenul de Creștinism, pentru că acesta îi jenează pe ceilalți! Vă întreb: care „ceilalți”? De bine ce toate țările Uniunii Europene sunt creștine, în fața cui ne jenăm să fim creștini?... Chiar și moralitatea a devenit „de răs”... Dacă ducem o viață morală, dacă tinerii până la căsătorie își păstrează curăția, iar soțul sau soția respectă fidelitatea conjugală, riscăm să devenim ridicoli și motiv de răs pentru cei care au adoptat de acum un alt „limbaj” și un alt „comportament”, apreciate ca fiind „civilizate”, în timp ce morala tradițională creștină este taxată drept „învechită”, „perimată” ori „medievală”.

Dragii mei,

Cred că se împlinește cu noi cuvântul Domnului care zice: „*nu este robul mai mare decât stăpânul său. Dacă M-au prigonit pe Mine, și pe voi vă vor prigoni; Dacă au păzit cuvântul Meu, și pe al vostru îl vor păzi*” (Ioan 15, 20). Să ne „încăpățănăm”, deci, să prețuim aceste valori inestimabile, pentru că ele ne mai țin!... Să preferăm acest „comportament” – fie el și disprețuit ca „medieval”, dar care izvorăște din adâncă și profunda evlavie a neamului acestuia față de Dumnezeu și sfinții lui – în locul vacarmului de pe stadioane sau alte locuri de distracție „modernă” și „la modă”. Să prețuim învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos Care ne-a dovedit și astăzi că nu este un „amăgitor”, cum susțineau cei care voiau să-L denigreze și să-L discrediteze (Marcu 6, 2-3; Luca 5, 21), căci prin semnele și minunile Sale și-a legitimat puterea și învățătura Sa dumnezeiască. Să rămânem credincioși moralei și tradițiilor pe care le păstrăm de două milenii și să nu cedăm unei imoralități și unei credințe secularizate, oferite sub masca unei „civilizații” moderne. Să rămânem creștini adevărați, chiar dacă „se va râde” de noi ori vom fi disprețuiți căci, știm că de acolo, din adâncurile trăirii noastre, ca și din racla Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, izvorăște binecuvântare și viață veșnică, având credința că prin aceasta Hristos ne va învia și pe noi așa cum a înviat-o astăzi pe fiica lui Iair.

Să ținem aproape de Dumnezeu și să ne rugăm și pentru cei care râd de noi și ne disprețuiesc. Să ne vedem de credința noastră, de valorile noastre de veacuri, pentru că numai așa vom rămâne vii și după moarte, când vom fi înviați și vom petrece împreună cu Hristos pentru vecii vecilor. Amin!

Cuvânt la Duminica a 26-a după Rusalii

Pilda bogatului care i-a rodit țarina (Luca 12, 16.21)

† Varsanufie Prahoveanul
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor

Iubiți credincioși,

Sfintele și dumnezeieștile Evanghelii sunt adevărate izvoare de învățături duhovnicești de unde sufletele credincioșilor s-au adăpat și se vor adăpa întotdeauna, din apa cea vie pentru a dobândi viața veșnică. În ele găsim minunata putere de orientare spre împlinirea sfaturilor celor folositoare pentru suflet, găsim punctul de sprijin, statornic și neschimbat în mijlocul acestor vremuri tulburi.

Din paginile Sfintei Evanghelii ce s-a citit astăzi, despre bogatul căruia i-a rodit țarina, lăsând la o parte unele îndemnuri ce se pot desprinde din rândurile ei, ne vom opri la îndemnul milostenie, la acea virtute scumpă pentru viața creștină și pentru fiecare dintre noi.

Sfânta Evanghelie de azi vorbește despre bogatul căruia i-a rodit țarina din belșug și care frământându-se cum să-și adune mai multe bunuri pentru un trai fericit, și-a făcut planuri de mărire a hambarelor. Verdictul nu a întârziat să apară astfel că a auzit din partea lui Dumnezeu înfricoșata sentință: „*Nebune! În această noapte vor cere de la tine sufletul tău. Și cele ce ai pregătit ale cui vor fi?*”. Acest bogat îndestulat de bunuri materiale era lacom, zgârcit și nemilos, se gândea numai la sine fără să-și aducă aminte de cei săraci, că și ei sunt făpturi ale lui Dumnezeu, că Dumnezeu iubește pe cei săraci ca și pe cei bogați și nu nesocotește rugăciunile lor, că cine miluiește pe cel sărac împrumută pe Dumnezeu și va fi binecuvântat cu răsplătă veșnică.

Împlinind astfel poruncile Sale de a sătura pe cel flămând, de a da apă celui însetat, de a îmbrăca pe cel gol, Dreptul Judecător va zice acestor împlinitori ai facerilor de bine față de aproapele: „*Veniți binecuvântații Tatălui Meu de moșteniți împărăția cerurilor pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci, flămând am fost și mi-ați dat să mănânc, însetat am fost și mi-ați dat să beau, străin am fost și m-ați primit, gol am fost și m-ați îmbrăcat, bolnav am fost și m-ați cercetat, în temniță*

am fost și ați venit la Mine“ (Matei 25, 34-36). În această dumnezeiască hotărâre sunt cuprinse toate nevoile stricte de existență materială și spirituală ale omului. De aceea, Domnul Iisus Hristos, Cel care „*bogat fiind a sărăcit pentru ca noi să fim într-o îndestulare*“ (II Corinteni 8, 9), ne îndeamnă la săvârșirea acestor fapte ale milei sufletești și trupești față de cei aflați în lipsuri.

Creștinul adevărat este, așa cum spune Fericitul Augustin, „cel care are milă față de aproapele, cel care ajută pe cel sărac, care suferă cu cel întristat, care împărtășește durerea altuia ca și cum ar fi a sa, care nu încuie încăperea sa celui nenorocit“. După aceste roade ale dragostei față de aproapele, ale solidarității în bine cu cei în suferință se vede vrednicia credinciosului. În lumina milei față de alții, creștinul vede pe Iisus Hristos și aude cuvintele Lui: „*Adevărat grăiesc vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei mai mici, Mie Mi-ați făcut*“ (Matei 25, 40).

De aceea, suntem datori ca în toată viața noastră să miluim după putere pe aproapele nostru, atât prin milostenie materială, cât și prin milostenie sufletească. După învățătura Sfinților Părinți, milostenia sufletească este superioară milosteniei materiale, după cum sufletul este superior trupului, pentru că de multe ori un sfat bun, un cuvânt de mângâiere spus celui ce se află în deznădejde cântărește mai mult decât o faptă de ajutorare materială. Cei care satură pe cei flămânzi și însetați după cuvântul lui Dumnezeu săvârșesc fapte ale milei sufletești. Pentru a face milostenie materială, trebuie să adunăm bunuri, dar pentru a face milostenie sufletească trebuie să adunăm bogăție duhovnicească, adică să-L cunoaștem pe Hristos.

Atunci când reușim să-l întorcem pe cel rătăcit pe calea cea bună, mai ales în mijlocul acestei cumplite dezorientări a vremurilor noastre, prin sfaturi mântuitoare, săvârșim un act de milostenie de mare valoare și Dumnezeu se va milostivi asupra noastră. În acest sens, Sfântul Apostol Pavel ne spune: „*Cine a întors pe un păcătos de la rătăcirea căii lui își va mântui sufletul din moarte și-și va acoperi multe păcate*“ (Iacob 5, 20).

Iubiți credincioși,

Milostenia pe care o arătăm aproapelui nostru, alături de post și rugăciune pe care le săvârșim cu căință, constituie în această perioadă, calea cea mai aleasă de pregătire duhovnicească pentru marele praznic al Nașterii Domnului. Este momentul potrivit, mai ales în această perioadă duhovnicească, să ne cercetăm sufletul în lumina pericopei evanghelice rostite astăzi și să vedem dacă mâna noastră este întinsă pentru ajutorarea celor în lipsuri și dacă gândul nostru și cuvântul de îmbărbătare este îndreptat spre cel deznădăjduit.

Fiind simțitori față de omul în suferință, punându-ne în slujba semenilor noștri prin fapte de milostenie trupească și sufletească, nădăjduim că Mântuitorul nostru Iisus Hristos va răsplăti din plin, cu iubirea Sa de oameni, toată dărnicia și jertfelnicia noastră.

Să-L rugăm așadar, pe Bunul Dumnezeu să ne binecuvânteze începutul Postului Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, ca să-l parcurgem cu folos dohovnicesc și să ajungem cu bucurie să ne închinăm Pruncului născut în ieslea Betlemului. **Amin.**

Cuvânt la praznicul Intrării în Biserică a Maicii Domnului

Diacon prof. dr. Ioan Caraza

Nașterea Mântuitorului dintr-o fecioară a fost anunțată de către prooroci: „*lată fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor pune numele lui Emanuil*” (Isaia 7, 14). „*Mântuirea este din iudei*”, spunea Mântuitorul femeii samarince (Ioan 4, 22), ei fiind neamul prin care El a venit în lume și prin care avea să intre în slava Învierii ca adevăr (Ioan 8, 32). Jertfa era calea Învierii și a intrării Sale în slava Împărăției lui Dumnezeu, deoarece mântuirea nu este doar pentru iudei, ci pentru toate neamurile (Ioan 4, 23). Dar fără „*via Domnului*” (Matei 21, 33) nu putea veni Dumnezeu pe pământ.

Profeții spuneau despre cei „*drepti*” din Legea Veche: „*Prin sfinții care sunt în pământul lui, minunată a făcut Domnul toată voia Sa întru ei*” (Psalm 15, 3). Simbolul profetic pentru cei drepti era „*vița de vie*” sub „*smochin*” (Miheia 4, 4): „*Vița*” simboliza poporul credincios, iar „*smochinul*” preoția. Dintre acei „*drepti*” făceau parte și părinții Sfintei Fecioare Maria. Înainte de nașterea fiicei lor, Ioachim și Ana au avut de suferit oprobiul la care erau supuși în Israel toți cei care nu aveau copii. Rugăciunea lor stăruitoare pentru ajutorul lui Dumnezeu nu se deosebea de aceea a Anei, mama proorocului Samuil, care la Templul din Șilo implorase: „*Atotputernice, Doamne, Dumnezeule Savaot, de vei căuta la întristarea roabei Tale și Îți vei aduce aminte de mine și de nu vei uita pe roaba Ta și vei da roabei Tale un copil... îl voi da Ție*” (1 Regi 1, 11). Multe alte rugăciuni ale dreptilor dădeau expresie necazurilor, dar și nădejzii lor fierbinți pentru ajutor de sus: „*Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu către Domnul m-am rugat. Înaintea Lui voi vărsa rugăciunea mea, necazul meu îl voi spune înaintea Lui. Când lipsea dintru mine duhul meu, Tu ai cunoscut cărările mele*” (Psalm 141, 1-3); „*Fie Doamne mila Ta spre noi precum am nădăjduit și noi întru Tine!*” (Psalm 32, 21); „*Tinde mila Ta celor ce Te cunosc pe Tine!*” (Psalm 35, 10).

Odată împlinită rugăciunea lor stăruitoare, Ioachim și Ana au adus la îndeplinire făgăduința și, astfel, au închinat copilul la Templu la vârsta de 3 ani cu

rugăciuni de recunoștință și laudă: „*Inima mea s-a bucurat întru Domnul; fruntea mi-a fost înălțată de către Domnul Dumnezeuul meu... Nimeni nu este sfânt ca Domnul, căci nu este altul în afară de Tine și nimeni nu este puternic ca Dumnezeuul nostru*“ (1 Regi 2, 1-2). Închinarea la Templu însemna pentru copiii aduși aici o cale mai apropiată de Dumnezeu decât ținerea Legii. Într-adevăr, prin Lege, păcatul strămoșesc era doar „înăbușit“, deoarece prin cele zece forme prin care se manifesta s-au dat cele zece porunci. Însă Legea s-a dat pe temeiul preoției leviților și a jertfelor acestora (Evrei 7, 11).

În convorbirea cu Nicodim, Mântuitorul a subliniat: „*Tot ce se naște din trup, trup este*“ (Ioan 3, 6). La această realitate umană se refereau și dreptii Legii vechi atunci când sufereau eșecuri: „*Întru fărâdelegi m-am zămislit și întru păcate m-a născut maica mea*“ (Psalm 50, 6), mărturisirea proorocului David. De asemenea, când a fost descurajat în misiunea sa de răutatea din Israel, Ilie a cerut în pustie, acolo unde își abandonase misiunea: „*Îmi ajunge, Doamne! Ia-mi sufletul, că nu sunt eu mai bun decât părinții mei*“ (3 Regi 19, 4). Dar, ca și Enoh, Ilie a fost luat cu trupul la cer fără a mai putea veni pe pământ în trup muritor, deoarece, așa cum s-a văzut pe Tabor, moartea nu se mai putea atinge de trupul său transfigurat, așa cum era însă cazul cu Mântuitorul, Care nu se înălțase la cer în felul aceluia. Nici Sfântul Ioan Botezătorul, cel mai mare dintre prooroci (Matei 11, 11) și înger în trup (Maleahi 3, 1), nu s-a născut în afara urmărilor păcatului strămoșesc. Dar pentru înăbușirea acestora după perioada copilăriei, el s-a nevoit în pustie. Acolo era loc „*neted*“ (Luca 3, 5), simbol al comuniunii, fără „ridicături“ ale stăpânilor lumești, simbolizate prin „*dealuri*“ și fără „*adâncituri*“ ale celor asupriți, simbolizați prin „*văi*“ (Luca 3, 5). Mesajul său: „*În pustie gătiți calea Domnului!*“ (Luca 3, 4) însemna nu la Ierusalim, unde era „*urâciunea pustiirii la locul cel preainalt*“ (Matei 24, 15), ci în pustie, unde el boteza. Despre Sfântul Ioan, care provenea dintr-o casă preotească, s-a spus că: „*încă din pântecul mamei sale se va umple de Duh Sfânt*“ (Luca 1, 15). Acest lucru s-a întâmplat, desigur, nu de la zămislirea sa, ci de la întâlnirea Sfintei Elisabeta în casa ei cu Sfânta Fecioară Maria: „*Când a intrat în urechile mele glasul salutării tale, pruncul a săltat de bucurie în pântecul meu*“ (Luca 1, 44). Venind ca și Ilie, de unde nu știa nimeni decât Dumnezeu, din pustie, Sfântul Ioan avea să fie nedumerit de roadele Duhului Sfânt în Mântuitorul Hristos, deoarece el nu Îl cunoscuse decât ca „*porumbel*“. Acele roade erau, însă, „*o mărturie mai mare decât a lui Ioan*“ (Ioan 5, 36). Dar Sfântul Ioan avea să fie apărat de către Însuși Mântuitorul, Care știa că la Dumnezeu nu „predestinația“ este legea, ci „vrednicia“ din ascultarea cuvântului Său: „*Ce ați ieșit să vedeți în pustie? Trestie bătută de vânt?...*“ (Matei 11, 7). Tot astfel, Sfântul Ioan ar fi putut fi nedumerit și de „*smerenia*“ Sfintei Fecioare, care însă înaintea lui Dumnezeu mergea pe calea Duhului Sfânt, o cale mai adân-

că decât botezul cu apă. Sfântul Ioan Botezătorul a fost trimis „să întoarcă inimile” la Dumnezeu (Maleahi 3, 24), „cu duhul și puterea lui Ilie” (Luca 1, 17). Dar la cererea ucenicilor „să se pogoare foc din cer cum a făcut și Ilie” (Luca 9, 54), Mântuitorul a răspuns cu mustrare: „Nu știți fii ai cărui duh sunteți” (Luca 9, 55). Într-adevăr, față de „cântarea de jale” pentru pocăință a lui Ioan, Mântuitorul avea „cântecul din fluier” (Matei 11, 17) pentru „cântece și jocuri” (Luca 15, 25), deoarece El a fost trimis de către Cel Desăvârșit, Care „face să răsară soarele peste buni și răi și face să plouă peste drepți și nedrepți” (Matei 5, 45). Prin El venise „harul și adevărul”, spre deosebire de Legea care s-a dat prin Moise (Ioan 1, 17).

În perioada prunciei și a copilăriei urmările păcatului strămoșesc nu sunt prezente decât ca „înclinare”, așa cum constata Dumnezeu când a primit jertfa lui Noe după potop: „Nu voi mai blestema pământul cum am făcut, căci cugetele inimii omului sunt îndreptate înspre rău încă din tinerețile lui” (Facere 8, 21). Realitatea acestei „înclinări” reiese și din parabola neghinei semănate de către „vrăjmaș” în grâu, după cum arată Mântuitorul: „Dacă a crescut paiul și a făcut rod, atunci s-a arătat și neghina” (Matei 13, 24, 26). Deci, cu tot chipul îngeresc din copilăria lor, oamenii nu pot fi o cale a mântuirii, așa cum le-o dorește Dumnezeu: „Nu este vrere înaintea Tatălui vostru din ceruri să piară vreunul dintre aceștia mai mici” (Matei 18, 14), spunea Mântuitorul, adăugând apoi: „Fiul Omului a venit să caute și să mântuiască pe cel pierdut” (Matei 18, 11), desigur, de la mâna Sa atotștiitoare. Întreg capitolul 18 din Evanghelia de la Matei este dedicat acestei realități a chipului lui Dumnezeu în prunci și a nevoi restaurării lui la maturitate, prin Hristos.

Pentru restaurarea acestei „pruncii”, Mântuitorul a fost trimis cu chipul Tatălui Său „plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14), preamărit de îngeri la nașterea fiecărui prunc în lume: „Vedeți să nu disprețuiți pe vreunul din aceștia mici, căci zic vouă că îngerii lor în ceruri văd pururea Fața Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Matei 18, 10). Mântuitorul și-a început lucrarea după Botez cu numele de „Hristos” în puterea Duhului Sfânt: „Cuvântul s-a făcut trup și s-a sălășluit între noi. Și am văzut slava Lui, slavă ca a Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr” (Ioan 1, 14). Dacă mai înainte de Jertfă, Mântuitorul spunea în rugăciunea de după Cină: „Slava pe care Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor ca toți să fie una, precum și Noi una suntem” (Ioan 17, 22), astfel, la rândul lor, ucenicii au mărturisit: „Din plinătatea Lui toți am luat har peste har” (Ioan 1, 16). Dar „pruncia” inimii în Hristos nu înseamnă „infantilism”: „Nu fiți copii cu mintea! Fiți copii când e vorba de răutate, iar la minte fiți desăvârșiți!” (1 Corinteni 14, 20), îndemneau Sfinții Apostoli, care apoi adaugă: „Până vom ajunge la unitatea credinței și a cunoașterii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos, ca să nu mai fim copii duși de valuri, purtați încoace și încolo de orice vânt al învățaturii prin înșelăciunea oamenilor, prin viclesugul lor spre uneltirea ră-

tăcirii, ci ținând adevărul în iubire să creștem întru toate pentru el, Care este Capul, Hristos" (Efeseni 4, 13-15).

Dacă urmările păcatului strămoșesc se manifestă la copii doar ca o „*înclinare*“, astfel, mai târziu, în perioada adolescenței, acestea încep să se manifeste mai ales prin neascultare față de părinți, pentru înăbușirea căreia s-a dat în Decalog cea de a cincea poruncă: „*Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să îți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământul pe care Domnul Dumnezeu tău ți-l va da ție!*“ (Ieșire 20, 12). Când copiii nesocotesc comuniunea cu inima, părinții spun despre ei că le cresc „*cornițe*“, adică mintea înăbușă cugetele inimii. Când ucenicii opreau pe copii, care spre deosebire de cei chemați la Cina cea mare (Luca 14, 16-24) veneau fără să fie chemați, Mântuitorul îndemna: „*Lăsați copiii să vină la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția Cerurilor*“ (Matei 19, 14). Din aceste cuvinte reiese atât lipsa unei garanții că acești copii, odată ajunși la maturitate, vor rămâne o măsură a Împărăției Cerurilor, cât și faptul că prin statutul lor, ei sunt măsura unică a intrării în Împărăție: „*De nu vă veți întoarce și nu vă veți face ca pruncii, nu veți intra în Împărăția Cerurilor*“ (Matei 18, 3); „*Cel ce nu va primi Împărăția lui Dumnezeu ca un prunc, nu va intra în ea*“ (Luca 18, 17), un adevăr spus de Mântuitorul și cu privire la tânărul bogat, care în contextul de mai sus se interesa de condițiile intrării în viața veșnică (Luca 18, 24-25).

Din cauza „*înclinării*“ spre rău ca urmare a păcatului strămoșesc, înclinare care se manifesta tot mai mult odată cu vârsta, însăși Legea se ținea cu greu, dar ea era totuși o garanție a înăbușirii acestor urmări. Biruința era, însă, o urmare nu a unor victorii omenești, ci a smereniei înaintea lui Dumnezeu. Biruința Sfintei Fecioare Maria prin ascultare la „*Templu*“, ca și a Sfântului Ioan Botezătorul în „*pustie*“, era o „*vrednicie*“ cu atât mai mare. Dacă Sfânta Fecioară Maria s-ar fi născut fără păcatul strămoșesc, ar fi însemnat că înșiși părinții ei, precum și cei ai Sfântului Ioan Botezătorul, ar fi fost ca în starea primordială dinainte de păcatul strămoșesc și nu ar fi avut nevoie de răscumpărare. Dar numai Hristos ca „*Mielul lui Dumnezeu*“ putea „*ridica păcatul lumii*“ (Ioan 1, 23), adică acele „*porți veșnice*“ din cauza cărora oamenii nu mai puteau vedea pe Dumnezeu (Psalm 23, 7-10). Nici o făptură omenească nu se putea elibera de sub robia păcatului doar prin naștere „*după trup*“, ci numai „*după duh*“. Mântuitorul „*s-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria*“, care la Bunavestire a fost curățită după trup de urmările păcatului strămoșesc, urmând ca după duh să se nască „*de sus*“ (Ioan 3, 7). Ea era „*roaba Domnului*“ (Luca 1, 38). Cei ce erau „*robii păcatului nu rămâneau pe veci în casă*“ (Ioan 8, 34-35). Ca „*roaba Domnului*“, despre ea se putea spune, ca și despre Sfântul Ioan Botezătorul, precum și despre ucenicii Mântuitorului: „*Sluga nu știe ce face Stăpânul*“ (Ioan 15, 15), până când Dumnezeu avea să restaureze „*templul*“ Său în inimi, ca locașuri ale Duhu-

lui Sfânt. Până atunci, însă, numai viața unui copil la Templu putea păstra chipul Tatălui ca „pruncie“.

Locașul de cult a fost ridicat de Moise după modelul ce i s-a arătat în munte (Ieșire 25, 40), care semnifica, desigur, pe omul zidit de Dumnezeu când era în „sânul“ Său (Ioan 1, 18), iar sufletul avea vederea deschisă înspre cele dinăuntru ale sale ca vedere duhovnicească. Dumnezeu Însuși era stăpânul trupului omenească (1 Corinteni 6, 19), deoarece acesta era „templu“ Său. Tot astfel omul își aparținea nu lui însuși, așa cum indica „pomul cunoștinței binelui și răului“ care închidea „inima“ omului pentru a rămâne numai în seama „minții“, ci aparținea lui Dumnezeu ca fiu, plin de Duhul Sfânt (1 Corinteni 6, 19). De aceea Templul avea partea care se numea „Sfânta Sfințelor“ (Evrei 9, 3), parte care era „acoperită“, deoarece inima omului încă nu se îndreptase ca să devină „templu“.

Legea înfricoșă mintea pentru a se zidi inima: „Frica de Dumnezeu este un izvor de viață, ca să putem scăpa de cursele morții“ (Pilde 14, 27). În acest fel și sub aceste auspicii se zidea în inima Sfintei Fecioare Maria chipul lui Dumnezeu ca „templu“ în tainică asemănare cu toate cele din „Sfânta Sfințelor“ (Evrei 9, 1-8). Acest lucru era o garanție pentru păstrarea stării îngerești slăvite a prunciei din naștere. Făgăduința dată lui Avraam, cel dintâi care prin credință a lăsat toate, avea să se împlinească prin ea atunci când, confirmând umplerea de daruri prin ascultare, ea a spus la Bunavestire: „Mă vor ferici toate neamurile“, deoarece „Dumnezeu a căutat spre smerenia roabei Sale“ (Luca 1, 48).

Templul era simbol al Învierii lui Hristos, prin care „Adevărul va răsări din pământ și dreptatea va privi din ceruri“ (Psalm 84, 12). Dar cei de la Ierusalim, unde se afla Templul, nu au observat nimic, nici atunci când a intrat Sfânta Fecioară în Templu, nici când Mântuitorul, la 12 ani, avea să spună: „În cele ale Tatălui Meu se cădea să fiu“ (Luca 2, 49). Numai dreptul Simeon avea să spună: „Au văzut ochii mei mântuirea Tă“ (Luca 2, 30), așa cum ucenicii aveau să spună după chemare: „Am văzut slava Lui“ (Ioan 1, 14), adică slava prunciei chipului lui Dumnezeu. Negreșit, acestea erau semne ale unei „judecăți“ asupra Ierusalimului, așa cum pentru alții din Israel avea să fie „plinirea vremii“ (Galateni 4, 4). Dacă cei din vremea lui Noe și cei din vremea lui Lot „mâncau, beau, se însurau“ (Luca 17, 26-29), fără să fi avut vreodată „Lumina“, astfel, cei de la Ierusalim, prefăcând „Lumina“ în „întuneric“ (Matei 6, 23), încheiau un fel de „contract cu moartea“ (Isaia 28, 15) ca „urâciunea pustiirii la locul cel preainalt“ (Matei 24, 15). Dimpotrivă, cei credincioși, care locuiau „în latura și în umbra morții“ (Isaia 9, 1) aveau să fie „luminați“. Învierea avea să fie intrarea în slava stăpânirii lui Hristos: „Toiagul stăpânirii ți-l va da Domnul Dumnezeu din Sion, zicând: stăpânește în mijlocul vrăjmașilor tăi! Cu tine este poporul tău în ziua puterii tale întru strălucirile sfinților tăi“ (Psalm 109, 2-3). Această „stăpânire“ a fost prefigu-

rată prin toiagul lui Moise prefăcut în șarpe, care fiind prins de coadă, simbol al biruinței lui Hristos prin moartea Sa, s-a prefăcut în „*toiag al stăpânirii*“ (Ieșire 4, 2-4): „*Cum va putea cineva să intre în casa celui tare și să-i jefuiască lucrurile, dacă nu va lega mai întâi pe puternicul acela și pe urmă să-i prade casa?*“ (Matei 12, 29).

Așa cum intrarea lui Noe în corabie (Facere 7, 11) a însemnat începutul pedepsei asupra celor ce râdeau de el și a întregii lumi de atunci, tot astfel intrarea Sfintei Fecioare în Templu avea să însemne începutul răscumpărării neamului omenesc. Acolo ea însăși era martora viitoarei „*Jertfă*“ a Celui ce se va naște din ea, precum și a Slavei Lui, așa cum prin inspirația Duhului Sfânt avea să spună la Bunavestire: „*A pogorât pe cei puternici de pe tronuri și i-a înălțat pe cei smeriți; pe cei flămânzi i-a umplut de bunătați și pe cei bogați i-a scos afară deșerti*“ (Luca 1, 52-53). Închinarea la Templu avea să-i înlăture din suflet urmările morții din necunoașterea lui Dumnezeu de la păcatul strămoșesc. Prin această jertfă a lepădării de sine și a dăruirii de sine lui Dumnezeu, ea avea să se „înrucească“ cu cele cerești, căci pe pământ numai adâncul smereniei poate deschide cerul. Acest lucru nu era cu puțință decât în cadrul „*așezământului*“ (Psalm 102, 18) lui Dumnezeu. Acolo, prin această „vrednicie“ a smereniei, Sfânta Fecioară avea să se facă părtașă la „pruncia“ chipului lui Dumnezeu și slava acesteia, așa cum reiese din adresarea îngerului la Bunavestire: „*Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine!*“ (Luca 1, 28). Acolo „*untdelemnul bucuriei*“ este numai al celor care „*iubesc dreptatea și urăsc fărâdelegea*“ (Psalm 44, 9). Închinarea vieții Sfintei Fecioare Maria la Templu a însemnat transmiterea însușirilor acestuia asupra ei: „*A stat împărăteasa în dreapta Ta îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată. Ascultă, fiică, și vezi și pleacă urechea ta și uită pe poporul tău și casa părinților tăi! Că a dorit Împăratul frumusețea ta, că El este Domnul tău. Și se vor închina Lui fiicele Tirului cu daruri, Feței Tale se vor ruga aleșii poporului. Toată slava fiicei Împăratului este înăuntru îmbrăcată cu țesături de aur și prea înfrumusețată. Se vor aduce Împăratului fecioare în urma ei, prietenele ei se vor aduce Ție. Se vor aduce întru veselie și bucurie, se vor aduce în palatul Împăratului. În locul părinților tăi s-au născut ție fii; îi vei pune pe ei căpetenii peste tot pământul, vor pomeni numele tău în tot neamul; pentru aceasta popoarele te vor lăuda în veac și în veacul veacului*“ (Psalm 44, 11-21).

Ca și la chemarea lui Avraam, închinarea Sfintei Fecioare la Templu are aceeași semnificație ca și cea a chemării proorocilor, și anume că trebuie să ieși din lume ca să fii „*lumina lumii*“ (Matei 5, 14). „*Vino să te trimit!*“, era chemarea lui Dumnezeu către profeți, căci „*venirea*“ însemna părtășia la iubirea lui Dumnezeu față de lume, pe care nimeni nu o poate iubi ca Dumnezeu (Ioan 3, 16). Semnele părtășiei Fecioarei Maria la iubirea dumnezeiască au fost nu numai iubirea de

părinți mai mult decât orice copil din lume, ci și de rudele sale. Astfel s-a văzut cu câtă grabă a alergat ea de bucurie la rudenia ei Elisabeta, atunci când a auzit că S-a milostivit Dumnezeu de ea (Luca 1, 39). Fecioara Maria i-a povestit Elisabetei cum însuși Arhanghelul Gavriil, care vorbise și cu Zaharia, bărbatul ei, i-a prilejuit această bucurie (Luca 1, 36-37). Apoi, iubirea față de semenii din iubirea de Dumnezeu din toată inima s-a văzut și la mijlocirea ei în Cana Galileii pe lângă Mântuitorul Hristos pentru nuntașii care nu mai aveau vin (Ioan 2, 3).

Dacă omul ar fi rămas în ascultarea din starea primordială, n-ar fi avut nevoie nici de „Templu“, nici de „Biblie“, cum spune Sfântul Ioan Gură de Aur (Omilie la Matei, I, 1). Oamenii ar fi rămas ei înșiși „temple“ ale Duhului Sfânt (1 Corinteni 3, 16-17; 6, 19). Deci, omul are această valoare înaintea lui Dumnezeu, așa cum Însuși Mântuitorul s-a comparat cu „*Tempul*“, arătând că prin Jertfa Sa va face această dovadă (Ioan 2, 19-21). Despre „*calea*“ Lui nu se știa că este „*comoră*“ (Matei 13, 44) și „*aur*“, decât dacă era lămurit în foc (Apocalipsa 3, 18). Ridicând păcatul lumii ca „*Mielul lui Dumnezeu*“ (Ioan 1, 29), Mântuitorul a deschis ochii oamenilor pentru a-L putea cunoaște pe Dumnezeu, ca o adevărată „*învier*“ și „*viață veșnică*“ (Ioan 17, 3). În asemănarea cu „*templul prunciei*“ chipului lui Dumnezeu „*plin de har și de adevăr*“ (Ioan 1, 14), Sfânta Fecioară nu avea nevoie de botezul lui Ioan ca pregătire pentru primirea chipului lui Hristos. El venise în lume numai prin ea, întrucât era atât de aproape de chipul lui Dumnezeu prin adâncul smereniei, singura cale care deschide cerul: „*Jertfe și prinoase n-ai voit, dar un trup mi-ai pregătit*“ (Psalm 39, 9-10); „*Arderile de tot nu le vei binevoi, căci jertfa plăcută lui Dumnezeu este duhul umilit, inima înfrântă și smerită pe care Dumnezeu nu o va urgisi*“ (Psalm 50, 17-18). Pe această cale avea să-i îndrepteze și desăvârșească și pe ucenicii Săi: „*Rămășița care va fi, va prinde rădăcini în jos și va aduce roade în sus*“ (Isaia 37, 31).

Astfel, calea aflării lui Dumnezeu nu este nici „*înfricoșarea*“ gadarenilor (Luca 8, 35), nici ridicarea la cer prin turnuri, ca „*Turnu Babel*“ (Facere 11, 1-9), ci lepădarea de sine: „*Dumnezeu a așezat pe fiecare popor la locul lui* (desigur, prin amestecarea limbilor) *ca să-L caute pe Dumnezeu, doar L-ar pipăi și L-ar afla, cu toate că nu este departe de nici unul din noi*“ (Faptele Apostolilor 17, 27); „*Dacă Evanghelia noastră mai este acoperită, ea este astfel doar pentru cei pierduți în care dumnezeul veacului acestuia a orbit inimile necredincioșilor ca să nu le lumineze lumina Evangheliei slavei lui Hristos, Care este chipul lui Dumnezeu*“ (1 Corinteni 4, 3-4). „*Cei curați cu inima vor vedea pe Dumnezeu*“ ca și fericiții Heruvimi, al căror simbol era așezat în Sfânta Sfintelor, deoarece au ochi mulți pentru această „*vedere*“ și, cu atât mai mult, curăția inimii.

Intrarea Sfintei Fecioare Maria în Templu are configurația hristologică a chipului lui Dumnezeu. În inima ei erau aduse prin credință jertfe ale arderii de tot

care treceau dincolo de catapeteasmă, în Sfânta Sfințelor. Prin aceste jertfe Sfânta Fecioară nu avea numai iubirea de Dumnezeu din toată inima și de aproapele ca de sine însăși, ci și „desăvârșirea“ lui Dumnezeu prin „iertarea“ celor ce greșesc, „luarea crucii“ și „iubirea de dușmani“. Pe această cale s-a arătat vrednicia ei în Hristos la Templu, unde învățătorii de Lege nu aveau iubirea de aproapele, deoarece nu o aveau pe cea de Dumnezeu din toată inima (Luca 10, 27-29). Parabolele aveau să arate puterea Mântuitorului de îndreptare a preoției leviților, conform profeției: „*Îndată va veni în Templul Său Domnul pe care Îl căutați și Îngerul legământului pe care Îl doriți. Iată, vine, zice Domnul Savaot! Și cine va putea îndura ziua venirii Lui, și cine se va putea ține bine când El se va arăta? Căci El este ca focul topitorului și ca leșia nălbitorului. Și El se va așeza să lămurească și să curețe argintul. El va curăța pe fiii lui Levi și îi va lămuri ca pe aur și argint, și vor aduce Domnului jertfă întru dreptate și va plăcea Domnului jertfa lui Iuda și a Ierusalimului ca înainte vreme și ca în anii cei de altădată*“ (Maleahi 3, 1-4). Numai despre cei ce vor cădea peste această „piatră“ se arată că „se vor zdrobi“ (Matei 21, 44). Leviților nu li se dăduse pământ în stăpânire, deoarece „*Domnul era moștenirea lor*“ (Deuteronom 10, 9; 18, 2), și anume tocmai în sensul iubirii de Dumnezeu din toată inima, dacă nu „*slujeau la doi domni*“ (Matei 6, 24). Acolo la Templu erau, desigur, și „*preotul*“ și „*levitul*“ care, după parabola Mântuitorului, aveau să treacă pe lângă cel căzut între tâlhari, jefuit și lăsat abia viu (Luca 10, 30). Dar tocmai aceștia aveau să rămână „*afară deșerți*“ (Luca 1, 53), pe când Sfânta Fecioară Maria avea să plece de la Templu „*plină de daruri*“ (Luca 1, 28) și să se învrednicească a da trup lui Dumnezeu. Prin ea Dumnezeu avea să vină în lume. La rândul ei, prin El, ea avea să fie „*fericită de către toate neamurile*“ (Luca 1, 48) pentru slava prunciei chipului lui Dumnezeu și Nașterea Mântuitorului.

Prin credința și viața ei, Sfânta Fecioară Maria s-a apropiat atât de mult de Dumnezeu prin adâncul smereniei, încât a deschis cerurile, intrucât cele înalte, cu cât sunt mai sus, cu atât sunt mai pline de lumina dumnezeiască, pe când cele de pe pământ, cu cât sunt mai smerite, mai adânci, cu atât sunt mai pline de harul lui Dumnezeu, mai aproape de chipul lui Dumnezeu după care au fost create. Răspunzând la întrebarea ucenicilor: „*Cine este cel mai mare în Împărăția lui Dumnezeu?*“, Mântuitorul înțelegea, desigur, pe Sfânta Fecioară Maria, atunci când spunea, după ce a pus un prunc în mijlocul lor: „*Cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, va fi cel mai mare în Împărăția lui Dumnezeu*“ (Matei 18, 2-4). Smerenia ascultării de Dumnezeu a Sfintei Fecioare a străbătut cerurile și, astfel, copilăria ei ca intrare în Biserică se înțelege prin credința, evlavia, ascultarea, milostenia, răbdarea și rugăciunea stăruitoare, toate acestea deprinse din casa părintească și lucrate „cu vrednicie“ în toată viața ei, ca o jertfă a arderii de tot. Aceste roade ale duhului i-au adus tămăduirea de acea urmare a păcatului strămoșesc,

care este muștrarea de conștiință și care, dacă nu este tămăduită, se transformă la toți oamenii în „*viermele neadormit*“ (Marcu 9, 44), deoarece neascultarea din sminteală i-a făcut să-și ia în seama lor viața pe care n-au zidit-o ei și să rămână „*în seama minții lor*“ (Romani 1, 28) cu care își închid inima și rămân în afara Împărăției lui Dumnezeu.

Cinstirea Maicii Domnului prin sărbătoarea **Intrării în Templu** este învățătura adevărată despre copilăria și vrednicia ei în ascultarea de Dumnezeu. Evlavia ortodoxă nu o așază pe Sfânta Fecioară Maria pe același plan cu Dumnezeu în lucrarea mântuirii prin Hristos. Astfel, ei nu i-a fost dat să cunoască pe Dumnezeu ca „*Tată*“ (Luca 2, 49) înainte de Hristos; ea nu a primit Duhul Sfânt ca Mântuitorul la Botez; ea nu a fost chemată să boteze cu Duh Sfânt și să zidească Biserica. Ceea ce în voia Domnului era Avraam față de Moise, când prin Avraam „*s-a sădit via și s-a îngrădit cu gard*“, iar prin Moise „*s-a săpat teasc, s-a zidit turn și s-au tocmis lucrători*“ (Matei 21, 33), tot astfel a fost Sfânta Fecioară Maria față de Mântuitorul: prin ea, „*Cuvântul care era viața*“ (Ioan 1, 4) „*S-a făcut trup*“ (Ioan 1, 14), ca să se arate viața veșnică în trup prin ascultare, dar și prin călăuzire ca „*Evangelie*“. Și lui Avraam i-a fost făgăduită „*cetatea cu temelii tari al cărei meșter și ziditor este Dumnezeu*“ (Evrei 11, 10). Cinstirea Maicii Domnului și prin sărbătoarea **Intrării în Templu** se datorează tot Jertfei Mântuitorului, prin care Dumnezeu a încununat lucrarea Sa răscumpărătoare în lume, după cum spunea Mântuitorul: „*Dacă bobul de grâu când cade pe pământ nu va muri, rămâne singur*“ (Ioan 12, 24). Jertfa Sa a prilejuit apoi cunoașterea lui Dumnezeu ca înviere duhovnicească și „*viață veșnică*“ (Ioan 17, 3). Tot Jertfa Mântuitorului va însemna „*scoaterea lor din legături*“ (Ioan 8, 32) ca putere de a se îndrepta spre Dumnezeu (Ps 141, 7): „*Câți L-au primit, le-a dat lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu, născuți de la Dumnezeu*“ (Ioan 1, 12-13; cf. Psalm 141, 7). În acest fel a avut loc împlinirea făgăduințelor: „*Lumina feței Tale s-a însemnat peste noi. Ai dat veselie în inimile noastre mai mare decât cea din rodul grâului, vinului și al untdelemnului ce s-au înmulțit. Cu pace ne vom odihni că Tu deosebi întru nădejde ne-ai așezat*“ (Psalm 4, 6-8). Lumina lui Dumnezeu în Hristos este „*îndemn puternic să ținem nădejdea pusă înainte, pe care o avem ca pe o ancoră a sufletului, neclintită și tare, care trece dincolo de catapeteasmă, unde Iisus a intrat pentru noi ca Înaintemergător...*“ (Evrei 6, 18-20).

Astfel, după recunoștința pentru Jertfa Mântuitorului, Maica Domnului este cea dintâi cinstită în cadrul Sfintei Liturghii. Dacă Sfânta Scriptură spune: „*Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos*“ (1 Corinteni 6, 12), astfel **Intrarea în Templu** a Maicii Domnului stă sub semnul adevărului spus de Mântuitorul: „*Maria și-a ales partea cea bună, care nu se va lua de la ea*“ (Luca 10, 42) și tocmai acest lucru este de folos, deoarece aduce darurile Duhului Sfânt. **Amin.**

Cateheză despre Proscomidie

† Varsanufie Prahoveanul
Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor

Pregătirea apercptivă

Prin participarea la slujbele religioase oficiate în sfințele biserici se împărtășește credincioșilor pacea, dreptatea și bucuria din Împărăția lui Dumnezeu, despre care ne vorbește Sfântul Apostol Pavel¹. Însăși Biserica este o prefigurare a acestei Împărății dumnezeiești în care noi oamenii suntem chemați să trăim bucuria comuniunii cu Creatorul, Mântuitorul și Sfințitorul nostru, cu Dumnezeu. Încredințându-i-se de către Mântuitorul Hristos misiunea de a continua întreita Sa slujire: învățătoarească, sfințitoare și conducătoare, Biserica are în centrul slujirii lucrarea de sfințire a credincioșilor prin Sfințele Taine, prin rugăciunile pe care le săvârșește în sfințele locașuri de închinare, prin dreapta slăvire a lui Dumnezeu, pe care I-o aduce neconținut în cadrul cultului divin.

În centrul cultului Bisericii noastre strămoșești se află Sfânta Liturghie, slujba în cadrul căreia se realizează comuniunea noastră cu Hristos. Sfântul Dionisie Areopagitul, numește Sfânta Liturghie „Taina Tainelor”², deoarece ea este încununarea Sfințelor Taine și a slujbelor bisericesti, prin ea realizându-se comuniunea deplină cu Dumnezeu și cu Biserica.

Sfânta Liturghie este o anamneză, o reactualizare a iconomiei mântuirii neamului omenesc, începând de la nașterea Domnului și culminând cu jertfa Sa de pe Golgota. De aceea putem spune că Sfânta Liturghie este și o actualizare permanentă a Evangheliei mântuirii noastre.

După cum opera de răscumpărare a noastră din robia păcatului, despre care ne vorbește Sfânta Evanghelie, s-a realizat prin cele trei aspecte ale slujirii Mântuitorului Hristos, tot astfel și comuniunea noastră cu Fiul lui Dumnezeu

¹ Romani 14, 17.

² Dionisie Areopagitul, *Ierarhia bisericească*, III, 1.

prin participarea la săvârșirea Sfintei Liturghii se realizează prin cele trei părți ale acesteia: Proscomidia, Liturghia catehumenilor și Liturghia credincioșilor.

Anunțarea temei

În cele ce urmează ne vom opri asupra unora dintre semnificațiile pe care Proscomidia, prima dintre aceste trei părți ale Sfintei Liturghii le are.

Tratarea

Termenul de proscomidie provine din limba greacă, unde „προσ” se poate traduce prin „înainte”, iar „κομιζειν” prin „a duce, a aduce, a transporta”. De aceea prin denumirea de „proscomidie” se înțelege pregătirea darurilor de pâine și vin aduse de către credincioși la Sfântul Altar pentru a fi, mai apoi, în cadrul Liturghiei credincioșilor, transformate prin pogorârea Duhului Sfânt, invocat prin rugăciunile preoților, în Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos.

Deși are denumire proprie, cu o formulă de binecuvântare la început și cu una de încheiere (отпуст sau apolis) la sfârșit, deși se deosebește de celelalte două părți ale Sfintei Liturghii și prin faptul că se săvârșește în întregime numai în Sfântul Altar, în partea lui de miazănoapte, deși este săvârșită de preot, fără participarea credincioșilor, Proscomidia nu este și nu trebuie socotită ca fiind o slujbă deosebită de Liturghia propriu-zisă, sau independentă de ea. Ea este o parte integrantă și indispensabilă a rânduielii Sfintei Liturghii.

Darurile de pâine și vin pe care credincioșii le aduc la Sfântul Altar pentru săvârșirea Proscomidiei, dovedesc participarea efectivă a acestora la săvârșirea Sfintei Liturghii prin pregătirea și aducerea lor la Sfântul Altar, pentru prefacerea în Trupul și Sângele Mântuitorului nostru Hristos. Aducerea darurilor la Sfântul Altar este așadar un simbol al iubirii noastre față de Dumnezeu, al faptului că dorim să urmăm pilda Mântuitorului Hristos care S-a adus pe Sine Însuși, din iubire, jertfă pentru noi și pentru a noastră mântuire, un simbol al îndemnelii de a ne aduce pe noi jertfă lui Dumnezeu. În sensul acesta, Fericitul Augustin spune: „Vrei să afli ce anume ai putea să oferi lui Dumnezeu pentru tine? Oferă-te pe tine însuși. Căci ce cere de la tine Domnul dacă nu pe tine însuși? Pentru că în toată creația de pe pământ n-a făcut nimic mai bun decât pe tine”³.

Pâinea și vinul sunt și un simbol al comuniunii credincioșilor din și în Biserică. Fiind rezultatul unirii boabelor de grâu măcinate, respectiv al boabelor de struguri stoarse, darurile aduse de către credincioși ne amintesc și de Biserică, în

³ Fericitul Augustin, *Sermo, XLVIII*; 2, *P.L.*, XXXVIII, conf. pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, pag. 120.

calitatea ei de comunitate a credincioșilor; comunitate al cărei scop este realizarea comuniunii de iubire dintre credincioși, pe de o parte, și dintre credincioși și Dumnezeu pe de altă parte. Acest aspect este evidențiat și de către Sfântul Ioan Gură de Aur care mărturisea: „După cum pâinea, deși alcătuită din multe boabe, este, totuși, astfel unită încât boabele (de grâu) nu apar niciodată, ci, cu toate că sunt ele însele, deosebirea dintre ele nu se vede din cauza unirii lor, tot așa ne unim și noi unii cu alții și toți cu Hristos”. Pâinea și vinul fiind deci un simbol al Bisericii, aducerea lor la Sfânta Liturghie simbolizează, în același timp, o jertfă adusă de Biserică și o jertfire a Bisericii înseși, după modelul ei Cel nevăzut, Mântuitorul Hristos, „Capul” ei⁴.

Proscomidia nu este doar o simplă pregătire a darurilor în vederea reactualizării Jertfei Mântuitorului Hristos, ci și o reprezentare simbolică a nașterii, a proovăduirii și a jertfei Mântuitorului. Încă de la începutul ei preotul rostește troparul Vinerei celei Mari, arătând că prin Jertfa de pe Cruce noi oamenii am fost „... răscumparați din blestemul legii” și însemnează cu semnul Sfintei Cruci prescura din care va fi scos agnețul, mărturisim astfel că jertfa răscumparaătoare de pe cruce a Mântuitorului ne-a adus nemurirea.

Versetele din proorocia lui Isaia, Evanghelistul Vechiului Testament, rostite de preot în timpul tăierii agnețului arată că jertfa Mântuitorului împlinește proorociile Vechiului Testament despre venirea lui Hristos. Aceste versete ne înfățișează imaginea Mielului lui Dumnezeu „Cel ce ridică păcatul lumii”⁵, jertfindu-se de bunăvoie „pentru viața și mântuirea lumii”, după cum mărturisea proorocul Isaia⁶. Chiar termenul de „agneț” provine tot din limba greacă, unde „ὄρνις” se traduce prin „Mielul”. Tăind cruciș agnețul, preotul face semnul sfintei cruci pe pâine, arătând felul morții Mântuitorului, scoțând astfel în evidență starea de jertfă a Mielului lui Dumnezeu înjunghiat de la întemeierea lumii⁷. Apoi preotul toarnă vin și apă în Sfântul Potir așa cum relatează Sfântul Evanghelist Ioan⁸. Sfântul Disc închipuie *năsălia pe care a fost așezat Trupul Domnului după coborârea de pe cruce, copia – sulița cu care a fost împunsă coasta Mântuitorului în timp ce proscomidiarul închipuie locul răstignirii. Amestecarea vinului cu apa simbolizează unirea celor două firi, dumnezeiască și omenească, în persoana Mântuitorului.*

Hristos, Mielul lui Dumnezeu înjunghiat⁹ S-a întrupat pentru a se jertfi pentru noi după cum El însuși arată că a venit „să slujească și să-și dea viața răscum-

⁴ Efeseni 5, 23.

⁵ Ioan 1, 29

⁶ Isaia 53, 7-8

⁷ Apocalipsă 13, 8

⁸ Ioan 19, 34-35

⁹ Apocalipsă 13, 8

părare pentru mulți¹⁰. Așadar Crucea este condiționată de Întrupare. Sfinți Părinți precum Sfântul Irineu (secolul II) și Sfântul Efreem Sirul (secolul IV) văd, încă din primele secole, începutul jertfei lui Hristos, prin chenoza Sa, în Nașterea Lui. De aceea, Proscomidia ne înfățișează nu în chip real, ci simbolic, nu doar evenimente legate de Răstignirea Mântuitorului, actele liturgice săvârșite în cadrul ei ne amintesc și de simbolismul Nașterii Domnului.

Scoaterea agnețului simbolizează nașterea Mântuitorului, arătând astfel că Hristos S-a făcut om desăvârșit luând firea umană, afară de păcat. Proscomidiarul închipuie Betleemul – locul nașterii, Sfântul Disc – ieslea, steluța – steaua care s-a arătat magilor, iar prescura din care este tăiat agnețul o închipuie pe Maica Domnului. Mirida Maicii Domnului, mai mare decât celelalte miride, este așezată în dreapta agnețului arătând însemnătatea pe care, în iconomia mântuirii, Sfânta Fecioară Maria a avut-o, însemnătate profețită și de Psalmistul David prin cuvintele: „*De față a stat împărăteasa, de-a dreapta Ta, în haină aurită îmbrăcată și preainfrumusețată*”¹¹. Maica Domnului este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, este scara ce unește cerul cu pământul, scară pe care Iacov a văzut-o în vis¹²; din ea Dumnezeu a luat firea noastră umană, a coborât în lume, între oameni, pentru a ne ridica pe noi, oamenii, la Dumnezeu. Acceptând să-L nască pe Hristos, Fecioara Maria S-a făcut primitoare din partea neamului omenesc a mântuirii pe care ne-a adus-o Întruparea Domnului. Ea este „mai cinstită decât heruvimii și mai slăvită fără de asemănare decât serafimii”, ea este acoperitoarea, apărătoarea, mijlocitoarea și ajutătoarea credincioșilor.

Scoțând această miridă preotul se roagă ca, pentru rugăciunile ei, Dumnezeu să primească jertfa noastră în „jertfelnicul Său cel mai presus de ceruri”.

În stânga agnețului se așează miridele în cinstea celor nouă cete de sfinți arătându-se că și ei se bucură de slava în care se află Domnul Cel răstignit și înviat. Sfinții sunt mădulare de cinste ale Trupului lui Hristos, Biserica. Pentru noi, ei sunt un exemplu, o pildă vie a stării la care suntem datori să ajungem și, în același timp, un sprijin în lupta noastră pentru dobândirea sfințeniei.

Prin scoaterea miridelor în cinstea sfinților, mulțumind lui Dumnezeu pentru darurile hărăzite celor ce-i urmează în sfințenie. Se scot miride în cinstea a nouă cete de sfinți, arătând prin aceasta că sfințenia este accesibilă tuturor categoriilor de credincioși și, de asemenea, că toți sfinții se unesc cu noi în rugăciune la Sfânta Liturghie. Cele nouă cete de sfinții sunt: Sfântul Ioan Botezătorul, proorocii, apostolii, ierarhii, mucenicii și mucenițele, cuvioșii și cuvioasele (mo-

¹⁰ Matei 20, 28

¹¹ Psalmul 44, 11

¹² Facere 28, 12

nahii), doctorii fără de arginți (mari binefăcători), Sfinții Ioachim și Ana împreună cu sfinții zilei și cu toți sfinții și sfântul a cărui Sfântă Liturghie se săvârșește (Sfântul Ioan Gură de Aur sau Sfântul Vasile cel Mare).

Potrivit hotărârii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, nr. 62 din 10 februarie 2004, prima dintre cele nouă miride (părțile) ale Sfinților ce se așază în stânga agnețului este scoasă în cinstea sfinților îngeri, cu următorul text: „Întru cinstea și pomenirea marilor Voievozi Mihail și Gavriil și a tuturor cereștilor netrupești Puteri“.

Pentru credincioșii vii și pentru cei adormiți se roagă preotul când așază miridele scoase în timpul pomenirii acestora, sub agneț în stânga, respectiv în dreapta lui. La acestea se adaugă cele trei miride speciale scoase pentru cler, conducătorii țării și pentru ctitori.

Scoaterea miridelor pentru credincioși începe prin rostirea rugăciunilor de pomenire generală a viilor și a morților și continuă cu pomenirea lor nominală, pentru fiecare nume scoțându-se câte o miridă din prescurile aduse împreună cu pomelnicul. În urma tuturor preotul scoate o miridă pentru el însuși arătând prin aceasta că mântuirea sa depinde de cei pe care este rânduit să-i păstorească și să-i pomenească.

Pomenirea credincioșilor reprezintă raportarea tuturor și a fiecăruia la jertfa lui Hristos. Miridele exprimă participarea noastră la jertfa lui Hristos și intrarea în comuniune cu Maica Domnului, cu sfinții și cu toată Biserica luptătoare, presupunând și asumarea personală a Crucii lui Hristos și urmarea Lui¹³. Hristos stă în centrul Bisericii în stare de jertfă și astfel o sfințește și o înfățișează sieși ca Biserică mărită¹⁴.

Așezând deasupra sfântului disc, steluța, preotul zice: „Și iată, venind steaua, a stat deasupra unde se afla Pruncul“¹⁵.

Apoi, rostește și cuvintele profețiilor mesianice despre Prunc: „Cu cuvântul Domnului cerurile s-au întărit...“¹⁶; „Domnul a împărățit, întru podoabă S-a îmbrăcat...“¹⁷; „Acoperit-a cerurile bunătatea Ta și de înțelepciunea Ta este plin tot pământul“¹⁸, zicând acestea, preotul acoperă darurile, adică pune sfintele acoperăminte peste disc și potir.

¹³ Matei 16, 24

¹⁴ Efeseni 5, 26-27

¹⁵ Matei 2, 9

¹⁶ Psalmul 33, 6

¹⁷ Psalmul 92, 1

¹⁸ Avacum 3, 3

Sunt acoperite cinstitele Daruri deoarece puterea dumnezeiască a Mântuitorului Hristos nu s-a descoperit decât după ieșirea Mântuitorului la propovăduire¹⁹.

Proscomidia se încheie cu rostirea rugăciunii punerii înainte a darurilor și cădirea cinstitelor daruri. Încredințați de faptul că Mântuitorul Hristos este „pâinea cea cerească, hrana a toată lumea“, adică dăruire spre împărtășire pentru a ne binecuvânta și sfinți, îi cerem lui Dumnezeu să binecuvânteze jertfa noastră și să o primească în „jertfelnicul său cel mai presus de ceruri“, adică să ne facă părtași jertfei lui Hristos, și să pomenească „pe cei ce au adus și pe cei pentru care s-au adus“.

Recapitularea

În concluzie, putem spune că Biserica întreagă, Trupul tainic al lui Hristos, este prezentă în mod simbolic pe Sfântul Disc: în mijloc, prin agneț, Hristos În-suși, Lumina cea adevărată și Viața cea veșnică, iar prin miride de față stă Împărăteasa de-a dreapta, sfinții de-a stânga, iar dedesubt întreaga adunare a binecredincioșilor creștini. Astfel, pomenirea Maicii Domnului și a sfinților la Proscomidie scoate în evidență unitatea Bisericii cerești și a celei pământești în Hristos.

Asocierea

Părintele Dumitru Stăniloae spunea despre om că este o coroană a întregului univers și preot al întregii creații, „preot împărătesc“²⁰. Spunea acestea deoarece misiunea omului în lume este și de a aduce întreaga lume către comuniunea cu Creatorul ei, cu Dumnezeu. Păcătuiind, omul a încetat să-și îndeplinească această menire închizându-se în lume și îndepărtându-se de Dumnezeu, Hristos a restaurat firea umană și, implicit viața euharistică pe care omul este chemat să o trăiască. În Hristos creația redevine un mijloc de comuniune cu Dumnezeu prin primirea ei de la Dumnezeu și prin oferirea ei lui Dumnezeu sub forma darurilor de pâine și vin. Această oferire se face în Hristos, în cadrul Sfintei Liturghii, pentru că Hristos, prin jertfa sa, a oferit lui Dumnezeu tot ce se putea oferi.

Generalizarea

Proscomidia este așadar prima parte a Sfintei Liturghii, fără de care cea mai mare din Tainele Bisericii, taina săvârșirii Jertfei fără de sânge și a împărtășirii credincioșilor cu Trupul și Sângele lui Hristos nu poate fi săvârșită. Sfânta Liturghie reprezintă întâlnirea noastră cu Dumnezeu, iar Proscomidia este acea parte a Sfintei Liturghii în timpul căreia se realizează pregătirea darurilor pentru a fi

¹⁹ Matei 3, 17

²⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997, p. 108.

transformate mai apoi în Trupul și Sângele Mântuitorului Hristos și pentru a fi realizată astfel comuniunea noastră cu Dumnezeu.

Aplicarea

De fiecare dată când o săvârșim, Proscomidia se cuvine să constituie un prilej de a cugeta la cele mai semnificative fapte ale istoriei mântuirii noastre: la Nașterea Mântuitorului Hristos, la jertfirea Sa de pe Sfânta Cruce, pentru noi și pentru mântuirea noastră, la smerenia și la curăția Maicii Domnului, prin care s-a învrednicit a deveni Născătoare de Dumnezeu, la îndemnul către pocăință pe care Sfântul Ioan Botezătorul ni l-a dat prin pregătirea venirii în lume a Mântuitorului Hristos, la dragostea de Hristos pe care și-au dovedit-o prin jertfirea vieții lor sfinții mucenici, la înțelepciunea marilor ierarhi ai Bisericii, pentru ca astfel, să împlinim și noi, îndemnul pe care Hristos la Cina cea de Taină l-a dat Sfinților Săi Apostoli (Matei 26, 26-29) spre a ne afla pururea de-a dreapta Sa în Împărăția cerurilor.

Amin.

IV

ARTICOLE ȘI STUDII

Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos¹

Preot conf. dr. Daniel Benga

Dacă am încerca să definim persoana Mântuitorului Iisus Hristos în cuvinte puține, probabil că una din cele mai potrivite și corespunzătoare definiții ar fi următoarea: „*Cel care a trăit pentru ceilalți*“. Pe drumurile Galileii, Iudeii și Samariei Mântuitorul învață, mângâie, alină durerile mamelor întristate și îndurerate și vindecă rănilor celor bolnavi, vestind tuturor taina împărăției cerurilor și instituind astfel un model hristic, care trebuie să fie modelul oricărei biserici ce continuă în istorie lucrarea Sa mântuitoare. Mai mult decât atât, fiecare comunitate creștină trebuie să se raporteze la acest model, pentru a verifica dacă Îl urmează într-adevăr pe Hristos. A-L urma înseamnă a trăi și a te dăruia celorlalți, iar prin aceasta modelul hristic devine adevăratul „apostolat social“ al Bisericii.

Tema aleasă pentru conferința preoțească din această toamnă nu este una din temele teologiei, ci tema prin excelență a Bisericii în misiune. De rezolvarea acestei teme ține însăși sensul existenței Bisericii în lume, deoarece apostolatul social este singurul discurs viu despre iubirea lui Dumnezeu pentru această lume. Sunt siguri că Papa Benedict al XVI-lea nu a publicat întâmplător prima sa enciclopică intitulată *Deus caritas est*, abordând tema iubirii lui Dumnezeu pentru această lume. Cea mai importantă mărturie pe care lumea de azi, lipsită de iubire, sătulă de material și consumism și divizată prin ură și răzbunare, o așteaptă este aceea a iubirii. „*Dumnezeu este iubire și cine rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu, iar Dumnezeu rămâne în el*“ (I Ioan 4, 16). De vreme ce Dumnezeu ne-a iubit mai întâi (I Ioan 4, 10), „iubirea nu mai este doar o poruncă, ci ea este răspunsul la darul iubirii prin care Dumnezeu vine să ne întâmpine“².

¹ Referat susținut în cadrul Conferinței preoțești semestriale, în Aula Palatului Patriarhiei, în data de 2 noiembrie 2006.

² Benedict al XVI-lea, *Deus caritas est*, Editura Presa Bună, Iași, 2006, p. 4.

Noi creștinii credem în iubirea lui Dumnezeu, iar această credință stă în centrul vieții noastre și este alegerea fundamentală a vieții noastre. Deoarece Dumnezeu iubirii este o Treime de Persoane, la începutul faptului de a fi creștin nu stă o decizie etică sau o mare idee, ci „întâlnirea cu un eveniment, cu o persoană, care dă vieții un orizont nou și totodată orientarea ei decisivă”³. Orizontul nou în care credința noastră ne înscrie este infinitul iubirii, al unei iubiri care nu caută ale sale, ci pe toate le crede, pe toate le suferă, pe toate le nădăjduiește, pe toate le rabdă și care nu cade niciodată (Cf. I Corinteni 13, 4, 7-8).

Apostolatul social de-a lungul veacurilor

O istorie completă a filantropiei creștine din primele veacuri până azi ar cuprinde cu siguranță zeci de volume. Preot prof. dr. Ion Vicovan de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași a redactat o sinteză de peste 300 de pagini referitoare la apostolatul social al Bisericii din antichitate până în zilele noastre⁴, abordând în mod special filantropia în Biserica Ortodoxă Română din Evul Mediu până la sfârșitul secolului XX. Zeci și sute de bolnițe, ospicii, aziluri, orfeline, fundații, diaconii și societăți filantropice au activat în Biserica noastră, mângâind pe cei oropsiți și uitați sau abandonți și arătându-le că Dumnezeu îi iubește.

Dacă până la instaurarea comunismului în România la jumătatea secolului al XX-lea majoritatea instituțiilor de asistență socială aparțineau Bisericii, în timpul regimului totalitar a fost interzisă orice activitate instituționalizată a Bisericii în domeniul activității caritativ-sociale, așezămintele ei fiind preluate de stat. Cu toate acestea ierarhii și preoții noștri și-au exercitat misiunea caritativă în parohiile pe care le-au păstorit.

Poate în chip paradoxal, tocmai în mijlocul acestei perioade atee s-a născut conceptul care a dat și titlul conferinței de față: *Apostolatul social*. Sintagma aparține, după cum bine știm, marelui patriarh al Bisericii noastre Justinian, care spunea că ea nu înseamnă nimic altceva, decât iubirea aproapelui și slujirea lumii, adică inima Evangheliei Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Vrednicul de pomenire, Justinian Patriarhul spunea că „în fiecare perioadă a istoriei, omeni-rea pune alte întrebări Bisericii. Astăzi, principală chemare a Bisericii este slujirea. Slujind pe Dumnezeu și pe om în cele mai nobile aspirații ale sale spre mai bine, ne împlinim misiunea noastră în contemporaneitate. Biserica nu este ceva închis în sine, Biserica este deschidere spre lume, Biserica trebuie să se facă tu-

³ *Ibidem*, p. 3.

⁴ Preot Ion Vicovan, *Dați-le voi să mănânce! Filantropia creștină – istorie și spiritualitate*, Editura Trinitas, Iași, s.a., 302 p.

turor toate, după cum spune Sfântul Apostol Pavel, pentru ca pe toți să-i câștige pentru Domnul"⁵.

Nu doresc să insist asupra mării misiuni sociale a Patriarhului Justinian, deoarece cu toții o cunoaștem. Pe lângă așezămintele de asistență socială de la Mânăstirile Dealu și Viforâta destinate clerului mirean și cinului monahal, bursele acordate studenților, cantina Arhiepiscopiei Bucureștilor, Casa de ajutor reciproc, Fondul de ajutor pentru personalul bisericesc, până la casele de odihnă pentru preoți, toate vorbesc despre un genial organizator în domeniul asistenței sociale. Ceea ce avem de învățat de la vrednicul de pomenire Patriarh Justinian este însă creativitatea în slujirea socială. Vreau să mă opresc asupra unui singur exemplu. Pe când era Mitropolit al Moldovei, în anii 1946-1947, a reușit trei fapte extraordinare pe lângă multe altele: plasarea a mii de copii orfani rămași după război în familii creștine, cazarea studenților ce dormeau în parcul Mitropolie în mansarda Cancelariei mitropolitane și organizarea pomenirilor morților nu într-o singură zi, ci în fiecare zi la școală, unde sătenii se rânduiau cu pomenirea, astfel încât copiii să primească zilnic mâncare⁶. Toate aceste mărturii constituie pentru noi cei de azi tot atâtea invitații la creativitate, pentru a vorbi lumii de azi despre iubirea lui Hristos pentru ea.

După 1990, Biserica Ortodoxă Română a reactivat o seamă de instituții de asistență socială, a înființat 11 specializări de Teologie – Asistență Socială în cadrul Universităților din România, iar Sfântul Sinod și Consiliul Național Bisericesc au aprobat în primăvara anului 1997 înființarea în cadrul Adміністраției Patriarhale a Sectorului „Biserica și Societatea”, care are în componența sa Biroul de Asistență Socială al Patriarhiei Române. Printr-o altă hotărâre sinodală din iunie 1998 s-a decis implicarea Biserica Ortodoxă Română în programul național de protecție a copilului aflat în dificultate, iar în anii următori sfera de implicare a Bisericii a fost extinsă la aproape toate nevoile societății românești.

În ultimii cinci ani apostolatul social al Bisericii noastre a cunoscut un avânt neîntâlnit în întreaga istorie a Bisericii noastre. O simplă paralelă între anul 2003 și anul 2006 este elocventă: la sfârșitul anului 2003 în cuprinsul Patriarhiei Române funcționau 39 de orfelinate pentru copii, azi sunt 65, existau 12 aziluri pentru bătrâni, azi sunt 25, funcționau 40 de cantine sociale, azi activează 92, erau 19 cabinete și farmacii sociale, cât și 2 centre de diagnostic și tratament, iar azi sunt 33, și în fine funcționau 6 centre pentru asistența familiilor în dificul-

⁵ † Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Apostolatul social*, vol. 11, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1973, p. 41.

⁶ O prezentare pe larg a problematicii legate de apostolatul social al Patriarhului Justinian oferă dl. Dr. George Stan, *Părintele Patriarh Justinian Marina*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 149-162.

tate, iar azi sunt 22. De programele oferite de aceste centre sociale beneficiază peste 270.000 de persoane aflate în sărăcie, dificultăți și nevoi, iar Biserica Ortodoxă Română cheltuiește anual milioane de euro pentru aceste activități social-filantropice⁷.

Dacă Patriarhul Justinian și-a pus arhipăstoria sub sintagma apostolatului social, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist continuă această frumoasă lucrare socială pentru lume, care se reflectă în cele 18 volume de cuvântări, pastorale, omilii, predici și exegeze intitulate sugestiv „*Pe treptele slujirii creștine*”⁸.

În comparație cu asistența socială practică de Bisericele occidentale, avem de reflectat asupra dimensiunii teologice a implicării Bisericii în social, iar acest lucru nu poate porni decât de la teologia patristică. Modelele diaconale ale Bisericilor creștine din Europa de azi sunt diferite și aș îndrăzni să le definesc astfel: în timp ce Europa protestantă cunoaște o diaconie fără un diaconat sacramental, ancorat în viața euharistică a comunității ecleziale, noi ortodocșii ne aflăm în situația paradoxală a unui diaconat sacramental, dar fără slujire diaconală⁹. Discuția cu privire la restaurarea dimensiunii filantropico-diaconale a diaconatului este mult prea complexă și cu neputință de abordat în acest referat, dar este întemeiată pe alegerea celor șapte diaconi ai comunității apostolice din Ierusalim pentru slujirea de fiecare zi a văduvelor.

Slujirea Bisericii la două altare – mărturiile Tradiției

Însoțind o delegație a Bisericii Evanghelice din Germania într-o vizită efectuată într-o eparhie a Bisericii noastre, episcopul locului prezenta instituțiile sociale ale eparhiei respective – orfelinate, case de bătrâni, cantine sociale etc. – cu următoarele cuvinte: „un alt altar la care slujim”. Atunci am realizat într-un mod foarte concret că Biserica slujește de fapt la doua altare, iar această tradiție a păstrat-o cu credincioșie încă din primele veacuri.

Din vastele exemple filantropice ale Bisericii creștine vreau însă să punctez câteva aspecte teologice ale apostolatului social bisericesc, plecând de la trei exemple luate din spații creștine diferite.

⁷ Informațiile au fost luate din studiul Preot prof. dr. Dumitru Colotelo, *Lucrarea caritativă a Bisericii Ortodoxe Române astăzi*, în „Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar. 120 de ani de autocefalie (1885-2005); 80 de ani de Patriarhat (1925-2005)”, volum tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 455-480 și de pe site-ul Patriarhiei Române: www.patriarhia.ro.

⁸ † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pe treptele slujirii creștine*, vol. 1-18, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992-2006.

⁹ Cf. dr. Picu Ocoleanu, „*Diaconie fără diaconat? Pledoarie pentru restaurarea caracterului sacramental al lucrării diaconale*”, în „Mitropolia Olteniei”, LVI (2004), nr. 1-4, p. 74-88.

Primul este un vechi regulament bisericesc, *Didascalia siriacă*, redactată la jumătatea secolului al III-lea, undeva în Siria, un text de tradiție apostolică care îi numește pe săraci, orfani și bolnavi altarul lui Dumnezeu:

„Dacă un om a primit ajutor la tinerețe fiind orfan, sau ajutor pentru slăbiciunea vârstei înaintate, sau ajutor pentru infirmitatea pe care o aduce boala, sau ajutor pentru creșterea copiilor, acesta trebuie mărturisit drept altarul lui Dumnezeu”¹⁰. Având în vedere importanța slujirii la acest al doilea altar, slujitorii altarului sunt îndemnați: „Drept urmare, fiind tu episcop sau diacon, perseverență în slujirea către altarul lui Hristos – adică (slujirea către) văduve și orfani...”¹¹. Remarcăm aici între slujirile speciale ale episcopilor și diaconilor slujirea apropiată, adică ancorarea slujirii diaconale în sacramental. Așa cum în fața altarului sacerdotul se roagă, slujind la al doilea altar, adică cel al săracilor, viața lui devine rugăciune continuă. Astfel se împlinește o apoteogmă a Sfântului Isaac Sirul, teolog trăitor în același spațiu creștin, care spune că „orice lucru făcut cu gândul la Dumnezeu este o rugăciune”.

Sfântul Ioan Gură de Aur vorbește despre *Liturghia* care are loc în afara bisericii, unde la altarul săracilor sunt chemați să slujească toți creștinii alături de clerul bisericii. Este vorba de slujirea lumii, a orfanilor, văduvelor și săracilor, în numele iubirii lui Dumnezeu.

Al doilea exemplu pornește de la legătura specială dintre *Liturghie* și *Filantronomie*. Sfântul Vasile cel Mare și Sfântul Ioan Gură de Aur, teologii liturgici prin excelență ai Bisericilor Ortodoxe sunt în același timp, sigur nu întâmplător, unii din cei mai mari reformatori sociali ai vremii în care au trăit, asumându-și inițiative creatoare practice în lăuntrul societății. Sfântul Ioan Gură de Aur asigura întreținerea a peste 3000 de văduve și a sute de străini, bolnavi și prizonieri încă în vremea când era preot în Antiohia, numărul săracilor aflați în îngrijirea sa pe vremea arhiepiscopatului la Constantinopol ridicându-se la 7000. Sfântul Vasile cel Mare a organizat un „oraș” cu spitale, orfeline, case de oaspeți, școli, ateliere, mobilizând sute de oameni pe baza unui plan social sistematic, a cărui realizare a urmărit-o el însuși pas cu pas, imitând slujirea lui Hristos¹².

Înmulțirea pâinilor în pustie realizată de Mântuitorul Iisus Hristos este paradigma acestei legături esențiale ce există între liturghie și filantropie. După ce

¹⁰ *The Didascalia Apostolorum in Syriac*, II, Chapters XI-XXVI, translated by Arthur Vööbus, (CSCO, 408), Louvain, 1979, p. 161.

¹¹ *Ibidem*, p. 163.

¹² Cf. Anastasios Yannoulatos, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, Editura Bizantină, București, 2003, p. 199. Cu privire la instituțiile de asistență socială în Biserica veche, așezăminte de ocrotire și caritate pentru văduve, orfani și fecioare, vezi Preot prof. Liviu Stan, *Instituțiile de asistență socială în Biserica veche*, în „Ortodoxia”, IX (1957), nr. 1, p. 95-118.

Mântuitorul i-a hrănit cu Cuvântul Său, le-a dat apoi pâine și pește să mănânce. Orice neglijare a unuia din cele două aspecte are consecințe nefaste pentru apostolatul social al Bisericii. Despărțirea rugăciunii și a spiritualității de social duce la pietism, iar despărțirea socialului de spiritual conduce la secularizare.

Al treilea exemplu vine din Capadocia. Sfântul Vasile cel Mare este ierarhul care a înțeles că Liturghia euharistică nu este o simplă „escapadă pioasă“ în lumea rugăciunii și o întoarcere de la realitățile sociale ale lumii în care trăim prin închiderea în spațiul eclezial, ci chemarea adresată fiecărui creștin să celebreze „taina fratelui“ în afara bisericii¹³, în piețele publice și în mahalale, acolo unde se aud strigătele săracilor, ale bolnavilor și ale marginalizaților.

În timpul foametei din iarna anului 367-368, pe când Sfântul Vasile cel Mare era numai preot, a intervenit decisiv pentru asigurarea hranei săracilor și îngrijirea medicală a bolnavilor. În 372, imediat după urcarea pe scaunul episcopal al Cezareii Capadociei a întemeiat o adevărată „cetate“ la marginea cetății propriu-zise cu spitale, orfelinat, case de oaspeți, școli, ateliere, mobilizând sute de oameni pe baza unui plan social sistematic, a cărui realizare a urmărit-o el însuși pas cu pas, imitând astfel slujirea lui Hristos pentru oameni¹⁴. În centrul acestor așezăminte a ridicat însă o biserică măreață, iar lângă ea un sediu al episcopului și locuințe pentru călugări¹⁵.

Ne aflăm în fața unei topografii sacre. Biserica așezată în centrul cetății este un adevărat *axis mundi*, locul unde viața lui Dumnezeu se împărtășește lumii, indicând astfel că diaconia creștină se naște din Liturghie. Din punct de vedere teologic topografia vasiliei ne spune că diaconia creștină încearcă să vindece și să privească omul din perspectiva veșniciei, *sub specie aeternitatis*. Abia când suferința, bolile și sărăcia sunt abordate din perspectiva pedagogiei mântuitoare a lui Hristos, răul este atacat și biruit de la rădăcină, deoarece omul înțelege funcția mântuitoare a suferinței. Vasiliada nu este o simplă policlinică sau un azil social,

¹³ Cf. Ion Bria, *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC, Geneva, 1996, p. 20.

¹⁴ Cf. Anastasios Yannoulatos, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, Editura Bizantină, București, 2003, p. 199. Cu privire la instituțiile de asistență socială în Biserica veche, așezăminte de ocrotire și caritate pentru văduve, orfani și fecioare vezi Preot prof. Liviu Stan, *Instituțiile de asistență socială în Biserica veche*, în „Ortodoxia“, IX (1957), nr. 1, p. 95-118. Cu privire la concepția socială a Sfântului Vasile vezi Prea Sfințitul Antonie Plămădeală, „Idei sociale oglindite în viața și activitatea Sfântului Vasile cel Mare“, în *Sfântul Vasile cel Mare. Închinare la 1600 de ani de la săvârșirea sa*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, p. 284-311.

¹⁵ O descriere detaliată a Vasiliadei oferă Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, trad. de diacon Cornel Coman, Editura Bizantină, București, 2003, p. 251-255.

căci atunci ne-am afla în sfera unui umanism antropocentric¹⁶, ci își trage viața din Împărăția lui Hristos, având ca bază iubirea pentru fiecare persoană umană, care are o valoare unică dată de prezența chipului lui Dumnezeu în orice om¹⁷.

Vasiliada este astfel un loc unde istoria vorbește despre Eshaton. În cerul nou și pământul nou pe care creștinii le așteaptă va locui dreptatea (II Petru 3, 13), iar în Noul Ierusalim Dumnezeu va șterge orice lacrimă din ochii celor ce au plâns pe pământ și nu va mai fi nici durere, nici strigăt, nici plângere (Apocalipsa 21, 4). Întemeind Vasiliada, Sfântul Vasile șterge lacrimi aici pe pământ și face ca măcar în centrul acestei cetăți a carității să locuiască un dram de dreptate, făcând astfel din această cetate situată în afara Cezareei, un alt semn că nu aparține lumii, un chip al Noului Ierusalim pe care îl așteptăm, o „maternitate pentru eternitate“, un loc unde istoria trăiește din lumina, din noblețea și din frumusețea Eshatonului.

Sfânta Liturghie – spațiu al nașterii apostolatului social¹⁸

Care este spațiul în care ia naștere apostolatul social al Bisericii? Răspunsul pe care exemplele enumerate par să îl mijlocească este următorul: Sfânta Liturghie, sinaxa euharistică în cadrul căreia Biserica are acces la viața lui Dumnezeu. Creștinii primelor veacuri au legat foarte strâns liturghia euharistică de agape, făcând ca cei ce se împărtășesc din Același Hristos Euharistic să își împartă și pâinea cea de toate zilele.

Împărtășirea din viața dumnezeiască, care e o iubire nemărginită, ne transformă și ne pregătește pentru a săvârși un „Paște“¹⁹ – trecerea din Biserică în lume, vestirea împărăției lui Dumnezeu către toate neamurile. În primele secole creștine, Sfânta Liturghie se termina odată cu rugăciunea Amvonului, când preotul îi invita pe credincioși „**Cu pace să ieșim**“, iar poporul răspundea „**Întru numele Domnului**“. Nu este vorba în acest dialog de ieșirea preotului din altar, așa cum vedem și înțelegem azi, ci de ieșirea întregii Biserici, a tuturor celor care „au văzut lumina cea adevărată“, în numele lui Dumnezeu și în pacea dăruită de Domnul cel Înviat spre a spune întregii lumi cât bine le-a făcut lor Dumnezeu. De aceea, misiu-

¹⁶ Cf. Evangelos Theodorou, „Die Kirche als communio sanctorum bei Basilius“, în Albert Rauch und Paul Imhof SJ (Hrsg.), *Basilius – Heiliger der Einen Kirche*, (Regensburger Ökumenisches Symposion 1979), München, 1981, p. 75-77.

¹⁷ † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Răspunderea socială a Bisericii în Europa – operă misionară și ecumenică comună*, în Gândirea socială a Bisericii. Fundamente-documente-analize-perspective, volum realizat de Ioan I. Ică jr și Germano Marani, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 6.

¹⁸ Acest capitol se bazează în mare parte pe studiul meu „Misiunea bisericească – «liturghia» de după Sfânta Liturghie“, apărut în *Glasul Bisericii*, LXIV (2005), nr. 9-12, p. 108-114.

¹⁹ Etimologic cuvântul paște înseamnă trecere dintr-o stare existențială ontologică în alta.

nea bisericească socială în concepția ortodoxă își are izvorul în Sfânta Liturghie care este icoana împărăției lui Hristos. Iubirea Sfintei Treimi și iubirea jertfelnică a lui Hristos trebuie transmise lumii. Nu este vorba de un umanism antropocentric sau o lucrare socială a bisericii la nivel pur uman, ci de o misiune înrădăcinată adânc în Împărăția lui Hristos, având ca bază iubirea pentru fiecare persoană umană, care are o valoare unică dată de prezența chipului lui Dumnezeu în orice om²⁰.

La comuniunea cu Dumnezeu în cadrul Sfintei Euharistii este invitată întreaga umanitate, să se împărtășească de darurile dumnezeiești. Cei care au venit trebuie să se poarte apoi în lume ca posesori ai acestor daruri, ca mărturisitori ai iubirii, ai păcii, ai iertării, ai jertfelniciei, spre „a-i molipsi“ pe toți cei din jurul lor. „*Pacea Mea o dau vouă*“, spunea Mântuitorul ucenicilor. Această „pace cerească“ o primește Biserica de la Hristos în cadrul Euharistiei, o împărtășește tuturor credincioșilor, care sunt chemați să o ducă în lume. Aceasta înseamnă în casele noastre, în familiile noastre, la locul de muncă, la vecinii noștri, pe strada noastră, în orașul nostru într-o manieră foarte concretă.

Referitor la modul în care se petrece ieșirea Bisericii în lume spre a săvârși o nouă lucrare publică mărturisitoare Mitropolitul Ioannis Zizioulas spunea: „Această coborâre a cerului pe pământ care face posibilă ridicarea pământului la cer, umple pământul de lumină, har și bucurie și face Liturghia o sărbătoare, o celebrare din care creștinii se întorc în lume bucuroși și purtători de har“²¹. După ce „aici (în Sfânta Liturghie n.n.) învățăm să trăim. Aici răsare viața cu adevărat liberă ce va să vină, și care ni s-a dat. Vedem cum oferirea e sporire, deșertarea plinătate, smerenia slavă. Învățăm să mulțumim“²² suntem trimiși de Dumnezeu în lume spre a face cunoscută tuturor oamenilor această viață.

Viața autentic creștină se învață în cadrul Sfintei Liturghii, unde tuturor celor prezenți le este împărțită aceeași pâine euharistică, împărtășindu-se cu toții dintr-un singur potir. Aici începe misiunea socială a Bisericii, deoarece abia în Sfânta Liturghie învățăm să împărțim tot ceea ce avem. Așa cum în cadrul liturgic am împărțit aceeași pâine, tot la fel trebuie să ne împărțim hrana și existența cu vecinii noștri și cu toți cei aflați în suferință²³.

²⁰ † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Răspunderă socială a Bisericii în Europa – operă misionară și ecumenică comună*, în Gândirea socială a Bisericii. Fundamente-documente-analize-perspective, volum realizat de Ioan I. Ică jr și Germano Marani, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 6.

²¹ Ioannis Zizioulas, *Creația ca Euharistie*, trad. de Caliope Papacioc, Editura Bizantină, București, 1999, p. 23.

²² Arhimandritul Vasilios, *Intrarea în Împărăție. Elemente de trăire liturgică a tainei unității în Biserica Ortodoxă*, traducere de Preot prof. dr. Ioan Ică, Editura Deisis, Sibiu, 1996, p. 64.

²³ Cf. Ion Bria, *The Liturgy after the Liturgy. Mission and Witness from an Orthodox Perspective*, WCC, Geneva, 1996, p. 25.

Pornind de la centralitatea Sfintei Liturghii în teologia ortodoxă, de la faptul că lumea însăși săvârșește neîncetat o Liturghie, o „Liturghie cosmică“, după cum spunea celebrul teolog catolic Hans Urs von Balthasar analizând teologia Sfântului Maxim Mărturisitorul, viața creștină însăși este chemată să devină o viață euharistică, doxologică²⁴ – în cadrul căreia comuniunea de iubire a Sfintei Treimi să fie dusă în lume de cei care au gustat din ea. Astfel începe pentru slujitorii sfințelor altare și pentru toți creștinii „liturghia“ de după Sfânta Liturghie, lucrarea publică în lume ca trimiși ai lui Dumnezeu spre a o sfinți.

Nicolae Steinhardt, comentând textul de la Matei 25 referitor la criteriile Judecării de Apoi, subliniază într-o celebră predică faptul că în acest text nu ne aflăm în vreun spațiu sacru, vreo academie platoniciană, ci la nivelul celor umiliți și obidiți, care pot gusta din plin savoarea unei fapte bune. Criteriul ultim al judecării este astfel expus de monahul de la Rohia: „Cum ne-am purtat în lume cu frații, cu vecinii, semenii și vrăjmașii noștri“²⁵.

Arhiepiscopul Tiranei, Anastasios Yannoulatos, fost profesor de istoria religiilor la Universitatea din Atena, considera necesară pentru integritatea participării liturgice a oricărui credincios extinderea „Liturghiei“ la întreaga viață:

„Fiecare dintre credincioși este chemat să continue o «liturghie» personală pe altarul tainic al propriei inimi, să realizeze o propovăduire vie a veștii celei noi „de dragul întregii lumi“. Fără această continuare liturghia rămâne incompletă [...] Jertfa Euharistiei trebuie extinsă în sacrificii personale pentru cei aflați în nevoi, frații pentru care Hristos a murit [...] Continuarea Liturghiei în viață înseamnă eliberare continuă de puterile răului care lucrează înlăuntru nostru, o reorientare continuă și deschidere [...] pentru eliberarea persoanelor umane de orice structură demonică de nedreptate, exploatare, agonie, singurătate și pentru a crea o comuniune reală a persoanelor în iubire“²⁶.

²⁴ Teologia poate fi concepută și definită ca doxologie, fiind cântare de slavă adusă cu toată ființa lui Dumnezeu. „Ce poate fi mai adevărat decât un cântec curat, o sfântă laudă?“, se întreba ieroschimonahul Daniil Tudor. Conform unei astfel de viziuni, psalmistul David face teologie atunci când cântă: Toată suflarea să laude pe Domnul! (Psalm 150, 6): peștii cei mari și toate adâncurile; focul și grindina, zăpada și bruma, vântul și furtuna, care împlinesc poruncile Lui; munții și toate dealurile, pomii cei roditori și toți cedrii; fiarele și toate dobitoacele, târătoarele și păsările zburătoare; stăpânitorii pământului și toate noroadele; toate să laude Numele Domnului (Cf. Psalm 148). Astfel cântă inima utrenică a „dreptei slăviri“, a Ortodoxiei. Ieroschimonahul Daniil Tudor, *Scrieri, I*, Editura Christiana, București, 1999, p. 18.

²⁵ Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 1992, p. 39.

²⁶ Ion Bria (editor), *Martyria-Mission: The Witness of the Orthodox Churches Today*, WCC, Geneva, 1994, p. 67.

Prin aceasta, Sfânta Liturghie nu mai poate rămâne numai locul exclusiv al unei sfințiri individuale, ci transformă membrii Bisericii în martori și mărturisitori ai împărăției lui Hristos și împreună-lucrători la mântuirea lumii.

Structura de bază a Sfintei Liturghii se bazează pe două mișcări: prima este adunarea poporului pentru a auzi cuvântul lui Dumnezeu și pentru a mânca Pâinea Vieții (Luca 4, 16), deci a se împărtăși din viața lui Dumnezeu, iar a doua este trimiterea creștinilor în lume pentru a învăța toate neamurile și a da mărturie despre viața cea nouă în Iisus Hristos²⁷. Toți creștinii devin astfel misionari și sunt chemați să dea mărturie despre noua viață în Hristos. Fără această întemeiere teologică a slujirii sociale a Bisericii, misiunea bisericească s-ar transforma într-o misiune a oamenilor, orientată antropocentric, așa cum se întâmplă în unele confesiuni creștine.

Creștinii din alte tradiții decât cea ortodoxă, consideră în mod eronat că Biserica Ortodoxă este o Biserică „nemisionară“, închisă în frontiere naționale și indiferentă la convertirea lumii la Hristos, implicarea socială nefiind de asemenea foarte elocventă. Ortodocșii însă au ales un mod foarte propriu de a înțelege și a face misiune. Centrul întregii misiuni este în tradiția Sfinților Părinți Sfânta Liturghie, în timpul căreia Biserica „pregătește, hrănește și trimite misionari în lume“²⁸.

Mărturia socială a parohiei. Preotul ca „slujitor al bucuriei“

Diaconia și implicarea socială a episcopului într-o eparhie sau a preotului într-o parohie e determinată tematic de **Molitfelnic**, care arată că misiunea sau diaconia noastră cuprinde toate problemele legate de viața politică, de învățământ, de societate, de viața de zi cu zi, nerămânând nimic în afara grijii sfințitoare și pastorale a Bisericii²⁹. Preotul nu poate să schimbe lumea, dar cu harul primit de la Dumnezeu poate să schimbe o mică parte a lumii și să-L ofere societății pe Acela Care poate să transfigureze totul, din moment ce „*a biruit lumea*“ (Ioan 16, 23).

Nu este locul și cazul să detaliem în acest referat toate aspectele ce țin de misiunea Bisericii în lumea modernă. Aș dori totuși să evidențiez trei aspecte care par fundamentale:

În prefața volumului „*Biserica în misiune*“, editat de Patriarhia Română în primăvara acestui an cu ocazia împlinirii a 120 de ani de la obținerea autocefaliei și 90 de ani de la ridicarea la rangul de Patriarhie, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei spunea că „într-o lume a pieței și a profitului,

²⁷ Cf. Ion Bria, *op. cit.*, p. 24.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Cf. Gheorghios D. Metallinos, *Parohia – Hristos in mijlocul nostru*, trad. de Preot prof. dr. Ioan I. Ică. Editura Deisis, Sibiu, 2004, p. 93.

Biserica trebuie să apere persoana umană, de orice formă, de cumpărare-vânzare a ei ca obiect³⁰. Valoarea oricărei persoane umane ca purtătoare a chipului lui Dumnezeu stă deasupra tuturor intereselor politice, economice sau sociale.

În al doilea rând, trebuie remarcat că întreaga filantropie sau diaconie creștină se face în numele lui Iisus Hristos, singurul Adevăr universal și integral din această lume. Mai mult decât atât prin iubire de oameni creștini sunt chemați să-I conducă pe ceilalți oameni către Hristos. Căutând în spațiul societății dreptatea și pacea, omul modern caută inconștient pe Acela care este Dreptatea și Pacea întrupată. Chiar dacă filantropia bisericească nu poate crea o lume dreaptă, asigurând tuturor condiții de viață decente, totuși mijlocindu-L pe Iisus Hristos îi ajută pe toți nedreptății, oropșiții și săracii să străbată drumul acestei vieți și să-și poarte crucea cu o mentalitate nouă, izvorâtă din credința în Domnul cel Înviat.

Există în societățile moderne o seamă de ideologii și de persoane care sunt refractare mesajului creștin. Misiunea noastră nu trebuie să se transforme într-o polemică omenească cu ideologiile omenești, multe din ele refractare mesajului creștin, pentru că astfel ar deveni ea însăși o ideologie omenească paralelă cu celelalte. Biserica trebuie să dea o mărturie despre iubirea lui Dumnezeu față de lume în Iisus Hristos. De multe ori diaconia și misiunea Bisericii nu au altă posibilitate decât rugăciunea. Drept urmare, ceea ce nu putem face noi să-I încredințăm lui Dumnezeu³¹.

Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, afirmă că Biserica poate contribui la însănătoșirea vieții sociale prin formarea de oameni cu frică de Dumnezeu în toate straturile societății, oameni credincioși, care să aibă „*Duhul lui Dumnezeu*“ (I Corinteni 7, 14), eliberați de robia patimilor și pătruși de duhul jertfelniciei și al iubirii de semeni. Prin aceștia Biserica poate transmite întregului organism social duhul evanghelic³². Astfel de oameni nu pot fi formați decât prin participarea la Sfânta Liturghie și împărtășirea din Trupul și Sângele lui Hristos.

Prea Fericirea Sa consideră că „Biserica trebuie să-și manifeste vocația sa profetică printr-o cercetare riguroasă – după pilda Părinților Bisericii și în special a Părinților Capadocieni – a spiritului culturii și civilizației actuale, asimilând ceea

³⁰ † Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Cuvânt înainte* la „Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar. 120 de ani de autocefalie (1885-2005); 80 de ani de Patriarhat (1925-2005)“, volum tipărit cu aprobarea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 7.

³¹ Cf. Gheorghios D. Metallinos, *op. cit.*, p. 97.

³² † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Răspunderea socială a Bisericii în Europa – operă misionară și ecumenică comună*, în Gândirea socială a Bisericii. Fundamente-documente-analize-perspective, volum realizat de Ioan I. Ică jr și Germano Marani, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 5-6.

ce este ziditor pentru om și lume și înlăturând acele aspecte care îndepărtează pe om de Dumnezeu Cel adevărat și de calea împlinirii sale plene³³.

În ceea ce privește dăruirea preotului și implicarea lui în misiunea socială putem vorbi de o dialectică a dăruirii preotului când familiei, când parohiei, mereu primând folosirea cât mai deplină a timpului pe care Dumnezeu i l-a dăruit pentru a vorbi despre „mirabilia Dei“, despre faptele minunate ale lui Dumnezeu. Preotul, care este omul lui Dumnezeu, va ști întotdeauna pentru ce este timp la un moment dat. Acum este „kairos“ pentru misiunea pimenică din parohie, iar acum este „kairos“ pentru familia lui. Acest „kairos“ este un timp al dăruirii, pentru că preotul este un slujitor al bucuriei, pe care trebuie să o dăruiască atât familiei, cât și parohiei sale.

Foarte mulți preoți își înțeleg misiunea nu ca slujire a credincioșilor, ci ca stăpânire asupra credinței lor, astfel apărând neputința dăruirii pentru ceilalți. O astfel de concepție asupra slujirii preoțești are consecințe dramatice asupra modului exercitării apostolatului social. Tragedia mentalității românești, care se face simțită la toate nivelurile societății, constă în faptul că nu am înțeles, că a avea o funcție în societate sau în cadrul bisericii înseamnă a avea o slujire. Modelul este Hristos, care n-a venit să i se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți. (Matei 20, 28). Conform acestei viziuni Sfântul Apostol Pavel și ucenicul Timotei mărturisesc creștinilor din Corint: „Nu că doar avem stăpânire peste credința voastră, dar suntem împreună-lucrători ai bucuriei voastre“ (II Corinteni 1, 24). Această concepție asupra misiunii sacerdotale, pe care o reîntâlnim și în apoftegmele părinților, este singura care face din timpul dăruit de către Dumnezeu un timp sacru – kairos – în care suntem chemați să ne dăruim ca preoți tuturor celor marginalizați, năpăstuiți și nedreptățiți din parohiile noastre.

Omul bun este definit în tradiția poporului român a fi „pâinea lui Dumnezeu“. Or, pâinea lui Dumnezeu este Euharistia care se dă spre mâncare tuturor. Gustând la fiecare Sfântă Liturghie din Euharistie suntem chemați să devenim noi înșine Euharistie, pâine care se dă spre mâncare celorlalți, deoarece nici un părinte nu poate să rămână indiferent atunci când copiii săi sunt înfometați și triști, nu poate să dea piatră fiilor care îi cer pâine.

Concluzii

Întreaga tradiție a Bisericii creștine ne adresează astăzi o chemare: să redevenim sufletul lumii. Să redevenim ceea ce Biserica a reușit să fie în multe spații și timpuri istorice. Dacă ne-am întreba unde este diferența între creștini și ceilalți oameni, putem remarca că ea nu ține de *topos* sau *chronos*, ci de *tropos*, adică nu

³³ *Ibidem*, p. 6-7.

constă nici în spațialitate, nici în temporalitate, ci în modalitate, într-un mod nou de a fi. Plecând de la *Epistola către Diognet* care afirmă că creștinii sunt în lume ceea ce este sufletul în trup³⁴, trebuie să regândim conceptul de „suflet al lumii” cu referire la creștini, înțelegând prin aceasta întreaga vocație și misiune a creștinismului acestui nou mileniu, întregul apostolat social al Bisericii³⁵.

Europa se află în căutarea sufletului său, pe care l-a pierdut în ultimele decenii. Faptul că pe lângă dimensiunea politico-economică se detașează în ultimii ani o dimensiune nouă, cultural-spirituală a făcut ca în decembrie 1997 Parlamentul European să adopte un buget care făcea explicit referința la „**Un Suflet al Europei**”. Părinții fondatori ai Europei unite sunt creștin-democrații, (Alcide de Gasperi, Konrad Adenauer, Robert Schuman, Jean Monet, Denis de Rougemont etc.) care au redefinit relațiile dintre individ, societate și stat, cât și stat-stat, evitând extremele periculoase ale individualismului liberal și colectivismului socialist. Statul subsidiar și federal, după principiul subsidiarității, a fost preluat din doctrina socială a Bisericii catolice și a intrat în articolul 36 al Tratatului de la Maastricht. Subsidiaritatea postulează primatul societății asupra statului, plecând de la persoană la comunitate, de la comunitate la stat și de la stat la federație. Statul subsidiar este un stat limitat și descentralizat. Conexiunea personalism-subsidiaritate-federalism este vitală. Persoana este noțiunea cheie a Europei unite – necunoscută în cultura asiatică – noțiune născută la Niceea și Constantinopol în secolul al IV-lea. Constantin Noica spune că atunci s-a născut Europa, care rămâne trinitară. Persoana creștină transcende individul care trăiește pentru sine și cetățeanul care trăiește pentru stat, rupând cercul vicios al pendulării între individualism și colectivism, prin virtuțile credinței, iubirii și speranței, orientate pe verticală către Dumnezeu Treime de iubire³⁶.

Avem marele privilegiu de a avea subsidiaritatea în organizarea Bisericii noastre. Fiecare parohie este Biserica întreagă într-un loc foarte concret. Astfel că nu ne rămâne decât să devenim imitatorii filantropiei divine, imitatori ai Sfinților Părinți ai Bisericii, pentru ca lumea această să creadă că Dumnezeu cercetează lumea aceasta, pe care a zidit-o dreapta Sa și dorește să o desăvârșească pe ea.

³⁴ Pentru întregul text al apologiei cf. *Epistola către Diognet*, în: „Scrierile Părinților Apostolici”, traducere, indici și note de Preot D. Fecioru, (PSB, 1), Editura Institutului Biblic, București, 1979.

³⁵ Cf. Guido Vergauwen, *Le Christ, Nouvel Adam, manifeste pleinement l'homme à lui-même*, prelegere susținută în Amfiteatrul Dumitru Stăniloae al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității București, cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa, în data de 17 iunie 2005.

³⁶ Cf. Ioan I. Ică jr., „Biserică, societate, gândire în Răsărit, în Occident și în Europa de azi”, în Ioan I. Ică jr./Germano Marani, *Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 47-52.

Biserica nu a fost și nu este preocupată de schimbarea vreunei ordini exterioare, oricât de importante ar fi toate îmbunătățirile sociale, ci de transformarea inimilor și cugetelor omenești. Existând în lume și pentru lume Biserica este expusă la două pericole fundamentale – acomodarea excesivă la lume și detașarea excesivă de lume – între care pendulează neîncetat. A găsi echilibrul și dreapta măsură între cele două perspective este fundamental.

Hegel susținea că „istoria lumii este judecata lumii” (die Weltgeschichte ist Weltgericht), lucru ce implică faptul că în curgerea vremurilor există epoci hotărâtoare, când istoria se judecă și se condamnă pe sine însăși. Un astfel de experiment a fost comunismul, imitație perversă a creștinismului, a cărui modalitate de realizare a paradisiului social terestru prin deportări, crime și minciună a sfârșit în moarte. De câte ori omul a încercat să construiască paradisul pe pământ, de tot atâtea ori a rezultat iadul.

Poarta Paradisului pierdut nu a putut fi deschisă deplin până azi de nici unul din experimentele sociale ale lumii, ci stă parțial încuiată, pentru că „probabil nu există nici o cheie pământească sau istorică pentru această încuietoare ultimă. Nu există decât cheia eshatologică...”³⁷.

³⁷ Cf. George Florovsky, *Biserica, Scriptura, Tradiția – Trupul viu al lui Hristos*, trad. de Florin Caragiu și Gabriel Mândrilă, Editura Platytera, București, 2005, p. 374.

Coordonate esențiale ale apostolatului social al Bisericii¹

Preot conf. dr. Mihai Săsăujan

Apostolatul social: considerații teologice

Intro înțelegere profund teologică, conceptul de *apostolat social* poate fi definit ca: urmarea lui Hristos; împlinirea lucrării în Hristos; adevărul viu al lui Hristos care coboară până în adâncul ființei noastre și ne eliberează; Liturghia după Liturghie; punerea aluatului Evangheliei în frământătura societății, ca să o schimbe la față²; acel „a fi altfel” al creștinismului („sarea pământului” și „lumina lumii”); transformarea spiritualității într-un fapt social; funcția socială a creștinismului în societate; modul de acomodare a Bisericii cu contextul social și cultural în care trăiesc creștinii și oamenii, în general; relația Bisericii cu lumea; participarea creștină la lume; fidelitatea Bisericii față de popor și societate; răspunsul viguros al lui Dumnezeu prin Biserica Sa, adresat întrebărilor și răzvrătirilor acestei lumi; sensibilizarea Bisericii față de treburile celor ce o compun; angajarea publică a conștiinței creștine; provocare socială a creștinismului în societate; angajament creștin social.

Fundamentare teologică

Conceptul de apostolat social se întemeiază pe învățătura despre Biserică, în care, prin Duhul Sfânt, se săvârșește îndumnezeirea creației, se împlinește planul dintru început cu privire la lume și la om. Transfigurarea și curățirea harică a lumii în istorie este făcută posibilă de natura divino-umană a Bisericii.

Ca organism divino-uman, Biserica este chemată să lucreze în lume, în modul lui Hristos, dând mărturie de El și de Împărăția Lui. Este chemată să slujească mântuirea omului, fiindcă însuși Fiul Omului a venit nu ca să l se slujească,

¹ Referat susținut în cadrul Conferinței preoțești semestriale, în Aula Palatului Patriarhiei, în data de 2 noiembrie 2006.

² Ion Bria, *Liturghia după Liturghie. O tipologie a misiunii apostolice și mărturiei creștine azi*, Editura Athena, 1996, p. 200.

ci ca să slujească și să-Și pună sufletul răscumpărare pentru mulți. Membrii Bisericii sunt chemați să ia parte la misiunea lui Hristos, la slujirea lumii de către El, care e cu puțință doar ca o slujire a împăcării. Hristos îi cheamă pe ucenicii Săi să nu se țină departe de lume, ci să fie „sarea pământului” și „lumina lumii”. (Matei 5, 13-14).

Viața în Biserică devine astfel, o neîncetată slujire a lui Dumnezeu și a oamenilor. Participând la slujirea comună, mădulele trupului lui Hristos își împlinesc și funcțiile lor specifice. Fiecărui îi este dat un dar special pentru slujirea tuturor. Diversitatea darurilor alcătuiește și diversitatea de slujiri, în sfera socială.

Viața în Biserică devine, în același timp, și participare la viața societății, care trebuie întemeiată pe principiile moralei creștine. Această participare creștină la ea trebuie să fie întemeiată pe conștiința faptului că lumea, socium-ul, statul sunt obiecte ale iubirii lui Dumnezeu, fiindcă ele trebuie transformate și curățite după principiile iubirii poruncite de Dumnezeu. Creștinul trebuie să vadă lumea și societatea în lumina scopului lor ultim, în lumina eshatologică a Împărăției lui Dumnezeu³.

Apostolatul social și Liturgia euharistică

Liturgia euharistică ocupă un loc central în istoria, misiunea și viața Bisericii. După cum Învierea este nucleul vital al misiunii mesianice a lui Iisus Hristos, tot așa Euharistia este „recapitularea întregii iconomii răscumpărătoare”, este punctul de plecare și punctul de întoarcere a creștinilor, trimiși să sfințească numele lui Dumnezeu, să predice Evanghelia, cu binecuvântarea și ungera primite la Botez, având ca hrană în pelerinajul lor, Pâinea euharistică. Euharistia, ca sacrament al altarului, devine Taina misionară supremă, deoarece ea este prin definiție „sacramentul săracului”, taina fraților și surorilor. Prin mișcarea dinamică ce o generează, noi intrăm într-o vastă unitate și responsabilitate a unora cu ceilalți și a unora pentru ceilalți. Conștiința misionară a comunității locale crește și descrește cu experiența realității liturgice.

Poporul liturgic adunat în jurul Evangheliei și Potirului dispune de resurse inepuizabile pentru opera de misiune și evanghelizare. Sfânta Liturghie ne trimite să devenim nu numai martori – martiri ai lui Hristos răstignit și înviat, ci și împreună lucrători cu Dumnezeu în iconomia Sa de a recapitula toată creația în Sine, aici și acum. Liturghia după Liturghie devine astfel o altă formă de liturghie, care este prelungirea Liturghiei euharistice. Transformați prin cuminecă-

³ *Fundamentele concepției sociale a Bisericii Ortodoxe Ruse*, document elaborat de Sinodul episcopal jubiliar al Bisericii Ortodoxe Ruse, Moscova, 13/16 august 2000, în vol. „Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective”, coord. Ioan I. Ică jr și Germano Marani, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 185-187.

tura cu Sfintele Daruri, în „purtători de Hristos“ (hristofori), creștinii sunt destinați să devină împreună lucrători cu Hristos în misiunea apostolică a Bisericii Sale, care poate să ia forma multiplelor diaconii și slujiri în sânul comunităților, de la propovăduirea publică a Evangheliei prin cateheză, predică și sfințenia vieții până la apărarea drepturilor umane și sociale în mijlocul societății⁴.

Într-o epocă dominată de fenomenul secularizării, de autosuficiența umană proclamată sau neproclamată, de emanciparea voită de orice relație cu transcendentul, Biserica Ortodoxă trebuie, nu numai să-și păstreze, ci să-și cultive cu mai multă tărie lucrarea sa sacramentală sau sfințitoare ca parte centrală a lucrării misionare.⁵

Modelul Ortodoxiei române și modelul patristic

Ortodoxia română poate arăta că mecanismul eticii sociale este liturghia, spațiul unde se întâlnește totul: nașterea și moartea, iadul și raiul, bucuria și necazul, iertarea și rugăciunea, compasiunea și comuniunea. O etică socială liturgică care pune pe Hristos la îndemâna tuturor, mai ales a celor săraci și marginalizați, un Hristos care își dă viața altora. A da pâinea ta altora, a da viața ta altora, așa cum Hristos se dă Euharistie tuturor, pentru a edifica „comuniunea sfinților“⁶.

Sfântul Calinic de la Cernica (1787-1868) constituie, într-un fel, modelul Ortodoxiei române, un model care îmbină asceza, arhieria și diaconia socială. Sfântul Calinic a înțeles că păstorul nu poate să separe retragerea în pustie, pentru curățirea sufletului de patimi, de prezența lui în mijlocul poporului, ca să vindece acolo suferințele celor mulți. El arătat că orice comunitate umană trebuie să fie pentru creștini, o arenă a iubirii, a sfințeniei, libertății și dreptății pentru toți.

Acesta este și modelul patristic: „Fericitul Vasile și fericitul Grigorie, care iubeau pustia și erau stâlpi și lumină a Bisericii și laudau liniștea. nu au venit la liniște până nu se făcuseră lucrători ai poruncilor, ci întâi au locuit în pace și au auzit poruncile și așa au ajuns la curăția sufletului și s-au învrednicit de vederea Duhului. Păzeau cu adevărat poruncile, atunci când locuiau în cetăți, primeau pe străini, cercetau pe bolnavi, îmbrăcau pe cei goi, spălau picioarele celor osteniți; și dacă li se cerea de cineva să meargă cu el o milă, mergeau două. Și după ce au păzit poruncile ce se cădeau împlinite când petreceau între cei mulți și mintea lor a început să se bucure de cea dintâi nemișcare și de vederile dumnezeiești și

⁴ I. Bria, *Liturghia după Liturghie*, p. 231.

⁵ Constantin Coman, *Dubul misionar al Bisericii Ortodoxe*, în volumul de studii: „Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar“, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 339.

⁶ Ion Bria, *Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române*, Editura Trinitas, Iași, 1995, p. 47.

tainice, s-au grăbit și au ieșit la liniștea pustiei și au stăruit acolo în omul cel dinăuntru, încât s-au făcut văzători și au rămas în vederea Duhului, până ce au fost chemați de har să se facă păstori ai Bisericii lui Hristos⁷.

Creștinătatea patristică și-a pus serios problema remodelării persoanei umane după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, revelate omului în Hristos, într-o societate reformată care să creeze condițiile exterioare favorabile ale acestei reforme interioare și manifestării Împărăției lui Dumnezeu în suflet și în cetate aflate în permanentă luptă cu puterile răului și dezrobirii din om și din societate sau dintre societăți.

Modele diferențiate ale apostolatului social în istoria modernă și contemporană a Bisericii Ortodoxe Române

Cercetările de istorie bisericească, într-un asemenea cadru, își au rolul bine-definit. Ele caută să explice evoluțiile, care determină prezentul nostru bisericesc. O a doua funcție importantă critică a lor este de a face viața bisericească, transparentă din punct de vedere istoric, de a analiza contextul istoric în care a apărut și s-a dezvoltat aceasta și de a identifica în istorie, alternative cu efecte semnificative în propriul spațiu bisericesc. Acestea ar putea constitui puncte directe de încopiere pentru problemele actuale sau ar putea inspira unele rezolvări pozitive ale acestora.

Biserica a trebuit să țină cont permanent în istorie de contextul social, cultural și politic ca spațiu al desfășurării misiunii, apostolatului ei creștin evanghelic. Istoria bisericească ne oferă numeroase exemple în acest sens.

Ne propunem să identificăm în istoria modernă și contemporană a Bisericii Ortodoxe Române câteva modele ale slujirii și misiunii Bisericii noastre ortodoxe în societăți istorice complet diferite cu matrice sociale, culturale și politice diferențiate.

Mitropoliții Andrei Șaguna al Transilvaniei, Grigorie Dascălu al Țării Românești și Veniamin Costachi al Moldovei: exponenți ai slujirii poporului prin cultură și printr-o adecvată organizare bisericească.

Statutul organic al mitropolitului Andrei Șaguna, aprobat la 19 octombrie 1868 de Congresul Național Bisericesc și sancționat de împăratul Austriei, Franz Joseph, la 28 mai 1869, stabilea două principii fundamentale de atunci încolo, în organizarea Bisericii Ortodoxe Române: colaborarea mirenilor cu clericii în exercitarea puterii bisericești (sinodalitatea) și autonomia Bisericii în relația cu puterea de stat.

⁷ *Filocalia*, vol. 10, p. 480-481, apud I. Bria, *Liturgia după Liturghie*, p. 201.

Sinodalitatea era considerată de Șaguna ca fiind „sufletul ordinei bune în biserică”⁸. A asemănat Biserica unui organism care „funcționează și crește doar printr-o acțiune continuă și armonioasă a tuturor părților ei constitutive”⁹. În timp ce a rezervat ierarhilor puteri legislative și juridice, el a îngăduit mirenilor o participare extinsă în diferite ramuri ale administrației bisericești, îndeosebi în cele ale educației și finanțelor. Nu a socotit o astfel de acțiune ca pe o concesie făcută teoriilor politice liberale predominante, ci mai degrabă ca pe o reînviore a practicilor creștinismului primar. Autonomia Bisericii față de stat urmărea obținerea validării acestui principiu, într-un context politic tot mai neprielnic pentru viața națională și bisericească a românilor: conturarea dublei monarhii austro-ungare (1867).

Programul cultural al mitropolitului Șaguna a însemnat o muncă neobosită pentru ridicarea poporului român prin cultură, mai ales prin școlile elementare confesionale, care se aflau sub conducerea nemijlocită a Bisericii, învățătorii lor fiind absolvenți ai institutului teologic-pedagogic din Sibiu.

Tot la mijlocul secolului al XIX-lea, își desfășura activitatea în Țara Românească, mitropolitul *Grigorie Dascălu*. Și în cazul lui se înregistrează aceeași gândire, aceleași coordonate de slujire a poporului prin cultură și printr-o organizare bisericească eficientă. La venirea sa în scaunul mitropolitan, Biserica era dezorganizată. Pe plan organizatoric bisericesc, s-a îngrijit de derularea unor programe ce vizau, organizarea vieții bisericești eparhiale, disciplina preoților, a monahilor, o corectă administrare a mănăstirilor. Pe dimensiunea culturală, Grigorie Dascălu, și-a dedicat întreaga viață propășirii spirituale și culturale a poporului. A fost preocupat de înființarea unor seminarii teologice în cadrul fiecărei eparhii, de înființarea de școli pentru educarea tinerilor. A trimis numeroși tineri cu burse la studii în străinătate, era interesat de profesori buni, lua parte la examene, ajuta pe tineri cu bani: „Nădejdea pe care o hrănesc în sufletul meu e ca înmulțindu-se cărțile și științele, dacă nu eu, măcar urmașii mei se vor învrednici de un cler învățat și de un popor luminat”. Cu trei ore înainte de moarte, mitropolitul Grigorie Dascălu spunea unuia din episcopii aflați lângă el: „Să nu smintească din tipărirea Vieților Sfinților și tipografia neîncetat să lucreze, tipărind cărți folositoare de suflet”. Traducerea și tipărirea de scrieri ale Sfinților Părinți a fost preocuparea sa de căpetenie.

Mitropolitul *Veniamin Costachi* al Moldovei, care a fost numit „luminătorul Moldovei”, a simțit mai mult ca oricine lipsa cărților pentru românii din Mol-

⁸ Ioan Lupaș, *Viața și faptele mitropolitului Andreiu Șaguna*, în vol. „Mitropolitul Andreiu baron de Șaguna. Scriere comemorativă la serbarea centenară a nașterii lui”, Sibiu, Editura Consistoriului mitropolitan, 1909, p. 309.

⁹ Keith Hitchins, *Ortodoxie și naționalitate. Andrei Șaguna și românii din Transilvania. 1846-1873*, Editura Univers enciclopedic, București, 1995, p. 279;

dova. În acest sens, el a dezvoltat un program cultural amplu, de dimensiuni asemănătoare celor menționate mai sus, în Transilvania și în Muntenia. A refăcut vechea tipografie a mitropoliei și a înființat una nouă la mănăstirea Neamț, în aceste două tipografii apărând zeci de lucrări, fie tălmăcite de el, fie ale altora, tipărite sub îndrumarea sau cheltuiala sa. Cuvintele scrise în testamentul său: „tot ce mi-au stat prin putință am făcut și cu sfatul și cu fapta, ca să sporesc și sufletește și materialicește înflorirea sfintei Biserici și a Patriei“, sunt cu adevărat îndreptățite, privind retrospectiv întreaga sa activitate desfășurată pe dimensiunea emancipării culturale a neamului românesc din Moldova.

Cei trei ierarhi reprezintă preocupările conștiente ale ierarhiei române ortodoxe de la mijlocul secolului al XIX-lea de sensibilizare a Bisericii față de condițiile sociale în schimbare și față de nevoile credincioșilor.

Coordonate ale slujirii și misiunii bisericesti in perioada interbelică – proiectul misionar al teologului Gheorghe Ciuhandu: o viață spirituală mai bine articulată a clericilor și a credincioșilor.

Ne vom opri, în lucrarea noastră, asupra contribuției asesorului consistorial arădean Gheorghe Ciuhandu¹⁰, preot, doctor în teologie la Cernăuți, cu rosturi importante în viața teologică academică și eparhială arădeană, la conturarea principiilor de organizare unitară a Bisericii românești ortodoxe, după unirea Transilvaniei cu vechiul regat al României de la 1 decembrie 1918.

În intervențiile sale, părintele Gheorghe Ciuhandu încearcă o radiografie a vieții bisericesti din ultimii 50 de ani, cadrul legal fiind oferit de Statutul organic șagunian. Arată lipsurile și carențele înregistrate datorită unei aplicări prea rigide și literale a legislației și vine cu propuneri pentru o îmbunătățire a situației existente, mai ales, în direcția unei vieți spirituale mai bine articulate a clericilor și credincioșilor.

Organizația a îmbrățișat numai viața administrativă bisericească; în raporturile exterioare, ea s-a îngustat tot mai mult paralel cu căderea aparatului nostru bisericesc în mrejele birocratismului și ale formalismului. Aceasta a pus în primejdie însăși concepția despre viața spirituală. Vina nu aparține Statutului organic, ci punerii lui în aplicare „fără inspirației adevărat bisericesti“. Părintele Ciuhandu se pro-

¹⁰ Dr. Gheorghe Ciuhandu a studiat Teologia la Institutul Teologic din Arad și la Facultatea de Teologie din Cernăuți, unde și-a luat doctoratul. A fost prefect de studii și profesor suplinitor la Institutul teologic-pedagogic din Arad (1902-1903), consilier la secția școlară a Consistoriului din Arad (1905-1938), diacon (1908), preot și protopop (1910), președinte al Asociației clerului ortodox român „Andrei Șaguna“ din Transilvania (din 1922), membru în Adunarea eparhială Arad și Congresul național bisericesc, membru de onoare al Academiei Române (1946). A avut preocupări de istorie bisericească a românilor din părțile Aradului și Bihorului. (vezi Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Editura Univers enciclopedic, București, 1996, p. 100);

nunță pentru o aplicare „mai spiritualizantă” statutul fiind „angajat la făptuirea tuturor acelor instituțiuni prin care s-ar pregna spiritualitatea Bisericii și s-ar promova spiritualizarea concepțiilor și rosturilor ei și ale administrației bisericești”.

În condițiile în care statul român prelua sarcina cultural-națională, Biserica trebuie să se concentreze în continuare asupra „problemei sale religios-morale care este problema de căpetenie”.¹¹ Părintele Ciuhandu menționează că s-au neglijat: ponderea învățământului religios, viața liturgică-harismatică a Bisericii, cultivarea conștiinței religios-morale în obștea credincioșilor, predica și păstorierea sufletească.

Gheorghe Ciuhandu propune familiarizarea „în viața noastră administrativă-bisericească prea birocratizată și prea materializată, cu ideea de instituțiuni filantropice. Noi ne mulțumim să fim buni administratori prin birourile bisericilor și buni gospodari în ale chivernisirii averilor bisericești, de a le spori – ceea ce este un lucru bun; dar ne-am pierdut înțelegerea pentru tradiția ortodoxă care a pus averea bisericească în cea mai strânsă legătură cu opera caritativă – socială”.¹² În condițiile postbelice, această scădere se poate îndrepta, „făcând din religie lege nu numai de dogme transcendente, roi de birocratism materialist și formalist, ci și lege a faptei iubirii de aproapele”. Prin aceasta are loc o refacere nu numai a Statutului organic ci și revizuirea întregei noastre concepții despre Biserică”.

În pragul instaurării regimului comunist:

programul de politică bisericească al mitropolitului Nicolae Bălan

La 10 februarie 1947, mitropolitul Nicolae Bălan al Transilvaniei înainta puterii de stat din România, un „program de politică bisericească”¹³, aducând pe această cale, în atenția guvernului, câteva teme de interes major pentru Biserica Ortodoxă Română, ierarhul român urmărind în mod expres, păstrarea pe viitor, a *autonomiei Bisericii Ortodoxe Române în fața oricărei ingerințe politice externe, străine intereselor ei.*

Poziția mitropolitului Nicolae Bălan exprimată în memoriul său este una categorică, fără compromisuri. Textul este atât de bine încheșat, încât fiecare expresie merită atenție separată. Convingerea mitropolitului Bălan că puterea de stat nu trebuie să se amestece în viața internă a Bisericii, ierarhii Bisericii urmând să refuze imixtiunea puterii de stat în chestiunile bisericești, este exprimată limpede, în acest document. Mitropolitul Bălan încearcă un *modus vivendi* specific cu noua putere de stat. Este nevoit s-o accepte ca atare, încercând, însă, în noile con-

¹¹ *Ibidem*, nr.13;

¹² *Ibidem*, nr.18;

¹³ *Arhiva Bibliotecii Mitropoliei Ardealului*, Sibiu, Fond. Nicolae Bălan, Act. nr. 1130.

diții existente, să obțină de la guvern, sprijin pentru rezolvarea unor chestiuni interne bisericești importante, indicând în același timp, avantajele pe care le-ar avea guvernul român pe plan politic de pe urma sprijinirii Bisericii.

Parcurcând retrospectiv, documentul menționat, vom înțelege că poziția foarte tranșantă a ierarhului transilvan nu a avut sorți de izbândă în zorii instalării la putere a regimului comunist din România. Biserica a trebuit să găsească de fapt, în timp, o altă strategie de supraviețuire, urmărind să-și promoveze valorile doctrinare, spirituale, morale și liturgice într-un context politic foarte neprielnic la adresa ei.

Apostolatul social al Bisericii Ortodoxe Române în timpul regimului comunist

Noile circumstanțe determinate de instaurarea regimului comunist în România¹⁴, au obligat Biserica Ortodoxă Română la organizarea unei strategii de supraviețuire. Dacă adversarii politici și intelectuali ai regimului comunist s-au văzut nevoiți, în condițiile imposibilității de a se adresa poporului, să aleagă, fie calea exilului, fie pe cea a unei opoziții interioare fără termen, conducătorii religioși au avut de rezolvat o dilemă teribilă: să fie în mijlocul credincioșilor și să fie, în același timp, acceptați de către cei care, prin programul lor, avea drept scop eliminarea dimensiunii religioase din noua societate comunistă. Cu alte cuvinte, a supraviețui comunismului și a rămâne fidel lui Dumnezeu au fost cele două capete ale drumului¹⁵.

Caracterul declarat ateu al comunismului pune într-un totu altă lumină problema supraviețuirii instituționale a Bisericii Ortodoxe Române. Biserica întâlnea un regim opresiv comunist, sau mai bine spus, o față a răului secolului XX. Comuniștii au văzut în Biserică o lume ce trebuia instrumentalizată dacă nu putea fi neutralizată sau anihilată¹⁶, iar regimul comunist a avut în acest sens o perspicacitate diabolică, o „performanță” în rău, nemaiîntâlnită.

Într-o situație imposibil de judecat în zilele noastre, într-o situație, pe care noi nu avem competența morală de a o judeca, conducerea Bisericii a decis să adopte anumite măsuri de supraviețuire. Biserica, în calitate de trup al credincioși-

¹⁴ Politica represivă comunistă îndreptată împotriva vieții bisericești din România a avut, desigur, numeroase componente, dintre care amintim: prigonirea fețelor bisericești încă din anul 1945, ingerința statului sovietizat în activitatea Bisericilor, epurări masive în Biserică, scoaterea din scaun a multor ierarhi ortodocși, romano-catolici și greco-catolici, desființarea școlilor confesionale, a Bisericii greco-catolice, eliminarea religiei din școli, restrângerea monahismului, crearea de organizații „democratice” în toate domeniile importante ale vieții intelectuale, inclusiv în Biserică.

¹⁵ Radu Preda., *Securitatea și insecuritățile deconspirării ei*, în „Adevărul literar și artistic”, 30 septembrie 2006, p. 6-7.

¹⁶ Bogdan Țătaru-Cazaban, *Biserica între deconspirare și mărturisire*, în „Adevărul literar și artistic”, 30 sept. 2006, p. 4-5.

lor care se împărtășesc, a rămas, indiferent de tipul de relație pe care l-a avut cu regimul comunist, un loc de rezistență, în pofida a toate. A fost preocupată de asistența permanentă a credincioșilor, pe care n-a vrut să-i lipsească nici de biserică, nici de preoți, a păstrat păstoria în fruntea turmei, deși epoca diabolică a tulburat multe conștiințe și n-au lipsit nici ispitele¹⁷, și mai ales, în ciuda oricăror „porunci“ din afară, a păstrat viu și intact, „înălăuntrul“, permanențele¹⁸.

Cel care s-a aflat la conducerea Bisericii noastre ortodoxe române în acest timp a fost patriarhul Justinian Marina, care a și impus conceptul de apostolat social al Bisericii Ortodoxe Române, în acele vremuri extrem de grele pentru Biserică.

Chiar în condițiile de îngrădire și control, patriarhul Justinian nu și-a asumat riscul despărțirii instituționale a Bisericii de corpul social. Patriarhul Justinian a vrut să reconstituie un spațiu liturgic și eclesial „chinovial“, în care să adune pe toți: episcopi, preoți, mireni, ca să suporte în mod solidar realitatea, în care să îndure împreună limitele de referință cu statul¹⁹. De aceea Sinodul Bisericii Ortodoxe Române a dat o mare importanță câtorva componente esențiale:

- *Refacerera sistemului parohial și eparhial.* Preoții au ținut vie Biserica, prin parohiile lor.

- Reorganizarea Bisericii prin *uniformizarea legiurilor, instituțiilor și chiar a practicilor bisericesti*, tocmai pentru a reda Bisericii o forță integratoare.

- Poate cea mai radicală decizie a patriarhului a fost *reorganizarea școlilor de teologie*, ele fiind în slujba Bisericii, și chemate să redea spiritul evanghelic misiunii pastorale, să delimiteze spațiul misionar și social al Bismmisericii.

Patriarhul Justinian aștepta de la Departamentul Cultelor să promoveze colaborarea dinte Stat și Biserică. Dar Departamentul Cultelor n-a respectat regulile „simfoniei“, ci a intervenit în chestiunile interne ale cultelor: restricția libertății religioase, violența contra drepturilor omului, pervertirea valorilor morale creștine, suprimarea asociațiilor laice misionare, retragerea dreptului de a conduce eparhii unor episcopi și mitropoliți, reducerea numărului de călugări activi, interdicția pentru unii de a practica preoția de teama atitudinii lor anticomuniste²⁰.

Regimul comunist a impus politicul și socialul ca teme pastorale pe agenda Bisericii, Biserica încercând însă, să-și desfășoare apostolatul social pe o dimensiune creștină, în slujba Evangheliei, a Bisericii lui Hristos și în folosul credincioșilor.

Patriarhul Justinian considera că slujirea lui Dumnezeu este strâns legată de slujirea oamenilor. „Apostolatul social pe care l-am propovăduit și practicat până în prezent, – afirma patriarhul Justinian- dorim să fie, mai departe, un apos-

¹⁷ *Ibidem*, p. 206.

¹⁸ Antonie Plămădeală, *Biserica în mers*, vol. I., Sibiu, 1999, p. 204.

¹⁹ Ion Bria, *Teologia ortodoxă în România contemporană*, Editura Trinitas, Iași, 2003, p. 29.

²⁰ *Ibidem*, p. 30.

tolat al iubirii și al slujirii evanghelice și patristice, plin de răspundere față de Dumnezeu și față de oameni“.

În deceniile ce au urmat, Patriarhul Justin Moisescu a promovat apostolatul social, cu intenția ca liturghia și spiritualitatea să devină practici generale, fapte de societate²¹.

Apostolatul social al Bisericii Ortodoxe în contemporaneitate

Coordonate esențiale ale apostolatului social al Bisericii astăzi:

Pentru Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, apostolatul social contemporan nu e doar o formulă fără conținut; el oglindește de fapt „o largă cuprindere a problemelor vieții, o îmbrățișare complexă a omului și a valorilor lui din toate timpurile“.²²

Activitatea internă și externă a Bisericii noastre Ortodoxe închinată preocupărilor pastorale-misionare, desfășurată la nivelul activității editoriale a Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, al consolidării învățământului teologic, al relației dezvoltate între Biserică și societate, al slujirii samaritene, al întării diasporei românești, al dialogului ecumenic la nivel panortodox și interconfesional, constituie doar câteva direcții ale apostolatului social contemporan al Bisericii Ortodoxe Române.

Problematica morală și spirituală atât de complexă și de diferită a lumii contemporane, familia și pericolul disoluției ei, tinerii, copiii din familie și cei fără familie, școala și educația religioasă, dialogul între confesiuni, ecumenismul, personalități și momente importante din istoria Bisericii și neamului românesc și atâtea alte chestiuni tot atât de importante și de delicate, își găsesc locul în preocupările curente ale Prea Fericirii Sale²³, oglinдите în emblematicile volume de cuvântări, și predici intitulate sugestiv „Pe treptele slujirii creștine“, care îl au ca autor pe Prea Fericirea Sa.

Lucrarea filantropică a Bisericii în spitale, unități militare, penitenciare, instituții sociale ale statului, precum și în propriile instituții de caritate ale Bisericii: cantine pentru săraci, cămine pentru copii, cămine pentru bătrâni, dispensare și cabinete medicale ne arată o nouă față a apostolatului social al Bisericii, astăzi. De asemenea, existența învățământului religios în școli, prezența unui număr

²¹ Idem, *Liturghia după Liturghie. O tipologie a misiunii apostolice și mărturiei creștine azi*, Editura Athena, 1996, p. 157.

²² Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Pe treptele slujirii creștine*, vol. XIII, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003, p. 5.

²³ Zoe Dumitrescu Bușulenga, cf. Prefața la *Pe treptele slujirii creștine*, vol. XV, p. 5-6, apud, „Apostolatul creștin și social al Bisericii ortodoxe Române (1925-2005)“, coord. Dumitru Popescu, Editura Vasiliana, Iași, 2005, p. 230-231.

considerabil de tineri (băieți și fete) la cursurile facultăților de teologie din țară cu noi specializări și direcții de studii (inclusiv Teologie socială), construirea a peste 1500 de biserici ortodoxe în ultimii 15 ani, numărul mare de eparhii, parohii, mănăstiri și școli teologice nou înființate după revoluția din decembrie 1989, precum și intensificarea relațiilor frățești cu diferite Biserici ortodoxe surori sau cu alte Biserici creștine exprimă dinamica slujirii Bisericii Ortodoxe Române, dinamica apostolatului social pe care îl desfășoară aceasta în contemporaneitate.

Parohia spațiu primar al apostolatului social al Bisericii

Astăzi, expresia imediată, concretă a Bisericii este parohia. Un creștin cunoaște Biserica și trăiește în Biserică, fiind membru al parohiei sale, care pentru el este singura ecclesia vizibilă.²⁴

Ritmul accelerat al mersului societății umane astăzi, cu transformările rapide ce au loc pretutindeni și în toate domeniile, necesită un răspuns adecvat din partea Bisericii. Structurile misionare ale acesteia sunt chemate spre o actualizare permanentă pentru a nu deveni, într-o bună zi, un fel de ghetou, cu toate consecințele acestei stări. Acest fapt nu implică, desigur, schimbări în conținutul mesajului creștin, ci găsirea unor noi forme de propovăduire a lui Hristos, „ieri, azi și în veci Aceiași“, pentru a răspunde unor frământări și căutări specifice timpului. În căutarea continuă a formelor noi de misiune fundamentate pe eterna „cale, adevăr și viață – Hristos, Dumnezeu Omul“, parohia rămâne aceeași veche instituție, continuu pregătită pentru înnoirea cerută de exigențele misionare ale timpului.²⁵

Există o morfologie nouă a parohiei la sate și mai ales la orașe. Parohia urbană de azi și-a pierdut identitatea și coerența ei prin mișcarea populației de la sate la orașe sau dintr-un oraș într-altul, datorită sistematizării urbane. Parohiile din marile aglomerații urbane de azi, parohii cu creștini anonimi și dispersați, nu mai au energia de a aduna la un loc pentru cult comun, în mod constant, populația²⁶. Cel mai evident semn al dramei religioase la orașe este marele anonim în cadrul căruia se desfășoară toate relațiile umane și cu deosebire cele misionare și pastorale. Botezăm copii anonimi, cununăm tineri necunoscuți și înmormântăm morți al căror nume și vârstă le citim pe cruce. În această situație fiecare credincios își alege biserica și preotul după cele mai imprezvizibile și subiective considerente. Se

²⁴ Alexander Schmemmann, *Biserică, lume, misiune*, Editura Reintregirea, Alba-Iulia, 2006, p. 243.

²⁵ Î.P.S. Teofan Savu, Mitropolitul Olteniei, *Tinerii, prioritate misionară a Bisericii*, în volumul de studii: „Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar“, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 416.

²⁶ Ion Bria, *Curs de Teologie și practică misionară ortodoxă*, p. 78.

poate ajunge astfel, la o formă de prezență a Bisericii fără parohie, existând posibilitatea devierii spre o pietate individualistă, aliturgică.

Datoria noastră a preoților este de a reconstitui, menține și întări continuu, integritatea spirituală a parohiei. Mirenii, rinerii, femeile, copiii, bătrânii, toate aceste cercuri parohiale trebuie să fie nu numai recunoscute, ci și articulate în jurul unor proiecte generale. Trebuie găsite mijloace pentru antrenarea tuturor acestor cercuri în viața spirituală a parohiei.²⁷

Teme de reflecție

Întreaga activitate pastoral-misionară a Bisericii are nevoie azi de o analiză teologică și spirituală sistematică, profundă și constantă, pentru a lega în mod viu, creator și responsabil, textul Evangheliei de contextul nou economic și politic, social și cultural, național și european în care trăiesc comunitățile de credincioși pe care-i păstorește Biserica noastră, nu renunțând la Tradiție, ci înțelegând-o ca fiind un proces dinamic, viu²⁸.

Apostolatul social al Bisericii în contemporaneitate poate fi conturat în jurul unor relații structurale precum: *Biserica și societatea* (încercare de definire a unui punct stabil într-un timp de răscruce și crize); *Biserica, Europa, Lumea* (unitatea neamului omenesc); *Biserica și Politica* (obligația creștinilor de a participa la viața publică); *Biserica și responsabilitatea socială* (Biserica trebuie să apere persoana umană de orice formă de cumpărare-vânzare a ei ca obiect. Economia are nevoie, de asemenea, de ordine morală); *Biserica și educația* (alianța credinței și a iluminismului); *Biserica și arta* (adevărul, binele, frumosul și vina); *Biserica și comunicarea de masă* (ethosul societății digitalizate); *Biserica și medicina* (despre inviolabilitatea vieții umane); *Biserica și dialogul ecumenic*; *Biserica și integrarea europeană*.

Unificarea europeană este, fără îndoială, procesul cel mai important la care participăm în prezent, în partea noastră de lume, este figura politică, economică, culturală și militară a continentului nostru pentru secolul al XX-lea. Pentru Biserica Ortodoxă, Uniunea Europeană ar trebui să fie o provocare de reflecție a conștiinței de sine și, în același timp, o oportunitate.

În contextul integrării europene, pentru ortodoxia românească se impun unele cerințe fundamentale necesare:

²⁷ Valer Bel, *Misiune, parohie, pastorație*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006, p. 17.

²⁸ Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Cuvânt înainte* la volumul de studii: „Biserica în misiune. Patriarhia Română la ceas aniversar”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, p. 7.

• *Participarea la coeziunea lumii ortodoxe.* Ortodoxia poate să aibă o voce în noua realitate europeană dacă va ajunge la o unitate internă²⁹.

• *Redescoperirea autenticului etos ortodox*³⁰. Corectarea, în bună parte, a modului de raportare la celelalte Biserici sau confesiuni și la celelalte religii: înlăturarea fundamentalismului anti-ecumenic, naționalist și intolerant, a spiritului antiapusean și antieuropean (Europa – pericol pentru Ortodoxie) – în acele cercuri unde acesta se mai înregistrează.

• *O nouă și dinamică reînnoire liturgică*³¹. Vocația liturgică – doxologică a Ortodoxiei suportă riscul unui așa numit „ghetou liturgic“, riscul ritualismului, al formalismului liturgic, fără efecte esențiale în viața noastră socială, culturală, politică.

• *O redescoperire a fidelității față de tradiția vie a Bisericii, ceea ce implică și răspunsuri actuale la problemele reale cu care se confruntă azi creștinii – așadar: o nouă relație cu modernitatea.* Există altfel riscul alipirii unilaterale de trecut, încremenirea în definiții și formule moarte, invocarea la nesfârșit a soluțiilor trecutului.

• *O redescoperire a autenticei noastre percepții despre eshatologie, ca transfigurare a lumii și a istoriei în care trăim.* Biserica este în sine o realitate eshatologică. Există altfel riscul unei atitudini negative față de lumea contemporană, a unor accente maniheice des întâlnite și prezentate din nefericire ca atitudini rigurose ortodoxe.

• *O revigorare a dimensiunii misionare a Bisericii*

• *O eclesiologie centrată pe convingerile fundamentale ale Ortodoxiei și nu pe principii etnice și seculare, care au fost accentuate mai ales din a doua jumătate a secolului al XIX-lea*

• *Preocuparea pentru un dialog sincer cu celelalte Biserici*³². Diferențele nu trebuie înțelese întotdeauna și neapărat în termeni polemici. Cea mai bună cale de dialog este aplecarea cu onestitate asupra specificității celeilalte Biserici, a punctelor care ne despart (diversitate pozitivă).

Ortodoxia poate oferi lumii contemporane: *o teologie bazată pe centralitatea persoanei umane*: prioritatea persoanei umane; *o teologie a rugăciunii și a îndumnezeirii*³³, așadar o spiritualitate profundă: un model de viață creștină care pune în centru sufletul și bogățiile sale sufletești; *o teologie mărturisitoare în contexte*

²⁹ Konstantinos V. Skouteris, *Ortodoxia și Europa. O critică bazată pe istorie și realitate*, în vol. „Ortodoxia – parte integrantă din spiritualitatea europeană“, Brașov, 2004, p. 61.

³⁰ Petros Vassiliadis, *Mărturia ortodoxă în Europa modernă și postmodernă*, în vol. „Ortodoxia – parte integrantă din spiritualitatea europeană“, p. 91.

³¹ Constantin Coman, *Conștiința de sine a ortodocșilor și Europa contemporană*, în vol. „Ortodoxia – parte integrantă din spiritualitatea europeană“, p. 127.

³² Konstantinos Delikostantis, *Dimensiunea europeană a Ortodoxiei – Dimensiunea ortodoxă a Europei*, în vol. „Ortodoxia – parte integrantă din spiritualitatea europeană“, p. 95.

³³ Ioan C. Teșu, *Integrarea europeană – un risc sau o șansă pentru Biserica și Teologia ortodoxă română*, în vol. „Ortodoxia – parte integrantă din spiritualitatea europeană“, p. 157.

istorice și spirituale diferite și dificile; o teologie a comuniunii, pătrunsă de „duhul sărbătorii”. Ceea ce dă cu adevărat sens vieții creștinului ortodox preocupat de mântuirea sa sunt marile evenimente spirituale: sărbătorile creștine, posturile, spovedania, împărtășania, rugăciunea, liturghia.

Unitatea Europei nu poate fi considerată în termenii unei uniformizări nivelatoare, prin atenuarea trăsăturilor caracteristice ale culturilor locale și prin urmare nici ale spiritualității și teologiei specifice fiecărei Biserici sau confesiuni creștine. „Europa – spunea cunoscutul teolog ortodox român părintele Dumitru Stăniloae – este o simfonie și nu o cântare omofonă, o simfonie în care fiecare popor este chemat să-și aducă nota personală, inconfundabilă”.

Dilema relevanță – identitate

Există unele puncte de vedere potrivit cărora Biserica a rămas în urma timpului prezent, ar avea nevoie de un impuls modernizator, ar trebui să devină mai deschisă, mai liberală. Numai o Biserică adecvată epocii ar putea deveni și una îndreptățită, și prin aceasta, adecvată Evangheliei.

Potrivit altor puncte de vedere, Biserica se adaptează prea mult, ea prezintă prea puțin, un profil propriu și este prea puțin credincioasă pretenției sale de neschimbabilitate și de detașare de veac.

În sociologie se vorbește despre dilema relevanță – identitate: dacă Biserica vrea să fie relevantă pentru societate, ar trebui să se adapteze epocii, cu riscul de a-și pierde identitatea. Dacă își reliefează identitatea proprie, este amenințată de primejdia transformării în ghetou, a retragerii în sine și, ca urmare, a pierderii relevanței sociale.

Această dilemă este percepută ca una primordială, un plauzibil model lămuritor pentru încordările bisericesti actuale dintre deschidere și conservare, dintre adaptare la epocă și profil specific. Dilema, însă, înșală³⁴.

Se poate ajunge la relevanță și prin păstrarea profilului specific. Experiența originară a lui Avraam în întâlnirea sa cu Dumnezeu cel viu este, în primul rând, aceea de a deveni străin în propria țară, în propriul neam, în propria casă. Exodul este o mișcare fundamentală a existenței iudaice și a celei creștine. Totuși, exodul presupune și o experiență a întoarcerii surprinzătoare: străinătatea devine patrie. Lumea credinței se face cămin mântuitor în mijlocul unui mediu perceput ca străin, îi devine experiabilă o nouă apartenență, o nouă amploare și o nouă deschidere care prinde realitate, deoarece credinciosul se știe salvat și susținut și, prin urmare, nu se retrage cu frică din fața unei lumi care îi este străină și

³⁴ Cardinal Cristoph von Schönborn, *Oamenii, Biserica, Țara. Creștinismul ca provocare socială*, Editura Anastasia, 2000, p. 39.

ostilă. Avem șansa trăirii spațiului credinței și al vieții Bisericii ca patrie în toată frumusețea lui.

Creștinii nici nu se identifică integral cu lumea, nici nu evadează radical din ea. Ei sunt, în același timp, detașați și angajați, sunt în același timp, cetățeni ai cerului și cetățeni loiali și activi ai orașelor. Cetățenia lor minunată și paradoxală face din creștini nu altceva decât sufletul activ în trupul lumii³⁵. Cetățenia paradoxală a lor unește așadar, într-o formă cruciformă de tip antinomic, interioritatea și exterioritatea, verticala și orizontala, transcendența și imanența, cerul și pământul, contemplația și acțiunea, mistica și angajarea.

Generosul personalism comunitar dialogic aflat în inima tradiției dogmatice, liturgice și mistice a Bisericii Ortodoxe trebuie să devină, în mod real, un ferment activ al reformei societăților ortodoxe în planul orizontal al instituțiilor sociale și al dinamismului istoric³⁶.

³⁵ Ioan I. Ică jr, *Biserică, societate, gândire în Răsărit și Occident și în Europa de azi*, în vol. „Gândirea socială a Bisericii. Fundamente, documente, analize, perspective”, coord. Ioan I. Ică jr. și Germano Marani, p. 21.

³⁶ *Ibidem*, p. 44.

Cinstirea Sfinților în Biserica Ortodoxă

Preot prof. dr. Marin Velea

In Sfânta Scriptură, în scrierile Sfinților Părinți și în cărțile de ritual ale Bisericii, găsim adeseori cuvântul *sfânt*. În Vechiul Testament citim că: „*nimeni nu este sfânt ca Domnul*“ (1 Regi 2, 2) sau „*minunat este Dumnezeu întru Sfinții Săi*“ (Psalm 67, 36), iar în Noul Testament Sfântul Apostol Petru ne îndeamnă astfel: „*Fiți sfinți în toată petrecerea vieții, că scris este: Fiți sfinți, pentru că Sfânt sunt Eu*“ (1 Petru 1, 15-16). De asemenea, în cărțile de slujbe bisericești găsim cuvântul sfânt, ca de pildă la slujba Utreniei, unde se cântă: „*Sfânt este Domnul Dumnezeul nostru*“ (Svetilna). Întrucât cuvântul *sfânt* nu a fost înțeles întotdeauna în mod corect, în cele ce urmează vom încerca să explicăm mai pe larg înțelesul acestui cuvânt, ce se înțelege prin cuvântul *sfânt*, cine sunt sfinții pe care noi îi cinstim, care sunt temeiurile noastre cu privire la cinstirea lor și cum îi cinstește Sfânta Biserică Ortodoxă.

Cuvântul *sfânt* cuprinde în sine ideea a ceea ce este duhovnicesc, adică *sfințenia*. În acest caz, când folosim cuvântul *sfânt* avem în vedere ceea ce îi este propriu, adică starea de sfințenie.

În Biserica Ortodoxă, cuvântul *sfânt*, deci și *sfințenia*, are mai multe înțelesuri, și anume: sfințenia dumnezeiască, liturgică, sacramentală și morală.

Primul și cel mai de seamă înțeles al acestui cuvânt este sfințenia dumnezeiască sau divină. Dumnezeu este Sfânt în însăși Ființa Sa. Această sfințenie este comună celor trei Persoane dumnezeiești, pentru care motiv ele alcătuiesc *Sfânta Treime*. El este sfânt pentru că între Ființa și voința Sa este un desăvârșit acord. Aceeași unitate desăvârșită există între voința Sa și Legea morală, a cărei expresie este binele, cu care se identifică.

Dumnezeu este izvorul sfințeniei. Asemenea razelor soarelui, sfințenia lui Dumnezeu se revarsă asupra făpturii și, prin harul divin, aceasta se împărtășește din sfințenia divină.

Mântuitorul Iisus Hristos s-a făcut trup (Ioan 1, 14); astfel, sfințenia dumnezeiască s-a întrupat într-o persoană omenească, dându-ne și nouă posibilitatea să ne împărtășim din sfințenia ei (Evrei 12, 10). Din sfințenia dumnezeiască se împărtășesc, prin harul lui Dumnezeu, anumite obiecte destinate cultului divin, și,

pentru acest motiv, ele sunt scoase din întrebuințarea obișnuită, urmând a fi folosite la cult de către persoanele investite cu puterea și dreptul de a îndeplini actele cultice (I Corinteni 4, 1). În această categorie intră: biserica, veșmintele, potirul, antimisul etc., care se folosesc de către persoanele liturgice, iar altele ca: crucea și icoanele se folosesc și de credincioșii obișnuiți, toate primind calitatea de sfinte prin rugăciunile Bisericii rânduite în acest scop, căci, spune Sfânta Scriptură: „*se sfințesc prin cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune*“ (1 Timotei 4, 4).

Harul lui Dumnezeu se împărtășește și persoanelor omenești, și prin aceasta ele devin sfinte.

Cu privire la acest înțeles al sfințeniei este necesar să facem precizarea că, la începutul creștinismului, toți cei care intrau în Biserică prin Taina Sfântului Botez erau numiți sfinți. Așa, de pildă, primii creștini sunt numiți sfinți de către Sfântul Apostol Pavel, în epistolele sale. „*Bisericii lui Dumnezeu, din Corint, împreună cu toți sfinții care sunt în Ahaia* (II Corinteni 1, 1) sau „*sfinților care sunt în Efes*“ (Efeseni 1, 1); „*tuturor sfinților întru Iisus Hristos celor ce sunt în Filipi, împreună cu episcopii și diaconii*“ (Filipeni 1, 1). Sfințenia, în acest înțeles, are un caracter general și nu se confundă cu sfințenia propriu-zisă sau sfințenia morală. Sfântul Apostol Pavel vorbește aici despre sfințenia sacramentală care constituie temelia celei morale. Vorbind, așadar, despre sfințenie, facem deosebire între sfințenia sacramentală și sfințenia morală. Cea dintâi, adică *sfințenia sacramentală*, rezultă numai din primirea harului divin prin Taina Sfântului Botez. Prin această Sfântă Taină se sădește în ființa sufletească a primitorului harul lui Dumnezeu, care este un germene de viață spirituală. Credinciosul poartă în sine această putere spirituală pe care o poate pune în lucrare prin nevoințele sale. El se îmbracă în omul cel nou (Coloseni 3, 24) și poate năzui spre desăvârșire, înlăturând tot răul moral spre a ajunge la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos (Efeseni 4, 13-14). Când a ajuns la această stare de desăvârșire, credinciosul a realizat *sfințenia morală*.

Prin urmare, sfințenia morală se dobândește printr-o neconținută strădanie de a urca pe treptele desăvârșirii, și este urmarea unor nevoințe continue de modelare a ființei sufletești după chipul Celui ce a zidit-o, iar cel care a realizat această stare de desăvârșire morală se numește sfânt.

Sfinții sunt modele de viață creștină și pentru aceasta ei sunt cinstiți de Biserică. Această cinstire se numește „cultul sfinților“. Pentru cinstirea sfinților și chemarea lor în rugăciuni avem numeroase temeuri în Sfânta Scriptură:

I. Biserica este Trupul tainic al Domnului, al cărui cap este Mântuitorul Iisus Hristos (Efeseni 1, 22), iar credincioșii sunt membrele acestui Trup. „*Noi, cei mulți – zice Sfântul Pavel – un trup suntem în Hristos și fiecare suntem mădulele unii altora*“ (Romani 13, 5), sau „*El este capul trupului, adică al Bisericii*“ (Colo-

seni 1, 18). Așadar, Biserica este un organism viu, duhovnicesc, iar legătura care se stabilește între Mântuitorul Iisus Hristos și credincioșii este o legătură organică realizată prin harul divin. Mântuitorul Iisus Hristos S-a asemănat pe Sine cu vița, iar pe credincioși, cu mlădițele (Ioan 15, 1-6); iar seva care curge în acest organism este harul lui Dumnezeu, care se împărtășește tuturor, mai întâi prin încorporarea lor în Biserică, prin Taina Sfântului Botez, și apoi prin celelalte Sfinte Taine.

Prin harul lui Dumnezeu se înfăptuiește legătura între credincioși și Mântuitorul Hristos și între ei înșiși. Aceasta este legătura dragostei, care nu se mărginește la timpul cât credincioșii trăiesc în această viață, ci se continuă pe un alt plan de existență, în veșnicie.

În acest caz, vorbim despre Biserica luptătoare și de cea triumfătoare.

Din Biserica luptătoare fac parte credincioșii care luptă în această viață cu răul moral – păcatul, pentru dobândirea mântuirii, iar cea triumfătoare este comunitatea credincioșilor care au trecut din această viață biruitori asupra răului, însuflețiți de dragostea de Dumnezeu și de aproapele și sufletul împodobit cu virtuți.

Între Biserica luptătoare și cea triumfătoare există o strânsă legătură spirituală, harică, săvârșită prin iubire. Binecunoscutul gânditor creștin ortodox Hristu Andrușos spune că sfinții își arată comuniunea lor cu frații vii de pe pământ, rugându-se lui Dumnezeu pentru ei, iar credincioșii de pe pământ comunică cu sfinții prin aceea că cer rugăciunile lor și-i cinstesc ca pilde de virtute creștină perfectă.

Aceasta este adevărata comuniune creștină, care are la temelie dragostea creștină.

II. Prin comuniunea cu sfinții, noi le aducem prinosul nostru de laudă și cinstire, deoarece ei sunt exemple frumoase de urmat pentru cei ce năzuiesc să întru-chipeze în viața lor modul de viață sfânt, pe care îl găsim la Mântuitorul Iisus Hristos și la toți cei plăcuți Lui. Cinstindu-i pe sfinți, Il cinstim în mod indirect pe Dumnezeu, Care a dat sfinților puterea de a-I fi următori (I Corinteni 10, 1). Dumnezeu este minunat întru sfinții Săi (Psalm 67, 36), adică prin viața lor pilduitoare ei au devenit împlinitorii cuvântului Mântuitorului Hristos, Care a spus: „*Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri*“ (Matei 5, 16).

Cinstindu-i pe sfinți, noi nu confundăm cinstirea adusă lor prin cultul către Dumnezeu. Cinstirea sfinților se numește venerare, iar cultul adus lui Dumnezeu se numește adorare.

Mântuitorul Iisus Hristos s-a identificat cu sfinții: „*Cine vă primește pe voi, pe Mine Mă primește, și cine Mă primește pe Mine, primește pe Cel Care M-a trimis pe Mine*“ (Matei 10, 40). Ei au fost numiți prietenii Mântuitorului Hristos: „*Voi sunteți prietenii Mei, dacă faceți ceea ce vă poruncesc*“ (Ioan 15, 14), precum și casnicii lui Dumnezeu: „*Deci, dar nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici,*

ci casnici ai lui Dumnezeu“ (Efeseni 2, 19); iar Sfântul Ioan Botezătorul este numit „prietenui Mirelui“ (Ioan 3, 39). Avraam este de asemenea numit prietenui lui Dumnezeu (Ioan 2, 23). Ei (sfinții) sunt investiți de Dumnezeu cu puterea de a judeca lumea. La întrebarea Sfântului Apostol Petru: „*Iată, noi am lăsat toate și Ți-am urmat Ție. Ce oare va fi nouă?*“ Iisus i-a răspuns: „*Voi, cei ce Mi-ați urmat Mie, la înnoirea lumii, când Fiul omului va ședea pe tronul slavei Sale, veți ședea și voi pe douăsprezece tronuri; judecând cele douăsprezece seminții ale lui Israel*“ (Matei 19, 28); iar Sfântul Apostol Pavel, tot privitor la rolul sfinților, spune următoarele: „*Oare nu știți că sfinții vor judeca lumea?*“ (I Corinteni 6, 2).

III. Sfinții au fost făcători de minuni atât în viață, cât și după moarte. Astfel, Sfântul Apostol Petru vindecă pe Enea în Lida și înviază pe Tavita în Iope (Faptele Apostolilor 9, 34-41), iar Sfântul Apostol Pavel vindecă pe tatăl frunțașului insulei Malta (Faptele Apostolilor 28, 8). Tot în Faptele Apostolilor, la 5, 15-16, găsim istorisită minunea săvârșită de Sfântul Apostol Petru, care vindecă pe cei bolnavi numai prin trecerea umbrei sale peste ei „*încât scoteau pe cei bolnavi în ulițe și-i puneau pe paturi și pe târgi, ca, venind Petru, măcar umbra lui să treacă pe vreunul din ei... și toți se vindecau*“.

Așa cum am arătat, sfinții au făcut minuni nu numai în viață, ci și după moarte, prin sfintele lor moaște.

Sfânta Scriptură ne spune că în groapa lui Elisei fiind aruncat trupul unui mort, acesta a înviat prin atingerea de moaștele lui (IV Regi 13,21).

IV. Biserica este un organism sfânt, al cărui cap este Mântuitorul Iisus Hristos, iar membrele acestui organism sunt cei ce au primit Sfânta Taină a Botezului. În această privință, Sfântul Pavel scrie corintenilor următoarele: „*Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare fiecare în parte*“ (I Corinteni 12, 27). Între aceste mădulare există o unitate organică, fiecare dintre ele participând la durerile și bucuriile celorlalte mădulare. Acest fapt reiese din cuvintele: „*Și dacă un mădular suferă, toate măduarele suferă împreună cu el; și dacă un mădular este cinstit, toate măduarele se bucură împreună*“ (I Corinteni 12, 27). Sfinții au avut conștiința apartenenței lor la viața Bisericii și de aici a decurs participarea lor la viața mădulelor ei prin rugăciuni, milostenii etc. Ei au fost pătrunși de iubire manifestată prin dăruire dezinteresată, jertfă, abnegație etc., și, în acest caz, mijlocirea lor pentru semenii a fost urmarea firească a vieții lor trăită în duhul iubirii creștine. Sfântul Apostol Pavel se roagă pentru fiii săi sufletești, spunând: „*Nu încetez a mulțumi pentru voi, pomenindu-vă în rugăciunile mele*“ (Efeseni 1, 16), sau „*mulțumesc pururea Dumnezeului meu, când te pomenesc în rugăciunile mele*“ (Filimon 1, 5). El se roagă pentru alții, dar în același timp el însuși cere ajutorul duhovnicesc al rugăciunii, când spune: „*Rugați-vă pentru noi*“ (Evrei 13, 18), iar Sfântul Iacob zice: „*Rugați-vă unul pentru altul*“ (Iacob 5, 16).

Rugăciunile sfinților au fost ascultate de Dumnezeu, așa cum a fost ascultată rugăciunea lui Avraam pentru Abimelec (Facere 20, 17) și a lui Iov pentru prietenii săi (Iov 22, 9). Apoi, sfinții se roagă și după moarte, fapt întărit de Apocalipsă, unde citim: „*Și când au luat cartea, cele patru ființe și cei douăzeci și patru de bătrâni au căzut înaintea Mielului, având fiecare alăută și cupe de aur, pline cu tămâie, care sunt rugăciunile sfinților*“ (Apocalipsa 5, 8). După moarte, sfinții au o existență conștientă. Sufletul omenesc are o natură spirituală, și, în acest caz, el nu dispare odată cu moartea, ci trăiește în veșnicie. Că sufletul este nemuritor reiese din cuvintele Mântuitorului Hristos, când, referindu-se la cuvintele lui Moise, care a numit „*Domn pe Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacob*“, conchide că: „*Dumnezeu deci nu este Dumnezeul morților, ci al viilor, căci toți trăiesc în El*“ (Matei 22, 32). În momentul când Moise spunea cuvintele de mai sus, cei în cauză erau morți, dar erau vii prin sufletul lor nemuritor, ceea ce reiese din faptul că Dumnezeu este „al viilor“.

V. Pentru viața lor curată și pentru minunile săvârșite de ei, sfinții au fost cinstiți atât în viață, cât și după moarte. Se știe că Obadia, mai-marele curții regelui Ahab, a căzut cu fața la pământ în fața proorocului Ilie (II Regi 18, 7), proorocii din Ierihon s-au închinat lui Elisei (IV Regi 2, 15), iar temnicerul din Filipi, văzând minunile săvârșite de Sfântul Pavel și Sila „a căzut înaintea lor“ (Faptele Apostolilor 16, 29). După moarte, sfinții au fost cinstiți prin grija manifestată față de rămășițele lor pământești care erau păstrate cu sfințenie, așa cum a procedat Iosif cu tatăl său, Iacob, pe care l-a adus din Egipt în Canaan (Facere 50, 13) și Moise, care a îndeplinit dorința lui Iosif exprimată înainte de moarte, de a-l scoate din Egipt (Ieșire 13, 19) etc.

Cinstindu-i pe sfinți și invocând ajutorul și mijlocirea lor pentru noi la Dumnezeu, prin acestea cerem să ne ajute la însușirea personală sau subiectivă a mântuirii și nu le cerem să ne mântuiască ei singuri.

Când vorbim de mijlocire trebuie să facem deosebirea între mijlocirea Mântuitorului Hristos, Care, prin jertfa Sa, ne-a împăcat cu Dumnezeu, numită și mântuirea subiectivă sau generală, și mijlocirea sfinților, care, prin rugăciunea lor, ne ajută la dobândirea mântuirii personale. Mântuirea sufletească se înfăptuiește prin har, credință și fapte bune, harul fiind condiția obiectivă, iar credința și faptele bune, condiții subiective.

În privința mijlocirii sfinților sunt lămuritoare cuvintele prin care noi îi invocăm: „*Sfinte... roagă-te lui Dumnezeu pentru noi*“ sau cuvintele cu care se încheie slujbele Bisericii Ortodoxe: „*Pentru rugăciunile Sfinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-ne și ne mântuiește pe noi*“.

Că sfinții pot să mijlocească pentru noi prin rugăciuni către Dumnezeu ne arată Sfânta Scriptură, unde citim că Moise se roagă lui Dumnezeu pentru ier-

tarea păcatelor lui Aaron, care s-a făcut vinovat de idolatrie: „*Adu-ți aminte de Avraam, de Isaac și de Iacov, robii Tăi, căroră Te-ai jurat pe Tine însuși*“ (Ieșire 32, 13). Este prima mărturie de invocare în rugăciuni a unor drepti trecuți la viața veșnică. În Noul Testament, Sfântul Apostol Pavel îndeamnă pe creștini să facă rugăciuni pentru semenii lor: „*Vă îndemn deci, înainte de toate, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri pentru toți oamenii*“ (I Timotei 2, 1).

VI. Se obiectează de către unii că prin cinstirea sfinților noi micșorăm cinstirea pe care o datorăm lui Dumnezeu. Obiecțiunea lor este neîntemeiată, întrucât Mântuitorul Hristos a spus că El a dat slava Sa ucenicilor Săi: „*Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor*“ (Ioan 17, 22), ceea ce dovedește că cinstindu-i pe sfinți îl cinstim pe Dumnezeu.

Se mai obiectează că sfinții au oprit pe oameni să-i cinstească aducându-le jertfe, cum au făcut Sfântul Apostol Pavel și Varnava în Listra. În acest caz, refuzul sfinților de a li se închina era îndreptățit, deoarece locuitorii din Listra i-au socotit zei. Iată ce spuneau ei: „*zeii, asemănându-se oamenilor, s-au coborât la noi. Și numeau pe Varnava Zeus, iar pe Pavel, Hermes*“ (Faptele Apostolilor 14, 11-12).

Prin harul lui Dumnezeu păstrăm comuniunea cu El, pentru că El este puterea supranaturală care ne dă posibilitatea realizării de sfințenie.

Credincioșii care s-au străduit să fructifice harul lui Dumnezeu, au atins trepte înalte de sfințenie, pentru care motiv ei au devenit bineplăcuți lui Dumnezeu și vrednici de cinstirea noastră. Noi îi cinstim pe sfinți pentru că prin ei îl cinstim pe Dumnezeu, Care le-a dat puterea să facă minuni și să ne vină în ajutor când îi chemăm în rugăciune, ca cei ce fac parte din același organism duhovnicesc, Biserica. Rugăciunile lor sunt ascultate de Dumnezeu, și în acest caz ei pot mijloci pentru noi în vederea dobândirii mântuirii personale.

Biserica Ortodoxă face deosebirea între credincioșii de rând și sfinți. Primii, adică credincioșii, sunt numiți sfinți în înțelesul larg al cuvântului, întrucât au primit prin harul Sfântului Botez germenul sfințeniei.

Sfinții sunt credincioșii care, prin puterea harului divin, au atins trepte înalte de desăvârșire morală, fapt pentru care sunt numiți sfinți, în sensul strict al cuvântului. Pentru aceasta, ei sunt cinstiți de Dumnezeu în cer, și pe pământ de Biserică. Biserica Ortodoxă cinstește pe sfinți prin stabilirea unor zile speciale de sărbători în amintirea nașterii lor, a morții lor, a unor fapte minunate din viața lor etc.

Datoria noastră sfântă este de a urma dreapta învățătură a Bisericii Ortodoxe, împlinind tot ceea ce ne învață de aproape două mii de ani. Îi cinstim pe sfinți pentru că prin ei îl cinstim pe Însuși Dumnezeu, potrivit cuvintelor Sfintei Scripturi, care spune: „*Lăudat este Dumnezeu întru Sfinții Săi*“ (Psalm 150, 1).

Activitatea misionară a Sfântului Ioan Gură de Aur

Ierom. drd. Policarp Chițulescu

In scurta sa păstorire ca arhiepiscop al Constantinopolului, Sfântul Ioan a avut ca scop principal reforma moravurilor clerului și ale credincioșilor deopotrivă, propovăduind iubirea aproapelui concretizată în milostenie, îndemnând la disprețuirea bogățiilor – care se fac ușor idoli – și la încredințarea acestora, acelor locuri unde molia nu le strică și furii nu le sapă și nu le fură, totul neputându-se realiza decât prin desființarea egoismului.

Tot efortul acestui „apostol după apostoli”, care l-a admirat pe Sfântul Apostol Pavel până la venerare – ale cărui fapte le-a și urmat îndeaproape – s-a îndreptat deci, spre înmulțirea dragostei creștine și către împlinirea poruncilor lui Hristos, Cel căruia îi slujise cu tot zelul și cu întreaga sa ființă încă din tinerețe. Dragostea sa de Dumnezeu se arăta mai ales prin grija pentru clericii și credincioșii săi pe care întotdeauna i-a vrut la înălțimea chemării lor de slujitori ai lui Hristos.

Astfel, Sfântul Ioan, s-a străduit – obținând rezultate uimitoare – în menținerea dreptei credințe în capitală și în diaspora coordonând și întărind comunitățile ortodoxe, și aducându-le la liman pe cele care se pierdeau pe drumuri greșite, dărâmand templele idolești din Fenicia¹, interesându-se de creștinismul din Persia prin episcopul Marutha², dar îngrijorându-se în mod special pentru comunitatea goților arieni din Constantinopol.

Fericitul Teodoret al Cyrului spune că: „Văzând neamul sciților (goților) atras în năvodul arian, Ioan Gură de Aur s-a opus cu toate mijloacele de rezistență și a găsit el însuși calea de a-i atrage la credința cea dreaptă”³.

Mai întâi de toate, trebuie spus că goții alcătuiau un popor care devastase în 251 Moesia și Tracia, pentru ca mai apoi să traverseze în 258-259 Marea Neagră, Bosforul, Helespontul atacând Asia Mică.

¹ Teodoret, Episcopul Cirului, *Istoria Bisericească*, V, 30, în P.S.B. 44, trad. Preot prof. V. Sibiescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1995, p. 236.

² *Ep. XIV în Saint Jean Chrysostome, Oeuvres completes*, trad. en fr. par J. Barcille, tome VI, Paris, 1866, p. 339.

³ Teodoret, *op. cit.* p. 237.

Invazia hunilor din 376 tulbură acest popor cu nume ciudate de sciți, goți, etc. și mulți dintre aceștia se stabilesc pe malurile Dunării⁴.

Acest popor de goți a luat în incursiunile sale (ca de exemplu cele din Capadocia și Galatia) mulți prizonieri dintre care mulți erau clerici, fiind cunoscut apostolatul capadocianului Eupsihie în rândurile goților despre care vorbește Sfântul Vasile cel Mare în mai multe epistole scrise de el⁵. Ca atare goții au luat contact cu creștinismul de la așezarea lor pe teritoriile dunărene și prin relațiile cu populația orașelor grecești Chersones, Pantikapaion, Phanagoria, aflate sub protectoratul Imperiului Roman.

Se cunoaște un episcop „Teophilus Gothiae” care a participat la Sinodul I Ecumenic din 325 din partea Bisericii Goției, însă după studii recente⁶ el nu a reprezentat pe goții stabiliți pe coasta de miazănoapte a Pontului Euxin, în Chersonesul Tauric, aproape de Crimeea actuală, ci pe cei de la Dunărea de Jos.

În regiunea dunăreană, goții erau răspândiți în nordul frontierei dunărene a Imperiului, în câmpiile Sciției sudice și răsăritene. Ei s-au creștinat și prin prizonierii capadocieni, dar mai ales prin activitatea lui Ulfila, episcop evanghelizator, capadocian el însuși.

Sciția a fost des străbătută de misionari, dintre care unii erau arieni (precum episcopul Dominus de Marcianopolis) iar alții erau atașați puternic crezului niceean, conduși de episcopul de la Tomis, numărul lor fiind, se pare, cel mai mare.

Deși au existat persecuții, unele chiar foarte aprige, precum cea dezlănțuită de Athanaric, rege got, creștinismul goților s-a menținut datorită relației lor cu Bisericile Sciției și Capadociei, lucru subliniat în martiriul Sfântului Sava Gotul, și de istoricii Sozomen și Socrate.

După cum am spus, la Constantinopol – devenit capitală de Imperiu în 330, în locul Romei, care își păstrează totuși privilegiul de întâietate din cauza vechimii și a prestigiului, – existau comunități de goți împărțite de arieni și ortodocși (arieni fuseseră formați aici de episcopul arian Ulfila). Pentru a nu pierde pe ortodocși în favoarea arienilor, Sfântul Ioan rânduiește goților ortodocși, diaconi și preoți aleși dintre ei ba chiar le dă și un locaș de cult și anume biserica Sfântul Pavel (episcop martirizat de ereticul Macedoniu în conflictul arienilor cu dreptmăritorii). Însuși arhiepiscopul Ioan venea să officieze în această biserică și să predice ca într-una din duminicile anului 398 (399?) când, după ce a slujit cu cleri-

⁴ Cabrol et Leclercq, *Dictionnaire d'Archeologie Chretienne et de Liturgie*, voi. VII, P2, col. 1432, Paris, 1925.

⁵ *Ep. 142, 165, 200* în P.S.B. 12, Scrieri p. a III a, trad. C. Cornițescu și T. Bodogae, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1988.

⁶ Em. Popescu, *Teophilus Gothiae Bischof in der Krim oder an der unteren Donau?* în *Byzantina* (Tessalonik) 14, 1988, p. 237-249.

cii goți în limba lor și după predica lor, a ținut în biserica Sfântul Pavel un cuvânt cunoscut sub numele de Omilia a VIII-a.

Cu această ocazie el își exprima bucuria că vechile filosofii s-au stins iar credința pescarilor s-a răspândit nu numai în Iudeea, ci i-a cuprins chiar și pe admiratorii vechilor filosofi și chiar popoarele barbare de sciți, traci, sarmați, mauri, inzi, creștinismul întinzându-se până la marginele pământului.

Sfântul arhiepiscop subliniază cu multă bucurie că „nicidecum să nu socotească cineva o rușine pentru Biserică faptul că noi am rânduit ca barbarii să se ridice și să vorbească în mijlocul nostru. Aceasta este o podoabă a Bisericii, a gloriei, o dovadă a tăriei ei în credință⁷. Nimic nu poate zdruncina mergerea împreună spre Hristos a acestor popoare sub oblăduirea Bisericii, cu toate că ele își păstrează valorile lor. Superioritatea creștinismului constă în aceea că Însuși Dumnezeu S-a pogorât pentru a tămădui răniile neamurilor, desființând obiceiurile păgâne, arătând aceasta prin valoarea descoperirii primite de magi de la Dumnezeu. Omul nu e supus destinului, ci e liber să aleagă între calea virtuții și cea a păcatului, bunele exemple ale patriarhilor Vechiului Testament constituind o dovadă a acestui adevăr. Grija Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe de a păstra nevătămată credința mărturisită de cei 318 Sfinți Părinți de la Niceea a fost preocuparea lor constantă și majoră, Sfântul Ioan Hrisostom mergând și el pe această linie⁸.

Sfântul Ioan ținea foarte mult ca erezia ariană să nu prolifereze. Astfel, când Gad'na de neam scit (got), comandant militar, barbar la minte, după ce trădase pe Eutropiu și pactizase cu un alt got răscolat Tribigild, devenind de temut pentru împărat, cere împăratului o biserică pentru goții arieni. Acesta îl rugă pe Ioan să fie darnic și să nu întărească furia barbarului, Arhiepiscopul Ioan, vertical în ortodoxia lui a spus: „să nu fâgăduiești așa ceva, o, împărate, și nici să poruncești, sau să dai cele sfinte căinilor. Eu nu voi suferi ca cei care lămuresc cuvântul lui Dumnezeu și îl slăvesc să iasă și să dau, astfel, dumnezeiescul lor templu celor care-L blasfemiează⁹”.

Gad'na insista pentru obținerea unui locaș motivând serviciile aduse Imperiului, însă Ioan, în mod pașnic, îi aminti că pentru aceasta „i s-au dat mai multe dregătorii inclusiv mantia consulară, pe care nu o avea înainte de a trece Dunărea. Istoricul Teodoret spune mai departe că „folosind astfel de cuvinte, învățătorul lumii (Ioan Gură de Aur) a astupat gura lui Gad'na și l-a silit să tacă¹⁰”.

Sfântul Ioan Gură de Aur a calmat furia acestui barbar când acesta începuse distrugerea și prădarea Traciei, mergând personal acolo, neținând seama că era în

⁷ *Omilia a VIII-a a Sfântului Ioan Gură de Aur* în revista „Glasul Bisericii“, 1973, Nr. 3-4, trad. V. Gh. Sibiescu, p. 380.

⁸ Preot asist. dr. Nicolae. V. Dură, *Legislația canonică a Sinodului II Ecumenic și importanța sa pentru organizarea și disciplina Bisericii*, în revista „Ortodoxia“, 1981, Nr. 3, p. 443.

⁹ Teodoret, *op. cit.* V, 32, p. 238.

¹⁰ *Ibidem*, p. 239.

pericol (căci nu-i dăduse lui Gad'na nici un locaș de închinare pentru arieni), iar acolo chiar Gad'na l-a primit cu cinste și pace.¹¹

Sfântul Ioan nu numai că a avut grijă să se predice goșilor din capitală în limba lor, ci a și format un cler got care să evanghelizeze acest popor aflat la Dunăre, popor numit și al sciților. De aceea el a cerut episcopului Leonțiu al Ancirei să aibă grijă de creștinarea goșilor. Acest episcop frigian putea găsi printre goși sau urmașii acestora din țara sa, preoți care ar fi putut ști atât limba greacă cât și limba gotă.

Cum se explică totuși, amestecul Sfântului Ioan în Scythia care făcea parte din dioceza Traciei, al cărei conducător era mitropolitul primat ce se găsea în capitala diocezei, Heracleea? De această capitală de dioceză depindea și Constantinopolul, dar înainte de a deveni el însuși capitală a Imperiului.

Cu siguranță că arhiepiscopul Ioan cunoștea canonul al patrulea al Sinodului I Ecumenic care îl plasa pe mitropolitul primat, ca președinte al Sinodului format din toți episcopii diocezei sale, Ioan însă a acționat ca un primat, ca un exarh, nu ca un sinodal. Mai ales că al doilea canon de la Sinodul II Ecumenic oprea pe un episcop să se amestece în treburile altei eparhii, totodată precizând clar că Tracia (din care făcea parte Scythia) era dependentă direct de Heracleea. Că o eparhie își rezolva problemele sale prin Sinodul propriu se spunea încă de la Niceea în același canon 4¹².

Iată cum se poate explica acest așa zis amestec al Sfântului Ioan în eparhii și dioceze străine de jurisdicția sa.

Se știe că împăratul Dioclețian, în 297 împarte Imperiul în provincii administrative: aceasta împărțire este adoptată și de Biserică care stabilește pentru fiecare provincie mitropoliți (episcopi din mitropolie), exarhi (mitropoliți primați aflați în capitală de dioceză) episcopi aflați în eparhiile din cuprinsul unei mitropolii¹³. De acest lucru s-a ținut cont încă de la Sinodul I de la Niceea.¹⁴

Dar întrucât în anul 330, Constantinopol a devenit noua capitală a Imperiului Roman, în locul Romei, la Sinodul II Ecumenic din 381 prin canonul al treilea, i se conferă Constantinopolului cinstea imediat după Roma veche, devenind Noua Romă. Deci Romei vechi i se menține primatul ca respect pentru faptul că fusese capitală – (și însuși primatul fusese conferit după cum se precizează clar, pe baza importanței politice de odinioară). Devenind centru al Imperiului, Constantinopolul nu se mai supune Heracleei căreia acum îi hirotonește episcopi ci îi

¹¹ Teodoret, *op. cit.* V, 32, p. 238.

¹² Preot asist. dr. Nicolae, V. Dură, *Întâistătătorul în Biserica Ortodoxă. Studiu canonic*, în revista „Studii Teologice”, 1988, nr. 1, p. 16.

¹³ Idem, *Biserica creștină în primele patru secole. Organizarea și bazele ei canonice*, în revista „Ortodoxia”, 1982, nr. 3, p. 46.

¹⁴ Arhid. I. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1998, p. 51.

ia locul de capitală de dioceză, episcopul de Constantinopol devenind exarh peste mitropolia diocezei Tracia, deci și peste Scythia¹⁵.

Din acest motiv, după cum aflăm din epistolele sale¹⁶, arhiepiscopul Ioan își permite să hirotonească un episcop – pe Unila – la începutul secolului V pentru goții din Bosforul Cimerian (Crimeea de azi); așa se explică și faptul că șeful tribului got îl înștiințează pe arhiepiscopul Constantinopolului de moartea lui Unila cerând un altul în loc prin diaconul Moduaris. Ioan, deși aflat în exil, se îngrijește ca hirotonia noului episcop pentru goți să fie întârziată, scriindu-i diaconiței Olimpiada și diaconului Teodul, ca nu cumva uzurpatorul său Arsachie, cu toată clica lui condusă de împărăteasă să aleagă pe cineva nedemn de această mare răspundere și să se păgubească turma lui Hristos.

Episcopul Unila avusese eparhia Goției și avea mai multe biserici, iar reședința eparhială era la Bosfor numită și Pantikapaion, tot aici era și sediul regelui got căci era un oraș înfloritor și deși fusese distrus de huni, era atent supravegheat de Imperiu, care avea aici interese politice și economice, și pentru aceasta în scopul străngerii legăturilor, Constantinopolul îi asigură un episcop.

Pentru întărirea creștinismului printre goții din Crimeea, Chersoneszul Tauric, tot din epistolele Sfântului Ioan aflăm că la Constantinopol exista o mănăstire gotă numită Promotus un fel de centru al cărui monahi corespondau cu arhiepiscopul exilat și care îl ajutau pe acesta în îmbunătățirea vieții creștine. Monahii de aici au luptat să împiedice pe cei din Constantinopol să hirotonească pe cineva nedemn pentru goți, din această cauză ei au fost persecutați de Marsa, soția defunctului Promotus, care făcea parte din cercul Eudoxiei, și datorită răbdării lor în necazuri, Ioan îi laudă pe monahi¹⁷.

Istoricul Teodoret mai relatează că „aflând că unii dintre (sciții) nomazii (goții) care locuiau la Dunăre însetează după mântuire, dar sunt lipsiți de cineva care să le aducă apa mântuitoare, Sfântul Ioan a căutat bărbați râvnitori de lucrare apostolică și i-a pus în fruntea lor”¹⁸. Revenind, deci, la contribuția la creștinarea populației din Scythia Minor, trebuie să reamintim că urmând politica Imperiului, Arhiepiscopul Ioan strânge relațiile cu zonele strategice. Trebuie spus și faptul că denumirea de sciți, pe care Teodoret o dă goților nu se referă strict la goți căci și grecii și romanii care locuiau în Scythia Minor erau numiți sciți, iar episcopul Teotim e numit scit, deși nu era got¹⁹.

¹⁵ Preot asist. dr. Nicolae. V. Dură, *Patriarhia Ecumenică și Autocefalia Bisericii noastre* în revista „Studii Teologice”, 1988, nr. 1, p. 16.

¹⁶ *Ep. CCVI* în *Saint Jean Chrysostome, Oeuvres completes*, trad. en fr. par J. Bareille, tome VI, Paris, 1866, p. 501

¹⁷ *Ep. XIV* în *Saint Jean Chrysostome, Oeuvres completes*, trad. en fr. par J. Bareille, tome VI, Paris, 1866, p. 34.

¹⁸ Teodoret, *op. cit.*, V, 30, p. 237.

¹⁹ Sozomen, *Historia Ecclesiastica* VII, 26, P.G. 67, col. 1500 BCD.

Cu siguranță că episcopul Teotim I al Tomisului 1-a ajutat mult pe arhiepiscopul Ioan în activitatea misionară la Dunăre.

Acest Teotim era „un om de adâncă și aleasă cultură, admirat de contemporani pentru scrierile și viața sa”²⁰, hunii socotindu-l chiar „zeu al romanilor” după cum relatează istoricul Sozomen²¹. Teotim a scris, după cum spune Fericitul Ieronim, mici tratate sub formă de dialoguri după modelul retoricii antice menite zidirii sufletești²².

Că Teotim era foarte bun prieten cu Sfântul Ioan Gură de Aur, o arată călătoria episcopului tomitan la Constantinopol²³ pentru a-l apăra pe arhiepiscop de acuzațiile de origenism aduse de episcopul Epifanie al Salaminei – în 403 – care era asmuțit de patriarhul Teofil al Alexandriei. Aici Teotim nu condamnă cărțile lui Origen ca nu cumva Ioan să fie și el condamnat, nu pentru că ar fi fost pe linia învățăturilor origeniste.

De altfel, nici un sinod ecumenic sau local cu excepția celui ilegal de la Stejar, nu l-a acuzat pe Sfântul Ioan de origenism²⁴.

Mai înainte de aceasta, prin anul 399, arhiepiscopul Ioan a trimis misionari pentru nomazii sciți de la Istru, adică pentru huni²⁵ de aici credința în Hristos s-a extins cu siguranță și la goții veniți pe malurile Dunării de Jos²⁶.

Activitatea misionară a Sfântului Ioan a fost susținută și de Sfântul Ioan Casian, dobrogean, care plecând din Scythia Minor în Palestina, devine monah desăvârșit (după ce puse, mai mult ca sigur, începuturile vieții sale monahale în patria sa). El și cu Gherman au venit apoi la Constantinopol unde păstora Sfântul Ioan Hrisostom care „pentru supunerea, smerenia, râvna și munca neobosită l-a introdus în cler pe Ioan Casian, hirotonindu-l diacon”²⁷ de altfel, Sfântul Ioan Casian însuși se numește „ucenicul și opera lui Ioan Gură de Aur”²⁸.

Sfântul Ioan Casian mărturisește că în tratatul său „*Despre întruparea Domnului contra lui Nestorie*” se cuprinde învățătura Sfântului arhiepiscop „care trimisese la timpul său misiune la scito-goți”²⁹ aceasta arătând că Sfântul Ioan Ca-

²⁰ Coman, I.G., *Scriitori bisericești din epoca stră-română*, București, 1979 p. 186.

²¹ *Op. cit.* VII, 70.

²² *Despre bărbății iluștri*, cap. 131, trad. rom. Dan Negrescu, ed. Paideia, București, 1999, p. 79.

²³ Sozomen, *op. cit.*, VIII, 14, PG 67, col. 1553A; Socrate, *Istoria Bisericească*, VI, 12, PG 67, col 701AB.

²⁴ Coman, I.G., *Scriitori bisericești din epoca stră-română*, București, 1979, p. 189.

²⁵ Teodoret, *op. cit.* V, 31.. p. 232-233

²⁶ Zeiller, *Les origines chretiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire Romain*, Paris, 1918, p. 548.

²⁷ *Despre Întruparea Domnului contra lui Nestorie*, VII, 31, CSEL, vol. 17, Paris, 1885.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Op. cit.*, 30, 31.

sian ducea mai departe o doctrină scumpă a Bisericii din Scythia Minor, Biserică susținută puternic de Patriarhia de Constantinopol prin misionarii ei.

Tot Sfântul Ioan Casian va interveni la Roma, la papa Inocențiu în favoarea patriarhului aflat în exil.

Ca atare intervențiile arhiepiscopului Ioan în dioceza Tracia, mai exact în Scythia, sunt justificate, căci episcopul de la Tomis era acum (după canoanele 2 și 3 ale Sinodului II Ecumenic) supus mitropolitului de la Constantinopol. Împreună cu Scythia, se mai supuneau și Europa, Rodop, Hemimontul, Moesia, Tracia³⁰, ca atare mitropolitul Heracleei rămâne exarh pentru provincia Europa³¹. Istoricul Socrate confirmă aceasta zicând: „Sinodul (II Ecumenic) a stabilit patriarhi, pentru că a făcut împărțirea eparhiilor. Nectarie al Constantinopolului a primit pentru Biserica sa orașul imperial și provincia (dioceza) Tracia³².”

Sinodul IV Ecumenic, prin canonul 28 va confirma explicit un lucru deja petrecut (conferirea autorității Bisericii Constantinopolului asupra Traciei). Acest lucru este confirmat și de faptul că Sfântul Ioan a hirotonit pe mitropolitul Heracleei (fosta capitală de dioceză), ori se știe că mitropolitul unei provincii este ales de episcopii eparhiilor din acea mitropolie dar hirotonit de mitropolitul primat, exarhul, aici conducătorul diocezei Tracia (conform canonului 4 de la Sinodul I Ecumenic).

Istoricul Teodoret al Cyrului atribuie Sfântului Ioan administrarea superioară a șase provincii din Tracia (deja amintite), unsprezece din Asia (Helenopontul, cele două Frigii, Lydia, Pisidia, Licaonia, Pamfilia, Licia, Caria, Cicladele) și unsprezece din Pont (Bitinia, Honoriada, Paflagonia, cele două Galații, cele două Capadocii, Helenopontul, Pontul polemoniac și cele două Armenii). Aceste trei dioceze: a Traciei, Pontului și Asiei au fost alcătuite de către Imperiu și menționate într-un act emis de cancelaria imperială în jurul anului 400 deci în timpul păstoriei Sfântului Ioan.

Întrucât merge pe linia hegemoniei practicate de împărat în Imperiu, Sfântul Ioan Gură de Aur își întinde jurisdicția și peste celelalte dioceze: Asia și Pontul, manifestându-se ca patriarh (arhiepiscop) înainte de a fi înființată oficial această funcție (la Sinodul IV Ecumenic, canonul 28). Canonul al patrulea al Sinodului I Ecumenic spune că mitropolitul aflat în capitala (diocezei) este președintele sinodului format din toți episcopii provinciei sale, iar canonul al doilea al Sinodului II Ecumenic arată că toate diocezele sunt declarate autonome sau chiar autocefale³³ așa cum sunt toate diocezele următoare care au în fruntea lor câte un episcop:

- Dioceza Egiptului în frunte cu episcopul Alexandriei
- Dioceza Orientului în frunte cu episcopul Antiohiei

³⁰ Teodoret, *op. cit.* V,28, p. 236.

³¹ Zeiller, *op. cit.*, p. 366-367.

³² *Istoria Bisericească*, V, 8, trad. rom. de mitropolitul Iosif Gheorghian, București, 1899, p. 252.

³³ Floca I., *op. cit.*, p. 63.

- Dioceza Asiei proconsulare în frunte cu episcopul Efesului
- Dioceza Pontului în frunte cu episcopul Cezareei Capadociei
- Dioceza Traciei în frunte cu episcopul Heracleei.

Totuși Sfântul Ioan îl hirotoni pe Alexandru, episcop de Basilinopolis în Bitinia și a îndatorat pe episcopul din Niceea să facă diverse reforme lucruri rezervate mitropolitului Nicomidiei³⁴, apoi în timpul călătoriei făcute în Asia, în 401, a depus pe mai mulți episcopi din Bitinia și Frigia provincii aflate în Pont³⁵.

Se cunoaște apoi cazul episcopilor simoniaci din Efes unde Arhiepiscopul Ioan verifică dacă episcopul Antonin al Efesului e vinovat de simonie și pentru care se organizează un sinod alcătuit din 70 de episcopi veniți din Asia, Lydia, Frigia și e acceptat ca urmaș al lui Antonin pe diaconul acestuia, Heraclide (Antonin murise între timp).

Sfântul Ioan mai depune șase episcopi simoniaci din Asia (Frigia și Licia) și alții ca ei din Bitinia, numărul depușilor ridicându-se la treisprezece³⁶.

La Sinodul IV Ecumenic (451) mai mulți episcopi spuseseră că au primit hirotonia de la Constantinopol (Roman al Mirelor din Licia, Afrodisie din Caria)³⁷.

De-abia prin canonul 28, se hotărăște ca mitropolii diocelozelor Pontului, Asiei și Traciei, și episcopii din ținuturile barbare ale acestor dioceze, să se hirotonească de către arhiepiscopul Constantinopolului (denumirea de arhiepiscop apărând pentru prima dată la acest sinod)³⁸. Arhiepiscopul devine patriarh deținând jurisdicția asupra mai multor dioceze. Acest sinod a mai hotărât ca episcopii eparhioți să se hirotonească de mitropolitul lor.

Apărător al dreptei credințe, neîngăduitor cu păcatul, fără teamă în a înfiera păcatul în public, Sfântul Ioan Gură de Aur se face apostol al iubirii prin grija neostoită pentru săraci dar mai ales pentru împlinirea poruncilor de către creștini, propovăduind dreapta credință prin predica ferventă și adeseori acidă, prin numeroasele scrieri și omilii exegetice, trimițând totodată misionari spre evanghelizarea goșilor de pe malul Dunării și al Mării Negre și nu numai. Sfântul cu gura de aur se dovedește totodată și un bun cunoscător și apărător al Sfintelor canoane ale Sinoadelor Sobornicești constituind astfel un model demn de urmat pentru ierarhi și clerici, și în general pentru orice credincios.

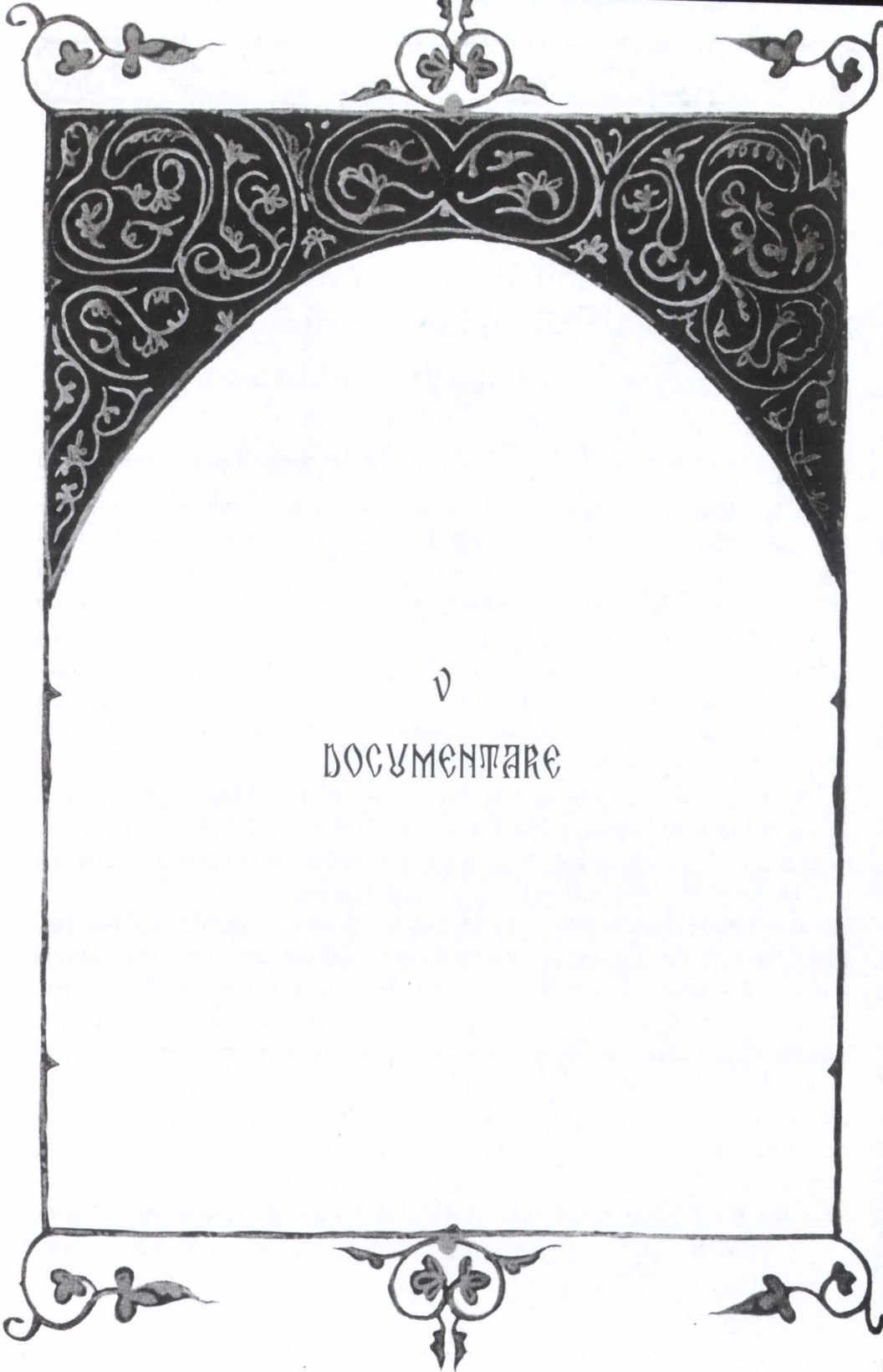
³⁴ Vailhe S., *L'Eglise de Constantinople* în *Dictionnaire de Theologie Catholique*, vol. III, P. 2., 1938, col. 1323.

³⁵ Sozomen, *op. cit.* În *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur*, trad C. Cornițescu, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, p. 214.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ Vailhe S., *op. cit.*, col. 1324.

³⁸ Floca I., *op. cit.*, p. 89.

v

DOCUMENTARE

Țările Române și Locurile Sfinte de-a lungul veacurilor

(Simpozion – București, 15-18 octombrie 2006)

Preot conf. dr. Ioan Moldoveanu

Pentru luna octombrie a anului în curs, Catedra de Teologie istorică a Facultății de Teologie „Patriarhul Justinian“ a Universității din București a luat inițiativa de a organiza un simpozion cu tema „*Țările Române și Locurile Sfinte de-a lungul veacurilor*“. Simpozionul s-a desfășurat sub egida Patriarhiei Române și cu sprijinul Secretariatului de Stat pentru Culte din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor, cât și al Ambasadei Greciei la București. Înainte de toate, evenimentul, se înțelege, s-a bucurat de Înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist care a și sprijinit consistent, în plan material, inițiativa organizatorilor.

Acest eveniment a urmat unuia similar, desfășurat la Moscova cu numai o săptămână în urmă, și care avea ca temă „*Rusia și Locurile Sfinte*“, cu o largă participare internațională, a cărui deschidere s-a bucurat și de prezența președintelui rus, dar și a multor personalități de prim rang din spațiul ortodox.

Scopul simpozionului de la București a fost și rămâne acela de a aduna o largă cercetători români și străini care și-au dedicat parte din viață înspre a studia legăturile Locurilor Sfinte cu restul spațiului ortodox, în special cu cel românesc. Interesul nostru a fost acela de a face o constatare din care să reiasă că tema la care ne-am gândit nu este una desuetă, ci tentează încă cercetători, nu numai din spațiul românesc și nu numai din spațiul teologic românesc, ci și din cel străin. Pentru noi, cercetătorii teologi, trebuia să reprezinte un avantaj acela de a avea cu noi nume mari și ne referim, în principal, la acelea convocate din străinătate, pentru faptul că arhivele le sunt acestora mult mai accesibile decât nouă, aici. Punerea la dispoziția cercetătorilor români a unei documentații de ultimă oră constituia scopul acestei întâlniri a noastre. Or, din punctul acesta de vedere scopul a fost atins. Beneficiem acum de prezentări ale unora dintre documentele inedite ce privesc relația noastră multiseculară cu Locurile Sfinte ale Orientului. În

plus, am constituit o legătură spiritual-științifică cu cercetătorii străini, legătură pe care sperăm s-o putem perpetua.

Tocmai pentru ca aceste deziderate să se poată realiza, au fost lansate invitații către unii din cei mai importanți cercetători din Europa. A fost invitat, cu titlu de onoare, învățatul Petre Năsturel, care azi trăiește la Paris, unul dintre pionierii cercetărilor asupra relațiilor româno-athonite (vezi celebra sa lucrare „*Le Mont Athos et les roumains*“, apărută la Roma, în 1986, care venea să completeze într-un mod foarte fericit prima istorie sintetică a acestor relații, întreprinsă de Preot prof. dr. Teodor Bodogae). Din nefericire, din motive foarte obiective totuși, care țin de vârsta savantului, nu a putut fi prezent în mijlocul participanților decât printr-un mesaj-testament științific, citit de ucenicul său, Dr. Dan Ioan Mureșan, invitat de organizatori spre a-și comunica cercetările. A fost de asemenea invitat și dl. Florin Marinescu de la Atena, unul dintre cei mai activi cercetători ai arhivelor românești din Muntele Athos. Acesta urma să prezinte în cadrul simpozionului două comunicări ce priveau relațiile românilor cu Athosul și respectiv cu Patriarhia de Alexandria, potrivit câtorva documente descoperite în arhive de domnia sa. Din cauza unor necazuri personale, acesta a fost silit să-și decline participarea cu numai 48 de ore înainte. Din fericire, la noi au ajuns comunicările cu pricina, inclusiv o scrisoare adresată participanților la Simpozion, prin dl. prof. Dumitru Năstase (de la Atena), un alt mare scormonitor al arhivelor athonite și nu numai. Și acesta din urmă a fost unul dintre invitații noștri speciali, cunoscut de noi cercetătorii într-ale istoriei bisericești, din paginile sale consistente în informațiile ce privesc „ideea imperială la români“, idee manifestată vreme de atâtea secole prin ajutoarele îndreptate către toate Locurile Sfinte.

Printre invitați s-au mai aflat nume mari precum cele al acad. Virgil Cândea, acad. Răzvan Teodorescu, acad. Emilian Popescu, prof. dr. Andrei Pippidi, prof. dr. N. Tanașoca, prof. dr. Tudor Teoteoi, prof. dr. Ștefan Gorovei (Iași), prof. dr. Agamemnon Tselikas (specialist în documentele de la Ierusalim, venit de la Atena), dr. Vera Tchentsova (cercetătoare, Moscova), prof. dr. Athanasios Karathanasis (Facultatea de Teologie, Tesalonic), dr. Nikos Mertzimekis, (cercetător bizantinolog la Ministerul Culturii din Grecia), dr. Dan Ioan Mureșan (Paris) și dr. Georgios Papaeftimiou (Atena). Printre toți aceștia ar fi trebuit să se afle și părintele Efrem, starețul mănăstirii Vatoped din Sfântul Munte Athos, care, din pricina participării la congresul de la Moscova, n-a putut fi prezent și la București. Din nefericire, nu ne-am putut bucura nici de participarea profesorilor de istorie bisericească de la Facultățile de Teologie însemnate din țară (Iași, Sibiu sau Cluj), care, din motive personale, nu au putut fi prezenți cu comunicări, și nici de participarea vreunuia dintre reprezentanții schitului Prodromu de la Athos.

Catedra de Teologie Istorică a Facultății de Teologie „Patriarhul Justinian“ din București, ca organizatoare, a fost reprezentată prin Preot prof. dr. Adrian Gabor, Preot prof. dr. Emanoil Băbuș, Preot conf. dr. Ioan Moldoveanu, lect. dr. Adrian Marinescu și asist. drd. Ionuț Tudorie, dintre care ultimii patru au participat și cu comunicări. Au mai fost invitați să-și expună cercetările, pe lângă cei menționați mai sus, și profesori de la alte Catedre. D-ra conf. dr. Mihaela Palade avea să reprezinte specializarea Artă Sacră, din cadrul Facultății noastre, printr-o comunicare extrem de interesantă asupra influențelor athonite în spațiul românesc. De asemenea, un punct de vedere a fost expus și de tânărul doctorand și asistent Ionuț Tudorie.

Înainte ca lucrările simpozionului să înceapă, participanții au fost primiți de Părintele prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății noastre, și au avut privilegiul de fi binecuvântați de către însuși Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a delegat pe Prea Sfințitul Episcop Ciprian Cămpineanul să-l reprezinte în continuare, în timpul lucrărilor. De asemenea, am avut bucuria să fim salutați și de către dl. Adrian Lemeni, Ministru Secretar de Stat la Ministerul Culturii și Cultelor, dărnice sprijinitor al ideii și inițiativei, dar și de către ambasadorul Greciei la București, dl. Athanasios Dendoulis, însoțit și de dl. consul, Dimitrios Karabalis, care, după cum spuneam la început, au sprijinit material evenimentul.

Și tot înaintea deschiderii lucrărilor, publicul prezent a beneficiat de lansarea a două volume importante pentru cei ce se ocupă de astfel de cercetări. Este vorba de volumul al treilea al „*Catalogului manuscriselor grecești din Biblioteca Academiei Române*“, volum de a cărui îngrijire s-a ocupat dl. Prof. Tudor Teoteoi. Tot dânsul, împreună cu dl. Acad. Emilian Popescu, fostul nostru profesor de Bizantinologie din Facultate, au îngrijit și de apariția unui alt volum prezentat cu acest prilej, anume „*Etudes byzantines et post-byzantines*“, care a ajuns la numărul cinci al colecției, volumul fusese prezentat inițial la Londra, în cadrul Congresului Internațional de Bizantinologie, din august 2006.

Ședințele simpozionului s-au desfășurat în Sala Presei din Palatul Patriarhal, după toate rigorile științifice, fiind moderate pe sesiuni de aproape fiecare dintre participanți, începutul fiind atribuit colegului nostru, Părintele prof. dr. Adrian Gabor. Participanții, cât și publicul prezent, au avut la dispoziție un sistem de traducere instantanee în căști, în sau din română, franceză și greacă, sistem ajutat în mod profesional de colegi de la Catedra de limbi străine din Facultatea noastră: dna prof. dr. Lucreția Vasilescu și dna prof. dr. Maria Alexandrescu, pentru limba franceză precum și drd. Nicușor Deciu, pentru limba greacă.

La finalul ședințelor, participanții s-au întrunit la o masă rotundă unde, în urma analizării noutăților ce fuseseră aduse s-a lansat propunerea de a se trimite o scrisoare deschisă din partea tuturor participanților, ca răspuns la mesajele

trimise de dl. Petre Năsturel și de dl. Florin Marinescu. De asemenea, s-a mai propus, în ideea ca eforturile noastre să nu se rezume doar la un început frumos, să-i dăm periodicitate și, în măsura în care Dumnezeu ne va învrednici, să putem continua întâlnirea aceasta la câte doi sau trei ani, tot la București, locul fiind găsit, în unanimitate, drept cel mai potrivit pentru o astfel de dezbatere ce s-a bucurat, precum spuneam de sprijinul direct al Părintelui nostru Patriarh. Pentru aceasta, invitații noștri au simțit nevoia să-și exprime public, în cadrul ședinței de final gratitudinea față de primirea și găzduirea acordată prin bunăvoința Prea Fericitului Părinte Teoctist, dar și față de colaboratorii Săi, Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul și Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, care și-au arătat dintru început disponibilitatea de a sprijini fără rezerve demersul Catedrei noastre.

Simpozionul a avut și o latură practică, prin aceea că am încercat să arătăm invitaților noștri câte ceva din tezaurul de monumente din București, dar și din preajmă. Drept urmare, ultima zi a simpozionului a fost dedicată unei excursii de documentare. Printre obiectivele aflate pe lista noastră s-au înscris Catedrala Patriarhală, Mănăstirea Cernica, cu o firească închinare la moaștele Sfântului Calinic, o oprire la biserica Ambasadei Greciei, biserica Sfântul Ilie Gorgani ce deține o catapeteasmă executată la Muntele Athos, Mănăstirea Antim, al cărei ctitor, marele mitropolit Antim Ivireanul, avusese legături cu Athosul, apoi Mănăstirea Radu Vodă, a cărei istorie se împletește, de asemenea, cu a Sfântului Munte, prin aceea că ctitorul ei, domnul muntean Radu Vodă a închinat-o la Ivir, unde el însuși petrecuse ani buni.

În concluzie, sperăm că întâlnirea aceasta va fi fost utilă din cel puțin trei puncte de vedere: unul îl reprezintă interesul de a ne cunoaște și de a ne apropia de cercetătorii din țară și din străinătate, cu atare preocupări, apoi acela de a afla date noi, inedite, la care altfel nu am avea acces și tocmai de aceea am lansat și propunerea ca, toate acestea, dar și comunicările celor ce n-au putut fi prezenți, să fie incluse într-un volum monografic, volum care să deschidă o atare serie în colecția Studii Teologice de care acum se ocupă Facultatea noastră. Într-un al treilea rând, invitaților noștri li s-a oferit posibilitatea de a cunoaște de aproape, pe noi și lucrarea Bisericii noastre, ale cărei activități se doresc a fi din ce în ce mai cunoscute.

Desigur, nu este pentru prima oară când Facultatea noastră, sprijinită de Patriarhie, organizează asemenea evenimente, „ieșind în lume“, ceea ce contează cu atât mai mult, acum, înaintea integrării noastre europene.

Considerăm că prin toate acestea am contribuit și noi, profesorii de teologie de la București, la o mai bună receptare a lucrării Bisericii noastre și a dorințelor acesteia și a noastră, totodată, de a da mărturie despre evlavia de odinioară a

domnilor români ce nu s-au dat în lături de la a-i ajuta pe confracții lor într-ale credinței ortodoxe.

Lucrurile acestea am dorit să le facem cunoscute și aceasta într-un moment aniversar: douăzeci de ani de arhipăstorie ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, timp în care s-a implicat benefic în viața culturală a Bisericii noastre, precum și în lucrarea la care ne-am referit. Nădăjduim ca Bunul Dumnezeu să ne învrednicească în continuare, prin înaltă binecuvântare, spre împreună-lucrare pe tărâmul cunoștințelor teologice și al împărtășirii lor și celorlalți, așa cum se întâmplă de douăzeci de ani încoace.

Rolul Sfântului Nicodim în monahismul românesc

(Simpozion – Mănăstirea Tismana, 23 septembrie 2006)

Protos. Teofil Anăstăsoaie

Anul acesta se împlinesc 600 de ani de la „nașterea în cer“ a Cuviosului Nicodim de la Tismana, fapt ce a determinat Mitropolia Olteniei să propună Sfântului Sinod ca anul 2006 să fie declarat „Anul Sfântului Nicodim de la Tismana“.

Pentru a marca acest eveniment, în zilele de 22-24 septembrie 2006, Mitropolia Olteniei a organizat mai multe manifestări culturale dedicate memoriei acestui mare teolog, ascet isihast, ctitor de mănăstiri și diplomat.

Simpozionul cu tema „*Rolul Sfântului Nicodim în monahismul românesc*“, a fost propus tuturor mănăstirilor din țară, pentru ziua de 23 septembrie, când și-au delegat reprezentanții la Mănăstirea Tismana, unde cu binecuvântarea Î.P.S. Teofan al Olteniei, s-au întrunit pentru a cinste personalitatea Sfântului Nicodim.

Lucrările simpozionului au fost precedate de slujirea Sfintei Liturghii de către P.S. Nicodim Episcopul Severinului și Strehaiei în biserica mare a mănăstirii, înconjurat de un ales sobor al reprezentanților stareților din toate mitropoliile țării. Din partea Arhiepiscopiei Bucureștilor a slujit P. Cuv. Arhim. Macarie Bogus, starețul Mănăstirii Sinaia.

Sesiunea I a lucrărilor, desfășurată în prima parte a zilei, a fost deschisă de către P.S. Nicodim Episcopul Severinului și Strehaiei – modelator al programului, care și-a exprimat bucuria pentru faptul că Sfântul Nicodim a prilejuit această întâlnire în premieră a tuturor reprezentanților mănăstirilor din țară, și a lansat un apel la rugăciune pentru dezlegarea tainei moaștelor Sfântului Nicodim, care au fost ascunse de frica cotropitorilor într-un loc ținut secret și cunoscut doar de către stareții mănăstirii. Ultimul stareț, P. Cuv. Gherasim Iscriu, și-a sfârșit viața martiric în anul 1949, fiind omorât în închisorile comuniste și probabil a dus cu el în lumea sfinților taina moaștelor Cuviosului Nicodim, dacă nu cumva, în ultimele clipe de suferință, a spus această taină vreunui coleg de pătimire?!

A fost prezentat apoi filmul documentar „*Tismana - poartă a sufletului către cer*“ realizat de către Studioul Logos.

„Cuvântul duhovnicului“ intitulat *Actualitatea Sfântului Nicodim de la Tismana în contextul vieții monahale actuale*, a fost adresat de P. Cuv. Arhim. Teofil Părăian, de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus.

Prea Cuvioșia Sa a subliniat faptul că incertitudinea istorică privitoare la naționalitatea Cuviosului Nicodim, nu ne împiedică să constatăm că acesta, chiar dacă nu a fost român, a ținut la țara aceasta, la acest popor și a avut o influență benefică asupra mai marilor timpului, pe care i-a determinat să sprijine financiar ridicarea de mănăstiri și biserici.

Curentul isihast, a mai subliniat părintele, nu a fost adus pe aceste meleaguri de către Cuviosului Nicodim. El a existat și-n vechime, doar că prin venirea sfântului pe aceste plaiuri, a fost amplificat. De asemenea, Părintele Teofil a ținut să remarce că slujba Cuviosului Nicodim a fost introdusă pentru prima dată în cărțile de slujbă românești, într-o ediție a Mineiului, tipărită la Mănăstirea Neamț în anul 1846.

Au urmat susținerea a cinci referate de către P.S. Visarion Rășinăreanul – Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P. Cuv. Arhim. Teofil Roman – Exarhul Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului, P. Cuv. Arhim. Timotei Aioanei – Exarh cultural al Arhiepiscopiei Iașilor, P. Cuv. Arhim. Simeon Stana – Exarh al Arhiepiscopiei Timișoarei și D-l Consilier Stelian Gomboș de la Secretariatul de Stat pentru culte.

P.S. Visarion Rășinăreanul – a prezentat referatul cu titlul „*Reorganizarea monahismului pe teritoriul țării noastre în timpul Sfântului Nicodim de la Tismana*“, subliniind că venirea Sfântului Nicodim pe teritoriul țării noastre s-a dovedit a fi cu totul providențială, întrucât la jumătatea secolului al XIV-lea, papalitatea se găsea în plină ofensivă, turcii se apropiau de Dunăre, iar erezia bogomililor începea să-și facă simțita prezența. În acest context, Sfântul Nicodim s-a dovedit un vajnic apărător al ortodoxiei și mare ctitor de așezăminte monahale. Mănăstirea Tismana, a fost supranumită și a rămas „steaua ortodoxismului la olteni“, fiind până în secolul al XVI-lea prima și singura arhimandrie din țară. De asemenea, Prea Sfinția Sa sa a subliniat că reorganizarea monahismului pe care a făcut-o Sfântul Nicodim a avut trei caracteristici importante:

1) Toate mănăstirile ridicate de către Sfântul Nicodim, erau rânduite samovlastii (se conduceau singure).

2) Aveau stilul de viață chinovial sau comunitar.

3) Conducerea lor era unitară având un singur egumen.

Aceste trei caracteristici constituie ceea ce documentele vremii numeau *datina și rânduiala lui Nicodim*, care a atras în mănăstirile sale o mulțime de viețuitori.

P. Cuv. Arhim. Teofil Roman – a prezentat referatul „*Dimensiunea monahismului ortodox în viziunea Sfântului Nicodim de la Tismana*”, subliniind că viața monahală propusă de Cuviosul Nicodim, a reușit să stabilească un echilibru între rugăciune și apostolat, reflectat în întreita dimensiune a monahismului ortodox: ascetică, pastoral-misionară și culturală.

P. Cuv. Arhim. Timotei Aioanei – în referatul intitulat „*Lumini isihaste din binecuvântata Moldova*”, a prezentat legătura care există între Cuv. Nicodim și isihasmul din lavrele Moldovei.

Prea Cuvioșia Sa a subliniat că ucenicii Sfântului Nicodim veniți în Moldova, au reorganizat monahismul de aici pe temelia vieții isihaste, care a existat în aceste regiuni și înainte de secolul al XIV-lea. Lucru întărit prin mărturiile istorice care menționează existența unei bisericiuțe de lemn cu hramul Sfântul Ioan Bogoslovul, numită „bisericiuța albă”, pe la anul 1210, pe locul actual al cimitirului Mănăstirii Neamț. Tot Neamțul supranumit *Athosul Românesc*, adăpostea prin secolul al XIII-lea, o obște doritoare de isihie, adunată în jurul monahului Gherman.

Cu adevărat, secolul al XIV-lea a cunoscut o înflorire deosebită a monahismului din această țară, prin reorganizarea făcută aici de către ucenicii Cuviosului Nicodim, care a precedat marea renaștere din secolele XVI-XVIII.

Vestitele mănăstiri Sihăstria, Agapia etc., precum și toponimele creștelor munților din jurul mănăstirilor nemțene (Serghia, Pahomia, Eufrosin, Chiriac etc.), ne dau mărturie că acolo a rodit isihasmul prin reprezentanți ce au marcat atât veșnicia cât și frumusețile naturii înconjurătoare.

Contemporan cu Sfântul Onufrie de la Vorona, Starețul Paisie Velicicovski a fost cel prin care isihasmul românesc a luat o amploare fără precedent, reușind ca să aducă în secolul iluminismului, al raționalismului uman, luminile necreate ale Taborului.

P. Cuv. Arhim. Simeon Stana – în referatul intitulat „*Sfântul Nicodim de la Tismana – reper al ortodoxiei în Balcani*”, a subliniat activitatea misionară și diplomatică prin care Sfântul Nicodim s-a făcut cunoscut și respectat nu doar în Țara Românească ci și-n Balcani.

Prea Cuvioșia Sa a amintit de anul 1375, când Sfântul Nicodim a fost solicitat să mijlocească la Constantinopol pentru ridicarea anatemei aruncată de Patriarhul Calist al Constantinopolului asupra Bisericii Serbiei. În urma reușitei, i s-a propus ridicarea în rangul de *Arhiepiscop în scaunul Patriarhiei Sârbe*, pe care l-a refuzat, iar Patriarhul Filotei al Constantinopolului, ca semn de prețuire i-a acordat Cuviosului Nicodim rangul de *arhimandrit* și i-a dăruit cârja sa dimpreună cu trei părțile de sfinte moaște.

Sesiunea I a lucrărilor simpozionului s-a încheiat cu susținerea referatului intitulat „*Sfântul Nicodim – model al slujirii peste veacuri*“ de către dl. Consilier Stelian Gomboș de la Secretariatul de Stat pentru culte.

Domnia Sa a subliniat că Sfântul Nicodim este simbolul renașterii vieții monahale pe teritoriul Olteniei și al Țării Românești și a analizat modul în care acesta a mediat relația Stat-Biserică. Cuviosul a cunoscut numeroși oameni de stat ai vremii: Vladislav Vlaicu Vodă, Radu I Negru Vodă, Dan I și Mircea cel Bătrân, cu ajutorul financiar al cărora a reușit să ridice mănăstirile sale, dar în același timp atunci când interesele Bisericii erau puse în pericol, a avut o poziție fermă.

Sesiunea a II-a a lucrărilor a cuprins o dezbatere liberă pe temele audiate și s-a încheiat cu lansarea cărții *Monahismul ortodox ca viață profetică, apostolică și martirică* a Î.P.S. Hierotheos Vlahos, tipărită la Editura Mitropoliei Olteniei.

Concluziile finale ale acestui simpozion au fost subliniate de către P.S. Nicodim Episcopul Severinului și Strehaiei și P.S. Irineu Slătineanu, Arhiereu Vicar al Episcopiei Râmnicului:

- Cel mai probabil Cuviosul Nicodim a avut un părinte trupesc de neam sârb (înrudit cu Cneazul Lazăr al Serbiei) și altul de neam grec. Teoria lui N. Iorga, potrivit căreia Sfântul Nicodim se trăgea dintr-o familie de macedoromâni, este discutabilă și contrazisă de cea mai mare parte a cercetătorilor de astăzi.

- S-a susținut greșit de-a lungul vremii de către unii istorici că Sfântul Nicodim este întemeietorul monahismului românesc. El are marele merit de a fi implementat Rugăciunea lui Iisus în viața de obște, după modelul Sfântului Munte. (vezi studiul Mitropolitului Tit Simedrea „*Monahismul românesc de la începuturi până în secolul al XIX-lea*“).

- Pe teritoriul țării noastre au existat monahi încă din vremurile genezei poporului român, care au preluat din cultura dacică modul de viață ascetică al preoților daci, foarte asemănătoare cu a monahilor creștini – trăiau retrași în singurătate, duceau viață castă și nu consumau carne.

- Monahismul grecesc are specific prezența în mijlocul obștii a unui „gheronda“ (bătrân) care atrage în jurul său ucenici. Viabilitatea unei mănăstiri nu este asigurată de așezarea geografică, de renume sau managementul reușit... Acest model a fost folosit și de Cuviosul Nicodim, care a fost un model urmat cu mare râvnă de ucenici. În mod cu totul fericit latura duhovnicească s-a completat cu latura practică, gospodărească.

- În ce măsură stareții de astăzi reușesc să fie oameni duhovnicești, în jurul cărora să se adune ucenici, și cât de mult influențează latura administrativ-gospodărească viața duhovnicească a mănăstirilor de astăzi?

- Monahul trebuie să se ostenească perpetuu, să-și răscumpere vremea.

- În mănăstirile noastre de astăzi lipsește treapta noviciatului. Cei veniți se amestecă cu monahii, nu mai sunt povățuiți cum să se roage, cum să citească. Părinții cu experiență nu mai acordă timp novicilor, nu-i învață respectul, buna rânduială.

- Starețul trebuie să sufere pentru fiecare din obște, să-l încerce dar în același timp să se roage pentru el.

- Valențele mântuirii unui monah pot fi sintetizate astfel: **Osteneală – Asceză – Crucificare**. Acestora le corespund opusele lor: **Lenevia – Confortul – Dezertarea**, ca trepte ale căderii.

- Drumul mântuirii presupune pentru un monah, trăirea unei tensiuni permanente, un lung șir de osteneți care nu pot fi evaluate după mintea omenească.

Activitatea ecumenică a patriarhului ecumenic Atenagora I

după Aristide Panotis

Protos. Nectarie Șofelea

Patriarhul Atenagora¹ poate fi considerat unul dintre marii ecumeniști ai epocii sale. Pacifist convins, păstrând și predicând cu sfințenie și demnitate valorile credinței ortodoxe, a avut o vastă activitate ecumenică, dorind cu ardoare refacerea trupului Sfintei Biserici, la altarul căreia a slujit cu dăruire 23 de ani. În toți acești ani, timpul său s-a măsurat în rugăciune, călătorii, întâlniri și scrisori ecumenice. A făcut din slujirea sa un balsam pentru rănilor de pe trupul Sfintei Biserici, nedrept înfăptuite, născute din orgolii și interese omenești.

Atenagora, patriarhul Constantinopolului, a înțeles cel mai bine și a urmat îndemnul ecteniei din cadrul Sfintei Liturghii „(...) pentru bunăstarea Sfințelor lui Dumnezeu Biserici și pentru unirea tuturor, Domnului să ne rugăm”. Prin activitatea sa uimitoare a dat o lecție de curaj, de demnitate și de responsabilitate asumată, căci, după cum chiar el spunea: „*Ortodoxia înseamnă libertate și oamenii liberi merg înainte, merg fără a-și trăda credința și idealurile. Celor care se găsesc închiși în tranșee le e frică pentru că ei nu cred în forțele lor*”.

Mitropolit de Corfu și mai apoi, arhiepiscop ortodox al Americii, la 26 ianuarie 1949, Atenagora a fost ales patriarh al Constantinopolului. Personalitate puternică, noul patriarh, încă din primele zile, a făcut din Fanar centrul întâlnirilor la nivel înalt al întregii creștinătăți. Ținând cont de faptul că „*milă*” și „*pace*” sunt două dintre cuvintele de ordine ale bisericilor din Orient și Occident, Atenagora, bazându-se pe acestea ca pe doi piloni, a încercat să întărească relațiile cu Scaunul Romei.

¹ Acest articol are ca punct de plecare cartea lui Aristide Panotis, *Les pacificateurs. Le Pape Paul VI et le Patriarche Athénagoras I*, Athènes, 1974, ale cărei teze își propune să le discute în detaliu. În opinia noastră, cartea nu s-a bucurat nici în vremea apariției sale, nici ulterior de receptarea care i s-ar fi cuvenit, fapt care ne-a îndemnat să-i consacram o recenzie-articol. Înscrind-se în acest gen, articolul de față preia ca subtitluri titlurile capitolelor din cartea lui Panotis și face apel în exclusivitate la ediția electronică a acesteia, fapt pentru care nu menționăm vreo pagină în cazul citatelor.

Alegerea papei Ioan al XXIII-lea

La 28 octombrie 1958, a fost ales ca succesor al papei Pius al XII-lea, cardinalul Roncalli, sub numele de Ioan al XXIII-lea. Alegerea noului papă a fost una controversată, deoarece vârsta sa înaintată reprezenta o neputință pentru unii și un atu pentru alții. Cei care nu-l cunoșteau, erau nemulțumiți din cauza vârstei sale, iar cel care îl cunoșteau, considerau alegerea sa ca pe o binecuvântare a lui Dumnezeu, pentru că, noul papă, datorită concepțiilor sale, putea fi deschizătorul unei noi epoci.

Pe 29 octombrie 1958, cu ocazia primului său discurs radio-difuzat, papa Ioan al XXIII-lea a pledat pentru eforturi susținute în vederea triumfului unei păci durabile și veritabile.

În cadrul unei declarații, Patriarhul Atenagora l-a felicitat pe noul papă, dorindu-i succes, longevitate și forță divină pentru îndeplinirea sfinte sale misiuni. În felul acesta, lumea ortodoxă și cea catolică primiseră în dar de la Dumnezeu, doi păstori pacifiști și foarte deschiși.

Înscăunarea papei Ioan al XXIII-lea a avut loc în biserica Sfântul Petru din Vatican, pe data de 4 noiembrie 1958. Nunțiatura apostolică de la Istanbul a organizat o recepție la care au participat reprezentanții Patriarhului Atenagora, protosinghelul Emilianos și secretarul Sfântului Sinod, Simeon. Ei au transmis, delegatului apostolic, arhiepiscopul Jacques Testa, urările pe care patriarhul i le-a făcut din toată inima noului papă. Cuvintele de felicitare ale lui Atenagora au apărut a doua zi în revista oficială a Patriarhiei Ecumenice. Patriarhul Constantinopolului, a urmărit cu mare interes evoluția pontificatului papei Ioan al XXIII-lea și în special alegerea noilor săi colaboratori. Momentul numirii în funcția de cardinal a vechiului său prieten, arhiepiscopul de Boston Richard James Cushing, a fost pentru patriarhul ecumenic, o mare bucurie. Și tot prilej de bucurie pentru pacifistul patriarh a fost și alegerea altor personalități, precum arhiepiscopul de Milano, Jean Montini, viitorul Paul al VI-lea, arhiepiscopul de Viena, François Koenig și arhiepiscopul de Berlin, Jules Doefner, despre care aflase de la persoane de încredere că noii aleși ai Vaticanului aveau mari deschideri către unele eventuale colaborări.

În mesajul său de Crăciun, papa a declarat că: „*Isus a întemeiat pe pământ o Biserică, una, a cărei caracteristică trebuie să fie unitatea*“, iar în mesajul de Anul Nou (1959), prin cuvinte de o profundă semnificație, a spus: „*Apelul la unitate trebuie să fie însoțit de acte și de dispoziții indispensabile și concrete care (...) ne-ar aduce (...) mult mai aproape de Dumnezeu, în mod real și cel puțin pentru o clipă (...) Sfânta Biserică a Romei se întoarce într-un mod frățesc spre Orient*“. Începând cu aceste declarații, dialogul dintre Patriarhul Atenagora și papa Ioan al XXIII-lea s-a deschis în fața opiniei publice mondiale.

Pe data de 25 ianuarie 1959, papa Ioan al XXIII-lea, la slujba care s-a ținut în basilica Sfântul Petru din Roma, a răspuns cu bucurie mesajului patriarhal, ca

unui început nesperat. În aceeași biserică, după slujbă, papa a convocat un consistoriu secret. La acel consistoriu au participat 28 de cardinali, care au fost înștiințați oficial de către Ioan al XXIII-lea în vederea organizării unui nou Conciliu ecumenic: „*o idee care a venit ca o floare singuratică a unei primăveri neașteptate*“, a spus atunci papa. A doua zi, presa avea să publice acel anunț oficial, care în Occident a fost privit ca un act îndrăzneț, care urma să treacă la înfruntarea directă a marilor probleme contemporane, dar avea să fie și calea de deschidere spre unitate.

Providența divină a adus la cârma celor două biserici doi păstori care simțiseră chiar înainte de a ajunge să ocupe scaunele cele mai înalte ale bisericii durerea tragice rupturi. Patriarhul Atenagora, când era în America, deci în Occident, și papa Ioan, când era cardinal în Balcani, deci în Orient, au resimțit necesitatea unirii ca pe o restituire obligatorie.

După primii pași care au fost făcuți la nivel de declarații, patriarhul a luat inițiativa unei colaborări efective. Astfel, patriarhul ecumenic a trimis pe lângă papă, într-o vizită oficială, dar totuși secretă, pe arhiepiscopul ortodox al Americii, Iacovos, care avea misiunea de a afla care sunt proiectele papei în legătură cu conciliul anunțat, dar și să vadă, în particular, care erau dispozițiile papei în legătură cu unitatea bisericilor. Trimisul patriarhului a ajuns la papa Ioan al XXIII-lea pe data de 17 martie 1959 și a fost primit, pentru început, într-o audiență de 45 de minute, în care a avut loc o discuție, destul de constructivă privind cunoașterea disponibilităților celor doi șefi ai celor două biserici.

Schimb de vizite

La o lună de la prima vizită a delegatului patriarhal, pe 16 aprilie, la orele 11.00, papa a întors vizita patriarhului ecumenic prin delegatul apostolic, cardinalul Jacques Testa, însoțit de secretarul său, abatele Sarlorelli.

Delegatului apostolic i s-a făcut o primire deosebită. Acesta i-a mulțumit patriarhului în numele papei pentru participarea la doliul cauzat de moartea papei Pius al XII-lea, pentru felicitările pe care le-a transmis patriarhul ecumenic cu ocazia alegerii lui Ioan al XXIII-lea, dar și pentru vizita arhiepiscopului Americii. Cardinalul Testa a oferit patriarhului medalia de aur apărută cu ocazia înscăunării noului papă. Patriarhul, la rândul lui, a acordat multe onoruri reprezentantului papei și și-a exprimat opiniile pe care le avea față de unitate.

Pe 22 mai 1959, papa a primit într-o audiență oficială pe delegații Bisericii Ortodoxe a Greciei. Papa și-a exprimat bunele sale intenții în legătură cu stabilirea unei relații fructuoase între Sfântul Scaun și Grecia.

Pregătirile pentru Vatican II își urmau cursul firesc. După părerea arhimandritului Christofor Dumont, prieten de încredere al patriarhului, următorul Conci-

liu nu avea să fie „*unionist*“, ca acel nefericit Conciliu de la Florența (1439), ci va avea un caracter pro-uniune, indirect totuși. Pentru patriarh, lucrul acesta a fost un motiv de mare bucurie și nădejde pentru că o astfel de cale a lucrului din interior fusese neglijată la Conciliul de la Florența și aceasta a avut un dublu rezultat: eșecul unirii și reforma lui Luther, produsă mai târziu (1520).

În iunie 1959, Jacques Testa a fost ales rector al Academiei Pontificale Ecleziastice de la Roma. Patriarhul a transmis felicitările sale colaboratorului papei, prin secretarul său Simeon, și cu această ocazie a făcut un pas fără precedent în analele patriarhale și anume: cu două zile înainte de plecarea lui Testa la Roma (28 iulie 1959), patriarhul l-a invitat și a dat un dineu oficial în cinstea sa. La masa festivă, au fost invitați, în afară de abatele Sarlorelli, toți membrii Sfântului Sinod din vremea aceea, dar și diverși înalți demnitari ai patriarhului. Festivitatea respectivă a marcat inaugurarea unei perioade noi în relațiile dintre Vatican și Fanar.

Conferința teologică oficială

În perioada 19 mai-27 august 1959, în insula Rhodos, care se afla din punct de vedere canonic sub Patriarhia Constantinopolului, s-a reunit Comitetul Central al Consiliului Mondial al Bisericilor. Printre cei care se găseau în insula Rhodos erau cardinali, respectiv mitropoliți, preoți și profesori. Cuvântarea părintelui Dument a urmat scurtei introduceri făcută de părintele Iacovos. Părintele Dument a subliniat faptul că era necesară dezvoltarea relațiilor dintre teologi și reprezentanții celor două biserici. Convingerea cu care vorbea ar fi mișcat și pe cel mai aprig susținător al izolării. În vederea acestui fapt, părintele a propus organizarea unei reuniuni mixte a teologilor, pentru anul 1960, întâlnire care avea să se realizeze la Veneția. Propunerea reuniunii mixte s-a vrut a fi fără mare zgomot, dar, din păcate, a doua zi presa mondială a preluat știrea și i-a dat o altă conotație. Contactele oficiale și fraterne au fost prezentate ca început al tratatelor, ele „*având binecuvântarea celor doi conducători*“. Acest lucru i-a întristat foarte mult pe cei doi păstori ai celor două biserici, dar cu toate acestea, întâlnirea oficială avea să fie punctată ca reprezentând zorii istoriei ecleziastice contemporane.

Patriarhul în Orientul Mijlociu

În anul 1959, patriarhul Atenagora călătorește în Orientul Mijlociu; pe lângă caracterul ei de vizită de lucru, prin care se asigură bunul mers al bisericilor ortodoxe, această călătorie a fost și un alt pas spre înnoirea raporturilor dintre ortodocși și catolici la locurile sfinte.

La Beyrouth, patriarhul Atenagora s-a întâlnit cu nunțul de atunci, Paul Berloti, arhiepiscop de Nicomidia, iar mai târziu cardinal. Patriarhul Ecumenic

a mai avut întrevederi la Ierusalim cu reprezentanții diverselor biserici și comunități și au discutat pe tema unirii. La întâlnirile din Țara Sfântă au participat reprezentanți ai bisericilor ortodoxe, catolice, armenе și copte. Activitatea ecumenică a patriarhului Atenagora începuse să prindă contur și încă unul foarte accentuat.

La Alexandria, ortodocșii și romano-catolicii au rostit o rugăciune comună pentru unitate. Pe data de 6 decembrie 1959, la Cairo, patriarhul ecumenic a făcut o declarație prin care și-a spus clar scopul pentru care lupta: „*Nu este nici un motiv pentru ca noi să rămânem divizați. Noi avem aceeași Evanghelie, același Hristos, aceeași doctrină de bază*“.

Prin deplasările pe care le-a făcut în Orientul Mijlociu, în favoarea unirii bisericilor, patriarhul Atenagora a fost considerat deschizător de drumuri, etapa respectivă rămânând în anele Patriarhiei Ecumenice.

La întoarcerea în Fanar, patriarhul Atenagora a fost vizitat oficial de către noul delegat apostolic, François Lardone. Vizitele reciproce între patriarh și papă, prin reprezentanții lor, deveniseră un lucru obișnuit.

În anul 1960, a doua săptămână a lunii ianuarie a fost declarată pe plan internațional ca săptămână a rugăciunii pentru unitate. Cu această ocazie, papa Ioan al XXIII-lea, participând la manifestările respective, a transmis un mesaj călduros, credincioșilor din Istanbul, pe care îi iubea foarte mult.

La întâlnirile din săptămâna rugăciunii pentru unitate, au participat foarte multe personalități, care și-au exprimat gândurile lor sincere în legătură cu necesitatea unirii. Cardinalul Jean Montini, viitorul papă Paul al VI-lea, în cuvântarea sa, a spus: „*(...) trebuie ca pentru toți, unitatea să fie un bine de o importanță supremă, o alegere de viață (...). Suntem convinși că nici o impunere venită din exterior, sub orice formă, nu este capabilă să aducă unitatea, din cauza faptului că actul religios, în natura sa, trebuie să fie liber, personal, intim (...). Tot ceea ce este afectat de particularism, de exclusivism, de egoism, trebuie corectat și depășit de cei care posedă spiritul creștin, cu ajutorul duhului și al voinței de unitate... Credința nu este un egoism religios, tot așa cum mila nu este un pacifism religios*“.

Fondarea Secretariatului pentru Unitate la Vatican

Secretariatul pentru Unitate, o instituție de importanță majoră, a fost înființat de către papa Ioan al XXIII-lea. Primul președinte al noii instituții a fost cardinalul Augustin Bea, care a fost numit de papa Ioan al XXIII-lea la data de 6 iunie 1960. Deși la început Secretariatul pentru Unitate a fost prevăzut ca un simplu comitet pregătitor pentru Vatican II, o instituție care avea să regleze relațiile ecleziastice cu non-catolicii, după Vatican II, unde și-a dovedit utilitatea, secretariatul a devenit un organism permanent al Sfântului Scaun.

Conciliul Vatican II avea să fie începutul unei grandioase opere, din care toată lumea a avut ceva de învățat. Abatele Couturier, un partizan al unității, într-o cuvântare a sa a spus: „*De acum înainte, noi ne vom ruga pentru unitate, așa cum Hristos a dorit-o, și nu pentru o întoarcere a celorlalți creștini în sânul Bisericii Romei*“.

Cu ocazia Sfintei Sărbători a Nașterii Domnului, patriarhul Atenagora, în mesajul său, a spus printre altele: „*Dacă Biserica ar fi unită și nu divizată, ea ar putea exercita mai bine o influență majoră asupra destinului și mersului popoarelor*“. Și tot în cadrul aceluiași mesaj, referindu-se la evenimentele din anul 1960, a mai spus: „*Aceste comunicări directe sau indirecte și aceste contacte mărturisesc că bisericile au început să iasă de acum înainte din izolarea la care o intransigență seculară, nejustificată, le condamnase, și să se apropie una de cealaltă ca surori. Și este reconfortant să vezi că aceste bune dispoziții, manifestate la nivel înalt, întâlnesc înțelegera și susținerea promptă a poporului lui Dumnezeu*“.

1961

În cadrul Săptămânii pentru unitate, se desfășoară nenumărate conferințe, în care se discută problema unității. La Ferrara, președintele Secretariatului pentru Unitatea creștinilor, într-una dintre alocuțiunile sale, a spus: „*Nu trebuie să uităm că ortodocșii au o succesiune apostolică regulată, că sacramentele lor sunt valabile pentru noi și că păstrează vechea Tradiție a Apostolilor și a Părinților Bisericii*“.

Pe 16 aprilie 1961, papa Ioan al XXIII-lea și-a arătat evlavia pentru tradiția liturgică ortodoxă, făcând un gest nemaîntâlnit până atunci. Papa a celebrat în impunătoarea Capelă Sixtină, Sfânta Liturgie a Sfântului Ioan Gură de Aur, purtând veșminte de factură bizantină, iar pe cap a purtat mitră, asemenea patriarhului Alexandriei.

Prima Conferință pan-ortodoxă

În perioada 24 octombrie-1 noiembrie 1961, patriarhul Atenagora a convocat în insula Rhodos prima Conferință pan-ortodoxă. Această conferință a adunat la un loc 61 de reprezentanți din 12 biserici autocefale ortodoxe, printre care 33 de episcopi, 12 preoți și 16 teologi laici. Printre invitați s-au aflat Patriarhul Ecumenic și delegația sa, președintele conferinței fiind mitropolitul Hrisostom de Filipi și Neapoli, iar lucrările acestei impresionante conferințe au fost urmărite de 30 de observatori ai tuturor bisericilor și confesiunilor.

Conferința a fost o reușită, pentru că s-a găsit limbajul comun, fratern și simplu al dialogului, iar Ortodoxia a găsit calea prin care s-a ridicat deasupra concepțiilor și divergențelor subiective.

Observatorii catolici au părăsit Conferința pan-ortodoxă cu impresii deosebite, pe care le-au prezentat în articole bine documentate.

La puțin timp după aceasta, Monseniorul François Lardone a făcut o vizită patriarhului Atenagora, transmițându-i salutarile fraterne ale papei. După câteva zile, profitând de trecerea spre Roma a arhimandritului român André Scrima, patriarhul a făcut un gest simplu, dar de o mare încărcătură emoțională: a trimis la Vatican „*prăjituri din Istanbul*“. Bucuria papei a fost exprimată printr-un gest la fel de simplu: i-a trimis patriarhului ecumenic trei medalii de la cea de-a 80-a sa aniversare. Din aceste gesturi aproape copilărești se conturează clar „sfânta simplitate“ a celor doi păstori, care erau capabili de a trece cu ușurință de la cele mai mici lucruri la cele mai mari. Datorită acestor gesturi mărunte, dar și faptelor mari, în lumea ortodoxă, dragostea pentru papa Ioan al XXIII-lea a crescut neîncetat, iar de cealaltă parte, în lumea romano-catolică, dragostea, respectul și admirația față de patriarhul ecumenic creșteau la fel de mult.

Aprecierea romano-catolicilor s-a concretizat printr-o vizită neoficială, dar istorică, efectuată de cardinalul-arhiepiscop François Koenig al Vienei, în perioada 26-28 noiembrie 1961 la Constantinopol și printr-o scrisoare oficială și foarte interesantă, care avea să deschidă lungul șir de corespondență dintre Vatican și Fanar.

Prima corespondență între Vatican și Fanar

La 6 decembrie 1961, cardinalul Augustin Bea, președintele Secretariatului pentru Unitatea creștinilor, a scris prima scrisoare oficială patriarhului Atenagora. În text amintește de trimiterea de către papă a medaliilor de la cea de-a 80-a sa aniversare, adăugând: „*ele constituie o probă de netăgăduit a recunoștinței Sfântului Părinte față de smerenia voastră (...) Eu sunt alături de eforturile sfințiilor voastre în vederea unității creștinilor, eforturi al căror exemplu remarcabil a fost Conferința de la Rhodos*“.

La 21 decembrie 1961, a dat răspunsul corespondenței din Vatican, prin intermediul mitropolitului Maxim, care printr-o semnificativă scrisoare a vorbit despre emoția patriarhului ecumenic față de sentimentele frățești ale papei Ioan al XXIII-lea.

Cu ocazia Săptămânii Unității de la Roma, în fața a mii de pelerini, adepți ai ecumenismului sau simpli credincioși, papa Ioan al XXIII-lea a preluat de la Fericitul Augustin cuvinte pline de încărcătură spirituală, dar și emoțională. Papa a spus: „*Ortodoxii sunt frații noștri, fie că vrem, fie că nu vrem. Ei nu ar mai fi decât dacă ar înceta să spună Tatăl nostru*“.

Vizitele reciproce și corespondența dintre Fanar și Vatican erau deja un lucru obișnuit pentru toată lumea. Declarațiile despre unitate se amplificau de la o zi la alta. Atenagora, patriarhul Constantinopolului, într-una dintre declarațiile pe care le-a făcut jurnaliștilor greci, a subliniat importanța pe care le-au avut discuțiile din

timpul primei Conferințe pan-ortodoxe, între cele două biserici. Și tot în cadrul aceleiași declarații a mai spus că „*cele două biserici vor să pornească împreună pe drumul lung și anevoios al reunificării tuturor creștinilor*“. De cealaltă parte, cardinalul Bea a declarat pentru revista *Vita*: „*Nu trebuie să ne facem iluzii, dificultățile sunt mari. Trebuie, totuși, să privim lucrurile din perspectiva credinței care mută munții (...). Un teolog catolic ilustru, monseniorul Jean Daniélou a spus: « Și lumea latină și cea bizantină, cu interesele lor particulare, au dispărut demult. Dogma este aproape comună, tot așa și tradiția, sacramentele sunt comune, ca și adversarii de astăzi » (...). Trebuie ca diferitele prejudecăți, pe care secolele trecute le-au acumulat, să dispară cu timpul. Într-o primă etapă, este necesară o pregătire psihologică*“.

În legătură cu conținutul „unionist“ al Conciliului Vatican II, cardinalul Bea a declarat presei: „*Următorul conciliu nu este un conciliu al uniunii. Nu este timpul potrivit nici din partea catolicilor, nici din partea celor care nu sunt catolici. Totuși Conciliul va contribui indirect la unirea creștinilor, clarificând și ameliorând, atmosfera dintre diferitele confesiuni, înlăturând prejudecățile și dând operei ecumenice un nou avânt și noi directive*“.

La sfârșitul lunii iulie 1962, cardinalul Bea a trimis o scrisoare oficială patriarhului ecumenic, în vederea numirii observatorilor pentru Conciliul Vatican II. Cu câteva săptămâni înainte de conciliu, arhiepiscopul Jacques Testa a trecut însă la cele veșnice. În urma acestui trist eveniment, papa a rămas fără unul dintre cei mai fideli colaboratori, iar patriarhul ecumenic a pierdut unul dintre cei mai buni prieteni.

Conciliul Vatican II

Începutul lucrărilor Conciliului Vatican II, din data de 11 octombrie 1962, a fost însoțit de manifestări grandioase. În timp ce papa și-a făcut o intrare triumfală în Basilica Sfântul Petru în fruntea unui sobor de 2498 de prelați, Atenagora, patriarhul ecumenic, și-a făcut simțită prezența printr-un document oficial care cuprindea saluturi și speranțe, fără a reuși să alunge sau măcar să acopere propria amărăciune. Durerea patriarhului reieșea din cuvintele scrisorii oficiale chiar dacă era poleită cu un soi de speranță: „*Bisericile ortodoxe nutresc speranța că orizonturi mai largi ale spiritului creștin și ale înțelegerii se vor deschide, care vor crea într-un viitor apropiat condiții propice unor contacte utile și unor dialoguri fecunde în Duhul Domnului și în iubirea fraternă, în favoarea unității tuturor creștinilor, pentru care s-a rugat Domnul nostru Iisus Hristos*“.

La Conciliul Vatican II, patriarhul ecumenic a fost reprezentat de către episcopul Casian, rector al Institutului Ortodox Sfântul Serghie din Paris. Patriarhul ecumenic a fost informat de cardinalul Bea, printr-o scrisoare, în legătură cu desfășurarea lucrărilor Conciliului Vatican II. În mesajul său de Crăciun, patriarhul

Atenagora a făcut referire la Conciliu spunând că este „*ca o manifestare a Provi- denței Divine*“.

De ziua Înălțării Domnului (1963), papa și-a făcut ultima apariție în fața locuitorilor Romei, la fereastra istorică a palatului apostolic. Începând cu data de 28 mai, starea de sănătate a papei Ioan al XXIII-lea a început să se agraveze. Vestea a cuprins întreaga lume. În momentele de grea cumpănă și de aprigă suferință, cardinalul Cicognani i-a adus papei o telegramă care avea să fie ultimul text oficial citit de papa Ioan al XXIII-lea. Telegrama respectivă era din partea patriarhului Atenagora, în care îi recunoștea eforturile perseverente pentru unire. Patriarhul specifica în telegramă: „*Uniți în duh și în dragostea Domnului nostru cu venerabilul și mult iubitul papă, noi am fost întotdeauna, în inimă și în gând, aproape de Sanctitatea Voastră, în timpul tuturor momentelor importante ale efor- turilor voastre sfinte, pentru ca duhul lui Hristos să prevaleze în această lume. Uniți indeosebi în rugăciune, în timpul încercării din prezent prin care trece Sanctitatea Voastră, iubitul nostru frate, ne rugăm Domnului pentru a restabili complet prețioa- sa voastră sănătate pentru binele întregii creștinătăți*“.

După trei zile cardinalul Cicognani a răspuns telegramei, în numele papei, precizând faptul că Ioan al XXIII-lea a fost profund impresionat de mărturiile patriarhului. Suveranul pontif, aflat pe patul de suferință, a ținut să-l încu- rajeze și totodată să-l însărcineze pe patriarhul ecumenic cu ceea ce el și-ar fi dorit să facă în continuare, dacă timpul i-ar mai fi permis. Astfel, în telegrama de mulțumire papa l-a însărcinat pe cardinalul Cicognani „*să interpreteze mul- țumirea sa vie și să ofere el însuși ofranda pentru pacea între oameni și unitatea creștinilor*“.

Moartea papei Ioan al XXIII-lea

La începutul unei săptămâni, într-o zi de luni, 3 iunie 1963, la orele 20.49, Ioan al XXIII-lea „*papă al păcii și al bunătații*“, s-a mutat la ceruri, să vegheze de acolo drumul uniunii pe care nu a putut să-l urmeze până la capăt în această via- ță. Vestea morții papei Ioan al XXIII-lea a cuprins întreaga lume, provocând o durere fără precedent.

A doua zi, patriarhul a adus în fața Sfântului Sinod un elogiu binemeritat celui care a fost papa Ioan al XXIII-lea, un adevărat părinte, frate și confident pentru cei care l-au cunoscut, dar și pentru cei care nu l-au cunoscut. Patriarhul Atenagora, prin intermediul Agenției France-Presse, a făcut o declarație oficială, în care a rezumat relațiile dintre Vatican și Fanar, punând în valoare imensa con- tribuție al lui Ioan al XXIII-lea.

Printre altele, în declarația sa patriarhul ecumenic preciza: „*Ca părinte inspi- rat al Bisericii, defunctul papă, în ciuda timpului atât de scurt cât a deținut aceste*

înalte funcții, a marcat o nouă cale în Biserica sa, conducând la dialogul ecumenic, care este, pentru Biserică, începutul împlinirii rugăciunii arhieresti a lui Hristos“.

Pe data de 5 iunie, patriarhul și Sfântul Sinod exprimă Vaticanului condoleanțele lor într-o telegramă semnată de secretarul patriarhal, pentru care primește răspuns de la vicarul Scaunului Romei, cardinalul Aloisi Masella.

Alegerea unui nou papă a fost așteptată cu un viu interes de către întreaga lume, dar mai ales de patriarhul ecumenic, care se ruga pentru ca Dumnezeu să aducă la conducerea Bisericii Romano-Catolice, un păstor prieten al ortodoxiei, alături de care să poată continua opera începută de papa Ioan al XXIII-lea.

Alegerea papei Paul al VI-lea

Într-o zi a unui sfârșit de săptămână, fiind parcă un simbol al finalizării așteptării, într-o zi de vineri, la ultimul scrutin al Conclavului, pe scaunul Romei a urcat arhiepiscopul de Milano, cardinalul Jean-Baptiste Montini, care a luat numele de Paul al VI-lea.

Patriarhul ecumenic era în vizită la Muntele Athos când a primit vestea alegerii noului papă, veste care i-a umplut inima de bucurie. Rugăciunile pe care le făcuse în fața icoanei Sfintei Fecioare, numită „*Axion estin*“, aflată la o mănăstire din Sfântul Munte, nu au fost în zadar. Bucuria patriarhului a fost și mai mare în momentul în care a aflat că noul papă, în primul său mesaj *Urbi et orbi*, a spus că „*va continua din toate puterile marea operă pe care papa Ioan al XXIII-lea o înfăptuise și promovase*“.

Anunțul oficial al alegerii papei Paul al VI-lea a fost făcut printr-o scrisoare semnată de cardinalul Bea și adresată patriarhului ecumenic. Scrisoarea cardinalului Bea a ajuns în Fanar în primele zile ale lunii iulie, când patriarhul Atenagora era încă la Atena. Din această cauză, la înscăunarea papei nu a fost nici un reprezentant din Fanar. Abia după întoarcerea sa în Grecia, patriarhul Atenagora a aflat despre telegrama trimisă de Vatican și atunci a trimis răspuns cardinalului Bea, prin care transmite noului papă cele mai calde urări.

Pe 3 iulie 1963, a avut loc o ședință istorică a Sfântului Sinod al Bisericii Greciei, prezidată de patriarhul ecumenic în care acesta a adus mărturia contemporană a ortodoxiei universale. Acest lucru s-a întâmplat pentru prima dată de la constituirea Bisericii Greciei ca biserică autocefală.

În luna septembrie 1963, papa Paul al VI-lea a trimis prima scrisoare patriarhului ecumenic, în care i-a mulțumit pentru frumoasele urări și și-a exprimat dorința închegării unei colaborări fructuoase în vederea „*unirii tuturor*“. În perioada în care a fost primită scrisoarea, la Rhodos se defășura a doua Conferință pan-ortodoxă (26-29 septembrie 1963), iar cu această ocazie scrisoarea a fost citită în

Sinod. Scrisoarea trimisă de papă poate fi considerată un eveniment important, pentru că în acel document au fost formulate gânduri pentru unitate.

Patriarhul ecumenic a răspuns scrisorii trimise de către papă în data de 22 noiembrie 1963, iar copii după această scrisoare istorică au fost expediate tuturor bisericilor ortodoxe. În scrisoarea-document, patriarhul își exprimă bucuria cu care a primit corespondența de la Vatican, dar și mulțumirea pentru „*dorința ferventă a Sanctității Voastre de a vedea împlinindu-se sfânta dorință a Domnului pentru unitate*“. Cele două scrisori aveau să fie începutul unui lung șir de corespondențe importante și interesante între cei doi păstori.

La sfârșitul anului 1963 au început pregătirile pentru o eventuală întâlnire la Ierusalim a celor doi șefi ai celor două biserici surori. Vestea vizitei preconizate a stârnit interes la nivel mondial. După minuțioase pregătiri, pe data de 4 ianuarie 1964, papa Paul al VI-lea, însoțit de suita sa, a plecat din Roma, luând avionul spre Ierusalim. În aceeași zi, patriarhul ecumenic, împreună cu delegația care îl însoțea, a luat avionul către Ierusalim, făcând o escală în insula Rhodos, locul ultimelor întâlniri pan-ortodoxe.

Papa Paul al VI-lea a ajuns primul în orașul sfânt. Întâmpinat de oficialități, în frunte cu regele Iordaniei, în ovațiile mulțimii, el s-a îndreptat spre Biserica Sfântului Mormânt, pentru a săvârși messa chiar în fața capelei Sfântului Mormânt. Apoi a urcat la Golgota pentru a se închina. Stăpânit de emoții puternice, cu lacrimi în ochi, a îmbrățișat piatra în care a fost pusă crucea lui Hristos. A rămas în genunchi pentru un moment, apoi s-a ridicat și a mers la paznicul grec al Golgotei, l-a privit și l-a îmbrățișat, ca și când ar fi spus: „*Vă mulțumesc, grecilor, că ați păstrat de-a lungul secolelor, locul cel mai adorat al lumii*“. După ce a mai privit o dată Crucea de pe Golgota și icoana lui Hristos pictată și așezată deasupra crucii, a spus cu voce joasă: „*Fie ca acest pelerinaj să devină o ofrandă pentru pacea lumii*“.

Pe data de 5 ianuarie 1964, pe aeroportul din Amman, patriarhul Constantinopolului a fost primit cu același fast cu care a fost întâmpinat și papa Paul al VI-lea.

Întâlnirea sacră de la Ierusalim

Patriarhul ecumenic, după ce s-a închinat la locurile sfinte, însoțit de patriarhul Benedict al Ierusalimului, a plecat la locul numit *Viri Galilaei* de pe Muntele Măslinilor. Încă din timpul lui Alexandru cel Mare, Muntele Măslinilor a devenit locul celor mai importante întâlniri-evenimente istorice care au făcut din acest munte un simbol al păcii și al iubirii.

Între 4 și 6 iunie 1964, pe muntele păcii au avut din nou loc două întrevederi de importanță majoră: întâlnirea papei Paul al VI-lea cu patriarhul Benedict al Ierusalimului și întâlnirea papei cu patriarhul ecumenic. Reședințele unde au

fost cazați cei doi șefi ai bisericilor ortodoxă și catolică se aflau la poalele Muntelui Măslinilor, la câteva minute distanță unul de celălalt. Pe data de 5 ianuarie 1964, după o vizită de o zi pe care o făcuse în Israel, papa s-a întors la reședința sa la ora 21.00. La ora 21.30, tot la reședința sa avea să aibă loc întâlnirea mult așteptată. Zeci de jurnaliști și o mare de oameni așteptau nerăbdători în fața intrării clădirii catolice. Când mașinile patriarhului și ale suitei sale au oprit în fața reședinței catolice, mulțimea a început să aplaude într-o frenezie greu de descris. Patriarhul ecumenic și suita sa au intrat în clădire în aplauzele și căldura mulțimii.

Patriarhul Atenagora, având la piept engolpioane, a traversat culoarul, în timp ce papa Paul al VI-lea cobora scara interioară a apartamentelor sale. Întâlnirea mult așteptată a avut loc la baza scării. Cei doi păstori s-au îmbrățișat în Hristos și au rămas îmbrățișați câteva secunde într-o emoție intensă, resimțită și de asistența care a început să plângă de bucurie, pentru că au putut fi părtași la momentul istoric pe care generații de creștini l-au tot așteptat.

După ce au schimbat câteva salutări și urări, primatele celor două biserici, ținându-se de mână, au înaintat împreună pe culoarul care ducea spre sala recepțiilor oficiale. Cei doi șefi ai bisericilor au rămas singuri timp de 40 de minute pentru întrevederea particulară. Discuțiile, așa cum era de așteptat, s-au axat pe problema „unirii tuturor“.

Patriarhul Atenagora, mulțumindu-i papei pentru reflecțiile și deciziile sale, a adăugat: „*Timp de secole, inimile tuturor oamenilor de bună credință au dorit această clipă. Tristețea despărțirii creștinismului, cu izolarea și dușmănia care au urmat, au discreditat opera Bisericii față de toate popoarele pământului. În epoca noastră, Sfântul Duh ne-a adus voința Domnului ca ucenicii săi să devină una precum i-a lăsat, o necesitate vitală pentru conștiința ecleziastică a lumii. Scaunele noastre istorice, cel al vechii și cel al noii Rome, trebuie să dea mărturie de dragoste și pace întregului univers*“.

După întrevederea particulară, papa și patriarhul au chemat pe membrii delegațiilor pentru prezentări. Atenagora, patriarhul ecumenic, a dat citire discursului său, în limba greacă, urmat de traducerea în limba franceză. Discursul patriarhului s-a referit la fericitul eveniment al întâlnirii la locurile Sfinte.

Prima întâlnire istorică și sacră s-a încheiat prin rostirea rugăciunii domnești **Tatăl nostru** în limbile greacă și latină și prin îmbrățișările celor doi șefi ai bisericilor și salutul membrilor suitelor care s-au înclinat în fața lor. Papa Paul al VI-lea l-a condus pe patriarh până la ieșire, iar cardinalii l-au însoțit până la mașina patriarhală.

După ce papa i-a făcut o vizită patriarhului la reședința din Ierusalim de pe Muntele Măslinilor, pe data de 6 iunie, a slujit liturghia la Betleem, în peștera nașterii, iar apoi au avut din nou o întâlnire oficială în care s-au citit alocu-

giuni referitoare la „unirea tuturor“. La sfârșitul întâlnirii, la sugestia papei, s-a mai făcut un gest fără precedent în istoria celor două biserici. Papa și patriarhul ecumenic i-au binecuvântat împreună pe cei prezenți, ca dovadă a fraternității și comuniunii în dragoste. Apoi patriarhul i-a dăruit un engolpion papei, reprezentându-l pe Hristos ca stăpân, iar la sugestia mulțimii, patriarhul ecumenic i-a pus engolpionul la gâtul papei, care l-a primit cu lacrimi în ochi. În acel moment asistența a strigat: „*Axios! Axios! (Dignus est)*“. Papa a păstrat engolpionul pe pieptul său pînă la întoarcerea la Roma și de câte ori avea să se întâlnească cu patriarhul avea să-l poarte. Patriarhul i-a mai dăruit crucea de aur pentru o mie de ani de existență a Sfântului Munte. Apoi, de la fereastra reședinței patriarhale, au binecuvântat împreună mulțimile și și-au dat, în fața mulțimii, sărutul de pace fraternă în Hristos, apoi s-au despărțit.

Pe data de 6 iunie 1964, la ora 16.00, papa Paul al VI-lea a plecat de pe aeroportul din Amman spre Roma. La ora 21.00 a ajuns la Vatican, unde a fost primit cu mare bucurie. Mii de locuitori ai Romei au invadat piața Sfântul Petru, iar papa a ieșit la fereastra apartamentelor sale pentru a binecuvânta mulțimea și pentru a vorbi despre întâlnirea istorică pe care a avut-o. Papa, printre altele a spus: „(...) *mă voi mulțumi să vă spun că am avut în această dimineață marea fericire de a-l îmbrățișa, după secole, pe patriarhul ecumenic de Constantinopol și de a schimba cu el cuvinte de pace, de fraternitate, de dorință față de subiectul unirii (...)*“. Pe parcursul discursului, mulțimea l-a întrerupt de trei ori cu aplauze entuziaste.

După întâlnirea importantă și impresionantă, patriarhul Atenagora a declarat presei: „*După atâtea secole ne-am găsit unul lângă altul, cu ochii în lacrimi, singuri în fața aceluiași Dumnezeu, aceluiași Iisus Hristos, aceleiași Sfinte Fecioare, aceluiași martiri și având o încredere reciprocă și inexplicabilă. Papa Paul al VI-lea, este un suflet sfânt, trimis de Dumnezeu pentru a realiza frăția între creștini și toți oamenii*“. La puțin timp de la vizita istorică, papa Paul al VI-lea, prin intermediul unei delegații, i-a încredințat confidențial patriarhului intenția de a înapoia mitropoliei din Patras moaștele Sfântului Apostol Andrei. Acest lucru nu a rămas doar la nivelul de intenție, pentru că pe data de 26 septembrie 1964, capul Sfântului Apostol Andrei s-a întors la Patras.

Patriarhul Atenagora, pentru a-și intensifica activitatea ecumenică, a făcut un alt pas curajos, organizând, în perioada 1-15 noiembrie 1964, în insula Rhodos, cea de-a doua Conferință pan-ortodoxă.

În mesajul de Crăciun, patriarhul Atenagora a făcut referire la lucrările celei de-a doua Conferințe pan-ortodoxe, spunând: „*Noi reluăm dialogul care a fost întrerupt de secole. Noi îl promovăm sigur și cu prudență (...). Ortodoxia se conformează poruncii Domnului său și devine un factor de unitate și de pace prin deciziile solide și cum-pănite, care vor conduce la îmbunătățirea și consolidarea relațiilor fraterne*“.

1965

Pe lângă obișnuitele vizite reciproce ale reprezentanților celor două biserici, cel mai important eveniment al anului 1965 a fost ridicarea anatemei. După o lungă și minuțioasă pregătire, dubla ceremonie a ridicării anatemei a avut loc pe data de 7 decembrie 1965. Evenimentul s-a desfășurat la Catedrala patriarhală, în prezența patriarhului și a mitropoliților, membrii ai Sfântului Sinod. După citirea Sfintei Evanghelii, secretarul șef al Sfântului Sinod, arhimandritul Gabriel, a urcat în amvon și a citit declarația comună a papei și a patriarhului prin care se exprima regretul pentru rupțura comuniunii ecleziastice, pentru cuvintele ofensatoare și reproșurile fără fundament, dar și pentru „(...) *sentințele de excomunicare care au urmat și ale căror amintiri se regăsesc și în zilele noastre ca obstacole în apropierea din iubire*“.

Ceremonia de ridicare a anatemei a fost un gest de justiție și iertare reciprocă. Cei doi șefi ai bisericilor erau conștienți de faptul că prin acest lucru nu se puteau rezolva divergențele existente, dar ceremonia respectivă putea trece ca expresie a unei sincere dorințe reciproce de împăcare și ca o invitație la continuarea dialogului.

La sfârșitul slujbei, patriarhul Atenagora a citit actul de ridicare a anatemei, în care se specifica printre altele: „(...) *judecând momentul sfânt, reuniți sub Duhul Sfânt în Sinod și luând, printre altele, cunoștință de dispozițiile asemănătoare cu ale vechii Rome, am decis să ridicăm din memorie și din mediul bisericesc anatema dată de patriarhul Constantinopolului Mihail Cerularie, în Sinod*“. La slujba respectivă a asistat o delegație din partea Vaticanului, iar spațiile și curțile înconjurătoare ale Catedralei patriarhale erau înșesate de lume. După ce patriarhul Atenagora a dat citire actului de ridicare a anatemei, mulțimea emoționată a ovaționat îndelung. Patriarhul și cei care îl însoțeau au părăsit catedrala în aplauzele și entuziasmul mulțimii.

În aceeași zi, la Vatican, într-o atmosferă de sărbătoare, papa Paul al VI-lea a dat citire scurtei alocuțiuni pentru ridicarea anatemei. Reprezentantul delegației patriarhale, mitropolitul Meliton, a primit din mâna papei pergamentul pe care era scris actul ridicării anatemei, lucru care s-a întâmplat și la ceremonia de la Catedrala Patriarhală, unde același act a fost înmânat de către patriarh reprezentantului delegației pontificale.

Printre evenimentele importante ale anului 1966 se numără și proiectul unei celebrări comune a Paștelui, a cărui dată era stabilită la 10 aprilie, precum și întoarcerea capului Sfântului Apostol Tit în Creta, după 296 de ani de absență.

În mesajul pascal, patriarhul ecumenic a spus: „*Celebrarea comună a aceleiași Învierii a aceluiși Hristos unic trebuie să fie o realitate permanentă în Biserică*“. De cealaltă parte, pe lângă mesajul papei, cardinalul Paolo Giobbe, în alocuțiunea

sa, a spus: „*Ceea ce ne separă de frații noștri din Orient nu este un zid, ci o pânză. Devotamentul nostru comun față de Sfânta Euharistie și Sfânta Fecioară, ne conduce spre recunoașterea reciprocă, în ciuda existenței acestei pânze*“.

Întoarcerea capului Sfântului Apostol Tit în Creta a fost un nou act al dragostei fraterne, venit din partea Bisericii Romei. Acest eveniment a avut loc în data de 15 mai 1966.

Anul 1967 a fost marcat de alte întâlniri și gesturi fraterne, dintre care nu putem să nu amintim comemorarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel și cele două întâlniri sacre din Fanar și Roma. La marea sărbătoare a Bisericii Romei – 1900 de ani de la martiriul Sfinților Apostoli Petru și Pavel – patriarhul ecumenic a trimis o delegație formată din doi mitropoliți, un arhimandrit și un diacon, fapt care l-a bucurat foarte mult pe papa Paul al VI-lea.

Întâlnirea sfântă din Fanar dintre patriarhul Atenagora și papa Paul al VI-lea a avut loc pe data de 25 iulie 1967, într-o atmosferă de mare sărbătoare, în marea catedrală a creștinătății din Orient, Biserica Întelepciunii Divine, astăzi muzeu. Discursurile celor doi au fost rodnice și pline de iubire în Hristos. Cea de-a doua întâlnire sacră s-a finalizat prin mesajele de unitate ale celor doi păstori ai celor două biserici. Papa dorea ca demersurile lor să fie ghidate de Dumnezeu „*spre această comuniune perfectă atât de mult dorită din partea unora și a celorlalți, iar patriarhul Atenagora îl ruga pe Dumnezeu să binecuvânteze și să promoveze eforturile comune pentru a ajunge la unitatea perfectă*“.

Întâlnirea sacră de la Roma a avut loc pe 26 octombrie 1967, la Basilica Sfântul Petru, într-o atmosferă de dragoste frățească, dar și plină de emoție. A fost o altă mare sărbătoare marcată de cea de-a treia întâlnire a papei Paul al VI-lea cu patriarhul ecumenic. La sfârșitul întâlnirii, papa și patriarhul ecumenic au semnat o declarație comună, în care se spunea printre altele: „*(...) în mersul spre unitate, un lung drum rămâne de parcurs (...). Există încă puncte de lămurit și obstacole de trecut înainte de a ajunge la unitatea în credința necesară restabilirii deplinei comuniuni (...)*“.

Între anii 1969 și 1970 vizitele și dialogurile reciproce dintre Fanar și Vatican au continuat, cu aceeași dragoste și dorință de unitate. La sfârșitul anului 1970, patriarhul ecumenic, a început, din nefericire, să dea semne de oboseală și de boală. Această veste a întristat lumea întreagă. Deși sănătatea îi era foarte șubredă, el și-a continuat activitatea ecumenică, uitând de neputințele fizice. Timp de doi ani a luptat cu boala și cu neajunsurile vârstei, în speranța că visul său avea să se împlinească înainte de mutarea sa la ceruri. Ultima sa corespondență către Vatican este datată 22 iunie 1972, în care se menționează printre altele: „*În rugăciune, în răbdare și în supunere față de voința divină, suntem în așteptare, împreună cu Sanctitatea voastră, a zilei mari și luminoase a Domnului (...). Este indispensabil*

ca în cele două biserici ale noastre să fie cultivat din ce în ce mai mult spiritul fraternității și al adevărului, ca noi să fim una în Iisus Hristos“.

Din ce în ce mai slăbit, patriarhul Atenagora a fost internat în spital pe data de 30 iunie 1972, în urma unei fracturi de femur pe care a suferit-o din cauza unei prăbușiri petrecute în apartamentele sale. De pe patul de suferință s-a interesat până în ultima clipă de bunul mers al Bisericii, dar și de sănătatea sa, deși simțea că momentul plecării din această lume se apropia. Spovedit și împărtășit, își aștepta sfârșitul. Medicii au făcut toate eforturile pentru a-i îmbunătăți sănătatea, dar de la o oră la alta starea sa se agrava, apărând tot felul de complicații.

Pe data de 6 iulie 1972, la orele 22.30, pulsul patriarhului a devenit neregulat. Atenagora, patriarhul ecumenic, a spus celor care îl însoțeau: *„Fiii mei, îmi simt sfârșitul. Hristos fie cu voi!“*.

La orele 23.50, bolnavul a mai spus cu greu: *„nu mai pot respira, nu mai pot respira“*, după care a intrat într-o stare de agonie, care avea să fie drumul spre lumea celor drepti. Pe data de 7 iulie 1972, la ora 0.22, patriarhul Atenagora, marele pacifist, și-a dat sufletul în mâinile Domnului cu capul întors spre dreapta, având chipul luminat și liniștit.

Vestea morții patriarhului Atenagora a îndurerat lumea întreagă. A trăit 86 de ani, 3 luni și 12 zile, dintre care 23 de ani, 8 luni și 7 zile a fost patriarh ecumenic, dar bisericii a slujit timp de 62 de ani.

Papa, aflând dureroasa veste, a fost profund mișcat, iar primul gest pe care l-a făcut a fost să se retragă în capela sa, unde s-a rugat pentru odihna fratelui său întru Hristos, bunul și marele Atenagora. În scurt timp, papa Paul al VI-lea a trimis o telegramă la Fanar în care a exprimat sincerele sale condoleanțe, vorbind despre patriarhul Atenagora ca despre *„(...) cel care a fost un mare inițiator al împăcării tuturor creștinilor, în general, și al bisericilor surori, în special (...)“*.

Pe data de 8 iulie, a sosit la Constantinopol o delegație a Vaticanului, care a participat la funeraliile patriarhului Atenagora, care au avut loc în data de 12 iulie 1972. Trupul marelui patriarh a fost îngropat în cimitirul patriarhilor de la Mănăstirea Izvorul Tămăduirii din Balikli, la vechile porți ale Constantinopolului. Funeraliile au fost urmărite cu nemărginită durere de întreaga lume. Pe mormântul său se poate citi o inscripție simplă, expresie a vieții sale modeste. Câteva cuvinte atrag atenția trecătorilor că în mormântul acela odihnește cel care a fost *„Atenagora, patriarh ecumenic, fost arhiepiscop al Americii, 1 ianuarie 1948-7 iulie 1972“*. Trupul său odihnește în mormântul care a devenit loc de reculegere pentru creștinii veniți din toate părțile, iar sufletul său s-a mutat în lumea îngerilor pentru a veghea de acolo asupra Bisericii pe care a iubit-o atât de mult.

290 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, personalitate marcantă a culturii și spiritualității românești

Drd. Veaceslav Goreanu

Anul acesta, la data de 27 septembrie, zi rânduită, începând din anul 1992, de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru pomenirea Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul Ungrovlahiei, una dintre ctitoriile sale, Mănăstirea Tuturor Sfinților din București, îmbrăcată în straie de sărbătoare după amplele lucrări de consolidare și restaurare, a întâmpinat soborul de ierarhi conduși de Întâistătorul Bisericii noastre, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, și credincioșii veniți din toate colțurile țării pentru a aduce cinstea cuvenită ctitorului acesteia, precum și de a fi împreună la slujba de resfințire a sfântului locaș. Bucuria și emoțiile sărbătorii puteau fi citite pe fețele slujitorilor, precum și a celorlalți participanți, care, prin rugăciunile înălțate și atmosfera duhovnicească deosebită creată făceau să se simtă prezența Sfântului ei ctitor și a Tuturor Sfinților cărora acesta le-a închinat mănăstirea sa.

Evenimentul a fost prilejuit, pe de o parte, de împlinirea unei datorii sfinte consacrate în tradiția Bisericii Ortodoxe, aceea de resfințire a bisericilor la sfârșitul lucrărilor de restaurare. Pe de altă parte, resfințirea Mănăstirii Antim a dat posibilitatea evocării mării personalități a Sfântului Ierarh Antim, precum și a locului, rolului și importanței ctitoriei sale în viața Bisericii noastre, mai ales în secolul trecut. Acum, la început de secol, după redobândirea libertății religioase, s-a constatat necesitatea unor lucrări de consolidare și restaurare a sfântului așezământ, monument de arhitectură de la începutul secolului al XVIII-lea, care să redea locașului strălucirea de altădată, lucrări efectuate cu binecuvântarea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, coordonate de către Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal și secretar al Sfântului Sinod, neobositul chivernisitor al obștii sfintei mănăstiri.

La sărbătoarea Sfântului Ierarh Antim a participat Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de un sobor de episcopi format din ÎPS Teofan, Mitropolitul Olteniei, ÎPS Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, PS Calinic, Episcopul Argeșului, PPSS Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul, Episcopi Vicari Patriarhali, PS Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, înconjurați de preoți și diaconi.

În cadrul Sfintei Liturghii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în cuvântul de învățătură, a evocat personalitatea ctitorului sfintei mănăstiri, de la al cărui martiriu se împlinesc 290 de ani, precum și a altor părinți îmbunătățiți și stareți din secolul al XX-lea, pe care Prea Fericitul Sa i-a cunoscut personal, care au contribuit la menținerea credinței nealterate, ținând piept curentului ateu ce dorea să impună valori temporare în locul celor veșnice. În secolul al XX-lea un rol deosebit l-a avut Părintele Arhimandrit Sofian¹, care a condus mănăstirea mai bine de 50 de ani ca stareț și a întreținut vie flacăra credinței prin acordarea asistenței religioase, prin menținerea unui program liturgic mănăstiresc, prin predici și cuvinte de învățătură, dar și ca duhovnic al multor intelectuali.

Totodată, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a încurajat pe părinții din obștea Mănăstirii Antim, precum și pe credincioșii care iubesc sfintele slujbe să mențină rânduiala liturgică, care a fost păstrată cu sfințenie din cele mai vechi timpuri, urmând învățăturii și credinței Sfinților Nicodim de la Tismana, Antim Ivireanul, Paisie de la Neamț, Calinic de la Cernica, Grigorie Dascălu, recent trecut în rândul sfinților de către Sfântul Sinod al Bisericii noastre etc., care s-au preaslăvit pe pământurile noastre. Asemeni lui Varlaam și Dosoftei și Sfântul Antim a contribuit la îmbogățirea limbii liturgice, susținând necesitatea introducerii limbii vorbite în cultul divin. Pentru aceasta considerăm că Sfântul Ierarh Antim a avut un rol providențial atât pentru limba și cultura română, cât și pentru Biserica noastră. La sfârșitul Sfintei Liturghii s-a dat citire gramatei care a consemnat în mod solemn actul de resfințire a mănăstirii în ziua pomenirii Sfântului Antim cu ocazia comemorării a 290 de ani de la trecerea sa cele veșnice. Prea Fericitul Sa a ținut să sublinieze importanța și actualitatea mesajului Sfântului Antim transmis prin didahiile sale domnitorului Constantin Brâncoveanu, sfetnicilor și credincioșilor arhipăstoriți, dar și nouă celor care suntem fiii Bisericii românești. Pe lângă bucuria participării la acest eveniment din viața mănăstirii, credincio-

¹ Părintele arhimandrit Sofian Boghiu s-a născut în Basarabia în 1912, intrând de tânăr ca frate la Mănăstirea Dobrușa. În perioada celui de al doilea război mondial s-a refugiat la Mănăstirea Căldărușani, de unde mai târziu a fost adus ca stareț al Mănăstirii Antim. S-a remarcat prin viață deosebită, devenind unul dintre duhovnicii de seamă ai Bucureștiului. Pe lângă activitatea administrativ-bisericească s-a remarcat și ca pictor restaurator. A trecut la Domnul la 14 septembrie 2002, fiind înmormântat la Mănăstirea Căldărușani.

șii prezenți în număr mare au avut posibilitatea de a se închina prin sfântul altar, după tradiția consacrată pentru sfințirea bisericilor. Astfel, prăznuirea Sfântului Antim s-a făcut în rugăciune continuă până la miezul nopții, când ultimii dintre credincioșii veniți la sărbătoare s-au închinat în sfântul așezământ.

Scurtă evocare a personalității Mitropolitului Antim al Ungrovlahiei

Cu mai bine de trei veacuri în urmă, la 16 martie 1705, era ridicat la treapta arhieriei unul dintre cei mai vrednici dintre vlădicii care au păstorit vreodată în aceste ținuturi binecuvântate, așezate la adăpostul Pontului Euxin și ale anticului Danubius.

De neam ivirean, sau georgian cum spunem astăzi, mitropolitul Antim este unul dintre marii bărbați ai țării, care, deși străin de neam, s-a integrat desăvârșit în spațiul cultural și spiritual românesc, slujindu-l până la sacrificiul suprem.

Informațiile despre locurile sale natale sunt extrem de sărace, ceea ce se știe exact este faptul că s-a născut în Iviria de altădată, astăzi Georgia sau Gruzia, pe la jumătatea secolului al XVII-lea, după cum precizează Fanny Djindjihașvili², unul dintre cercetătorii care s-au ocupat îndeaproape de reconstituirea vieții marelui nostru ierarh și conațional al acesteia, primind la botez numele Andrei.

În perioada în care s-a născut acesta, Iviria era deseori teatru de operațiuni ale armatelor persane sau turcești, mulți dintre ei fiind luați în robie. În aceste condiții se pare că a ajuns la Constantinopol, unde a fost răscumpărat de Patriarhia Ecumenică. Curând el atrage atenția prin mulțimea darurilor cu care Dumnezeu l-a înzestrat, daruri despre care mărturisește și Anton-Maria del Chiaro: „Era dotat cu însușiri atât de rare, încât știa să facă în chip minunat orice meșteșug, mai ales sculptură (gravură), desene și broderii”³.

I a acest sfârșit de secol XVII. Țara Românească se afla în perioada de maximă înflorire, mai ales sub raport cultural, sub sceptrul *prințului aurului*, Constantin Vodă Brâncoveanu, mare iubitor de artă și neobosit luptător pentru prosperitatea spirituală a țării. De numele și personalitatea lui se leagă, după cei mai mulți cer-

² Aceasta avansează chiar data precisă a nașterii sale ca fiind 1650, ceea ce, însă, este destul de greu de considerat ca o certitudine, în ciuda faptului că cercetătoarea georgiană va fi avut la dispoziție surse care nouă nu ne sunt accesibile (Fanny Djindjihașvili, *Antimoz Ivirieli*, Tbilisi, 1967, p. 17, *apud* Gabriel Ștrempel, *Antim Ivireanul*, Editura Academiei Române, București, 1997, p. 37).

³ Anton-Maria del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia...*, Fiorentino, Veneția, 1718, p. 220, *apud* Gabriel Ștrempel, *Op. cit.*, p. 40.

cetători⁴, venirea pe meleaguri valahe a iscusitului meșter Andrei sau poate chiar a monahului Antim.

Ioan Constantin Basarab Voievod, cum îi plăcea în mod deosebit să i se spună viitorului domn martir, l-a adus pe acesta la București pentru a se ocupa de tipărirea cărților necesare cultului, dar și alte genuri de literatură (teologie, filologie, istorie, etc.). În acest scop, este încredințat fostului episcop de Huși, Mitrofan, de la care, cu o inegalabilă îndemânare, deprinde cu ușurință și într-un interval foarte scurt de timp, arta tiparului⁵, pe care o duce la desăvârșire, fiind preocuparea de căpetenie, chiar și în anii deosebit de sollicitanți în care a avut în grijă destinele mitropoliei ca întâistătător.

Aici, la București, Antim ieromonahul își începe cariera de ilustru tipograf, imprimând lucrări parenetice (*Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon*, 1691, o replică a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*) și de cult (*Evangeliarul greco-român*, 1693. La tipărirea acestei lucrări este încă ajutat de un supraveghetor pentru corectitudinea exprimării în limba română, pe care, în curând, o va mânui cu o deosebită ușurință). În 1694 tipărește cea dintâi carte a sa cu textul integral în limba română, o *Psaltire* în care, pentru prima dată, psalmii sunt împărțiți în catisme.

Așadar, dacă prima tipăritură este în limba greacă, doi ani mai târziu tipărește *Evangeliarul* cu text bilingv. La numai un an Antim demonstrează că și-a luat în modul cel mai serios rolul de slujitor al culturii și Bisericii române și tipărind *Psaltirea* cu textul exclusiv în limba poporului care l-a adoptat și prețuit ca pe un adevărat părinte. De fapt, Mitropolitului Antim Ivireanu i se datorează introducerea definitivă a limbii române în cult, formele lăsate de el fiind și astăzi în uz, evident, cu inerenta diortosire sau aducere la zi a limbajului.

Anul 1694 marchează în viața *smeritului între ieromonahi Antim din Iveria* o nouă cotitură, întrucât împrejurări ascunse încă în umbrele istoriei îl aduc pe acesta la Snagov, unde se ocupă de readucerea la viață a mănăstirii, în calitate de egumen, de reșezarea ordinii și rânduiei, dar, mai ales, continuă cu o neobosită

⁴ În legătură cu momentul venirii lui Antim în spațiul românesc părerile sunt deosebit de variate. Unii consideră că acesta ar fi venit în Ungrovlahia din Moldova, unde, de altfel, ar fi învățat meșteșugul tiparului. Alții consideră că ar fi fost adus de la Constantinopol de Constantin Vodă Brâncoveanu, sau poate chiar de Șerban Cantacuzino, unchiul predecesor la domnie. În fine, după alții, Antim ar fi venit în Țara Românească de la Muntele Athos, de la Mănăstirea Iviron, de la care îi vine și numele, fiind numit egumen la Snagov (pentru detalii, vezi Gabriel Ștrempel, *Op. cit.*, p. 43-46).

⁵ Încercarea de a stabili o cronologie a vieții Mitropolitului Antim este deosebit de dificilă din pricina diversității opiniilor, determinată de lipsa documentelor care să sprijine o teză unanim acceptată (pentru detalii privind locul exact în care acesta a deprins arta tiparului, vezi Gabriel Ștrempel, *Op. cit.*, p. 61-68).

râvnă activitatea tipografică. „Din priceperea pe care a dovedit-o în această vreme în cele administrative, ca și în cele ecleziastice, a tras Brâncoveanu concluziile definitive cu privire la calitățile excepționale ce-l vor impune pe Antim înaintea altor arhieriei și vor dezlănțui invidiile și pizmele ce-l vor înconjura tot timpul.“⁶

Aici văd lumina tiparului 14 cărți: șapte în limba greacă, patru în română, una în slavonă și două cu text bilingv: greco-român, respectiv greco-arab. Aflat la începutul activității sale tipografice, Antim privilegiază încă tipărițiile în limba greacă, curentul dominant al curții, dar, încearcă să le înlocuiască treptat cu cele în limba română, limba poporului. Aceeași atitudine o va avea și față de limba slavonă, limba oficială a cultului.

Până în 1696 când tipărește *Slujba Sfinților Împărați Constantin și Elena*, ca un omagiu adus domnitorului, Antim se preocupă în mod exclusiv de partea administrativă a misiunii sale la Snagov, inclusiv de amenajarea tiparniței în care urma să-și desfășoare activitatea cea mai importantă, cea de tipograf.

În ianuarie 1697 vede lumina tiparului un impresionant *Anthologhion* în limba greacă, volum ce cuprinde cărțile absolut necesare cultului divin, cu excepția Molitfelnicului: *Octoih*, *Ceaslov*, *Triod* și *Penticostar*, inclusiv slujbele la sărbătorile sfinților mari. Monumentala lucrare este scrisă în limba greacă, având după G. Ștrempel 990 de pagini⁷, iar după I. Ionescu 2210 pagini⁸. Dacă ținem cont de volumul cărții, putem crede că perioada în care nu a tipărit nimic a fost dedicată pregătirii acesteia, pe lângă celelalte activități care l-au solicitat în calitate de egumen al mănăstirii. În același an este tipărită și o Evanghelie în limba română, lucrare de o deosebită valoare artistică, în care meșterul tipograf își etalează talentul său de gravor prin măiestria cu care realizează gravurile de pe pagina de titlu, stema țării, chipurile evangheliștilor etc.

Tot în acest an începe și seria lucrărilor de apărare a dreptei credințe, având în vedere mai ales acțiunile de catolicizare în spațiul transilvan, prozelitismul calvin și altele care încercau destabilizarea Bisericii Ortodoxe și convertirea mai mult sau mai puțin benevolă a credincioșilor la aceste culte.

În anul 1698 activitatea lui Antim cunoaște o încetinire din cauza evenimentelor care marcau viața Bisericii din Ardeal, afectată de unirea forțată cu Roma. Pentru a împiedica acest moment Constantin Brâncoveanu a trimis la Alba-Iulia o parte din utilajele tiparniței de la Snagov cu meșterul tipograf Mihail Ștefanovici pentru a tipări cărți de apărare a dreptei credințe și cărți de cult în limba ro-

⁶ Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 85.

⁷ Ibidem, p. 92.

⁸ Pr. prof. Ion Ionescu, *Pătimirea Mitropolitului Antim Ivireanul*, în *Sfinți români și apărători ai legii strămoșești*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 646, nota 25.

mână. Cu toate acestea, urmările sunt binecunoscute, ceea ce se hotărâse la Viena nu a putut fi evitat cu toate strădaniile și influența voievodului, dar, mai ales, cu toată împotrivirea credincioșilor, care nu erau dispuși pentru o astfel de trădare. Această realitate se observă și din numărul mare de martiri care și-au dat viața pentru păstrarea unității Bisericii Ortodoxe în perioada care a urmat Uniției.

Anul 1698, an marcat de frământările evenimentelor de dincolo de Carpați îl determină să pregătească pentru tipar două *Mărturisiri de credință*: cea a lui Petru Movilă (februarie 1699) (reeditarea *Mărturisirii de credință* din 1642, devenită a treia Mărturisire de credință oficială a Bisericii Răsăritului în urma Sinodului de la Iași din 1642) și cea a lui Maxim Peloponesianul (aprilie 1699).

Un an mai târziu, egumenul Antim își intensifică activitatea de tipărire a cărților de învățătură, mai ales în limba română, ca o datorie de conștiință față de luminarea poporului în contextul acțiunilor de calvinizare și catolicizare din ce în ce mai agresive. Pe de altă parte, i se părea firesc să pună la dispoziția preoților cazanii, cărți de predici ca materiale deosebit de utile în activitatea de catehizare. Astfel, tipărește *Învățăături creștinești foarte de folos... și Floarea darurilor* (1700, traduceri din limba greacă), *Învățătură pe scurt pentru taina pocăinții...* (Râmnic, 1705), cărți cu care pregătește, pas cu pas, introducerea limbii române în cult, înlocuind-o pe cea slavă sau greacă.

Între preocupările tipografice ale acestuia se numără și grija față de creștinii ortodocși aflați în condiții istorice deosebit de grele ca urmare a ocupației turcești sau arabe, care duceau o lipsă acută de cărți de cult. Pentru aceștia tipărește liturghiere, evangheliare, ceasloave, pentru care pregătește el însuși literele. Cărțile au fost dăruite creștinilor greci⁹, arabi din Antiohia¹⁰ (cărora le trimite în 1702 și tiparnița care va fi instalată la Alep, fiind prima tipografie din Siria), georgieni¹¹, conaționali săi (cărora, de asemenea, le trimite tiparnița care va fi instalată la Tiflis).

Anul 1705 marchează un nou moment de răscruce pentru viața *smeritului între ieromonahi Antim Ivireanul*, deoarece, „urmându-și destinul ce i-a fost hărăzit, pe care nu l-a căutat, la care n-a visat și care în cele din urmă s-a dovedit a-i fi atât de nefast, Antim va fi ales episcop de Râmnic. Aceasta este cea de a doua

⁹ Nu puține au fost cărțile în limba greacă tipărite de Antim pe care să le fi trimis vechiului său prieten Hrisant Notara, patriarh al Ierusalimului, care, drept mulțumire, va da o mână de ajutor la depunerea și caterisirea nedreaptă a mitropolitului în august 1716.

¹⁰ În 1701 tipărește *Liturghierul greco-arab*, iar în 1702 *Ceaslovul greco-arab*.

¹¹ Aici este trimis în 1708 ucenicul său Mihail Ștefanovici cu utilajele necesare tipăririi cărților de cult în limba georgiană. El tipărește în 1709 un *Evangheliar*, în 1710 un *Liturghier*, iar până în 1712 când părăsește Georgia va mai tipări cu siguranță și alte cărți necesare cultului, dar despre care nu avem amănunte.

cotitură a vieții sale, după venirea în țară și va dovedi că știe să sfințească prin ortodoxia și munca sa un scaun atât de râvnit de alții, nici pe departe atât de înzestrat ca Antim.¹²

Aici el se angajează cu toată responsabilitatea în activitatea de păstor al turmei încredințate și administrator al Sfintei Episcopii a Râmnicului, dovedind pricepere și îndemânare în tot ceea ce a întreprins, răspunzând din plin așteptărilor celor care l-au înălțat la această demnitate.

Aici *prea învățatul episcop al Râmnicului domnul Antim Ivireanul*, după cum l-a numit autorul foii de titlu al cărții *Tomul bucuriei*, tipărit în septembrie 1705, ca o lucrare de apărare a dreptei credințe, bazată pe texte fundamentale în ceea ce privește apărarea în fața erorilor catolice, inclusiv hotărâri ale Sinoadelor Ecumenice, va desfășura o bogată activitate gospodărească, îngrijindu-se de revigorarea vieții monahale, de reînnoirea locașurilor de cult¹³, iar pe tărâm spiritual a acordat o deosebită atenție clarificărilor legate de acțiunile prozelitiste catolice, puternic susținute de ierarhul predecesor Ilarion, care, de altfel, pentru aceste motive a fost depus din scaun și caterisit.

În paralel nu neglijează nici activitatea tipografică, pentru care aduce cu sine utilajele folosite la Snagov. Aici, episcopul Antim continuă în mod susținut procesul de traducere a cărților de cult în limba română (Octoih, Liturghier, Molitfelnic, toate în 1706), care va avea drept rezultat introducerea definitivă a acesteia în cult. Justificând necesitatea acestei schimbări în practica liturgică românească, Antim precizează în preambulul Liturghierului și al Molitfelnicului: „În beserecă voesc cincii cuvinte a grăi cu înțeles, ca și pre alții să-i învăț, decât zécii mii de cuvinte în limbă streină.“, iar ca argument „cum că nu iaste oprit liturghie fieștece pravoslavnic în limba sa“ aduce cuvântul Sfântului Apostol Pavel adresat Romanilor în cap. III, versetul 29 în care precizează că Dumnezeu nu este doar al evreilor, ci și al neamurilor.

Dedicându-se în egală măsură activității gospodărești și celei culturale, episcopul Antim se pregătește, fără să știe, pentru ridicarea la cea mai înaltă treaptă a demnității arhieresti accesibilă unui vlădică român, aceea de mitropolit al Ungrovlahiei. După ce la 27 ianuarie 1708 mitropolitul Teodosie trece la cele veșnice, este ales episcopul Antim al Râmnicului, mai mult ca o împlinire a testamentului lăsat de fostul mitropolit, dar, nu fără asentimentul alegătorilor, deși unii dintre ei nu vor fi privit cu ochi buni ridicarea în scaunul mitropolitan a unui arhieru de neam străin. Era, pe de o parte, îngrijorarea față de ceea ce se va dovedi a fi in-

¹² Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 133.

¹³ Episcopul Antim acordă o deosebită importanță refacerii mănăstirilor Cozia, Surpatele, Strehaia, Govora (ici se păstrează singurul portret, se pare, apropiat de realitate al viitorului Mitropolit) și schiturilor Fedeleșoiu, Hotărani.

evitabila cârmuire fanariotă atât în cele politice, cât și în cele bisericesti, iar pe de altă parte, alegerea lui Antim va fi spulberat calculele unora sau ale altora. Cu toate acestea, el va dovedi că alegerea lui Teodosie a fost providențială pentru Biserica din Țara Românească, acesta implicându-se total în ridicarea morală și culturală a poporului, pentru neatârarea căruia a luptat până la sacrificiul suprem.

Elocventă în acest sens este atitudinea lui față de mănăstirile închinete, pretențiile de jurisdicție și administrare ale ierarhilor străini considerându-le drept imixtiune în treburile interne ale unei biserici autonome. De aceea, reacționează vehement la dorința patriarhului Hrisant Notara al Ierusalimului, de altfel vechi prieten al lui Antim, de a avea drepturi exclusive asupra mănăstirilor închinete din Moldova și Țara Românească, interzicând pomenirea ierarhului locului la sfinetele slujbe. La aceasta mitropolitul Ungrovlahiei îi scrie patriarhului ecumenic în termenii cei mai categorici: „Și mai de răs este să zici că se găsec în Ungrovlahia mănăstiri supuse patriarhului de Ierusalim sau altui patriarh... Fiindcă nici n-au fost vreodată, nici nu vor fi în Ungrovlahia mănăstiri supuse vreunui patriarh dintr-o eparhie străină, ci toate acestea se află sub cârmuirea noastră. Într-însele, și când săvârșim Jertfa cea fără de sânge numai noi ședem, în sfințitul scaun, iar nu și patriarhul din Ierusalim...”¹⁴ Apoi pecizează: „Mănăstirile cele odată închinete lui Dumnezeu, cu încuviințarea episcopului, dar nu dumnezeieștii Biserici a Sfântului Mormânt, nu pot fi închinete altcuiva a doua oară fiindcă nu este Dumnezeu biserica dătorului de viață Mormânt, ci o biserică a lui Dumnezeu și închinată unui singur Dumnezeu, ca și celelalte dumnezeiești biserici. De unde, atunci, are dreptul prea fericirea sa, să fie pomenit în mănăstirile care nu-i sunt supuse?”¹⁵ De aceea, pe bună dreptate, istoricul Nicolae Iorga considera atitudinea mitropolitului Antim ca o dovadă a dorinței de neatârare, de independență, un prim gest de revendicare a autocefaliei: „Niciodată unui patriarh nu i s-a vorbit de un mitropolit român în această formă. Este una din cele mai splendide piese ale rezistenței pe care Biserica noastră a opus-o tuturor încercărilor.”¹⁶

Cu aceeași înflăcărare mitropolitul Antim a militat și pentru eliberarea de sub jugul otoman, atitudine care l-a costat viața, urmându-l îndeaproape pe domnul care l-a adus în mijlocul poporului de a cărui sporire duhovnicească s-a ocupat cu tot entuziasmul și care l-a sprijinit, chiar dacă în numeroase predici înaltul ierarh nu l-a cruțat atunci când considera că este necesar să-i atragă atenția asupra vreunui lucru care nu era tocmai în regulă.

¹⁴ Pr. Prof. Ion Ionescu, *op. cit.*, p. 653-654.

¹⁵ Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 278.

¹⁶ Nicolae Iorga, *Despre Antim Ivireanul*, în *B.O.R.*, an LV (1937), nr. 11-12, p. 609-623.

În acest sens, o atenție deosebită a acordat *luminării* și îndreptării clerului aservit unor practici nesănătoase și pe care mitropolitul a ținut cu tot dinadinsul să le elimine din viața bisericii. De aceea tipărește cărți în care scoate în evidență aspectele negative și stabilește normele care trebuie aplicate. Pentru a nu apărea discuții referitoare la imposibilitatea procurării lor, Antim precizează că ele se dau în dar, iar cel la care nu au ajuns să le ceară de la ierarhul locului. Cu privire la obligativitatea respectării învățăturilor este foarte vehement (*Învățătura bisericască*, Târgoviște, 1710): „Așijderea și această carte cu aceste 12 capete, fiește-carele din voi să o păstreze ca lumina ochilor și cele ce s-au hotărât într-însa cu poruncă, să se facă cu toată osârdia. Să nu afle nimenea pricină să zică că au pierdut-o, sau au ars în casa lui, sau i-au furat-o cineva, că nu să va putea îndrepta, ci să va da în rândul țăranilor.”¹⁷ (adică va trebui să plătească din nou dările de care era scutit în calitate de cleric).

Toate aceste demersuri le-a întreprins Antim perfect conștient de datoria de a veghea la bunul mers al vieții spirituale a păstoriților săi, deoarece în una dintre minunatele lui didahii, cea la Duminica vameșului și a fariseului, precizează: „în seama mea v-au dat stăpânul Hristos să vă pasc sufletește... și de gâtul meu spânzură sufletele voastre și de la mine va să vă ceară pe toți, iar nu de la alții, până când vă voi fi păstoriu...”¹⁸

Aceste didahii rostite de mitropolitul Antim cu diferite ocazii sunt unele dintre cele mai înălțătoare pagini de literatură catehetică, pagini care trădează un caracter puternic, indiferent la tentațiile de a face pe plac ascultătorilor, mai ales când aceștia erau de viță domnească, sau chiar domnul în persoană, un predicator înflăcărat, dispus să nu precupețească nici un efort pentru a-și îndeplini exemplar misiunea la care a fost chemat prin *punerea mâinilor*.

În legătură cu tematica acestora ele sunt din cele mai diverse, rostite cu diferite ocazii, care, de altfel, au imprimat linia generală a discursului. Tonul este destul de acid pentru unele dintre urechile obișnuite cu vorbe mieroase, încercând să smulgă fiecare buruiiană care creștea în ogorul încredințat lui și care nu dădea voie grâului să rodească.

¹⁷ Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 217. Același ton este folosit și atunci când redactează *Capete de poruncă*, în primul an al domniei lui Ștefan Cantacuzino (1714). Pe lângă aceste două lucrări cu conținut catehetic, dar mai ales cu caracter de îndreptar pentru preoți a mai tipărit și alte broșuri în care se ocupă de probleme de ordin civil, cum ar fi căsătoria sau testamentul, norme ce vor fi în vigoare până în secolul al XIX-lea. De asemenea, desăvârșește lucrarea de traducere în limba română a cărților de cult, precum și alte texte care să contribuie la luminarea poporului și la îndreptarea moravurilor din societatea contemporană lui, dar care parcă nici nouă nu ne este străină.

¹⁸ Antim Ivireanul, *Opere*, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempele, Editura Minerva, București, 1972, p. 28.

Elocvent pentru verticalitatea caracterului său este al doilea discurs rostit la Duminica lăsatului sec de brânză în care critică lăcomia care-i chinuie pe unii chiar și acum la început de post: „Mă rușinez a spune de posomorârea celor mândăcioși, în ce chip să tânguiesc în zilele cele de post: cască adese, să culcă puțin și iară să scoală, dorm în silă și silesc să treacă zilele și să nu le priceapă. Să îngreuează asupra soarelui căci zăbovește a înopta, numesc zilele postului mai mari decât celialalte. Să fac cum că au durere la stomah și amețeli de cap și stricăciune obiceiului lor, carele nu sânt semne ale postului, ci ale nesațului.

Cu nepohtă să duc la masă, răpșesc asupra verzelor, înjură legumile zicând că în zadar s-au adus în lume... Iubitorii de mâncări beau apa fără de răsufare, ca și când ar fi luat de la doftor vreo băutură fără de dulceață de vindecare. Și cei mai mulți meșterșuguesc băutura, mângâindu-și pohta lor unii cu bragă, alții cu bere, alții cu șerbet, alții cu livej [=sirop], alții cu mied...¹⁹

Citind acum, după 300 de ani, aceste rânduri nu putem trece cu vederea actualitatea lor, dar, nici nu putem tăinui o întrebare al cărei răspuns s-ar putea să nu vină niciodată: câți predicatori mai sunt astăzi capabili să sesizeze aspectele negative ale vieții spirituale, câți au tăria de caracter de a nu se intimida de poziția socială a cuiva care are uneori atitudini nu tocmai creștinești? Poate unii vor răspunde la aceste întrebări că trăim în alte vremuri, că nu mai putem aplica pedagogia secolului al XVIII-lea. Este adevărat, vremurile s-au schimbat, lumea a evoluat, dar principiile de conduită morală, relația noastră cu Dumnezeu nu-și schimbă coordonatele în funcție de curentul socio-cultural al timpului. Dacă nu avem tăria să lansăm noi înșine asemenea didahii, credem că s-ar cuveni să-i lăsăm măcar pe predicatori de talia mitropolitului Antim Ivireanul să vorbească în locul nostru, să ne ajute în lucrarea de îndrumare duhovnicească, valorificând operele rămase de la ei. De aceea, credem că se impune o mai intensă punere în valoare a operei catehetice a mitropolitului martir, cu atât mai mult cu cât ea este prea puțin cunoscută. Cercetări pe marginea ei s-au făcut destul de multe, valoarea ei atrăgând atenția intelectualilor de cele mai diverse formații, dar ea a rămas, din păcate, la nivel de cercetare științifică, nefiind suficient popularizată și valorificată.

Nu putem trece, însă, cu vederea faptul că o astfel de atitudine verticală și necruțătoare față de moravurile nesănătoase ale vremii au generat atitudini dintre cele mai ostile, mai ales din partea celor vizați de predicile sale. Pe de altă parte, poziția vădit antiotomană l-au situat pe lista celor care trebuiau lichidați odată cu instalarea primului domn fanariot al Țării Românești, Nicolae Mavrocordat, în 1716, cel care, de altfel, inaugurase domniile fanariote și în Modova, în 1714.

¹⁹ Ibidem. n. 102.

Prilejul înlăturării mitropolitului se va ivi curând, cu puțin înainte de moartea martirică a fostului domn Constantin Brâncoveanu și a familiei lui la 15 august 1716, când acesta susține și participă la alegerea unui domn pământean în contextul părăsirii tronului pentru câteva zile de către Nicolae Mavrocordat, ca urmare a zvonului pătrunderii în capitală a trupelor austriece. Zvonul dovedindu-se a fi fals, domnul instalat de Poartă se întoarce cu trupe în capitală și îl ucide pe domnul uns în lipsa lui, marele vornic Pătrașco Brezoianu, care nici nu fusese de față la alegerea sa ca domn, pe boierii conspiratori, ostili stăpânirii turcești și declanșează operațiunea de eliminare în chip umilitor al celui mai demn dintre fiii adoptivi ai Țării Românești, mitropolitul Antim Ivireanul.

Acutat de vrăjitorie și răzvrătire împotriva puternicei împărății, este caterisit de urgență de către patriarhul ecumenic Ieremia al III-lea²⁰ și condamnat la închisoare pe viață în Mănăstirea Sfânta Ecaterina de pe Muntele Sinai. Însă, în drum spre locul de detenție, mitropolitul este ucis mișelește de către gărzile conduse de mehendarul Iordache Colfescu²¹, iar trupul este aruncat în râul Tungia, care se varsă în golful Enos din Tracia. „Apele i-au purtat lacrimile și sângele mucenicesc spre țărmurile împărăției nemuritoare a lui Dumnezeu, afundând în întunericul oprobriului public crima și pe făptașii ei nelegiuți.”²²

Vestea tragediei mitropolitului a zguduit țara, dar moartea acestuia nu l-a putut șterge din amintirea păstoriților, el continuând să fie pomenit și cinstit de către toți, în ciuda interdicției dictată de actul de caterisire. Înainte de a-i distruge memoria, asasinii ar fi trebuit să-i distrugă faptele; înainte de a-l zdrobi fizic ar fi trebuit să-l scoată din crugul istoriei pe care a marcat-o prin imensa personalitate; înainte de a-l arunca în apele involburate pentru a i se pierde urma ar fi trebuit să-i distrugă numele și slujirea pe care le-a onorat cu demnitate.

De aceea, „lui Antim i se cuvine nu numai datorita recunoștință și cinstire românească, ci și recunoașterea și prețuirea Ortodoxiei întregi. I se cuvine a celor care l-au cunoscut și nu l-au conșcut, a celor care l-au iubit sau nu l-au iubit, a celor de aproape și de departe, a tuturor cu a noastră împreună. I se cuvine cu atât mai mult, cu cât marele și vrednicul ierarh, ostenitor și luptător al dreptei-credințe, a îndurat năpastă, osândă și pătimire nedreaptă, nu pentru păcatele sau pentru interesele sale omenești, ci întru îndeplinirea datoriilor lui de bun

²⁰ Pentru conținutul grammatei de caterisire emisă în august 1716 de către Patriarhul Ecumenic Ieremia al III-lea vezi Gabriel Ștrempel, *op. cit.*, p. 366-367, nota 34.

²¹ După spusele unui călător străin prin țările române, Ulysse de Marsillac, asasinarea mitropolitului Antim a atras blestemul asupra casei lui Colfescu (Nicolae Iorga, *Istoria românilor prin călători*, vol. III, ediția a II-a, București, 1929, p. 347).

²² Pr. prof. Ion Ionescu, *op. cit.*, p. 661.

păstor de turmă, care, după cuvântul Evangheliei și al său, și-a pus sufletul pentru oi.²³

Iată de ce istoricul Nicolae Dobrescu sublinia în 1910 că „dacă Biserica noastră va pune între sfinți vreodată pre unii din martirii neamului nostru, să nu se uite că locul de frunte s-ar cuveni lui Antim Ivireanul.”²⁴ Abia la aproape o sută de ani de la exprimarea acestui sincer simțământ de prețuire și recunoștință mitropolitul Antim a fost canonizat în 1992, fixându-se ca zi de prăznuire 27 septembrie, după ce în 1966 fusese ridicată nedreapta pedeapsă de caterisire și reazezat în drepturile lui firești de a fi pomenit ca unul dintre marii binefăcători ai românilor, cel care s-a străduit întreaga viață să ridice nivelul cultural al clerului, să îndrepte starea morală a credincioșilor și a luptat pentru neatârnairea politică și bisericească a patriei care l-a adoptat.

Mănăstirea Antim în decursul secolelor

Întrucât a fost una dintre preocupările de suflet ale mitropolitului Antim Ivireanul, am considerat că mănăstirea Tuturor Sfinților din București, cea pe care și-a dorit-o a-i fi loc de veșnică odihnă până la obșteasca Înviere, merită o atenție deosebită în modesta noastră încercare de a evoca personalitatea celui care a fost cel mai de seamă mitropolit al Țării Românești.

Dorința de a-și lega numele de ridicarea unui locaș de închinare ar putea fi justificată și prin grija de a nu lăsa în seama posterității mica avere pe care a agonisit-o prin sudoarea frunții, pentru a nu da prilej de dispute la împărțirea ei, cu atât mai mult cu cât nu avea rude cărora să le-o fi lăsat. În aceste condiții a considerat, cum însuși va mărturisi, că cel mai înțelept este să investească mica agoniseală într-un locaș închinat lui Dumnezeu, deoarece, precizează el în predoslovla *Așezământului*, ceea ce dai Bisericii și săracilor este într-adevăr primit de Dumnezeu.

Hotărârea de a ridica această sfântă mănăstire „întru slava și cinstea Tuturor Sfinților” a luat-o, „prin dumnezeiască descoperire”, la data de 5 februarie 1713, zi în care este prăznuită Sfânta Agata, iar lucrările propriu-zise încep imediat în primăvara acestui an, în locul unei biserici de lemn consacrată Sfântului Nicolae, situată în „mahalaua popii Ivașcului”.

În ceea ce privește planul lucrărilor, este foarte probabil ca acesta să-i fi aparținut mitropolitului, deoarece în *Așezământ* găsim un desen de o deosebită acuratețe în care prezintă biserica, așa cum a fost ea construită. Ținând cont de darurile multiple cu care a fost înzestrat și pe care le-a demonstrat în întreaga sa activitate

²³ Prof. Teodor M. Popescu, *Antim Ivireanul, apostol și mucenic al dreptei credințe*, în „Biserica Ortodoxă Română”, an LXXIV (1956), nr. 8-9, p. 863.

²⁴ N. Dobrescu, *Viața și faptele lui Antim Ivireanul, mitropolitul Ungrovlahiei*, București, 1910, p. 119.

nu ne putem îndoi de faptul că el a putut întocmi planul lucrărilor, pe care, de altfel, le-a supravegheat îndeaproape.

Înălțarea așezământului nu s-a dorit a fi o replică la ctitoriile Brâncoveanului, un locaș care să concureze în maiestruozitate cu acestea, ci s-a dorit a fi o ctitorie de suflet, fapt pentru care nu se lasă influențat nici de elementele caucaziene ale patriei natale, nici de alte elemente străine cu care să inaugureze, poate, propriul stil în arhitectură, ci a urmat stilul brâncovenesc al epocii, fiind ca o încoronare a activității lui pe plan cultural, activitate atât de mult susținută de domnul martir.

Planul bisericii este cel clasic, de treflă, cu altar, naos, pronaos și pridvor încadrat de 12 coloane de piatră sculptate de însăși mâna lui Antim, care va face o adevărată demonstrație de artă sculpturală la acest așezământ, deoarece chiar tâmpla sau catapeteasma este sculptată în piatră, nemaivorbind de stâlpii care despart naosul de pronaos, ancadramentele ferestrelor, sfânta masă, ușa de la intrare lucrată din lemn de stejar sculptat pe fiecare centimetru pătrat și altele.

Dacă ținem cont de aceste lucrări executate personal, la care adăugăm faptul că a pictat și două icoane, cea a hramului, respectiv a Tuturor Sfinților, și alta originală în care sunt prezenți Sfinții Alexie, Omul lui Dumnezeu (în ziua căruia a fost hirotonit arhieru), Nicolae (patronul primei biserici), Antim, episcopul Nicomidiei (evident, patronul său spiritual) și Agata (în ziua căreia a hotărât ridicarea mănăstirii), sfinți ale căror zile de pomenire au marcat evenimente importante din viața lui, ne întrebăm când a avut timp mitropolitul să se ocupe personal de toate aceste activități, având în vedere faptul că nu a neglijat nici activitatea tipografică, nici treburile mitropoliei care, ca și astăzi, nu erau puține sau de cea mai mică importanță. Cu siguranță, Antim a fost un foarte bun chivernisitor al timpului, hotărât să nu treacă nici o clipă fără să lase o urmă posterității. Numai în acest fel el a reușit să se impună ca cel mai destoinic mitropolit al Ungrovlahiei, numai așa a putut să nu-i dezamăgească pe cei care i-au acordat încrederea, dar, mai ales, pe Dumnezeu, cel care, după cum însuși mărturisește, l-a ridicat dintre cei mai de jos la o demnitate pe care nu a căutat-o, dar pe care a onorat-o cu un înalt simț al responsabilității.

Revenind la construcția bisericii, mai precizăm faptul că pardoseala din dale de piatră a fost înlocuită, cu excepția celei din pridvor, în urma catastrofelei inundații a Dâmboviței din 1865, ocazie cu care au fost scoase și mormintele din biserică, aceasta și ca o împlinire a dorinței ctitorului de a nu fi îngropat nimeni în interior.

Reînnoiri succesive au mai necesitat acoperișul, inițial din tablă de plumb, cele două turle, care, în urma cutremurului din 31 mai 1738 au căzut, fiind înlocuite cu unele din lemn, iar între anii 1939-1944 au fost construite cele din cărămidă, existente azi.

Biserica era înconjurată pe toate laturile de corpul de chilii, paraclisul (inceput în 1715 și terminat de vistierul Matei Ruset), clopotnița, tipografia, biblioteca și celelalte dependențe care făceau un corp comun, intrarea făcându-se pe sub clopotniță. De asemenea, au mai fost ridicate și două turnulețe la întâlnirea laturilor de nord și sud cu cea dinspre răsărit. În timp, unele dintre aceste corpuri s-au deteriorat, chiar au căzut, fiind refăcute parțial.

Pisania, scrisă în versuri în limba greacă, cu toate că mitropolitul a fost un vehement susținător al limbii române, este așezată deasupra ușii de la intrare și precizează hramul, domnitorul (Ștefan Cantacuzino în timpul căruia s-a desfășurat cea mai mare parte a lucrărilor), ctitorul și anul, probabil al sfințirii, 1715.

Pe lângă aceste clădiri de strictă necesitate unei mănăstiri, mitropolitul Antim a înzestrat-o cu numeroase pământuri, vii, mori, beciuri, țigani, animale și altele care să-i asigure veniturile materiale fără a fi nevoită să apeleze la ajutoare. Unele dintre ele au fost cumpărate de el, altele au fost donate de către diverse persoane, începând cu domnitorii și terminând cu mici proprietari care au considerat util ca din avutul lor să dăruiască ceva acestui sfând așezământ pentru veșnică pomenire a lor și a familiilor lor.

După cum am precizat, existența mănăstirii a fost marcată de numeroase intervenții, ca urmare a unor calamități care s-au abătut asupra Bucureștiului în acești 300 de ani sau ca urmare a unei gospodăriri deficitare, mai ales în perioada fanariotă, când ea, în ciuda dorinței exprese a ctitorului exprimată în acte semnate de patriarhul ecumenic și alți patru mitropoliți, la care se adaugă unul special semnat de mitropolitul de Ierusalim, a fost condusă de către egumeni greci, al căror interes nu era acela al păstrării tezaurului primit, ci mai degrabă profitul material al diverșilor arhieriei greci.

Astfel, primele intervenții semnificative au avut loc între 1746-1747, când este restaurată biserica, iar tâmpla de piatră este împodobită cu o nouă pictură. Până la sfârșitul secolului starea mănăstirii se agravează ca urmare a irosirii veniturilor ei de către greci, ceea ce îl determină la 22 martie 1797 pe Alexandru Vodă Ipsilanti să o transforme în metoc al Episcopiei Argeșului, urmând să devină leagănul revoluției lui Tudor Vladimirescu, deoarece aici s-au întocmit planurile mișcării, aici a redactat Tudor proclamațiile către țară, aici episcopul Ilarion al Argeșului și-a îndeplinit magistral rolul de sfetnic de taină, fiind considerat a fi chiar capul răscoalei, Tudor fiind brațul. În plin freamăt al planurilor legate de mișcarea ce avea să aibă loc în 1821, are loc o nouă restaurare a mănăstirii, în 1820, lucrările fiind conduse de către episcopul Ilarion.

Următoarele lucrări de o deosebită amploare au avut loc în timpul domniei lui Cuza, când episcopul Clement al Argeșului s-a ocupat de renovarea para-

clisului, a chiliilor, a clopotniței, a acoperișului, precum și achiziționarea de noi obiecte necesare desfășurării în condiții optime a activităților.

Mănăstirea devenită cu mult timp înainte biserică de mir își păstrează acest statut până în 1950, când devine paraclis patriarhal și reședință episcopală, situație ce o va salva de la demolare, cu atât mai mult cu cât între anii 1910-1912 fusese construit pe latura de miazănoapte a chiliilor palatul Sfântului Sinod, pe locul unde clădirile se deterioraseră în mod semnificativ. Tot aici a fost instalată și o impresionantă bibliotecă ce păstrează peste 60.000 de volume. Mai trebuie precizat faptul că după 1840 aici vor fi adăpostite și Arhivele Statului, în partea dinspre răsărit.

Între anii 1964-1966 are loc o nouă serie de lucrări de restaurare, de o deosebită anvergură, deoarece se fac intervenții de consolidare și restaurare asupra bisericii, clopotniței, paraclisului, chiliilor și a stăreției, ocazie cu care se introduce și încălzirea centrală. De asemenea, este readusă tâmpla originală de la Stavropoleos, iar cea din lemn este donată parohiei ortodoxe române din Londra.

Ulterior, în deceniul numeroaselor demolări dictate de regimul comunist, sunt demolate chiliile din colțul nord-vestic, iar palatul Sfântului Sinod este mutat aproape 20 de metri spre vest.

Până în 1996 mai sunt restaurate biserica afectată de cutremurul din 1977, pictura paraclisului (lucrare executată de către părintele arhimandrit Sofian Boghiu ajutat de doi ucenici), este inaugurat muzeul (1996, cu ocazia sărbătorii Sfântului Antim la 27 septembrie) și sunt construite chiliile pe latura dinspre răsărit și o grădină între cele două paraclise.

Ultimele lucrări de restaurare au vizat întregul complex mănăstiresc și au avut loc în ultimii doi ani. Astfel, lucrările au vizat consolidarea exterioară și interioară a bisericii, înlocuirea acoperișului, a pardoselii, restaurarea picturii murale, aflată în stare de deteriorare datorită umidității excesive, a fumului de la lumânări și a altor factori, pavarea cu marmură a curții interioare, amenajarea unui spațiu pentru lumânări, refacerea canalizării, etc. De asemenea, în anii din urmă, lucrări de consolidare și amenajare s-au făcut la corpul de chiliile, care cuprinde casa Sfântului Antim (în prezent reședințele PPSS Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanu, Episcopi Vicari Patriarhali) și stăreția. Trebuie menționat faptul că în incinta mănăstirii se află fosta reședință a Sfântului Sinod, astăzi Cancelaria și Biblioteca Sfântului Sinod, precum și un muzeu, care cuprinde obiecte de cult, odăjdii, icoane, tipărituri și alte exponate ce formează patrimoniul acesteia și aduc mărturie despre trecutul acestui sfânt așezământ sfințit de rugăciunile unor ierarhi de seamă, duhovnici, slujitori și credincioși din toate timpurile.

Dacă până acum am făcut o prezentare exclusiv în ceea ce privește ctitoria mitropolitului Antim Ivireanul ca așezământ sunt necesare câteva remarci în ceea ce privește activitatea sa cultural-filantropică.

Toate aceste activități care s-au desfășurat de-a lungul timpului nu au fost decât împlinirea testamentului lăsat de ctitor, care a precizat în *Așezământ*²⁵ modul de organizare a școlii în care urma să se predea atât româna, cât și slavona, datoria de a școlariza gratuit și ajuta cu cele necesare anual trei copii săraci care ar voi să învețe carte, iar în momentul căsătoriei un ajutor material. De asemenea a fost subliniată datoria de a-i găzdui pe cei străini, de a-i milui pe săraci săptămânal, de a-i îngropa pe cei care nu aveau pe nimeni sau nu aveau bani, de a-i cerceta pe bolnavi, de a primi, în cazul în care ar exista o astfel de cerere, episcopi rămași fără eparhie²⁶, dar cu condiția de a nu se amesteca în treburile mănăstirii, de a primi și remunera după cuviință doi preoți de mir, ca o despăgubire pentru înlocuirea bisericii de mir Sfântul Nicolae.

Pe lângă acestea mai găsim precizări legate de cult, în special cele legate de pomenirea ctitorilor, atât cei în viață, cât și cei adormiți, legate de activitatea tipografiei, pentru care meșterul trebuia să se îngrijească de formarea ucenicilor pentru a nu se pierde meșteșugul, de păstrarea integrității bibliotecii, din care nu se putea împrumuta decât cu „răvaș iscălit“, bibliotecarul având grijă ca respectiva carte să fie restituită la timp și în condiții bune.

În ceea ce privește partea economică a administrației, a făcut unele precizări, destul de amănunțite legate de păstrarea banilor, a tuturor evidențelor, de întărirea condicilor cu inventarul anual la fiecare schimbare de domnie, de remunerarea fiecăruia dintre angajați, de numirea și alegerea egumenilor și a celorlalți responsabili. De asemenea, precizează că, în cazul în care averea mănăstirii ar spori, prescripțiile din *Așezământ* să se dubleze, ceea ce, de altfel, se va și întâmpla, dar pentru o scurtă perioadă de timp, până la instalarea grecilor.

Cunoscând foarte bine acest risc, Mitropolitul Antim a insistat în mod deosebit asupra statutului juridic al Mănăstirii, hotărând sub blestem ca ea „să fie slobodă, singură eiși legiuitoare, singură stăpânitoare și nimănui supusă numai lui Dumnezeu și sfinților tuturor, cărora am închinat-o“²⁷. Cu toate acestea, în 1717, mitropolitul Mitrofan de Nisa, vechiul dușman al lui Antim, obține din partea patriarhiei ecumenice anularea prescripțiilor referitoare la statut din *Așezământul* lui Antim, după ce cu câțiva ani înainte tot ea întărise prin decret hotă-

²⁵ Considerații ample pe marginea *Așezământului* vezi la Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 331-352.

²⁶ Acestora urma să li se asigure toate cele necesare, inclusiv patru servitori și doi cai.

²⁷ Gabriel Ștrempele, *op. cit.*, p. 334.

rârea ctitorului. Urmările acestei atitudini s-au văzut, mănăstirea degradându-se treptat atât fizic, cât și material, averea ei fiind secătuită de către călugării greci.

Cu toate aceste greutateți de ordin economic, mănăstirea nu a încetat să-și îndeplinească rolul de focar de cultură și spiritualitate, de simțire națională în deplin acord cu sufletul ctitorului care, deși străin de neam, a dovedit un atașament față de valorile culturale și spirituale ale românilor cum puțini au îndrăznit să o facă la vremea lui, dându-și tribut însași viața. Pe lângă acțiunile legate de revoluția lui Tudor Vladimirescu despre care am amintit, aici se desfășoară între 1938-1940 cursurile Academiei de Muzică Bisericească. Tot aici ia naștere la numai câțiva ani, în 1945, mișcarea Rugul aprins, axată pe spiritualitatea isihastă a rugăciunii lui Iisus la care se abordau teme ca: raportul dintre teologie și știință, întâlnirea continuă cu Hristos-Dumnezeu adevărat în cercetarea științifică, în arta sinceră, în comuniunea cu semenii. Fiind o mișcare contrară spiritului vremii, ea a fost interzisă chiar în 1948, cei mai însuflețiți susținători ai ei fiind condamnați la închisoare. Între aceștia îi amintim pe părinții Daniil, Sofian Boghiu, Adrian Făgețeanu, Roman Braga, precum și pe intelectualii Alexandru Mironescu, Vasile Voiculescu, Paul Sterian, Paul Constantinescu etc.

Având în vedere rolul pe care l-a avut Sfântul Ierarh Antim la dezvoltarea culturii românești, a cultului și a dreptei credințe, acum, la această aniversare, vedem purtarea de grijă față de ctitoria sa, prin readucerea la chipul de altădată.

VI
PUNCTE DE VEDERE

Preocupările Părintelui acad. Dumitru Stăniloae pentru teologia, traducerea și data apariției tratatelor areopagitice

Preot prof. dr. Gheorghe I. Drăgulin

In prefața tezei mele de doctorat, intitulată *Eclesiologia tratatelor areopagitice și importanța ei pentru ecumenismul contemporan*¹, ilustrul nostru dascăl constata: „Conținutul scrierilor areopagitice formează o temă dificilă și delicată pentru orice studiu“. Ca să ajungă și să rămână la această concluzie într-o epocă atee, după o viață de studiu și reflecție, îndrumătorul tezei *a venit în atingere* cu ele din începuturile activității sale universitare. Judecând după descrierea disputelor Sfântului Grigorie Palama din cartea publicată în anul 1938, credem că întâlnirea cu opera areopagitică a avut loc în anii premergători. Noțiuni, precum „fire“ și „energii“ în Dumnezeu, lucrările Lui necreate, numirile divine, identitatea Binelui cu Frumosul ș. a., întăresc concluzia de mai sus.

Tot în anii premergători celui de al doilea război mondial, Părintele Stăniloae a tradus și publicat în revistele sibiene pagini concludente din Sfântul Maxim Mărturisitorul. Cercetătorul va insista asupra teandriei areopagitice și în editarea operei acestuia, *Ambigua*.

Vor fi contribuit la orientarea de mai sus către teologia sigură a Sfinților Părinți și anumite insatisfacții față de aplecările către romantica filosofica germană ale emigrației ruse postrevoluționare. Vederile doctrinare ale marilor ei reprezentanți: N. Berdiaeff, B. Vișeslavțev, Serghie Bulgakov au fost bine cunoscute și criticate de către sibieni. Preocupările acestea noi ale distinsului universitar vor fi reluate, precizate și extinse în volumele *Filocaliei* care au urmat. Astfel volumul al VII-lea al colecției, care reproduce câteva tratate ale amintitului arhiepiscop tesalonicean, dau un bun prilej traducătorului român să facă apel la luminile teologice ale „dumnezeiescului Dionisie“. Reluată, disputa antivariaamită este susținută cu bogate comentarii areopagitice. De asemenea preciza-

¹ Cf. Pr. Gheorghe I. Drăgulin, *Eclesiologia tratatelor areopagitice*, București, 1979, 256 p. (extras din „Studii teologice“, XXXI, nr. 1-4).

rea caracterului văzut al luminii celei veșnice se face cu ajutorul *Epistolei a V-a* dionisiene.

Tot de la acest Sfânt Părinte s-a inspirat Părintele Stăniloae și în alte probleme teologice.

Referindu-se la cunoașterea lui Dumnezeu, notele subliniate la operele Sfântului Grigorie Palama precizează că Areopagitul admite o cunoaștere a lui Dumnezeu din fapte. Face această afirmație cu oarecare îndoială, căci pe Cel mai presus de simțuri și înțelegere Îl cunoaștem prin unirea cu El². „Dionisie Areopagitul este considerat ca cel care a accentuat mai pregnant ca oricare alt părinte bisericesc cunoașterea apofatică. Dar dacă citim cu atenție scrierile lui, vedem că pretutindeni el îmbină cunoașterea apofatică cu cea catafatică”³. Precizarea aceasta îl deosebește pe dogmatistul român de alți confrăți ai săi ortodocși, precum Vladimir Lossky și Chr. Yannaras⁴. „Putem spune, lămurite cel dintâi, că există două apofatismе: apofatismul a ceea ce se experiază, dar nu se poate defini, și apofatismul a ceea ce nu se poate nici măcar experia. Ele sunt simultane”⁵. Autorul avertizează cu alt prilej asupra pericolului apofatismului teologiei intelectuale negative⁶. În raport cu ea, lumina vederii vorbește celui îndumnezeit de realitatea personală pe care o dă Hristos în modalitatea manifestărilor Sale. Meditând asupra trăirii creștine înalte, traducătorul filocalic român se exprimă în același mediu tainic al tratatelor dionisiene: „Pe măsură ce se bea cunoștința din ulciorul divin care poate aduna în sine mirarea fără sfârșit, alimentată de taina fără sfârșit a lui Dumnezeu Cel personal, crește însetarea de cunoaștere. Chiar persoana e mirare, sau un asemenea ulciор în care se toarnă mirarea; e o mirare ce poate crește la nesfârșit. Omul e capacitatea nesfârșită de mirare, putându-se nesfârșit actualiza ca mirare. Și în aceasta se arată că e făcut pentru a încăpea în sine pe Dumnezeu. Chiar conștiința omului e o conștiință a mirării, adâncindu-se ca vas al mirării, pe măsură ce se adâncește în sine și în orice prin cunoaștere”⁷.

Depășirea simțurilor și a lucrărilor minții, vederea luminii dumnezeiești, întinericul supraluminos ș. a. sunt clarificate în sinteza marelui dogmatist român tot pe temeiul fundamentelor areopagitice.

În *Dogmatica* sa, viitorul academician capătă un ajutor neprețuit de la tratatul dionisian al *Numirilor dumnezeiești* și atunci când vorbește de atributele

² *Filocalia*, vol. VII. Trad. de Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, București, 1977, p. 359.

³ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 130.

⁴ *Ibidem*, p. 122.

⁵ *Ibidem*, p. 123.

⁶ *Filocalia*, vol. VII, p. 308.

⁷ Idem, *Cugetări teologice*, la Arhim. Ioanichie Bălan, *Omagiu memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae*, Iași, 1994, p. 72.

divine. Adăugând la precizările areopagitice și luminile Sfântului Maxim Mărturisorul, cuvântarea despre Dumnezeu se revarsă și în teme speculative comparatiste. Acestea privesc îndeosebi timpul, spațiul ca mediu de comuniune a Lui cu oamenii, lumea ca sistem de rațiuni.

Cu această perspectivă teologică îmbogățită, autorul român propune și corectarea unor concluzii confesionale unilaterale în problemă. Cităm două exemple: „În sensul acesta, cunoașterea de Dumnezeu pe care o au, după Dionisie Areopagitul, cei progreseți spiritual prin ieșirea din ei, nu poate fi socotită egală cu concepția că Dumnezeu e dincolo de orice putință de apropiere, într-o transcendență total inaccesibilă“, cum afirmă Hans Urs von Balthasar⁸.

Cu referire la altă orientare confesională, mai cităm: „Pornirea aceasta, fie că e numită *bine*, fie *agape*, fie *eros*, îndeamnă nu numai făptura spre Dumnezeu, ci și pe Dumnezeu spre făptură. Propriu-zis, îndeamnă întâi și mai mult pe Dumnezeu spre făptură. Textele lui Dionisie în acest sens sunt atât de clare, că nu dau nici un temei interpretării protestante, că prin *eros* numai făptura e atrasă spre Dumnezeu și deci mântuirea ar fi o operă naturală a făpturii. Făptura tinde și ea spre Dumnezeu numai pentru că își are originea în Dumnezeu, Care a sădit în ea această pornire. Dar întrucât păcatul a slăbit-o, era necesar ca ea să fie refăcută de harul erosului sau al iubirii dumnezeiești. Prin eros se exprimă deci aceeași coborâre a lui Dumnezeu la creaturi, care se exprimă și prin iubire (*agape*)“⁹.

Spre a delimita și mai clar învățătura creștină de alte învățături spiritualiste, dogmatistul de la București se servește tot de clarificările Sfântului Dionisie Areopagitul. Formula unui Dumnezeu impersonal sau monopersonal nu mântuiește, căci nu evocă iubirea comuniunii dintre mai multe persoane, în cer și pe pământ. „Numai un Dumnezeu Care e Tată și Fiul explică toată paternitatea și filiația pământească, spune Dionisie Areopagitul, dezvoltând o afirmație a Sfântului Pavel (Efeseni 3, 15)“¹⁰. Această concepție a lui Dumnezeu cel Unul și Treime de Persoane îl determină pe Părintele Stăniloae să citeze tot texte dionisiene, privitoare la attribute comune ale Persoanelor Prea Sfintei Treimi și de asemenea la activitatea externă a Lor¹¹.

Tot așa, în problema relațiilor din sânul unității divine, se compară asemănarea formulilor explicative ale Pr. prof. Pavel Florenski cu acelea ale lui Dionisie¹².

Scopul creației este explicat la teologul român prin ideea comunicării iubirii intrintrinitare la toată făptura. Numărul îngerilor, configurarea lor datorită împărtășirii de o mai îmbelșugată comuniune dumnezeiască, ajutorul pe care ei îl dau oameni-

⁸ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, p. 232.

⁹ *Ibidem*, p. 277.

¹⁰ *Ibidem*, p. 283.

¹¹ *Ibidem*, p. 285.

¹² *Ibidem*, p. 298.

lor (fără să se excludă ideea unei revelații divine directe către oameni), completarea reciprocă angelo-umană beneficiază din plin de reflecția dionisiană.

Ierarhia îngerească din sistemul dogmatic reproduce întocmai denumirile transmise de universul areopagitic. Sunt nouă cete îngerești rânduite în câte trei grupuri suprapuse: Serafimi, Heruvimi, Scaune; Domnii, Puteri, Stăpânii; Începătorii, Arhangheli, Îngeri.

Urcușul lor, constând din purificare, iluminare și desăvârșire, realizează o cunoaștere a lui Dumnezeu din ce în ce mai mare.

Față de părerea teologului grec Panaghiot Trembelas, și a altora, care consideră ierarhizarea îngerilor o opinie personală dionisiană, Părintele Stăniloae rămâne la poziția tradițională a problemei, însușită cândva de Sfinții Ioan Damaschin și apoi de Grigorie Palama¹³.

Dogmatistul român încearcă și o apropiere între sistemul universal areopagitic și ideea coloanei infinite propuse de sculptorul Constantin Brâncuși¹⁴. Tot atât de utile se dovedesc considerațiile Părintelui Stăniloae, de inspirație dionisiană, și în comparație cu explicațiile altor poziții speculative. Aici trebuie amintite doctrinele teosofică și antroposofică de astăzi, care ispitesc pe om cu propunerea că lumea îngerilor ar fi ultima realitate¹⁵.

Neobositul teolog s-a preocupat și de rolul Maicii Domnului în raport cu triadele îngerești. Pe la jumătatea secolului trecut existau rezolvări diferite ale problemei în cele două centre teologice de atunci, București și Sibiu.

Într-un articol extins pe tema aceasta, ilustrul nostru dascăl invocă mai multe argumente. Mare atenție acordă el organizării ierarhice a Bisericii de pe pământ, concepute ca o prelungire a celei cerești. Față de individualismul protestant, care a văzut o contradicție între ierarhie și comunitate, Ortodoxia rămâne fidelă tradiției patristice despre Biserică. Se mai conchide că „viziunea lui Dionisie Areopagitul n-a fost respinsă de Biserică niciodată”¹⁶. În concordanță cu această tradiție, cu autoritatea mai multor teologi bizantini și cu înseși cântările *Acatistului* sărbătorii principale, poziția teologică se impune: „Maica Domnului e socotită în viziunea ortodoxă cel mai înalt arhieru după Hristos (...) În Maica Domnului omenirea și lumea îngerească captează toată lumina dumnezeiască, de care e capabilă creația”.

Necunoscutul autor areopagitic este un clasic și în problema Bisericii pământești. În ea, ierarhia are o obârșie divină și o menire specială. În jurul acestei noțiuni se organizează întregul univers dionisian. „Ierarhia bisericească reflectă, prin urmare, o anumită ierarhie a desăvârșirii în care fiecare superior

¹³ *Ibidem*, p. 447.

¹⁴ *Ibidem*, p. 449.

¹⁵ *Ibidem*, p. 423.

¹⁶ *Idem*, *Maica Domnului ca mijlocitoare*, în „Ortodoxia”, IV (1952), nr. 1, p. 122.

nu are să dea socoteală inferiorilor săi¹⁷. Totuși ea este pusă în slujba sfințirii credincioșilor, prin propovăduirea cotidiană a învățăturii Mântuitorului și prin conducerea lor pe calea îndumnezeirii creștinilor vrednici de aceasta.

În contextul de mai sus, viitorul academician accentuează anumite aspecte doctrinare de inspirație areopagitică. Mai întâi puterea sfințitoare a celor angajați în întreita conducere pastorală vine de sus. „Prin actele lor sfințitoare lucrează transcendența divină¹⁸. Iar în altă parte: „În nici una din scrierile Părinților nu e atât de mult pusă în relief prezența și lucrarea lui Hristos ca Persoană dumnezeiască și omenească în Tainele și în toate actele de sfințire a oamenilor (prin materiile creației și prin gesturile ierarhului și preotului), ca la Dionisie Areopagitul. Personalismul lui divin, cu lucrarea liberă și iubitoare a Persoanei lui Hristos, e tot ce e mai străin de panteismul neoplatonic sau de orice natură¹⁹. De asemenea ierarhii trebuie să fie în comuniune cu celelalte persoane cărora li s-a încredințat aceeași slujire. „Autorul scrierilor areopagitice accentuează asupra rostului unificator al cunoștinței de Dumnezeu și peste tot al lucrării de sfințire și îndumnezeire a credincioșilor²⁰. Preoții și episcopii sunt vrednicii de drept divin și îndatorați la respectarea comuniunii în Biserică. Având ca ideal asemănarea cu Hristos Care slujește comuniunea, aceasta trebuie să se realizeze totodată și între membrii ierarhiei și mireni. „Autorul scrierilor areopagitice, se mai amintește în continuare, spune că ceata Stăpâniilor nu stăpânește tiranic asupra cetii inferioare a Puterilor, ci forța divină cu care este atrasă ea spre Dumnezeu devine forța care atrage spre Dumnezeu și ceata inferioară. Aceasta e valabilă și pentru ierarhia bisericească²¹.

În notele de la opera Sfântului Dionisie, tipărită cu zece ani în urmă, traducătorul adaugă nuanțe noi la problema ierarhiei bisericești. În raporturile de iubire și întrajutorare dintre toate treptele ierarhiei bisericești se află o realitate și mai tainică. În privința aceasta, dogmaristul dă următoarele explicații: „În împărăția întreită a ierarhiilor cerești și pământești și în lucrările lor se reflectă într-un mod tainic însăși Sfânta Treime. Dumnezeu e un Tată care Se coboară la noi prin Fiul și Cuvântul Său, iar Acesta în mod deplin simțit interior prin Duhul Sfânt, fără însă ca să fie vreo deosebire de ființă între Ei, ci făcând-o aceasta din iconomie pentru creaturi²².

¹⁷ Alexandre Faivre, *Naissance d'une hiérarchie*, Paris, 1977, p. 173.

¹⁸ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Temeiurile teologice ale ierarhiei și ale sinodalității ei*, în „Studii teologice“, XXII (1970), nr. 3-4, p. 169.

¹⁹ *Note la Ierarhia bisericească*, în vol. SF. DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*. Trad. de Pr. Dumitru Stăniloae, București, 1996, p. 130.

²⁰ *Ibidem*, p. 170.

²¹ *Ibidem*, p. 177.

²² Idem, *Note la Ierarhia bisericească*, p. 131.

Dintre temele teologico-filosofice care au fost abordate de traducătorul *Filocaliei* încă din perioada sibiană a activității sale este problema Răului. Noțiunea aceasta, concepută la Fericitul Augustin ca minus ontologic, se regăsește și la Sfântul Dionisie Areopagitul. Expunerea evidențiază apoi unele urmări ale amintitei concepții apusene de imagistică neoplatonică, pe planul soteriologiei²³.

Cu alt prilej se cercetează obiecția tolerării persecuției celor drepți și buni de către cei răi: „Răspunsul arată, evidențiază de asemenea autorul român, că nu prin alipirea la cele materiale și trecătoare sporesc cei drepți în putere și fericire. Ei găesc o fericire superioară în sporirea în puterile spirituale și se pregătesc pentru o astfel de fericire după viața pământească. Ei mai contribuie prin această atitudine să nu crească răul între oameni”²⁴.

În mai multe rânduri, ilustrul nostru profesor a făcut aprecieri asupra procesului de receptare a Areopagitului în cele două părți ale creștinătății: „Socotirea lui Dionisie ca panteist a încurajat în lumea Occidentului creștin o viziune separatistă, laică a lumii în raport cu Dumnezeu, ceea ce a întărit pe de altă parte filozofiile despre lume ca singura realitate”²⁵.

Explicația acestui fenomen spiritual apusean este că Occidentul a înțeles pe Dionisie fără distincția între natură și energii. În Orient faptele s-au desfășurat după o altă mentalitate. Aceasta poate fi observată chiar pe planul liturgic. O simplă privire asupra atmosferei dintr-un locaș bisericesc poate dovedi că, în ciuda existenței catapetesmei care desparte altarul de restul edificiului, aici se trăiește spiritual ca într-o familie²⁶. Dumnezeu rămâne cu pământeni. Este una din urmările aceleiași teologii dionisiene.

Cea de a doua parte a comunicării de față va fi mai scurtă. Aceasta, pentru că opera de traducător din autorii patristici a viitorului academician este foarte cunoscută și apreciată. Încă din transpunerea în română a unei opere a Sfântului Maxim Mărturisitorul se sugerează eventuale îmbunătățiri ale terminologiei dionisiene²⁷, o dată cu combaterea unor unilateralizări ale lui Hans Urs Balthasar.

Întreaga măsură a prețuirii și a aprofundării teologiei lui Dionisie Areopagitul o deducem însă din recenta ediție a operelor sale complete în limba română.

²³ Vezi idem, *Ortodoxie și Româniism*, Sibiu, 1939, p. 281.

²⁴ Idem, *Note la Numirile dumnezeiești*, p. 241.

²⁵ *Ibidem*, p. 8. Comp. *Note la Ierarhia cerească*, p. 67: „Viziunea aceasta ierarhic-liturgică și sfințitoare a arcului solidar spre Dumnezeu al creației conștiente a fost pierdută în Occidentul protestant și neoprotestant individualist și neînțelegător al sfințeniei, pentru că a pierdut legătura trăită cu Dumnezeu, reducându-o la o legătură prin simpla credință de la distanță, ca urmare a înțelegerii Lui în catolicism ca simplu obiect al deducției raționale”.

²⁶ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în liturgia ortodoxă*, Craiova, 1986, p. 41.

²⁷ Vezi Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*. Trad. din limba greacă, *Introducere și Note* de Pr. prof. Dumitru Stăniloae, București, 1983, p. 61.

Preotul Academician a investit în aceasta atât erudiția sa în domeniul istoric bisericesc și patristic cât și o prelucrare teologică și spirituală comparatistă, care nu se întâlnește decât în tradiția marilor culturi europene.

Limbajul traducerii adoptat acum este tot unul arhaic bisericesc, fără să excludă neapărat noii termeni de specialitate pe care cultura vremurilor noastre i-a impus în areopagitologie. O dată cu evitarea conștientă a neologismelor de origine franceză, el critică unele pagini ale traducerii Pr. prof. Cicerone Iordăchescu, care l-a precedat în materie²⁸.

Ilustrul nostru dascăl și-a pus serios și problema identificării autorului pseudo-areopagitic. Poate că a fost incitat la astfel de preocupări și de ipoteza că acest necunoscut, căutat de veacuri, este Ieromonahul Dionisie cel Smerit (Exiguul) trăitor în veacul al VI-lea. Concluzia de mai sus ne aparține și se bazează pe 22 de argumente. Ea a fost expusă în mai multe volume²⁹. Față de poziția noastră, Părintele Stăniloae se arată pe jumătate convins, cu toate că mărturisește aceasta cu oarecare reticență: „Deși sufletește înclinăm să adoptăm teza Pr. Gh. Drăguliu, socotim că problema datei și a autorului nu e încă deplin elucidată (...) Nu e cu totul exclusă posibilitatea de a avea ca autor pe unul dintre călugării sciți din secolul VI sau, poate, chiar pe Dionisie Exiguul³⁰”.

În continuare, față de propunerea noastră, Academicianul Dumitru Stăniloae crede că scrierile areopagitice pot „să aibă ca autor chiar pe Dionisie din Areopagul Atenei, convertit de Sfântul Apostol Pavel la credința creștină³¹”. Argumentele acestor concluzii sunt elementele reflectate în opera celui căutat: botezul copiilor mici, împărtășirea din sfântul potir, importanța preoților care propovăduiesc credința apostolilor, prezența episcopilor la înmormântare ș. a. Autorul ipotezei „apostolicității” Areopagitului trece ușor peste elementele care se opun teoriei sale: ideea platonică a identității Existenței cu Binele, imaginile emanaționiste neoplatonice, preocupările hristologice postcalcedoniene des reluate și alte confruntări din epoca împăratului Justinian.

Majoritatea cercetătorilor dau ca epocă de apariție a tratatelor pseudo-areopagitice în general prima jumătate a veacului al VI-lea, în Siria. Noi înșine am localizat Roma, cu două date de circulație: „înainte de 510³² și „între anii 508-515³³”.

²⁸ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Opere complete ale Sfântului Dionisie Areopagitul*, cit. supra., p. 8.

²⁹ Vezi, îndeosebi, *Identitatea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul cu Ieromonahul Dionisie Smeritul (Exiguul)*. Cercetare ortodoxă a unei controversate probleme de istorie a culturii bizantine și a celei străromâne, Craiova, 1991, 342 p.; *Areopagitica*. Dionisie Smeritul (Exiguul) și alți teologi străromâni în context european. Secolele V-VI, București, 1998, 414+12 figuri; *Preocupări și ipoteze din domeniul istoriei bisericești universale*, București, 2004, 524 p.

³⁰ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Opere complete de Sfântul Dionisie Areopagitul*, p. 7.

³¹ *Ibidem*, p. 9.

³² Pr. dr. Gheorghe I. Drăguliu, *Identitatea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul cu Ieromonahul Dionisie Smeritul (Exiguul)*, p. 299.

³³ Idem, *Preocupări și ipoteze*, p. 506.

În această discuție, dascălul nostru se gândește hotărât la Dionisie din Areopagul Atenei: „El a putut alcătui aceste scrieri pe la anul 100 după Hristos, când se contura o opoziție a filosofiei timpului față de învățătura creștină”³⁴.

Concluzia aceasta, diferită și de înaintași, pe care Profesorul Dumitru Stăniloae o dă atât în problema autorului areopagitic cât și în datarea punerii în circulație a scrierilor lui, surprinde. O astfel de vajnică apărare a „apostoliciții” lor nu a mai fost exprimată decât de episcopul rus Porfirie Uspenski la anul 1878³⁵.

O poziție atât de arhaizantă și contradictorie, ca cea a traducătorului *Filocaliei*, creează nedumeriri în cazul unui om cu o atât de profundă și variată cultură. De altfel, el nu citează decât cercetări de acum o jumătate de veac.

Ceea ce poate descuraja și mai mult este concluzia sa că „autorul real al acestor scrieri, chestiunea aceasta nu va fi elucidată, poate, niciodată”³⁶. Într-adevăr, pe calea pe care a mers erudiția apuseană a veacului trecut, care încă mai așteaptă descoperirea unor noi documente în problemă, nu este indicat să se mai continue în zilele noastre.

Neconcordanța dintre dascăl și ucenic, semnalată în problema autorului și datei alcătuirii tratatelor areopagitice, nu trebuie să descurajeze, ci să incite la noi cercetări de aprofundare a problemei. Păstrând distanța prestigiului, a recunoștinței și a autorității dobândite în cazul îndrumătorului, fără de care n-ar fi apărut o cercetare mistică românească în epoca atee, noi credem totuși că cel din urmă va avea dreptate.

Rezolvarea chestiunii areopagitice se pare că este rezervată teologiei ortodoxe române. Cine va oferi această dezvăluire a unei taine de peste un mileniu și jumătate, locul de apariție și data *alcătuirii ei, o vom putea afla sigur în anul viitor, dacă Dumnezeu ne va da sănătate până atunci*.

Întrebat care sunt scriitorii fundamentali pentru dezvoltarea teologiei apofatice, interlocutorul a enumerat trei nume: „Sfinții Maxim Mărturisitorul, Dionisie Areopagitul și Ioan Damaschin”³⁷.

Din faptul că enigmaticul autor a rămas și acum pe locul al doilea, se deduce că opera genialului Dionisie Areopagitul a preocupat toată viața pe Părintelui Acad. Dumitru Stăniloae, care i-a conferit o atenție și o exegeză corespunzătoare.

³⁴ Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, *Opere complete* de Sfântul Dionisie Areopagitul, p. 9. Altă datare, *ibidem*, p. 123.

³⁵ Cf. Pr. dr. Gheorghe I. Drăgulin, *Identitatea lui Dionisie Pseudo-Areopagitul cu Ieromonahul Dionisie Smeritul (Exiguul)*, p. 26.

³⁶ Idem, Teza de doctorat, cit. la nota 1, p. 7.

³⁷ Cf. Teodor Ciocan, în *Omagiu memoriei Părintelui D. Stăniloae*, Iași, 1994, p. 91.

Semnificația semantică a termenului Crăciun

Diacon Mihai Ovidiu Cătoi

În urmă cu aproximativ 15 ani, reputatul profesor Traian Diaconescu¹ a expus o teorie prin care dorea să arate motivația semantică a cuvântului *Crăciun*. La prima citire a studiului domniei sale, demonstrația mi s-a părut validă, iar argumentele aduse în susținerea părerii sale foarte solide. Analizând-o mai atent însă, am descoperit că întreaga construcție se fundamenta pe o confuzie. În materialul de față dorim să revedem aceste argumente.

După ce trece în revistă un amplu istoric al cercetării, expunând, cu note critice, etimologiile luate în discuție de istorici și filologi de-a lungul timpului, T. Diaconescu efectuează o largă discuție asupra realităților culturale și religioase din spațiul daco-roman în care a pătruns și s-a dezvoltat creștinismul. Astfel, arată etimoanele trace, slave, grecești și latine luate în discuție de-a lungul vremii și ajunge la concluzia că singura soluție acceptabilă pentru derivarea în limba română a termenului *Crăciun* este cea care a evoluat din forma latină *creatio*. Însă, deși „*evoluția fonetică a etimonului **creationem** la termenul **Crăciun** a fost lămurită în lingvistica românească, fenomenele semantice și probele istorice care susțin acest etimon nu au fost cercetate în toată complexitatea lor*”². Mai rămânea de demonstrat: „*1. cum s-a produs schimbarea semantică de la **creatio** la **Crăciun** fără să contrazică dogma **Născutului** în spațiul României Orientale unde nu s-au păstrat descendenți ai etimonului latin cu sens de «copil» și 2. de ce nu s-a realizat acest salt semantic în România Apuseană, spațiu în care s-a impus **natalis**, atâta timp cât termenul **creatio** are descendenți cu sens de «copil» în limbile din această zonă*”³.

¹ Traian Diaconescu, *Motivația semantică a cuvântului românesc Crăciun «Noël». Studiu asupra terminologiei creștine din Romania Orientală*, Anuar de Lingvistică și Istorie Literară, XXXII, 1988-1991, Academia Română Filiala Iași, Institutul de Filologie Română „Al. Philippide”, p. 29-69.

² *Ibidem*, p. 37.

³ *Ibidem*, p. 38.

Înainte de a trece la demonstrația propriu-zisă a studiului său Traian Diaconescu face o amplă expunere în legătură cu: creștinismul și etnogeneza poporului român, doctrina hristologică ariană și ortodoxă, episcopul Ulfila și doctrina Sfintei Treimi, etc., pentru a construi câteva argumente. Mai întâi, stabilește vechimea creștinismului pe pământ românesc, afirmând că „*religia creștină se răspândește și se organizează în Dacia, în mod cert, în secolul al II-lea e.n. așa cum s-a petrecut în tot Imperiul Roman*”⁴, urmează o discuție pe baza mărturiilor literare care atestă vechimea religiei Mântuitorului Hristos la nord de Dunăre în secolele II-III, pentru ca să conchidă că, pe de o parte: „*creștinismul propagat prin forme misionare organizate a cucerit, în secolul IV e.n., tot Imperiul, devenind, prin edictele lui Constantin, religie oficială*” (s. n.)⁵, iar pe de altă parte: „*în secolul IV comunitățile creștine de pe meleagurile patriei noastre erau puternice și sprijinite de Imperiul Roman, pentru că nu mai este un fenomen de import, practicat de orientali, ci un cult riguros, cu adânci rădăcini social-economice*”⁶.

În continuare autorul face o expunere a discuțiilor teologice apărute la începutul secolului al IV-lea în legătură cu relația *născut – creat* din sânul Sfintei Treimi, al cărui protagonist a fost preotul Arie din Alexandria, a modului în care au evoluat discuțiile și asupra pătrunderii creștinismului în formă ariană la neamurile germanice, în special la vizigoți, ostrogoți și gepizi. În acest context, „*Confesiunea ariană era similară cu a vizigoților. Pentru ei Iisus era, ca în dogma Trinității lui Ulfila, un deus creatus și un deus creationis mundi*”⁷. Urmează o analiză asupra dogmei trinitare profesată de Ul-

⁴ *Ibidem*, p. 39.

⁵ Prin edictele date de împăratul Constantin cel Mare, creștinismul a devenit *religio licita* în Imperiul Roman, adică *religie legală și nu religie oficială*. Religia oficială a Imperiului Roman se baza încă pe cultul tradițional al cărui *Pontifex Maximus* era împăratul. Creștinismul a devenit religia oficială a Imperiului Roman abia în urma legislației lui Teodosie I cel Mare (28 feb. 380, Decretul *Cunctos Populos*, Cod. Theod. 16, 1, 2). De asemenea, sub influența legislației lui Teodosie, pe de o parte, și a episcopului Ambrozie de Mediolanum, pe de altă parte, Grațian renunță definitiv în toamna/iarna anului 382-383 la titulatura de *Pontifex Maximus*. Am făcut această precizare deoarece încă se întâlnește desul de des confuzia potrivit căreia Constantin cel Mare a făcut din creștinism religie de stat. Sfântul Împărat nu a făcut altceva decât să scoată creștinismul de sub sabia persecuțiilor oficiale sub care ajunsese datorită mărturisirii monoteismului, nerecunoscând cultul imperial în forma de adorare a divinităților panteonului roman, fapt care atrăgea după sine lezarea majestății imperiale. Prin renunțarea la titulatura de *Pontifex Maximus* a fost abandonată, de fapt, responsabilitatea statului roman față de cultele păgâne; altarul Zeiței Victoria a fost îndepărtat din sala Senatului Roman, a fost sistată de către stat plata întreținerii vestalelor, care întrețineau focul sacru, plățile pentru serbările zeilor; celelalte colegii sacerdotale și-au pierdut toate privilegiile fiscale. Cf. Klaus Martin Girardet, *Grațian (367-383)*; Adolf Lippold, *Theodosius I (379-395), Împărați Romani*, ed. Manfred Clauss, traducere din limba germană și note de Adolf Armbruster, București, 2001, p. 411-413 și 425-428; B. Aland, *Pontifex Maximus*, Dictionaire Encyclopedique du Christianisme Ancien (DECA), 2, Paris, 1990, p. 2086.

⁶ T. Diaconescu, *op. cit.*, p. 42.

⁷ *Ibidem*, p. 46.

fila bazată pe mărturiile literare contemporane, în special Auxențiu de Durostor⁸ și pe studiul lui C. Erbiceanu din 1898⁹. Ulterior, punând în paralel dogma trinitară a lui Ulfila, consemnată de Auxențiu, și dogma stabilită la Niceea, în varianta latină a lui Dionisie Exiguus, autorul ajunge la concluzia că: „în simbolul ortodox, **Tatăl este creatorul lumii, nu Christos, cum a predicat Ulfila**“, pentru că „pentru Ulfila, **Tatăl se deosebește de Fiul, căci Tatăl este un deus ingenitus, iar Fiul un deus unigenitus pe care însă Tatăl l-a creat (creavit), căci Tatăl este Creatorul Creatorului (creator creatoris), iar Fiul este creatorul întregii creațiuni (creatorem esse totius creationis)**“¹⁰. Concluzia extrasă în urma acestei paralele constituie, de fapt, teoria în sine, pe care Traian Diaconescu dorea să o facă cunoscută: „Propagarea doctrinei lui Ulfila, în secolul IV, pe teritoriul României a impus, cum era firesc, termenul **creatio** în loc de **natalis**, pentru sfera semantică a nașterii Mântuitorului., . . ., Pe teritoriul daco-roman, în secolul lui Ulfila și Auxentius, prin **Crăciun** se înțelegea și se sărbătorea **dies creationis Christi** și, în același timp, **dies creationis mundi**, căci Christos este pentru episcopul got **creator creationis sau deus universae creaturae**. Notele semantice de mai sus nu erau, dogmatic vorbind, niceene, ecumenice, nici ariene, ci ulfiliene, reflectând faza primară a motivației semantice a cuvântului **Crăciun**“¹¹. Din acest motiv, „realitățile lingvistice trebuie dissociate de realitățile semantice. La nivel lingvistic, sărbătoarea nașterii lui Iisus a purtat, în secolul IV numele **Creatului** sau al **Născutului**, iar la nivel semantic, notele religioase ortodoxe și ariene au funcționat în paralel. Sărbătoarea **Creatului** a devenit treptat sărbătoarea **Născutului**, chiar dacă în mediul din stânga Dunării a continuat să fie numită, formal, sărbătoarea **Creatului**. Dogma **Creatului**, ca și dogma **Născutului** are izvor cult, bisericesc, nu popular. Creștinismul arian reflectat în termenul **Crăciun** atestă interferența istoriei goților cu istoria străbunilor noștri daco-romani“¹².

În favoarea acestei idei, autorul mai aduce câteva argumente: suprapunerea sărbătorii Nașterii Domnului (către mijlocul secolului al IV-lea) peste cultul lui Mithra, la 25 decembrie, transformarea lui *creatio* în românescul *Crăciun* și faptul că în colindele românești Hristos Mesia apare în ipostaza de *creator mundi* în sens material, unde nașterea trupească a Fiului și creația universului apar în ordine cronologică inversă (mai întâi se naște Fiul și apoi El creează universul), această imagine a lui Hristos fiind „o imagine a perioadei din istoria creștinismului primar în care doc-

⁸ Auxentiu de Durostor, *Epistula de fide, vita et obitu Ulfilae*, folosită după Iorgu Stoian, *Auxentius, episcop arian de Durostor*, „Biserica Ortodoxă Română“, anul LVI, nr. 7-8, 1938.

⁹ C. Erbiceanu, *Ulfila, viața și doctrina lui sau starea creștinismului în Dacia Traiană și Aureliană în secolul IV e. n.*, București, 1898.

¹⁰ T. Diaconescu, *op. cit.*, p. 51.

¹¹ *Ibidem*, p. 51-52.

¹² *Ibidem*, p. 53.

*trina hristologică, din spațiul daco-roman, nu era pur ortodoxă, ci interferată cu elemente ariene atestate în testamentul de credință al episcopului Ulfila*¹³.

Pe scurt, teoria sa se bazează pe discuțiile trinitare *creat* – *născut* și pe concepția trinitară a lui Ulfila, pentru a postula că termenul *Crăciun*, evoluat din *creatio*, s-a impus în limba română în contextul disputelor dogmatice ale secolului al IV-lea și constituie aportul arian la creștinismul popular românesc. Ulfila și misionarii săi fiind promotorii, i-au imprimat încărcătura semantică ariană inițială *deus creatus* dar și *creator creationis*, pentru ca, ulterior, denumirea să rămână, dar fără această semnificație.

La prima vedere, teoria pare tentantă și chiar acceptabilă. Studiată mai atent, în schimb, se poate observa că, în elementele ei constitutive, ea este șubredă și chiar se bazează pe câteva confuzii. În cele ce urmează, intenționăm să facem o analiză a argumentelor folosite de către T. Diaconescu. De asemenea, dorim să subliniem faptul că demersul nostru vizează teoria în aspectele sale îndoielnice. Aceste aspecte sunt: -1. suprapunerea conceptului de *dies creationis Christi* peste sărbătoarea creștină *dies Natalis Christi*; -2. calitatea de *Creator Mundi* a Mântuitorului Hristos. Înainte de a trece analiza celor enumerate mai sus, suntem de părere că o expunere cât de cât succintă a evoluției discuțiilor trinitare este necesară.

Controversele trinitare nu l-au avut ca promotor pe Arie. Pentru a înțelege cum s-a ajuns la concepția ariană, se impune să facem apel la ceea ce s-a întâmplat în Biserică începând chiar cu ultimele decenii ale secolului al II-lea. *Teologiilor adevărate* propuse de gnosticism și marcionism prin care aceste orientări înlăturau în bloc concepția tradițională a creștinismului, Biserica a fost nevoită să le opună o *știință a creștinismului*, așa cum o numea E. Amann¹⁴, care să contracareze gnoza lor proprie. Evident, în acest context au apărut dificultăți de expunere. Pentru Biserică Hristos este Dumnezeu și nu *eonul* impersonal și vag al *pleromei* gnostice. Dar El era și persoană istorică, iar mărturisirea de credință baptismală primordială, înglobată în ceea ce ulterior a fost denumit ca *Simbolul Apostolic*, afirma că „*Isus Hristos, Fiul său* (al Tatălui, n.n.) *Unul-Născut* (μονογενῆ)“, s-a născut din Fecioara Maria, că a pățimit, că a murit și apoi că a înviat, s-a înălțat la ceruri, stă de-a dreapta Tatălui și va veni să judece vii și morții¹⁵. Așadar, termenul de *naștere* a lui Hristos apare în simbolul apostolic atât în contextul nașterii Sale din Tatăl în veșnicie, dar și al întrupării din Fecioara Maria¹⁶.

¹³ *Ibidem*, p. 59.

¹⁴ E. Amann, *L'Église des premiers siècles*, Paris, 1928, p. 67.

¹⁵ Ioan G. Coman, *Simbolul Apostolic*, Patrologie, I, București, 1984, p. 89.

¹⁶ *Ibidem*, Πιστεύω ... εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ... τὸν γεννηθῆντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου, versiunea pe care episcopul Marcel de Ancyra o comunică în scris papei

Sfântul Clement, episcopul Romei, nu cunoaște problema trinitară. Pentru el Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul, *Domnul nostru, care și-a dat sângele Său pentru noi*¹⁷. Sfântul Ignatie Teoforul cunoaște disputele dochetiste, fapt ce îl determină să accentueze, pe de o parte, realitatea întrupării lui Hristos, pe de altă parte, aspectul soteriologic al întrupării Sale¹⁸. Pentru Sfântul Ignatie, *credința și dragostea*, din partea noastră și *patima și învierea* din partea lui Hristos reprezintă fundamentele mântuirii omului¹⁹. Tot împotriva docheților și, probabil, și a lui Marcion reacționează și Sfântul Policarp al Smirnei, pentru care pătimirea în trup și învierea Mântuitorului, *Domnul nostru* sunt adevăruri de necontestat²⁰.

Abia începând cu apologetii, teologii Bisericii Creștine abordează mai clar și aspectele relațiilor treimice, deși nu mereu au fost alese soluțiile cele mai potrivite. În acest context apare *teologia Logosului* asupra căreia s-au exprimat aproape toți autorii creștini începând cu Sfântul Iustin Martirul și Filosoful²¹, și continuând cu Athenagora Atenianul²², Teofil al Antiohiei²³ Tertullian²⁴, Ipolit Roma-

Iuliu I al Romei. În latină, cea mai veche versiune este cea folosită de Rufin în comentariul său: *Credo... in Christum Iesum... qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine.*

¹⁷ Clement Romanul, *Epistola către Corinteni*, 49, 6, Părinți și Scriitori Bisericești (în continuare, PSB), 1, București, 1979, p. 71. vezi și I. G. Coman, *Sfântul Clement Romanul*, în *Ibidem*, p. 120-124.

¹⁸ Sfântul Ignatie Teoforul, *Epistola către Tralieni*, 9, 1-2, PSB, 1, p. 172: „Fiți surzi, dar, când cineva vă vorbește altceva decât de Hristos, Cel din neamul lui David, Cel din Maria, Care **cu adevărat** (s. n.) s-a născut, a mâncat și a băut, Care **cu adevărat** a fost prigonit pe timpul lui Pilat din Pont, Care **cu adevărat** a fost răstignit și a înviat în văzul celor cerești, al celor pământești și al celor de dedesubt; Care **cu adevărat** a înviat din morți, înviindu-l pe El Tatăl Lui; după asemănare, Tatăl Lui ne va învia în Iisus Hristos și pe noi, care credem în El, fără de care nu avem viața cea adevărată.“

¹⁹ I. G. Coman, *op. cit.*, p. 140.

²⁰ Sfântul Policarp al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, 7, 1, PSB, 1, p. 211.

²¹ Dumnezeu a născut Logosul înainte de a fi creat toate celelalte creaturi (ὁ Θεὸς γεγέννηκε). S-a născut din Dumnezeu așa cum se naște cuvântul din om și foc din foc (*Dialogul cu Iudeul Trifon*, 61). Logosul s-a născut trupește din Fecioara Maria (*Ibidem*, 63), Hristos este Logosul întrupat (*Apologia a II-a*, 8). Vezi I.G. Coman, *op. cit.*, p. 299, PSB, 2, p. 83, 162-166.

²² Pentru Athenagora ordinea creației denotă faptul că există un singur Creator. *La creștini, Fiul lui Dumnezeu este Logosul Tatălui în idee și în energie căci de către El și prin El au fost toate făcute, Tatăl și Fiul fiind una*; I. G. Coman, *op. cit.*, p. 349

²³ La Teofil al Alexandriei, întâlnim doi termeni în legătură cu Cuvântul: Logosul imanent (Λόγος ἐνδιατήτος) și Logosul proferat (Λόγος προφορικός), cf. *Ibidem*, p. 340-341.

²⁴ Pentru Tertullian există un singur Dumnezeu care, potrivit iconomiei divine, are un Fiu, care a ieșit din El (*ex ipso processerit*), prin care toate s-au făcut, care s-a născut din Fecioara Maria, om și Dumnezeu, Fiul Omului și Fiul lui Dumnezeu, care se cheamă Iisus Hristos, care a suferit, a murit și a fost îngropat, după Scripturi, a fost înviat de Tatăl, a fost luat la ceruri, șade de-a dreapta Tatălui și va veni să judece viii și morții; cf. *Ibidem*, p. 481.

nul²⁵, Origen²⁶, toți nume importante, cei mai iluștri reprezentanți ai literaturii creștine antice, din primele trei secole.

Nu este cazul să insistăm asupra fiecărui autor în parte, pentru că studiul nostru nu își propune acest lucru. Vrem doar să subliniem că începând cu Sfântul Iustin Martirul și Filosoful, în cadrul controverselor cu iudaismul și cu filosofia păgână, Biserica a încercat să apere atât persoana divină a Fiului cât și realitatea întrupării Sale. Analiza, chiar și în treacăt, a modului în care au evoluat discuțiile dovedește cât de complicată era problema. Speculațiile porneau de la Prologul Evangheliei Sfântului Ioan care afirma clar originea eternă a Cuvântului, rolul său de Creator și funcția sa de Luminător. Dificultatea începea când se dorea explicarea relației dintre Dumnezeu și Cuvântul care *era de la început* (ἦν ἐν ἄρχῃ). Or, primii filosofi creștini care s-au ocupat de această problemă delicată au stabilit relativ ușor asemănarea dintre *Cuvântul*, Logosul celei de a patra Evanghelii, și *Cuvântul*, Logosul gândirii grecești, mai ales cel din gândirea platoniană. *Logosul* platonian este, în esență, locul ideilor divine și, în același timp, demiurgul, arhitectul universului. Rolul său era, mai întâi de toate, cosmologic, iar ivirea sa este legată de actul creator. Aprofundând aceste idei, apologeții creștini s-au exprimat mai mult sau mai puțin clar și au ajuns la ideea unei duble stări în ceea ce privește Cuvântul lui Dumnezeu. Astfel, la început nu este decât *gândirea* încă *impersonală* a lui Dumnezeu, Cuvântul Imanent (Λόγος Ἐνδιαθέτος). Când Dumnezeu se decide să înceapă să creeze, El începe prin a *emite*, a *profera Cuvântul*, care, astfel, începe să subziste, pentru a fi instrumentul Creației, *Logos Proforicos*. (Λόγος Προφορικός)²⁷. Dar, apar imediat inconveniente acestui sistem de gândire. *Prolația* Logosului putea să apară ca fiind primul act al creației și risca să facă din Logos prima creatură. Avem de a face cu un subordinaționism mai mult sau mai puțin latent. Tatăl, transcendent absolut în raport cu lumea, nu putea intra în nici un fel în contact cu ea. În aceste condiții Cuvântul apare ca un intermediar între Tatăl și lume, cu alte cuvinte, putea fi interpretat ca un Dumnezeu de rangul al doilea²⁸. Deși prin subtilități de demonstrație s-a reușit să se evite această problemă considerabilă a Dumnezeului de mâna a doua, apă-

²⁵ Ipolit Romanul spune că Dumnezeu a născut întâi Cuvântul-Logosul, dar nu ca voce, ci ca raționament interior al universului. Fiind din Dumnezeu, Logosul este Dumnezeu, întrucât este ființa lui Dumnezeu. Pe acest Logos Dumnezeu l-a trimis să vorbească prin profeți, pentru ca, mai apoi, să se întrupeze din Fecioara Maria. cf. *Ibidem*, II, București, 1985, p. 63.

²⁶ Dezbaterea asupra raporturilor treimice la Origen este un proces mai dificil, datorită acuzelor de subordinaționism care i s-au adus acestui autor creștin. Cu toate acestea, nașterea Fiului din Tatăl este veșnică și perpetuă, fiind un act spiritual, Fiul nu are un început, iar raportul dintre aceste două persoane este deofințimea, Fiul fiind ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ. Vezi *Ibidem*, p. 347.

²⁷ *Ibidem*, I, p. 340-342.

²⁸ *Ibidem*, p. 298.

rea alta, mai dificilă, care, în acest sistem, nu mai putea fi rezolvată: un diteism mai mult sau mai puțin clar. Și apoi, tot în cuprinsul dezbaterilor asupra acestor speculații, mai apărea și problema Duhului Sfânt, Care era asociat Tatălui și Fiului în formula baptismală încă de la începutul Bisericii și care risca să degenereze în triteism²⁹.

Un moment important în desfășurarea ulterioară a doctrinei treimice îl reprezintă poziția lui Origen. După cum spuneam mai sus, o analiză completă a doctrinei lui este greu de efectuat. Aceasta datorită faptului că, pe de o parte afirmă că Fiul nu are început³⁰ și că este ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ³¹, iar, pe de altă parte, că Tatăl este αὐτίθεος (Dumnezeu în Sine), în vreme ce Fiul și Duhul Sfânt sunt intermediari între Tatăl și creație³².

Subordinaționismul acesta larvar prezent în lucrările lui Origen și ale celorlalți apologeți, care nu părăsea incinta școlilor, a fost preluat de un preot din Antiohia, Lucian, magistrul lui Arie, și, în dorința de a simplifica radical problema trinitară, a anulat atributul cel mai clar al lui Hristos, pe care întreaga tradiție a Bisericii îl susținea, și anume: divinitatea Lui. Astfel, el recunoștea pre existența personală a Cuvântului. Cuvântul însuși era anterior tuturor creaturilor, meșterul creației, dar în același timp, doar o creatură făcută de către Tatăl în timp, pentru a fi instrumentul creației consecutive³³. Această orientare va fi preluată de către Arie și dezvoltată în ceea ce va deveni arianismul.

Așadar, discuțiile asupra nașterii sau creației Fiului din sau de către Tatăl, au vizat evenimentul atemporal. Ortodocșii susțineau că Fiul este *născut* din Tatăl din veșnicie, iar arienii spuneau că Tatăl l-a *creat* pe Fiul după un anumit timp, tot în veșnicie, iar Fiul a creat toate cele văzute, una dintre creațiile Fiului fiind chiar *timpul* însuși. Astfel, arienii ajungeau să afirme, în legătură cu Fiul, că *a fost un timp când nu a existat*, dar, evident, tot în veșnicie. Pentru ortodocși, *nașterea* Fiului din Tatăl constituia modul de participare a Sa la Firea divină, precum va fi, ulterior, *purcederea* în cazul Duhului Sfânt. Arienii, în dorința de a salva monoteismul și a elimina concepțiile triteiste, considerau că Tatăl este Unul și Singurul Dumnezeu. Tot ce era în afara Sa erau creaturi.

²⁹ E. Amann, *op. cit.*, p. 69-70.

³⁰ *Nu a existat nici o clipită în care acest suflu să nu fi existat*, Origen, *Despre Principii*, în PSB, 8, p. 64; probabil prima formulare a expresiei οὐκ ἦν ὅτε οὐκ ἦν pe care Sfântul Atanasie o va opune arienilor.

³¹ Formulare preluată de Părinții de la Sinodul I Ecumenic în 325; I. G. Coman, *op. cit.*, II, p. 347.

³² *Ibidem*

³³ E. Amann, *op. cit.*, p. 110.

Revenind la problema studiului nostru, observăm că controversele trinitare nu au avut ca punct de plecare *Dies Natalis Christi*. Nașterea lui Hristos din Fecioara Maria era un eveniment petrecut în timp, a avut loc în zilele când „*a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea, ..., pe când Quirinus guverna Siria*“, după cum ne relatează evanghelistul Luca (Luca 2, 1-2) și făcea parte din planul divin al mântuirii neamului omenesc. Nici ortodocșii și nici arienii nu au inclus în discuție acest eveniment în dosarul dezbaterilor polemice. Dacă în concepția ariană poate fi vorba de o „*dies*“ *creationis Filii*, atragem atenția asupra faptului că aceasta nu se poate referi la momentul nașterii Sale din Fecioara Maria, ci la evenimentul petrecut înainte de crearea timpului. O suprapunere a acestor evenimente este ilogică din perspectiva dezbaterilor teologice, deoarece este greu de stabilit prin ce procedeu rațional se putea efectua o deturnare a discursului în sensul echivalenței dintre *ziua creării Fiului de către Tatăl în veșnicie și ziua nașterii lui Hristos din Fecioara Maria*. Din punct de vedere teologic, cele două evenimente sunt atât de diferite, încât nu pot produce în nici un fel echivalență. Pe scurt, creștinii niciodată nu au serbat momentul *nașterii/creării* Fiului *din/de către* Tatăl petrecut în veșnicie, deoarece acest eveniment este atemporal. În schimb, ei au serbat momentul nașterii Fiului Întrupat din Fecioara Maria ca eveniment major în iconomia mântuirii neamului omenesc, deoarece constituia *începutul mântuirii noastre*.

Al doilea aspect al teoriei lui T. Diaconescu este calitatea de *Creator Mundi* pe care, consideră autorul, simbolul nicean „*o refuză*“ Mântuitorului Hristos³⁴. Nu este cazul să insistăm asupra învățaturii Bisericii în legătură cu acest aspect începând iarăși cu părinții apostolici și până la literatura creștină a secolului al IV-lea. Vrem doar să subliniem faptul că Biserica nu a refuzat niciodată această calitate Fiului lui Dumnezeu, Mântuitorul Iisus Hristos. Absența explicită din simbolul nicean a formulei *visibilium et invisibilium factorem* pentru Fiul, precum și prezența în simbolul lui Ulfilă a formulelor „*Patrem quidem creatorem esse creatoris, Filium vero creatorem esse totius creationis*“, nu constituie un argument solid al excluderii participării Fiului la actul creației. Ceea ce nu a sesizat T. Diaconescu, în simbolul nicean, este aspectul soteriologic al formulei: faptul că Fiul *propter nos homines et propter nostram salutem* (s. n.) *descendit et incarnatus est*³⁵. În acest sens, se impunea ca Iisus Hristos să fie Om Adevărat și Dumnezeu Adevărat, pentru că: „*nu poate o parte a creației să fie mântuitoarea creației, având și ea nevoie de mântuire. Dumnezeu trimite pe Fiul Său și Acesta se face Fiul omu-*

³⁴ T. Diaconescu, *op. cit.*, p. 51.

³⁵ *Ibidem*, p. 50

lui, luând trup creat, ..., pentru ca toți să se facă prin El liberi de păcat³⁶. Mai mult, participarea Fiului la actul creației universului, datorită aspectului soteriologic, este susținută cu vehemență de ortodocși care se fundamentează pe faptul că „Cuvântul nu e din cele făcute, ci, mai vârtos, Făcătorul lor“, pentru că „nu s-ar fi îndumnezeit omul unindu-se tot cu o creatură“³⁷. În concepția niceenilor, mântuirea neamului omenesc de către Hristos, prin jertfa Sa de pe cruce, reclama două direcții fundamentale: 1. vindecarea de păcatul strămoșesc nu putea veni decât de la Hristos, Cel cu adevărat întrupat³⁸; 2. vindecarea de păcatul strămoșesc nu putea veni decât dacă Hristos era Făcătorul rațiunii și Creatorul tuturor lucrurilor. Creatura, oricât de perfectă ar fi fost, nu putea mântui, pentru că nu ar fi avut putere recapitulativă. Datorită faptului că tot ceea ce este creat are un început, are, prin urmare, și un sfârșit. Or, afirmarea calității de creatură a Fiului lui Dumnezeu, atrăgea după sine, inevitabil, posibilitatea teoretică a înscrierii Sale între limite. Fiind limitat, nu mai putea concentra în Sine întreaga fire umană pentru a o mântui. Aspectul soteriologic este, așadar, unul dintre principalele motive pentru care Biserica a luptat să păstreze intactă dogma Nașterii din veșnicie a Fiului din Tatăl, afirmând dumnezeirea Sa desăvârșită și, implicit, calitatea Sa de creator mundi.

În ceea ce privește așa-zisa linie teologică ulfiliană, concepție pe care autorul o preia după studiul lui C. Erbiceanu³⁹, lucrurile trebuie privite, credem noi, cu mai multă prudență, pentru că sursele contemporane sunt în dezacord total în ceea ce privește momentul și motivele pentru care episcopul got a aderat la arianism, de fapt la formula semiariană. În *Scrisoarea despre credința, viața și moartea lui Ulfila*, Auxențiu de Durostor, ucenicul său, include și o mărturisire de credință (ariană), despre care spune că este singura în care a crezut de la început⁴⁰. Filostorgius susține că Ulfila a primit arianismul din momentul hirotonirii sale de către „Eusebius și episcopii care erau împreună cu el“⁴¹. Istoricii ortodocși au însă altă părere. Sozomenos relatează că, deși „a participat, din imprudență la sinodul ținut la Constantinopol, pe vremea împăratului Constantius, cu Eudoxius și Acacius, a rămas mai departe în comuniune cu episcopii care susți-

³⁶ Sfântul Atanasie cel Mare, *Trei cuvinte împotriva arienilor*, 2, 69, PSB, 15, p. 308.

³⁷ *Ibidem*, 2, 70, p. 309.

³⁸ Vezi supra, nota 18.

³⁹ Vezi titlul amintit la nota 9 și Idem, *Ulfila. Viața și doctrina sa*, în *Biserica Ortodoxă Română*, (BOR.), 22, 1898-1899, nr. 2, p. 121-152; nr. 3, p. 273-301; nr. 4, p. 370-390; nr. 6, 506-517; nr. 7, p. 685-710; nr. 8, p. 762-769.

⁴⁰ Auxentius din Durostor, *Scrisoare despre credința, viața și moartea lui Ulfilu*, *Fontes Historiae Daco-Romaniae* (în continuare FHDR), II, București, 1970, p. 111-113.

⁴¹ Filostorgius, *Historia ecclesiastica* II. 5. „ὑπὸ Εὐσεβίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων“, FHDR, II, p. 201

neau hotărârile părinților adunați la Niceea⁴² și că ulterior a aderat la credința ariană, fiind obligat, cu prilejul unei vizite în capitală, când a dorit să fie primit în audiență la împărat. Teodoret de Cyr știe că goții „*primiseră de mult razele cunoașterii lui Dumnezeu și se hrăneau cu învățăturile apostolice*”⁴³, iar ei au trecut la arianism după ce au ascultat sfatul lui Ulfla, pe care „*vrăjindu-l cu vorbe și momindu-l cu bani, Eudoxius îl făcu să convingă pe barbari de a îmbrățișa comunitatea împăratului*”⁴⁴. Socrates consideră că arianismul a fost acceptat de goți în jurul anului 375-376 când, în urma disensiunilor dintre Athanarich și Fritigern, acesta din urmă primește acceptul lui Valens de a se stabili în Imperiu cu triburile pe care le conducea. De aceea, „*vrând să mulțumească pentru binele ce i s-a făcut, Fritigern a îmbrățișat credința împăratului, silindu-i și pe cei de sub ascultarea sa să facă același lucru*”⁴⁵. În conformitate cu informația oferită de Socrates, Ulfla „*propovăduia creștinismul nu numai printre barbarii de sub ascultarea lui Fritigern, ci și printre cei aflați sub ascultarea lui Athanarich*”⁴⁶. Dacă, în ceea ce privește momentul și motivele pentru care Ulfla a aderat, cel puțin formal, la formula semiariană, critica istorică modernă a ajuns cât de cât la un numitor comun, evenimentul petrecându-se în intervalul cuprins între anii 347/8-360⁴⁷, în legătură cu doctrina sa pur ariană lucrurile se complică. Chiar dacă afirmația

⁴² Sozomenos, *Historia ecclesiastica* VI. 37. 8, „ἐπι δὲ τῆς Κωνσταντίου Βασιλείας ἀπερισκέπτος οἶμαι μετασχὼν τοῖς ἀμφὶ Εὐδόξιον καὶ Ἀκάκιον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει συνόδου διέμεινε κοινῶσι τοῖς ἱερεῦσι τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων”, FHDR., II, p. 227. Sozomen nu îl privește pe Ulfla ca pe un nicean ortodox, dar spune că el s-a alăturat grupării semiariene într-un sinod din Constantinopol, după ce în prealabil susținuse ortodoxia. Mai departe, el susține că motivul pentru care goții au adoptat creștinismul arian a fost credința lui Ulfla. Cf. Zeev Rubin, *The conversion of the Visigoths to Christianity*, Museum Helveticum, 38, 1981, Basel, p. 34-54; pentru această discuție, v. p. 42, și n. 44.

⁴³ Theodoretos, *Historia ecclesiastica*, IV, 37, 1. „πάλαι γὰρ τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτίνας δεξάμενοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἐνετρέφοντο δόξμασι”, FHDR, II, p. 235. În ceea ce îl privește pe Teodoret, pentru el goții au trecut, mai degrabă, de la ortodoxie la arianism, decât de la păgânism la creștinism.

⁴⁴ *Ibidem* IV, 37, 3. „τοῦτον καὶ λόγοις κατακλήσας Εὐδόξιος καὶ χρήμασι δελεάσας, πείσαι παρεσκεύασε τοὺς βαρβάρους τὴν βασιλέως κοινωνίαν ἀσπάσασθαι.

⁴⁵ Socrates *Historia Ecclesiastica* IV. 33. „ὁ γὰρ Φριτιγέρης, χάριν ἀποδιδούς ὡν εὐηργέτητο, τὴν θρησκείαν τοῦ βασιλέως ἠσπάζετο, καὶ τοὺς ὑφ' ἐαυτῷ τοῦτο ποιεῖν προστρέπετο”, FHDR, II, p. 219

⁴⁶ *Ibidem*, „οὐ μόνον τοὺς ὑπὸ Φριτιγέρην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὑπὸ Ἀθανάριχον ταπτομένους βαρβάρους τὸν Χριστιανισμὸν ἐξεδίδασκεν”.

⁴⁷ Între momentul migrării sale în fruntea unei mari mulțimi de goți creștini în urma persecuției lui Aorich, 347-348 și sinodul arian de la Constantinopol din 360; Em. Popescu, *Creștinismul în Eparhia Buzăului până în secolul al VII-lea*, Spiritualitate și Istorie la Întorsura Carpaților, I, Buzău, 1983, p. 269-270 („in deceniul al V-lea al secolului al IV-lea”); Idem, *Teophilus Gothiae, episcop in Crimeea ori la Dunărea de Jos?*, Studii Teologice, XXXIX, II, 5, 1987, p. 79-80; M. Simonetti, *Ulfla*, DECA, 2, p. 2501.

lui Auxentius de Durostorum este foarte categorică în sensul arianismului lui Ulfila sau că în traducerea gotică a Bibliei pasajul de la Filipeni 2, 6 sintagma greacă ἴσα Θεῷ el o traduce prin *galeiks Gutha*, adjectivul *galeiks* pentru ἴσα arătând un raport de asemănare, în sens arian, și nu unul de identitate, în sens nicean⁴⁸, atitudinea episcopului got pare că este foarte oscilantă. Nu ar fi exclus ca tocmai această oscilație a lui să fi îndemnat pe Socrates, Sozomenos sau Teodoret de Cir să plaseze aderarea sa la arianism la o dată mult mai târzie și pentru motive mai degrabă politice sau diplomatice decât religioase, mai ales că nici autorii arieni, Auxentiu și Philostorgius, nu erau de comun acord cu momentul în care Ulfila a devenit arian. Simplul fapt că partida proniceeană încă îl revendica pe Ulfila în trecutul său ortodox, poate fi considerat ca un argument în favoarea atitudinii sale oscilante între cele două doctrine. În ce măsură el a putut propune și predica la Dunăre o *interpretatio ulfiliana* a doctrinei creștine, ca să o numim așa, este greu de precizat. Pe de altă parte, documentul care păstrează mărturisirea de credință nu-i aparține direct, ci lui Auxentiu, un antinicean fervent și semiarian convins⁴⁹. Poate nu este deplasat să amintim că el a redactat acest act după ce a fost nevoit să plece din scaunul episcopal de Durostorum în urma Sinodului II Ecumenic din 381⁵⁰ și să se refugieze la Milan, la curtea împărătesei Iustina, mama lui Valentinian II, aderentă fidelă a formulei adoptată la sinodul de la Rimini (359)⁵¹. Or, nu ar fi exclus ca formula respectivă să fi fost impregnată cu „ceva mai mult“ arianism în momentul redactării ei de către Auxentius. Cu alte cuvinte, conținutul, în mare, să-i aparțină lui Ulfila, iar forma și anumite definiții, fostului episcop de Durostorum. Oricum, între semia-

⁴⁸ Deși ar trebui să ne întrebăm și cât de capabilă era limba gotică la acea vreme pentru ca ea să poată exprima atât de fidel aceste raporturi de asemănare sau de identitate.

⁴⁹ Scrisoarea despre Ulfila este scrisă de Auxentiu între 381 și 397, cf. FHDR, II, p. 111, nota introductivă.

⁵⁰ Printre cei 150 de participanți la sinod s-au numărat și Gerontius (Terentius) de Tomis și Martirius (Martyrius) de Marcianopolis. Aceștia, alături de Nectarie de Constantinopol, Timotei al Alexandriei, Pelagius de Laodiceea, Diodor de Tars, Amfilohie de Iconium, Optimus de Antiohia, Helladius de Cezareea, Otreius de Melitene și Grigore de Nyssa erau, potrivit decretului din 30 iulie 381 dat de împăratul Teodosie I, cei zece garanți ai doctrinei ortodoxe în Imperiul Roman. Vezi: *Codex Theodosianus*, XVI, 1, 3, apud Périclès-Pierre Joannou, *La législation impériale et la christianisation de l'Empire Romain (311-476)*, Orientalia Christiana Analecta, 192, Roma, 1972, p. 81; Sozomen, *Istoria Bisericească*, VII, 9, 6, FHDR, II, p. 227; E. M. Popescu, *Bretanion și Gerontius (Terentius). Două mari personalități ale Tomisului în secolul al IV-lea d. Hr.*, ST, 40, 2, 1988, p. 121-122.

⁵¹ Jacques Zeiller, *Les origines chrétiennes dans les provinces danubiennes de l'Empire Romain*, Paris, 1918, p. 338.

rianismul oficial și *interpretatio ulfiliana* a doctrinei creștine pe care o propune Erbiceanu, este diferență⁵².

Nu putem încheia studiul de față fără să luăm în calcul și argumentele aduse de T. Diaconescu din folclor, în special din colinde, unde el consideră că „nașterea trupească a **Fiului** și creația universului oglindite într-o ordine cronologică inversă față de Biblie”⁵³ reprezintă, de fapt, ecoul popular al prediciei ariene a lui Ulfila, conservată peste veacuri de autorii anonimi. În acest sens, el consideră că peste vechile mituri cosmogonice păgâne solare sau agrare s-a suprapus sărbătoarea creștină a Creatului din doctrina eclectică a lui Ulfila, în care este vorba de un *deus creatus* cu rol de *creator mundi*, pentru ca, ulterior, sărbătoarea Creatului să fie înlocuită, oficial, cu cea a Născutului, dar ea să rămână cu denumirea populară de Crăciun⁵⁴. La această concluzie a ajuns autorul considerând că „pentru a înțelege bine acest adevăr istoric, trebuie să renunțăm: 1. la mitul unui creștinism primar pur ortodox, 2. la ideea unui creștinism daco-roman separat de goți, 3. la ipoteza că numele **Crăciun**, oglindind o erezie, este de sorginte populară”⁵⁵.

Mai întâi de toate, textele acestor colinde populare spun că *Fiul se naște* iar apoi că *El face cerul și pământul*⁵⁶. Efectuând o analiză gramaticală a acțiunilor în cauză, constatăm că avem de a face cu un mediu-reflexiv *se naște* și nu cu un pasiv *este născut* sau *este făcut*, pentru ca, apoi, acțiunea Sa să fie înregistrată ca un activ *face cerul și pământul*. Absența unei acțiuni la care Fiul să participe pasiv în ceea ce privește nașterea și participarea Sa activă la crearea lumii nu intră în contradicție cu doctrina Bisericii. Pe scurt, învățătura de credință așa cum reiese din versurile colindelor este ortodoxă, expusă în manieră populară.

Nu credem că mai este necesar să reluăm dezbaterile asupra suprapunerii dintre *dies Natalis Christi* peste *dies creationis Christi*, întrucât, din perspectiva discuțiilor teologice, așa cum am arătat mai sus, acest fenomen nu ar fi putut avea loc. În schimb, nu este exclus ca sărbătoarea creștină a Nașterii Domnului să se fi suprapus peste un *Crăciun* de sorginte romană sau chiar preromană⁵⁷. În acest context foarte complex, avem de a face cu mai multe fenomene. În primul rând, este

⁵² Nu dorim, nici pe departe, să facem apologia ortodoxiei lui Ulfila, dar această insistență a autorilor ortodocși, ni se pare demnă de luat în calcul, întrucât este totuși vorba de *apostolul goșilor arieni* și nu de un simplu episcop care la o anumită dată a adoptat arianismul.

⁵³ T. Diaconescu, *op. cit.*, p. 59.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 61.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 52.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 60.

⁵⁷ Este binecunoscută rezistența populației rurale la noile curente religioase. În provinciile cucerite, a existat această reținere în ceea ce privește cultul marilor divinități romane, mult mai profundă fiind fidelitatea față de vechile divinități locale. La rândul ei, Biserica a fost nevoită să substituie credințele tradiționale locale cu forme religioase care să emoționeze imaginația și sensi-

vorba de disocierea dintre sărbătorile creștine Epifania și Nașterea Domnului⁵⁸. În al doilea rând este vorba de suprapunerea și asimilarea sărbătorilor păgâne de către cele creștine. În ceea ce privește disocierea sărbătorilor creștine și stabilirea de către Biserică a *Dies Natalis Christi* la 25 decembrie, este de comun acord că acest fenomen s-a petrecut pentru a contracara două culte antice: cultului lui *Mithra* și cultul lui *Sol Invictus* oficializat de către Aurelian (270-275). Încă din vremea Sfântului Iustin Martirul și Filosoful acesta a sesizat o asemănare între Euharistia creștină și ritualul euharistic mithraic, spunând că „*demonii răi imitând acest lucru* (Euharistia creștină n.n.) *au transmis că aceasta are loc și în misterele lui Mithra, deoarece și aici, în slujbele pe care le săvârșesc cu prilejul inițierii cuiva, i se pune înaintea pâine și un pahar cu apă însoțite de unele formule*”⁵⁹. Totodată, cultul său conservă și unele aspecte ale personalității zeului cu referințe celeste și solare în legătură cu dreptatea divină de care se va bucura credinciosul⁶⁰. Probabil că aceste conotații solare l-au îndemnat pe Aurelian să oficializeze cultul lui *Sol Invictus* care, în definitiv, nu are a face nimic cu mithraismul⁶¹. Așa cum s-a stabilit, această disociere se produce anterior consemnării sale de către sursele literare, ea fiind atestată pentru prima dată la Roma către anul 336 în *Depositio martyrum*⁶². Paralel cu acest fenomen intervin și suprapunerea și asimilarea sărbătorilor păgâne de către cele creștine. Fenomenul este deosebit de complex și, probabil, s-a desfășurat pe o durată de timp mai îndelungată, Biserica reușind să asimileze și să creștineze total sau parțial manifestările legate de sărbătorile păgâne. Este evidentă, credem noi, înlocuirea lui *Sol Invictus* cu *Hristos, Soarele Dreptății*⁶³. În altă ordine de idei, conflictul dintre *Sol* și *Hristos* ține mai mult de aspectul oficial al

bilitatea locală. Cf. Jean Gaudemet, *L'Église dans l'Empire Roman (IV-V siècles)*, t. III, Paris, 1958, p. 89-90.

⁵⁸ Ene Braniște, *Liturgica Generală*², București, 1993, pt. sărbătoarea Nașterii Domnului, p. 157-161, iar pentru Epifanie. 163-164.

⁵⁹ Sfântul Iustin Martirul și Filosoful, *Apologia I*, PSB, 2, București, 1980, p. 71.

⁶⁰ G. Sfameni Gasparro, *Mithra – Mithraisme*, DECA, 2, p. 1654-1655.

⁶¹ Robert Turcan, *Culte orientale în lumea romană*, București, 1998, p. 276, vezi și nota 131.

⁶² V. Saxer, *Noel (Fete de ...)*, DECA, 2, p. 1758.

⁶³ Troparul Nașterii ni se pare destul de sugestiv din acest punct de vedere: *Nașterea Tă, Hristoase Dumnezeul nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței, că întru dânsa cei ce slujeau stelelor, de la stea au învățat să se închine Ție, Soarele Dreptății și să Te cunoască pe Tine, Răsăritul cel de Sus, Doamne, mărire Ție* (s.n.). În acest imn de slavă al Nașterii Mântuitorului aluziile la soare, răsărit, stele, etc., nu fac decât să confirme acest conflict al creștinismului cu cultul lui *Sol*. Totodată, folosirea acestor epitete la adresa lui *Hristos*, nu trebuie interpretată ca o asimilare a epitetelor zeului păgân, întrucât ele au fost preluate din Sfânta Scriptură. Astfel, profetul Maleahi spune „*Dar pentru voi, cei ce vă temeți de numele Meu, va răsări Soarele dreptății, ...*” (Maleahi 4, 2), Zaharia, tatăl Sfântului Ioan Botezătorul îl numește pe *Hristos: Răsăritul cel de Sus* (Luca 1, 78-79), iar bătrânul Simeon îl vedea ca fiind *Lumină spre descoperirea neamurilor* (Luca 2, 32)

problemei, în vreme ce aspectul popular vizează, mai degrabă, conflictul dintre Hristos și Mithra. În acest cadru trebuie luată în discuție nașterea din piatră a zeului persan. Analiza mai atentă a informațiilor oferite de către Evangheliile Canonice, unde se spune că Hristos s-a născut în iesle (Lc. 2, 7; 12; 16), a cultului nașterii lui Mithra în peșteră, a iconografiei creștine în care Mântuitorul Hristos apare culcat într-o iesle ce se găsește într-o peșteră și a datelor oferite de evangheliile apocrife (ex. Protoevanghelia lui Iacov⁶⁴, XVIII, XIX) în care se spune că Pruncul Iisus s-a născut în peșteră, poate fi o dovadă destul de clară, credem noi, că această interacțiune a avut loc în întreg Imperiul Roman și nu doar în mediul daco-roman din Gothia Romana. Este posibil ca creștinii de la nord de Dunăre doar să fi preluat această imagine prin intermediul diverselor căi de comunicare cu cei din Imperiu, asupra cărora nu credem că este necesar să insistăm. După cum am amintit mai sus, în cultul ordinar mithriaștii foloseau pâinea și apa. Când este vorba de consumul ritual de carne, cel mai probabil aceasta provenea de la animalele sacrificate anterior, asemănătoare celei pe care ceilalți păgâni o găseau în piețe. În mod excepțional, se admite că se săvârșeau și sacrificii directe ale unor animale care apar pictate în procesiune pe pereții mithreului descoperit la Roma sub Santa Prista. Este vorba de **porc** (s.n.), taur, cocoș și berbec⁶⁵. În acest context ne întrebăm dacă nu cumva sacrificarea porcului de Crăciun⁶⁶ și prezența unui tip de colinde care se referă la *nașterea lui Hristos din piatră* nu reprezintă ecourile unei astfel de interacțiuni culturale și religioase antice care s-a petrecut în întregul Imperiu Roman și mai poate fi sesizată vag în secolul XXI⁶⁷. În consecință, considerăm că, până la alte argumente mai convingătoare, denumirea *Crăciun* trebuie lăsată încă în sfera conceptelor populare, pentru că nu se poate stabili cu certitudine originea ei cultă, bisericească cu semnificație ariană, așa cum a propus T. Diaconescu⁶⁸.

Ceea ce nu am înțeles este de ce autorul a solicitat renunțarea la *ideea unui creștinism daco-roman separat de goți*, citând un fragment din lucrarea lui Păr-

⁶⁴ *Evangheliile Apocrife*, Traducere, studiu introductiv, note și prezentări de Cristian Bădiliță, București, 2002, p. 42-43.

⁶⁵ Robert Turcan, *op. cit.*, p. 266, vezi și n. 107.

⁶⁶ Practică pe deplin confirmată în cadrul ciclului sărbătorilor de iarnă la români, care nu are absolut nici un fundament creștin.

⁶⁷ Al. Rosetti, *Colindele religioase la români*, Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare, XL, Ședința din 5 dec. 1919, extras. Tipul 25 înregistrat de Rosetti și anume cel care se referă la *nașterea lui Hristos din piatră* constituie, după părerea noastră, un bun exemplu de astfel de interacțiune dintre cele două culte în lumea romană. Nu ar fi de prisos, credem noi, analizarea acestui tip de colind românesc, din perspectiva pătrunderii creștinismului, a moștenirii și influenței păgâne și a continuității romanice și creștine la nord de Dunăre.

⁶⁸ T. Diaconescu, *op. cit.*, p. 53.

van⁶⁹, care a văzut lumina tiparului la 1911, și nu a luat în calcul lucrările mai recente despre creștinismul primar pe teritoriul României pe care le citează din plin în aparatul critic de la începutul studiului său, începând cu nota 77. Chiar și după o simplă lecturare a lucrărilor de istorie bisericească, autorul ar fi putut constata că evoluția creștinismului daco-roman nu a fost separată de goți, evident, pentru perioada când aceștia au locuit în spațiul de la nord de Dunăre. De fapt, parcurgând introducerea lucrării lui Pârvan autorul putea sesiza că aceasta se doarește a fi „o simplă **pildă** despre legăturile indisolubile între trecutul **roman** și prezentul **român**”⁷⁰ (de fapt, el aceasta dorea să demonstreze). Motivele pentru care Pârvan a devenit *normativ* în cercetarea creștinismului românesc au fost altele.

Ar mai rămâne, așadar, renunțarea la *mitul unui creștinism primar pur ortodox*, dar și aici discuția trebuie nuanțată. Evident, nu putem exclude prezența unor elemente străine credinței ortodoxe la nord de Dunăre⁷¹, de vreme ce întreagul Imperiu a fost frământat de disputele dintre arieni și ortodocși, o serie de scaune episcopale de pe linia Dunării erau ocupate de episcopi arieni și prezența lui Audius este atestată documentar⁷² în stânga fluviului în țara goților. Vrem, deo-

⁶⁹ V. Pârvan, *Contribuții epigrafice la istoria creștinismului daco-roman*, București, 1911, p. 197.

⁷⁰ *Ibidem*, p. X

⁷¹ Em. Popescu, *Creștinismul în Eparhia Buzăului...*, p. 271: „Ținând seama de documentarea de care dispunem astăzi, credem că se poate afirma că au existat și arieni printre goții creștini din stânga Dunării...”, dar, „... ceea ce interesa conducerea Imperiului și a Bisericii era, în primul rând, creștinarea goților, nu câștigarea lor pentru vreo formulă dogmatică greu accesibilă și poporului de rând din capitală și din provincii, dar pentru o populație barbară.”

⁷² O mărturie prețioasă în acest sens ne-o oferă Sfântul Epifanie de Salamina în tratatul său „*Împotriva celor optzeci de erezii*”, unde vorbește despre audieni. Întemeietorul acestei secte era un oarecare Audius, originar din Mesopotamia, care nu recunoștea hotărârile de la Niceea în legătură cu data sărbătoririi Paștelui, dar avea și anumite concepții proprii în legătură cu întruparea Fiului lui Dumnezeu. Întrucât poziția sa a adus tulburare în Biserică, împăratul Constantius al II-lea l-a exilat „în părțile Scitiei” (εις τὰ μέρη της Σκυθίας), dar după câțiva ani „părtunde adânc și în interiorul țării goților” (εις τὰ εσωττερα της Γοθίας). Activitatea audienilor în Goția este inflorescentă; aceștia înființează mănăstiri „și orice faptă care se petrece în mănăstirile audienilor este frumoasă” (καὶ τὰ πάντα αὐτῶν ἐν τοῖς αὐτῶν μοναστηρίοις καλῶς φέρεται). O atare mărturisire venită din partea Sfântului Epifanie, recunoscut prin duritatea cu care a luptat împotriva erezilor și a apărut ortodoxia, făcând din aceasta țelul vieții sale, nu poate duce decât la concluzia că audienii nu erau foarte departe de ortodoxie. În sprijinul acestei idei mai putem aduce și faptul că autorul îi desemnează cu termenul de „schismatici”, în sensul de separați de Biserică, și nu cu cel de „eretici”, adică ieșiți din comuniunea Bisericii (cum erau arienii). Urmașul lui Audius este Uranios, tot din Mesopotamia, care „i-a atras de partea sa și pe câțiva inși din țara goților pe care i-a sfințit episcopi. (S-au mai alăturat) și alți episcopi, printre care Silvanus”. Cf. Epiphanius, *Despre schisma audienilor*, FHDR, II, p. 173-175. Despre activitatea audienilor în nordul Dunării, vezi: V. Pârvan, *op. cit.*, p. 156, J. Zeiller, *op. cit.*, p. 419; 438-440, I.G. Coman, „Aria misionară” a Sfântului Niceta de Remesiana, BOR, 5-8, 1948, p. 350, Idem, *Misionari creștini în Scitia Mică și în Dacia în secolele III-VI*, Mitropolia Olteniei, 4-6, 1979, p. 264, I. Rămureanu, *Mișcarea audienilor în Dacia Pontică nord-dunăreană*,

potrivă, să subliniem un aspect care de mult a fost sesizat de către critica istorică, dar este destul de puțin valorificat de istoriografia românească. În momentul în care trata despre martirii goți, Delehay⁷³ remarcă faptul că toți martirii, ale căror moaște erau transferate din nordul Dunării în Imperiu, purtau o anumită marcă a ortodoxiei lor. Chiar dacă excludem mărturia Fericitului Augustin⁷⁴ potrivit căreia Athanaric a persecutat doar ortodocși, nu credem că trebuie trecut atât de ușor peste faptul că Sfântul Sava este ὀρθὸς τῆ πίστει, regina Gaatha, care va transporta în Imperiu moaștele Sfinților Batustes și Vercas și ale celorlalți 26 arși într-o biserică din porunca lui Vingurich, este χριστιανὴ καὶ ὀρθόδοξος⁷⁵,

sec. IV-V, BOR, XCVI, 1978, 9-10, Ion Barnea, *Romanitate și creștinism la Dunărea de Jos*, în Symposia Thracologica, Al XII-lea Simpozion Național de tracologie, 7, 1989, p. 170, Emilian Popescu, *Ierarhia ecleziastică pe teritoriul României. Creșterea și structura ei până în secolul al VII-lea*, BOR, CVIII, 1-2, 1990, p. 157, Idem, *Creștinismul în Ep. Buzăului...*, p. 267-268.

⁷³ Hippolyte Delehay, *Saints de Thrace et de Mésie*, Analecta Bollandiana, XXXI, Bruxelles, 1912, p. 161-300, extras.

⁷⁴ Augustin, *De civitate Dei*, XVIII, 52: *Nisi forte est persecutio computanda, quando rex Gothorum in ipsa Gothia persecutus est christianos crudelitate mirabili, cum ibi non essent nisi catholici, quorum plurimi martyrio coronati sunt*, apud H. Delehay, *op. cit.*, p. 275.

⁷⁵ În critica modernă au apărut opinii potrivit cărora epitelele *creștină* și *ortodoxă* atribuite reginei Gaatha sunt interpretabile. Dacă, în raport cu păgânismul majorității goșilor nu sunt probleme, ea este *creștină*, acestea apar în momentul valorificării *ortodoxiei* ei; termenul trebuie înțeles în sensul pe care îl avea după decretul din 381, sau din punctul de vedere al unui roman conservator, adică de arian? Astfel, se pune în discuție și confesiunea celor 26 de martiri ale căror moaște au fost transportate de ea la Cyzic, unde încă existau arieni; cf. Herwig Wolfram, *Histoire des Goths*, Paris, 1990, p. 95-96. Dificultatea a apărut în momentul în care în fragmentul de calendar gotic la data de 29 octombrie apar numele *Batwin* și *Werekam*, care au fost imediat identificați cu Βαθουύσις și Ουήρηκας din Sinaxarul Bisericii Constantinopolitane la ziua de 26 martie (cf. Delehay, *op. cit.*, p. 275-278). De vreme ce fragmentul de calendar a fost descoperit pe un exemplar al unei Biblii gotice și este redactat în limba gotică, s-a dedus că ar putea fi vorba de niște goți arieni care au primit cununa martirică în timpul persecuției lui Atanaric. Această interpretare prezintă totuși un inconvenient: ar fi permis autoritățile imperiale transportul moaștelor unor arieni în perioada 383-392, ținând seama de același decret din 381? Făcând un paralelism cu situația din cazul Sfântului Sava Gotul, constatăm că în acțiunea de transfer nu au fost implicate doar autoritățile bisericești, direct interesate, ci și cele civile, în cazul de față Iulius Soranus, *Dux Scythiae*. Gaatha este într-adevăr o autoritate politică, însă doar în cadrul tribului pe care îl conducea alături de fiul său Arimir, în calitate de coregent al lui Vingurich. Ea ar fi trebuit să fie o persoană mult prea influentă pentru a putea ocoli într-atât de mult autoritățile romane și să efectueze un transport cu un număr, totuși, impresionant de moaște. Personal, consider că această dilemă își poate găsi rezolvarea printr-o explicație mult mai simplă. Prezența numelor celor doi martiri atât în calendarul arian cât și în cel ortodox putea să apară în contextul creștinării goșilor, sau, mai precis a adoptării formulei ariene de către aceștia. Momentul decisiv în care aceștia au optat pentru arianism l-a reprezentat anul 376, când tervingii conduși de Alaviv și Fritigern au cerut azil în Imperiu, iar clauza religioasă a făcut parte integrantă din tratatul prin care Valens le permitea să se stabilească la sud de Dunăre (v. Peter Heather, *The Crossing of the Danube and the Gothic Conversion*, Greek – Roman and Byzantine Studies, 27, 3, 1986, p. 289-318.). Din grupul acestor refugiați făceau parte atât creștini cât și păgâni (cf. Eu-

Sfântul Nichita este unul dintre ucenicii episcopului Teofil al Gotiei care a semnat condamnarea lui Arie la primul Sinod Ecumenic⁷⁶. Din păcate, acestea sunt mărturiile documentare pe care nu trebuie să ne permitem să le ignorăm.

Așadar, observăm că, în afară de considerațiile de ordin filologic și etimologic, asupra cărora ne declinăm competența, teoria lui T. Diaconescu nu se poate susține cu certitudine, din punct de vedere teologic și chiar și istoric. Chiar dacă *realitățile lingvistice trebuie dissociate de realitățile semantice*, așa cum propune autorul⁷⁷, trebuie să atragem atenția că aceleași *realități lingvistice* nu trebuie separate de *definițiile dogmatice*. Crearea Fiului de către Tatăl, potrivit doctrinei ariene, nu excludea nașterea Sa din Fecioară. Autorul nu este foarte explicit în ceea ce privește modalitatea prin care sărbătoarea *Nașterii Domnului* din Fecioara Maria a devenit sărbătoarea *Nașterii/Creației Fiului din/de către Tatăl*. Așa cum spuneam mai sus, aceste două evenimente au fost percepute foarte diferit de Biserică și niciodată confundate.

Evident, nu ne pronunțăm împotriva derivării termenului *Crăciun* din *creatio*, evoluție care, din punct de vedere lingvistic, pare cea mai logică, dar nu înțelegem cum *dies natalis*, cunoscută de creștini înainte de apariția arianismului, a fost înlocuită de *dies creationis Creatoris*, din care a evoluat *Crăciun* în cadrul romanității balcanice, pentru ca apoi să fie iar înlocuită de *dies natalis*, deoarece îi lipsește fundamentul teologic chiar în arianism.

Din acest motiv, credem noi, teoria de față nu se poate susține pe baza argumentelor aduse și trebuie fie eliminată din dosarul discuțiilor în ceea ce privește imprimarea acestei semnificații semantice termenului *Crăciun* în terminologia religioasă românească, fie corectată în conformitate cu evenimentele istorice bisericesti și evoluția învățaturii Bisericii Creștine Universale.

napius din Sardes, *Istoria după Dexip*, Fragm. 55; FHDR, II, p. 245). Cum persecuția a avut loc în perioada 369-372, este natural ca numele acestor martiri să fi pătruns în calendarele creștinilor din Goția. Din perspectiva ortodocșilor, martirii erau ortodocși, întrucât goții au adoptat arianismul în urma trecerii Dunării în 376 și a tratatului cu Valens (Augustin, supra, n. 74; Orosius, *Istoria împotriva păgânilor în șapte cărți*, VII, 33, 19, FHDR, II, p. 197; Socrates, *Istoria Bisericească*, IV.33.4; FHDR, II, p. 219). Din perspectiva goților, aceștia erau arieni, deoarece au pățimit împreună, prigoana fiind tocmai motivul pentru care unii dintre ei s-au decis să se refugieze în Imperiu. Opera misionară a lui Ulfila dezvoltată ulterior asupra refugiaților goți nu a fost resimțită ca o schimbare a mărturisirii de credință, mai ales că se făcea în limba proprie, de către unul dintre ei. Cum, din punctul de vedere arian, Ulfila a fost arian de la început, toată aria sa de misiune devenea, implicit, ariană (Philostorgius, *Istoria Bisericească*, II.5, FHDR, II, p. 201; Auxentius de Durostora, *Scrisoare despre credința, viața și moartea lui Ulfila*, FHDR, II, p. 111-113). Goții nu au făcut nimic altceva decât să păstreze, în calendar, amintirea fraților lor care au suferit moarte martirică; ortodocșii i-au inclus în calendarul lor, pentru că, în momentul pățimirii, goții nu adoptaseră arianismul.

⁷⁶ Delehay, *op. cit.*, p. 283; pentru aria misionară a episcopului Teofil al Gothiei, vezi Em. Popescu, *Theophilus Gothiae* ... p. 73-81; Christianitas Daco-Romana, București, 1994, p. 178-186.

⁷⁷ T. Diaconescu, *op. cit.*, p. 53.

Patologiile manipulării sectare

Preot lect. dr. Gheorghe Istodor

Fenomenul de alienare mentală¹, generat de punerea în practică a diverselor tehnici de manipulare, dă naștere la o serie de semne semiologice, pe care specialiștii le-au grupat în două categorii: individuale și de grup.

A. Patologii individuale

La orice fel de practici s-ar recurge (fizice sau psihice), manipularea generează sau uneori semnaleză o serie de boli psihice, care intră în sfera de activitate a psihiatriei, necesitând, de cele mai multe ori, un tratament de lungă durată.

Aceste patologii sunt de trei tipuri:

1. Fenomene depresive

Depresia este o boală nervoasă morbidă caracterizată printr-o modificare profundă a trăirilor afective, a umorului în sensul tristeții, o stare de tristețe morală și încetineală psiho-motorie, întreținând la subiect o dureroasă impresie de neputință globală de fatalitate disperată.²

Fenomenele depresive pot avea o dublă origine: pe de o parte sunt generate de incapacitatea adeptului de a se supune constrângerilor sectei și de imposibilitatea de a satisface dubla legătură, reprezentată de integrarea socială și de apartenența la sectă; pe de altă parte, aceste fenomene sunt generate la ex-adept de rezultatul carențelor afective induse de ruptura cu secta și de absența oricărui sistem de referință, odată ce renunțase, ca urmare a manipulării la sistemul axiologic comun (al societății) și, pe deasupra, acum abandonează și înlocuitorul, ideologia sectei.

¹ *Le Grand Dictionnaire de Psychologie*, sous la direction de Henriette Bloch, Roland Chemana, Alain Gallo, Pierre Leconte, Jean-Francois Le Ny, Jacques Postel, Serge Moscovici, Maurice Ruchlin, Eliane Vurpillot, Larousse. Paris, 1991, p. 31-32 ; alienare mentală-tulburare gravă și prelungită a activității psihice, aproape de ceea ce înțelegem prin nebunie și maladie mentală, în care cel în cauză pierde contactul cu realitatea și cu semenii și suferă o puternică depreciere a libertății morale.

² *Dictionnaire usuel de psychologie*, sous la direction de Norbert Sillamy, Bordas, Paris, 1993, p. 196-198.

Manifestările anxio-depresive pot îmbrăca forme variate mergând de la banala depresie psihică și melancolie până la accese de panică și tentative de sinucidere.

a. Anxietatea sau neliniștea generalizată

Anxietatea este o stare afectivă gravă de neliniște³, caracterizată prin insecuritate, tulburare difuză psihică și fizică, de așteptare a unui pericol iminent și indeterminat în fața căruia ești neputincios⁴, care uneori este însoțită de dureri fizice.

Când părăsește secta, ex-adeptul nu reușește, pentru un timp să-și revină din starea de tensiune generală. El este permanent în așteptarea pedepsei pentru „trădarea“ sa, care nu este lipsită de fundament⁵, și se găsește într-un dezechilibru amețitor, între vechea și noua situație. Astfel, el constată cu neliniște, că perioada petrecută în mijlocul sectei s-a soldat cu extrema deteriorare a legăturilor familiale și sociale și chiar cu consecințe în propriul sau psihic, de care se simte responsabil. Întoarcerea la realitate este însoțită de o problematizare a tuturor „adevărurilor“ în care a fost inițiat de-a lungul anilor petrecuți în sânul sectei.

Ex-adeptul se lovește de o dublă incapacitate: de a admite că procesul sectar i-a dăunat și că lucrurile de folos învățate, puteau fi dobândite și fără a suporta suferințele impuse de sectă. El este într-o teribilă așteptare a unei noi suferințe și vigilența îl îndeamnă să se îndoiască de oricare alternativă îi este propusă și de orice tentativă de a-i câștiga încrederea, în timp ce el însuși se îndoiește de capacitatea de a se reintegra în realitate.

b. Accesele de panică

Panica este o criză acută de angoasă, generată de evenimente care afectează grav existența, confortul și stările afective⁶ și care uneori poate atinge grade extreme de gravitate, astfel că cel lovit de panică trăiește, efectiv, în imaginarul creat de sectă.

Amintirea situațiilor trăite în sectă și izbirea brutală cu realitatea, pot provoca veritabile accese de panică, în care ex-adeptul este convins de neputința de a lupta contra sechelelor existenței sale. Persoana în cauză ajunge să se teamă că va înnebuni, că va fi agresat sau că nu va putea reintra în contact cu realitatea. Aceste senzații sunt deseori însoțite de tulburări somatice: transpirație, palpitații etc.

c. Starea permanentă de stres

Stresul este o stare a organismului de suferință, uzură, zgomot, permanent, temperaturi excesive, infecții, provocată de condițiile neprielnice, nocive, agre-

³ *Dicționar Enciclopedic de Psihologie*, coordonare Ursula Șchiopu, autori: Tinca Crețu, Rodica Demetrescu et al., secretariat Aurel Taflan, Dorin Carantină, Editura Babel, București, 1997, p. 386-387.

⁴ *Dictionnaire usuel de psychologie*, op. cit., p. 316.

⁵ Jean- Marie Abgrall, *Les sectes de l'apocalypse: gourus de l'an 2000*, Calmann-Levy, Paris, 1999, p. 69;75; mormonii afirmau într-o vreme că pentru a-l mântui pe cel ce a părăsit secta trebuie să i se ia viața și să i se arunce sângele pe pământ; moon-iștii își „vânează“ membrii „trădători“ cu o acerbă și neobosită ură.

⁶ *Dicționar Enciclopedic de Psihologie*, op. cit., p. 503-504.

sive, cărora individul trebuie să le facă față.⁷ Această stare este direct legată, la adeptul sectar, de agresiunile provocate de sectă (înainte sau după părăsirea ei), care au lăsat o puternică amprentă asupra subiectului și este declanșată de diversele situații agresive ale cotidianului, invadând complet individul (în special prin vise repetate-coșmare).

Toate acestea determină o reducere a interesului pentru lumea exterioară și pentru alte persoane, altfel spus o repliere în sine, și o severă restricționare a sentimentelor, persoana întâmpinând grave dificultăți în a face față unor situații din cele mai banale. Acest tip de patologii se întâlnește și la adepții activi, fiind generată de obligativitatea de a ingera sisteme diferite: al sectei și al societății, antagonism agravat de conflictele familiale, profesionale și sociale, situații care supun la o extremă încordare nervii individului.

Secta nu face nimic pentru a ajuta adeptul să depășească aceste stări ba, din contră, o favorizează pentru a accentua ruptura cu mediul de viață anterior, ceea ce potențează manipularea.

2. *Conduitele nevrotice*

Pe măsură ce adeptul progresează în însușirea ideologiei sectei și mai ales în punerea ei în practică, printr-o revalorizare generală, el dezvoltă adevărate tulburări mentale de al căror caracter nefast adeptul își dă seama, dar pe care nu le poate stăpâni, tulburări numite în psihologie nevroze.⁸ Este vorba de ritualuri (ticuri) obsesive și comportamente fobice, izvorâte din preceptele sectei, care se răsfrâng asupra întregii sfere de activități a adeptului.

În funcție de gravitatea lor, ex-adeptul poate dezvolta veritabile handicapuri, care împieteză asupra reinsertiei sociale, adeptul fiind constrâns să excludă din existența sa anumite comportamente care „frâncează progresul“. Aceste fobii sunt temeri obsesive și nejustificate, ce nu pot fi controlate și anulate, chiar dacă persoana în cauză știe că sunt nefondate și neraționale.⁹

Ideologia sectară se bazează pe dihotomia interior-exterior și pe maniheismul bine-rău, întreținând la adept o frică continuă de lume, discursul sectei alimentând și etalând contradicțiile sociale. Confruntarea bruscă cu realitatea poate provoca accese anxioase, care pot avea o mare anvergură, însoțindu-se și de manifestări somatice. Astfel, medicii care au tratat copiii care au supraviețuit dramei de la Waco¹⁰ au constatat la aceștia tulburări somatice masive, în special cardiace și

⁷ Ibidem, p. 668-669.

⁸ *Dictionnaire usuel...*, op. cit., p. 463-464.

⁹ *Dictionar Enciclopedic...*, op. cit., p. 478.

¹⁰ Jean-Marie Abgrall, *La mécanique de sectes*, PUF, Paris, 1996, p. 192.

intestinale¹¹, a căror evoluție a condus la ipoteza că aveau cauze psihice. Manifestări asemănătoare s-au mai întâlnit la persoane crescute exclusiv în mediul sectar, însă într-un grad mai redus de gravitate.¹²

Fobiile sunt îndreptate într-o diversitate de direcții: persoane (în special reprezentanți ai instituțiilor statului, psihiatri, clerici), instituții (armata, Biserica), manifestări culturale, practici medicale, diverse alimente, obiecte (în special noile produse ale tehnicii moderne, produse vestimentare, ș.a.m.d.). Aceste fobii se pot îndrepta și împotriva unor etnii, rase, națiuni¹³, însă acele grupuri care adoptă asemenea atitudini se autoizolează și nu au prea mare importanță din punctul de vedere al impactului social.

Persistența inconștientă(-zată) a celor menționate mai sus plasează subiectul într-un spațiu extrem de restrâns, între prescripțiile sectare și imperativele sociale și pentru a diminua disonanța cognitivă care apare, este nevoit să adere la una din ele. Odată dobândite aceste stereotipii, renunțarea la ele devine extrem de dificilă. Ex-adeptul, chiar dacă este deplin conștient de caracterul lor aberant are mari dificultăți în a le depăși și domina, și se lasă antrenat într-o multitudine de comportamente, pe care le condamnă rațional, dar de la care nu se poate sustrage decât în urma unor eforturi îndelungate și dureroase.

Aceste tulburări pot atinge stadii mai grave: adeptul sau ex-adeptul, pendulând permanent între cele două lumi (a realității și a irealității, a societății și a sectei), poate pierde contactul cu realitatea (lucru care se poate întâmpla înainte și după părăsirea sectei), se percepe pe sine drept produsul unei mutații existențiale, are experiențe pseudo-mistice (dialogând cu forțele cosmice, divinul, extraterestrii, etc.), ajunge să trăiască permanent în oniric. Totuși situații de acest tip sunt rare în opinia specialiștilor¹⁴, în marea parte a cazurilor rezultatul final al fobiilor în plan psihic, fiind amnezii lacunare, precum reacțiile de respingere a contradicțiilor flagrante dintre imaginație și realitate, însoțite de dureri¹⁵ care nu au totuși nici un suport psihic.

3. Tulburările psihotice

Acest tip de afecțiuni au gravitatea cea mai ridicată, căci marchează momentul în care adeptul pierde complet contactul cu realitatea, necesitând tratament specializat. Psihoza este o boală psihică, care atinge grav personalitatea subiectu-

¹¹ *Ibidem*, p. 196; în special: tahicardie, aritmie, palpitații, sincope, diaree, colite.

¹² Xavier Pasquini, *Les sectes un mal de civilization*, Jacques Grancher, Paris, 1993, p. 75.

¹³ Diac. P. I. David, *Călăuza creștină-sectologie-pentru cunoașterea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului sectant*, Editura Episcopiei Argeșului, Curtea de Argeș, 1994, p. 109.

¹⁴ Irina Holdevici, *Psihoterapia tulburărilor anxioase*, Ceres, București, 1998, p. 14.

¹⁵ Jean-Marie Abgrall, *op. cit.*, p. 284.

lui¹⁶ manifestându-se în special prin tulburări ale sferei cognitive (percepție, judecată, rațiune) și afective (umor, emoții) și necesită neapărat internarea¹⁷. Totuși, această gravă disfuncționalitate psihică se altoiește pe o structură psihică anterioară fragilă și cu înclinații psihopatologice.

Tulburările psihotice, determinate de aplicarea unor tehnici de manipulare în sânul unei secte, se desfășoară conform unei progresii în etape, pe care specialiștii¹⁸ au schematizat-o astfel:

Stadiul I – repliere moderată asupra sinelui; pierderea contactului cu societatea; înclinații spre superstiție; pretenții de deținere a unor capacități paranormale (clarviziune, telepatie, al șaselea simț, ș.a.); izolare socială; iluzii recurente (senzații de prezență a unei acțiuni sau persoane absente sau decedate);

Stadiul II – debut de gândire delirantă (delirul determină o gravă alterare a raportului subiectului cu realitatea¹⁹); irupții ale iluziilor suprarealiste sectare în realitatea individului ; idei delirante bizare (nihiliste, religioase, etc.); incoerență;

Stadiul III – accentuarea trăirilor delirante; adeziune completă la realitatea ideologică sectară; apariția unei trăiri „mistice“, totuși cu menținerea contactului cu societatea ambianță; deteriorarea capacităților profesionale, a relațiilor sociale, a igienei personale ș.a.m.d.;

Stadiul IV – derealizare completă a gândirii (tulburare morbidă care dă celui atins de ea o impresie de irealitate a persoanelor și lucrurilor prezente precum și imposibilitatea evocării situațiilor și persoanelor absente²⁰), scufundare în irealitatea sectară, fără nici o capacitate critică, tulburări paranoice²¹ însoțite de sentimente de persecuție; handicap profesional, social; halucinații (de persecuție sau exaltare);

Stadiul V – destructuralizare totală (confuzie între întreg și o parte a întregului, care apare de exemplu la copii între 2 și 4 ani când aceștia nu sunt capabili să claseze diversele figuri ale unui joc pe categorii²²); trăiri paranoice sistematizate; halucinații senzoriale și kinestezice; parafrenie (delir, care în ciuda caracterului adesea extravagant rămâne compatibil cu inserția socială, compus din mecanisme

¹⁶ *Le grande dictionnaire...*, op. cit., p. 625-630.

¹⁷ *Dictionnaire usuel...*, op. cit., p. 557-560.

¹⁸ Jean-Marie Abgrall, op. cit., p. 288-289.

¹⁹ *Dicționar Enciclopedic...*, op. cit., p. 215-216.

²⁰ Henry Pieron, *Vocabulaire de la psychologie*, huitieme edition sous la direction de Francois Bresson et Gustave Durur, PUF, Paris, 1990.

²¹ *Dicționar Enciclopedic...*, op. cit., p. 505-506 – paranoia = delir sistematizat, cronic, halucinator, în care bolnavul se caracterizează printr-un orgoliu excesiv determinat de valorizarea exagerată pe care și-o autoatribuie, un exces nejustificat al stimei de sine, prin neîncredere în oameni, suspiciune, falsitatea judecăților și tendința de a persevera în propriile convingeri, chiar dacă sunt greșite.

²² *Le grand dictionnaire...*, op. cit., p. 213.

halucinatorii și imaginative, cu teme fantastice care își păstrează coerența²³; bolnavul trăiește pe rând în două lumi: universul particular sectar și lumea reală);

Stadiul VI – heboidofrenie (formă clinică a schizofreniei caracterizată prin deficiență intelectuală, dispariția sentimentului socio-familial și dezvoltarea unei tendințe antisociale²⁴); destructuralizare completă, stupoare catonică (sindrom întâlnit de obicei în demența precoce, caracterizată prin negativism, sugestibilitate, stereotipii, pierderea spontaneității și inițiativei motrice, răspuns aproape inexistent la stimulii externi²⁵); negativism; poziție catonică (fetală); rigiditate catonică.

Cele expuse mai sus au descris consecințele în plan individual ale aplicării unor tehnici psihice, nu de puține ori scăpate de sub control; aceste urmări se pot generaliza și răspândi asupra colectivității, ceea ce vom descrie în cele ce urmează.

B. Patologiile grupului

Patologiile individuale, prezentate mai sus, au drept cauze (pe lângă cele legate de aplicarea tehnicilor de manipulare) și anumite latențe ale psihicului uman care potențază aceste boli și expun individul la acestea. Există, dimpotrivă, anumite tipuri de afecțiuni (cauzate de sectă), care contaminatează comunități întregi. Acestea sunt manifestări semiologice ale fenomenului de alienare mentală și sunt semnalul periodic al activării sectelor în mijlocul unei colectivități²⁶.

1. Catarsisul grupului

Catarsisul este o metodă terapeutică destul de nouă, de eliberare de tensiuni și angoase, prin crearea unei situații de criză emoțională care determină rezolvarea problemei.²⁷ Fundamentele acestui procedeu se pot regăsi în concepția lui Aristotel despre tragedie care ar avea capacitatea de a purifica pasiunile rele, prin punerea lor în joc cu ocazia reprezentărilor de acte virtuozose și desăvârșite²⁸ și el este des folosit astăzi în practica terapeutică psihanalitică.

Sectele procedează asemănător alcătuind adevărate scenarii, cu scopul de a convinge grupul de nocivitatea unui anumit comportament sau convingeri, dând naștere la o comunitate de sentimente, la o coeziune internă, care poate îmbrăca forma unei eliberări de energie colectivă.²⁹ În acest mod, pe nesimțite o întregă

²³ *Ibidem*, p. 546-547.

²⁴ Henry Pieron, *op. cit.*, p. 204.

²⁵ *Le grand dictionnaire...*, *op. cit.*, p. 116.

²⁶ Jean-Marie Abgrall, *op. cit.*, p. 268.

²⁷ *Dicționar Enciclopedic*, *op. cit.*, p. 144.

²⁸ *Le grand dictionnaire...*, *op. cit.*, p. 118-119.

²⁹ *Ibidem*, p. 386-387

colectivitate este transformată în sensul dorit de lideri și, chiar dacă la suprafață totul pare normal, sechele psihice nu sunt deloc neglijabile, ele sedimentându-se și putând invada realul oricând. Această transformare nu are doar aspecte negative, ci poate constitui liantul care solidifică un anumit grup.³⁰

2. *Isteria colectivă*

Isteria este boala mentală caracterizată prin pierderea, mai mult sau mai puțin gravă, a funcțiilor nervoase, prin pierderea capacității de apărare a eului, pierderea controlului asupra comportamentului.³¹

Isteria este o boală foarte cunoscută, care a fost multă vreme privită ca o consecință a unei disfuncții și frustrări sexuale, ținând cont de manifestările specifice ale celor atinși de ea. În sectă, indiferent de cauzele apariției, manifestările isteriei sunt similare celor întâlnite în alte cazuri: hiperemotivitate, irascibilitate, creșterea tensiunii arteriale, ș.a.

Isteria ia naștere la un anumit individ și se transmite la întregul grup, putând fi interpretată drept semn al manifestării supranaturalului. În sânul sectei contagiunea este foarte accentuată, astfel că comportamentele și izbucnirile unui membru se pot transmite colectivității.

3. *Transa colectivă*

Transa colectivă se aseamănă cu isteria și diferă de ea doar prin mai pronunțata exteriorizare, aproape fără nici o frână, și prin faptul că este mai organizată. Astfel, ea poate îmbrăca forma unor rituri șamanice bucurându-se de un prestigiu la care isteria nu poate ajunge.³²

Extaz pentecostal și manifestare fundamentalistă islamică

De cele mai multe ori transa se grefează în funcție de cultura în care se situează sau grupul în care apare, ia forma fenomenelor de tip mediumic, cum ar fi de exemplu „posesiunile Duhului Sfânt“ ale pentecostalilor, contorsiunile fizice ale adeptilor sectei Aum pentru a ajunge la levitație, asemenea liderului Shoko Asahara, sau diversele manifestări ale sectelor satanice. Adeptilor supuși unor tehnici corespunzătoare li se poate modifica conștiința în asemenea măsură încât pierd contactul cu realitatea, substituindu-și comportamente și automatisme ale celorlalți membri ai grupului, sau se scufundă toți într-o transă vecină hipnozei.

³⁰ *Dicționar Enciclopedic, op. cit.*, p. 145.

³¹ *Ibidem*, p. 386-387.

³² Jean-Marie Abgrall, *op. cit.*, p. 276.

4. *Delirul colectiv*

Delirul este ruptura dintre subiect și realitate³³ fenomen care animă în permanență grupurile sectare, chiar dacă are intensitatea scăzută. Motivele care alimentează delirurile colective sunt, în general, investite cu o puternică coloratură supranaturală și întăresc coeziunea grupului prin sentimentul unei comuniuni elitiste.³⁴

5. *Sinuciderea colectivă*

Dacă precedentele patologii pot rămâne la stadiul de bizarerii fără prea mare importanță, această ultimă consecință produce hecatombe umane, așa cum s-a întâmplat în numeroase secte (Templul Popoarelor, Templul Soarelui, ș.a.).

Sinuciderile colective nu sunt apanajul finalului de secol XX : în timpul împăratului chinez Chiang-Huang-Ti, cel care a construit Marele Zid, 600 de literați s-au sinucis din cauza deciziei împăratului de a distruge toate manuscrisele din Imperiu, în secolul I î.H. aproximativ 1000 de sclavi s-au sinucis pentru că răscoala lor (condusă de Salvius și Atenius) era pe punctul de a fi înfrântă, la finele celebrului asediu de la Masada 12.000 de evrei s-au sinucis, în 1944 în jur de 400 de prizonieri japonezi și-au făcut harakiri la aflarea veștii iminentei înfrângerii a Japoniei.³⁵ Toate acestea au fost însă acte disperate ale unor oameni, care constatau cu groază și durere că întregul univers li se prăbușea, că nu mai aveau pentru ce sau nu mai meritau să trăiască. Sinuciderile în care au fost implicate secte, din care majoritatea au avut caracter colectiv, nu prezintă deloc aceste trăsături ; adepții, care și-au pus capăt vieții, nu trăiau drame de natura celor invocate mai sus. Putem spune că o mare parte din decizia sinucigașă se datorea liderului care reușește într-un timp extrem de scurt, să inoculeze adepților justețea și sublimitatea actului sinucigaș (practic Jones și-a convins adepții în 2 ore!). Nu este vorba de sinucideri clasice, care constituie finalizarea unei trăiri depresive accentuate ci ele îmbracă semnificații sacrificiale și soteriologice. Astfel adepții lui Jim Jones sau Luc Jouret și-au pus capăt vieții pentru a ajunge la unirea cu divinitatea, care în cazul Templului Soarelui este o cometă. Instinctul de autoconservare reprezintă o piedică deloc neglijabilă în calea acestui act³⁶; are astfel loc o acerbă luptă între tendința dominatoare a liderului și dorința de viață a adeptului, din care iese învingător ultimul, ceea ce subliniază odată în plus eficacitatea acestor tehnici de manipulare.

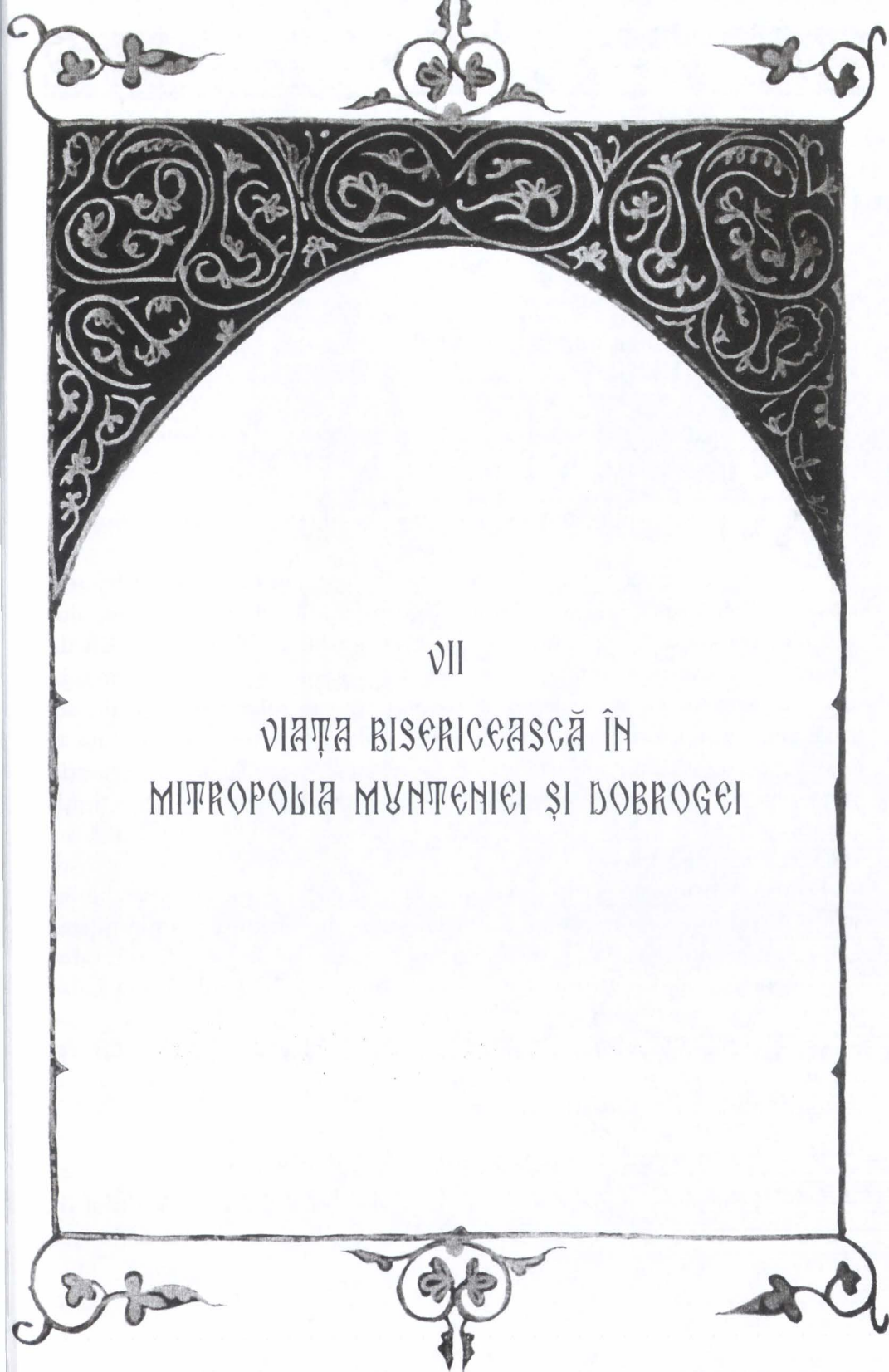
Oricare ar fi motivele interne sau externe unor asemenea fapte, ele au oripilat opinia publică și au arătat cât de simplu poate fi manipulat adeptul sectar.

³³ *Dicționar Enciclopedic...*, op. cit., p. 215.

³⁴ Jean-Marie Abgrall, op. cit., p. 277.

³⁵ Martin Monestier, *Suicides. Histoires, techniques et bizaveries de la mort volontaire, des origines a nos jours, le cherche midi editeur*, Paris, 1995, p. 44-46.

³⁶ Sorin M. Rădulescu, *Sociologia devianței. Teorii, paradigme, arii de cercetare*, Editura Victor, București, 1998, p. 127.

VII

VIATA BISERICESCA ÎN
MITROPOLIA MUNTENIEI ȘI DOBROGEI

„Ca bucuria voastră să fie deplină“

Sfințirea bisericii Sfintei Mănăstiri „Duminica Sfinților Români“ din incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

Preot Gheorghe Pop

Împlinirea unei dorințe sfinte

Pătruns de înaltul simțământ al responsabilităților pastoral-misionare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în timpul slujirii de peste o jumătate de veac a Bisericii și a neamului, a răspuns cu toată jertfelnicia chemării slujirii lui Hristos și a oamenilor, înscriind în cartea timpului nenumărate împliniri rodnice în ogorul Bisericii străbune. Din bogata paletă de lucrări ziditoare de suflet înfăptuite în sânul Bisericii: prezența slujitorilor în toate sectoarele vieții sociale unde se simte nevoia alinării suferințelor, spitale, armată, penitenciare, orfeline și continuând cu alte activități stringente, cum ar fi: asistența socială, învățământul teologic și religios din școlile de stat, educația moral-religioasă a tineretului, relațiile ecumenice cu alte Biserici și Organizații neortodoxe, zidirea de noi sfinte lăcașuri de închinare, a constituit o latură însemnată a activității sale.

Pentru a tămădui, în parte, rana demolării atelierelor din incinta ansamblului Schitul Maicilor a cărei frumuseți dăinuie neștersă în sufletul slujitorilor și credincioșilor bucureșteni, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a gândit edificarea unei biserici, împlinind astfel o dorință mai veche izvorâtă din inimă curată, dar și ca o restituire peste timp.

Împlinirea acestei năzuințe, născută în urma unor frământări sufletești și arderi interioare dar și a unei munci stăruitoare, este izvorul celei mai mari bucurii personale a Părintelui Patriarh.

Biserica Sfintei Mănăstiri Duminica Sfinților Români

După demolarea corpului de clădiri din jurul bisericii Schitul Maicilor în urma dezlănțuirii furiei demolatoare a ultimilor ani ai regimului totalitar, în vremuri de grea cumpănă și prigonire a credinței, prin harul lui Dumnezeu și purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, între anii 1987-1989 s-a

ridicat un nou așezământ al Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române pentru promovarea artei bisericesti, la una din porțile de intrare în București.

În acest peisaj atât de frumos și cu o încărcătură aparte, Părintele Patriarh Teoctist a gândit, încă din anii 1954-1955, când era episcop vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, edificarea unei biserici cu hramul Duminica Sfinților Români, ca o cinstitie adusă față de toți sfinții cei din veac ai Ortodoxiei Românești dar și ca prinos de mulțumire și recunoștință față de vrednicii săi înaintași în Scaunul Patriarhal.

În împlinirea acestei năzuințe, în anul 1993 s-a pus piatra de temelie a noii biserici cu hramul *Duminica Sfinților Români*, pe un teren ce aparține Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, în imediata vecinătate a comunei Popești-Leordeni, întru cinstitia tuturor sfinților din neamul nostru, știuți și neștiuți, a celor de alt neam care și-au sfârșit viața în hotarele pământului românesc și a sfinților din neamul nostru care s-au nevoit pe alte meleaguri.

Slujba de sfințire a locului a fost săvârșită de către Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, înconjurat de un ales sobor de ierarhi, membrii ai Sfântului Sinod, preoți și diaconi, în prezența unui număr mare de credincioși, întăriți în nădejdea că strădania pentru înălțarea bisericii va fi dusă la bun sfârșit.

În anul 2003, prin osteneala neobosită de zi și de noapte a PC Pr. Nicolae Crîngașu, Consilier Eparhial al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, s-a purces la începerea lucrărilor de edificare a acestui sfânt lăcaș de rugăciune și comuniune, conceput prin arhitectură, pictură și sculptură în stilul și frumusețea bisericilor brâncovenești, de către arhitect Voicu Florea și inginer Constantin Rușcă. Începute la 1 octombrie 2003, lucrările au fost finalizate, cu mari eforturi și osteneli, în octombrie 2006, prin permanenta purtare de grijă a Părintelui Patriarh Teoctist, ctitorul de suflet al acestei zidiri și cu sprijinul Arhiepiscopiei Bucureștilor, a bunului credincios Alexandru Constantin, a unor preoți din București și al multor binefăcători, care au contribuit cu fonduri bănești, materiale de construcție și alte bunuri necesare zidirii și înzestrării așezământului.

Biserica Sfintei Mănăstiri *Duminica Sfinților Români*, de dimensiuni generoase, realizată într-o simetrie proporțională are o lungime de 31, 5 m, o lățime de 8, 65 m și o împărțire clasică: altar, naos, pronaos și pridvor. Turla principală, octogonală, realizată la sol și ridicată cu o macara, având interiorul cilindric iar exteriorul în 8 laturi și o înălțime de 31,5 m, monumentalizează naosul spațios, frumos luminat atât de cele două ferestre laterale cât și de lumina primită din turla Pantocratorului. Turla mică, așezată pe pronaos, realizată de asemenea la sol, a fost și aceasta ridicată cu o macara, succesiv, întâi corpul și apoi acoperișul, într-o atmosferă transfigurată, caracterizată de Părintele Patriarh Teoctist, prezent la

acest moment, ca o priveghere sfântă, în care glasul utilajelor, ritualul mișcării lucrătorilor, șoaptele naturii în amurgul acelei zile se contopeau într-un imn de slavă către Bunul Dumnezeu.

Turlele acestei mărețe biserici, înălțate spre azurul cerului, dau edificiului o zveltețe elegantă.

Biserica are construit și un demisol unde este amenajat un paraclis, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului“.

Pereții exteriori sunt împărțiți, cu ajutorul unui brâu sub forma unei funi împletite, sculptat în piatră, în două registre inegale care înconjoară biserica, după modelul celor brâncovenesti, unele recuperate de la bisericile demolate din București și refolosite la dorința Părintelui Patriarh Teoctist. Registrul inferior este prevăzut cu ferestre înguste și alungite (vitrailii), cu ancadrame din piatră cioplită având decorate motive sculpturale dar și cu o înșiruire de ocnite adâncite. În registrul superior se observă aceeași înșiruire de ocnite în care sunt reprezentate chipurile unor sfinți români, în mozaic, care dau o notă aparte arhitecturii exterioare. Pe peretele de vest, în registrul de jos, în trei ocnite succesive sunt reprezentate, tot în mozaic, Patriarhii Miron Cristea (1925-1939), Justinian Marina (1948-1977) și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Deasupra, este înfățișată, în mozaic, icoana *Duminica Sfinților Români*, reprezentare inspirată din cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: „*Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele*“ (Ioan 15, 5), cu chipuri de sfinți români în medalion. Toate reprezentările în mozaic au fost realizate de către Virgil Moraru din Iași.

Deasupra se deschide un foișor, mărginit de 4 coloane de piatră care adăpostește cele trei clopote mari, cu sunete armonioase, dintre care două au fost turnate la Viena, în Austria, potrivit inscripției de pe ele.

Intrarea în biserică se face printr-un pridvor deschis așezat pe latura de miazăzi, mărginit de 8 coloane sprijinite pe arcade cu baze și capiteluri cioplite în piatră. În dreapta și stânga ușii de intrare, străjuiesc chipurile Sfinților Apostoli Petru și Pavel, în mozaic. Deasupra ușii de intrare este înscris textul Pisaniei iar pe frontarul pridvorului este reprezentată stema Patriarhiei Române. Mai sus, la dimensiunea fațadei, vedem realizată, de un rafinament deosebit, icoana hramului bisericii, în mozaic, cu inscripția „*Duminica Sfinților Români*“, o adevărată operă de artă. Ușa de la intrare este confecționată din lemn de stejar sculptat, în două canaturi, fixată în rama de piatră frumos ornamentată. La nivelul pridvorului se ajunge urcând cele 9 trepte din piatră cioplită.

Interiorul impresionează atât prin generozitatea spațiului liturgic cât și prin frumusețea picturii și sculpturilor. Printre elementele decorative valoroase din interior se remarcă catapeteasma, o adevărată operă de artă sculpturală, executată din lemn de stejar având o bogată ornamentație de împletituri florale, săpate mă-

Aspect din timpul târnosirii bisericii Sfintei Mănăstiri „Duminica Sfinților Români“ din incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române – 29 octombrie 2006

iestrit, pline de finețe, de către meșterul Pantelimon Peiu din Târgu Neamț. Tot în interior se află scaunul arhieresc, de asemenea sculptat în lemn de stejar, străni de jur împejurul bisericii, precum și două bogate policandre. Lângă scaunul arhieresc sunt așezate părțile din moaștele Sfântului Apostol Andrei, cel întâi chemat, ocrotitorul României și a Sfinților Ambrozie și Dionisie, episcopi ai Mediolanului, adăpostite într-o frumoasă raclă de argint, bogat ornamentată.

Pereții interiori ai bisericii sunt zugrăviți în tehnică frescă, lucrare a pictorului Sorin Nicolae, împreună cu o echipă de ucenici. Prin respectarea erminiei, pictura bisericii devine o admirabilă metodă de prezentare și tâlcuire a Sfintei Scripturi. Din tema iconografică nu lipsesc arhanghelii, proorocii, Sfinții Apostoli, Sfinți Ierarhi, Sfinți Mucenici și Mucenițe, Sfinți Cuvioși, Sfinți Români, precum și scene religioase din Noul Testament, despărțite prin ornamentații florare.

Pe peretele de vest al pronaosului, deasupra ușii ce duce în cafas, se citește inscripția: „*Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit lucrarea ctitoricească de zidire și înfrumusețare a acestei sfinte biserici din contribuția sa și a bunului credincios Alexandru Constantin din București, cu ajutorul preoților și dreptcredincioșilor creștini*“. În partea opusă, pe peretele de nord al pronaosului, este zugrăvit por-

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împlinind dorința sfântă a târnosirii bisericii Sfintei Mănăstiri „Duminica Sfinților Români“ – 29 octombrie 2006

tretul ctitorului bisericii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înveșmântat în odăjdii arhieresti.

Catapeteasma, realizată cu multă migală și artă, este împodobită cu icoane pictate pe lemn și poleite cu foiță de aur, așezate pe cele patru rânduri. Pardose-lile sunt din marmură în două culori.

Astfel zidită și înzestrată cu toate cele necesare săvârșirii sfintelor slujbe, bise-rica este rânduită să fie locaș de rugăciune pentru monahii Sfintei Mănăstiri *Du-minica Sfinților Români* nou înființată și pentru binecredincioșii creștini ce vor trece pragul acestui sfânt lăcaș de închinăciune. În apropierea bisericii, tot în in-cinta noii vetre de trăire monahală s-a construit pentru început, un prim corp de chilii, cu parter și etaj, pe latura de sud. Mergând pe aceeași linie arhitecturală, clădirea ce va servi drept chilii pentru monahi are un pridvor deschis sprijinit pe arcade susținute de stâlpi din piatră cioplită cu capiteluri ornamentale.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, prin a cărui stăruință s-a ridicat așeză-mântul, a trăit pas cu pas grijile și bucuriile acestor ctitorii, vizitând săptămânal șantierul și observând fiecare detaliu, încurajându-i și îndrumându-i pe toți cei implicați în zidirea bisericii și chiliilor: arhitecți, ingineri, lucrători, coordonați

de către P.C. Pr. Nicolae Crîngașu, consilier eparhial, care s-a îngrijit de asigurarea resurselor necesare construcției realizată în regie proprie.

Procesiune cu Sfintele Moaște ale Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou

Ca o binecuvântare de la Bunul Dumnezeu pentru ziua în care biserica mănăstirii Duminica Sfinților Români urma să fie învăluită în strălucirea harului dumnezeiesc, în după-amiaza zilei de sâmbătă, 28 octombrie, racla cu moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștilor, a fost adusă în procesiune de la Catedrala Patriarhală la Mănăstirea nou înființată, unde a rămas până duminică, 29 octombrie, spre seară, pentru desfătarea duhovnicească a credincioșilor.

Acest mare dar al Ortodoxiei noastre a străbătut pentru prima dată, în procesiune duhovnicească, Bucureștiul, după anul 1948. Înainte de plecare, la orele 16.30, pe Dealul Patriarhiei s-a oficiat o slujbă specială, după care racla cu sfintele moaște, străjuită de Prea Cuvioșii Părinți Ieromonahi la cele patru colțuri, a fost dusă spre Mănăstirea Duminica Sfinților Români, însoțită de Prea Sfințitul Sofronie, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria și de Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal.

Racla a ajuns la Mănăstirea Duminica Sfinților Români, la ceas de seară și a fost întâmpinată de către Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, împreună cu Protosinghel Lazăr Nan, starețul mănăstirii, și un sobor de preoți și diaconi, în prezența unui mare număr de credincioși. A urmat procesiunea de ocolire a bisericii cu racla sfințelor moaște, purtată pe umeri de monahi, și așezarea ei sub un baldachin în incinta mănăstirii, pentru a fi cinstite de credincioși.

La ceas de „lumină lină“ – Slujba de priveghere

În seara zilei de sâmbătă, când întregul văzduh era plin de rugăciune, într-o atmosferă de bucurie duhovnicească, împlinindu-se rânduiala noastră bisericească s-a săvârșit înălțatoarea și pilduitoarea slujbă de priveghere, în așteptarea revărsării harului sfințitor asupra bisericii. Slujba a fost oficiată de către un sobor de arhieriei, preoți și diaconi pe un podium special amenajat în apropierea bisericii, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a dorit să fie de față la acest moment unic din viața bisericii Sfintei Mănăstiri nou înființate, precum și a numeroșilor credincioși prezenți.

Slujba de târnosire a bisericii

Ziua de duminică, 29 octombrie, a fost pentru Părintele Patriarh Teoctist, poate una din cele mai frumoase zile din viața sa, prilej de a mulțumi Bunului

Dumnezeu pentru această sfântă împlinire, în cel de-al douăzecilea an de slujire patriarhală a Prea Fericirii Sale. Înconjurat de un ales sobor de arhieriei format din: **ÎPS Daniel**, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, **ÎPS Teofan**, Mitropolitul Olteniei, **ÎPS Teodosie**, Arhiepiscopul Tomisului, **ÎPS Nifon**, Arhiepiscopul Târgoviștei, **PS Calinic**, Episcopul Argeșului și Muscelului, **PS Casian**, Episcopul Dunării de Jos, **PS Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, **PS Ambrozie**, Episcopul Giurguiului, **PS Sofronie**, Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, **PS Vincențiu Ploieșteanu** și **PS Ciprian Câmpineanul**, Episcopi Vicari Patriarhali, **PS Varsanufie Prahoveanul**, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor și **PS Irineu Slătineanul**, Arhiereu Vicar al Episcopiei Râmnicului, Părintele Patriarh a săvârșit slujba de târnosire, în prezența miilor de credincioși prezenți. La această înălțătoare slujbă au participat mulțime mare de credincioși din București și din împrejurimi, autorități locale și centrale, precum și reprezentanți ai unor așezăminte culturale și spirituale românești, care au avut bucuria dobândirii unui dar duhovnicesc de mare preț.

Încă de la primele ore ale dimineții, miile de credincioși, dornici să fie părtași la sfințire, au umplut incinta mănăstirii în această zi de mare praznic, în pofida vremii friguroase și a ploii. Unii s-au așezat la rând în fața baldachinului cu racla ce adăpostește moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, spre a se închina sfințelor sale moaște, alții s-au grupat în jurul bisericii pentru a intra în sfântul altar, după târnosire, iar mulți dintre cei prezenți s-au așezat lângă podiumul amenajat în incintă, în așteptarea începerii slujbei Sfintei Liturghii.

După slujba de sfințire a apeii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist purtând discul pe care se aflau sfinte moaște și soborul ierarhilor și preoților slujitori au ocolit biserica, în procesiune, cu sfințele moaște ale Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, purtate pe umeri de ieromonahi, cu rostirea rugăciunilor rânduite la cele trei opriri și ungerea cu Sfântul și Marele Mir și stropirea cu apă sfințită a bisericii.

În timp ce racla cu sfințele moaște a fost așezată sub baldachin, spre închinarea credincioșilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh și slujitorii din sobor au intrat în biserică unde, după rânduială, au săvârșit slujba de târnosire a sfântului lăcaș de închinăciune.

Potrivit rânduiei bisericești mai întâi a avut loc așezarea în prestol a unor părțile din Sfințelor Moaște, a celor care l-au mărturisit pe Hristos, dimpreună cu documentul de sfințire și cu numele ctitorilor înscrisi în cartea vieții veșnice, pecetluindu-se cu târnoseală. După spălarea cu mirodenii a Sfintei Mese, cea care simbolizează mormântul de viață dătător al lui Hristos, și ungerea cu Sfântul și Marele Mir, în timp ce slujitorii cântau troparul fiecărui Sfânt Evanghelist, au fost așezate icoanele Sfinților Evangheliști în cele patru colțuri, pecetluindu-se, apoi, cu pecetea Sfintei Patriarhii. S-a îmbrăcat Sfânta Masă în cămașă de in, apoi

În timpul Sfintei Liturghii săvârșite cu prilejul sfințirii noii biserici

s-au așezat acoperămintele rânduite și toate odoarele sfinte la locurile lor: Chivotul în care se află Sfânta Împărtășanie pentru bolnavi, Antimisul, Evanghelia, Sfânta Cruce, candela, sfeșnicile și celelalte obiecte sfinte. Slujba de sfințire s-a încheiat cu ungerea cu Sfântul și Marele Mir și stropirea cu aghiasmă a Sfântului Altar, a picturii interioare și a icoanelor de pe catapeteasmă. Odată târnosită biserica, credincioșii prezenți, bărbați, femei și copii, au intrat cu evlavie, spre închinare, în Sfântul Altar, în Sfânta Sfintelor, acolo unde intră preotul înveșmântat pentru a primi darul cel dumnezeiesc.

Tot cu acest prilej binecuvântat de Dumnezeu, Prea Sfințitul Episcop Varșanufie Prahoveanul a sfințit paraclisul cu hramul Acoperământul Maicii Domnului, de la demisolul bisericii precum și corpul așezământului monahal format din chilii.

Sfânta Liturghie arhierescă

Ziua târnosirii acestui nou altar de jertfă mântuitoare a dobândit o dimensiune sfântă și dumnezeiască și prin săvârșirea Sfintei Liturghii oficiată afară, de către Întâistătătorul Bisericii noastre strămoșești, înconjurat de un ales sobor de ierarhi, preoți și diaconi. Între cei prezenți s-au numărat consilieri patriarhali și eparhiali, profesori de la Facultatea de Teologie și Seminarul Teologic din București, protoierei, preoți de la parohii, cei mai mulți din Capitală, stareți și stare-

țe de mănăstiri, monahi și monahii, studenți teologi și elevi seminariști. Au mai participat la slujbă donatorii, binefăcătorii și ajutătorii noului așezământ, cu familiile lor, membri ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, reprezentanți ai Primăriei Capitalei și ai Primăriei Sectorului 4, precum și dl. Bogdan Cazaban, consilier la Președinția României și dl. Adrian Lemeni, secretar de stat pentru Culte. Deoarece atât slujba de târnosire cât și Sfânta Liturghie au fost în transmisiune directă la Radio, credincioșii de acasă au trăit și ei emoțiile sfinte ale dumnezeieștilor slujbe săvârșite.

După Sfânta Evanghelie, Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul a dat citire, în azul celor prezenți, **Actului de târnosire al bisericii**, semnat de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și ierarhii prezenți:

Cu vrerea Tatălui, cu lucrarea Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh,

Luând învățătură din cuvintele Mântuitorului când zice: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri“ (Matei 5,16),

și întru toate dimpreună cu psalmistul mărturisind: „Doamne, iubit-am bunăcuviința casei Tale și locul locașului slavei Tale. Aduceți Domnului slavă numelui Său; închinați-vă Domnului în curtea cea sfântă a lui“ (Psalm 28, 1-2);

și iarăși din izvor de înțelepciune împărtășindu-ne cu Sfântul Apostol Pavel când povățuiește: „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința“ (Evrei 13, 7);

izvorând din evlavia Noastră față de toți sfinții cei din veac ai Ortodoxiei Românești și ca prinos de mulțumire și recunoștință față de vrednicii noștri înaintași în Scaunul Patriarhal, înălțatu-s-a această sfântă biserică închinată „Duminicii Sfinților Români“ între anii 2003-2006 de la Hristos, pe vatra unde, încă din anii 1987-1989, la vremuri de cumpănă și de prigonire, s-a ridicat, prin rânduirea și cu purtarea Noastră de grijă, un nou așezământ al Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, spre a fi întru toate continuator al lucrării de mare și mult folos bisericesc inițiate de vrednicul de pomenire patriarh Justinian Marina în cadrul ansamblului „Schitul Maicilor“ din București, dispărut, în anul 1982, în urma dureroasei dezlănțuirii demolatoare a regimului totalitar de atunci.

Sfântul Locaș a fost în întregime dăruit, prin arhitectură, pictură și sculptură interioară și exterioară, cu înfățișarea stilului și frumuseții bisericilor brâncovenești și a fost încununat prin zveltețea turelor aduse, în chip minunat, pe calea aerului, parcă din ceruri pogorându-se, într-o Dumnezeiască binecuvântare asupra zidurilor crescute pe temelia credinței, a pururea nădăjduirii și a iubirii de Dumnezeu.

Și, astfel împodobită, rânduit-am această sfântă biserică spre a fi locaș al rugăciunilor neîncetate ale monahilor noii acum temeluite mănăstiri „Duminica Sfinților Români“, pe care, întru bun început de orânduire am și înzestrat-o, în partea de răsărit, cu un prim corp de chilii, zidite în lunile iulie – septembrie ale acestui curgător an al Mântuirii 2006.

Fie acestea toate nou ridicate comori de trăire, simțire și lucrare ortodoxă românească întru slava lui Dumnezeu și în cinstea Sfinților Români, cum și spre pomenirea celor fără de număr adormiți în Domnul slujitori și închinători ai Ortodoxiei Românești, precum și a tuturor celor ce au contribuit la zidirea și împodobirea lor, ca semne ale dăinuirii și pururea rodirii Sfintei noastre Biserici în ogorul pământului strămoșesc.

Împreună, așadar, cu harnicii Noștri colaboratori de la Patriarhie și de la Arhiepiscopia Bucureștilor și încurajați de bunăvoința creștinească a unor dreptmăritori fii ai Bisericii noastre, ale căror nume le-am așezat astăzi spre veșnică pomenire, alături de Sfintele Moaște, la altarul Sfântului Locaș, am împlinit tot ceea ce astăzi se vede zidit pe acest loc, dobândit de patriarhul Justinian Marina, construcția ansamblului începând cu încăpătoarea clădire a Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ale cărei planuri le-a

Sărbătoare plină de har și de lumină trăită de miile de credincioși prezenți la sfințirea bisericii Sfintei Mănăstiri „Duminica Sfinților Români“ – 29 octombrie 2006

întocmit vrednicul de pomenire înaintaş al Nostru patriarhul Iustin Moisescu, și pe care, precum s-a arătat, am înălțat-o și încheiat-o, în anii 1987-1989, înzestrând-o cu toate cele necesare lucrării de făurire a obiectelor bisericești destinate sfințelor slujbe: iconostase, icoane împărătești, sfinte evanghelii, policandre, clopote, sfeșnice și sfinte vase liturgice de toate felurile.

Cu multe eforturi s-a tămăduit astfel, în parte, rana adâncă a demolării atelierelor organizate în hărăuita incintă de odinioară a „Schitului Maicilor”, cu frumoasele-i pridvoare arcate pe coloane ce dăinuie neșterse în sufletul Nostru.

Iar prin înălțarea bisericii închinată sfinților români și prin întemeierea mănăstirii, pentru ai cărei viețuitori s-au construit alături chilii, cum și prin rugăciunile noastre închinată astăzi către Dumnezeu, harul Dubului Sfânt a făcut ca vatra Mănăstirii „Schitul Maicilor” să fie astfel aici strămutată.

Înălțați sufletește îndreptăm fierbinți rugăciuni de mulțumire către Bunul Dumnezeu că Ne-a învrednicit să oferim din gândurile și osteneala Noastră Ortodoxiei Românești acest așezământ care luminează și va lumina și mai mult în viitor activitatea oglindită în toate felurile de întrupare a frumuseților Dumnezeiești, pentru care înaintășii noștri au creat Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Privind la toate câte s-au făcut, putem rosti, cu adâncă smerenie, dimpreună cu iubiții Noștri frați în Hristos, membri ai Sfântului Sinod, și dimpreună cu marele număr al iubiților credincioși că, iată, rememorând cuvântul Domnului din Cartea Facerii 1, 31, toate sunt acum bune foarte.

Iar astăzi, duminică 29 octombrie, anul de la Hristos 2006, aflându-Ne, prin Cerească Binecuvântare, în al douăzecilea an de slujire patriarhală, înălțând rugăciuni fierbinți către Atotputernicul Dumnezeu dimpreună cu un mărit sobor de arhierei, preoți și diaconi, în mijlocul mulțimii de credincioși, am târnosit Sfântul Altar și am învoacat lucrarea Sfântului Dubu întru sfințirea bisericii și a chiliilor, dimpreună cu toți viețuitorii și închinătorii acestui Sfânt Așezământ de acum și de peste vremuri.

Întru care cele toate cu ajutorul lui Dumnezeu săvârșite, binecuvântat fie Domnul Dumnezeu nostru și închinat și preamărit întru sfinții Săi, în vecii vecilor. Amin.

Înscrie, Doamne, în cartea vieții veșnice, alături de numele sfinților, alături de numele aceloră dintre sfinți înălțați din neamul nostru și ale tuturor celor mulți pe care I-ai rânduit între bineplăcuții Casei Tale și numele noastre, slujitori, monahi, monahii, credincioși, tineri și vârstnici, precum și ale tuturor binefăcătorilor, cu toții vrednici și smeriți robi ai Tăi care, prin fapta și ruga de aici și de acum, dăm, iară și iară, slavă numelui Tău !

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un frumos cuvânt de învățătură și de zidire sufletească:

*Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioase Părinte Stareț Lazăr,
Prea Cucernici Părinți Protopopi,
Prea Cuvioase Maici,
Iubiți credincioși și credincioase,*

„Ce este sufletul în trup, aceea sunt creștinii în lume“

(Epistola către Diognet, cap. 6, vers.1)

Față de momentele pe care le trăim noi astăzi, de bogăția lor de haruri dumnezeiești și de frumusețea acestei zile, cuvintele mele ar stânjeni, poate, într-un fel, liniștea noastră sufletească, încredințarea trăirii acestor clipe. Cu această teamă, vă cer totuși îngăduința de a vă destăinui unele dintre frământările și emoțiile din anii intrării mele pe poarta schitului „Sihăstria Voronei“, cu peste șapte decenii în urmă, când la sărbătoarea Sfântului Cuvios Onufrie purtam în procesiunea din jurul bisericii sfintele lui moaște. Cultul local de atunci, bazat apoi pe studii noi asupra sfințeniei vieții și a darului facerii de minuni, au determinat Sfântul Sinod să-l treacă în rândul sfinților în 2006, iar acum ne privește din icoana cu hramul acestui sfânt locaș.

Față de toată această frumusețe sufletească pe care o trăim astăzi cu toții, cu neputință de a o exprima îndeajuns în cuvinte, mă îndrept cu gândul plin de recunoștință la Dumnezeu care mi-a călăuzit pașii în vremuri grele pentru țara și pentru poporul nostru atât de încercat de o istorie nedreaptă, de atunci și de acolo, până aici.

Pericopa evanghelică de astăzi (Luca 8, 41-56) ne-a adus în față două dintre minunile impresionante săvârșite de Mântuitorul Iisus Hristos: vindecarea unei femei bolnave și învierea fiicei lui Iair, pe care Iisus, intrând în casă, a apucat-o de mână și i-a zis: „Copilă, scoală-te!“ (Luca 8, 54). Pentru noi, ca fii și fiice ale Bisericii, viața are valoarea învierii. Chiar și atunci când greșim drumul, când cădem în cursele diavolului, când Îl mâniem pe Dumnezeu pentru vrășmășia din noi, vorbind de îndatoririle noastre creștinești, chiar și atunci, noi ne aflăm în iubirea Tatălui ceresc și ne bucurăm de iertarea Lui când ne rugăm ca darul Duhului Sfânt să nu-l ia de la noi. În acest chip, diavolul nu poate să ne rețină în vecii vecilor în ghearele lui, rămânând fii ai Învierii.

Am trăit, iubiți frați, din mila lui Dumnezeu, ani de zbatere intensă, și acum și în vremurile trecute, însă am simțit că am fost însoțit la fiecare pas de ajutorul lui Dumnezeu printr-o lumină călăuzitoare, care s-a ivit în calea mea, venită fie prin pilda de viață a unui smerit monah, asemenea celui pe care l-am prăznuit acum două zile și avem sfintele lui moaște aici, Cuviosul Părinte Dimitrie

cel Nou, fie prin învățătura Sfinților Părinți ai Bisericii din perioada patristică și postapostolică. În toate timpurile, când deschidem paginile sfinte ale scrierilor Sfinților Părinți găsim nenumărate mărturii despre valoarea vieții, despre valoarea credinței, a Bisericii pe care a întemeiat-o Mântuitorul Hristos și pe pământul nostru românesc, prin predica Sfântului Apostol Andrei, a Bisericii pe care El o numește „Biserica Mea“, pe care „porțile iadului nu o vor birui“ (Matei 16, 18). Acest adevăr, pentru noi, românii, are o însemnătate mântuitoare, pentru că ne-a ajutat să ne păstrăm valorile culturii naționale și unitatea conștiinței de neam de-a lungul secolelor, în toate perioadele istoriei noastre, cu jertfe mari, atât din rândul Sfinților români, cât și din rândul celor știuți ca eroi căzuți în toate timpurile pentru apărarea patriei și demnitatea noastră națională. Aceste șiruri nesfârșite de credincioși dornici să se atingă de sfintele moaște, însetați după cuvântul lui Dumnezeu, care uită de odihnă, uită de hrană, adunându-se mereu, în fiecare an, și din rândurile cărora ies cei care zidesc lăcașuri sfinte, au revărsat pe întregul cuprins al țării noastre nenumărate biserici, adevărate catedrale, cu preoți vrednici, și mănăstiri, cu monahi tineri și cu studii superioare, ce constituie cu adevărat, după cuvintele fericitului de pomenire Patriarh Nicolai Munteanu (1939-1948), „armata de geniu a Bisericii“. Iată roadele învierii noastre sufletești! Câtă distanță, nu de timp, între această denumire creștină despre slujitorii bisericești și afirmația ministrului de Interne din timpul dictaturii, Alexandru Drăghici, care a scris că preoții și călugării constituie „armata neagră contrarevoluționară a Patriarhului Justinian, cel mai mare dușman al comunismului“. Asemenea situații din istoria noastră trebuie cunoscute, deoarece am slujit și slujim poporul nostru, care ne-a învățat, ca și astăzi, omenia, curajul, evlavia, iubirea de biserică, bunătatea sufletului, venind aici cu inimile curate, cu sufletele curate. Nu-i cheamă nimeni, nu-i obligă nimeni! Ei vin să-L asculte pe Mântuitorul Iisus Hristos, Care, „ieri și azi și în veci, este același“ (Evrei 13, 8), cum scrie Sfântul Apostol Pavel.

Așadar, cu aceste gânduri și preocupări am străbătut anii. Însă, cu stăruință, dar mai cu seamă cu sprijinul și cu înțelepciunea Sfântului Sinod, s-au împlinit. Sfântul Duh m-a chemat la slujirea arhierască în mai multe eparhii ale Bisericii și țării noastre. După cutremurul din 1977, am lăsat Catedrala mitropolitană din Craiova gata de sfințire, la fel și clădirea Seminarului teologic de acolo, precum și numeroase mănăstiri restaurate. Când am fost trecut mitropolit la Iași, am fost instalat în catedrala zdruncinată de cutremur, între schele, cum erau toate bisericile și mănăstirile din oraș, pe care le-am consolidat și le-am restaurat. Iar când am fost chemat la Patriarhie, în 1986, era la culme împotrivirea dictaturii față de credință și față de Biserică, încât a trebuit ca să fac eforturi mari, numai de Dumnezeu și de mine știute. M-am rugat să consolidez și

să restaurez biserica Sfântul Spiridon-Nou, aflând-o gata pentru dărâmare. Am împlinit apoi restaurarea Facultății de Teologie, construirea căminului studențesc, început de Patriarhul Iustin Moisescu, unde și acum continuă lucrările de amenajare și înfrumusețare. În scurt timp, între 1987-1989, am ridicat această clădirea cuprinzătoare de aici, unde am instalat Atelierele Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii noastre, inițiate și organizate de vrednicul de pomenire patriarh Justinian la Schitul Maicilor, pe care l-am găsit dărâmat cu desăvârșire încă din 1982, de furia demolatoare a dictaturii de atunci. Pierderi a suferit în anii aceia și Mănăstirea Antim și alte biserici din București.

După dobândirea libertății, s-au dezlănțuit noi greutăți și atacuri asupra mea, încât mă vedeam sufletește ca și îngropat sub ruinele bisericilor demolate, atât de necrușător am fost învinovățit și considerat responsabil pentru demolarea lor! A fost o mare suferință pe care am purtat-o și o port încă și acum. Chiar de curând s-a exprimat cineva: „Să nu mai vorbim de Patriarhul Teoctist, căci sub poalele lui s-au dărâmat bisericile din București“. Nu puteam eu să dau la iveală ce se petrecuse în București înainte de alegerea mea la Patriarhie. Dar această suferință a fost sursa celor ce s-au înfăptuit până acum în Biserică.

Totuși, cu toate piedicile greu de învins în dictatura atee, am izbutit să construiesc atunci clădirea din fața noastră și să o înzestrez cu instalații moderne pentru confecționarea obiectelor bisericesti, care o socot de inspirație dumnezeiască și care a pregătit întemeierea mănăstirii „Duminica Sfinților Români“ și înălțarea bisericii consacrate astăzi cinstirii lor. Pe când mă aflam în vâltoarea construcției acesteia, se aflau între colaboratorii mei Înalt Prea Sfințitul Daniel și Prea Sfințitul Casian, care știu cât m-am zbatut ca să salvez biserica Sfântul Spiridon-Nou, să continui restaurarea și consolidarea Facultății de Teologie și să continui proiectul inițiat de vrednicul de pomenire Patriarh Iustin Moisescu și să-l dăm în folosință în 1990. Prisosind ajutorul lui Dumnezeu, m-am gândit ca în acest loc, în care se află în lucrare atelierele de obiecte bisericesti al Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii noastre, să fie și o mănăstire, așa cum a fost la Schitul Maicilor, cu biserică și chilii, pusă sub ocrotirea Sfinților Români, unde, de acum înainte, clopotele vor bate permanent, așa cum le-am auzit astăzi.

A fost o mare strădanie, o îmbelșugare de har, o înviere, căci momentul de astăzi, și prin Sfânta Evanghelie, dar și prin slujba de sfințire a bisericii, ne-a revărsat în suflete bucuria învierii, pe care o trăim la toate sărbătorile noastre bisericesti, când, participând la Sfânta Liturghie și mai ales împărtășindu-ne cu Trupul și Sângele Domnului, trăim aievea cu Mântuitorul Iisus Hristos. În acest sens, le-a spus Mântuitorul ucenicilor Săi: „Cu dor am dorit să mănânc cu voi acest Paști, mai înainte de Patima Mea“ (Luca 22, 15). Este dorul după comuniunea totală cu El prin Sfânta Împărtășanie. Așa este și împlinirea de astăzi.

Parcă au venit ca de la Dumnezeu trimiși toți binefăcătorii și ajutătorii. În Hrisovul de târnosire, cum ați auzit, este această metaforă: „Parcă au venit de sus, din cer, turlele bisericii“. Am asistat, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Calinic al Argeșului, când macaraua a ridicat cele două turle de jos și le-a așezat acolo sus, la locul lor, de parcă veneau din cer. Nu pot uita imaginea aceea, cum nu pot uita imaginea credincioșilor, zbaterea Prea Sfințitului Episcop Varsanufie, a Prea Cucernicului Părinte consilier Nicolae Crîngașu, care, unde se îndrepta, era răsplătit cu bunăvoință și înțelegere. Se vede aici dragostea și obolul credincioșilor, al căror nume este înscris în Hrisovul pe care l-am pus astăzi în piciorul Sfintei Mese, alături de Sfintele Moaște. Acești frați sunt astăzi în mijlocul nostru. Nu pot să nu-l amintesc pe fratele Alexandru Constantin, care, prin contribuția sa, m-a determinat să încep această lucrare. M-am bucurat că l-am văzut astăzi aici, cum i-am văzut și pe alții. Am cuvânt de mare prețuire și de părintească iubire față de toți, pentru că această lucrare a cerut multă muncă, a cerut materiale, și încă materiale prețioase.

Așadar, minunea învierii fiicei lui Iair din Sfânta Evanghelie de astăzi se potrivește foarte bine cu momentul acesta de înviere a Mănăstirii „Duminica Sfinților Români“ în incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii noastre. A înviat aici Schitul Maicilor. Din atelierelor acestea, administrate cu răbdare și înțelepciune de către Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, au plecat la bisericile noastre din toată țara și de peste hotare, felurite obiecte bisericesti: catapetesme măiestrit sculptate, icoane, ferecături de evanghelii, sfinte vase, sfeșnice, clopote chiar. De acum înainte, având mănăstire aici, cu rugăciunile monahilor și cu sprijinul ierarhilor Sfântului Sinod, nădăjduim să sporim și să desăvârșim aceste lucrări, pentru că Institutul Biblic și de Misiune este al întregii Bisericii, adică al Patriarhiei noastre. Pentru cerințele Patriarhiei, așa a fost tradiția, fiecare eparhie contribuia cu ce avea mai bun, nu cu bani, desigur. Suntem singura Biserică, de altfel, care nu percepe nici un fel de taxe de la parohii sau de la eparhii pentru nevoile Eparhiei sau Patriarhiei. Patriarhia cu sectoarele ei, la loc de frunte fiind Institutul Biblic și de Misiune, este adecvată cerințelor întregii Biserici de acasă și de peste hotare, și de la sine se impune a fi înțeleasă și ajutată. Mă bucur că astăzi, aici se află membri ai Sfântului Sinod. Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române nu și-a atins încă desăvârșirea în ce privește arta, editarea Bibliiei, a cărților de cult, teologice, etc., încât trebuie să fie consolidat în toate componentele lui. Ne-a ajutat Dumnezeu și am așezat această clădire a atelierelor aici între 1987-1989, cu eforturi mari, cum am spus. Având acum și un așezământ monahal, punem un nou început, trăim o înviere a acestei instituții centrale a noastră.

Mulțumesc din toată inima tuturor celor care ne-au încurajat cu sprijinul inimii lor pe parcursul lucrărilor de ridicare a acestei biserici, de altfel una din cele multe din București. Unele mai mari decât aceasta. Vă mărturisesc că realizarea aceasta înseamnă pentru mine o alinare a dorului pentru Catedrala Mântuirii Neamului. Dacă am văzut că vrăjmașul este atât de iscusit, cum îl știm de când a căzut din slava îngerilor, luând această înfățișare de diavol, și folosește diferite mijloace, încât n-am putut să înaintăm până acum, deși au trecut, iată, aproape șaptesprezece ani, mi-am îndreptat atenția aici, ca o mărturie că putem să facem și Catedrala. O asemenea operă se realizează cu suflet, cu credință. Prima întrebare pe care mi-a pus-o cineva acum zece ani a fost: „Cât va costa, Părinte Patriarh?“ I-am răspuns: „Nu mai mult decât sufletul dumitale“. Și s-a lămurit. Într-adevăr, sufletul zidește biserici, credința zidește biserici, iar creștinii aceștia, pe care i-am cunoscut cu prilejul lucrărilor de aici, au suflet mare. Pensionarii modești, care depun lunar din mica lor pensie la fondul deschis pentru construirea catedralei, ne întreabă ce se întâmplă? Avem cu ce să începem, le spun tuturor! Aici, spre exemplu, a apărut primul donator amintit, domnul Constantin Alexandru, care a declanșat începutul lucrărilor. Să continuăm, deci, să facem biserici! În București, deși s-au construit până acum mai mult de o sută de biserici, sunt tot insuficiente. De Catedrală avem nevoie urgentă! Suntem singura Biserică fără Catedrală Patriarhală. Ne va ajuta Dumnezeu s-o facem. Cum ne-a ajutat până acum, e mărturie că ne va ajuta și în viitor.

Deci, tâlcul învierii ficei lui Iair din pericopa evanghelică de astăzi, precum și al mănăstirii de aici, îl vedem fiecare, frați și surori și iubiți Părinți, în legătura aceasta de unitate între noi, dar și în mărturiile de confirmare din partea clerului și a credincioșilor. Iată, ei ne încurajează, ne adună, cu o prețuire reciprocă, cu o admirație reciprocă, încât nu ne îngrijorează integrarea României în Uniunea Europeană. Sunt atent la afirmațiile celor care spun că noi, slujitorii Bisericii, ne-am expune unui eșec. Față de această nedumerire, le răspundem cu hotărâre: Nu!, deoarece clerul și credincioșii Bisericii noastre, cum a spus și Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos la radio, știu ce însemnează integrarea în Europa, nu numai prin hotărârea Sfântului Sinod, dar și prin istoria noastră. Marii noștri înaintași, domnitori, învățați, cărturari, au fost de talie europeană și au făcut țara noastră cunoscută și prețuită în Europa. Încât noi trebuie să tratăm această problemă cu multă atenție și cu multă grijă, ca pe o datorie sfântă. Acestor creștini prezenți astăzi, aici, fie tineri, fie vârstnici, sau celor care au așteptat ore întregi să se apropie de sfintele moaște, nu le este teamă de integrarea europeană. Noi avem frați și surori în țările europene, ierarhi și preoți, care vin și ne spun cât sunt de apreciați românii acolo. Nu ne referim, desigur, la cazurile care voit parcă sunt căutate ca să ne mâhnească. Așa încât ceea ce depinde de

Sfânta Evanghelie, de învățătura Mântuitorului Iisus Hristos trebuie să facem și întotdeauna reușim. Acesta este convingerea mea și v-o împărtășesc tuturor.

Iubiți frați și surori în Domnul, cu voia lui Dumnezeu ne-am învrednicit să sfințim ceea ce de mulți ani am gândit și ne-am frământat. Dumnezeu ne-a ajutat și ne-am bucurat de cele ce am văzut și am auzit astăzi aici.

Sunt deplin recunoscător Înalt Prea Sfințișilor și Prea Sfințișilor Părinți, căroră le ofer câte o plachetă legată de ziua de astăzi, cu imaginea sfintei biserici, precum și icoana hramului „Duminica Sfinților Români“, având înscrise cuvintele Mântuitorului: „Eu sunt vița, voi mlădițele“ (Ioan 15, 5), care este arborele nostru genealogic creștin ortodox, de la Sfântul Apostol Andrei, cel care a vestit Învierea Domnului pe pământ românesc. Sfinții Români, pe care i-a canonizat Biserica noastră până acum, îi găsim în icoana aceasta, în arborele acesta, pe câte o ramură, arătând că suntem o Biserică din izvor apostolic, cum a subliniat și Papa Ioan Paul al II-lea.

Vreau să împărtășesc mulțumirea și recunoștința mea Domnului Constantin Bălăceanu Stolnici, membru al Academiei, Eforul bisericii Domnița Bălașa, Domnului Bogdan Cazaban, consilier prezidențial, Domnului Adrian Lemeni, Secretar de Stat pentru Culte, membrilor Consiliului Eparhial și ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor, binefăcătorilor și ajutătorilor zidirii bisericii acesteia, protoierei, preoți, credincioși și credincioase, ale căror nume ar cere mult timp să le pomenim acum, dar mai important este că ele sunt înscrise spre pomenire în Hrisovul de sfințire depus cu Sfintele Moaște în piciorul Sfintei Mese din Sfântul Altar. Acesta este lucrul cel mai scump, este scopul vieții noastre pe pământ.

M-a impresionat în mod deosebit momentul înălțării turlilor, cum spuneam la început, pe care specialiștii le-au lucrat la sol, cum se și practică, de altfel, din punct de vedere tehnic. fiind mai sigur și mai ușor, apoi le ridică cu o macarua de mare tonaj și le montează pe corpul bisericii. Operațiunea aceasta s-a făcut pe seară, când a fost disponibilă macaraua. Între montatori erau și două credincioase, Cristina Ștefan și Reta Sandu, căroră le-am zis surorile sudorițe, poate sunt de față, care nu s-au dat jos de pe acoperișul bisericii până nu s-au convins că turlile sunt bine fixate. Nu coborâm, ne spuneau, până nu terminăm lucrarea. Ce credință puternică, ce liturghie au făcut aceste două credincioase, care m-au uimit! Am mulțumit lui Dumnezeu că am văzut suflete atât de devotate.

Așa se împlinește lucrarea lui Dumnezeu, părinților protopopi, și părinților monahi, și surorilor monahii. Să nu precupețim niciodată timpul nostru, comoditatea noastră, confortul nostru. Să nu căutăm un loc mai confortabil, un post mai bun, o stare mai fără răspundere, mai fără muncă. Nu așa trebuie să vedem slujirea noastră. Aceasta ne cere, câteodată, să rezolvăm situații neașteptat de

grele și de confuze din cauza lăcomiei, pe care nu întotdeauna putem să le îndeplinim cum trebuie. De aceea, folosesc acest prilej și fac un apel către preoți și către monahi ca să ne facem lucrarea noastră cât mai deplin, cum îl învăța Sfântul Apostol Pavel pe ucenicul său Timotei: „Fii treaz în toate, suferă răul, fă lucru de evanghelist, slujba ta fă-o deplin!“ (II Timotei 4, 5), adică conștiincios, atent, cu purtare de grijă, ca pentru Dumnezeu, nu ca pentru oameni. Orice lucru pe care-l facem în Biserică trebuie să-l facem ca pentru Dumnezeu, nu ca pentru oameni. Pildă, cum vedeți, ne dau credincioșii în zilele acestea. Sunt pregătiți să înfrunte ploaia și frigul ca să-și facă pe deplin canonul, pentru a ajunge să se atingă de sfintele moaște, și la Iași, la Cuvioasa Paraschiva, și aici, la București, la Cuviosul Dimitrie. Vă mulțumim foarte mult, iubiți frați și surori în Domnul, că ne-ați dat și de data aceasta o pildă atât de frumoasă.

Ne-a intrat ce s-a spus de curând într-un interviu, anume că „Imperiul român s-a extins asupra Transilvaniei“.¹ Este o afirmație fără nici un temei istoric, mai întâi, pentru că Transilvania s-a unit cu România prin hotărârea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, hotărâre recunoscută de Conferința de pace de la Trianon, din 1920, apoi, țara noastră n-a fost niciodată imperiu. Putem s-o luăm și ca un omagiu pentru noi, că merităm să fim și imperiu, dar imperiu de sfinți. Când harul lui Dumnezeu ne-a trimis moaște de sfinți și din sudul Dunării, din Balcani, dintre strămoșii noștri, cum îi avem pe: Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou, Sfânta Cuvioasă Parascheva, Sfânta Muceniță Filofteia și alții ca aceștia, se cuvine să-I fim mulțumitori. Cu înțelepciune, credință și recunoștință am exprimat aceste gânduri, în bucuria și înțelegerea învierii din această zi istorică, învierea ctitoriei de neuitat a celui ce în vremuri nespuse de grele a păstorit Biserica noastră, timp de aproape trei decenii, și a zidit conținutul sacru al Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române. Încă o poartă către Împărăția cea cerească! Să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit să o vedem astăzi cu ochii inimii noastre curate! Amin!“

În semn de mulțumire și recunoștință, Părintele Patriarh Teoctist a oferite în dar tuturor celor care au sprijinit zidirea acestui nou lăcaș de închinare și construcția primului corp de chilii a noii mănăstiri, precum și ierarhilor Sfântului Sinod participanți la slujba de sfințire: placheta emisă cu acest prilej, având, pe față, chipul Întâistătătorului Bisericii noastre strămoșești, ctitorul așezământului, iar pe verso, imaginea biserici cu inscripția: „Mănăstirea Duminica Sfinților Români“, icoana „Duminicii Sfinților Români“, hramul mănăstirii, reprezentată, în mozaic, pe frontonul bisericii, precum și unele publicații editate de Sfânta Arhie-

¹ Î.P.S. Mitropolit Ioan Robu: „Precizări privind istoria și situația Statutului Romano-Catolic din Transilvania“, în cotidianul „Gardianul“, nr. 1338 din 23 octombrie 2006.

piscepție a Bucureștilor cu acest prilej, între care amintim: *Slujba Sfinților Români la Duminica a II-a după Rusalii, Acatistul Sfinților Români, Monografia Sfânta Mănăstire Duminica Sfinților Români din incinta Ateliereleor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, iconițe și ilustrate.*

Stăpâniți încă de emoțiile sfinte prilejuite de sfințirea noului altar, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh, ierarhii Sfântului Sinod au făcut, în continuare, un scurt popas sub bolțile strălucitoare ale bisericii târnosite, în paraclisul de la demisol, precum și la chiliile pentru monahi și la Atelierele Institutului Biblic și de Misiunea al Bisericii Ortodoxe Române, binecuvântându-i pe credincioșii care i-au înconjurat cu multă bucurie și dragoste.

Frumoasa slujbă de târnosire s-a încheiat cu o agapă frățească la care au luat parte ierarhii și preoții slujitori, membri ai Consiliului eparhial, donatorii, reprezentanți ai autorităților locale, și alți invitați.

Toate aceste clipe sfinte și înălțătoare trăite de ierarhii, preoții și credincioșii prezenți, nu au putut fi trecute cu vederea de către slujitorii mass-media care au prezentat, în publicațiile centrale momentul sfințirii bisericii din incinta Ateliereleor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, ca o „răscum-părare, peste ani“, în prezența a „câteva mii de credincioși“. S-a menționat faptul că evenimentul a fost amplificat prin aducerea în procesiune religioasă a moaștelor Sfântului Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștiului de la Catedrala Patriarhală la noua biserică, pentru prima dată. N-au fost uitați nici cei care au ostenit la realizarea acestei frumoase lucrări, „donatorii și binefăcătorii care au contribuit cu bani, materiale de construcție și alte bunuri“, numele lor „fiind înscrise pe hrisovul pus la temelia altarului“.

Sărbătoarea plină de har și de lumină a sfințirii bisericii Sfintei Mănăstiri „Duminica Sfinților Români“, dăruită de Bunul Dumnezeu, Bisericii Sale, Întâistătătorului ei, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și evlavioșilor creștini ce vor înura și se vor ruga în acest nou sfânt lacaș al slavei dumnezeiești, va rămâne înscrisă ca o pagină luminoasă în vistieria sufletelor noastre.

Agenda de lucru a
Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST,
Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei
și Dobrogei, Locțiitor al Cezareei Capadociei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

(1 septembrie-30 noiembrie)

Secretariatul Cabinetului Patriarhal

Vineri, 1 septembrie – Primiri: Î.P.S. **Teofan**, Mitropolitul Olteniei, cu unele probleme ale eparhiei; P.C. Pr. **Dumitru Iordache**, Protopop, și P.C. Pr. **Vasile Dumitru**, Secretar, au prezentat mesajul de felicitare al preoților și credincioșilor din Protoieria I Capitală.

După amiază, a vizitat șantierul de la Mănăstirea *Sfinților Români* din incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de dl. dir. ing. **Mircea Mugescu**.

Sâmbătă, 2 septembrie – Mesajul Prea Fericirii Sale **Ignatie al IV-lea**, Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient, a fost prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de către P.C. Pr. **Grigorie Horton**, Preot Misionar pentru America.

Duminică, 3 septembrie – La prăznuirea **Cuviosului Părinte Teoctist**, Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, alături de **PS Casian**, Episcopul Dunării de Jos, și PP SS Episcopi Vicari, răspunzând cuvântului encomiastic rostit de **PS Episcop Casian**. Au mai fost prezenți Excelența Sa, dl. **Constantin Grigore**, Ambasadorul României în Turcia, împreună cu soția, precum și PP CC Preoți Consilieri, Protopopi și numeroși credincioși.

Luni, 4 septembrie – A primit pe P.C. Pr. Paroh **Romulus Stănculescu**, de la biserica *Sfântul Anton – Curtea Veche*, Protoieria III Capitală, și P.C. Pr. Consilier **Gheorghe Zaharia**, în legătură cu sfințirea bisericii.

Marti, 5 septembrie – A primit pe P.C. Pr. **Patriciu Vlaicu**, Preotul comunității românești de la Bruxelles, cu unele probleme de organizare a noii misiuni unde a fost numit.

Miercuri, 6 septembrie – A primit un grup de pelerini italieni conduși de Episcopul **Francesco Cocopalmero**, Vicar al Cardinalului de Milano, alături de P.C. Pr. **Traian Valdman**, Parohul Bisericii românești *Pogorârea Duhului Sfânt* de la Milano și dl. prof. **Mario Gnoch**, Președintele Secretariatului Activității Ecu-menice din Italia, aflați într-o acțiune de documentare despre spiritualitatea și viața duhovnicească din Biserica noastră.

Joi, 7 septembrie – Primiri: **PS Episcop Casian** al Dunării de Jos, reîntors de la *Congresul Internațional Oameni și Religii*, organizat de Comunitatea Sant' Egidio, în perioada 4-6 septembrie 2006, la Asissi (Italia). P.C. Pr. **Constantin Habelea** de la Parohia Sfântul Apostol Andrei, din orașul Würzburg (Germania), care a prezentat un raport de activitate.

Vineri, 8 septembrie – A participat la Sfânta Liturghie la Mănăstirea *Pisiotă*, Protoieria Ploiești, de ziua hramului și a pus piatra de temelie a căminului de bătrâni „Sfântul Pantelimon“, adresând cuvânt de învățătură.

Duminică, 10 septembrie – A participat la sfințirea bisericii *Sfântul Anton* – *Curtea Veche*, săvârșită de **PS Episcop Vincențiu Ploieșteanu**, și a rostit cuvânt despre ajutorarea semenilor.

Luni, 11 septembrie – A inaugurat lucrările *Consfătuirii metodice de specialitate cu profesorii de religie* din București și Județul Ilfov. În cuvântul de deschidere a subliniat prioritățile educaționale și necesitatea păstrării adevărului de credință.

A fost prezent la *Teatrul Național „I. L. Caragiale“* din București, unde au avut loc ceremoniile de comemorare a victimelor atentatelor teroriste din 11 septembrie 2001, organizată de Ambasada SUA din România.

Marți, 12 septembrie – Primiri: **ÎPS Nifon**, Arhiepiscopul Târgoviștei și Președintele *Crucii Roșii* din România a prezentat legea de organizare și funcționare a acestei organizații, care va fi dezbătută în Parlament; **PS Paisie Lugojanul**, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei, pentru *intermedieri la autoritățile de stat*; Acad. **Mihai Cimpoi** în legătură cu comemorarea la Academia din Chișinău a Mitropolitului *Antonie Plămădeală*, originar din Basarabia.

Miercuri, 13 septembrie – A primit pe **PS Episcop Ioachim Băcăuanul**, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Romanului, în legătură cu textele pentru slujbele unor sfinți români.

Duminică, 17 septembrie – A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, rostind un cuvânt de învățătură.

Luni, 18 septembrie – A participat la deschiderea *Cursurilor pastorale și de îndrumări misionare* (18-30 septembrie 2006), organizate de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității București și a vorbit cursanților despre importanța slujirii preoțești.

A vizitat Mănăstirea *Sfinților Români* din incinta Atelierele Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Marți, 19 septembrie – A primit pe P.C. Pr. conf. dr. **Ionuț Moldoveanu**, în legătură cu organizarea simpozionului cu tema „Țările Române și Locurile Sfin-te“, între 15-18 octombrie 2006, organizat de Catedra de Istorie Bisericească Universală a Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universi-tății București.

Miercuri, 20 septembrie – A prezidat Comisia de anchetă a Arhiepiscopiei Bucureștilor cu privire la cazul disciplinar Pr. Oprescu, cu aplicarea măsurilor procedurale.

Joi, 21 septembrie – A primit pe **ÎPS Arhiepiscop Teofan**, Mitropolitul Olte-niei, pentru întâmpinarea **Prea Fericitului Anastasios Yannoulatos**, Arhiepisco-pul Tiranei, Durresului și a toată Albania.

Vineri, 22 septembrie – Primiri: Pr. Paroh **Daniel Goga**, de la biserica *Sfântul Antonie cel Mare*, din Capitală, pentru invitarea unui ierarh la slujba hramului; Pr. Paroh **Gheorghe Șupeală**, de la biserica *Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan*, din București, în legătură cu stadiul lucrărilor bisericii noi.

Sâmbătă, 23 septembrie – A primit pe Excelențele lor, dl. **Mugur Isărescu**, Guvernatorul Băncii Naționale a României, dl. **Tudorel Postolache**, Ambasadorul României la Luxemburg și dl. **Jaime Gil Aluja**, președintele Academiei de Științe din Spania și membru de onoare al Academiei Române, dimpreună cu soția.

După-amiază, a plecat spre Mănăstirea Tismana, pentru a participa la mani-festările comemorative prilejuite de împlinirea a 600 de ani de la trecerea la cele veșnice a Sfântului Nicodim de la Tismana.

Duminică, 24 septembrie – Împreună cu **Prea Fericitul Anastasios Yannou-latos**, Arhiepiscopul Tiranei, Durresului și a toată Albania, a săvârșit Sfânta Litur-ghie, înconjuțați de un sobor de arhieriei, preoți și diaconi, la Mănăstirea *Tismana*, rostind cuvânt de binecuvântare. La rugămintea **ÎPS Mitropolit Teofan**, a acordat Crucea Patriarhală P.C. Maicii Ierusalima, stareța Mănăstirii Tismana, precum și unor preoți și credincioși.

Luni, 25 septembrie – A primit la Reședința Patriarhală delegația Bisericii Ortodoxe din Albania, condusă de **Prea Fericitul Anastasios Yannoulatos**, Arhi-episcopul Tiranei, Durresului și a toată Albania, dimpreună cu **ÎPS Arhiepiscop Teofan**, Mitropolitul Olteniei și **ÎPS Arhiepiscop Iosif**, Mitropolitul Românilor Ortodocși din Europa Occidentală și Meridională, reîntorși de la manifestările organizate la Mănăstirea Tismana.

Seara, delegația din Albania a plecat spre Tirana, pe calea aerului.

Marți, 26 septembrie – Primiri: dl. prof. dr. **Radu Ciuceanu**, Președintele In-stitutului Național pentru Studiul Totalitarismului; P.C. Pr. paroh **Vasile Gavrilă**

de la biserica *Sfântul Nicolae (Paraclis universitar)*, din București, pentru invitația unui ierarh la *Te-Deum-ul* ce urmează să se săvârșească cu ocazia deschiderii noului an universitar.

Miercuri, 27 septembrie – *Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul* – Însoțit de ÎPS Mitropolit Teofan al Olteniei, ÎPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, PS Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, PP SS Episcopi **Vincentiu Ploieșteanu**, **Ciprian Câmpineanul** și **Sebastian Ilfoveanul**, a sfințit biserica Mănăstirii *Sfântul Antim* din București și a săvârșit Sfânta Liturghie. Cuvântul de învățătură, adresat mulțimii mari de credincioși, a făcut referiri la viața și învățătura Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul.

Joi, 28 septembrie – A participat la deschiderea oficială a celui de-al XI-lea Sommet al Francofoniei (Conferința șefilor de stat și de guvern având limba franceză în comun), organizat pentru prima dată în România, de către Președinția României, la Palatul Parlamentului.

Luni, 2 octombrie – A participat la deschiderea oficială a anului universitar 2006/2007, la Universitatea Creștină *Dimitrie Cantemir*, din București, unde a vorbit studenților despre relația dintre știință și religie.

Marți, 3 octombrie – Alături de PS **Epifanie**, Episcopul Buzăului, PS **Casian**, Episcopul Dunării de Jos, PS **Damaschin**, Episcopul Sloboziei și Călărașilor și PP SS Episcopi **Sebastian Ilfoveanul** și **Varsanufie Prahoveanul**, a asistat la deschiderea oficială a cursurilor noului an universitar 2006/2007, la Facultatea de Teologie Ortodoxă *Patriarhul Justinian* a Universității București, adresând tinerilor teologi un cuvânt de învățătură și binecuvântare. La final, a vizitat clădirea facultății, care a primit recent ample lucrări de renovare și reconsolidare.

Miercuri, 4 octombrie – Primiri: dl. col. **Ștefan Olteanu**; dl. ing. **Vasile Cornel**, Director General al GEOMIN Construct, împreună cu PC Pr. **Daniel Roșu**, pentru binecuvântare în vederea continuării lucrărilor de construire a noii biserici *Sfânta Treime – Dudești*, Protoieria III Capitală.

Joi, 5 octombrie – Primiri: PC Pr. prof. dr. **Viorel Ioniță**, Directorul Comisiei *Bisericile în Dialog* din cadrul Conferinței Bisericilor Europene (KEK), cu sediul la Geneva, în legătură cu vizita în România a Venerabilului Colin Williams, Secretarul General al KEK; PC Pr. **Dumitru Coman**, Vicar al Vicariatului Ortodox Român din Australia și Noua Zeelandă, cu sediul la Melbourne.

Vineri, 6 octombrie – Primiri: Prelatul **Bernhard Backonsky**, Stareț General al Mănăstirii Klosterneuburg, de lângă Viena (Austria); dl. **Karl Freller**, Ministru Secretar de Stat pe probleme de culte din Guvernul de Stat al landului Bavaria (Germania), împreună cu Pr. dr. **Jürgen Henkel**, reprezentantul Fundației *Hanns Seidel* în România. Au fost abordate teme precum relația dintre Stat și Biserică, statutul

religiei în școlile publice, situația Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord și rolul Bisericilor în Uniunea Europeană.

Luni, 9 octombrie – A primit pe dl. **Miguel Fonda Ștefănescu**, Președintele Federației Asociațiilor Românești din Spania (FEDROM), și dl. **Gelu Vlasin**, Responsabil de Imagine și Comunicare al FEDROM, care au expus detalii ale activității comunității românești din Spania.

Marți, 10 octombrie – A primit pe Excelența Sa, dl. **Mihail Dobre**, fost Ambasador al României pe lângă Sfântul Scaun (2002 – 2004).

Miercuri, 11 octombrie – A primit pe dl. col. **Petre Stoica**, Președintele Asociației Naționale „Cultul Eroilor”, în vederea transmiterii unui mesaj al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist revistei „România Eroică”.

Sâmbătă, 14 octombrie – **Sfânta Cuvioasă Parascheva** – A săvârșit Sfânta Liturghie la biserica **Sfânta Vineri – Nouă**, Protoieria I Capitală, de ziua hramului, a hirotonit diacon pe tânărul teolog **Ciprian Mateș**, pe seama bisericii mai sus menționate, și a rostit un cuvânt de învățătură.

Seara, a primit vizita unor delegați ai comunităților românești din diaspora (președinți de asociații, preoți, primari etc.), participanți la Prima Conferință a Comunităților Românești din Europa (13-15 octombrie 2006), organizată la Palatul Parlamentului, sub patronajul Prim-ministrului României, de Departamentul pentru Relații cu Românii de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe. În cadrul întrevederii, a transmis cuvinte de învățătură

Duminică, 15 octombrie – A primit pe dl. Acad. **Mihai Cimpoi**, Președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și dl. deputat dr. **Vlad Cubreacov**, Consilier al Mitropoliei Basarabiei.

Luni, 16 octombrie – A participat la Colocviul „**Țările Române și Locurile Sfinte**” (15-18 octombrie a.c.), organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” a Universității din București, cu sprijinul Patriarhiei Române, Ministerului Culturii și Cultelor – Secretariatul de Stat pentru Culte și al Ambasadei Greciei, la Palatul Patriarhiei, unde a rostit un cuvânt de binecuvântare.

Primiri: Excelența Sa, dl. **Alexandr Ciurilin**, Ambasadorul Federației Rusiei în România; dl. **Jaroslav Godun**, Directorul Institutului Polonez din București, dna. **Anna Radziukiewicz**, Pr. **Leoncjusz Tofiluk** și membrii corului „Oktoich”, din Polonia; PC Pr. Protopop **Petru Buburuz** de la Chișinău; dl. **Alexandru Schäfer-Girleanu**, realizatorul emisiunii în limba română la Radio Z din Nürnberg (Germania) și dna. **Doina Frühwald**, Președinta Asociației româno-germane „Casa românească”. **Prea Fericitul Părinte Patriarh** a acordat, cu acest prilej, un interviu Radio Z, transmitând un mesaj de încurajare și binecuvântări pentru românii ortodocși din Bavaria;

Marți, 17 octombrie – A întâmpinat la Reședința Patriarhală delegația condusă de ÎPS Efreim, Mitropolit de Ydra, Spetses și Eghina, în drumul de reîntoarcere către Grecia, după ce anterior purtase moaștele Sfântului Nectarie de Eghina la Iași, cu ocazia prăznuirii Sfintei Cuvioase Parascheva.

Primiri: PC Pr. **Marian Dincă**, cu soția, de la biserica *Sfânta Maria*, din Wellington, Noua Zeelandă; PC Pr. **Nicolae Tănase** de la biserica *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* din Valea Plopului, județul Prahova.

Miercuri, 18 octombrie – Primiri: ÎPS Mitropolit Petru al Basarabiei; dl. conf. dr. arh. **Virgil Polizu**, de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București; PC Pr. **Ion Albescu** de la Mănăstirea Vălenii de Munte.

Joi, 19 octombrie – Primiri: ÎPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei; Excelența Sa, dl. **Adrian Lemeni**, Secretar de Stat pentru Culte; Pr. **Bienvenido Nebres S.J.**, Rectorul Universității *Ateneo* din Manila (Filipine), Pr. prof. dr. **Isidor Mărtinică**, Decanul Facultății de Teologie Romano-Catolică a Universității din București și Pr. **Tadeusz Rostworowski**, profesor la aceeași facultate.

Seara, însoțit de PC Diac. Consilier Nicu Octavian, a vizitat pe PC Pr. **Gheorghe Calciu-Dumitreasa**, aflat, datorită unei intervenții chirurgicale urgente, la Spitalul Militar Central „Dr. Carol Davila” din București. Cu acest prilej, a binecuvântat pe bolnavii spitalizați aici, adresându-le cuvinte de îmbărbătare.

Vineri, 20 octombrie – Primiri: ÎPS Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord; PC Pr. **Mihai Aurel**, Directorul Seminarului Teologic din București; P. Cuv. Prot. **Lazăr Nan**, starețul Mănăstirii *Duminica Sfinților Români* din incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române; Dna. **Mariana Georgescu**, Director pentru Relații Publice și dna. **Ruxandra Garofeanu**, Consilier Artistic la Primăria Sectorului 2 al Capitalei.

Duminică, 22 octombrie – A săvârșit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură.

Luni, 23 octombrie – Primiri: Excelența Sa, dl. Ambasador **Jonathan Scheele**, Șeful Delegației Comisiei Europene la București, la finalul misiunii diplomatice în România; dl. prof. dr. **Dan Zamfirescu**; PC Pr. **Constantin Pătuleanu**, de la Parohia Udricani, Protoieria III Capitală și dl. Cosmin Bratu.

Marți, 24 octombrie – Primiri: Venerabilul **Colin Williams**, Secretarul General al Conferinței Bisericilor Europene (KEK), cu sediul la Geneva, și PC Pr. prof. dr. **Viorel Ioniță**, Directorul Comisiei *Bisericile în Dialog* din cadrul KEK, aflați într-o vizită în România; PS Episcop **Damaschin** al Sloboziei și Călărașilor; dl. **Vasilios Elmaliotis**, om de afaceri din Salonic (Grecia); dl. **Will Clowney**, Director IOCC, cu prilejul acordării crucii patriarhale pentru mireni; PC Pr. Nicușor Morlova, de la biserica *Sfinții Îngeri*, din Constanța.

Miercuri, 25 octombrie – Primiri: **ÎPS Arhiepiscop Bartolomeu**, Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului; **PS Sofronie**, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria; **PC Pr. Visarion Alexa**, de la biserica *Sfântul Nicolae – Militari*, redactor la Radio România și dl. **Cătălin Duță**, redactor la Radio București.

Vineri, 27 octombrie – De ziua Sfântului Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Patriarhiei Române, a slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, înconjurat de **ÎPS Teodosie**, Arhiepiscopul Tomisului, **ÎPS Nifon**, Arhiepiscopul Târgoviștei, **PS Epifanie**, Episcopul Buzăului, **PS Calinic**, Episcopul Argeșului și Muscelului, **PS Casian**, Episcopul Dunării de Jos, **PS Damaschin**, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, **PS Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, **PS Ambrozie**, Episcopul Giurgiului, **PS Sofronie**, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, **PP SS Vincențiu Ploieșteanu** și **Ciprian Câmpineanul**, Episcopi Vicari Patriarhali, **PS Sebastian Ilfoveanul**, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și **PS Ioachim Băcăuanul**, Arhiereu Vicar al Episcopiei Romanului.

La Sfânta Liturghie au fost prezenți și membrii Casei Regale a României, respectiv: Majestatea Sa, **Regele Mihai I** al României și **Regina Ana**, **Principesa Margareta** de România și **Prințul Radu** de Hohenzollern-Veringen, împreună cu **Principesa Elena** și dl. **Alexander McAteer**.

Au mai participat Excelența, Sa dl. **Athanassios Dendoulis**, Ambasadorul Greciei în România și dl. **Bogdan Tătaru-Cazaban**, Consilier de Stat la Președinția României.

Sâmbătă, 28 octombrie – Moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov au fost transportate la Mănăstirea *Duminica Sfinților Români*, cu prilejul târnosirii acesteia din ziua următoare.

Duminică, 29 octombrie – A sfințit biserica noii mănăstiri închinată *Duminicii Sfinților Români*, din incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, reînviind astfel vechea vatră de ateliere a Schitului Maicilor de odinioară, demolată sub regimul comunist. La slujba de sfințire au participat membri ai Sfântului Sinod: **ÎPS Daniel**, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, **ÎPS Teofan**, Mitropolitul Olteniei, **ÎPS Teodosie**, Arhiepiscopul Tomisului, **ÎPS Nifon**, Arhiepiscopul Târgoviștei, **PS Calinic**, Episcopul Argeșului și Muscelului, **PS Casian**, Episcopul Dunării de Jos, **PS Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, **PS Ambrozie**, Episcopul Giurgiului, **PS Sofronie**, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria, **PP SS Vincențiu Ploieșteanu** și **Ciprian Câmpineanul**, Episcopi Vicari Patriarhali, **PS Varsanufie Prahoveanul**, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și **PS Irineu Slătineanul**, Arhiereu Vicar al Episcopiei Râmnicului, înconjurați de un numeros sobor de preoți și diaconi.

La final, **Părintele Patriarh Teoctist** a oferit ierarhilor slujitori câte o plachetă cu biserica mănăstirii și icoana hramului.

Dintre oficialitățile prezente amintim pe dl. **Bogdan Tătaru-Cazaban**, Consilier de Stat la Președinția României, dl. **Adrian Lemeni**, Secretar de Stat pentru Culte, dl. Acad. **Constantin Bălăceanu-Stolnici**, dl. Deputat **Ion Stan**, etc.

Hrisovul de târnosire a fost citit de **PS Episcop Varsanufie Prahoveanul**, iar cuvântul de învățătură și binecuvântare a fost rostit de **Prea Fericitul Părinte Teoctist**, miilor de credincioși adunați cu acest prilej.

Seara, moaștele Sfântului Dimitrie Basarabov au fost reaşezate în Catedrala Patriarhală, după ce au fost cinstate într-un mod pilduitor de sute de mii de credincioși.

Luni, 30 octombrie – Primiri: **PS Sofronie**, Episcopul românilor ortodocși din Ungaria; D-nii **Mihai, Alexei și Nicolae Plămădeală**, frații **Mitropolitului Antonie Plămădeală** (†2005), în legătură cu Casa Memorială din Stolniceni, Republica Moldova; PC Pr. **Visarion Alexa**, de la biserica *Sfântul Nicolae – Militari*, redactor la Radio România, pentru un scurt mesaj de binecuvântare, cu ocazia aniversării a 78 de ani de la prima emisiune a postului național de radio; P. Cuv. **Maica Raisia**, stareța Mănăstirii Durău.

Marti, 31 octombrie – A participat la lansarea Centrului Pilot de Prevenție și Diagnostic al Asociației Române pentru Prevenția Cancerului, la Palatul Patriarhiei, unde a rostit un cuvânt de binecuvântare, subliniind importanța postului și a rugăciunii pentru menținerea sănătății.

Primiri: **ÎPS Teofan**, Mitropolitul Olteniei; D-nii **Kalkitsas Christou și Konstantinou Ioannis**, din Salonic (Grecia).

Miercuri, 1 noiembrie – A acordat un interviu postului național de televiziune, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de patriarhat.

A primit pe dl. conf. dr. arh. **Virgil Polizu**, de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, și Președintele Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice.

Împreună cu **PP SS Episcopi Vincențiu Ploieșteanu, Varsanufie Prahoveanul**, și PC Pr. Consilier **Nicolae Crângașu**, a vizitat biserica *Mănăstirii Duminica Sfinților Români*, căreia i-a donat două cruci de binecuvântare.

Joi, 2 noiembrie – A participat la Conferința Preoțească Semestrială pentru protoieriiile din capitală, cu tema „Apostolatul Social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos”, organizată de Arhiepiscopia Bucureștilor, la Palatul Patriarhiei, unde a rostit un cuvânt de învățătură și binecuvântare.

Primiri: PC Pr. prof. dr. **Nicolae Necula**, Decanul Facultății de Teologie „Patriarhul Justinian” a Universității București; dl. **Bogdan Dedu**, secretar de redacție la revista „Studii Teologice”; PC Pr. **Constantin Dumitrașcu**, de la biserica *Sfântul Nicolae*, din Cahul, Republica Moldova.

Vineri, 3 noiembrie – A primit pe P. Cuv. Arhim. **Nicodim Dimulescu**, starețul Mănăstirii Crasna, jud. Prahova, pentru binecuvântarea unei călătorii în Grecia.

Luni, 6 octombrie – A primit pe PC Pr. dr. **Constantin Mihoc**, de la biserica *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*, din Berlin.

Marți, 7 octombrie – A primit pe ÎPS **Nifon**, Arhiepiscopul Târgoviștei.

Joi, 9 noiembrie – Primiri: PS **Damaschin**, Episcopul Sloboziei și Călărașilor; dl. **Marius Tucă**, directorul cotidianului „Jurnalul Național”, pentru acordarea unui interviu, cu ocazia împlinirii a 20 de ani de patriarhat, apărut în ediția din 16 noiembrie a.c. a publicației.

Vineri, 10 noiembrie – Primiri: dl. amiral dr. **Gheorghe Marin**, Șeful Statului Major General, împreună cu PC Pr. **Constantin Țanu**, Inspector General și Șeful Secției Asistență Religioasă din cadrul Statului Major General; dl. **Remus Rădulescu**, Coordonatorul Redacției „Viața Religioasă” a Societății Române de Radiodifuziune, pentru un interviu cu ocazia împlinirii a 20 de ani de patriarhat.

Duminică, 12 noiembrie – A slujit Sfânta Liturghie la Catedrala Patriarhală, înconjurat de ÎPS **Andreas Nanakis**, Mitropolit de Arkalochoris, Kastelios și Viannis, ÎPS **Neofit**, Mitropolit de Ruse, PC Pr. prof. **Nadim Tarazi**, de la St. Vladimir's Seminary din New York, PC Pr. prof. **Valentin Asmus**, de la Academia Teologică din Moscova, Pr. prof. dr. **Nicolae Necula**, și PC Pr. prof. dr. **Constantin Coman**, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” a Universității București, participanți la Simpozionul *Sfântul Ioan Gură de Aur – Exeget al Sfințelor Scripturi. Exeget al iubirii dumnezeiești*, organizat între 12 – 14 noiembrie 2006, la Palatul Patriarhiei. Au mai participat, de asemenea, dl. prof. dr. **Hrisostomos Stamoulis**, de la Universitatea din Tesalonic, dl. prof. dr. **Stelios Papadopoulos**, de la Universitatea din Atena, dl. prof. dr. **Innocenzo Gargano**, de la Institutul Pontifical Oriental din Roma și Pr. prof. **Philippe de Roten**, de la Universitatea din Fribourg (Elveția).

A participat la deschiderea Simpozionului *Sfântul Ioan Gură de Aur – Exeget al Sfințelor Scripturi. Exeget al iubirii dumnezeiești*, unde a rostit un cuvânt de învățătură și binecuvântare.

Luni, 13 noiembrie – A primit pe PC Pr. **Patriciu Vlaicu**, Consilier Coordonator al Reprezentanței Bisericii Ortodoxe Române pe lângă Uniunea Europeană.

A prezidat ședința de lucru a Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei.

Marți, Miercuri 14-15 noiembrie – A prezidat sesiunea de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit în ședința plenară la Reședința Patriarhală.

La final, **Prea Fericitul Părinte Patriarh** a oferit tuturor membrilor Sfântului Sinod medalia omagială inscripționată cu prilejul aniversării a 20 de ani de slujire patriarhală, primind la rândul Prea Fericii Sale, din partea Sfântului Sinod, o medalie de aur dedicată acestui popas aniversar.

Joi, 16 noiembrie – Înconjurat de toți membrii Sfântului Sinod, a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica *Sfântul Spiridon-Nou*, din București, ca semn de mulțumire adus Bunului Dumnezeu pentru împlinirea a 20 de ani de arhipăstorie a Bisericii Ortodoxe Române. **Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu** a dat citire *Actului Aniversar* consacrat acestui eveniment și semnat de toți ierarhii Bisericii noastre, iar în cuvântul de învățătură, Părintele Patriarh a mulțumit lui Dumnezeu pentru purtarea de grijă față de Biserica Sa și neamul nostru strămoșesc și a subliniat importanța Sfântului Sinod în viața Bisericii Ortodoxe, ca mărturie a comuniunii și conlucrării.

La final, a avut loc un moment aniversar, la Palatul Patriarhiei, la care au participat Excelența Sa, dl. **Traian Bănescu**, Președintele României, dl. **Teodor Baconski**, Consilier Prezidențial pentru Politică Internă, dl. **Bogdan Tătaru-Cazaban**, Consilier de Stat pentru Cultură și Culte, dl. **Adrian Lemeni**, Secretar de Stat pentru Culte, precum și alte personalități ale vieții publice românești, reprezentanți ai altor culte din țară și străinătate, membri ai corpului diplomatic. dl. **Călin Popescu-Tăriceanu**, Prim Ministrul României, dl. **Nicolae Văcăroiu**, Președintele Senatului, și Președintele Camerei Deputaților, dl. **Bogdan Olteanu** i-au trimis Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist mesaje de felicitare. PC Pr. prof. dr. **Ioan Sauca**, directorul Institutului Ecumenic de la Bossey (Elveția) a dat citire mesajului de felicitare din partea Secretarului General al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Rev. dr. **Samuel Kobia**.

Momentul a fost încununat de vernisajul expoziției *Douăzeci de ani în secvențe fotografice*, cuprinzând momente din slujirea și lucrarea ca patriarh a Prea Fericitului Părinte Teoctist și din viața și activitatea Bisericii Ortodoxe Române.

Luni, 20 noiembrie – A primit pe PC Pr. **Nicolae Popescu** de la biserica *Sfântul Andrei – Drumul Taberei*, pentru invitarea unui ierarh la hramul și sfințirea bisericii.

Miercuri, 22 noiembrie – Primiri: dl. Judecător **Lucian Popescu**; D-na **Doina Uricariu**, îngrijitoarea de ediție a *Enciclopediei Locașurilor de Cult din București*, scrisă de arhitecții **Lucia Stoica** și **Neculai Ionescu-Ghinea**, apărută la Editura Universală și lansată oficial la Palatul Patriarhiei; dl. col. **Petre Stoica**, Președintele Asociației Naționale „Cultul Eroilor”, care a înmănat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist diploma cu titlul „Membru de onoare” și „Medalia pentru Merite Deosebite” în activitatea de cinstire a Eroilor Neamului Românesc; Excelența Sa, dl. **Marius Lazurcă**, Ambasadorul României pe lângă Sfântul Scaun.

Joi, 23 noiembrie – Primiri: Excelența Sa, dl. **Roland Lohkamp**, Ambasadorul Republicii Federale Germania la București; PC Pr. **Nicolae Bordașiu**, de la biserica *Sfântul Silvestru* din Capitală.

Vineri, 24 noiembrie – Primiri: dl. dr. ing. **Emilian Ștefan Valea**, din Timișoara; dl. Arhitect **Cristian Samoilă**, din Detroit (SUA).

Luni, 27 noiembrie – Primiri: **ÎPS Bartolomeu**, Mitropolitul Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului; dl. Chestor principal de poliție prof. dr. **Lazăr Cârjan**, Directorul General al Direcției Generale de Pașapoarte, împreună cu PC Pr. **Niculae Constantin**, Șeful Secției de Asistență Religioasă din Ministerul Administrației și Internelor; dl. **Ion Lupea**, Director pentru problemele minorităților, la Guvernul României; PC Diac. prof. dr. **Ioan Caraza**, Secretarul General al Societății Biblice Interconfesionale din România.

Marti, 28 noiembrie – A prezidat Consiliul Eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Primiri: **ÎPS Nifon**, Arhiepiscopul Târgoviștei, Eminentă Sa, Episcop **Christoph Klein** al Episcopiei Evanghelice CA de la Sibiu, împreună cu membri ai Adunării Generale a AIDROM și reprezentanți ai organizațiilor ecumenice internaționale partenere din Suedia, Elveția și Danemarca; dl. conf. dr. arh. **Virgil Polizu**, de la Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” din București, și Președintele Comisiei Naționale a Monumentelor Istorice.

Miercuri, 29 noiembrie – A primit pe Prea Fericitul **Hristofor**, Arhiepiscop de Praga și Mitropolit al Cehiei și Slovaciei.

Joi, 30 noiembrie – A participat, însoțit de PS Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**, la recepția oficială oferită de Excelența Sa dl. **Traian Băsescu**, Președintele României, cu prilejul zilei naționale a României, la Palatul Cotroceni.

Pentru a răspunde diferitelor invitații a delegat pe:

Joi, 7 septembrie – P.C. Diac. Consilier **Nicu Octavian** la Simpozionul Științific cu tema *Nevoia de competitivitate a României în perspectiva integrării Europei*, care a avut loc în cadrul Academiei de Științe Economice din București.

Sâmbătă, 9 septembrie – P.C. Pr. **Ion Rădulescu**, Protopopul Protoieriei II Capitală, la deschiderea celei de-a VI-a ediții a *Târgului de pâine*, organizat de Centrul Cultural „*Mihai Eminescu*” al Primăriei Sectorului II din Capitală.

Duminică, 10 septembrie – PS Episcop **Ciprian Câmpineanul** pentru a sfinți biserica *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*, Parohia Gruiu, din Protoieria Ilfov Nord. PS Episcop **Sebastian Ilfoveanul** la sfințirea bisericii noi *Sfinții Patruzeci de mucenici*, Parohia Rudeni, Protopopiatul Ilfov Nord.

Marti, 12 septembrie – PS Episcop **Ciprian Câmpineanul** la recepția oferită de Ambasada Republicii Armenia cu ocazia Zilei Naționale, la cea de-a XV-a ani-

versare a Zilei Independenței. P.C. Pr. Consilier dr. **Florin Șerbănescu** la vernisajul expoziției de pictură *In memoriam Ovidiu Bădilă*, realizat de pictorul **Virgil Făciu**, la Palatul Parlamentului, în Sala de expoziții *Constantin Brâncuși*.

Miercuri, 13 septembrie – PS Episcop **Sebastian Ilfoveanu** la festivitățile Zilei Pompierilor din România, organizate de *Brigada de Pompieri Dealul Spirii*, din București.

Vineri, 15 septembrie – PS Episcop **Varsanufie Prahoveanu** la deschiderea oficială a noului an școlar 2006/2007, la Colegiul Național „Gheorghe Lazăr” din București.

Duminică, 17 septembrie – PS Episcop **Sebastian Ilfoveanu** la sfințirea bisericii noi *Sfânta Vineri – Berceni*, din Protoieria III Capitală, prilej cu care P.C. Pr. Paroh **Gabriel Cățe** a fost ridicat la rangul de iconom, conform aprobării Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Luni, 18 septembrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanu** la adunarea de comemorare a dr. **Alexandru Șafran**, Rabin Șef al României (1940 – 1947), Mare Rabin al Genevei și membru de onoare al Academiei Române, organizată de Federația Comunităților Evreiești din România, la Templul Coral din București, unde a transmis cuvântul de prețuire din partea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Duminică, 24 septembrie – PS Episcop **Varsanufie Prahoveanu** la sfințirea bisericii noi *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil*, din Parohia Tinosu, Protoieria Ploiești, județul Prahova, prilej cu care P.C. Pr. Paroh **Ioan Roșu** a primit distincția de iconom, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. PS Episcop **Ciprian Cămpineanu** la sfințirea bisericii *Sfinții Trei Ierarhi*, din Parohia Filipeștii de Pădure, Protoieria Cămpina, județul Prahova, prilej cu care P.C. Pr. Paroh **Ioan Popa** a primit distincția de iconom stavrofor, conform aprobării Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Luni, 2 octombrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanu** pentru a participa la deschiderea oficială a anului universitar 2006/2007, la Universitatea *Spiru Haret*, din București, unde a rostit un cuvânt de învățătură.

Luni, 9 octombrie – PS Episcop **Vincentiu Ploieșteanu** la manifestările dedicate comemorării Zilei Holocaustului din România, organizate de Institutul Național pentru Studierea Holocaustului din România „Elie Wiesel”.

Joi, 12 octombrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanu** la slujba înmormântării prof. dr. **Filipaș Avraam**, profesor la Facultatea de Drept a Universității București, Rector al Universității *Titu Maiorescu*, deputat, senator și membru în Consiliul Superior al Magistraturii, la biserica *Mavrogheni*.

Vineri, 13 octombrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanu** la Prima Conferință a Comunităților Românești din Europa (13-15 octombrie 2006), organizată la Palatul Parlamentului, sub patronajul Prim-ministrului României, de De-

partamentul pentru Relații cu Românii de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe. PC Pr. Consilier **Florin Șerbănescu** la expoziția *Dacia Avgusti Provincia*, organizată de Ambasada Italiei în România, la Muzeul Național de Istorie a României.

Sâmbătă, 14 octombrie – dl. Consilier **Dan Eftimescu** și dl. Contabil **Marin Stoica** la „Festivalul culturii și bucătăriei turcești”, organizat de Fundația *Tuna*, în colaborare cu UNESCO și Primăria Sectorului 5, în Piața Constituției din București.

Duminică, 15 octombrie – PC Pr. prof. dr. **Constantin Drăgușin** la concertul extraordinar de muzică bisericească susținut de corul bărbătesc „Oktoich” din Polonia, în Aula Palatului Patriarhiei.

Luni, 17 octombrie – PC Diac. **Valentin Bărlez** la expoziția de fotografie și icoane „Lumină de la Răsărit. Ortodoxia în Polonia”, organizată de Institutul Polonez din București, la Muzeul Național Cotroceni.

Joi, 19 octombrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanul**, la conferința internațională cu tema „Dezvoltarea unei Strategii Naționale de Acțiune Comunitară”, organizată sub egida Grupului la Nivel Înalt pentru Copiii României, co-prezidat de dl. **Călin Popescu-Tăriceanu**, Prim-ministrul României și Baroana **Emma Nicholson** de Winterbourne, la Cercul Militar Național din București.

Luni, 23 octombrie – PS Episcop **Sebastian Ilfoveanul** la avanpremierea filmului „Regele Mihai – a 85-a aniversare”, prezentat de Ministerul Culturii și Cultelor și Televiziunea Română, la Ateneul Român.

Marti, 24 octombrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanul** la recepția oficială a zilei Organizației Națiunilor Unite, la Hotel Crowne Plaza, din București.

Miercuri, 25 octombrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanul** la manifestările cu ocazia Zilei Armatei Române, organizate de Statul Major General al Ministerului Apărării, la Mormântul Ostașului Necunoscut din Parcul Carol, unde a rostit un cuvânt de învățătură. PS Episcop **Ciprian Cămpineanul** la recepția oferită de Delegația Comisiei Europene în România.

Joi, 26 octombrie – PS Episcop **Ciprian Cămpineanul** la lansarea monedei omagiale cu Mănăstirea Plumbuita, de către Primăria Sectorului 2 al Capitalei. PC Pr. Consilier **Dorel Moțoc**, la conferința „Populația și dezvoltarea – un bi-nom esențial pentru viitorul României”, organizată de Camera Deputaților și Fondul ONU pentru Populație, la Parlamentul României. PC Diac. Consilier **Nicu Octavian** la recepția oferită de Ambasada Cehiei, cu ocazia sărbătoririi Zilei Naționale.

Vineri, 27 octombrie – PC Diac. Consilier **Nicu Octavian**, la recepția oferită de Ambasada Turciei la București, cu ocazia împlinirii a 83 de ani de la proclamarea republicii. PC Pr. Consilier dr. **Florin Șerbănescu** la Centenarul Muzeului

Țăranului Român, prilej cu care Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit medalia jubiliară „Carol I“.

Duminică, 5 noiembrie – PS Episcop Ciprian Cămpineanul la sfințirea bisericii „Adormirea Maicii Domnului“ din Cămpina, prilej cu care PP CC Pr. Izvoranu Gheorghe și Pr. Izvoranu Paul au primit distincția de Iconom, conform aprobării Prea Fericitului Părinte Patriarh.

Marti, 14 noiembrie – dl. Drd. Remus Marian, Inspector Eparhial, la simpozionul „Codul spiritual moral al religiilor, temelie pentru prezent și viitor“, organizat de Asociația pentru Pacea Religiilor din România, Fundația Europeană pentru Cultură și Educație Ecologică, Comisia Națională UNESCO pentru România, Fundația Internațională Omenia și Fundația Tezaurul Sacru al Religiilor.

Miercuri, 15 noiembrie – PC Pr. Dorel Moțoc, Consilier Patriarhal, la recepția oferită de Ambasada Regatului Belgiei, cu ocazia Sărbătorii Regelui și a Anului Francofoniei.

Joi, 16 noiembrie – PC Diac. Nicu Octavian, Consilier Patriarhal, la Adunarea Festivă Aniversară organizată cu prilejul împlinirii a 15 ani de la reînființarea Asociației Naționale „Cultul Eroilor“, la Complexul Militar de Protocol „Haiducul“ al Ministerului Apărării Naționale.

Miercuri, 22 noiembrie – PS Episcop Vincențiu Ploieșteanu la lansarea *Enciclopediei Locașurilor de Cult din București*, scrisă de arhitecții Lucia Stoica și Neculai Ionescu-Ghinea și apărută la Editura Universalia. Lansarea a avut loc cu sprijinul Patriarhiei Române la Palatul Patriarhiei.

Joi, 23 noiembrie – PC Pr. Florin Șerbănescu, Consilier Patriarhal, la vernisajul expoziției *Un fond bibliofil de excepție al Bisericii Ortodoxe Române – Manuscrisele istorice tezurizate de Biblioteca Sfântului Sinod, secolele XIV-XIX*, organizată de Muzeul de Artă din Craiova.

Sâmbătă, 25 noiembrie – PS Episcop Sebastian Ilfoveanul la hramul bisericii „Sfânta Ecaterina“, paraclisul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității București, unde a rostit un cuvânt de învățătură.

Joi, 30 noiembrie – PC Diac. Consilier Nicu Octavian, la manifestările cultural-religioase prilejuite de prăznuirea Sfântului Apostol Andrei, Cel Întâi Chemat – Ocrotitorul României, manifestări ce au avut în centru slujba de târnosire a bisericii Mănăstirii „Sfântul Apostol Andrei“ din Dobrogea, săvârșită de ÎPS Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, împreună cu un sobor de ierarhi, preoți și diaconi.

De ziua Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștiului

Gheorghe Vasilescu

Cel mai mare pelerinaj din sudul țării este legat de sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, înscris în calendar la 27 octombrie, ale cărui Sfinte Moaște aflate în Catedrala Patriarhală ocrotește de peste două secole Capitala României. An de an mii de pelerini își îndreaptă pașii spre acest loc sfânt de închinare pentru a cere ajutorul lui Dumnezeu și a se împărtăși de harul sfinților al Cuviosului Dimitrie.

Anul acesta, racla cu moaștele Cuviosului Dimitrie a fost scoasă din Catedrală, în procesiune, în dimineața zilei de miercuri, 25 octombrie, și așezată sub baldachinul de afară, după care, pe podiumul amenajat lângă altarul Catedralei, Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a oficiat Sfânta Liturghie, în prezența unui număr mare de pelerini, unii veniți încă din seara precedentă în așteptarea acestui moment.

Mulțimea credincioșilor adunați la Sfintele Moaște, estimați la câteva mii, s-a întins pe câteva sute de metri pe tot Dealul Patriarhiei, de la baldachinul cu racla Sfântului până pe bulevardul Regina Maria. Pelerinii, bărbați și femei de diferite vârste și condiție socială, s-au rânduie în liniște și au așteptat cu răbdare să ajungă să se închine la moaștele Cuviosului Dimitrie. Dumnezeu a binecuvântat această mare sărbătoare cu o vreme însorită și plăcută. Pe toată durata praznicului, slujbele și cântările închinare Sfintilor au umplut Dealul Patriarhiei de mi-reasma duhovnicească a imnelor liturgice.

Datorită bunei organizări, pelerinajul a decurs în bună rânduială. Spre deosebire de ceilalți ani, aleea din dreapta dealului, pe care urcă pelerinii, a fost eliberată de corturile cu cărți, icoane și obiecte bisericești, care au fost așezate numai pe aleea din stânga, oferind vizibilitate în direcția podiumului pe care s-a oficiat Liturghia.

Sfântul Cuvios Dimitrie

Cuviosul Dimitrie cel Nou a trăit în secolul al XIII-lea, în perioada Imperiului de la Târnovo, întemeiat de români și bulgari sub conducerea fraților Petru

și Asan. El s-a născut în satul Basarabov, de pe râul Lom, un afluent al Dunării, în apropiere de orașul Ruse. Din păstor de vite el a devenit monah, trăind într-o peșteră din apropierea acestui sat și dedicându-se postului, rugăciunilor și privegherii. Datorită vieții sale cuvioase, Dumnezeu l-a învrednicit cu darul de a face minuni. Printre altele, Cuviosul Dimitrie și-a cunoscut sfârșitul vieții, alegându-și locul de veci între două pietre. Trupul său neputrezit a rămas multă vreme ascuns până când apa Lomului, revărsându-se, l-a scos la iveală, descoperindu-l preoților și credincioșilor, care l-au așezat în biserica satului Basarabov.

În timpul războiului dintre Rusia și Poarta Otomană, din anii 1769-1774, generalul rus Petru Saltikov, trecând prin satul Basarabov, a luat moaștele Cuviosului Dimitrie cu intenția de a le trimite în Rusia, dar, la rugămintea negustorului Hagi Dimitrie și a mitropolitului Grigorie II al Țării Românești, le-a dăruit credincioșilor bucureșteni, ca recompensă pentru suferințele îndurate în timpul războiului. Moaștele au fost așezate, în iulie 1774, în Catedrala Mitropoliei Ungrovlahiei (actuala Catedrală Patriarhală din București), iar mâna dreaptă a Sfântului a fost trimisă la Kiev, unde se păstrează și astăzi.

Potrivit unui studiu din 1887 al episcopului Melchisedec al Romanului, Cuviosul Dimitrie a fost proclamat ocrotitorul spiritual al Bucureștiului de către Mitropolitul Filaret al II-lea (1792-1793). În anul 1955, la propunerea Patriarhului Justinian, Sfântul Sinod a proclamat generalizarea cultului său în întreaga Biserică Ortodoxă Română, stabilindu-i ca zi de prăznuire 27 octombrie. De-a lungul vremii, moaștele sale au fost deseori scoase în procesiune pe străzile orașului. Sfântul Cuvios Dimitrie a fost numit și „cel Nou“, pentru a nu fi confundat cu Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, înscris în calendar la 26 octombrie, ale cărui moaște se află în catedrala din Salonic (Grecia).

Slujba Privegherii

Slujba de priveghere pentru sărbătoarea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie s-a oficiat în cursul după-amiezii de miercuri, 25 octombrie, pe podiumul de lângă altarul catedralei, de către PS Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria și Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanu, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, în prezența pelerinilor veniți să se închine la Sfintele Moaște ale Cuviosului Dimitrie cel Nou.

A doua zi, joi, 26 octombrie, când întreaga Biserică Ortodoxă prăznuiește pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, pe același podium, s-a oficiat Sfânta Liturghie de către Prea Sfințitul Episcop Sofronie și Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal, înconjurați de un numeros sobor de preoți și diaconi.

În cuvântul de învățătură la pericopa evanghelică citită la acest mare praznic bisericesc, Prea Sfințitul Episcop Sofronie a evidențiat faptul că Sfântul Mare

Mucenic Dimitrie este ocrotitorul nu doar al Bisericii sau orașului unde îi sunt păstrate sfintele moaște, ci și protectorul tuturor celor care îl cinstesc: „Sfântul Dimitrie cel Izvorâtor de Mir este ca o punte de har, o punte nevăzută, ca un arc în ceruri, ce se întinde între cetatea București, capitala României, și cetatea cea dintâi a Macedoniei, Thesalonicul, unde sunt sfintele sale moaște și unde mulțimi de credincioși se adună și astăzi pentru a-l sărbători“.

Slujba de priveghere pentru sărbătoarea Sfântului Cuvios Dimitrie a fost oficiată miercuri după-amiază, de către Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Prea Sfințitul Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie al Giurgiului, Prea Sfințitul Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, și Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurați de preoți și diaconi. Către sfârșitul slujbei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a întregit soborul slujitorilor, sporind bucuria pelerinilor participanți la priveghere.

Sfânta Liturghie

Vineri, 27 octombrie, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, înconjurat de ierarhi membri ai Sfântului Sinod, de preoți și diaconi, a oficiat Sfânta Liturghie în prezența a peste zece mii de pelerini veniți pe Dealul Patriarhiei pentru a participa la sărbătoarea Sfântului Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștilor. Din soborul arhierilor slujitori au făcut parte Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, Prea Sfințitul Episcop Epifanie al Buzăului și Vrancei, Prea Sfințitul Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos, Prea Sfințitul Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințitul Episcop Ambrozie al Giurgiului, Prea Sfințitul Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul, Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Prea Sfințitul Arhieru Ioachim Băcăuanul, Vicar al Episcopiei Romanului.

La Sfânta Liturghie au luat parte Majestățile Lor Regele Mihai I al României și Regina Ana, împreună cu Altețele Lor Regale Princesesa Margareta și Princesesa Elena, Alteța Sa Princesele Radu și domnul Alexander MacAteer, care s-au închinat la cinstitele moaște ale Sfântului Dimitrie cel Nou, ocrotitorul Bucureștilor. Au asistat, de asemenea, domnul Bogdan Tătaru-Cazaban, consilier de stat la Președinția României și Excelența Sa domnul Athanassios Dendoulis, ambasadorul Republicii Elene la București.

După Sfânta Evanghelie (Matei 5, 1-12), care descrie predica de pe munte a Mântuitorului Iisus Hristos, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat pe-

lerinilor un cuvânt de învățătură și binecuvântare, cu referire la pilda de viață a Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou:

*„Majestatele Voastre, Altețele Voastre Regale,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernici Părinți,
Dreptmăritori creștini,
Domnule reprezentant al Președinției României*

Sărbătorim astăzi pe Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou, al cărui nume atât de frumos este legat de numele și chipul tânăr, plin de vigoare, al Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, pe care l-am sărbătorit ieri. Acest Cuvios Părinte Dimitrie, smerit și blând după chip și cu viață îmbunătățită, a fost pildă tuturor încă din viață prin trăirile sale sufletești.

Sfânta Evanghelie de la Matei (5, 1-12), pe care am ascultat-o astăzi, ne descrie predica de pe munte a Domnului Iisus Hristos, fără asemănare de frumoasă în toată literatura universală, prin valorile pe care Mântuitorul Însuși le enumeră: Fericiți cei săraci cu duhul, cei ce plâng, cei blânzi, cei milostivi, cei curați cu inima, cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este Împărăția lui Dumnezeu. Sunt criteriile dumnezeiești pentru moștenirea Împărăției cerurilor. Ele constituie un fel de ghid, o călăuză a vieții fiecăruia dintre noi, fie că ne găsim aici, săvârșind Sfânta Liturghie sau participând la slujbă, fie că ascultăm sau privim slujba la televizor sau la radio. Oriunde, ecoul acesta al Fericirilor din Sfânta Evanghelie de astăzi străbate și pătrunde adânc și pe cel cu înțelepciune, și pe cel cunoscător al sufletului omenesc, și pe cel smerit și blând, cum era acest Cuvios Părinte Dimitrie.

Sfânta Biserică a așezat această Evanghelie pentru a ilustra, într-un fel, zbaterea noastră, căci, având suflet și trăind pe deplin libertatea cum ne-a dat-o Dumnezeu la creație, avem puterea să pătrundem cu mintea noastră adâncurile tainelor dumnezeiești și să înțelegem cele sfinte. Desigur, pentru un auditoriu atât de impresionant, cum sunt credincioșii din București și Regele Mihai I al României, lucrul acesta este lesne de înțeles. Tocmai aceasta ne-a făcut să fim împreună astăzi.

Acest suflet blând, sărac cu duhul, Cuviosul Părinte Dimitrie, cu bogăția lui sufletească, a însumat principiile acestea de viață recomandate de Mântuitorul Iisus Hristos și ni s-a dat nouă pildă de urmat. Monah smerit, neștiutor de carte, dar cu sufletul și cu inima curate, el înțelegea glasul firului de iarbă, frumusețea petalelor de floare, șoapta pământului unde călca, ducând vitele la păscut, fiind păstor din satul Basarabov, pe valea râului Lom, din sudul Dunării, în dreptul orașului Giurgiu. Neiscusit la vorbă, îi asculta pe alții și se purta frumos cu toți, iar din puținul lui dădea celui mai sărac sau ajuta pe orfan, fiind iubit pentru bunătatea sa. După un timp, el s-a călugărit în mănăstirea din vecinătatea satului său, apoi, când Duhul Sfânt l-a însuflețit, a lăsat toate și s-a retras într-o

peșteră săpată în stâncă pe apa Lomului, care există și astăzi, unde a petrecut în post și rugăciune tot restul vieții. Nu se cunoaște cât timp s-a nevoit acolo și nici anul mutării sale la Domnul. Se știe, însă, că încă din timpul vieții Cuviosul Dimitrie s-a învrednicit să fie făcător de minuni, datorită sfințeniei la care a ajuns, cunoscându-și chiar sfârșitul călătoriei sale pământești.

După trecerea unui anumit timp de la moartea lui, Dumnezeu care se preaslăvește prin Sfinții Săi, dorind ca acest Cuvios să fie cunoscut de creștini spre pildă și ajutor, a făcut ca, în urma unor ploi puternice, lespezile care-i acopereau mormântul să se disloce și să alunece împreună cu trupul neputrezit al Sfântului în apa Lomului. Creștinii au așezat sfintele sale moaște în biserica satului Bsarabov, unde au rămas până în anul 1774, când generalul rus Petru Saltikov le-a luat de acolo cu intenția de a le duce în Rusia. Trecând cu moaștele Cuviosului Dimitrie prin Țara Românească, în luna iulie, 1774, Mitropolitul Grigorie al II-lea și credincioșii bucureșteni l-au înduplecat pe general să le lase lor acest odor de mare preț. Sfintele sale moaște au fost depuse, spre cinstire și închinare, în această Catedrală, iar nu peste mult timp el a fost proclamat ocrotitorul orașului București.

Fiecare sfânt, frații mei în Domnul, are câte un simbol, câte o imagine în amintirea noastră. Sfântul Pantelimon, de exemplu, ne-a rămas cunoscut ca doctor fără de arginți, Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, ca Izvorătorul de Mir, iar Cuviosul Dimitrie, prăznuit astăzi, ca suma bunătăților, a virtuților omenești. El era sărac cu duhul, cum ne adeverește viața lui, prin care nu trebuie să înțelegem, desigur, un om fără simțul realității, pierdut în valurile gândirii, ci un om curat cu inima, care știe să dea răspuns frământărilor vieții și să zidească acest răspuns, întâmpinându-și semenii cu un zâmbet și o privire caldă, ca să-i mângâie și să le ușureze întristarea, căci era lipsit și nu putea să facă alte bunătăți.

Ne-a rămas de la el, ca de la toți sfinții, un gest făcut din neatenție, de care s-a căit și pentru care a ispășit toată viața lui. Este vrednic să-l amintim acum, când noi atât de porniți suntem după himere, după idei pe care nu le înțelegem bine și suntem ușor manipulați în toate felurile. Dar sfinții vin și ne cheamă la realitatea cea adevărată a vieții. Pe când ducea la păscut vitele sătenilor, Cuviosul Dimitrie a călcat din greșală pe un cuib cu puișori de pasăre, care au început să țipe, să protesteze. Atât de milă i-a fost și l-a muștrat atât de mult cugetul său, încât a hotărât să-și pedepsească piciorul ce călcase pe cuib, să nu-l mai încalțe cu nimic, ci să pășească desculț prin spini și pietre, pe potecile aspre pe care le bătătorea în îndeletnicirea ce avea. Așa a trăit până la sfârșitul vieții lui. Iată cât de frumos a rezolvat Cuviosul Părinte Dimitrie această problemă de conștiință a sa.

Dar noi, în viață, nu jignim, oare, pe cei din jurul nostru, nu-i nedreptățim? Depinde de locul și rolul pe care-l avem în societate, firește, dar nu scapă nimeni de așa ceva, nici noi, preoții, călugării și arhierii. Toți suntem supuși să supărăm pe

unii sau pe alții și trecem senini mai departe, ca și cum n-am greșit cu nimic, n-am încălcat legea dumnezeiască a respectării semenului nostru, pe care-l nedreptățim, câteodată, mai aspru decât a făcut Cuviosul Dimitrie. Învățătura aceasta pentru noi este mai mult decât înțeleasă, dar se cere s-o punem în practică.

Curăția inimii este bogăția noastră, iubiți frați și surori în Domnul. Omul n-are în viață ceva mai prețios decât sufletul său, decât inima sa, atunci când sunt încălzite de mireasma rugăciunii, de iubirea lui Hristos și de celelalte virtuți creștine. Există cu adevărat și această categorie de credincioși. Mărturisesc cu toată convingerea mea, formată în atâtea decenii de când slujesc Biserica din treapta aceasta și chiar din locul acesta, că nimic altceva nu-i aduce pe acești creștini, în fiecare an, la Cuviosul Părinte Dimitrie, decât această bogăție sufletească, acest dor după mai bine, care-i face pe unii dintre ei să stea toată noaptea ca să le vină rândul să se atingă de sfintele sale moaște. Fiecare, iubiți frați și surori în Domnul, vine aici cu o nădejde, își pleacă fruntea la moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie și dobândește ceva. De ani de zile, acest Cuvios Părinte Dimitrie, ca și Sfânta Cuvioasă Paraschiva de la Iași, Sfânta Filofteia de la Argeș, Sfântul Grigore Decapolitul de la Bistrița olteană, și ceilalți sfinți ale căror moaște le avem pe pământul nostru românesc, ne cheamă să le urmăm pilda, ne îndeamnă să fim mai buni, să fim mai atenți, să sădim în jurul nostru pace, iubire, lumină și prețuire față de semenii noștri.

Acesta este înțelesul Sfintei Evanghelii de astăzi și învățătura vieții Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou. Am văzut cu ochii mei, în timpul bombardamentelor aeriene din primăvara anului 1944, cum au căzut pe dealul acesta trei bombe și nici una din ele n-a lovit catedrala sau reședința. Una a căzut chiar aici, între altar și clopotniță, alta în fața catedralei, și a treia pe coastă, la intrarea în cancelarie. N-a fost decât lucrarea minunată a Cuviosului Dimitrie, mijlocitorul către Dumnezeu, că nu s-au produs pagube însemnate. Cuviosul Dimitrie era în catedrală, ca acum, și părinții slujitori au vrut să ducă sfintele sale moaște la Mănăstirea Ciorogârla, unde erau și moaștele Sfintei Paraschiva, evacuate de la Iași. Dar venerabilul patriarh Nicodim i-a oprit, zicându-le că strămoșii noștri tocmai de aceea ni le-au adus aici, ca să ne apere. Am auzit cuvintele acestea și am văzut întâmplările acestea.

Ne găsim aici și ne bucurăm de soarele acesta, de frumusețile de astăzi, dar ne bucurăm că este în mijlocul nostru și Suveranul care a pățimit și a răbdat timp îndelungat. Majestatea Voastră, sunteți cu noi toți, cu sfinții și cu poporul lui Dumnezeu și ne bucurăm, cum zice Sfânta Evanghelie de astăzi: „Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri!” (Matei 5, 12).

Iubiți credincioși și credincioase,

Ne-am aflat în aceste zile aici la rugăciune, la pelerinajul acesta, și parcă am mai rămâne împreună, dar oboseala își spune, totuși, ultimul cuvânt. Este măr-

turisiră noastră de credință această stare de bucurie pe care o trăim când ne întâlnim în rugăciune la Sfânta Liturghie și mai ales atunci când ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului. Simțim că avem un rost în viață, că pământul pe care călcăm ne conduce spre ceva bun și frumos, începând de aici, de la biserică. Sfinții Părinți scriu atât de frumos despre însemnătatea cuvântului biserică, tâlmăcit prin lumina minții și învățăturii lor, că ea este adunarea aceasta cea binecredincioasă, adunarea ortodocșilor la Sfânta Liturghie. Numai această adunare îl are pe Hristos în mijlocul ei. De aceea, noi ne simțim așa de bine în biserică, uităm de dușmănie, uităm de păcate, uităm de alte fapte urâte, ne regăsim aici și ne privim față către față, ca prieteni și frați din nașterea noastră, cum și suntem, din Același Părinte toți, cum scrie Sfântul Apostol Pavel.

Ori de câte ori săvârșim Sfânta Liturghie, ca astăzi, fie aici, fie în Maramureș, fie la Iași, sau în alte părți, noi vedem cum frunțile credincioșilor strălucesc ca ale sfinților din icoane, pentru că în biserică toată grija cea lumească o lăsăm și ne privim ca frați și surori în Domnul și așteptăm darul lui Dumnezeu pentru noi. Și astăzi, dumnezevoastră, credincioșii, credincioasele, ați făcut ca ziua aceasta de pomenire a Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou să fie o sărbătoare de neuitat în viața noastră. Să n-o uitați, cum n-o uităm nici noi, ierarhii care am slujit aici cele sfinte. De aceea, vă adresez un cuvânt de prețuire, de dragoste și de mulțumire pentru prezența dumnezevoastră și pentru răbdarea cu care ați ascultat Sfânta Liturghie, pe care unii nu numai că n-o suportă, dar o și blamează că este prea lungă și complicată, că are prea multă mișcare, Dar viața este mișcare lăsată de Dumnezeu. Însuși corpul nostru omenesc este într-o necontenită mișcare de refacere a forțelor sale.

Biserica este un organism viu, care gândește și merge către o țintă precisă, pe care o cunoaște bine. Pe calea aceasta a Bisericii au mers sfinții pe care noi îi cinștim și de care ne apropiem cu smerenie, cu credință și cu căldură. Ei au bătătorit calea aceasta în condiții foarte grele, mai ales cei martirizați, care au murit în lagăre, închisori și deportări, și pentru care noi ne rugăm întotdeauna. Încât necazurile și toate cele întunecate ale vieții noastre, care întunecă și viața omenirii, prin credința curată și sfântă în Dumnezeu, le putem transforma în lumină, în nădejde, în iubire.

Vă suntem recunoscători, așadar, că ați rămas împreună cu noi până la sfârșitul Sfintei Liturghii. Avem în mijlocul nostru și frații preoți bulgari din sudul Dunării, de unde a venit Cuviosul Dimitrie, prin darul și lucrarea lui Dumnezeu. A slujit cu noi și Prea Sfințitul Episcop Sofronie al românilor din Ungaria, care lucrează în condiții nu tocmai comode, dar în cei peste zece ani de păstorie a consolidat episcopia și a făcut să răsună glasul românesc acolo unde începea să nu se mai audă, ca și la noi, în Harghita și Covasna. Biserica păstrează

și chivernisește aceste valori, pentru că lucrează în lumina Duhului Sfânt, a smereniei și credinței în Hristos, care naște sfinți, ce ne ajută mereu.

Noi românii, cum se cunoaște, am suportat multe necazuri și nedreptăți în istoria noastră. Însăși prezența aici a moaștelor Sfântului Cuvios Părinte Dimitrie e rezultatul războiului ruso-turc de la 1769-1774. Biruind rușii în acest război, dar și cu ajutorul românilor, țara noastră fiind atunci teren de confruntare între rivali, atrăgând după sine multe pagube și suferințe, s-au adus aici, în 1774, cum spuneam, sfintele moaște ale Cuviosului Dimitrie, ca să nu le batjocorească necredincioșii, care n-au cultul sfinților. De atunci ele au rămas la noi și străjuiesc catedrala aceasta, cu minuni și tămăduiri. Mărturie vie este prezența celor care așteaptă să îngenuncheze la sfintele moaște ale Cuviosului Dimitrie. Ele sunt sfințitoare, fraților, ca și sfintele icoane și sfintele odoare bisericești. Și noi toți, clerici și mireni, avem daruri sfințitoare pentru noi atâta vreme cât suntem în hotarele Legii, în hotarele credinței și învățaturii Bisericii noastre. Puterea este a lui Dumnezeu. El lucrează prin Sfinții Săi. Încă din Vechiul Testament, Psalmistul David cânta: „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui!“ (Psalm 67, 36). Nu este suficient să citești Biblia într-o adunare și această adunare să fie numită Biserică. Nu orice adunare este Biserica, ci adunarea unde Mântuitorul Iisus Hristos este prezent în mod real. Dumneavoastră ne-ați văzut astăzi pe noi slujind, dar cei cu credință puternică l-au văzut pe Domnul Hristos care a făcut din pâine și vin În-suși Trupul și Sângele Său, cu care noi ne-am împărtășit. El săvârșește toate minunile, și la mijlocirea sfinților, și la sfințirea bisericii ca locaș de cult.

M-am bucurat nespus că în fiecare an, cum spuneam, dumneavoastră credincioșii ne dați câte o lecție de credință, nu numai credincioșii bucureșteni, căci sunt între noi și frați creștini din multe părți. Sfântul Cuvios Părinte Dimitrie nu este numai ocrotitorul Capitalei, ci și al Țării Românești și al Ortodoxiei, al păstrării credinței noastre ortodoxe. De aceea, vă mulțumim, cu iubire și cu multă prețuire. Am observat că la începutul slujbei s-a așezat o turturică pe cupola clopotniței și n-a mai plecat de acolo. Ne privește și acum. În firea creației este Duhul lui Dumnezeu, care ne arată că lumea nu este autonomă, ci sub puterea Creatorului ei și merge după legile dumnezeiești. De aceea, Biserica insistă pe lângă cei în drept ca în Constituția Uniunii Europene să figureze și valorile credinței, lumea fiind creația lui Dumnezeu.

Aș dori să mulțumesc, împreună cu dumneavoastră, pentru prezența alături de noi, Înalț Prea Sfințiților Arhiepiscopi Teodosie al Tomisului și Nifon al Târgoviștei, care ne-au fost colaboratori aici în anii trecuți. Mulțumesc, de asemenea, pentru participarea la slujba de astăzi, Prea Sfințiților Episcopi Epifanie al Buzăului, Calinic al Argeșului, Casian al Dunării de Jos, Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, Galaction al Alexandriei și Teleormanului, precum și Prea

Sfințitor Episcopi Vinčențiu Ploieșteanu, Ciprian Cămpineanu și Sebastian Ilfoveanu, colaboratorii mei de acum la Centrul Patriarhal și Eparhial. Prea Sfințitor Episcop Varsanufie Prahoveanu, alt colaborator al meu, se ostenește să ne pregătească calea pentru duminică, la sfințirea mănăstirii celei noi, închinată „Duminicii Sfințitor Români“, din incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiunea al Bisericii Ortodoxe Române, de pe Șoseaua Olteniței.

Noi avem în calendar, după Duminica Pogorării Duhului Sfânt sau Rusaliile, Duminica Tuturor Sfințitor, când se prăznuiește hramul Mănăstirii Antim, iar Sfântul Sinod a adăugat Duminica Sfințitor Români, a doua după Rusalii. Această mănăstire nouă, pe care o vom sfinți duminică, se va numi „Duminica Sfințitor Români“, cum am spus, pentru că Dumnezeu ne-a ajutat și a descoperit dintre moșii și strămoșii noștri martiri care au suferit pentru Ortodoxie în Transilvania după anul 1700, când o parte din români au fost nevoiți să treacă la unirea cu Roma. Nerespectându-li-se promisiunile făcute, mulți au revenit în deceniile următoare, iar cei mai mulți în 1948. Și sunt acum în Transilvania preoți și călugări, biserici și mănăstiri înfloritoare, ca cea de la Rozavlea, din Țara Maramureșului. Așa încât sfinții ne-au iubit și ne iubesc, în ciuda vremurilor pe care le străbatem și a greutăților de tot felul, pe care nu le putem exclude din existența noastră. Dar existența noastră fiind sub licărirea Duhului Sfânt, viața rezistă și merge înainte.

Mulțumesc, deci, Înalt Prea Sfințitor și Prea Sfințitor Părinți care s-au deplasat astăzi aici și au format soborul acesta frumos pentru cinstirea Cuviosului Părinte Dimitrie cel Nou. Dumnezeu să ne binecuvânteze pe toți, iubiți frați și surori în Domnul, și să ne pună la inimă aceste cuvinte, pentru că așa se cuvine să fim, mai buni mâine decât astăzi, cu mai multă clarviziune, cu mai multă dragoste între noi, cu mai multă dăruire, cu mai multă iubire și de Biserică, de țară și de valorile neamului nostru. Vă mulțumim și felicităm pe toți cei cu numele Dumitru și Dumitra. Doamne ajută!“

Racla cu moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou a rămas în baldachinul de pe Dealul Patriarhiei, pentru a fienerate de pelerini, până în după-amiaza zilei de sâmbătă, 28 octombrie, când a fost dusă în procesiune la mănăstirea cu hramul „Duminica Sfințitor Români“, a cărei biserică a fost sfințită a doua zi, duminică, 29 octombrie, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de ierarhi ai Sfântului Sinod, de preoți și diaconi. Mănăstirea „Duminica Sfințitor Români“, construită între anii 2003-2006, în incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române de pe Șoseaua Olteniței nr. 255, sectorul 4, în imediata vecinătate a comunei Popești-Leordeni, este ctitoria Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Duminică seara, după sfințire, moaștele Cuviosului Dimitrie cel Nou s-au întors în Catedrala Patriarhală.

Sinaxa cu stareții și starețele mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor

– 19 octombrie 2006, Mănăstirea Cernica –

Protos. Teofil Anăstăsoaie

In ziua de 19 octombrie 2006, cu Înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, și sub ocrotirea Sfântului Ierarh Calinic și a Sfântului Cuvios Gheorghe, a avut loc la Mănăstirea Cernica, Sinaxa cu stareții și starețele mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Lucrările ședinței au fost precedate de săvârșirea Sfintei Liturghii în biserica Sfântului Gheorghe a mănăstirii, de către Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul înconjurat de un impresionant sobor de cuvioși părinți.

În jurul orelor 10.00, în prezența Prea Sfințiților Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul – Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, în trapeza mănăstirii au început lucrările sinaxei cu următoarea ordine de zi:

1. Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul a prezentat referatul intitulat: *Implicațiile integrării europene în viața monahală.*

În cuvântul său, Prea Sfinția Sa a făcut mai întâi câteva aprecieri asupra monahismului nostru spunând:

„Aș vrea să vă supun atenției câteva idei cu privire la monahismul nostru românesc în trecut și astăzi, referindu-mă, totodată, și la perspectivele acestuia într-o societate din ce în ce mai secularizată, prin comparație cu cele două lumi cu care el s-a aflat tot timpul în legătură: lumea greacă, alunecată mai demult pe panta secularizării, și cea slavă, în special a rușilor.

Privind în trecut, către monahismul nostru românesc, e limpede pentru oricine că am avut un monahism de vocație. Românii au avut vocație monahală, spre deosebire de bulgari, de pildă, care au foarte puține mănăstiri, și acestea aproape goale. Noi am avut un monahism care, chiar dacă nu a produs „vârfuri“, de tipul stâlpniciilor, sau zăvorâților – ca forme „extreme“ de sfințenie, dacă putem spune așa – am avut, totuși, călugări foarte buni, pustnici și sfinți, după cum o dovedește cu prisosință Patericul românesc. Așa încât, aș îndrăzni să spun că, spre deosebire de ruși, de greci și de alte popoare ortodoxe, care au avut un monahism cu „extreme“, noi am avut un

„monahism al căii de mijloc“, dar un monahism de vocație, ceea ce a făcut posibil ca în Țările Române să fie întotdeauna un număr mare de mănăstiri, și mănăstiri înfloritoare, cu un număr mare de călugări.

Deși după anul 1989 am înregistrat o sporire a numărului de mănăstiri și a candidaților la monahism, în prezent mi se pare că traversăm o perioadă de reorientare, de derivă dacă vreți, de căutare și de o oarecare stagnare, dacă ne gândim că vin din ce în ce mai puțini doritori la călugărie, și aceștia nu dintre cei mai râvnitori. Desigur, sunt și excepții la unele mănăstiri, care sunt înfloritoare și care sporesc în continuare ca număr de viețuitori.

Am fost nevoiți, de exemplu, datorită lipsei generației de mijloc, să numim, în unele situații, stareți tineri și foarte tineri. Sigur, e un lucru poate îmbucurător și înnoitor pe de o parte, dar experiența este experiență, iar aceasta cere timp! Același lucru se întâmplă și cu duhovnicii. Suntem puși de multe ori în situația de a numi duhovnici tineri în mănăstirile de maici, ceea ce nu este tocmai bine. Grecii, de exemplu, au rezolvat problema aceasta despărțind pe duhovnic de preotul slujitor. Duhovnicul este unul, slujitorul de fiecare duminică și sârbătoare este altul la o mănăstire de maici. Duhovnicul este un stareț sau un ieromonah cu viață îmbunătățită, eventual din Sfântul Munte, care coboară o dată la două săptămâni sau la o lună și spovedește soborul, iar slujitorul, s-a ajuns până acolo, încât este un preot de mir, pe care episcopul îl însărcinează temporar să officieze sfintele slujbe la o mănăstire de maici. Niciodată preotul slujitor, și cu atât mai puțin duhovnicul, nu locuiește însă, și nu rămâne peste noapte în mănăstirea de maici.

Asistăm, totodată, la „preocupări“ noi sau reinnoite în monahismul nostru. De aceea am zis că suntem, parcă, într-o perioadă de căutare. Au apărut, sau au reapărut acum, mănăstiri cu azile de bătrâni, cu seminarii, mănăstiri având case de odihnă și de tratament, mănăstiri ce se preocupă de recuperarea alcoolicilor — deci, cu deschidere spre activități sociale, foarte laudabile de altfel, dar, care constituie premisele unui „altfel de monahism“.

În fine, într-o societate postmodernă, poate ar trebui să ne întrebăm dacă nu cumva ne pândește fenomenul „modernizării“ monahismului! Au apărut în mâna a tot mai mulți călugări — și nu mă refer la cei care lucrează în cancelaria mănăstirii — telefonul mobil, automobilul, televizorul, internetul etc. Desigur, lucruri interesante și într-o oarecare măsură chiar pozitive, dar, este cazul să ne întrebăm, cred, cât sunt de necesare acestea și în ce măsură atentează ele — dacă sunteți de acord că atentează — la spiritul și regulile monahismului autentic.

În încheiere: stăm sau nu bine din punct de vedere monahal? Spre ce ne îndreptăm? Spre un monahism de tip rusesc, care este mai contemplativ și pune accent mai mult pe serviciile cultului divin zilnic? Spre un monahism deschis diferitelor slujiri sociale, de tipul celui occidental, sau spre un monahism grecesc, care s-a secularizat

până într-atât încât să ajungă să închidă o serie de mănăstiri din lipsă de personal? Am văzut acum doi ani în Grecia insula Samos, organizată, de altfel, ca mitropolie, fără nici o mănăstire funcțională însă. Cele mai multe mănăstiri au fost definitiv închise, iar câteva, care sunt monumente istorice, au un program de vizită și un ghid care-ți vorbește la trecut de spiritualitatea apusă a locului. Mitropolitul de acolo mi-a cerut să-i trimitem două-trei maici, ca să deschidă o mănăstire. Am ajuns, mă gândeam, să împrumutăm călugări unei țări neaoș ortodoxă, considerată atâta vreme centrul Ortodoxiei!...

Să dea Dumnezeu să nu fie aceasta și traiectoria monahismului românesc! Să nu ne îndreptăm către un monahism de felul acesta, ci către un monahism care să trăiască nu atât din pangar, din practicarea diferitelor meșteșuguri, ori din exploatarea unor imobile, cât din slujbele duhovnicești pe care le oferă cu evlavie credincioșilor. Sunt bune și primele, căci aduc venitul de care mănăstirea are atâta nevoie, dar, găsesc că adevăratul și cel mai mare „venit“ într-o mănăstire trebuie să fie cel spiritual. Aceasta însă presupune și din partea noastră o viață autentic duhovnicească, pe măsura așteptării credincioșilor“.

În continuare, având în vedere iminenta integrare a țării noastre în Uniunea Europeană la 1 ianuarie 2007, Prea Sfinția Sa a făcut o scurtă prezentare a istoriei acestei Uniuni, de la anul 1951 și până astăzi, trecând în revistă temerile exprimate de unii clerici și credincioși, așa-zis „eurosceptici“, acum, în pragul integrării:

- U.E. este o „structură economică“ în primul rând, cultura și religia fiind lăsate pe un plan secund;

- Societatea Europeană nu mai face o abordare „obiectivă“ a „adevărului“ sau a „valorilor“, ci una a „insului“, vorbind mai mult de „drepturile omului“ decât de „princiipiile“ lui sănătoase de viață; mai mult de „libertățile“ omului decât de „valorile“ lui deja consacrate și în general acceptate;

- Secularizarea societății europene;
- Imoralitatea practică și chiar legiferată pe alocuri în unele state ale U.E.;
- Anticreștinismul U.E., plecând de la refuzul factorilor de conducere de a stipula în Constituția Statelor Unite ale Europei originea și identitatea creștină a Europei și culminând cu atacurile de tot felul și tot mai dese la adresa Creștinismului;

- Teama de o posibilă „conspirație voit îndreptată“ împotriva Creștinismului;
- În viața monahală, scăderea numărului mănăstirilor și a monahilor odată cu scăderea vocației pentru monahism, diminuarea vieții duhovnicești și „modernizarea“ monahismului, ca urmare a secularizării.

Exprimându-și speranța că toate acestea vor rămâne „temeri neîntemeiate“ și „euroscepticism gratuit“, Prea Sfinția Sa a privit și „partea plină a paharului“, subliniind și o serie de așteptări pe care le nutrim cu toții în pragul integrării:

- Ridicarea nivelului de trai al populației și eradicarea sărăciei;

- Un cadru juridic mult mai stabil și mai „drept“, care să ocrotească interesele unităților bisericești în relația cu Statul și instituțiile sale, protejarea proprietății etc;

- Sprijin financiar european pe diferite proiecte sociale și culturale ale Bisericii;

- Menținerea disciplinei Religiei în școli și a prezenței preotului în toate instituțiile publice, ca în celelalte state ale U.E. care îngăduie acest lucru;

- Menținerea contribuțiilor de la stat pentru personalul bisericesc.

2. Prea Sfințitul Varșanufie Prahoveanul a rememorat evenimentele legate de solemnitățile proclamării canonizării Sfântului Cuvios Gheorghe de la Cernica și Căldărușani și a Sfântului Ierarh Grigorie Dascălu al Țării Românești. Cu acest prilej a adus mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru grija sfântă cu care a vegheat la împlinirea acestui act istoric și cu o încărcătură duhovnicească deosebită pentru credincioșii, monahii și preoții din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor și din țara noastră.

De asemenea a adus mulțumiri prea cuvioșilor părinți stareți Arhim. Macarie Ciolan și Arhim. Lavrentie Gâță, ai mănăstirilor Cernica și Căldărușani, pentru implicarea și osteneala pe care au depus-o pentru buna desfășurare a acestor evenimente.

3. Protos. Teofil Anăstăsoaie, exarh al mănăstirilor din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, a prezentat *Analiza modului de aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 2748/2006*, prelucrată în ședința sinaxei din 06 octombrie 2005, cu privire la *disciplina din mănăstiri, la încurajarea viețuitorilor cu aptitudini intelectuale, să-și completeze studiile la instituțiile de învățământ teologic, și privind organizarea examenului de capacitate preoțească pentru ierodiaconi și ieromonahi*.

S-a evidențiat faptul că la Seminarul Teologic Ortodox „Nifon Mitropolitul“ din București, sunt înscriși la cursuri un număr de 40 de monahi și frați de mănăstire, iar la Seminarul „Sfânta Filoftea“ de la Mănăstirea Pasărea, un număr de 48 de maici și surori.

De asemenea în cursul anului 2006 au fost organizate la Mănăstirea Radu Vodă din București, două sesiuni ale *Examenului de Capacitate preoțească pentru monahi*, la care au participat un număr de 54 de părinți, care au reușit să absolve acest examen necesar pentru hirotonia în treapta de ierodiacon și ieromonah.

Unitățile monahale din cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, numără în prezent 24 de mănăstiri și 8 schituri. Între acestea, a fost subliniată cu bucurie înființarea noii mănăstiri *Duminica Sfinților Români* din București, ridicată prin grija neobosită a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pe terenul din Șos. Olteniței, nr. 255, unde se află Atelierele Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

A fost prezentat starețul de la această nou înființată mănăstire, în persoana P. Cuv. Protos. Lazăr Nan.

Alături de acesta, au mai fost prezentați și ceilalți stareți, starețe și egumene, așezați în această ascultare în decursul anului 2006:

- Protos. Nectarie Șofelea, stareț al Mănăstirii Radu Vodă.
- Ierom. Petru Ungureanu, stareț al Mănăstirii „Sfântul Antonie cel Mare“ Mălăiești.
- Protos. Eftimie Zeca, stareț al Schitului Darvari.
- Monahia Evghenia Dima, stareța Mănăstirii Parepa.
- Monahia Mihaela Costache, egumena Mănăstirii Pasărea.
- Monahia Eupraxia Neacșu, egumena Mănăstirii Ghighiu.

4. P. Cuv. Arhim. Macarie Bogus, starețul Mănăstirii Sinaia a prezentat concluziile Simpozionului cu tema „*Rolul Sfântului Nicodim de la Tismana în viața monahismului românesc*“, desfășurat în zilele de 22-24 septembrie 2006 la Mănăstirea Tismana cu prilejul manifestării dedicate împlinirii a 600 de ani de la trecerea la cele veșnice a sfântului.

5. În ultima parte a ședinței prea cuvioșii părinți stareți și prea cuvioasele maici starețe, au luat cuvântul pentru a prezenta problemele cu care se confruntă în mănăstiri. Lămuririle pentru problemele legate de muzee și patrimoniu, au fost date din partea Arhiepiscopiei Bucureștilor de P.C. Consilier Simion Bondar, iar pentru chestiunile juridice de către dl. Jurist Andrei Vlădăreanu.

După încheierea lucrărilor, s-a vizitat biserica „Sfântul Nicolae“ din Ostrov și cele trei muzee ale mănăstirii: casa Sfântului Ierarh Calinic, casa Sfântului Cuvios Gheorghe și muzeul mare. Aici am putut remarca condițiile deosebite în care sunt expuse obiectele bisericești, condiții moderne aliniate la standardele muzeelor europene.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a resfințit biserica Sfintei Mănăstiri Antim din București

Gh. Vasilescu

Miercuri, 27 septembrie, ziua de prăznuire a Sfântului Ierarh Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul Țării Românești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, a resfințit Biserica Mănăstirii Antim din București, cu hramul „Tuturor Sfinților“, ctitoria ierarhului martir, după lucrările de consolidare și restaurare realizate în vara acestui an.

Înveșmântată în haine noi

Ctitoria mitropolitului Antim dintre anii 1713-1715 a cunoscut de-a lungul vremii ample și dese lucrări de consolidare și restaurare, dar și unele intervenții arhitectonice care i-au schimbat oarecum înfățișarea inițială.

La 31 mai 1738, după un mare cutremur, cele două turle originale de cărămidă ale bisericii au fost dărâmate și înlocuite cu altele din lemn. În anii 1746-1747 are loc o primă restaurare a bisericii, când se împodobește tâmpla de piatră cu pictură nouă, făcându-se și poleirea ei cu aur. Prin strădania episcopului Iosif al Argeșului, în 1812, se refac turlele bisericii și acoperișurile clădirilor. Peste câțiva ani, în 1820, sub îndrumarea episcopului Ilarion al Argeșului, se face altă restaurare. După anul 1850, însă, chiliile și clopotnița ajung în stare avansată de degradare.

Abia în 1863, prin grija episcopului Clement al Argeșului, se fac ample lucrări de restaurare, constând în: aplicarea unei rozete mari pe frontonul pronosolului bisericii, înlocuirea tâmplei originale de piatră cu o tâmplă din lemn de stejar, înlăturarea picturii inițiale și executarea alteia, în stil neo-renascentist, de către pictorul Petre Alexandrescu. Tot acum este complet renovat paraclisul, cum se arată în inscripția interioară de deasupra ușii de intrare, pictura pereților și a tâmplei fiind executată de pictorul Gheorghe Tătărăscu. Sunt renovate chiliile, iar la casele egumenești se fac modificări interioare. Clopotnița este complet restaurată în exterior și sunt reinnoite acoperișurile la toate clădirile, prin înlocui-

rea șindrilei cu tablă de zinc. În vara anului 1863, biserica este deschisă slujbelor, în prezența domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Reparații la pardoseli și la fundațiile clădirilor se fac după inundația provocată de revărsarea Dâmboviței, în februarie 1865, care sunt terminate în iunie 1867. De atunci, vreme de 43 de ani, edificiul bisericii, clopotnița și chiliile au rezistat în condiții mulțumitoare.

În anul 1912 s-a construit Palatul Sfântului Sinod, plasat în prelungirea laturii de miazănoapte a chiliilor, o clădire oarecum greoaie la înfățișare și în disonanță cu arhitectura ansamblului, unde funcționează biblioteca. Se fac acum și unele reparații la clădirile mănăstirii, mai ales la chiliile.

Între anii 1939-1946 s-au realizat actualele turlle din cărămidă aparentă, înlocuindu-le pe cele din 1863. Se fac și alte reparații.

Din anul 1950, complexul Antim devine paraclis patriarhal și reședință episcopală, o soluție fericită pentru a evita desființarea mănăstirii. Sub grija patriarhului Justinian, între anii 1950-1953, se restaurează paraclisul, consolidându-i-se turla din cărămidă, și se curăță pictura de către pictorul Dimitrie Nicolaide. Pictura neobizantină din pridvorul și de pe interiorul turlor bisericii mari este realizată de pictorul Costin Petrescu, iar monumentalul mozaic de pe frontispiciul bisericii, ca și pictura în frescă a sălilor mari ale Palatului Sinodal, au fost executate de Olga Greceanu.

Ultima mare restaurare, integrală, a complexului mănăstiresc (biserică, clopotniță, paraclis, chiliile, stăreție) are loc între anii 1964-1966, din inițiativa și purtarea de grijă a patriarhului Justinian. Tâmpla de lemn din 1863 este înlocuită cu tâmpla originală de piatră, adusă de la lapidarul din curtea bisericii Stavropoleos, adăugându-i-se icoane împărătești și patru praznicale din mozaic. În anul 1958 este atașat mănăstirii paraclisul Pompilian, unde se pregătește Sfântul și Marele Mir.

În anii 1984-1986, în urma lucrărilor de sistematizare a zonei, din dispoziția autorităților comuniste, chiliile dinspre colțul nord-vestic sunt demolate, iar Palatul Sfântului Sinod este mutată cu 24 metri spre vest. Are loc acum o nouă restaurare a bisericii mari afectată de cutremurul din 1977, în special a picturii.

După anul 1988, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist se construiește un nou corp de chiliile pe latura dinspre răsărit și se restaurează paraclisul. La 27 septembrie 1996, de sărbătoarea Sfântului Antim Ivireanul, se resfințește paraclisul și se inaugurează muzeului de carte veche, icoane și obiecte bisericești de către Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul României, și Ilie al II-lea, Patriarhul Georgiei (Iviria de altă dată).

În sfârșit, în vara anului 2006, după ce, între anii 2000-2003, s-a reclădit din temelie clădirea stăreției, cu binecuvântarea și îndemnul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și implicarea curajoasă a Prea Sfințitului Episcop Vincențiu Plo-

ieșteanu, s-a purces din nou pe drumul înnoirii bisericii. N-a fost deloc ușor, pentru că, procedându-se la curățirea picturii, s-a descoperit sub stratul de praf și fum de pe pereții laterali fisuri și crăpături, unele chiar serioase, care au făcut necesare lucrări suplimentare, constând în: consolidarea fundației, a soclului și a zidurilor, învelirea acoperișului cu tablă de cupru, restaurarea picturii, pardosirea cu plăci de marmură, înnoirea mobilierului, care au pus și mai mult în valoare frumusețea arhitecturii brâncovenești a bisericii. La acestea s-au adăugat înlocuirea instalației electrice, de încălzire și canalizare, pavarea curții cu dale de piatră din granit, amenajarea unui foișor de cărămidă în incintă pentru aprinderea lumânărilor și altele.

În timpul lucrărilor, credincioșii statornici ai Antimului n-au plecat la alte biserici, ci au stat alături de obștea mănăstirii, ca niște fii iubitori și recunoscători mamei lor care i-a ocrotit și ajutat ani de-a rândul. Slujbele zilnice s-au săvârșit în tot acest timp în paraclisul mănăstirii.

Slujba de sfințire

Încheindu-se lucrările de consolidare și restaurare din vara acestui an, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit sfințirea bisericii, având alături pe ÎPS Mitropolit Teofan al Olteniei, ÎPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, PS Episcop Calinic al Argeșului, PS Episcopi Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul, Vicari Patriarhali, și PS Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

După sfințirea apei, și ocolirea bisericii, s-a stropit cu aghiasmă și s-a uns cu Sfântul și Marele Mir pereții exteriori, apoi s-a intrat în sfântul locaș sfințindu-se pictura interioară și Sfântul Altar, fără târnosire, pentru că nu s-a umblat la piciorul Sfintei Mese.

În continuare, pe un podium amenajat în pridvorului bisericii, Prea Fericitul Părinte Patriarh, înconjurat de soborul slujitorilor, a oficiat Sfânta Liturghie la care au participat peste două mii de credincioși, în pofida vremii mohorâte și ploioase din această zi, încât incinta mănăstirii arăta ca o mare de umbrele. O subliniere specială pentru evlavia credincioșilor față de Sfântul Antim este și faptul că în acele zile, în București, s-a desfășurat Sommet-ul Francofoniei, mijloacele de transport în comun fiind suspendate în mare parte. Totuși, mulți dintre ei au străbătut drumul către mănăstirea Antim pe jos, venind din diferite cartiere ale Capitalei.

După Sfânta Evanghelie s-a citit Documentul de sfințire întocmit cu acest prilej, dat spre păstrare în arhiva mănăstirii, apoi, Prea Fericitul Părinte Patriarh a adresat credincioșilor un cuvânt de învățătură, în care a scos în evidență slujirea jertfelnică și activitatea cărturărească a mitropolitul Antim Ivireanul, rolul spiritual și social al ctitoriei sale pentru viața creștină, și i-a chemat pe toți, îndeosebi pe tineri, la trăirea credinței după pilda sfinților:

*„Prea Sfinți Părinți,
Prea Cuvioși Părinți ai Sfintei Mănăstiri,
Iubiți frați și surori în Domnul, binecredincioși creștini,*

Sfântul Evanghelist Ioan, în pericopa evanghelică de astăzi, când zice, repetând cuvintele Domnului Hristos: „Eu sunt ușa: de va intra cineva prin Mine, se va mântui; și va intra și va ieși și pășune va afla“ (Ioan 10, 9), ne transmite o învățătură adâncă a Mântuitorului Iisus Hristos, care a răsădit neîncetat în Biserica noastră și a dat roade binecuvântate. Această învățătură ne atrage luarea aminte că o altă cale sau mod de viață ori de gândire care să ne ducă la mântuire nu există în afară de ușa Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Imaginea metaforică a ușii, a porții, presupune o cetate, o anumită organizare, paza unei visterii, fie pământești, fie cerești, nemuritoare, cum este în cazul nostru. Pentru a pătrunde în această visterie nu avem altă posibilitate decât învățătura Mântuitorului Iisus Hristos, care cuprinde toată gama de simțire, de gândire și de iubire a ființei umane. Nimic nu l-a scăpat Domnului Iisus Hristos din învățătura Sa. Pretutindenți cuvântul Său a pătruns inimile, le-a transformat, le-a adunat și le-a destinat Bisericii până la sfârșitul veacului, în eshatologie, deci, căci ușa aceasta a Mântuitorului Hristos acolo duce, la viața cea veșnică, când „va fi o turmă și un păstor“ (Ioan 10, 16).

De aici rezultă pentru noi un întreg mănunchi de povățuiri, o seamă de îndatoriri ca să intrăm pe ușa aceasta a Mântuitorului Hristos la viața creștină, care este ușa mântuirii noastre. Aceasta comportă, cum Însuși Mântuitorul a spus de mai multe ori, învingerea unor piedici, a unor ispite neașteptate, ispite sufletești și trupești, aflate în calea celor ce doresc să intre pe ușa lui Hristos. La fiecare pas, la fiecare gest, la fiecare mișcare, creștinul, preotul și arhiereul Bisericii este atras de capcane nebănuite, care se prezintă, de multe ori, sub formă de desfătare, de bucurie, de fericire pământească, se înțelege, căci adevărata bucurie și fericire este de altă natură, cum ați auzit cântându-se astăzi aici așa de frumos Fericitirile Mântuitorului Iisus Hristos. Fericiți sunt cei ce plâng, cei milostivi, cei curați cu inima, cei prigoniți pentru dreptate, cei ce suferă pentru Hristos, a căror bucurie și plată va fi în ceruri. Ce învățătură frumoasă și plină de daruri sfinte dumnezeiești pentru omul de astăzi, care se frământă și bate la uși străine de sufletul său, străine de viața însăși!

Această învățătură a Sfintei Evanghelii a fost cunoscută și urmată de Sfântul Ierarh Antim Ivireanul încă de când era tânăr monah, atrăgând atenția evlaviosului domnitor Constantin Brâncoveanu asupra inteligenței, comportării și talentului său, care l-a chemat în Țara Românească, unde a devenit iscusit tipograf, gravor, editor de cărți bisericești, dascăl de limbă română, ctitor de lăcașuri sfinte. Mănăstirea aceasta, ctitorită la începutul secolului al XVIII-lea de

Mitropolitul Antim, și-a păstrat frumusețea până astăzi datorită râvnei neuitatului nostru Patriarh Justinian Marina, pictat în holul clădirii sinodale de alături, cu mantia desfășurată, ca și cum ar ocroti întreaga noastră Biserică, de către Olga Greceanu, o mare Doamnă a artei, a picturii, dar și de o mare credință, de la care avem și aceste icoane în mozaic ale Sfinților Apostoli Petru și Pavel din pridvorul bisericii. În acele vremuri, când Biserică noastră se zbătea să biruiască răul, să biruiască ispita, să biruiască pe cel viclean, dictatura atee, comunistă, Patriarhul Justinian a luat mănăstirea Antim în grija sa apropiată. Noi, cei care locuim chiar aici, în incinta acestui sfânt locaș, în chilia de lângă paraclisul Sfântului Ierarh Antim, și din mila lui Dumnezeu l-am însoțit în lucrarea sa pe Patriarhul Justinian și i-am împărtășit gândurile și frământările pe care le trăia pentru Biserică, îl vedeam cu gândul îndreptat întotdeauna la zbaterea țării noastre și a lumii în care eram noi atunci învăluiți, când nu se dorea să se mai audă de Dumnezeu, să se mai scrie sau să se vorbească de Biserică.

Cu toate acestea, cum știți, ușa mănăstirii Antim n-a încetat nici atunci să fie deschisă de mari duhovnici, de mari teologi, de martiri ai credinței noastre, de cei ce l-au mărturisit pe Hristos și au murit în închisorile comuniste. Această slavă a jertfei a dăruit-o Dumnezeu ușii mănăstirii Antim, ușii milostivirii, ușii înțelegerii, ușii lui Hristos, larg deschisă și atunci pentru creștini, ca și acum, pentru că și acum suntem învăluiți de valuri, am putea spune, tot așa de păgubitoare de suflet ca și atunci, care se abat, mai ales, asupra tinerilor noștri, desfigurându-le chipul și frumusețea, cum ne oferă cu generozitate atâtea exemple televiziunea, pe care le receptăm cu multă durere, cu multă întristare. Aici au răsunit și au rodit cuvintele Mântuitorului din Evanghelia de astăzi pe vatra aceasta de rugăciune neîncetată, de credință fierbinte, de nădejde puternică în Dumnezeu.

Veneam și atunci aici la Sfânta Liturghie, la Vecernie și totdeauna biserica era arhiplină, nu numai în zile de sărbătoare, dar și în zile de lucru. Priveam credincioșii, cum vă privesc și acum, și mă minunam de evlavia lor, care risipea îndoiala noastră, revărsându-ne multă încredere, multă bucurie, de parcă nu se petrecea nimic în jur, atâtă liniște era aici. Când a dispărut părintele Damian Stog, sau părintele Benedict Ghiuș, sau părintele Sofian Boghiu, alți părinți din mănăstire, cu aceeași liniște, cu același pas domol și cu aceeași evlavie adâncă credincioșii păseau pe ușa bisericii Antim și ne inspirau și nouă multă nădejde, revărsată apoi în lumina sfintei libertăți, care, din nenorocire, nu este folosită așa cum s-ar cuveni, ca să facă din libertate o ușă a virtuții, a credinței, a dreptății, a curajului, a spiritului de jertfă creștină și de jertfă națională.

Cum știți, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul n-a fost numai dascălul priceput care a ținut deschisă pentru creștini ușa bisericii mănăstirii Antim, sau a mănăstirii Snagov, sau a Episcopiei Râmnicului, sau ușa Mitropoliei Țării Românești,

dar cu puterea înțelepciunii sale a atras pe această ușă pe mulți învățați, literați, filosofi, oameni de cultură. Ajunsesse acest mare mitropolit, ivirean de origine, atât de iscusit în folosirea limbii române încât l-a impresionat pe domnitorul Constantin Brâncoveanu și pe sftnicii săi prin frumusețea omiliilor pe care le rostea, cu referiri nu întotdeauna comode pentru cei de pe scaunele cele mai înalte, cum le citim astăzi. Când eram în școala primară aveam în cartea de citire bucăți din omiliile Mitropolitului Antim Ivireanul și din scrierile altor ierarhi învățați ai Bisericii noastre, ca Mitropolitul Grigorie Dascălu al Țării Românești sau Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, părintele poeziei românești. Era înzestrat acest Sfânt Părinte Antim cu iscusințele Duhului Sfânt, cum îl prezintă în ultima sa lucrare Părintele Sofian Boghiu, ca tâlcuitor al Bibliei, într-o scriere cu înțelesuri teologice adânci pentru Biserică. Icoana din biserică, aproape de tâmplă, tradiția spune că a pictat-o chiar el. Este una din cele mai frumoase icoane pe care le avem noi în pinacotecă. Însăși silueta acestei frumoase biserici, pentru care s-au depus multe osteneli ca să fie așa cum o vedem noi astăzi, este proiectul său, care a calculat dimensiunile și rezistența clădirii, cum au concluzionat arhitecții și inginerii care s-au ocupat de latura aceasta.

Aici, la mănăstirea Antim, de la Patriarhul Justinian încoace, au tot fost lucrări. Cele două turle, căzuse la un cutremur, au fost refăcute, consolidate și așezate la locul lor, făcându-se apoi sfințirea cu sobor de ierarhi, care au înconjurat biserica, cum am procedat astăzi. Și nu pot ca să nu amintesc râvna credincioșilor care au păstrat ușa bisericii Antim veșnic deschisă și au lăsat lacrimile lor pe dalele de piatră ale mănăstirii. Acum, în anii noștri, cum vedeți, întregul complex mănăstiresc a fost preînnoit, după suferința mutării clădirii Sfântului Sinod cu câțiva metri mai încolo, când s-au produs stricăciuni mari incintei și a trebuit să fie refăcute. Și cetatea a trebuit să o întregim cu un nou corp de chilii pentru adăpostirea părinților din mănăstire, iar biserica a fost consolidată din temelie, restaurată și înfrumusețată. La lucrarea aceasta trebuie să amintesc râvna Prea Sfințitului Episcop Vincențiu Ploieșteanu, dăruit de Dumnezeu cu mult curaj, cu multă statornicie în a găsi resurse și posibilități, pentru că cerințele au fost multe și însemnate și nu le mai menționez, căci sufletul este mai valoros decât toată lumea.

Aș mai sublinia valoarea râvnei creștinilor pentru credință, fie că săvârșesc o faptă mare, dau un pomelnic, un ajutor la o mănăstire sau la o biserică, fie că își pleacă genunchii în fața sfântului altar, care însemnează foarte mult pentru noi, pentru preoții Bisericii noastre, mai ales acum, ca și în vremurile trecute. Acum trebuie să fim cu mai multă atenție, ca tineretul țării noastre să crească în virtuți, în frumuseți, în exemple ca acestea.

Biserica noastră a canonizat în 1954, prin râvna Patriarhului Justinian, primii sfinți români, iar noi am continuat șirul canonizărilor de sfinți din neamul

nostru. Anul trecut, cum știți, am înscris în rândul sfinților pe Starețul Gheorghe de la mănăstirea Cernica și pe Mitropolitul Dosoftei al Moldovei, părintele poezilor noștri, cum spuneam, iar anul acesta am făcut proclamarea canonizării Mitropolitului Grigorie Dascălu al Țării Românești, alt mare învățat al Bisericii noastre. Este această învrednicire a noastră de la Dumnezeu, că ușa bisericii stă deschisă mereu în Sfânta noastră Biserică.

Acum două zile am participat la comemorarea Sfântului Cuvios Nicodim, ctitorul mănăstirii Tismana, la împlinirea a 600 de ani de la trecerea sa la cele veșnice. Acest învățat monah și mare diplomat, care a împăcat Patriarhia Serbiei cu Patriarhia Ecumenică, între care apăruseră unele neînțelegeri, a venit la noi de la Muntele Athos, unde a fost stareț al mănăstirii Hilandar, atras de evlavia domnitorilor noștri, Basarabii, după numele lor. El a scris primul manuscris de la noi, un Tetraevangheliar, o adevărată operă de artă. Acești mari sfinți ai noștri ne arată însușirea lor de oameni adevărați, cu credință în Dumnezeu, cu iscusință și pricepere artistică. Au participat la manifestările acestea de la Tismana, organizate de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei care a ucenicit aici, intrând pe ușa Mântuitorului Hristos la mănăstirea Antim, și Prea Fericitul Anastasie, Arhiepiscopul Tiraniei și Primatul Bisericii Albaniei, și Înalț Prea Sfințitul Ierotei Vlahos, Mitropolit de Nafpaktos, Grecia.

Este o bucurie, o învrednicire, un beneficiu pentru noi cei de astăzi că descoperim în istoria noastră, cu evlavia și rugăciunile Sfântului Sinod, asemenea bărbați care ne sunt de mare folos acum, când lumea se zbate cu învăluirile secularizării și ale necredinței. Avem nevoie de acești sfinți, de râvna și de credința lor vie ca să nu părăsim ușa învățăturii Mântuitorului Iisus Hristos, să o cercetăm, să o deschidem cât mai des, și la propriu și la figurat, pentru că pe această ușă se intră, cum spuneam, într-un tezaur de valori, păstrat și de Sfântul Ierarh Antim Ivireanul, care, iată, ne aduce și acum ajutoare ca să reînnoim așezământul acesta.

Mulțumesc Bunului Dumnezeu că mi-a dat să trăiesc momente ca cele de astăzi, și ca cele de la mănăstirea Tismana, și ca cele de la resfințirea bisericii Buna Vestire-Curtea Veche din București, când mii de credincioși ne-au însoțit cu evlavie și cu dragoste tot așa la multe alte evenimente ale Bisericii noastre. Pentru toate suntem datori să mulțumim cu smerenie Bunului Dumnezeu să ne ajute să ne îndrepte pașii noștri, gândurile noastre, voința noastră către ușa mântuirii, care este Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și Sfinții Lui. Amin!"

Vistierie de daruri

Resfințirea bisericii Antim în 27 septembrie, zi de pomenire a ctitorului ei, este un bun prilej de a ne aduce aminte de Sfântul Ierarh Antim, originar din în-

depărtata Ivirie (Georgia de astăzi), care, ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor, n-a îngropat nici un talant din câți i-au fost dăruiți de Dumnezeu și pe toți, ca o slugă bună și credincioasă, i-a înmulțit.

Adus la noi, către anul 1690, de evlaviosul voievod Constantin Brâncoveanu, de la Patriarhia din Constantinopol, unde învășase limbile greacă, turcă, slavă veche, arabă, dar și arta sculpturii în lemn, pictura și broderia, a deprins cu ușurință limba română și meșteșugul tiparului în tipografia domnească de la București, după care s-a mutat la mănăstirea Snagov și a întemeiat acolo o nouă tipografie. A tipărit și a supravegheat cu neobosită râvnă, în această migăloasă îndeletnicire, scoțând din tiparnițele pe care le-a îndrumat 63 de cărți, din care 38 lucrare de el însuși, în diferite limbi: română, greacă, arabă, georgiană.

Pentru virtuțile și viața sa curată, a fost ales, mai întâi, stareț la mănăstirea Snagov, apoi episcop la Râmnic și nu mult după aceea, mitropolit al Țării Românești. Cu ajutorul și harul lui Dumnezeu cel Atotputernic și necruțând nici o osteneală, și-a păstorit clerul, călugării și credincioșii cu dragoste și blândețe, ridicându-le noi sfinte lăcașuri sau preînnoindu-le pe cele stricate de vreme. Mărturie stă ctoria sa, mănăstirea Antim din București, cu hramul „Tuturor Sfinților“, pe care a zidit-o, a împodobit-o cu alese sculpturi și a înzestrat-o cu tipografie. O altă lucrare laudabilă a marelui ierarh a fost înființarea de școli pentru copiii săraci în care învățământul era fără plată.

Dar mitropolitul Antim nu s-a mulțumit numai să zidească și să împodobească mănăstirea, ci s-a îngrijit, prin „Așezământul“ pe care i l-a dat, ca viețuitoarii lui să-și împlinească menirea cât mai deplin, după preceptele evanghelice, spre folosul și „spășenia“ credincioșilor, spre ajutorarea celor lipsiți și spre mângâierea celor întristați. Nimeni altul, în vremea aceea, nu s-a aplecat cu atâta hotărâre, cu atâta dragoste și cu atâta înțelegere spre cei uitați, într-o societate medievală bazată pe crunta exploatare. Nici o altă personalitate a timpului n-a avut inima și curajul lui!

Smerit și convins fiind că numai datorită Milostivului Dumnezeu a ajuns vas ales al lucrării dumnezeiești, mitropolitul Antim priveghea cu osârdie și fără lenevie, ziua și noaptea și în tot ceasul, pentru folosul tuturor de obște, învățându-i și îndreptându-i pe toți cu frica lui Dumnezeu pe calea cea dreaptă. Implicat în viața cetății, el a mustrat păcatele și abuzurile conducătorilor, a învățat cuvintele vieții creștine și a lucrat cu tot dorul la înfrumusețarea credinței poporului. Po-doabă a cărturarilor și dulce grăitor al înțelepciunii dumnezeiești în graiul românesc, Sfântul Ierarh Antim a lăsat Bisericii noastre marele tezaur literar și teologic cuprins în Didahiile și predicile sale.

Ca un adevărat păstor duhovnicesc, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul și-a mărturisit credința vie în Dumnezeu nu doar prin jertfa sa martirică din finalul vie-

ții, ci și, mai ales, prin jertfa sa de fiecare zi pe altarul rugăciunii către Dumnezeu și al slujirii oamenilor spre mântuire. El a fost și este un sfeșnic luminos al Bisericii Ortodoxe Române, viața și învățăturile sale rămânând un model vrednic de urmat de către toți clericii și credincioșii. Rugăciunile, traducерile cărților de cult, tipărirea și răspândirea cărților de folos duhovnicesc, sfaturile și povățuirile sale, milosteniile sale nenumărate făcute celor nevoiași, ridicarea și restaurarea multor biserici și mănăstiri, constituie jertfa lui vie pentru Dumnezeu și pentru oameni.

După pilda ctitorului

Mănăstirea Antim are, atât prin situarea ei în mijlocul cetății București, cât și prin rânduiala sa specifică, o misiune spirituală și socială de îndeplinit, după pilda ctitorului. Ea nu este doar un centru liturgic al comunității, ca toate bisericile și mănăstirile, de altfel, ci și, potrivit „Asezământului“ dat de Sfântul Antim, întemeietorul ei, un loc de iradiere a luminii lui Hristos, prin rugăciune neîncetată, propovăduirea învățaturii și fapte de milostenie. Mișcarea spirituală „Rugul Aprins“, care a funcționat aici între anii 1945-1950, ani de prigoană a Bisericii, ca o lucrare dumnezeiască și omenească, în același timp, de luminare și întărire în credință a poporului, obligă obștea de astăzi a mănăstirii la o angajare mai atentă în problemele credincioșilor, fără a ieși însă din rânduiala monahală. Rugăciunile, sfaturile, îndemnurile teologice, încurajările și chiar ajutorul material sunt ceea ce așteaptă credincioșii să primească de la Dumnezeu prin slujitorii Lui.

Desigur, viața într-o mănăstire aflată în mijlocul Capitalei nu este deloc ușoară. Problemele ce apar în viața obștei sunt aceleași ca în oricare altă mănăstire. Rugăciunea și paza minții și a simțurilor trebuie, însă, intensificate mai mult într-o mănăstire din oraș decât atunci când viețuiești în mijlocul naturii. Faptul că în oraș se relaționează cu o lume pestriță sub multe aspecte îl expune pe monah la multe încercări și ispite. Totuși, evlavia, rugăciunea, mângâierile și înțelegerile duhovnicești reprezintă o hrană zilnică pentru toți cei ce se nevoiesc în ascultarea de Dumnezeu și de Biserică.

Ce atrage oare așa de puternic atâția credincioși la această mănăstire, ce aprinde oare inima lor într-o duioasă încântare la primul pas făcut în curtea ei?

Mănăstirea cucerește inimile prin statura ei duhovnicească și culturală în care s-au cristalizat rugăciunile și ostenele ctitorului, închinătorilor și ale binefăcătorilor ei. Este o dovadă că râvna și dragostea dusă până la jertfă, după modelul Mântuitorului Hristos s-a păstrat în duhul Sfântului Antim și în inimile urmașilor lui până în zilele noastre.

Sfințirea bisericii Buna Vestire – Curtea Veche din București

Gheorghe Vasilescu

Duminică, 10 septembrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teocist, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, au târnosit altarul bisericii Buna Vestire-Curtea Veche din București, după lucrările de reparații și amenajări făcute în vara anului 2006. Profitând de vremea frumoasă din această zi, la slujbă au fost prezenți numeroși credincioși – tineri și vârstnici – dornici să treacă prin sfântul altar, după cum este rânduiala la slujba de târnosire, și să se închine la icoana făcătoare de minuni a Sfântului Antonie cel Mare de la această biserică.

Biserica cu hramul Buna Vestire a fost ridicată în anul 1559, de către Mircea Ciobanul, în a doua domnie (1558-1559), și terminată și zugrăvită de urmașul său, Petru cel Tânăr (1559-1568) – potrivit pisaniei pusă la 1715 de Ștefan Cantacuzino deasupra ușii de intrare, care a înlocuit vechea pisanie din secolul XVI – ca să fie lăcaș de închinare celei dintâi Curții Domnești. Este singura care se mai păstrează dintre bisericile Curții domnești – numită după părăsirea ei, în 1775, „Curtea Veche” – din centrul istoric al orașului București, unde mulți dintre voievozii veacurilor XVI-XVIII – Mihai Viteazul, Matei Basarab, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu, Nicolae Mavrogheni, Alexandru Ghica – s-au închinat sau au fost sfințiți ca Domni ai Țării Românești. Vreme de trei secole a fost cea mai importantă biserică din Capitală.

Cu vremea, suferind unele stricăciuni, domnitorul Ștefan Cantacuzino, la 1715, i-a făcut unele reparații, adăugând și un frumos portal la intrare. În 1758, Constantin Mavrocordat a mărit-o cu două paraclise laterale, care au fost dărmate după marele incendiu din 23 martie 1847 de arhitecții lui Gheorghe Bibescu și Barbu Știrbei, când i s-au făcut reparații capitale și a fost repictată de Constantin Lecca, pictură ce există și astăzi, restaurată în mai multe rânduri. Capeteasma este din lemn aurit, sculptată de pictorul Babic la mijlocul secolului al XIX-lea. A fost sfințită de mitropolitul Nifon, la 22 martie 1852, după înche-

ierea lucrărilor de restaurare, când i s-a adăugat și cel de-al doilea hram *Sfântul Antonie cel Mare*, pe lângă primul hram *Buna Vestire*. Lucrări de restaurare s-au mai făcut între anii 1928-1935, sub conducerea arhitectului Horia Teodoru.

După cutremurul din 1977, biserica a fost reparată, făcându-se mai multe lucrări: consolidarea turlei și a clopotniței, refacerea treptelor de la intrare, restaurarea picturii, reconstruirea cafasului, amenajarea a zece hote de zid, acoperite cu geam gen vitralii, pentru arderea lumânarilor și altele. Sfințirea lucrărilor de reînnoire și restaurare s-a făcut la 17 ianuarie 1983, când se prăznuiește Sfântul Antonie cel Mare, de către Prea Sfințitul Episcop Roman Ialomițeanul, Vicarul Arhiepiscopiei Bucureștilor, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi, paroh fiind Preotul Dinu Provian și preot slujitor Preotul Ion Cristache. Pictura bisericii a mai fost restaurată și în anul 1998.

În anul 2006, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și prin strădaniile preoților Romulus Stănculescu, paroh, și Gheorghe Zaharia, s-au făcut noi lucrări de importanță pentru biserică: deschiderea unei uși la Sfântul Altar, spre latura de miază-zi, de mare utilitate practică; așezarea unei noi plăci de marmură pe Sfânta Masă, în locul celei vechi, mică și deteriorată; înlocuirea vechilor instalații de apă, încălzire, canalizare și electricitate; amenajări interioare și exterioare. Se află în curs de realizare curățirea și restaurarea picturii.

Slujba de sfințire

Dimineață, la orele 9,00, după sfințirea apei, Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, urmat de preoți și diaconi, a înconjurat sfântul locaș și a stropit cu aghiazmă biserica la exterior, cu cele trei opriri și rostirea rugăciunilor după tipic. În continuare, soborul slujitorilor au intrat în biserică și de aici în Sfântul Altar, pentru sfințirea Sfintei Mese. După ce s-au introdus Sfintele Moaște și Documentul de sfințire în piciorul Sfintei Mese, acoperindu-se cu târnoseală, s-a așezat deasupra placa nouă de marmură, care s-a spălat și s-a uns cu Sfântul și Marele Mir și s-au lipit la colțuri cei patru Evangheliști. S-a învelit Sfânta Masă cu acoperămintele cuvenite și s-au așezat chivotul, Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce pe Sfânta Masă.

Slujba de târnosire a fost urmată de Sfânta Liturghie, care s-a oficiat pe podiumul amenajat în curtea bisericii. La dorința credincioșilor, icoana Sfântului Antonie cel Mare a fost scoasă din biserică și așezată afară, pe un pedestal, pentru închinare.

După Sfânta Evanghelie, care relatează convorbirea lui Iisus cu Nicodim (Ioan 3, 13-17), s-a citit Documentul de sfințire introdus în piciorul Sfintei Mese, urmat de predica Prea Sfințitului Episcop Vincențiu Ploieșteanu, cu refe-

rire la semnificația acestei Duminicii dinaintea Înălțării Sfintei Cruci. Prea Sfințitul Episcop Vincențiu a spus următoarele:

„Am săvârșit astăzi târnosirea Sfintei Mese a acestei binecuvântate ctitorii voievodale, a acestui locaș al credinței, al dragostei și al nădejzii pe care fericiții ctitori, voievozi ai Țării Românești, au avut-o în Dumnezeu. Credința, dragostea și nădejdea sunt mărturisite, iată, în zidirea acestei biserici și a numeroaselor biserici care împodobesc și sfințesc neamul românesc. Și această biserică are deasupra, pe cupolă, semnul Sfintei Cruci, înălțată precum poporul cel vechi în pustie, privind la șarpele pe care Moise l-a ridicat în mijlocul poporului. Privind, dar, spre el, se tămăduiau de mușcăturile cele înveninate ale șerpilor. Tot așa și noi cei de astăzi, privind la Sfânta Cruce, ne vindecăm de mușcăturile șarpelui celui dintâi, ale părintelui minciunii, ale diavolului, mușcături care nu dau pace poporului binecredincios, poporului botezat în numele Prea Sfintei Treimi.

Ascultând pericopa evanghelică de astăzi (Ioan 3, 13-17), care relatează convorbirea lui Iisus cu Nicodim, gândul ne duce la Cartea Facerii, la momentul când ni se spune că Dumnezeu a încercat credința lui Avraam. Chemându-l pe Avraam la El, acesta a răspuns: „Iată-mă, Doamne!” (Facere 22, 1). Și Dumnezeu i-a poruncit: „Ia pe fiul tău, pe Isaac, pe singurul tău fiu, pe care-l iubești, și du-te în pământul Moria și adu-l acolo ardere de tot pe un munte pe care ți-l voi arăta Eu!” (Facere 22, 2).

Ne putem închipui, iubii mei, ce a fost în sufletul părintelui Avraam când a pus lemnele de ardere pe umerii unicului său fiu, Isaac. Ne putem închipui ce a simțit părintele Avraam când a luat într-o mână focul și în cealaltă cuțitul de jertfă. Ne putem închipui ce a simțit când fiul său Isaac l-a întrebat: „Tată! Iată, foc și lemne avem; dar unde este oaia de jertfă?” (Facere 22, 7). Și Avraam i-a răspuns: „Fiul meu, va îngriji Dumnezeu de oaia jertfei Sale!” (Facere 22, 8). Citim din Cartea Facerii că Dumnezeu a oprit mâna lui Avraam, mâna cea atât de ascultătoare, dar plină de credință.

Și cum spun Sfinții Părinți, jertfa lui Avraam a fost o prevestire, o preînchipuire a jertfei pe care Dumnezeu o va face pentru poporul și creația pe care El a iubit-o și o iubește atât de mult. Căci spune Mântuitorul în Evanghelia de astăzi: „Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16). Într-adevăr, Dumnezeu are un singur Fiu, Unul-Născut, a doua Persoană a Sfintei Treimi, dar mai are și lumea, mai are creația, mai are cununa creației, care este omul. Și Dumnezeu a iubit creația și lumea atât de mult, dar creația și lumea s-au îndepărtat de poruncile și de căile lui Dumnezeu și ele trebuiau să moară pentru păcat, fiindcă sfârșitul păcatului este moartea. Dar Dumnezeu a iubit lumea atât de mult, încât pe Unicul Său Fiu L-a trimis spre jertfă, ca lumea pe

care El a iubit-o atât de mult să se mântuiască, și cei care cred în El să aibă viață veșnică.

În pericopa Evanghelică citită astăzi, Mântuitorul ne spune: „Nimeni nu s-a suit în cer, decât Cel ce S-a coborât din cer, Fiul Omului, Care este în cer“ (Ioan 3, 13). Iată, coborârea și suișul, amintindu-ne de scara lui Iacob, de viziunea, de visul pe care l-a avut Iacob, o scară care făcea legătura dintre cer și pământ. La baza scării era el, Iacob, iar la capătul de sus al scării era Însuși Dumnezeu, iar pe această scară urcau și coborau mulțime de îngeri (Facere 28, 12-13). Iată, Sfinții Părinți au numit-o pe Sfânta Născătoare de Dumnezeu, scară a cerului, cea care face legătura dintre cer și pământ, cea care prin adumbrirea de la Duhul Sfânt a dat trup Celei de-a doua Persoane a Sfintei Treimi, cea care este Maică a luminii, născând Lumina lumii, care luminează tuturor celor care sunt în întuneric.

În pericopa evanghelică de astăzi, Mântuitorul ne spune și care este drumul prin care noi puem ajunge la El. Și acest drum este Crucea, pe care Fiul lui Dumnezeu S-a înălțat și S-a oferit pe Sine ca jertfă, unică și nerepetată. El singur, nimeni altcineva nu se putea oferi ca jertfă. Am văzut că părintele Avraam și fiul său Isaac au găsit o oaie pe muntele din Moria, unde au săvârșit jertfa. Pe Golgota nu se putea găsi altcineva care să se aducă jertfă decât Unicul-Fiu, Întâiul Născut al Creatorului nostru și Unic-Născut, Cel pe care, iată, Tatăl Său, din dragoste multă pentru noi, L-a dat ca toți care cred în El să aibă viață veșnică. Și iată, Mântuitorul a înălțat Crucea, precum Moise a înălțat șarpele în pustie. Și cel pe care l-a înălțat Moise în pustie a luat forma Crucii și toți care priveau la acest semn se vindecau de mușcăturile șarpelui. Și iată Crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul Iisus Hristos, semnul de laudă și de biruință asupra morții a Fiului lui Dumnezeu, este până astăzi izvor de putere, izvor de vindecare, izvor de ajutor în nevoi și în necazuri.

Iată, dreptmăritori creștini, cuvântul și puterea pe care Fiul lui Dumnezeu ni le dăruiește nouă acum la începutul anului bisericesc. Suntem îndemnați să privim la Sfânta Cruce în toate momentele de încercare, în toate momentele de suferință, în toate momentele de ispitire, care vin din partea celui rău, și să avem nădejde, o ascultare plină de credință, cum a avut și patriarhul Avraam. Să credem că Dumnezeu ne va mântui pe noi și ne va dăruia izbăvire din toate ispitele, din toate răutățile, din toate încercările care, iată, cu timp și fără timp, vin asupra noastră. Spre Sfânta Cruce ne îndeamnă exemplul și viața sfinților martiri, a sfinților care, asemenea nouă fiind ispitiți de păcat, de încercări, de toate răutățile acestei lumi, au urmat calea Evangheliei vieții, au urmat cuvântul Mântuitorul Iisus Hristos și au refuzat păcatul. Este motivul pentru care și fericiții ctitori au ridicat acest lăcaș de rugăciune, pentru ca noi să credem cu adevărat și sfinții protectori ai acestui altar să ne fie nouă ajutători, să ne fie nouă

făclii aprinse, care să lumineze tuturor celor care sunt în întuneric, să ne fie nouă ajutor pe cărările vieții noastre și să aducă pace și liniște sufletele și trupurilor noastre. Amin!“

La sfârșitul slujbei, Părintele Romulus Stănculescu, parohul bisericii, s-a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh și credincioșilor prezenți, spunând următoarele: „Ziua de astăzi este zi de mare bucurie pentru noi, preoții și credincioșii acestei parohii, căci, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, am săvârșit slujba de târnosire a bisericii noastre. Ultima târnosire a bisericii a avut loc în 1852, făcută de mitropolitul Nifon de atunci, în urma marelui incendiu care a distrus tot centrul Bucureștilor, clădiri și biserici, între care și biserica cu hramul Sfântul Antonie cel Mare, care era aici, în apropiere, acolo unde există acum o cruce, ridicată pe un soclu.

Biserica noastră a avut de la început, când a fost ridicată de domnitorul Mircea Ciobanul, hramul Buna Vestire. Egumenul Visarion, în urma acestui mare și dezastruos incendiu, căutând în cenușa care rămăsese în urma arderii acestei biserițe, a găsit intactă icoana Sfântului Antonie cel Mare, icoana hramului bisericii. A luat-o, a curățit-o, a dat-o pictorului Lecca care a retușat-o, și a așezat-o în biserica Buna Vestire. De atunci, biserica are două hramuri: Buna Vestire și Sfântul Antonie cel Mare. Este icoana la care dumneavoastră credincioșii vă rugați zilnic și care și astăzi a fost scoasă afară ca să vă rugați și să vă închinați înaintea ei.

Așadar, biserica noastră este cel mai valoros monument bisericesc din București, este singurul monument al vechilor voievozi care a înfruntat vitregiile timpului și se păstrează în forma inițială de la anul 1559, așa precum se vede. În această biserică au fost unși ca voievozi domnitorii Țării Românești, în această biserică s-au oficiat slujbe de către mitropoliții țării noastre cu ocazia diferitelor manifestări domnești sau cu ocazia venirii în țară a ierarhilor ortodocși din alte țări ortodoxe. Din 1852, când s-a făcut târnosirea, s-a săvârșit Sfânta Liturghie cu regularitate în această biserică.

Întrucât, placa de la Sfânta Masă din altar se deteriorase din cauza vechimii, era neapărat necesar să o schimbăm. Am cerut aprobarea Prea Fericitului Părinte Patriarh și am înlocuit-o pe cea veche cu o placă de marmură frumoasă care astăzi a fost sfințită. Mulțumim Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru binecuvântarea dată și pentru că a avut dragoste față de noi și față de dumneavoastră credincioșii ca să participe astăzi la slujba de sfințire. Mulțumim, de asemenea, Prea Sfințitului Episcop Vincențiu, care a oficiat slujba de sfințire, împreună cu noi, preoții bisericii. Vă mulțumim tuturor pentru participare și rugăm pe Prea Fericitul Părinte Patriarh să ne împărtășească câteva frumoase învățături cu prilejul zilei de astăzi“.

Răspunzând la rugămintea Părintelui paroh Romulus Stănculescu, Prea Fericitul Părinte Patriarh a adresat celor prezenți un cuvânt de învățătură și de zidire sufletească:

*„Prea Sfințite Părinte Episcop Vincențiu,
Prea Cucernice Părinte Paroh,
Iubiți Părinți,
Frați creștini și creștine,*

Înscriem astăzi cu toții în acest loc prea ales și cu adânci semnificații istorice o pagină dintre cele mai frumoase, dintre cele mai luminoase din viața noastră, pe măsura vredniciei strămoșilor noștri – ctitori, ajutători și binefăcători ai acestei biserici – a credinței lor statornice manifestată de-a lungul secolelor. Biserica aceasta, închinată Bunei Vestiri a Sfintei Fecioare Maria și Cuviosului Părinte Antonie cel Mare, a fost sfințită de lacrimile, de nădejtile și rugăciunile generațiilor de credincioși de dinaintea noastră, ale preoților care au slujit aici în decursul vremii cu frică și cu dragoste de Dumnezeu. Suntem, într-un fel, iubiții mei, beneficiarii strădaniilor lor, a celor care, în ciuda vitregiei vremurilor, au păstrat ființa neamului nostru prin sfințele biserici și mănăstiri, mărturie peste veacuri a statorniciei poporului român în credința creștină, predicată la noi, cum știți, de Sfântul Apostol Andrei. Beneficiem, deci, de aceste mângâieri, nu numai ale razelor strălucitoare ale soarelui de astăzi, ci și ale soarelui din sufletele noastre, care se reflectă în credința noastră în Mântuitorul Iisus Hristos.

Ați auzit din Evanghelia de astăzi (Ioan 3, 13-17) convorbirea lui Iisus cu Nicodim, unul dintre „frunțașii“ iudeilor, care a devenit ucenic „în ascuns“ al Mântuitorului și a voit să afle mai amănunțit despre învățătura Lui. Nicodim recunoaște că Iisus „a venit învățător de la Dumnezeu“, pentru că de n-ar fi Dumnezeu cu El, n-ar fi putut face minunile despre care auzise (cf. Ioan 3, 2). În convorbirea cu Nicodim, Iisus îi vorbește despre „nașterea din apă și din Duh“ (Ioan 3, 5), adică despre renașterea spirituală, cu harul lui Dumnezeu, prin Taina Sfântului Botez. Tot acum, Iisus îi descoperă dumnezeirea Sa, prin cuvintele: „Nimeni nu s-a suit la cer, decât Cel care S-a pogorât din cer. Fiul Omului, Cel Ce este în cer“ (Ioan 3, 13). De asemenea, îi descoperă și scopul venirii Sale pe pământ, ca și răstignirea Sa pe cruce pentru păcatele oamenilor, ca prin jertfa Lui „să mântuiască lumea“. Mântuitorul îi mai descoperă lui Nicodim că „Dumnezeu așa a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică“ (Ioan 3, 16).

Așadar, Domnul Iisus dă răspunsuri clare la nedumeririle fariseilor, care nu înțelegeau învățătura Sa. Iisus nu le spune direct că este Fiul lui Dumnezeu, ci că s-au împlinit profețiile Vechiului Testament, pe care ei le citeau din filă în filă și le cunoșteau, dar nu credeau în ele, răstălmăcind Scripturile (cf. II Petru 3, 16). Le vorbește despre taina întrupării Fiului lui Dumnezeu și a mântuirii, profețită de Isaia: „Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel“ (Isaia 7, 14), sau în psalmii lui David, prin cuvintele pro-

fetice: „Zis-a Domnul Domnului Meu: «Șezi de-a dreapta Mea, până voi pune pe vrăjmașii Tăi așternut picioarelor Tale»“ (Psalm 109, 1). Cine era „Domnul Domnului Meu“, care va sta de-a dreapta Tatălui ceresc, din profeția lui David? Era Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat, a fost răstignit, a înviat a treia zi, S-a înălțat la cer și șade de-a dreapta Tatălui, cum mărturisim cu toții în simbolul nostru de credință alcătuit de Sfinții Părinți la Sinodul I Ecumenic de la Niceea, din 325, convocat de Sfântul Împărat Constantin cel Mare. Atunci s-a scris despre Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, văzutele tuturor și nevăzutele, și despre Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care pentru noi și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și S-a făcut om, S-a răstignit pentru noi, S-a îngropat, a înviat a treia zi și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui. Prin trimiterea Duhului Sfânt, la cincizeci de zile după învierea Sa, peste Apostoli și întreaga comunitate a celor „ca la o sută douăzeci“ (Fapte 1, 15), Mântuitorul a întemeiat Biserica, în care au fost primiți și cei „ca la trei mii“ botezați atunci (Fapte 2, 41). Deci, Mântuitorul Hristos nu ne-a lăsat singuri, ci, cum le-a spus Apostolilor, să-i mângâie: „Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului“ (Matei 28, 20), dar nu trupește, ci prin învățătura Sa, propovăduită de Biserică, și prin lucrarea Duhului Sfânt.

Noi, românii, cum spuneam, avem acest mare privilegiu, că am păstrat credința neștirbită. De la un capăt la altul al țării noastre, în toată vremea, s-au înălțat doxologii sfinte și sfințitoare de suflete, chiar și în deceniile de dictatură și de prigoană. Nici atunci n-a lipsit, iubiți frați și surori în Domnul, prezența Mântuitorului Iisus Hristos, prin cuvintele rostite de preotul liturghisitor la prefăcerea prescurii și a vinului în Trupul și Sângele Domnului, cum ați auzit și astăzi: „Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi și peste darurile acestea, ce sunt puse înaintea, și fă, adică, pâinea aceasta, cinstit Trupul Hristosului Tău; iar ce este în potirul acesta, cinstit Sângele Hristosului Tău, prefăcându-le cu Duhul Tău cel Sfânt!“ Am păstrat, deci, credința de-a lungul acelor decenii nespuse de grele, în primul rând, pentru patriarhul țării, care avea răspunderea întregii Biserici, pentru episcopi, stareți, protopopi, până la preoții de parohie și de mănăstire, care, într-un glas, în acele vremuri de apăsare, n-au încetat să proclame: „Sus să avem inimile!“ La nici o altă adunare nu se puteau auzi aceste cuvinte, nicăieri nu veneau cetățenii fără să fie obligați. Numai la biserici, la mănăstiri, de ziua hramului și la sărbători, veneau mii și mii de credincioși. Ca mitropolit la Iași, eram impresionat văzând la Mănăstirea Neamț, la Moldovița, la Slatina, la toate mănăstirile din Moldova, cum credincioșii se adunau în număr mare, însetați după cuvântul lui Dumnezeu. La fel era și în Ardeal, în Oltenia, Banat, în Muntenia. Această revărsare de evlavie a strălucit atunci în inimile credincioși-

lor, tineri și vârstnici, căroră le suntem recunoscători și îi pomenim la slujbe, cum îi pomenim pe toți cei care au murit în temnițele comuniste, în rândurile lor fiind câteva mii de clerici, între ei și ierarhi ai Bisericii. S-au scris și tipărit cărți despre cei care au suferit și au plătit cu viața lor în anii dictaturii, apărând creștința, păzind mesajul acesta al luminii, al iubirii, al nădejzii, al valorilor creștine cele mai frumoase.

Mă bucur foarte mult pentru ziua de astăzi și prețuiesc lucrarea părinților de aici, care s-au ostenit să reînnoiască sfântul locaș, să mângâie lacrimile vărsate pe aceste pietre, căci biserica Sfântul Antonie este cunoscută în București ca mângâietoare a săracilor, a celor năpăstuiți și oropsiți ai soartei. Bunii credincioși au făcut și fac aici două mari împliniri evanghelice, vin la biserică și, în același timp, oferă milostenie în mâna pe care le-o întinde săracul. Sfântul Ioan Gură de Aur ne învață să nu refuzăm mâna care ni se întinde pentru ajutor, căci e mâna lui Hristos, indiferent cine o întinde, ci să facem milostenie, să arătăm dragoste și bunăvoință, să ne rugăm pentru aproapele, chiar și pentru vrăjmașii noștri. Cu aceste valori Biserica noastră a străbătut veacurile în toată lumea creștină.

Să ne rugăm, deci, cu smerenie și astăzi, pe acest loc sfințit, către Maica Domnului, hramul Bunei Vestiri al acestei biserici, și către Sfântul Cuvios Antonie cel Mare, a cărei icoană se cinstește aici, să ne ajute să păstrăm mai departe aceste valori roditoare și pline de îndestulare sufletească și duhovnicească ale învățaturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Iubiți Părinți,

Frați și surori creștini și creștine,

În timpul Sfintei Liturghii săvârșită astăzi aici, pe vatra cea mai veche a Capitalei noastre, care este biserica Buna Vestire-Curtea Veche, cum este cunoscută de credincioși, am trăit alături de Mântuitorul Iisus Hristos și cu ochii creștinței noastre, a minții noastre, am văzut lumina Lui, cum ați auzit că s-a și cântat: „Am văzut lumina cea adevărată, am primit Duhul Cel ceresc, am aflat creștința cea adevărată, nedespărțitei Sfintei Treimi închinându-ne, că Aceasta ne-a mântuit pe noi“. Momentele de trăire împreună cu Biserica, împreună cu Mântuitorul Iisus Hristos, iubiți frați și surori în Domnul, nu rămân zadarnice niciodată. Chiar și atunci când îndoiala se strecoară în inima omului, chiar și atunci când cineva vine din curiozitate la biserică, cum unii poate, dintre frații și surorile creștine, s-au întâmplat astăzi aici, chiar și atunci îi rămâne în suflet o picătură din harul slujbelor, din harul învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos, și această picătură rodește, apoi, în viața lui.

Sunt între dumneavoastră un fiu al Bucureștilor, prin adopție, bineînțeles, din anul 1932, ca elev la Seminarul Teologic de la Mănăstirea Cernica, din

preajma Capitalei. Ca student, apoi, străbăteam de două ori pe zi Piața Unirii, dimineața și după amiaza, mergând și venind de la cursuri, pe drumul de la Universitate până la Radu Vodă, unde era căminul studenților teologi. Deseori, în acest drum al meu, mă opream la biserica aceasta, unde era preot slujitor duhovnicul nostru de la Radu Vodă, părintele Victor Popescu, un mare cărturar și teolog de la care ne-au rămas lucrări tipărite, cu învățături de o mare valoare sufletească.

Cunosc, așadar, nu numai clădirile, dar și configurația acestei zone, care a suferit transformări în anii dictaturii, prin dărâmarea unor biserici și strămutarea altora. Așa a fost biserica Sfântul Ionică Piață, din apropiere, mutată la stăruința Prea Fericitului Patriarh Iustin, pentru a fi salvată de la demolare. La fel și biserica Sfântul Gheorghe Nou, monument istoric de mare valoare, unde se află osemintele domnitorului martir Constantin Brâncoveanu, care a stat mult timp închisă și era gata să se piardă dacă nu intervenea Prea Fericitul Patriarh Iustin.

Am fost, deci, elev și student aici, în București, din 1932, cum spuneam, apoi slujitor, ca diacon, la Catedrala Sfintei Patriarhii, și episcop vicar al Patriarhului Justinian, până în anul 1962. Vreau să spun prin aceasta că am trăit vremurile de atunci, am cunoscut preoții din București, cum l-am cunoscut pe Părintele Victor Popescu de la această biserică, și pe mulți alții, și am cunoscut, de asemenea, evlavia credincioșilor bucureșteni.

Întâlnindu-ne și astăzi aici, așa cum mă întâlnesc cu atâți credincioși din București cu prilejul acestor binecuvântate împrejurări, rămân întotdeauna cu un plus de încredințare, pe care o simt, îndeosebi, din anul 1986, când, prin harul Sfântului Duh și votul Măritul Colegiu Electoral Bisericesc, am fost ales în această responsabilitate a mea de acum. De atunci, din 1986, și până astăzi, am străbătut munți de greutate, de încercări, de alunecări, poate de greșeli, dar Bunul Dumnezeu mi-a stat în sprijin, așa cum m-a ajutat toată viața mea, începând din copilărie, când am plecat în 1928, din casa părinților mei, Dumitru și Marghioala, cu unsprezece copii, eu fiind penultimul, și am intrat ca frate la Schitul Sihăstria Voronei, de lângă Botoșani. A fost un drum greu, dar frumos, fiind înconjurat, ca elev, student și diacon, de profesori luminați, atât la seminar, cât și la facultate, de cei mai buni profesori, care predau și la Seminarul de la Cernica, și la Seminarul Central, și la Seminarul Nifon, și la Universitate, și pe care îi păstrez la inima mea ca pe niște icoane vii, căci m-au încurajat foarte mult în tinerețea mea.

În acest cadru, doresc să subliniez evlavia și atașamentul credincioșilor bucureșteni la Sfânta Biserică, așa cum îi cunosc eu din anii mei de slujire. Străinii care vin de departe, de alte credințe, ca cei care ne-au vizitat țara în anii aceștia

de când slujesc eu Sfânta Patriarhie, rămân cu această imagine de neșters, că ni-căieri în lumea creștină evlavia credincioșilor nu se revarsă cu atâta ardoare și strălucire ca în România și mai ales în București. Deși, la prima vedere, dacă te-ai lua după emisiunile de la radio și televizor, care îți umplu sufletul de mâhnire, ai crede că ne aflăm într-o țară fără biserici și fără credință. Dar Bucureștiul este un oraș frumos, și frumusețea lui n-ar fi întreață fără frumusețea bisericilor, de care Capitala noastră nu duce lipsă, și fără calitatea slujirii preoților. Avem în București preoți cu bună pregătire teologică, cu nivel cultural ridicat, cu bogată activitate pastorală, misionară și socială.

Este o tradiție la multe biserici din București, cum este și biserica aceasta, deși nu are parohie întinsă, să fie ajutați săracii care stau zilnic cu mâna întinsă. Nu-i mai judecăm, cum fac unii dintre cei pe care îi supăra prezența lor, căci datoria noastră este să ajutăm la nevoie, cum i-am ajutat pe cei loviți de revărsarea apelor, și continuăm colecta în sprijinul acestor sinistrați. Prin colecta pe care o știți, noi am adunat miliarde, din contribuțiile credincioșilor, în toată țara, cu care s-au construit case noi în satele județului Dolj, din Oltenia, crunt lovite de inundații, în zona Galațiului, în Vrancea, la Bacău. Ați contribuit și dumneavoastră la bucuria sinistraților de acolo, căci noi am făcut publică această colec-tă, și ei ne-au trimis lacrimile lor de bucurie, văzându-se în casă nouă, căci tot avutul le-a fost distrus. Este lucrarea Bisericii, lucrare smerită și deseori neștiută, dar vie și prezentă unde este nevoie.

Aici, în București, avem un cămin pentru bătrâni la biserica Precupeții Vechi, unde sunt preferați mai ales preoți bătrâni și preotese văduve și fără sprijin. Mai-cile de la Mănăstirea Christiana, de la Pipera, în frunte cu stareța Benedicta, pe cât de tânără și de fravă pe atât de curajoasă, au transformat un câmp de gropi și mărăcini într-un rai, cu un cămin de bătrâni de toată frumusețea și prețuirea față de acești oameni care au copii, au fost profesori, au slujit catedra, cultura, sau presa, și acum vin acolo să-și petreacă restul vieții. La Mănăstirea Pasărea, de asemenea, funcționează un cămin pentru întreținerea unor credincioase îna-intate în vârstă, aduse acolo de copiii lor. Căminul este în curs de extindere și amenajare într-o formă cât mai corespunzătoare, prin contribuția unor creștini cu duh de ajutorare.

Totdeauna Biserica, iubiți frați și surori în Domnul, a fost vatră și adăpost pentru cei năpăstuiți, săraci, părăsiți, pentru cei păcătoși. Nimeni să nu se des-curajeze că a păcătuit, nimeni să nu creadă că dacă a greșit nu există îndrep-tare. Acest lucru ar constitui un mare păcat pentru mamă, pentru tată, pentru familie. Domnul Iisus Hristos, cum știți, ne-a dat pilda Samarineanului milos-tiv, care l-a ridicat pe cel căzut între tâlhari. Prin aceasta se înțelege și ridica-rea din păcate, din indiferență, din secularizare. Trăim vremuri de secularizare,

vremuri de globalizare, care trebuie să ne dea mai mult curaj nouă, creștinilor ortodocși români, mai ales, știind că neamul nostru rezistă pe aria dăinuiri lui de peste două milenii, păstrându-și limba latină curată și frumoasă, conștiința unității de credință și de neam, deși provinciile noastre românești au fost multă vreme despărțite. Mai sunt răni și acum, dar a răzbătut graiul, limba noastră, mărturia unității noastre și mărturia creștinătății noastre, a încreștinării noastre. Acest lucru este foarte important. Nu găsim în Europa alt exemplu, altă pildă de rezistență, de afirmare, de virtute, cum găsim la noi, și în trecut și astăzi, o Biserică deschisă spre toate Bisericile. În timpul dictaturii, în anii 1954-1955, noi am făcut canonizări de sfinți. Vă amintiți, cei mai apropiați de vârsta mea, ce vremuri erau atunci, și Patriarhul Justinian făcea canonizări de sfinți români, în prezența reprezentanților creștinătății, ai Ortodoxiei și ai Catolicismului, la care nu puteau nici să gândească celelalte Biserici Ortodoxe sau chiar Romano-Catolice. Și noi am continuat canonizările de sfinți, în 1992 și în 2003. În anul 2005, Anul jubiliar al Patriarhiei noastre, iarăși am făcut canonizări de sfinți români. Au fost trecuți în rândul sfinților Mitropolitul Țării Românești Grigorie Dascălu, smerit monah din Mănăstirea Căldărușani, Starețul Gheorghe de la Mănăstirea Cernica, Mitropolitul Dosoftei, părintele poeziei românești, și Cuviosul Onufrie din Schitul Sihăstria Voronei. Prezența sfinților împreună cu noi, iubii frați și surori, înseamnă prezența Mântuitorului Iisus Hristos, înseamnă mărturia dragostei, a grijii și bunătății lor că ne-am învrednicit să-i cunoaștem și să-i proclamăm ca sfinți.

Am văzut la slujba de astăzi mulți tineri și mulți copii, de asemenea, și personalități care s-au oprit poate în trecere, din curiozitate. Dar credința creștină, să știți, este asemenea unei plase de pescuit, care te prinde cu o cântare minunată, cu un cuvânt înțelept, cu un gest frumos, și te transformă dintr-un raționalist, dintr-un indiferent, într-un om credincios. Așa apar unii dintre semenii noștri la televizor și spun că nu pot să creadă, dar când cad în greutatea sufletului caută mângâiere la vreo mănăstire, unde își îngroapă soția sau soțul, și de atunci se schimbă cu totul, ca marele savant Louis Pasteur, care la sfârșitul vieții a ajuns la concluzia că știința îi apropie pe oameni de Dumnezeu, zicând: „Cu cât studiez mai mult natura, cu atât sunt mai uimit de lucrarea lui Dumnezeu, Creatorul ei“.

În încheiere, vă rog să transmiteți din partea mea sentimente de iubire și de prețuire pentru copilașii dumneavoastră, pentru familia dumneavoastră și pentru tot sufletul creștinesc și românesc, de acasă și de peste hotare. Vă doresc sănătate, pace și prosperitate în viața dumneavoastră. Binecuvântarea Domnului să fie cu noi cu toți, acum și pururea și în vieții vecilor. Amin!“

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu a hirotosit iconom stavrofor pe Preotul Gheorghe Zaharia, rang ce i-a fost acordat de Prea Fericitul

Părinte Patriarh pentru munca depusă la înfrumusețarea bisericii, preotul paroh Romulus Stănculescu având de mai mult timp acest rang bisericesc.

Mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru rangul acordat, Părintele Gheorghe Zaharia a spus: „Am avut cu toții marea bucurie ca astăzi să fie o zi frumoasă, fără ploaie, care ne-a îngăduit, cu ajutorul lui Dumnezeu, să săvârșim această frumoasă slujbă, într-un cadru deosebit. Se bucură astăzi sfânta noastră biserică, în primul rând, pentru că are un nou prestol, o Sfântă Masă deosebită, apoi, pentru că Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a venit în mijlocul nostru, la slujba de sfințire. Sperăm ca această sărbătoare să nu fie singura, ci să mai avem și altele. Mulțumesc Prea Fericitului Sale pentru darul pe care mi l-a făcut astăzi, de a mă ridica la rangul de iconom stavrofor. Vă asigur, Prea Ferirea Voastră, că mă voi strădui să continui lucrarea de până acum, cu rezultate la fel de frumoase“.

Încheindu-se ceremonia, Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Vincențiu, s-a îndreptat către reședință, făcându-și cu greu loc printre șirurile de credincioși, care au dorit să-i atingă veșmintele și să-l salute personal.

A fost o zi de neuitat nu numai pentru enoriași, ci și pentru mulți credincioși din București care participă la slujbele săvârșite în această biserică și se închină la icoana Sfântului Antonie cel Mare. Mult timp după slujbă, credincioșii au zăbovit și s-au rugat de sănătate și ajutor în fața icoanei Sfântului Antonie, au trecut apoi prin Sfântul Altar și au sărutat Sfânta Masă, luând târnoseală și ducând-o apoi la casele lor.

Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos

*Conferința preoțească semestrială din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii
a Bucureștilor, octombrie-noiembrie 2006*

Preot Dorin Zarioiu

In perioada 30 octombrie-06 noiembrie 2006 a avut loc Conferința Preoțească semestrială a clerului din cuprinsul Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. Desfășurată în cadrul Protoieriilor, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, cât și a delegaților chiriarhali, conferința s-a bucurat de un ecou deosebit în rândul slujitorilor Sfântului Altar. Tema dezbătută, „**Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos**“ este prin excelență misionară și socială, constituind un discurs viu al iubirii hristice față de semenii, fundament al vieții noastre creștine, într-o lume dominată de material și de consumism, de ură și de răzbunare.

Sintagma „*apostolatul social*“ aparține vrednicului de pomenire Patriarhul Justinian Marina, care afirma că „*apostolatul nu înseamnă nimic altceva decât iubirea aproapelui și slujirea lumii, adică inima Evangheliei Mântuitorului Hristos*“.

În societatea noastră de astăzi în care se face tot mai simțit ritmul accentuat al înnoirilor și schimbărilor în toate domeniile de activitate, Biserica nu trebuie să se simtă străină, ci să participe activ la viața cetății. La ședința de lucru a Academiei Române din 27 septembrie 2003, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST afirma: „*Într-o societate modernă, stăpânită de duhul secularizării, al pragmatismului și al consumismului, de factorul economic și de tot ce presupune dezvoltarea materială, la acest început de mileniu, trebuie promovate valorile creștine, factorul moral de credință, ce sunt sistematic marginalizate și chiar înlăturate*“ („**Pe treptele slujirii creștine**“, vol. XIII, p. 590).

Conform acestor deziderate, în ziua de 02 noiembrie a.c., s-a desfășurat, în Aula Palatului Patriarhiei Române din București, Conferința Preoțească semestrială de toamnă pe anul 2006, cu tema: „**Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos**“, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, la care au participat preoții din cuprinsul Protoieriilor I, II, III Ca-

pitală. Dimineța, la orele 08.00, s-a săvârșit Sfânta Liturghie Arhierescă de către Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, înconjurat de un ales sobor de preoți și diaconi, iar la orele 10.00, în Aula Palatului Patriarhal, au început lucrările Conferinței. După rostirea rugăciunii și efectuarea prezenței, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a deschis lucrările Conferinței, subliniind importanța temei pentru lucrarea pastoral-misionară a Bisericii în lumea de astăzi. Referatul principal a fost susținut cu o înaltă ținută teologică de către P.C. Pr. conf. dr. Daniel Benga, de la Parohia „Sfântul Ștefan”, Protoieria I Capitală. Apoi au luat parte la discuții P.C. Pr. Marian Zlotea, Parohia „Sfântul Mina”, Protoieria III Capitală, P.C. Pr. lect. dr. Mihail Săsăujan, Parohia „Alba”, Protoieria II Capitală, P.C. Pr. prof. dr. Gheorghe Drăgulin, Parohia „Hagiu”, Protoieria II Capitală, P.C. Pr. Popescu Mihai, Parohia „Belvedere”, Protoieria I Capitală, P.C. Pr. lect. dr. Florin Șerbănescu, P.C. Pr. Ilie Costescu, Parohia „Înălțarea Domnului”, Protoieria III Capitală, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor. La sfârșit, în legătură cu cele prezentate, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a rostit un cuvânt bogat de învățătură, evidențiind noile metode pastoral-misionare care se impun astăzi, în climatul de integrare europeană, unde Sfânta noastră Biserică trebuie să se prezinte la înălțime, cu tezaurul său de valori culturale și spirituale:

„Prea Sfințiți Părinți,

Prea Cucernici Părinți,

Tema acestei conferințe, „Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos”, s-a dovedit benefică și în deceniile trecute, dar și astăzi, cu același folos pentru misiunea Bisericii noastre. I-am ascultat pe părinții care s-au oferit să întocmească referatele și mă bucur că între ei au fost și profesori.

Părintele dr. Daniel Benga, lector la Facultatea de Teologie și preot la parohia Sfântul Ștefan, Protoieria I Capitală, prin modul de tratare, a făcut să ne pătrundă în suflete tema conferinței de astăzi. Cu adevărat, ne dăm seama că acest concept de Apostolat Social este nesfârșit în deschideri de noi laturi de activitate misionară a Bisericii noastre, în orice timpuri și în orice locuri. Este îmbucurător că și ceilalți doi referenți, preoți tineri, Părintele dr. Mihail Săsăujan, lector la Facultatea de Teologie și preot la parohia Albă, Protoieria II Capitală, și Părintele Marian Zlotea, preot la parohia Sfântul Mina, Protoieria III Capitală, ne-au prezentat unele aspecte practice ale temei de astăzi. Toate aceste laturi de binefaceri creează fapte, din care izvorăște cuvântul și care fac să rodească harul dumnezeiesc.

Cum ați observat, frațiiile voastre, tema aceasta, Apostolatul social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos, ca și celelalte teme care se discută în conferin-

țele preoțești, teme formulate de Sfântul Sinod pe baza unor materiale primite de la eparhii, sunt de mare actualitate. Acest inspirat concept de Apostolat social pe care l-a adoptat vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian, ne dă posibilitatea ca acum, în libertatea scrisului, să-i dăm conținut și să-l aplicăm, ca datorie a fiecăruia dintre noi. Ca unul care am trăit vremurile triste, de cumpănă, când a luat ființă acest concept, pot spune că a trezit mult interes în rândul preoțimii și a promovat însemnătatea cuvântului întrupat în faptă. De aceea, acum, pe fondul libertății de expresie, cu gândul, voința, știința și disponibilitatea noastră să dăm valoare vocației noastre preoțești, dând valoare acestui concept. Dacă ne-am examina sincer practica rostitilor noastre am constata că suntem în urmă față de nivelul înalt la care s-au ridicat predicatorii dinaintea noastră.

Cu adevărat, în vremea fericitului în Domnul, Patriarhul Justinian, denumirea aceasta de Apostolat Social a stârnit mult interes în Occident, în lumea catolică și protestantă, ca mod de lucrare a unei Biserici autocefale într-o țară cu o orientare stăpânită de comunism, care urmărea stingerea credinței. Chiar teologi din Occident luau atunci pildă de aprofundarea teologică a studiului biblic, patristic și eclesiologic din scrierile profesorilor noștri de la București și Sibiu, de talia Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, mari teologi și oameni de cultură, cu pregătire și în Apus și în Răsărit. În Ortodoxie organizarea Bisericii, așezământ divino-uman, practic cuprinde masa de credincioși și ierarhia slujitoare, care împărtășește credincioșilor harul dumnezeiesc, iar prin săvârșirea Sfintei Liturghii, potrivit pildei Sfinților Părinți, aceasta este totdeauna însoțită de omilie, dar și de fapte de ajutorare a bolnavilor, săracilor, orfanilor, activități denumite de noi: Apostolat Social.

Mi-l amintesc, prin 1954, pe vestitul profesor Olivier Clement de la Institutul Teologic Saint Serge din Paris, care a citit în „Apostolatul Social“ al Patriarhului Justinian o cuvântare, în care autorul îndemna monahii și preoții la rugăciune, scria: „Să vă rugați fără încetare, părinților și fraților, din mănăstiri și de la parohii, pentru cei ce nu pot să se roage, pentru cei care nu știu să se roage, și chiar pentru cei ce n-au nevoie de rugăciune“. O formulare foarte frumoasă, ecumenică și profund teologică, despre sfințirea lumii prin rugăciunea Bisericii, pe care învățatul teolog o vedea drept o surpriză și mod practic de abordare a roadelor rugăciunii de către un patriarh dintr-o țară comunistă cu orientare ateistă, împotriva credinței. Așa a ajuns acest profesor apoi să cunoască personal Biserica noastră și să o îndrăgească. Iar când Patriarhia a izbutit și a trimis tineri monahi la studii la Institutul Teologic Saint Serge din Franța, pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim al românilor din Germania, pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei și alții, acest profesor i-a primit și i-a tratat frumos și admirativ, organizând apoi vizite cu studenții săi în România, de care își

amintește și acum cu plăcere și a scris ce a văzut atunci în România. Acestea sunt un fel de moșteniri sacre ale noastre, de mare folos acum, când se pune mare bază pe statornicia noastră în misiunea noastră sfântă, pe conștiința liturghisitorului, conștiința preoțească, nu numai în fața sfântului altar, ci și în familie, cu credincioșii și cu societatea.

A fost, deci, o hotărâre inspirată a Sfântului Sinod, căci tratarea acestei teme în conferințele preoțești nu este numai o formulare frumoasă, ci este realitatea lucrărilor Sf. Sinod, în care hotărârile se iau cu prezența Duhului. Să păstrăm, iubii frați, și să respectăm aceste învățături ale Bisericii noastre strămoșești. Mă bucur mult că tema a găsit ecou și înțelegere la tinerii noștri preoți. Curajul vine și din proșpețimea de gândire a tineretului, din fondul de cunoștințe, din receptivitatea lor. Cei de altă vârstă au mai multe straturi de gândire și trebuie să facă un efort, cu răbdare și rugăciune, ca să ajungă până la nivelul de înțelegere la care au ajuns tinerii referenți de astăzi. Felicit pe părinții protopopi și pe părinții consilieri de la Arhiepiscopie, care au rânduit și au organizat ca această conferință să se desfășoare în această aulă din Palatul Patriarhiei. Pe de altă parte, mă bucur că personal am descoperit valori care ne încurajează și ne risipesc teama că n-am putea face față valorilor de secularizare ale societății noastre de acum. Cunoscând, deci, ce ne așteaptă odată cu integrarea țării în Uniunea Europeană, pregătirea tinerelor cadre de către învățământ și vocația lor risipesc teama, dacă aceasta mai există. Atâta vreme cât păstrăm și vestim învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, aplicată de Sfinții Părinți secole întregi și atâta vreme cât păstrăm vie conștiința misiunii noastre, nu avem a pune la îndoială valoarea Uniunii Europene.

Iubiți Părinți,

Este foarte adevărat că episcopul Râmnicului, Vartolomeu Stănescu, cum s-a spus aici, a fost unul dintre cărturarii ierarhiei vremii sale, cu studii la Paris și cu o pastorație socială, bisericească, activă, dar tot atât de adevărat este că preoțimea olteană, pe care o păstorea, era pregătită pentru această slujire prin înrâurirea mănăstirilor, în fruntea cărora se aflau mănăstirile Frâsinei și Bistrița, cu viață duhovnicească dezvoltată, și a preoțimii, care promova Apostolatul Social. Între preoțimea aceasta s-a numărat și tânărul preot Ioan Marina, viitorul Mitropolit al Moldovei și Patriarh Justinian. Însărcinat de episcopul Vartolomeu cu organizarea activității pe teren liturgic, cultural și social, preotul Ioan Marina s-a distins în aceste activități. La inițiativa preotului Ioan Marina se țineau în fiecare an la Râmnicul Vâlcea conferințe preoțești cu participarea profesorilor de la Sibiu. Preoții erau organizați într-un sistem de ajutorare reciprocă, prin contribuții personale, și își întemeiaseră case de tratament și de odihnă, centre de adunare, de binefacere, ca Societatea Renașterea de la Craiova. Patriarhul Jus-

tinian, ca preot, a pus în aplicare aceste inițiative și le-a dezvoltat când a ajuns în fruntea Bisericii, cu riscuri și multe piedici, trebuind să înfrângă și rezistența celor care se opuneau, dar cu răbdare și cu înțelegere, a extins principiile Apostolatului Social la scara întregii Biserici. E adevărat că preoții de atunci și preoții Capitalei îndeosebi, mulți dintre ei cu studii superioare în universități europene, cu activități sociale, pregătiseră terenul dinainte, încât Apostolatul Social a prins foarte repede în parohii și în mănăstiri. În ciuda unor greutăți foarte mari, de pildă ocuparea Iașiului, îngrijirea orfanilor, în număr foarte mare după război, a fost organizată în mănăstirile Agapia, Văratec, Neamț, Bistrița și altele, aceste sfinte așezăminte având în grijă și studenți. Prin anul 1968, am avut prilejul să vizitez Combinatul Siderurgic de la Hunedoara și mina de la Petroșani împreună cu regretatul Patriarh Justinian și cu unii dintre colaboratorii săi apropiați, intrând până la abataj. Cu acest prilej, am auzit pe un inginer spunându-i Patriarhului că el este unul dintre studenții găzduiți la mănăstirea Bistrița, în anii 1945-1947. Sunt mărturii pe care le-am trăit personal, de felul cum fapta zidește mai mult decât ideea. Și Apostolatul Social pune accentul pe faptă, după pilda Mântuitorului Hristos. Să punem ideea în practică, deci nu pe himere, pe filosofare la nesfârșit și fără teme, ci pe realitatea Întrupării Fiului lui Dumnezeu, pe Jertfa, Răstignirea, Îngroparea și Învierea Domnului Hristos. Acestea sunt realități. De aceea, optimismul creștin nu ne înșală, pentru că se bazează pe învățătura și pilda de viață a Mântuitorului Iisus Hristos, Care a învins întunericul și porțile iadului și Care ne-a deschis calea către rai, către sfințenie.

În anii Apostolatului Social erau momente cruciale, este adevărat, pentru Biserica noastră, cum s-a spus aici. Aveam exemplul Bisericii din Rusia, care luase calea împotrivirii față de stăpânirea bolșevică și care a umplut temnițele cu mii de preoți și călugări, cu episcopi, mitropoliți și patriarh, pe lângă alte câteva mii care au luat drumul exilului. Biserica rusă a suferit foarte mult și nici până astăzi lăcașurile în care se slujește nu îi aparțin, nu i-au fost redată în proprietate. În acei ani, în Rusia, preoții nu aveau voie să boteze, să cunune, să facă slujba Învierii afară, nici înmormântare publică, cum nu era voie nici în Bulgaria, în Serbia. În timp ce la noi, cum cunoașteți, slujba Învierii și slujba Bobotezei se făceau afară, înmormântările erau publice, cu preoți, cu prapori și procesiune pe străzi, până la cimitir și chiar cu muzică, pentru cei care aveau posibilități. A fost o stare de concentrare sufletească a Părintelui Bisericii, cum și arată documentele din arhivele fostei Securității, publicate de Institutul Național pentru Studiarea Totalitarismului în România, din care se vede cum Alexandru Drăghici, ministrul de Interne de atunci, scria în 1958, într-un raport, care a atras după sine Decretul 410 – prin care au fost desființate mănăstirile prin alungarea călugărilor, afirmând că „Patriarhul Justinian este cel mai mare dușman al co-

munismului“ și se sprijină pe „armata neagră contrarevoluționară a preoților, a călugărilor și a credincioșilor săi“.

Prea Cucernici Părinți,

Participăm la frământările Părintelui Ilie Costescu, frământări expuse în intervenția sa. Suntem aici într-o adunare preoțească, tocmai pentru a stăpâni faptele care ne supără, însă conferințele sunt preoțești, nu pentru participarea altor persoane, cum a cerut dânsul, să fie invitați și primari și alte autorități locale. Aceste persoane, după știința mea, sunt cu multă bunăvoință față de noi și au acordat fonduri însemnate multor biserici din București. Și alți preoți zidesc biserici în Capitală și sunt ajutați de autoritățile locale. Părintele Costescu construiește o catedrală, am fost și am văzut, și nu doar o catedrală nouă, ci și un așezământ de asistență medico-socială. Dar nu trebuie să ne supărăm și să osândim pe alții pentru greutățile pe care le întâmpinăm. Nu ne permitem să dispunem de timpul primarilor cum vrem noi, au și dânsii un protocol, au și responsabilități. Nu ne-ar fi nici de folos să-i chemăm aici. În deceniile trecute nu ne simțeam bine când la conferințele preoțești și la alte adunări ale noastre veneau reprezentanții Departamentului Cultelor. Conferințele acestea trebuie să se desfășoare între noi, între preoți. Nu trebuie să ajungem la supărare și revoltă. Lucrearea pe care o face dânsul în parohie este grăitoare, și nu i-a făcut nimeni vreo observație că a întârziat.

Se mai întâmplă să ne împiedicăm, nu-i după cum dorim noi. Și eu mă lupt cu Catedrala Patriarhiei de 17 ani, cum știți, și nici până acum n-am înaintat, pentru că sunt încă forme de îndeplinit. Avem pilda Patriarhului Justinian, cum s-a arătat, care a lucrat înțelept. Când a fost ales Patriarh avea de ales între o opoziție dârză împotriva regimului și atitudinea de acceptare a situației de confruntare, dar fără compromisuri, pentru ca Biserica să existe și să poată lucra. A ales a doua cale, cea de confruntare, care s-a dovedit corectă și înțeleaptă. Deși, după revoluție, el a fost pe nedrept calificat de unii ca „Patriarhul Roșu“, iar pe mine m-au amestecat cu molozul de la bisericile demolate din București, făcându-mă răspunzător pentru distrugerea lor. Desigur, sufletește am purtat foarte greu această acuzație, dar nu mi-am arătat public mâhnirea. Dimpotrivă, Sfântul Sinod, în 3 ianuarie 1990, în prima ședință ținută după revoluție, a îndreptat o Scrisoare Pastorală către cler și credincioși, de iubire și de iertare, că poate unii dintre noi am alunecat de la datoria noastră și am întristat pe cei care ne atacau în acele zile, continuu și vehement. Atunci am denunțat comunismul, l-am condamnat încă de atunci, pentru că sunt și acum discuții pe tema aceasta.

Încât, acum, nu este bună atitudinea de frondă față de autorități, pe care eu nu o recomand. Aici este vorba de metodele noastre pastorale. Zilnic citim în pre-

să atacuri la adresa noastră, dar trebuie să judecăm că, uneori, au și dreptate, dacă preotul îi cere credinciosului o sumă pentru un loc de înmormântare în cimitir și îi dă chitanță incorectă, pentru mai puțin, la fel și la cununie sau la boțez. Sunt cazuri rare, e adevărat, dar stârnesc discuții.

Iubiți frați,

Stăruie, ca întotdeauna, asupra faptei, căci „credința fără de fapte moartă este“ (Iacov 2, 26). Noi vorbim și prezentăm foarte frumos de la amvon, lucrurile acestea, dar fapta noastră determină autoritățile să colaboreze cu noi, să se ofere chiar să ne ajute, prin blândețea noastră, prin cuvântul nostru și prin fidelitatea noastră față de slujirea preoțească și față de lucrările sociale. Ca și la conferința trecută, unii dintre vorbitori și-au exprimat îndoiala față de integrarea europeană. Nu trebuie să ne fie teamă sau să ne gândim la fel de fel de forme de secularizare sau libertinaj pe care le-ar aduce integrarea europeană, ci la ceea ce Ortodoxia are foarte concret, la bogăția noastră cea mai mare, care este Liturghia Euharistică, cum s-au exprimat aici autorii referatelor într-un mod foarte frumos.

Deci fapta rămâne, comportamentul preotului. Pe de o parte, se face o biserică frumoasă, un cimitir frumos, iar pe de altă parte, un lanț de neînțelegeri, de anchete, prezentate și la televizor, cum le-ați văzut. Cazurile acestea ne supără, ca un preot cu rezultate așa de frumoase să ajungă în asemenea situație. Trebuie să lucrați direct cu consiliul și comitetul parohial. Știți că Sfântul Sinod a lărgit aria de activitate a comitetului parohial și la credincioase, ceea ce le dă posibilitatea de a avea inițiative în acțiunile de binefacere.

Am participat recent la un seminar pentru combaterea cancerului și a altor suferințe omenesti incurabile și am constatat că instituțiile antrenate în acest program au nevoie de voluntari. Fiecare preot poate să găsească în cadrul parohiei asemenea voluntari, mai ales în rândul tinerilor, colaborând cu comitetul parohial, compus din credincioși și credincioase, și cu consiliul parohial. Trebuie să se cunoască bine hotărârile Sfântului Sinod în această privință. Li s-a comunicat părinților protopopi să treacă la organizarea consiliului și comitetului parohial în așa fel încât să lucreze efectiv, să stabilească regimul înmormântărilor, al cununiiilor, veniturile și cheltuielile parohiei. Lucrul acesta este valabil peste tot, pentru că de aici pleacă multe neajunsuri. Slujbele bisericesti, de asemenea, să se facă după rânduială. La slujba cununiei, de pildă, preotul să îmbrace nu numai epitrahilul, ci și felonul, tot veșmântul, iar când oferă mirilor paharul și pâinea, preotul să nu facă glume, cum se mai întâmplă, că îi ține cu gura deschisă, de răd cei de față, cum s-a văzut și la televizor. Nu se recomandă așa ceva, biserica este loc consacrat, loc sfânt, iar Taina este Taină și nu o bagatelizăm cu asemenea gesturi. Și ocolirea aceea de trei ori, cu cântarea „Isaia dănțuiește“, nu

se face oricum, ca o formalitate, ci cu evlavie și concentrare, din care mirii să se inspire și să le folosească.

Preoții să abordeze în relațiile cu consiliul și comitetul parohial și colaborarea cu unitățile de asistență socială, Crucea Roșie și altele care apelează la voluntari. Aceasta înseamnă că undeva este nevoie de prezența unei persoane, pentru câteva ore, ca să îndeplinească o misiune limitată. Se pot găsi tineri sau pensionari care să facă în numele parohiei serviciul acesta de voluntariat. Așa am putea noi ajuta.

Construirea de biserici, o altă latură valoroasă a lucrării preoțești, nu trebuie să o transformăm în motiv de supărare pe autorități, că nu ne ajută cum dorim noi. În domeniul acesta mă bucur că preoții au avut inițiative frumoase, ca la parohia Udricani, cu biserică monument istoric, ajunsă în stare de ruină, și tradiție valoroasă în fapta de ajutorare creștină, acolo funcționând cândva Căminul „Arhiereul Calist”. A avut curaj Părintele profesor Pătuleanu, care a preluat parohia aceasta, după ce a restaurat biserica Cerceluș, de unde a plecat, și a deschis un șantier, atrăgând atenția specialiștilor, care au făcut săpături arheologice și au descoperit în situl acela monede romane și alte vestigii istorice. Încât ne putem declara mulțumiți, dar să procedăm legal, că mai sunt și cazuri, puține la număr, poate le știți, nu vreau să dau nume acum, să nu-l descurajez pe preotul aflat în situația aceasta, că s-au încasat sume la cimitir fără forme legale. Aceasta este o problemă grea pentru noi. Nu trebuie să se petreacă lucruri din acestea.

La încheierea conferinței, părinții protopopi să facă evidența absențelor. Ori ce preot, chiar dacă este și profesor, consilier, inspector eparhial, trebuie să fie prezent la aceste conferințe. Nu se poate altfel. Absentând sistematic, nu știe ce se discută, care este orientare noastră, iar unii, după ce că lipsesc, se mai bagă și la microfon și dau interviuri. Cu mare atenție să fiți când acceptați să dați interviuri, numai cei care vă simțiți în stare și cunoașteți bine istoria Bisericii, rânduile ei, hotărârile Sfântului Sinod. Nu cum s-a întâmplat că și dintre profesori au contrazis la microfon unele hotărâri ale Sfântului Sinod. Nu este în spiritul Bisericii noastre modul acesta de a proceda, pentru că se amestecă lucrurile și se produce dezordine.

Am primit recent de la Patriarhia Ecumenică un apel îndreptat către toate Bisericile surori ca să studiem recăsătorirea preoților. Este o problemă care frământă și Biserica noastră și întreaga Ortodoxie. Va trebui și la Facultatea de Teologie să se analizeze această problemă, pentru că avem tineri hirotoniți de curând care s-au și trezit cu căsătoria desfăcută. Cei care se găsesc în această situație trebuie să evite conflictele, să nu mai repete greșeala, făcând și alte abateri. Moralitatea preotului, cum s-a spus aici, sacralitatea lui în fața credincioșilor contează mult pentru Europa.

Nu ne temem de Europa. Dimpotrivă, avem prilejul să arătăm Europei frumusețile noastre, cum fac românii noștri în Italia, Spania, Germania, Franța. A fost la mine primarul din Madrid ca să mă invite să merg acolo și să binecuvântezez locul unei biserici pentru români, la a cărei construcție să ajute și Primăria orașului. Încât trebuie să avem înțelegere și tact deosebit, pentru că deținem un tezaur extraordinar, prin Sfânta Liturghie și prin veșmintele noastre. Nimeni, nici un cult, nici o Biserică, nu are sacralitatea și Taina Euharistică, cum o avem noi ortodocșii. Ne admiră protestanții, calvinii, luteranii, anglicanii, pentru că în Ortodoxie s-au păstrat aceste valori. În vizitele pe care le-am făcut în timpul acesta, m-am întâlnit cu ierarhi ai celorlalte Biserici și am auzit numai cuvinte frumoase despre Biserica noastră Ortodoxă. În Germania, de pildă, cardinalii și alți slujitori ai Bisericilor ne-au mulțumit că românii noștri de acolo, ierarhi, preoți și credincioși, le sunt model de pastorație, model de lucrare, model de participare la slujbele bisericești.

Ca Biserică locală, bogată în istorie și în încercările ei necruțătoare, cu jertfe pentru păstrarea credinței, cu sfinți din neamul nostru, Biserica noastră este cunoscută în lumea creștină prin vrednicia slujitorilor ei de la sfântul altar sau de la catedră. Să continuăm drumul acesta și să-l netezim cu o mai vie activitate pastorală, cu o apropiere și o atenție mai mare față de credincioși, mai cu seamă față de tineri și copii. Să le încălzim sufletele cu învățătura Mântuitorului Hristos și cea a Sfinților Părinți! Să-i întâmpinăm părintește la programul liturgic! Se simte mare trebuință, iubii părinți, să ne însușim metodele pastorale ale Apostolatului Social, adică iubirea slujirii de altar, îndemânarea vestirii Cuvântului lui Dumnezeu și organizarea sistematică a îndeplinirii îndatoririlor noastre legate de slujirea samariteană. Să nu mai folosim cuvântul taxă pentru contribuția credincioșilor pentru rugăciunile cerute de ei, ci amintim de susținerea cheltuielilor de întreținere a sfântului locaș, a cimitirului, etc., stabilite de Consiliul și Comitetul parohial. Este de la sine înțeles că trebuie să se dea credincioșilor chitanță pentru această contribuție. Nu încetăm a apela să se intre în legalitate!

Acestea ar fi, practic și concret, ceea ce ar trebui să facem spre a fi în cadru Apostolatului Social al zilelor noastre, care include: punctualitatea la slujbe, respectarea tipicului și a rânduielilor bisericești.

Închei prin a felicita pe părinții care au prezentat referatele și a ne pune la inimă îndemnul Sfântului Apostol Pavel, atât de actual și pentru noua situație de integrare a României în Uniunea Europeană: „Așadar, stați în picioare, avându-vă mijlocul încins cu adevărul și îmbrăcați fiind cu platoșa dreptății și cu picioarele încălțate-n starea de a fi gata pregătiți pentru Evanghelia păcii” (Efeseni 6, 14-15)

În ziua de luni, 30 octombrie 2006, s-a desfășurat, în Municipiul Ploiești, Conferința Preoțească semestrială de toamnă, la care au participat preoții din cuprinsul Protoierii Ploiești și Urlați. Aceasta a fost prezidată de Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca delegat al **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist**.

Din partea Protoieriei Ploiești, referatul a fost susținut de către P.C. Pr. Eugen Florea, Parohia Sfânta Vineri, Ploiești, iar din partea Protoieriei Urlați, referatul a fost susținut de către P.C. Pr. Slăniceanu Răzvan. Apoi, în legătură cu referatele susținute, au luat cuvântul: P.C. Pr. Simion Grigore, Parohia Balaca, P.C. Pr. Joița Ciprian, Parohia Puchenii Mari, P.C. Pr. Dobre Ion, Parohia „Sfântul Haralambie“, P.C. Pr. Marian Șerban, Parohia „Sfântul Vasile“ Ploiești, P.C. Pr. Dumitru Lazăr, Parohia „Cioceni“, P.C. Pr. Gheorghe Părvu, Parohia „Sfinții Voievozi“, Urlați.

În ziua de marți 31 octombrie 2006 s-a desfășurat, în orașul Băicoi, Conferința Preoțească la care au participat preoții din Protoieria Câmpina și Protoieria Vălenii de Munte. Aceasta a fost prezidată de Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca delegat al **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist**. Din partea Protoieriei Câmpina referatul a fost susținut de către P.C. Preot Militaru Corneliu, Parohia Bănești, iar din partea Protoieriei Vălenii de Munte referatul a fost susținut de către P.C. Preot Niga Florin, Parohia Prăjani, Slănic. Pe marginea temei au luat parte la discuții: P.C. Preot Vasiliu Ștefan, Parohia Sinaia I, P.C. Preot Manea Valeriu, Parohia Liliеști și P.C. Preot Albu Ioan, Parohia Treiteni.

În ziua de luni 6 noiembrie 2006 s-a desfășurat în orașul Otopeni, Conferința Preoțească la care au participat preoții din Protoieria Ilfov-Nord și Protoieria Ilfov-Sud. Aceasta a fost prezidată de către Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, ca delegat al **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist**. Din partea Protoieriei Ilfov-Nord referatul a fost susținut de P.C. Preot Grozea Nicolae, Parohia Atârnați I, iar din partea Protoieriei Ilfov-Sud referatul a fost susținut de P.C. Preot Vintilescu Petre, Parohia Găneasa. Au luat parte la discuții: P.C. Preot Marcu Tănase Daniel, Parohia Atârnați I, P.C. Preot Cristea Adrian, Parohia Bucoveni, P.C. Preot Topor Daniel, Parohia Olteni, P.C. Preot Ghiță Jane, Parohia Dărvari.

În toate centrele în care s-a desfășurat Conferința Preoțească „*Apostolatul Social al Bisericii: împlinirea lucrării în Hristos*“, s-a observat o atmosferă de dragoste și comuniune frățească. Mesajul oglindit a fost ca preoțimea să se implice mai activ în viața cetății căutând să răspundă cu înțelepciune problemelor contemporane ale societății pentru a transforma omul trupesc în om duhovnicesc.

Punerea pietrei de temelie a Așezământului medico-social „Sfântul Pantelimon“ din incinta Mănăstirii Pissiota

Redacția

Vineri, 8 septembrie, praznicul Nașterii Maicii Domnului, Prea Fericitul Părinte Patriarh, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi în frunte cu Preotul protoiereu Gheorghe Lazăr al Protoieriei Ploiești, a sfințit piatra de temelie pentru începerea lucrărilor la Așezământul Medico-Social „Sfântul Pantelimon“ din incinta Mănăstirii Pissiota.

Așezământul va fi o clădire cu parter și etaj, care va cuprinde 6 cabinete medicale de diverse specialități, precum și un centru de îngrijire pentru persoane vârstnice cu 40 de paturi și va funcționa sub directa îndrumare a Maicii starețe, stavrofora Irina Călin, inițiatoarea proiectului, ajutată de întreaga obște a mănăstirii.

Mănăstirea Pissiota este situată în comuna Poienarii Burchi, județul Prahova, și a fost ctitorită în anul 1928, de familia Zoe și inginer Nicolae. Nacu Pissiota (macedo-român din satul Hrupiște, lângă lacul Kastoria, pe teritoriul Greciei de astăzi). Biserica mănăstirii, cu hramul Nașterea Maicii Domnului, a fost construită după proiectul arhitectului Ion Giurgea, ca o replică în miniatură a Bisericii Italiene din București. Pictată în frescă de Gheorghe Eftimiu în 1928, a fost repictată în 1956 de Vasile Rudeanu.

Inițial, mănăstirea a fost de călugări. Restaurată și redenumită Crivina de Patriarhul Justinian în 1952, când s-a construit și un corp nou de chilii, a fost populată cu un mănunchi de maici aduse de la Mănăstirea Viforâta, sub conducerea stareței Agapia Brumă. Sfințirea bisericii după restaurare și a noilor chilii a fost săvârșită la 8 septembrie 1955, în ziua hramului, de Prea Sfințitul Episcop Vicar Teoctist Botoșeneanu, azi Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Închisă de comuniști în 1962 (în locul chiliilor funcționând un dispensar), mănăstirea a fost redeschisă în 1993 de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cu maici venite de la Mănăstirea Ghighiu. În prezent, obștea mănăstirii este formată din 23 maici și surori, iar stareța este maica Irina Călin.

Slujba de sfințire a pietrei de temelie pentru începerea lucrărilor la noul Așezământul medico-social a fost precedată de Sfânta Liturghie, la care au participat numeroși credincioși din comunele învecinate și chiar din orașele Ploiești și București, având în vedere că în această zi Mănăstirea Pissiota sărbătorește hramul Nașterii Maicii Domnului.

După slujbă, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a îndreptat către cei prezenți un ziditor cuvânt de învățătură:

„Prea Cucernice Părinte Protoiereu,

Prea Cuvioasă Maică Stareță,

Cuvioase Maici,

Iubiți credincioși,

Dragi și prețuiți sponsori ai acestei opere de binefacere,

Ne aflăm în ziua praznicului „Nașterii Maicii Domnului“, numită și „Sfântă Măria Mică“, una din cele patru sărbători închinat Maicii Domnului din cursul anului bisericesc. Această sărbătoare ne aduce aminte de părinții Maicii Domnului, Ioachim și Ana, oameni dreți înaintea lui Dumnezeu, respectați de toți cei care îi cunoșteau pentru evlavia, cinstea și omenia lor, dar care nu aveau copii. Deși se aflau la o vârstă înaintată, n-au încetat nici o clipă să se roage lui Dumnezeu ca să aibă și ei un copil. Atât de stăruitoare au fost rugăciunile lor că Dumnezeu le-a ascultat și li s-a născut o fiică, punându-i numele Maria. Aceasta a adus multă bucurie în casa părinților ei, așa cum aduce orice copil. Făgăduită lui Dumnezeu încă de la naștere, la vârsta de trei ani copila a fost dusă la templul din Ierusalim, în slujba căruia a rămas până a împlinit cincisprezece ani. Sfânta Fecioară Maria a fost aleasă sălaş al Pruncului Iisus, Fiul lui Dumnezeu, Care S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, făcându-Se om pentru mântuirea întregului neam omenesc.

Este o sărbătoare care ne oferă un minunat prilej să stăruim asupra însemnătății familiei în viața creștină, a nașterii de prunci și a rolului mamelor pentru creșterea lor în frica de Dumnezeu și iubirea de Biserică. Noi toți, preoți și credincioși, suntem datori să-i ferim pe tinerii noștri de păcat, să-i îndrumăm să-și păstreze sufletul și trupul curat, apropiindu-i de Hristos, de principiile morale nepieritoare ale Sfintei Evanghelii. Urmând pilda dreptilor părinți Ioachim și Ana, să stăruim și noi în rugăciune și să-i învățăm și pe tinerii noștri să se roage, cum ne îndeamnă Sfântul Apostol Iacov: „Rugați-vă unul pentru altul ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea dreptului cea lucrătoare“ (Iacov 5, 16).

Nu întâmplător regretatul binefăcător Nicolae Pissiota cu familia sa, ctitorind această biserică având hramul „Nașterea Maicii Domnului“ între anii 1928-1929, a solicitat aprobarea Patriarhiei ca aceasta să fie mănăstire de maici, și de atunci nu încetează rugăciunea pentru slava lui Dumnezeu, pentru pacea

a toată lumea și pentru ajutorul săracilor, potrivit cuvântului Mântuitorului Hristos: „Privegheați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită“ (Matei 26, 41). Mănăstirile au, deci, un rol important în viața Bisericii, în păstrarea și apărarea dreptei credințe, în promovarea principiilor morale creștine în familie și în societate, în educația religioasă a tineretului. În decursul istoriei noastre, monahii din mănăstiri și chiar preoții de la parohii au avut o contribuție covârșitoare la formarea și dezvoltarea unei conștiințe creștine, a iubirii de neam, a unității naționale, a dragostei de țară și la păstrarea tradițiilor legate de viața Bisericii și de viața creștină și românească în general.

Acest rol l-a îndeplinit clerul Bisericii noastre, mai ales, în perioada grea a celor cinci decenii de dictatură comunistă. În legătură cu aceasta, cred că este bine să ia cunoștință de această grea încercare a slujitorilor Bisericii noastre și tinerii din jurul nostru, clerici și mireni, care n-au cunoscut vitregiile acelor ani de dictatură atee. Opresiunea dictaturii s-a îndreptat cu toată asprimea mai ales în viața preoților, ierarhilor și călugărilor din mănăstiri, care erau constrânși să-și reducă activitatea pastoral-misionară; să nu se zidească biserici și mănăstiri, să nu se înființeze școli teologice pentru viitorii preoți, să nu se acorde asistență social-caritativă, să nu se facă educația moral-religioasă tineretului pentru cunoașterea adevărurilor de credință. Multe altele încă se pot adăuga despre chinurile necruțătoare ale dictaturii de atunci. Dar vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian, care a păstorit cu înțelepciune Biserica noastră în acele vremuri grele, între 1948-1977, a știut să scoată corabia Bisericii noastre la limanul cel roditor, încât suntem până astăzi o Biserică cunoscută în întreaga lume creștină, cu o preoțime pregătită în școlile teologice de atunci, păstrate cu multă stăruință și înmulțite după 1989.

Mănăstirea aceasta Pissiota a fost de călugări până în 1948, când a fost închisă de comuniști. Redeschisă și restaurată de Patriarhul Justinian în 1952, când s-a construit și un corp nou de chilii, a fost populată cu maici de la mănăstirile Ghighiu și Viforâta, având ca stareță pe maica Agapia Brumă, o maică vrednică de dincolo de Prut, din Basarabia. Îmi amintesc că în 1955 am fost delegat de Patriarhul Justinian, al cărui ucenic și colaborator am fost, să sfințesc biserica și mănăstirea aceasta de curând înfiripată. Am făcut sfințirea în 8 septembrie, de sărbătoarea „Nașterii Maicii Domnului“, bramul mănăstirii, în văzul și sub supravegherea autorităților de atunci, învingând împotrivițiile prin rugăciune și prin Sfânta și dumnezeiasca Liturghie. Desființată abuziv, din nou, în 1962, odată cu alte mănăstiri, în chiliile sfântului locaș funcționa un dispensar. În acel timp s-au făcut mari stricăciuni, iar apoi din mila lui Dumnezeu am redeschis mănăstirea după 30 de ani, în 1993, cu maici aduse de la mănăstirea Ghighiu, sub conducerea stareței Mihaela Novacovschi. Dumnezeu a rânduit, iată, după

atâtea decenii, să mă aflu din nou aici, tot în ziua hramului, la invitația stăruitoare a maicii starețe Irina Călin, ca să inaugurez personal începerea lucrărilor la acest așezământ medico-social pentru persoanele defavorizate, cămin de îngrijire.

Biserică înseamnă, frați și surori în Domnul, nu numai rugăciune, nu numai Sfânta Liturghie și împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului după Spovedanie, care este coroana vieții noastre creștine, ci ea este și mama orfanilor, a bolnavilor, a bătrânilor fără sprijin, a celor sărmani și suferinzi, care, după pilda Samarineanului milostiv, noi, slujitorii și credincioșii, trebuie să-i ajutăm. Deci, această misiune o avem noi, preoții de la parohii și monahii din mănăstiri, de a împlini, pe lângă îndatoririle bisericesti îndreptățite – postul și rugăciunea, pravila și viața neprihănită cerute de Regulile Sfântului Vasile cel Mare pentru monahi și de Canoanele Sfinților Părinți pentru preoți – și facerea de bine și iubirea aproapelui, căci „credința fără fapte este moartă“ (Iacov 2, 26). Oricât de strălucitoare și de puternică ar fi credința noastră, ea nu are valoare dacă noi nu îi iubim pe semenii noștri. Iubirea noastră o concretizăm prin fapte bune, prin acte de milostenie. De aceea, fericesc pe frații donatori și binefăcători care vor ajuta la construirea acestui așezământ social ale cărui lucrări le inaugurăm astăzi, sfințind locul și începutul lor și punând la temelie documentul de sfințire drept mărturie a slujirii noastre și a terminării acestei noi construcții.

Spre a vă bucura, iubiți frați, vă comunic că și în alte mănăstiri s-au împlinit asemenea lucrări. La mănăstirea Pasărea, de pildă, funcționează deja un cămin de bătrâni. Sunt persoane care au fost active în familie și în societate, dar ajungând la o vârstă înaintată, fiii și fiicele lor le-au adus la căminul de la mănăstirea Pasărea. Aproape 60 de bătrâne sunt îngrijite de maicile și surorile de acolo și care au depus un vot special pentru împlinirea acestei misiuni a Bisericii noastre. Mănăstirea Christiana de lângă București, înjghebată chiar în vâltoarea revoluției, este special destinată pentru îngrijirea celor aflați în dificultate, a bătrânilor, bolnavilor și a celor pe care nu-i mai dorește nimeni. Maica stareță Benedicta de acolo, harnică și curajoasă și soborul de maici din jurul ei îndeplinesc cu dragoste slujirea aceasta.

Avem, deci, o experiență în domeniul acesta și la parohii și în mănăstiri. Nu trăim numai pentru noi în viața aceasta. Viața pe care ne-a dat-o Dumnezeu este hărăzită ca să o trăim împreună cu semenii noștri. Aceasta este și pilda Sfintei Fecioare Maria, Preacurata Născătoare de Dumnezeu. La vârsta de 15 ani ea a fost vestită de Arhanghelul Gavriil că va fi Maica Dumnezeului nostru: „Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei!“ (Luca 1, 28). Din clipa aceea, Fecioara Maria, prin lucrarea Duhului Sfânt și după ce ea a rostit și a răspuns: „Fie mie după cuvântul

Tău!" (Luca 1, 38), a luat în pânțece și a născut pe Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unul din Sfânta Treime, Care S-a întrupat din iubirea de oameni a Tatălui Ceresc ca toți să ne mântuim, fără deosebire, fie pe calea vieții de familie, ca dreptii Ioachim și Ana, părinții Fecioarei Maria, fie pe calea preoției, a slujirii altarului și a credincioșilor, fie pe calea mântuirii, în liniștea și în pacea rugăciunii, unde, iată, maicile își împlinesc și această îndatorire de participare la lucrarea dumnezeiască a iubirii semenilor, prin aceste așezăminte sociale pentru orfani, bătrâni și suferinzi, spre slava lui Dumnezeu și bucuria noastră a tuturor.

Amintesc aceste lucruri ca să ne încurajăm, frați și surori în Domnul, căci vremurile de astăzi sunt necruțătoare cu noi. Necredința a ajuns atât de mare încât la radio, televiziune și în presă nu se mai vorbește de ceva ziditor de suflet, ci se spun numai cuvinte de pagubă sufltească, care smintesc tinerii, copiii, familia întreagă. Noi avem cu toții o mare răspundere față de creșterea copiilor, tinerilor, care sunt viitorul neamului nostru. Atât preoții și monahii, cât și dumneavoastră credincioșii, formăm împreună „poporul lui Dumnezeu“ (1 Petru 2, 10). Biserica sau „poporul lui Dumnezeu“ cuprinde, pe lângă preoțime, și pe credincioși, cei care se împărtășesc cu Sfintele Taine și împlinesc binele aproapelui, ducând astfel o viață binecuvântată de Dumnezeu.

Ne-a învrednicit Dumnezeu cu aceste bucurii, ca cea de astăzi, și cu cele pe care vi le-am comunicat. Din 1990 și până acum au răsărit biserici noi, adevărate catedrale, și s-au înființat noi mănăstiri în toată țara. În Maramureș, de pildă, încă din timpul dictaturii, Patriarhul Justinian a sfințit Catedrala din Rozavlea, unde am fost anii trecuți cu Prea Fericiții Patriarhi care ne-au vizitat țara. Ne-am bucurat și am simțit peste tot ajutorul binefăcătorilor, chiar și a celor care ne mângâie cu un cuvânt și ne dăruiesc încredere și curaj, pentru că prezența credincioșilor la biserică are mare însemnătate. Suntem recunoscători Bunului Dumnezeu pentru acești „cirineni“ care ne ajută. Așa cum Simon Cirioreanul L-a ajutat pe Domnul Hristos să-Și poarte Crucea pe Golgota (Matei 27, 32), tot așa poartă crucea și creștinii împreună cu noi, cu slujitorii Bisericii.

Este o mare mângâiere, căci greutatea de astăzi au legătură nu numai cu stihiele lumii acesteia, dar și cu schimbarea climei, generatoare de ploi și inundații, de călduri anormale, din cauză că sufletele noastre sunt tulburate de răutăți și de fapte de necredință. Gonindu-L pe Dumnezeu din sufletul său, omul a pus peste toate mândria, lăcomia și voința sa. Pe lângă atâtea nedreptăți și vărsări de sânge care se petrec în unele țări din lume, ne vin necazuri și de la natură, care ne-a devenit potrivnică pentru că sufletul omenesc este răvășit și neîmpăcat cu Dumnezeu. De aceea, bucurii ca cea de astăzi să rămână de-a pururi în sufletele noastre.

Să păstrăm pilda de rugăciune a sfinților părinți Ioachim și Ana, iubii mei, și credința lor că vor avea copii. Datoria tinerelor fiice este de a fi mame, de a naște și a crește copii, de a-i da la școală, și nu de-ai arunca pe străzi. Este o mare plagă asupra noastră, a poporului român, uciderea și abandonul de prunci, ca și vânzările de copii. Avem din nenorocire școli, la sate îndeosebi, fără clasa I primară, din lipsă de copii. De aceea, nu numai în rugăciune, dar și în viața noastră, a fiecăruia, să avem și grija aceasta față de copii. Să urmăm întotdeauna pilda de ascultare a Maicii Domnului, care, după ce îngerul Gavriil i-a adus vestea cea mare, a ascultat cu evlavie și s-a închinat în fața lui, zicând: „Iată, roaba Domnului. Fie mie după cuvântul Tău!” (Luca 1, 38).

Aceasta este și îndatorirea noastră, a slujitorilor și a credincioșilor, de a face în toată viața noastră Voia lui Dumnezeu, de a vedea ocrotirea Maicii Domnului, care, iată, ne-a ajutat să înmulțim dragostea și aici. Ctitorii sunt cu adevărat fericiți, căci alături de mănăstire va fi și un așezământ medico-social pentru persoanele defavorizate.

Dumnezeu să ajute maicilor și surorilor de aici ca să ducă la bun sfârșit această lucrare. Întotdeauna vom fi gata să promovăm tot ce este bun spre binele Bisericii noastre, al țării și poporului român, și spre binele lumii întregi și al Europei, care ne așteaptă cu aceste frumuseți. Lumea nu dorește să ne hulim între noi, să ne urâm unii pe alții, ci așteaptă de la noi pildă de iubire și de credință, așa cum fac românii stabiliți în Germania, Italia, Spania, în America și Australia. Oriunde se găesc în lume, românii sunt model de credință și de participare la cele dumnezeiești, slăvind cu voie bună pe Dumnezeu.

Așa să ne ajute Bunul Dumnezeu ca să ne desfășurăm viața noastră. Tuturor celor care v-ați ostenit să veniți astăzi aici, Dumnezeu să vă dăruiască sănătate, pace și multe binefaceri în viață. Iar Cuvioasei Maicii Starețe Irina Călin și întregului sobor îi doresc să aibă împlinită bucuria terminării căminului și să mă invite și la binecuvântarea de deschidere și de început a activității.

Ocrotitoarea acestei mănăstiri, Sfânta Fecioara Maria, să fie sora și mama noastră a tuturor, având-o totdeauna folositoare în rugăciunile noastre. Amin!”

Mulțumind Prea Fericitului Părinte Patriarh că și-a luat osteneala de a veni să sfințească piatra de temelie a Așezământului Medico-Social „Sfântul Pantelimon” și pentru cuvântul adresat celor prezenți la slujba de sfințire, Maica stareță Irina Călin a spus: „Obștea noastră are ca prioritate reconstrucția mănăstirii, constând din facerea unui nou acoperiș la biserică, întărirea fundației printr-un brâu circular, ridicarea de chilii și spații anexe pentru gospodărie, pentru a transforma așezământul mănăstiresc, abandonat mai bine de 30 de ani, într-o mănăstire frumoasă și primitoare. Dar maicile au în proiect și construcția Așezământului Medico-Social, a cărei piatră de temelie a fost pusă astăzi, care va avea un dublu

scop: va funcționa atât ca azil pentru bătrâni, cât și ca unitate de asistență medicală pentru azilanți și pentru populația locală, în condițiile în care în această zonă nu este organizată asistența medicală și socială la nivelul necesităților reale“.

În încheiere, Preotul protoiereu Gheorghe Lazăr al Protoieriei Ploiești a subliniat că „prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh la Mănăstirea Pissiota, în ziua hramului și la sfințirea pietrei de temelie a Așezământului Medico-Social „Sfântul Pantelimon“ constituie o încurajare și un îndemn pentru obștea mănăstirii de a lucra cu mai mult spor, având în vedere că această lucrare, conform devizului, se ridică la o sumă mare de care mănăstirea nu dispune. De aceea, lucrările n-au fost începute până acum, căutându-se donatori și ajutători pentru a clădi împreună acest Așezământ care va alina suferințele trupești și sufletești ale celor apăsați de greutățile vieții“.

A fost o zi frumoasă și plină de învățăminte duhovnicești pentru toți cei prezenți – preoți, călugărițe și credincioși –, chemând la împlinirea poruncii iubirii, după cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos: „Să vă iubiți unul pe altul“ (Ioan, 15, 17).

Congresul internațional de teologie „Sfântul Ioan Hrisostom – Exeget al Sfințelor Scripturi. Exeget al iubirii dumnezeiești“

Asist. drd. Sabin Preda

In perioada 12-14 noiembrie 2006 a avut loc la București un Congres internațional de teologie dedicat împlinirii a 1600 de ani de la mutarea la Domnul a unuia din cei mai mari exegeți ai Sfintei Scripturi. Inițiativă a catedrei de Teologie Biblică a Facultății de Teologie Ortodoxă din București, Congresul s-a desfășurat sub înalta binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh și a fost organizat de Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ în colaborare cu Arhiepiscopia Bucureștilor și cu Secretariatul de Stat pentru culte. Scopul principal al Congresului a fost de a reuni teologi de renume din lumea ortodoxă și heterodoxă internațională pentru a marca și deschide „anul Hrisostom“, an în care Facultatea de Teologie din București își propune să inițieze și alte activități legate de numele și teologia marelui exeget și predicator al secolului al IV-lea. Această inițiativă a avut urmări și în țară, mai multe facultăți de teologie anunțându-și deja intenția de a organiza și ele astfel de evenimente dedicate Sfântului Ioan Hrisostom.

Programul Congresului a fost gândit pe trei zile și s-a desfășurat după cum urmează:

Duminică, 12 noiembrie 2006,

9.30-12.30 – Sfânta Liturghie săvârșită la Catedrala Patriarhală de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împreună cu Mitropolitul Antim de Archalochoris și Viennis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice, și ÎPS Neofit, Mitropolit de Ruse și având în sobor pe părinții profesori participanți la Congres: Pr. prof. Nicolae D. Necula, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității din București, Pr. prof. Paul Nadim Tarazi de la Seminarul Teologic Sfântul Vladimir, New York, Pr. prof. Valentin Asmus, Academia Teologică „Sfântul Serghie“ din Moscova, Pr. prof. Petre Semen de la Facultatea de Teologie din Iași, Pr. prof. Constantin Coman de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București. De asemenea, la Sfânta Liturghie au luat parte și ceilalți invitați de

onoare participanți la Congres: prof. Stelios Papadopoulos, Universitatea din Atena, prof. Hrisostomos Stamoulis, Universitatea din Tesalonic, prof. Philippe De Roten, Universitatea din Fribourg, prof. Innocenzo Gargano, Institutul Pontifical Oriental, Roma, prof. dr. Francisca Băltăceanu, Universitatea de Teologie Catolică din București.

13.00-14.30 – Prânz festiv oferit la Palatul Patriarhal de Prea Fericitul Părinte Părinte Teoctist participanților la Congres.

16.30-19.00 – Sesiunea de deschidere a început în Aula Palatului Patriarhiei având ca moderator pe Pr. prof. dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă Patriarhul Justinian a Universității din București. Cuvântul a fost deschis de Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a binecuvântat lucrările congresului și a vorbit despre importanța regăsirii teologiei Părinților, mai ales în contextul lumii de astăzi în care lumea chiar are nevoie de mărturia prezenței lui Dumnezeu pe care Sfinții Părinți au dat-o și o dau în continuare atât prin prezența lor cât și prin opera lor teologică.

Au urmat apoi diverse mesaje de salut din partea reprezentanților mai multor instituții de stat și ecleziale: ÎPS Andreas Nanakis, Mitropolit de Arkalochoris, Kastelios și Viannis, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice, prof. dr. Ioan Pânzaru, Rectorul Universității din București, Dl. Adrian Iorgulescu, Ministrul Culturii și Cultelor, Dl. Mihail Hărdău, Ministrul Educației și Cercetării, Domnul Adrian Lemeni, Ministru Secretar de Stat la Ministerul Culturii.

În programul congresului primele prelegeri de deschidere efectivă a congresului au aparținut ÎPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei și prof. Stelios Papadopoulos, venerabilul profesor de patrologie de la Universitatea de Teologie din Atena. Din motive obiective însă, Înalt Prea Sfinția Sa Daniel nu a mai putut participa la Congres, astfel că prelegerea sa, *Datoria de a predica după Sfântul Ioan Gură de Aur*, a fost citită de Pr. prof. Constantin Coman. Cel care a susținut prima prelegere în cadrul Congresului a fost prof. dr. Stelios Papadopoulos. Prelegerea domniei sale, *Puncte centrale ale gândirii teologice a Sfântului Ioan Hrisostom*, a atins, cu simplitatea și în același timp adâncimea teologică caracteristice acestui profesor, cele mai importante puncte ale gândirii teologice a marelui exeget din Antiohia.

Prima zi s-a încheiat cu o recepție oferită de Facultatea de Teologie din București în sala de recepție a Palatului Patriarhiei.

Luni, 13 noiembrie 2006, ziua de pomenire a Sfântului Ioan Gură de Aur

A doua zi a Congresului a fost chiar ziua de pomenire a Sfântului Ioan Gură de Aur. De aceea, organizatorii Congresului au început ziua, foarte de dimineață,

orele 6.00-8.30, cu Sfânta Liturghie oficiată în biserica „Sfânta Ecaterina“, paraclisul Facultății de Teologie din București. La dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur au slujit Pr. prof. Valentin Asmus, Pr. prof. Constantin Coman, Diacon asist. Silviu Tudose și Diacon Cornel Constantin Coman, care a și tradus în limba română, special pentru această ocazie, paraclisul Sfântului Ioan Hrisostom. Răspunsurile la strană au fost date de un grup de tineri teologi conduși de asist. Sabin Preda. De asemenea la strană profesorul de dogmatică de la Universitatea din Tesalonic, Hrisostomos Stamoulis a cântat în greacă troparul Sfântului Ioan Gură de Aur iar mitropolitul Neofit de Ruse a cântat în slavonă axionul Maicii Domnului. De asemenea, la Sfânta Liturghie au participat și s-au împărtășit Mitropolitul Antim Nanakis, prof. Stylianos Papadopoulos și soția sa.

Ziua de luni a continuat cu a doua sesiune de comunicări desfășurată tot în Aula Palatului Patriarhiei. Prima conferință a fost susținută de ÎPS Mitropolit Andreas Nanakis și a avut ca subiect *Numele de Hrisostom în catalogul Patriarhilor Ecumenici*. Înalt Prea Sfinția Sa a făcut o trecere în revistă a tuturor episcopilor care au purtat numele marelui predicator.

A doua conferință a fost a profesorului de la Universitatea din Fribourg, Philippe De Roten. El a vorbit despre *Relatările evanghelice ale botezului lui Hristos și riturile de botez*, prezentând o perspectivă foarte interesantă asupra Tainei Botezului în secolul al IV-lea, perspectivă care reiese din operele Sfântului Ioan Gură de Aur.

În continuare, prof. Albert Rauch de la Institutul pentru Bisericile Orientale, Regensburg, a prezentat o conferință cu titlul *Chenoza extremă a lui Hristos ca începutul învierii trupului*, în care a demonstrat cum prin chenoza lui Hristos se pune începutul învierii noastre.

Diacon prof. Ioan Caraza de la Facultatea de Teologie din București a încheiat prima parte a celei de-a doua sesiuni din ziua de luni cu o prelegere despre *Sensul Sfintei Cruci în teologia Sfântului Ioan Hrisostom*, în care a arătat modul în care teologia Crucii se leagă ontologic cu teologia Învierii în opera Sfântului Ioan Hrisostom.

După o scurtă pauză de cafea, programul anunța o prelegere despre *Dimensiuni eclesilogice ale „Communio Sanctorum“ la Sfântul Ioan Gură de Aur* a Mitropolitului Athanasie Jeftici din Serbia, prelegere care nu a mai avut loc, datorită neparticipării acestuia din cauză de boală la lucrările Congresului.

Protopresbiter prof. dr. Valentin Asmus de la Academia Teologică din Moscova a prezentat apoi un referat despre *Euharistia în exegeza Sfântului Ioan Gură de Aur*, referat în care a vorbit despre realitatea prezenței lui Hristos în euharistie și despre felul în care teologia de astăzi se ferește să mai folosească astăzi un discurs teologic atât de frapant, ca cel pe care îl aflăm în opera marelui teolog din Antiohia.

Discursul Părintelui Valentin Asmus despre teologia prezenței reale a lui Hristos în Sfintele Taine și îndeosebi în Sfânta Euharistie a fost continuat în mod firesc de prezentarea ministrului secretar de stat la Ministerul Culturii și Cultelor, lect. dr. Adrian Lemeni, *Sfânta Scriptură – cale de experiență a harului. Repere ermeneutice în teologia Sfântului Ioan Gură de Aur*, care a pus în discuție și o altă direcție dezvoltată de Sfântul Ioan Gură de Aur: faptul că Sfânta Scriptură este una din căile experienței harului lui Dumnezeu.

Ultima prezentare a sesiunii din ziua de 13 noiembrie 2006 a fost a prof. dr. Peter Mihailov de la Universitatea „Sfântul Tihon” din Moscova. Acesta, prin referatul său *Sfântul Ioan Gură de Aur ca participant în polemica antiariană*, a adus în discuție implicarea Sfântului cu gura de aur în apărarea dreptei credințe și felul în care acesta privea importanța mărturisirii și apărării adevărului în mântuirea omului.

Prânzul care a urmat în aceeași sală de recepție a Palatului Patriarhiei a fost patronat de Dl. Adrian Lemeni, Secretar de Stat pentru Culte.

Evenimentul cel mai important care a marcat ziua de pomenire a marelui ierarh al Bisericii a fost punerea pietrei de temelie a primei biserici cu hramul Sfântul Ioan Gură de Aur. Acest eveniment eclezial a fost inițiativa unei fundații de tinere familii ortodoxe care a donat un teren în Otopeni. Toate pregătirile au fost făcute de tinerii din fundație. La slujba oficiată de Prea Sfințitul Ciprian au participat toți invitații de la Congres și un număr foarte mare de familii ale ctitorilor.

Pentru participanții la Congres seara s-a încheiat cu o vizită la Mănăstirea Cernica. Pentru o parte din organizatori însă seara a continuat cu o priveghere de toată noaptea la biserica din campusul Politehnicii cu hramul „Sfântul Grigorie Palama”, supranumit și Noul Hrisostom.

Marți, 14 noiembrie 2006

A fost ziua Congresului cu cele mai multe și mai dense conferințe. Primul referent a fost prof. dr. Ivan Dimitrov, Ministru al Cultelor în Bulgaria și profesor de Noul Testament la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sofia. Acesta a vorbit despre receptarea liturgică a Cuvântului din noaptea de Înviere a Sfântului Ioan Gură de Aur. După o cercetare a indicațiilor tipiconale existente în diverse cărți de slujbă din diverse tradiții ortodoxe, domnia sa a ajuns la concluzia că acest cuvânt a fost primit de Biserică drept cuvânt pregătit pentru împărtășirea din noaptea de Paști. El a fost așadar legat ființial de marea taină a împărtășirii.

Pr. prof. dr. Nadim Tarazi de la St. Vladimir's Seminary, New York, absolvent al Facultății de Teologie din București în urmă cu 30 de ani, a susținut o prelegere despre rolul jucat de Sfânta Scriptură în transmiterea învățaturii Bisericii. Conferința sa *Exegeza în serviciul predicii și al transiterii învățaturii* a arătat necesitatea unei înțelegeri corecte a Sfintei Scripturi.

Partea a doua a sesiunii din dimineața de marți, 14 noiembrie, a avut ca vorbitori pe Pr. prof. dr. Innocenzo Gargano de la Institutul Pontifical Oriental din Roma, prof. dr. Francisca Băltăceanu de la Facultatea de Teologie Catolică din București și Pr. prof. dr. Petre Semen, Universitatea din Iași. Primul vorbitor, în prelegerea sa cu titlul *Sfântul Ioan Hrisostom și Sfânta Scriptură*, a făcut o prezentare foarte extinsă a tuturor aspectelor ermeneutice și nu numai pe care opera hrisostomică le presupune. Prof. Francisca Băltăceanu prin referatul domniei sale *Sfântul Ioan Hrisostom, comentator al Cărții lui Iov* a prezentat soluțiile ermeneutice pe care Sfântul le adoptă în comentariul său la problema suferinței prezentată cel mai adânc în cartea Iov. Pr. prof. dr. Petre Semen, Universitatea din Iași, prin prelegerea sa, *Fundamentarea biblică a filantropiei la Sfântul Ioan Gură de Aur*, a lărgit sfera discuției propusă de antevorbitorul dumnealui printr-o abordare mai generală a operei Sfântului Ioan.

După pauza de prânz, invitații s-au strâns iarăși pentru ultima sesiune de comunicări a Congresului. Această sesiune a fost moderată de Pr. prof. Vasile Mihoc, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu.

Primul vorbitor a fost prof. Hrisostomos Stamoulis, Facultatea de Teologie a Universității Aristotel din Tesalonic, cu o prelegere intitulată *Sfântul Ioan Gură de Aur – teologul iubirii universale*. Pr. prof. Constantin Coman de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București, ca ultim vorbitor, a susținut o prelegere chiar cu titlul congresului: *Sfântul Ioan Gură de Aur. Exeget al Sfințelor Scripturi. Exegetul dumnezeieștii iubiri*.

După concluziile trase de Pr. prof. Vasile Mihoc și cuvintele de mulțumire ale Pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, Congresul s-a încheiat în atmosfera cuvintelor Sfântului Ioan Gură de Aur, cuvinte alese de organizatori din opera exegetică a Sfântului special pentru acest congres. Credem că e foarte potrivit ca și această scurtă prezentare a celor întâmplare să se încheie tot cu acele cuvinte de aur ale Sfântului:

„Dumnezeu Și-a dorit pentru Sine o desfrânată. Cum, Dumnezeu Și-a dorit o desfrânată? Da, o desfrânată. Despre firea noastră vorbesc. O desfrânată Și-a dorit Dumnezeu? Omul dacă își dorește o desfrânată este condamnat, iar Dumnezeu își dorește o desfrânată? Și încă foarte mult! Omul își dorește o desfrânată ca să devină desfrânat, în timp ce Dumnezeu își dorește o desfrânată ca să o facă (preschimbe în) fecioară. În timp ce dorința omului este pierzanie pentru cea dorită, dorința lui Dumnezeu este mântuire pentru cea dorită. (...)

Unul ca acesta și-a dorit o desfrânată!? Învață așadar cele ale dumnezeirii și înțelepțește-te în cele ale iconomieii. Află cine era și ce a devenit pentru tine, și nu încurca lucrurile. (...)

El era înalt, ea smerită; înalt, nu cu statura, ci cu firea. Neprihănit era, nepieritoare Ființa Lui, nestrăcioasă Îi era firea, neajuns cu gândul, nevăzut,

de necuprins cu mintea, de nepătruns, pururi fiind, același fiind, biruind orice gând, întrecând orice cugetare, nu este cu puțință a-L vedea, ci numai a crede. Îngerii Îl văd și se cutremură. Heruvimii își acoperă fețele întotdeauna cu frică. Privește spre pământ și-l face de se cutremură. Ceartă marea și o face de se usucă. El face râuri în pustiu. El a pus munților hotar și văilor măsură. Ce voi mai spune? Cum să Îl mai înfățișez. Măreția Lui nu are margini. Înțelepciunea lui nu are număr. Judecățile Lui sunt de nepătruns. Căile Lui de necercetat. (...)

Unul ca Acesta și-a dorit o desfrânată. Și de ce? Ca să devină mirele ei. Și ce face? Nu trimite la ea pe nici una din slugile Sale, nu-și trimite peștorul la desfrânată, nu trimite arhanghel, nu trimite heruvim, nu trimite serafim, ci se înfățișează chiar El, cel îndrăgostit. (...).

Și-a dorit o desfrânată? Și ce face? Nu o ridică pe ea sus, căci nu voia să ducă în cer o desfrânată, ci coboară El jos. Pentru că ea nu putea să urce sus, a coborât El jos. Vine la desfrânată și nu se rușinează. Vine chiar în cortul ei. O vede amețită ca de băutura. Și cum vine? Nu-și descoperă Ființa, ci se face asemenea desfrânatei, asemenea nu la voie, ci asemenea la fire cu ea se face, ca nu cumva, văzându-L, să se sperie, să sară și să fugă. Vine la desfrânată și Se face om. Și cum aceasta? În pântece Se zămislește, crește puțin câte puțin și merge pe calea vârstei noastre. Cine? Iconomia, nu dumnezeirea, Chipul robului și nu Chipul Stăpânului, trupul meu, nu ființa Aceluia. Crește puțin câte puțin și se amestecă printre oameni. Și cu toate că o găsește pe ea zăcând plină de răni, sălbătică, încărcată de demoni. (...).

Și ce face? O ia pe aceasta și se unește cu ea. Și ce îi dă? Un inel. Care. Duhul cel Sfânt. Apoi îi zice:

– Nu te-am sădit în Rai? Spune?

– Da, zice aceea.

– Și cum de ai căzut de acolo?

– A venit diavolul și m-a scos afară din Rai.

– Ai fost sădită în Rai și te-a scos afară. Iată, te voi sădi înlăuntrul meu, te voi purta chiar Eu. Cum? Nu îndrăznești să te apropii de mine? Nu în cer te ridic, ci în mai presus de ceruri; în Mine, Stăpânul Cerului te voi purta.

– Dar sunt păcătoasă, zice, și necurată.

– Nu-ți fă griji, sunt doctor.

(...) Fiică a demonilor era mai înainte. Fiică a pământului, nevrednică nici de pământ. Și acum devine fiică a împăratului. Aceasta a vrut cel care o iubea. Căci cel care iubește nu cercetează felul. Iubirea nu vede urâtenia. Pentru aceasta se și cheamă iubire, căci de multe ori iubește și ceea ce este urât. Aceasta și Hristos a făcut. A văzut urâtenie și s-a îndrăgostit. Și o face pe aceasta să fie nouă, fără pată sau zbârcitură. O, Mire, care preschimbi urâtenia miresei în frumusețe. “

Sfințirea Așezământului social din parohia Brănești, Protoieria Ilfov

Preot Mihai Petrescu

In ziua de miercuri, 6 decembrie 2006, sărbătoarea Sfântului Nicolae, credincioșii din parohia Brănești, protoieria Ilfov, adunați în număr mare la hramul bisericii parohiale, au trăit clipe emoționante, având bucuria să-l întâmpine după cuviință pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a poposit în mijlocul lor, în ciuda vremii răcoroase și cețoase din acea zi, cu prilejul sfințirii Așezământului social și a capelei pentru lumânări, construite în curtea bisericii, prin strădaniile Preotului paroh Mihai Petrescu și conslujitorului său, Preotul Căruntu Marian.

Biserica cu hramul Sfântul Nicolae din comuna Brănești, s-a zidit din temelie în anul 1859 de către Sfântul Ierarh Calinic, pe când era stareț al Mănăstirii Cernica, prin contribuția credincioșilor. Pictura în ulei, realizată între anii 1914-1915 de către pictorul I. Simionescu, a fost restaurată în 1950, de către pictorii Gh. Vânătoru și I. Călinescu. La cutremurul din 4 martie 1977 biserica a fost grav avariata și în anul 1979 s-au făcut reparații capitale, îndeosebi la turlă și la pridvor, iar între anii 1983-1985 s-a restaurat pictura care se deteriorase, în unele locuri pictându-se din nou, de către pictorul Nichita Ion. Toate aceste lucrări s-au realizat cu inițiativa și stăruința preotului paroh Petrescu Mihai, ajutat de preotul conslujitor Căruntu Marian, cărora le-a dat tot sprijinul membrii consiliului și comitetului parohial, cheltuielile fiind suportate de către enoriași.

Clădirea Așezământului social, frumoasă și încăpătoare, cu bucătărie și sală de mese, pentru a servi drept cantină socială pentru cei nevoiași, dar și la alte activități filantropice, s-a ridicat între anii 2005-2006, în stânga bisericii, la inițiativa preotului paroh și cu contribuția enoriașului Axente Cornel și a familiei sale. Interiorul a fost pictat de către pictorul Oană Nicolae. Tot în curtea bisericii, în partea dreaptă, s-a construit în anul 2006 o capelă pentru lumânări.

Sfințirea capelei și a clădirii Așezământului social, prin stropirea cu apă sfințită, la exterior și în interior, și slujba Sfintei Liturghii din această zi au fost săvârșite, din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de către Prea

Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de un sobor de preoți din București și județul Ilfov. Din soborul slujitorilor n-au lipsit Preotul protoiereu Ștefan Popa și cei doi preoți ai bisericii. Au participat la slujbă un mare număr de credincioși din parohie: bărbați și femei, copii, tineri și vârstnici, dintre care unii s-au împărtășit. Au mai fost prezenți membrii consiliului parohial, primarul localității, reprezentanți ai autorităților comunale și județene și alți invitați. Răspunsurile liturgice au fost date de un grup coral de licențiați în teologie. În cadrul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop Sebastian a săvârșit hirotonia în preot a diaconului Paisie Dima, pentru biserica Mănăstirii Turnu, cu hramul Sfântul Pantelimon.

Către sfârșitul Sfintei Liturghii, răspunzând invitației preotului paroh, a sosit la biserică Prea Fericitul Părinte Patriarh Teotist. Întâmpinat după rânduială de preotul paroh cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, Prea Fericirea Sa a străbătut, în sunet de clopote, printre șirurile de credincioși, între care tineri și copii care i-au ieșit înainte cu pâine și sare, și a intrat în biserică. Din jilțul arhieresc, Prea Fericitul Părinte Patriarh a ascultat ultima parte a slujbei Sfintei Liturghii.

La sfârșitul slujbei, Prea Fericitul Părinte Patriarh a urcat pe solee, în mijlocul soborului de slujitori, iar Preotul protoiereu Ștefan Popa a adresat Prea Fericirii Sale un cuvânt de bun venit, spunând între altele: „*Are o deosebită importanță prezența de astăzi a Prea Fericirii Voastre în parohia Brănești și, în general, în Protoieria Ilfov, pentru a fi de față la sfințirea unor lucrări atât de necesare celor în nevoi și în necazuri, celor care duc lipsă. Este o locație realizată din inițiativa și cu purtarea de grijă a Preotului paroh Mihai Petrescu, inspector eparhial, colaborator al Prea Fericirii Voastre și al Prea Sfințitului Episcop Sebastian, în colaborare cu conslujitorul său, Preotul Marian Căruntu. Vă mulțumim că ați găsit răgazul în această zi friguroasă să veniți în mijlocul nostru, al enoriașilor acestei parohii, locuitori ai comunei Brănești. Rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască multă sănătate și pace sufletească, să ne conducă în continuare, așa cum ați condus douăzeci de ani destinele Bisericii Ortodoxe Române. Bine ați venit în mijlocul nostru!*”

În continuare, a luat cuvântul Preotul paroh Mihai Petrescu, care a spus: „*Prezența Prea Fericirii Voastre în biserică noastră la sărbătoarea hramului Sfântului Ierarh Nicolae, când s-a făcut și sfințirea Așezământului social, este binecuvântată și binefăcătoare, pentru că Prea Fericirea Voastră sunteți pentru toți, preoții și credincioșii, un imbold la credință, la faptă bună, la înțelegere și iubire între noi. Prin învățăturile pe care ni le dați, Prea Fericirea Voastră ne încurajați permanent în activitatea noastră, și datorită acestui fapt am cutezat și am realizat acest Așezământ social, ca loc de binefacere pentru cei lipsiți și neajutorați, la inaugurarea căruia sunteți acum prezent. Această împlinire a fost posibilă cu dragostea domnului Axente Cornel și a familiei sale, enoriașii noștri, cu a căror contribuție s-a ridicat din temelie această*

frumoasă construcție și a fost dotată cu toate cele necesare unei cantine sociale, dar și cu înțelegerea domnului primar și a domnului viceprimar și altor autorități locale, care ne ajută în activitatea noastră. În această comună, Prea Fericirea Voastră, s-a încheiat o coeziune între slujitorii bisericii și reprezentanții autorității locale, între preoți și enoriași, dar și între noi, cei care slujim la sfântul altar, între mine și colegul meu, Preotul Căruntu Marian. Fără această legătură sufletească între noi nu am putea realiza nimic. Pe lângă acest Așezământ social, am mai ridicat o capelă de zid pentru lumânări în dreapta bisericii și am pardosit din nou biserica cu dale de marmură. Mai avem multe de realizat, Prea Fericirea Voastră, nu ne vom oprim aici, pentru că avem enoriași iubitori de Hristos și de biserică, cu bune tradiții de viață creștină din secolul al XVII-lea, de când este atestat documentar Brăneștiul, locuit de grădinari care aprovizionau cu legume Bucureștiul. La unitatea acestei parohii au lucrat cu râvnă și cu dragoste înaintașii noștri, vrednicii de pomenire preoți Gh. Dinescu, Gh. Drăghicescu, Costică Dumitrescu și Costică Stănescu. Noi, cei de astăzi, n-am făcut decât să păstrăm și să continuăm această legătură spirituală. Suntem convinși că prezența Prea Fericirii Voastre în mijlocul nostru va întări și mai mult unitatea acestei parohii. Vă mulțumim pentru prezență și să vă dea Dumnezeu multă sănătate ca să cârmuiți Biserica noastră strămoșească încă mulți ani, iar noi toți, preoți și credincioși, suntem în jurul Prea Fericirii Voastre. Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră, să ne împărtășiți tuturor un cuvânt de îmbărbătare și de zidire sufletească”.

Răspunzând la rugămintea preotului paroh, Prea Fericitul Părinte Patriarh a îndreptat către cei prezenți un cuvânt de învățătură, pornind de la bunătatea Sfântului Ierarh Nicolae:

Iubiți frați și surori în Domnul,

Am mai fost în mijlocul credincioșilor parohiei Brănești înainte, în timpul păstoriei preoților amintiți de părintele paroh Mihai Petrescu în cuvântul său. Am slujit aici din evlavia noastră față de Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, ctitorul acestei biserici, și pentru hărnicia enoriașilor și a slujitorilor de atunci, care întotdeauna și-au îndeplinit cu prisosință îndatoririle lor sfinte. Aș fi răspuns invitației de a veni dimineață să slujesc personal Sfânta Liturghie, dar alte îndatoriri m-au reținut la Sfânta Patriarhie. Am rugat pe Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul să officieze astăzi aici și îi mulțumesc pentru aceasta și pentru osteneala ce depune întotdeauna ca Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Sărbătoarea de astăzi, Sfântul Ierarh Nicolae, precede sfânta sărbătoare a Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, ca o mai-înainte vestire a ei, cu frumusețile și datinile legate de Moș Nicolae. Ați reținut din viața Sfântului Nicolae, din rugăciunile care s-au cântat la Vecernie și la Utrenie, bunătatea nețărmută a acestui ierarh din primele secole creștine, din Mira Lichiei, în Asia Mică, participant la primul Sinod Ecumenic din 325, de la Niceea. A rămas în isto-

ria Bisericii noastre chipul său sufletesc înfrumusețat, mai ales, de nevinovăția pruncilor, de eulavia tinerilor, de credința poporului. Noi românii sărbătorim pe Sfântul Nicolae, pe Sfântul Calinic de la Cernica și pe alți sfinți ai noștri într-un mod cu totul deosebit.

Duminica trecută am slujit la Mănăstirea Cernica, fiind ziua de cinstire a Sfântului Cuvios Gheorghe, care a rectitorit mănăstirea de acolo, existentă la sfârșitul secolului al XVI-lea și ruinată în secolul al XVIII-lea, când Mitropolitul Țării Românești l-a chemat pe acest cuvios părinte de la Mănăstirea Neamț ca să readucă la viață chinovia aceasta, așezată atunci în ostrovul Sfântul Nicolae. I-a urmat, ca stareț, peste timp, Sfântul Ierarh Calinic, ctitorul bisericii și al cetății din ostrovul Sfântul Gheorghe, care s-a statornicit și a condus mănăstirea Cernica și a ctitorit și alte biserici: aceasta, a parohiei dumneavoastă, biserica mănăstirii Pasărea și Catedrala Episcopală din Râmnicu-Vâlcea, unde a fost episcop, un ierarh asemenea Sfântului Nicolae, dar din neamul nostru românesc, care a dat strălucire învățaturii noastre de credință ortodoxă.

Datinile acestea atât de frumoase, prilejuite de ziua Sfântului Nicolae, oferă familiei prilejul să facă bucurie copiilor; să simtă copiii sărbătoarea Sfântului Nicolae, care a fost atât de bun și a ajutat mult pe tineri, pe săraci, pe cei în primejdie, a tămăduit pe cei bolnavi, și a rămas și patronul corăbierilor, a celor care călătoresc pe mările și oceanele învolburate ale lumii. Dar și noi ceilalți ne aflăm în aceeași situație și avem nevoie de ajutorul Sfântului Ierarh Nicolae și de ajutorul sfinților.

În înțelesul teologic și bisericesc al cuvântului, Sfânt este numai Dumnezeu, despre care Biblia scrie că S-a arătat lui Moise și a dat tablele legii și a vestit prin profeții Vechiului Testament venirea Mântuitorul lumii, a Domnului nostru Iisus Hristos. Prin întruparea Mântuitorului Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care este Sfânt desăvârșit, cum zice și o cântare liturgică: „Unul Sfânt, Unul Domn, Iisus Hristos“, sfințenia s-a revărsat și asupra oamenilor, a celor mai credincioși, care și-au închinat viața lui Hristos, au făcut binele, în sensul deplin al cuvântului, și au pățimit pentru credință, ca martiri și mucenici. Căi de ajungere la sfințenie sunt nenumărate, după cum și cursele vrăjmașului, ale diavolului, sunt, de asemenea, multe și neașteptate. Noi, credincioșii Bisericii, prin Taina Sfântului Botez și ungerea cu Sfântul și Marele Mir, prin Taina Cununiei, a Spovedaniei, ne umplem de sfințenie și devenim vase cinstite și preamărite ale Duhului Sfânt, mai ales, când ne învrednicim să ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos.

Biblia este, deci, izvorul nostru de credință, iar Domnul Iisus Hristos, prin întruparea Sa, a adevărat cele ce au scris proorocii cu sute de ani înainte despre venirea Mântuitorului lumii. Proorocul Isaia, de pildă, în robia babiloniană fi-

ind, a spus: „Iată, Fecioara va avea în pântece și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu“ (Matei 1, 23), adică Domnul nostru Iisus Hristos. Este o legătură sfântă între învățătura Bibliei și credința și practica bisericească, cu dumnezeiasca Liturghie și toate celelalte slujbe și rânduieli ale noastre.

Spun aceasta, iubiți frați și surori în Domnul, pentru că unii învață că este de ajuns să cunoști numai ce scrie în Biblie, tâlmăcită și răstălmăcită de ei. Dar ceea ce am subliniat eu acum arată că Biblia este izvorul credinței noastre, vestind prin proorocii Vechiului Testament pe Mântuitorul Hristos, ca Fiu al lui Dumnezeu. Biserica, așa cum o avem astăzi, a fost organizată de Sfinții Părinți, pe vremea când Sfântul Nicolae a participat la Sinodul I Ecumenic de la Niceea, din 325, când s-au formulat primele șapte articole ale Simbolului nostru de credință, cu privire la Dumnezeu-Tatăl și cu privire la Dumnezeu-Fiul, completate la Sinodul II Ecumenic de la Constantinopol, din 381, cu încă cinci articole, cu privire la Duhul Sfânt, la Biserică și mântuire, în total 12 articole de credință, numite Simbolul niceo-constantinopolitan.

Astfel că nu se poate desprinde Biblia de practica Bisericii, de viața religioasă, de preoție, mai ales, de preoția Mântuitorului Iisus Hristos, Care este Marele nostru Preot și Arhiereu. Ierarhii, ca Sfântul Nicolae, Sfântul Calinic și toți ceilalți, sunt chipul de slujire și de credință a Mântuitorului Iisus Hristos, pe care Sfântul Apostol Pavel Îl numește: „Arhiereul mărturisirii noastre“ (Evrei 3, 1), mai presus de ceruri, idealul vieții noastre, plinătatea credinței noastre și chezașia mântuirii noastre, prin dumnezeiasca Liturghie și prin Biserica întemeiată de El pe pământ prin scump sângele Său.

Mă bucur că Dumnezeu m-a învrednicit să ajung astăzi în această parohie. Știam că Părintele Mihai Petrescu lucrează frumos aici, cunoșteam împlinirile acestea, dar doream să le și văd. Iată mi-am făcut timp și am venit să mă bucur și să-i salut pe ctitori și donatori, pe ajutorii noștri, să le mulțumesc tuturor și să laud credința lor. Am patru episcopi-vicari în jurul meu și nu ajungem să împlinim toate cererile venite de pe teren, din partea preoțimii și a mănăstirilor. Este semnul cel mai frumos și mai sănătos al credinței pe care o are poporul nostru românesc.

Vă felicit, Prea Cucernice Părinte Mihai Petrescu, și mă bucur, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Sebastian, că onorați și slujirea de inspector bisericesc, prin activitățile de la Centrul nostru eparhial, și pe cea de preot paroh, prin lucrările pe care le împliniți aici. Întotdeauna Biserica a fost slujitoarea și ajutoarea săracilor. Sfinții Părinți, cum aflăm din viața lor, au avut grijă de orfani, de săraci, au sprijinit școala, au promovat cartea, s-au îngrijit de formarea viitorilor slujitori ai sfintelor altare. Dumnezeu să binecuvinteze lucrările acestea,

să răsplătească binefacerile credincioșilor care au ajutat în această parohie și care ajută peste tot Biserica noastră.

Iubiți frați și surori, enoriași ai acestei parohii, vă îmbrățișez pe toți și păstrați în cugetul și în inima dumneavoastră chipul Sfântului Ierarh Nicolae și învățătura lui, bunătatea lui. Faceți din familia dumneavoastră o familie ocrotită și binecuvântată de Sfântul Ierarh Nicolae, de Sfântul Ierarh Calinic și de Biserica noastră. Dumnezeu să vă răsplătească râvna și credința, pe care să le sădiți și tinerilor și copiilor dumneavoastră, căci ele înfrumusețează pe om, pun în valoare sufletul său. Acum, când intrăm în Europa, valorile acestea spirituale ale Bisericii noastre au mare importanță în viața credincioșilor, pentru că îl îndrumă pe creștin să fie drept, bun, să iubească semenii, să nu fie lacom, să nu fure, să nu se destrăbăleze, căci viața este darul lui Dumnezeu.

Fiarec este, în asemenea împrejurări, să fie răsplățiți după vrednicie slujitorii sfintelor altare și credincioșii care ajută biserica. Oferim acum Crucea Patriarhală domnului Axente Cornel, ca semn de prețuire pentru sprijinul acordat la construirea clădirii în care va funcționa cantina pentru săraci.

La recomandarea părintelui protopop și a părintelui paroh, acordăm părintelui Căruntu Marian, preot slujitor la această biserică, brâul albastru, corespunzător rangului bisericesc de sachelar, pe care să-l poarte cu vrednicie și cu dragoste, căci armonia și înțelegerea între preoții aceleiași parohii constituie temelia împlinirilor noastre.

Vă felicit pe toți cei care purtați numele de Nicolae sau Nicoleta și vă doresc tuturor pace, sănătate și la mulți ani!"

Așadar, Prea Fericitul Părinte Patriarh a oferit Crucea Patriarhală pentru mirenii domnului Axente Cornel, donatorul principal al Așezământului social, iar Preotului Căruntu Marian rangul bisericesc de sachelar, Preotul paroh Mihai Petrescu având deja rangul de iconom stavrofor și Crucea Patriarhală pentru preoți.

Sărbătoarea hramului s-a încheiat cu o agapă trățească, oferită de consiliul parohial celor prezenți la biserică în această zi, de la care n-au lipsit copiii, cărora li s-au împărțit daruri din partea Sfântului Nicolae.

Deschiderea cursurilor preoțești pentru obținerea gradelor profesionale

Gheorghe Vasilescu

Luni, 18 septembrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a participat la deschiderea cursurilor preoțești pentru obținerea gradelor profesionale – definitivat și gradul II – desfășurate la Facultatea de Teologie „Patriarhul Justinian” din București, în perioada 18-30 septembrie 2006, la care s-au înscris 147 preoți din eparhiile Mitropoliei Munteniei și Dobrogei.

Deschiderea cursurilor a avut loc în paraclisul Sfânta Ecaterina, la sfârșitul slujbei Sfintei Liturghii, oficiată de un sobor de preoți profesori. După cuvântul de întâmpinare rostit de Pr. prof. Vasile Răducă, prodecan al facultății, Prea Fericitul Părinte Patriarh a adresat celor peste o sută de preoți înscriși în acest an la cursuri un cuvânt de învățătură și de întărire în slujirea sfântului altar:

*„Prea Cucernice Părinte Prodecan,
Prea Cucernici Părinți Profesori,
Iubiți frați preoți,*

Ați devenit pentru zece zile studenți ai Facultății de Teologie din București. Este deosebit de valoros să cunoașteți că, așa cum toată cultura și însăși teologia evoluează, adaptându-se la realitățile timpului, și viața noastră bisericească urmează același drum firesc. După pilda Sfinților Apostoli și a Sfinților Părinți, Biserica a folosit toate împrejurările și a făcut eforturi binecuvântate de Dumnezeu, încununată cu roade bogate, pentru a răspunde provocărilor vieții, chiar și atunci când s-a aflat sub apăsare, cum am fost noi cincizeci de ani sub chinga dictaturii comuniste.

Cursurile acestea își au motivația tocmai în aceste cerințe, ca preotul să fie întotdeauna gata să răspundă întrebărilor innoitoare venite din partea credincioșilor, mai ales, din partea generației tinere. Ele au început în 1949, când în țara noastră se înstăpâneau piedici greu de învins pentru manifestarea credinței,

și dăinuie până astăzi, iată, ca o formă de pregătire a preoților dintre cele mai trainice în Biserica noastră Ortodoxă, spre deosebire de alte Biserici surori. Dintre preoții care au urmat aceste cursuri în anii dictaturii, mulți au plătit cu jertfe scumpe slujirea Bisericii, murind în închisori, în lagăre sau în deportări, alții au suferit, au răbdat și au răzbătut. Toți aceștia sunt înscriși în cartea vieții, în Împărăția lui Dumnezeu, și Biserica îi pomenește la fiecare Sfântă Liturghie. A fost o luptă dârză pentru salvarea ființei Bisericii pe care a dus-o Patriarhul nostru de vie memorie Justinian Marina, și care, în ciuda tuturor piedicilor, a evoluat spre bine, căci n-a rămas nici un cătun fără preot, fără biserică, nici un creștin fără îngrijire duhovnicească mântuitoare. Aceasta a cerut, însă, cum cere și acum, o conștiință vie a slujirii Bisericii, în primul rând, în lucrarea Patriarhului Justinian, dar și în lucrarea preoțimii de atunci, o preoțime vrednică de toată cinstirea, nu numai pentru suferințele îndurate, dar și pentru reușita misiunii preoțești. Au fost preoți cu pregătire teologică de nivel european, care au stat lângă credincioși, chiar și atunci când forțele întunericului îi învăluia, fără să fie preveniți, că nu se știa cine din familie va fi arestat și dacă se mai întoarce acasă.

Cursurile acestea, așadar, au continuat și continuă și astăzi, pentru că s-au dovedit folositoare. Voi primi programul, prin bunăvoința Părintelui prodecan, și orarul zilnic al prelegerilor și seminariilor, la care, în limita timpului, voi asista, pentru că am fost dintre cei care au frecventat aceste cursuri încă din 1949, când se ridicau multe nedumeriri din partea preoților cu privire la rostul și la durata lor. Atunci, cursurile acestea țineau două luni, cu cazare la internat, cu activități liturgice, fără să lipsească Sfânta Liturghie din miezul lor, ca o invocare a Duhului Sfânt pentru Biserica noastră, și ele au adus roade. De pildă, în 1954, Biserica noastră a adunat Ortodoxia de pretutindeni la București, la primele canonizări de sfinți români. Au rămas uimiți reprezentanții Bisericilor ortodoxe surori de abundența de cularie pe care au văzut-o atunci la credincioșii noștri, dar și cu alte privilejii. Ele s-au repetat și după sfânta libertate, care a venit cu suferințele, dar și cu luminile ei pentru Biserica noastră, pentru tineretul nostru, care sunteți Cucerniciile Voastre, preoții de astăzi. Și pentru că acum ne putem organiza în bună rânduială, e bine să avem și o evidență a prezenței de aici. Ar fi bine ca pe viitor să invităm și Prea Sfințiții Episcopi care trimit preoți la cursuri, pentru a fi împreună la acest moment frumos, înnoitor și dătător de nădejde, căci invocarea Duhului Sfânt valorează foarte mult pentru noi. Viața preoțească, mai ales, se desfășoară permanent sub lumina Epiclezei, a chemării Duhului Sfânt în toată lucrarea noastră, în toată viața noastră și faptele noastre cele bune.

Biserica noastră are acum în preocupările ei atâtea aspecte misionare, sociale, culturale de îndeplinit. Și le îndeplinesc preoții tineri cu multă râvnă, cu multă

dragoste, construind biserici, capele în toate instituțiile, în spitale, unități militare, penitenciare, la orașe, în special. Suntem recunoscători Bunului Dumnezeu și Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române care a păstrat această continuitate, acest șuvoi de frumuseți duhovnicești, de reînnoiri teologice îndreptate asupra slujitorilor sfântului altar, arătând importanța preotului de parohie, dar și a parohiei în sine, ca centru sfințitor, înnoitor, născător de biserici noi. La parohie, preotul este măsura lucrurilor, măsura științei, a dezlegărilor, a răspunsurilor celor mai potrivite la frământările credincioșilor. De aceea, prin aceste cursuri se dă mare valoare activității preoțești, pentru că parohia este primul nucleu pe care se zidește, apoi, edificiul organizatoric, ierarhic al Bisericii noastre. Suntem o Biserică a ierarhiei, înțelegându-se nu numai ierarhia preoțească, dar și ierarhia valorilor, pentru că de la parohie începând până la Patriarhie este o scară întreagă de valori, de care vorbește Sfântul Ioan Scărarul, ce ne amintește cât de multe și de frumoase sunt faptele, cuvintele, gesturile și tot ceea ce un preot face în mijlocul enoriașilor săi.

Sfântul Sinod, cum spuneam, acordă mare atenție acestor cursuri pastorale și de îndrumări misionare. Aici, la București, iată, ele s-au deschis astăzi. Și la alte centre probabil că s-au deschis sau se vor deschide zilele acestea, absolvirea lor de către preoți fiind, potrivit Regulamentului, criteriu de apreciere la transferări și promovări. Am venit personal la deschidere și sunt recunoscător părinților profesori pentru munca ce vor depune în aceste zile, atât dimineață, cât și după amiază, ca să îndeplinească activitățile prevăzute în program. În limita timpului, voi participa la unele activități, pentru că simt nevoia să-mi împropătez amintirile, să-mi aduc aminte că am absolvit și eu cândva aceste cursuri. Pentru cel care le cunoaște de la început, vă imaginați că nu-i un lucru de neglijat – să vadă cum au evoluat, ca martor al atâtor generații de preoți care le-au absolvit, mai ales atunci când ele durau două luni. Numai la București și la Sibiu funcționau aceste cursuri preoțești, în paralel cu cele pentru studenți, în serii de câte cinci sute de preoți, în prezența ierarhilor lor, care participau atât la deschidere și pe parcurs, cât și la examene.

Este o lucrare frumoasă, iubiți părinți, să n-o duceți ca pe o povară grea. Tot ceea ce ne vine de la Biserică nu poate să fie o povară pentru nimeni. Preoția este harică, este harul lui Dumnezeu, care se pogoară din bunătate și iubire dumnezeiască asupra noastră. Dar harul lui Dumnezeu nu se pogoară întâmplător asupra persoanei pregătită pentru preoție, ci ca să-i sporească râvna în slujirea sfântului altar. Sfânta Liturghie se săvârșește, de fiecare dată, ca prima oară, nu se repetă. Sfânta Liturghie de astăzi nu este identică cu cea de ieri sau de mâine, ci este unică, este darul special al lui Dumnezeu, care se pogoară la Epicleză și transformă pâinea și vinul în Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos.

De aceea, preotul trebuie să fie treaz în toate, să facă lucru de evangelist, cum spune Sfântul Apostol Pavel către ucenicul său Timotei: „Slujba ta fă-o deplin“ (II Timotei 4, 5). Să duceți o luptă dârză cu obișnuința, cu rutina. O slujbă de rutină, făcută cu grabă, chemat de alte interese, și mai ales să observe credincioșii lucrul acesta, nu aduce roade. Sfânta Liturghie se săvârșește cu aceeași căldură și cu aceeași dragoste cu care a fost făcută prima dată. Sfântul Ioan Gură de Aur, vorbind despre această veșnic nouă Liturghie a preotului, arată că el nu zice cuvântul pe care l-a rostit ieri, ci cuvântul de astăzi, pentru astăzi.¹ După cum o lumânare se consumă arzând și se aprinde una nouă, tot așa și Sfânta Liturghie, este alta de fiecare dată. Pentru Sfânta Liturghie preotul se pregătește sufletește, începând cu spovedania. Nu există și nu trebuie să existe preot fără duhovnic. Fiecare preot are acum darul duhovniciei, care se dă cu harul lui Dumnezeu de către ierarhii Sfântul Sinod. De aceea, duhovnicul nu trebuie căutat la distanțe mari. Sfinții Părinți spun că duhovnicul de care ai nevoie trebuie să fie apropiat, ca să-i spui frământările sufletești și să-ți dea hrana cea duhovnicească.

Ne trebuie o reînnoire neapărat, părinților, sub toate aspectele. Sunteți tineri și căutați să vă folosiți tinerețea, pentru că la tinerețe mlădița, cum iarăși învață Sfinții Părinți, se modelează ușor. Orientați-vă gândirea, conturați-vă personalitatea, care, câteodată, impune o muncă dură și cu noi înșine, cu Biserica, cu misiunea noastră. Am arătat în nenumărate rânduri la conferințele preoțești însemnătatea făgăduinței date la primirea parohiei: „Voi conforma neîncetat viața mea cu învățătura Sfintei Evanghelii, a Sfinților Apostoli și cu toate canoanele și învățăturile Sfinților Părinți ai Bisericii Ortodoxe“, sau: „Mărturisesc, în sfârșit, că întru toate voi fi supus și ascultător Chiriarhului meu, (N), și reglementărilor privitoare la Biserica și cler ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, precum și legilor României“. Sunt făgăduințe reale, care se cer respectate, nu vorbe goale. Cel care uită ce a făgăduit în auzul tuturor ajunge nefericit, ajunge nemulțumit cu sine însuși și cu cei din jurul lui.

Preotul are mare mulțumire sufletească atunci când se pregătește pentru Sfânta Liturghie, pentru predică. Și predica e unică, e cea din duminica respectivă, din sârbătoarea respectivă, din împrejurarea liturgică respectivă. Toate sunt unicate, sunt pentru momentul respectiv. Veșnic trebuie să rămână în amintirea credincioșilor cuvântul preotului, ceremonia noastră liturgică atât de frumoasă, veșmintele pe care le purtăm și cu care ne-a împodobit Biserica pentru a face frumoasă credința noastră, vorba noastră, purtarea noastră, fapta noastră. E păcat să aflîi de preoți, purtând aceste veșminte frumoase, că se insultă unii pe alții în

¹ Sfântul Ioan Gura de Aur, „Despre preoție“, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 113.

sfântul altar. Cum poate să iasă din strălucirea unui asemenea veșmânt frumos o vorbă de insultă. Strălucirea veșmântului nostru trebuie să fie întotdeauna strălucirea sufletului nostru.

Sunteți tineri, păstrați aceste îndemnuri frumoase, aceste izvoare de viață, de pace în parohie, în familie, pentru că sunteți familiști. Nu e bine ca familia să fie împovărată de nemulțumirile preotului. Dimpotrivă, preotul trebuie să aducă liniște în consiliul parohial, în adunarea parohială, să aducă liniște și în casa lui, în familia lui. Toate se împletesc în Biserică pentru creșterea personalității preotului, a valorii lui. Preoția este nemaipomenit de frumoasă, cum spune Andrei Șaguna (1809 – 1873) atât de sugestiv: „De m-ași mai naște o dată, tot preot m-ași face“. Este cea mai frumoasă misiune de pe pământ, dintre toate științele, dintre toate îndeletnicirile, cea mai plină de satisfacție, pentru că preotul poartă grijă de sufletul credinciosului, cum îl poartă pe Hristos în mână la hirotonie. Nimeni dintre pământenii nu se învrednicește să-L poarte pe Hristos în mână ca preotul la hirotonie, când arhierul îi dă discul cu Sfântul Trup al Domnului și zice: „Primește acest Odor și-L păstrează pe el până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, când are să-L ceară de la tine“. Odorul acesta este comoara de credință din sufletul celui hirotonit, este râvna și devotamentul lui, este iubirea Bisericii până la sacrificiu. Acei Părinți și frați ai noștri din deceniile trecute, de care aminteam, au murit în temnițe, în lagăre și deportări pentru credință, pentru râvna lor de a predica, de a catehiza, de a sluji Biserica. De aceea, prețuiți timpul, cum spune Sfântul Apostol Pavel, „răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt“ (Efeseni 5, 16), necruțătoare pentru toți.

În Europa intrăm cu aceste frumuseți ale credinței noastre și nu vom fi cruțați de nimeni dacă nu vom ști să le păstrăm. Ierarhii și preoții noștri din țările Europei, tineri ca și voi, pun acum acolo temelii de biserici noi. La Berlin, în capitala Germaniei, de pildă, Părintele Constantin Mihoc, colegul dumneavoastră de aici, din facultate, a pus temelie unei noi biserici românești. Avem mitropolie la Nurenberg, mitropolie la Paris, episcopie în Italia, cu ierarhi și preoți râvnitori. Primim cuvinte de prețuire din partea cardinalilor, a primarilor unor orașe din Portugalia, din Spania, despre vrednicia preoților noștri de acolo. Despre lucrarea preoților români s-a dus vestea în toată Europa, toată lumea vorbește cu respect despre râvna și comportarea lor. Și noi, cei de aici, trebuie să ne pregătim, căci vom fi de acum cu toții în Europa, care, iată, vine peste noi și ne învâluie, iar preotul este imaginea Bisericii noastre. Vom avea de înfruntat multe provocări, dar cu pilda de viață a Sfinților Părinți, cu învățătura noastră așa de frumoasă le vom face față. Biserica noastră a rezistat celei mai feroce porniri împotriva credinței din perioada dictaturii comuniste, făcând pe ministrul de Interne de atunci, Alexandru Drăghici, să scrie în 1958 despre „pericolul cel mare“ pe

care îl reprezenta „armata neagră”² contrarevoluționară a preoților, profesoriilor, călugărilor și călugărițelor Patriarhului Justinian considerat de acest ministru „dușmanul cel mai mare al comunismului”, cum relatează documentele din arhiva fostei Securități, reproduse în volumul „Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist, 1945-1958”, publicat în Editura Academiei Române de Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului. Aceasta arată că jertfele celor care au suferit și au murit în închisori au rodit în fața lui Dumnezeu și dovedesc lumii întregi dăruirea cu care preoții, profesorii, călugării mănăstirilor au slujit Biserica noastră Ortodoxă Română.

Aveți acum prilejul, iubiți părinți, să vă afirmați personalitatea, pentru că și profesorii sunt tineri, și dumneavoastră sunteți tineri, iar lumea de la tineretul țării așteaptă înnoirea vieții noastre. Noi n-avem încă activități sociale pentru preoții de la sate, cum au catolicii. Desigur, nu pretinde nimeni că s-ar putea înființa deodată orfelinate sau azile pe lângă biserici, dar o prezență, o participare în latura aceasta de asistență socială se cere de la fiecare preot. Trebuie să dezvoltăm, de asemenea, acțiuni de atragere a tineretului la biserică. Am sfințit biserici la sate și am văzut prea puțini tineri la slujbă. În schimb, în București și la orașe, bisericile sunt asaltate de tineret. Am avut întâlnire cu profesorii de Religie și am analizat ajutorul pe care-l dau ei preotului pentru participarea tinerilor la biserică. Este necesară o legătură permanentă între profesorul care predă Religia la școală și preotul paroh. Preotul nu poate să fie indiferent cine predă Religia la școala din parohia lui, el trebuie să colaboreze cu profesorul, care de regulă este un absolvent sau absolventă de Teologie, cu bună pregătire și rezultate frumoase. Ni se cere, deci, o prezență activă în parohie și cu rezultate practice. Nădăjduiesc că aceste cursuri pastorale, cu programul pe care cu dragoste îl vor împlini Părinții profesori, să vă fie de folos frățiilor voastre și să nu regretați că ați stat împreună aici zece zile. Folosiți-le din plin. Dumnezeu să vă binecuvânteze și Sfânta Mare Muceniță Ecaterina, ocrotitoarea paraclisului Facultății noastre de Teologie să vă stea în ajutor! Amin!”

Părintele prodecan Vasile Răducă a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh pentru învățăturile folositoare adresate preoților înscriși în acest an la cursurile preoțești pentru obținerea gradelor profesionale și l-a încredințat pe Prea Fericirea Sa că profesorii, pe lângă reîmprospătarea și îmbogățirea cunoștințelor telogice, îi vor pune la curent pe cursanți cu noutățile din viața creștina internă

² „Referatul privind activitatea contrarevoluționară desfășurată în cadrul mănăstirilor” întocmit de Alexandru Drăghici la 6 oct. 1958, publicat în „Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist, 1945-1958”, p. 323.

și internațională, cu noile curente teologice și cu evoluția relațiilor dintre Biserică și societate.

Cursurile preoțești pentru obținerea gradelor profesionale sunt și un factor de apropiere și de mai bună cunoaștere între preoți și un folositor prilej de schimburi reciproce de experiența misionară și pastorală.

Prelegerile predate de profesori în cadrul acestor cursuri sunt urmate de seminarii. Acestea îndeplinesc un rol important, în jurul fiecărui subiect având loc discuții și schimburi de idei și experiențe.

Preocuparea principală a cursurilor este legată îndeosebi de latura practică a misiunii preoțești. Săvârșirea sfințelor slujbe, cu participarea activă a tuturor cursanților și cu împărtășirea slujitorilor la Sfânta Liturghie, constituie o parte esențială a programului. În cadrul acestor slujbe, și mai ales a Sfintei Liturghii, se reîmprospătează cântările liturgice, se țin predici și cateheze și se urmărește săvârșirea corectă a serviciilor divine, pentru a se înlătura definitiv inovațiile străine care s-au strecurat pe alocuri în ritual.

Latura misionară constituie un alt obiectiv important al cursurilor, ele oferind preoților argumentele și metodele cele mai potrivite pentru păstrarea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului unor secte sau al altor culte.

Pe lângă aceasta, cursurile urmăresc învierea zelului pastoral al preoțimii, prin prelegeri și conferințe ale profesorilor, sau prin consfătuiri asupra diferitelor probleme legate de activitatea în parohie

În general, menirea cursurilor este aceea de a asigura unitatea și omogenitatea activității preoților și orientarea lor cu privire la adoptarea celor mai potrivite metode de lucrare pastorală în mijlocul credincioșilor.

La sfârșitul cursurilor, preoții sunt examinați, scris și oral, din materiile audiate, de către o comisie de profesori, prezidată de un membru al Sfântului Sinod, pentru obținerea gradelor profesionale definitiv și gradul II.

Tineri teologi ce au primit Sfânta Taină a Hirotoniei în anii 2005-2006

Referent Ichim Camelușa

• Vintilescu Petre – Parohia Găneasa, Protoieria Ilfov. Hirotonit **diacon** – 13.03.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 20.03.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Diacon Leescu Popa George Constantin – Parohia Cornu de Jos, Protoieria Cîmpina. Hirotonit **preot** – 26.12.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Cămpineanul**.

• Diacon Justin Manta – Parohia Sfânta Vineri – Drumul Taberei, Protoieria I Capitală. Hirotonit **preot** – 25.12.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Dinu Costin – Spitalul de Chirurgie Plastică. Hirotonit **diacon** – 25.12.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 27.12.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Avram Anani – Spitalul Orășenesc Bolintin Vale. Hirotonit **diacon** – 27.11.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu**. Hirotonit **preot** – 11.12.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Tudor Georgian Ciprian – Parohia Precupeții Vechi, Protoieria II Capitală. Hirotonit **diacon** – 24.12.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Ionescu Florin – Mănăstirea Antim. Hirotonit **diacon** – 25.09.2005 – de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST**.

• Diacon Coroabă Antonie Claudiu – Mănăstirea Antim. Hirotonit **preot** – 25.12.2005 – de către **Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu**;

• Pârlea Ioan Augustin – Parohia „Sfinții Apostoli Petru și Pavel“, Protoieria Ploiești. Hirotonit **diacon** – 02.02.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Țigău Ștefan – Parohia Poenarii Burchi, Protoieria Ploiești. Hirotonit **diacon** – 09.03.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 12.03.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Diacon **Dabu Florin Cătălin** – Așezământul Social „Justinian Marina” – Asociația Diaconia. Hirotonit **preot** – 28.02.2006 – de către **Înalt Prea Sfințitul Teofan** – Mitropolitul Olteniei

• **Haroșa Olivian** – Centrul de îngrijire și asistență nr.3, Secția Berceni. Hirotonit **diacon** – 05.03.2006 – de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**. Hirotonit **preot** – 12.03.2006 – de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**.

• **Jugănaru Claudiu Justinian** – Parohia „Sfântul Gheorghe” Capra, Protoieria II Capitală. Hirotonit **diacon** – 02.04.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• **Colțan Marian** – Mănăstirea Radu Vodă – Paraclisul Seminarului Teologic București. Hirotonit **diacon** – 27.09.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• Diacon **Trandafir Cristinel** – Schitu Darvari, Protoieria II Capitală. Hirotonit **preot** – 01.04.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Ambrozie Sinaitul**.

• **David Ștefan Fabian** – Parohia „Sfântul Spiridon” Berevoiești, Protoieria Vălenii de Munte. Hirotonit **diacon** – 08.03.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 12.03.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

• **Neagu Mihai** – Parohia Melicești, Protoieria Cîmpina. Hirotonit **diacon** – 12.03.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 19.03.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• **Preda Viorel Gh. Eugen** – Parohia Ologeni, Protoieria Ploiești. Hirotonit **diacon** – 19.02.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Ambrozie Sinaitul**. Hirotonit **preot** – 15.03.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

• **Gorețchi Bogdan** – Parohia Oțetari, Protoieria II Capitală. Hirotonit **diacon** – 14.05.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Corneliu Bârlădeanu**.

• **Preda Constantin** – Parohia „Sfântul Gheorghe” Plevna, Protoieria I Capitală. Hirotonit **diacon** – 16.04.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu**. Hirotonit **preot** – 23.04.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu**.

• **Pintică Mircea Marian** – Spitalul de Pneumologie – Secția ZEERLENDI. Hirotonit **diacon** – 29.06.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 01.07.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• **Mortici Alexandru Constantin** – C.I.A.-2 București. Hirotonit **diacon** – 01.07.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 09.07.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• **Bănică Petre** – Parohia Parepa, Protoieria Urlați. Hirotonit **diacon** – 28.05.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 01.06.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• **Dima Radu** – Parohia Otopenii de Jos, Protoieria Ilfov Nord. Hirotonit **diacon** – 18.06.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**. Hirotonit **preot** – 16.07.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

• **Diacon Ciucă Anichit Orest** – Parohia Roșu, Protoieria Ilfov Sud. Hirotonit **preot** – 23.06.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.

• **Diacon Băzavan Mihai Claudiu** – Parohia Înălțarea Domnului, Protoieria Ploiești. Hirotonit **preot** – 02.07.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

• **Jugănaru Pleșa Nicușor** – Catedrala Patriarhală. Hirotonit **diacon** – 24.06.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.

• **Moraru Constantin Mugurel** – Spitalul de Ortopedie și Traumatologie Azuga. Hirotonit **diacon** – 27.08.2006 – de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**. Hirotonit **preot** – 03.09.2006 – de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**.

• **Iliescu Mihail Arcadius** – Catedrala Patriarhală. Hirotonit **diacon** – 16.08.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.

• **Tache S. Valentin** – Parohia Manu Cavafu, Protoieria III Capitală. Hirotonit **diacon** – 16.09.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• **Diacon Băzavan Mihai Claudiu** – Parohia Înălțarea Domnului, Protoieria Ploiești.

• **Diacon Pupăză Dan** – Parohia „Sfântul Gheorghe“ Plevna, Protoieria I Capitală. Hirotonit **preot** – 14.09.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

• **Chirilă Anghel** – Mănăstirea Radu Vodă din București. Hirotonit **diacon** – 15.08.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 20.08.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

• **Ristea Sergiu** – Parohia Ciorogârla II, Protoieria Ilfov. Hirotonit **diacon** – 18.10.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**. Hirotonit **preot** – 22.10.2006 – de către **Prea Sfințitul Episcop Varsanufie Prahoveanul**.

Biserici târnosite, sfințite și resfințite în Arhiepiscopia Bucureștilor în anul 2006

Referent Ichim Camelușa

- Sfințirea Capelei cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului“ și „Sfântul Ioan Botezătorul“ din incinta Școlii de subofițeri „Pavel Zăgănescu“ din Boldești, pe data de 2 februarie 2006, de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

- Sfințirea mică a noii biserici din parohia Sfinții Martiri Brâncoveni, Protoieria Ilfov Sud, pe data de 16 aprilie 2006, de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

- Sfințirea Capelei din parohia „Acoperământul Maicii Domnului“, Protoieria I Capitală, pe data de 20 mai 2006 de către **P.C. Pr. Consilier Aurel Nicolae**.

- Sfințirea bisericii parohiei Balaca, Protoieria Ploiești, pe data de 4 iunie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

- Sfințirea mică (prin stropirea cu aghiazmă) la filia cu hramul Sfânta Treime din parohia Roșu, Protoieria Ilfov Sud, pe data de 11 iunie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.

- Resfințirea bisericii parohiei Varnița, Protoieria Cîmpina, pe data 12 iunie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.

- Sfințirea Capelei Cimitirului Militar Ghencea, pe data de 29 iunie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.

- Târnosirea bisericii parohiei Înălțarea Domnului, Protoieria Ploiești, pe data de 2 iulie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

- Sfințirea locului pentru noua biserică parohială cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din parohia Dițești, Protoieria Cîmpina, pe data 26 august 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.

- Sfințirea bisericii cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ de la Jandarmeria Română, pe data de 27 august 2006 de către **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu**.

- Resfințirea bisericii parohiei Gruiu, Protoieria Ilfov Nord, pe data de 10 septembrie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.
- Sfințirea Paraclisului cu hramul „Nașterea Maicii Domnului“, pe data de 10 septembrie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.
- Târnosirea bisericii Sfânta Vineri Berceni, Protoieria III Capitală, pe data de 17 septembrie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.
- Târnosirea bisericii parohiei Tinosu, Protoieria Ploiești, pe data de 24 septembrie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu**.
- Sfințirea bisericii parohiei Sfânta Parascheva, Protoieria Vălenii de Munte, pe data de 5 octombrie 2006 de către **P.C. Pr. Protoiereu Ilie Vasile**.
- Resfințirea bisericii parohiei Poiana Comarnic, Protoieria Cîmpina, pe data de 8 octombrie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.
- Sfințirea capelei din curtea bisericii din parohia Militari III, Protoieria I Capitală, pe data de 15 octombrie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul**.
- Resfințirea bisericii parohiei Adormirea Maicii Domnului-Cîmpina, Protoieria Cîmpina, pe data de 5 noiembrie 2006 de către **Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul**.

Agenda de lucru a Prea Sfințitului Părinte Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei

(august-noiembrie 2006)

Preot Loredan Stan

Duminică, 27 august 2006 – a resfințit biserica Parohiei Tănăsoaia, Protoieria Panciu; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică la sfârșitul căreia a hirotesit într-un „sachelar“ pe preotul paroh Ciprian Murgu; pentru contribuția însemnată la lucrările de la acea biserică, **Prea Sfințitul Părinte Epifanie** a acordat Diploma și insigna Eparhiei Buzăului și Vrancei, Dlui Grigore Zaiț și Dnei Elena Reiman; a rostit cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a vizitat canonic următoarele obiective bisericesti: în cuprinsul Protoieriei Panciu: biserica Parohiei Lespezi; biserica Parohiei Homocea II (clopotniță în construcție); biserica Parohiei Homocea I; biserica Parohiei Ploscuțeni; biserica din satul Argea (în construcție), filiala Parohiei Ploscuțeni; Mănăstirea Sihuștru; în cuprinsul Protoieriei Focșani II: biserica Parohiei Doaga; biserica din satul Străjescu (în construcție), filiala Parohiei Doaga; biserica Parohiei Ciușlea; biserica Parohiei Răchitosu.

Marti, 29 august 2006 – a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala episcopală „Adormirea Maicii Domnului“ din Buzău și a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească.

Sâmbătă, 2 septembrie 2006 – a vizitat canonic: sediul Seminarului Teologic Liceal Ortodox Monahal „Sfântul Epifanie, arhiepiscopul Ciprului“ de la Mănăstirea Rătești; biserica Parohiei Berca; Schitul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din localitatea Berca și Mănăstirea Ciolanu.

Duminică, 3 septembrie 2006 – a resfințit biserica Parohiei „Sfinții Voievozi“ din municipiul Râmnicu Sărat; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică, la sfârșitul căreia a acordat Crucea eparhială preotului paroh Nicolae Preda; a rostit cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a sfințit locul și a pus piatra de temelie pentru noua biserică din Parohia Satu Nou – Valea Râmnicului, Protoieria Râmnicu Sărat și a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească. De asemenea, a vizitat canonic biserica Parohiei „Sfântul Ioan Damaschin“ din localitatea Poșta-Topliceni, Protoieria Râmnicu Sărat și biserica Parohiei Monteoru, Protoieria Buzău I.

Luni, 4 septembrie 2006 – a participat la deshiderea cursurilor de uniformizare a cântării și a rânduielilor bisericești cu maici și surori din mănăstirile Eparhiei Buzăului și Vrancei, cursuri ce s-au desfășurat la Seminarul Teologic Monahal de la Mănăstirea Rătești.

Marti, 5 septembrie 2006 – a prezidat examenul de capacitate preoțească organizat la Seminarul Teologic „Chesarie Episcopul” din Buzău.

Miercuri, 6 septembrie 2006 – a vizitat canonic sediul Seminarului Teologic Monahal de la Mănăstirea Rătești și așezământul călugăresc aflat la poalele Dealului Șoimul.

Joi, 7 septembrie 2006 – a participat la consfătuirea programată la început de an cu profesorii de Religie din județul Buzău ce s-a desfășurat la Seminarul Teologic „Chesarie Episcopul” din Buzău. În aceeași zi, a vizitat canonic biserica Parohiei „Sfântul Ioan Damaschin” din localitatea Poșta-Topliceni, Protoieria Râmnicu Sărat.

Vineri, 8 septembrie 2006 – a oficiat Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Lepșa, județul Vrancea cu prilejul hramului și a rostit cuvânt de zidire sufletească.

Sâmbătă, 9 septembrie 2006 – a efectuat vizite canonice, în cuprinsul Protoieriei Panciu, după cum urmează: biserica Parohiei Negrilești; biserica Parohiei Scafari (șantier de pictură) și Mănăstirea Brazi.

Duminică, 10 septembrie 2006 – a resfințit biserica Parohiei „Sfinții Voievozi”-Movilița, Protoieria Panciu; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotesit „iconom stavrofor” pe preotul paroh Ioan Munteanu și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească. În aceeași zi, a vizitat canonic următoarele biserici din cuprinsul Protoieriei Panciu: Catedrala „Cuvioasa Parascheva” (în construcție) din Panciu; biserica Parohiei Fitionești; biserica Parohiei Fitionești-Pisc; Mănăstirea Mușionoaie și Mănăstirea Troțușanu.

Marti, 12 septembrie 2006 – a participat la consfătuirea cu profesorii de Religie din județul Vrancea ce s-a desfășurat la Ateneul din municipiul Focșani. În aceeași zi, a efectuat următoarele vizite canonice: sediul Protoieriei Focșani II; biserica Parohiei Jelaboi (șantier la acoperiș); Mănăstirea Rogozu; Mănăstirea „Sfânta Treime” și Schitul „Sfântul Ilie” (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Săseni.

Joi, 14 septembrie 2006 – a oficiat Sfânta Liturghie (slujbă misionară) în paraclisul Parohiei „Înălțarea Sfintei Cruci” din municipiul Buzău, cu prilejul hramului; a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească.

Sâmbătă, 16 septembrie 2006 – a vizitat canonic Mănăstirea Brazi, județul Vrancea.

Duminică, 17 septembrie 2006 – a oficiat slujba de resfințire a bisericii Schitul Soveja, județul Vrancea, precum și a clopotniței și troiței de la acel schit; a săvârșit Sfânta Liturghie în acel așezământ călugăresc, la sfârșitul căreia a acordat Crucea eparhială P. Cuv. Arhim. Serafim Măciucă și a rostit cuvânt de zidire sufletească. În aceeași zi, Prea Sfinția Sa a oficiat slujba de sfințire a locului și de punere a pietrei de temelie pentru noua biserică ce se construiește în cuprinsul Parohiei Coroteni, Protoieria Focșani II; a rostit cuvânt de învățătură. De asemenea, a vizitat canonic biserica Parohiei Soveja și biserica Parohiei Răcoasa din cuprinsul Protoieriei Panciu.

Luni, 18 septembrie 2006 – a participat la oficierea slujbei Te-Deum-ului ce s-a desfășurat în paraclisul Episcopiei Buzăului și Vrancei, cu prilejul deshidării noului an școlar 2006-2007 la Seminarul Teologic „Chesarie Episcopul“ și la Școala de cântăreți bisericești din Buzău; a rostit cuvânt de îndrumare pentru cadrele didactice și elevi.

Miercuri, 20 septembrie 2006 – a vizitat canonic Mănăstirea Rătești, Schitul „Sfântul Ilie“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Săseni și Schitul Ciobănoaia.

Vineri, 22 septembrie 2006 – cu prilejul prăznuirii Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie de la Mănăstirea Brazi, Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie a săvârșit Sfânta Liturghie și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească în acel așezământ monahal.

Sâmbătă, 23 septembrie 2006 – a participat la evenimentul prilejuit de republicarea cărții *Al III-lea Sinod de la Efes* de mitropolit Irineu Mihălcescu, cu ocazia împlinirii a 1575 de ani de la Sinodul al III-lea Ecumenic, festivități ce au fost organizate de Fundația „Mitropolit Irineu Mihălcescu“ și Asociația Medaliștilor din România și care s-au desfășurat în localitatea Valea Viei, comuna Pătârlagele, județul Buzău, în casa memorială „Mitropolit Irineu Mihălcescu“; Prea Sfinția Sa a rostit cuvânt ocazional privind viața și activitatea marelui ierarh-cărturar. În aceeași zi, a vizitat canonic, în cuprinsul Protoieriei Focșani I: biserica Parohiei Bolotești; biserica Parohiei Găgești; biserica Parohiei Burca; biserica Parohiei Vidra; biserica Parohiei Colacu, precum și Mănăstirea Lepșa.

Duminică, 24 septembrie 2006 – a resfințit pictura exterioară și clopotnița de la biserica Parohiei Hăulișca, Protoieria Panciu; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotosit „sachelar“ pe preotul paroh Daniel Bratosin și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească.

Vineri, 29 septembrie 2006 – a vizitat canonic Schitul „Sfântul Ilie“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Săseni, județul Buzău.

Sâmbătă, 30 septembrie 2006 – a efectuat vizite canonice, după cum urmează: Mănăstirea Rătești; Mănăstirea Ciolanu; Schitul „Sfântul Ilie“ (metocul Epi-

scopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Săseni; Schitul Ciobănoaia și biserica Parohiei Mierea (în construcție), Protoieria Buzău I.

Duminică, 1 octombrie 2006 – Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie a sfințit biserica Parohiei „Înălțarea Domnului“ din municipiul Focșani; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică, în cadrul căreia a hirotonit întru diacon pe candidatul Ioan Voicu; a oferit Crucea eparhială preotului paroh Gheorghe Drăgoi și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească pentru mulțimea de credincioși prezentă la această eveniment. În aceeași zi, a vizitat canonic biserica Parohiei „Sfântul Nicolae“-Umbră din municipiul Focșani; biserica Parohiei „Sfânta Cruce“ din Odobești; Mănăstirea Dălhăuți; Mănăstirea Cotești, precum și Mănăstirea „Sfânta Treime“.

Luni, 2 octombrie 2006 – a vizitat canonic Schitul „Acoperământul Maicii Domnului“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Urechești, județul Vrancea.

Marti, 3 octombrie 2006 – a prezidat comisia de examinare pentru candidații Eparhiei Buzăului și Vrancei ce au urmat cursurile pastorale și de îndrumare misionară în vederea obținerii definitivatului și gradului II profesional, la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian“ a Universității din București.

Miercuri, 4 octombrie 2006 – a participat la festivitățile organizate de Primăria municipiului Râmnicu Sărat cu prilejul împlinirii a 1900 de ani de la încetarea războaielor daco-romane; Prea Sfinția Sa a rostit cuvânt ocazional.

Sâmbătă, 7 octombrie 2006 – a vizitat canonic Mănăstirea Ciolanu și Schitul „Sfântul Ilie“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Săseni, județul Buzău.

Duminică, 8 octombrie 2006 – a sfințit biserica Parohiei Suraia II, Protoieria Focșani I; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotonit preot și a hirotesit duhovnic pe diaconul Ioan Voicu; a hirotonit diacon pe candidatul Lucian Pasăre; a hirotesit „iconom stavrofor“ pe preotul paroh Florică Hanganu și a rostit cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a efectuat vizite canonice, în cuprinsul Protoieriei Focșani I: biserica Parohiei „Pogorârea Sfântului Duh“ (în construcție) din municipiul Focșani; biserica Parohiei „Bincredinciosul Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt“ (în construcție) din municipiul Focșani; biserica Parohiei „Tuturor Sfinților“ din municipiul Focșani; biserica Parohiei Sasu; biserica Parohiei Suraia I; biserica Parohiei Bolotești; biserica Parohiei Găgești; biserica Parohiei Burca; biserica Parohiei Vidra; biserica Parohiei Colacu; biserica Parohiei Valea Sării; biserica Parohiei Năruja; biserica din satul Podul Nărujei, filiala Parohiei Năruja; biserica Parohiei Herăstrău; Mănăstirea Valea Neagră, precum și Mănăstirea Lepșa.

Luni, 9 octombrie 2006 – în cuprinsul Protoieriei Panciu, Prea Sfinția Sa a vizitat canonic următoarele obiective bisericesti: biserica Parohiei Tulnici; biserica Parohiei Negrileşti; biserica Parohiei Bârseşti; biserica Parohiei Topeşti; biserica Parohiei Livezile; biserica din satul Piscul Radului, filiala Parohiei Livezile; biserica din satul Vizantea Răzăsească, filiala Parohiei Vizantea Mănăstirească; biserica Parohiei Vizantea Mănăstirească; biserica nouă (în construcție) din Parohia Câmpuri I; biserica nouă (șantier de pictură) din Parohia Răcoasa.

Vineri, 13 octombrie 2006 – a oficiat Vecernia (slujbă misionară), cu prilejul hramului, în biserica Parohiei „Cuvioasa Parascheva“ din municipiul Buzău și a rostit cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 14 octombrie 2006 – a resfințit biserica din satul Clondiru de Sus, filiala Parohiei Dara, Protoieria Buzău I; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotonit preot și a hirotesit duhovnic pe diaconul Lucian Pasăre; a hirotonit diacon pe candidatul Teofil Popa; a hirotesit „sachelar“ și i-a oferit insigna eparhială preotului paroh Ștefan Nae; a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească. În aceeași zi, a vizitat canonic biserica Parohiei Stâlpu și biserica Parohiei Ulmeni din cuprinsul Protoieriei Buzău I.

Duminică, 15 octombrie 2006 – a sfințit biserica din satul Lacurile, filiala Parohiei Lopătăreasa, Protoieria Buzău I; a oficiat Sfânta Liturghie la acea biserică; a hirotonit preot și a hirotesit duhovnic pe diaconul Teofil Popa; a hirotonit diacon pe candidatul Laurențiu Stoicescu; a oferit insigna eparhială preotului paroh Ștefan Lucian Dorian și a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească. Dde asemenea, a vizitat canonic Mănăstirea Poiana Mărului, județul Buzău.

Vineri, 20 octombrie 2006 – a vizitat canonic Schitul „Sfântul Ilie“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Săseni, Schitul Ciobănoaia și Mănăstirea Rătești.

Sâmbătă, 21 octombrie 2006 – a sfințit locul și a pus piatra de temelie pentru biserica ce se construiește în satul Valea Largă, filiala Parohiei Goicelu, Protoieria Buzău I; a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească. În aceeași zi, a vizitat canonic următoarele obiective bisericesti din cuprinsul Protoieriei Buzău I: biserica Parohiei Aldeni; biserica Parohiei Bodinești; biserica Parohiei Coca Antimirești; biserica din satul Coca Seacă, filiala Parohiei Coca Antimirești; biserica din satul Petricești, filiala Parohiei Niculești.

Duminică, 22 octombrie 2006 – a resfințit biserica Parohiei Bălești, Protoieria Focșani II; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotesit „iconom stavrofor“ pe preotul paroh Neagu Tănăsuică și „iconom“ pe preotul conslujitor Ioan Nacu; a rostit cuvânt de zidire sufletească. În aceeași zi, a vizitat canonic biserica Parohiei Colibași, biserica Parohiei Puiestii de Sus și biserica Parohiei Puiestii de Jos din cuprinsul Protoieriei Râmnicu Sărat.

Luni, 23 octombrie 2006 – a vizitat canonic: Mănăstirea Ciolanu; Schitul Cetățuia; Mănăstirea Rătești și biserica Parohiei Mierea (în construcție) din Protoieria Buzău I.

Miercuri, 25 octombrie 2006 – a oficiat slujba Te-Deum-ului în biserica Parohiei „Tuturor Sfinților“ (Eroilor) din municipiul Buzău, cu prilejul sărbătoririi Zilei Armatei Române. În aceeași zi, a săvârșit Vecernia (slujbă misionară) în biserica Parohiei „Sfântul Dumitru“ din municipiul Buzău, cu prilejul hramului și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească.

Joi, 26 octombrie 2006 – a resfințit biserica Parohiei Aldeni, Protoieria Buzău I; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotonit preot și a hirotesit duhovnic pe diaconul Laurențiu Stoicescu; a hirotonit diacon pe candidatul Adrian Stoicescu; la sfârșitul Sfintei Liturghii a hirotesit „sachelar“ și a oferit insigna eparhială preotului paroh Octavian Pătrașcu; a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească. În aceeași zi, a vizitat canonic biserica Parohiei Mărăcineni I și biserica Parohiei Potoceni din cuprinsul Protoieriei Buzău I.

Vineri, 27 octombrie 2006 – la invitația Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Sfințitul Părinte Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, în conslujire cu alți ierarhi – membri ai Sfântului Sinod, a participat la oficierea Sfintei Liturghii în Catedrala Patriarhală din București, cu prilejul prăznuirii Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou.

Sâmbătă, 28 octombrie 2006 – a sfințit paraclisul cu hramul „Sfântul Ierarh Mucenic Teodosie“ din incinta Schitului Ciobănoaia; a oficiat Sfânta Liturghie în acel schit; a oferit Crucea eparhială P.C. Pr. prof. Ștefan Vișan, Protoiereu de Buzău I și P. Cuv. Protos. Macarie David, pentru strădania depusă la refacerea așezământului monahal respectiv; a rostit cuvânt de învățătură.

Duminică, 29 octombrie 2006 – a resfințit biserica din satul Mesteacănu, filiala Parohiei Vidra-Viișoara, Protoieria Focșani I; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotesit „iconom stavrofor“ pe preotul paroh Ștefan Săcăluș și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească.

Luni, 30 octombrie 2006 – a oficiat slujba de sfințire a paraclisului din Parohia Broșteni II, Protoieria Focșani I; a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească. În aceeași zi, a sfințit locul și a pus piatra de temelie pentru noua biserică ce se construiește în Parohia Fărcaș, Protoieria Focșani I; a rostit cuvânt de zidire sufletească. De asemenea, a vizitat canonic următoarele obiective bisericesti: Mănăstirea Lepșa; biserica Parohiei Vrâncioaia; biserica, monument istoric, cu hramul „Sfântul Nicolae“ din Parohia Vrâncioaia; biserica Parohiei Poiana și biserica Parohiei Colacu.

Marți, 31 octombrie 2006 – a vizitat canonic sediul Seminarului Teologic Liceal Monahal de la Mănăstirea Rătești și așezământul monahal respectiv.

Vineri, 3 noiembrie 2006 – Prea Sfinția Sa a efectuat vizite canonice, după cum urmează: în cuprinsul Protoieriei Buzău I: biserica Parohiei Mărăcineni II (șantier de pictură); în cuprinsul Protoieriei Râmnicu Sărat: biserica Parohiei Potârnichești; biserica Parohiei „Sfântul Ioan Damaschin“ din localitatea Poșta-Topliceni; biserica Parohiei „Adormirea Maicii Domnului“ din municipiul Râmnicu Sărat; biserica Parohiei „Sfinții Voievozi“ din municipiul Râmnicu Sărat; sediul Protoieriei Râmnicu Sărat; Mănăstirea „Sfânta Treime“; în cuprinsul Protoieriei Focșani II: biserica Parohiei Slobozia Bradului; Mănăstirea Rogozu; biserica Parohiei Dumbrăveni; biserica Parohiei Dragosloveni; Mănăstirea Recea; biserica Parohiei Popești I; Mănăstirea Vărzărești și Schitul „Acoperământul Maicii Domnului“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Urechești.

Duminică, 5 noiembrie 2006 – a sfințit biserica din satul Nănești, filiala Parohiei Galbeni, Protoieria Panciu; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotonit preot și a hirotesit duhovnic pe diaconul Adrian Stoicescu; a hirotonit diacon pe candidatul Ștefan Constantin; a hirotesit „sachelar“ pe preotul paroh Emanuel Hanganu și a rostit cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a sfințit paraclisul Parohiei Gugești III, Protoieria Focșani II, rostind cuvânt de îndrumare duhovnicească. În cuprinsul Protoieriei Panciu, a vizitat canonic următoarele obiective bisericesti: biserica din satul Vladnicu, filiala Parohiei Galbeni; biserica Parohiei Galbeni; biserica din satul Lărgășeni, filiala Parohiei Rădăcinești; biserica Parohiei Rădăcinești; în municipiul Adjud: biserica Parohiei „Sfântul Ierarh Mucenic Teodosie“ (în construcție); biserica Parohiei „Cuvioasa Parascheva“; biserica Parohiei „Adormirea Maicii Domnului“ (în construcție); biserica Parohiei „Buna Vestire“ (în construcție), precum și biserica Parohiei Gugești II (în construcție) din cuprinsul Protoieriei Focșani II.

Marti, 7 noiembrie 2006 – a oficiat Vecernia (slujbă misionară) în biserica Parohiei „Sfinții Îngeri“ din municipiul Buzău, cu prilejul hramului, și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească.

Miercuri, 8 noiembrie 2006 – a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Mănăstirii Barbu, cu prilejul hramului; a hirotonit preot și a hirotesit duhovnic pe diaconul Ștefan Constantin; a oferit insigna eparhială Dlui Ion Bucur din Buzău pentru eforturile depuse la restaurarea așezământului monahal respectiv; a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească pentru maicile, surorile și credincioșii prezenți la oficierea sfinte slujbe.

Joi, 9 noiembrie 2006 – a oficiat Sfânta Liturghie în biserica Parohiei Biliești, Protoieria Focșani I, cu prilejul hramului; a oferit Crucea eparhială preotului paroh Dorel Paraschiv și a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească. În aceeași zi, a vizitat canonic: biserica Parohiei „Zona Industrială“ cu hramul „Nașterea Maicii Domnului“ (în construcție) din municipiul Focșani; biserica Parohiei Sasu,

Protoieria Focșani I, și biserica nouă (în construcție) din Parohia Golești, Protoieria Focșani II.

Sâmbătă, 11 noiembrie 2006 – a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Parohiei „Sfântul Mina“ din municipiul Focșani, cu prilejul hramului; a oferit Crucea eparhială preotului paroh Nicolae Tătaru și a rostit cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a vizitat canonic biserica Parohiei „Sfinții Antonie și Sava de la Buzău“ (șantier de pictură) din municipiul Focșani.

Duminică, 12 noiembrie 2006 – a resfințit biserica Parohiei Fitionești-Pisc, Protoieria Panciu; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică; a hirotesit „iconom“ și a oferit insigna eparhială preotului paroh Gabriel Țopa; a rostit cuvânt de zidire sufletească. De asemenea, a vizitat canonic, în cuprinsul Protoieriei Panciu, următoarele obiective bisericesti: biserica Parohiei Crucea de Jos; Catedrala „Cuvioasa Parascheva“ (în construcție) din Panciu; biserica Parohiei Fitionești I.

Luni, 13 noiembrie 2006 – Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie a participat la ședința Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei ce a avut loc la Reședința patriarhală din București.

Marti, 14 noiembrie – Miercuri, 15 noiembrie 2006 – a participat la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, convocat în ședință de lucru a sesiunii pe anul 2006, lucrări ce au avut loc la Reședința patriarhală din București.

Joi, 16 noiembrie 2006 – la invitația Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie a participat la oficierea Sfintei Liturghii, în conslujire cu alți ierarhi – membri ai Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericirea Sa, în biserica cu hramul „Sfântul Spiridon“-Nou din București, cu prilejul împlinirii a douăzeci de ani de la întronizarea Prea Fericirii Sale ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române.

Sâmbătă, 18 noiembrie 2006 – a vizitat canonic biserica Parohiei Valea Ileanului, Protoieria Buzău I; Schitul Ciobănoaia; Schitul „Sfântul Ilie“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Săseni; Mănăstirea Ciolanu; Schitul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ din localitatea Berca și Mănăstirea Rărești, județul Buzău.

Duminică, 19 noiembrie 2006 – a sfințit paraclisul Parohiei Draghești, Protoieria Râmnicu Sărat; a oficiat Sfânta Liturghie în acel paraclis, iar la momentul potrivit din cadrul sfintei slujbe a hirotonit întru diacon pe candidatul Marian Feraru; de asemenea, a hirotesit „sachelar“ și a oferit insigna eparhială preotului paroh Mihail Iordache; a rostit cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a vizitat canonic biserica Parohiei „Sfântul Ioan Damaschin“ din localitatea Poșta Topliceni și biserica Parohiei Băbeni din cuprinsul Protoieriei Râmnicu Sărat.

Marți, 21 noiembrie 2006 – cu prilejul praznicului Intrării în biserică a Maicii Domnului, a resfințit biserica Parohiei Budești, Protoieria Focșani II; a oficiat Sfânta Liturghie în acea biserică, hirotonind preot și hirotosind duhovnic pe diaconul Marian Feraru; a hirotonit întru diacon pe candidatul Ioan Dumitriu; la sfârșitul Sfintei Liturghii, a hirotosit „iconom“ pe preotul paroh Gheorghe Goleșteanu și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească. În aceeași zi, a sfințit troița ridicată de credincioasa Anastasia Vlădoiu în cuprinsul Parohiei Budești, Protoieria Focșani II. De asemenea, a vizitat canonic Mănăstirea Cotești, Mănăstirea Rogozu și Schitul „Acoperământul Maicii Domnului“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Urechești, județul Vrancea.

Miercuri, 22 noiembrie 2006 – a participat la cercul pastoral-misionar cu oficierea Tainei Sfântului Maslu în biserica Parohiei „Nașterea Maicii Domnului“ (Greci) din Buzău.

Joi, 23 noiembrie 2006 – a vizitat canonic Mănăstirea „Sfânta Treime“, județul Buzău, Mănăstirea Vărzărești și Schitul „Acoperământul Maicii Domnului“ (metocul Episcopiei Buzăului și Vrancei) din localitatea Urechești, județul Vrancea.

Sâmbătă, 25 noiembrie 2006 – a oficiat Sfânta Liturghie (slujbă misionară) în biserica Parohiei Herești, Protoieria Râmnicu Sărat, în conslujire cu **Înalt Prea Sfințitul Pimen**, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, fiu al satului Herești; a oferit Crucea eparhială preotului pensionar Ioan Zidărița, fost paroh al Parohiei Herești; la sfârșitul Sfintei Liturghii, a săvârșit slujba parastasului pentru una dintre rudele Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop PIMEN; a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească. În aceeași zi, a participat la oficierea slujbei Vecerniei în paraclisul cu hramul „Sfântul Stelian“ de la demisolul bisericii Parohiei „Sfântul Sava“ din municipiul Buzău și a rostit cuvânt de zidire sufletească. De asemenea, a vizita canonic: biserica Parohiei Mărăcineni II (șantier de pictură), Protoieria Buzău I; biserica Parohiei Grebănu și biserica Parohiei Homești, Protoieria Râmnicu Sărat.

Duminică, 26 noiembrie 2006 – a sfințit clopotnița și a oficiat Sfânta Liturghie în biserica Parohiei Pietraru, Protoieria Pătârlagele, hirotonind, la momentul potrivit, întru preot, pe diaconul Iulian Dumitriu și, întru diacon, pe candidatul Laurențiu Damian; la sfârșitul Sfintei Liturghii, a hirotosit „sachelar“ pe preotul paroh Alin Vișoi; a rostit cuvânt de învățătură. În aceeași zi, a participat la desfășurarea cercului pastoral-misionar cu oficierea slujbei Sfântului Maslu, în biserica Parohiei Bălănești, Protoieria Pătârlagele; a rostit cuvânt de zidire sufletească. De asemenea, în aceeași zi, a vizitat canonic, în cuprinsul Protoieriei Pătârlagele: biserica Parohiei Lunca Frumoasă; biserica Parohiei Trestia; biserica Parohiei Cozieni.

Marti, 28 noiembrie 2006 – a participat la desfășurarea cercului pastoral-misionar cu oficierea slujbei Sfântului Maslu ce s-a desfășurat în biserica Parohiei Siriu, Protoieria Pătârlagele; a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească. În aceeași zi, a vizitat canonic următoarele obiective bisericesti din cuprinsul Protoieriei Pătârlagele: biserica Parohiei Poieni; biserica Parohiei Pătârlagele; sediul Protoieriei Pătârlagele; locul unde se va construi noua biserică în Parohia Valea Nehoiașului; Catedrala „Sfântul Gheorghe“ din Nehoiu; biserica Parohiei „Cuvioasa Parascheva“ din Nehoiu; biserica Parohiei Nehoiașu; biserica Parohiei Pănătău; Mănăstirea Cârnu.

Miercuri, 29 noiembrie 2006 – a oficiat Vecernia (slujbă misionară) în biserica Parohiei „Sfântul Apostol Andrei“ din municipiul Buzău, cu prilejul hramului, și a rostit cuvânt de povățuire duhovnicească.

Joi, 30 noiembrie 2006 – a oficiat Sfânta Liturghie (slujbă misionară) în biserica Parohiei „Sfântul Apostol Andrei“ din municipiul Buzău, cu prilejul hramului; a rostit cuvânt de îndrumare duhovnicească.

Agenda de lucru a Prea Sfințitului Părinte Casian, Episcopul Dunării de Jos

Diacon Gelu Aron

Liturgice

8 septembrie – *Nașterea Maicii Domnului* – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Mănăstirea Maicii Domnului – Cudalbi.

9 septembrie – *Sfinții Părinți Ioachim și Ana* – rostește cuvânt de învățătură către credincioșii prezenți la biserica „Sfânta Ana“ din municipiul Galați, cu ocazia hramului acesteia.

10 septembrie – săvârșește slujba de resfințire a bisericii din Parohia Cișmele, Protoieria Galați, județul Galați, urmată de Sfânta Liturghie și cuvânt de învățătură.

12 septembrie – asistă la slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură, cu ocazia desfășurării la Centrul Eparhial a examenului de promovare a preoților în mediul urban.

13 septembrie – participă la slujba Vecerniei din ajunul praznicului Înălțării Sfintei Cruci la biserica „Sfânta Cruce“ din municipiul Galați și rostește cuvânt de învățătură.

14 septembrie – *Înălțarea Sfintei Cruci* – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură.

15 septembrie – săvârșește slujba de Te-Deum la deschiderea noului an școlar în cadrul Colegiului Național „Vasile Alecsandri“ din municipiul Galați și rostește cuvânt de învățătură.

16 septembrie – săvârșește slujba parastasului la Mănăstirea Vladimirești, jud. Galați, pentru fondatoarea acestui așezământ monahal, maica Veronica.

17 septembrie – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură.

21 septembrie – participă la Sfânta Liturghie la Catedrala „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“ din municipiul Tecuci cu ocazia desfășurării conferinței administrative pe semestrul al II –lea a preoților din Protopopiatul Tecuci.

24 septembrie – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură.

26 septembrie – săvârșește la biserica „Sfânta Cuvioasă Parascheva“ din municipiul Brăila slujba înmormântării credincioasei Anica Ștefan, mama pp.cc. pr. Gheorghe și Stan Ștefan.

27 septembrie – *Sfântul Ierarh Antim Ivireanul* – la invitația P.S. Gherasim al Râmnicului, participă la slujba Sfintei Liturghii în Catedrala Episcopală din Râmnicu-Vâlcea, cu ocazia prăznuirii ocrotitorului spiritual al acestui municipiu.

1 octombrie – săvârșește slujba de resfințire a bisericii din Parohia Liești-Priponești, Protoieria Nicorești, județul Galați; săvârșește slujba de sfințire a locului pentru noua biserică cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena“ din localitatea Poșta-Berheci, Protopopiatul Nicorești și rostește cuvânt de învățătură.

8 octombrie – participă, alături de Î.P.S. Laurențiu – Mitropolitul Ardealului și P.S. Visarion Rășinăreanul – Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, la slujba de sfințire a bisericii din Parohia Brașov Nova din municipiul Brașov.

12 octombrie – împreună cu Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, participă la ceremonia de întâmpinare a delegației Bisericii Ortodoxe din Grecia, condusă de Î.P.S. Efreim, Mitropolit de Ydra, Spetses și Eghina, care a adus în România moaștele Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul, precum și la procesiunea care a urmat până la Catedrala Mitropolitană din Iași.

14 octombrie – *Sfânta Cuvioasă Parascheva* – participă la slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Mitropolitană din Iași, alături de Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, membri ai Sfântului Sinod și Î.P.S. Efreim – Mitropolit de Ydra, Spetses și Eghina, cu ocazia prăznuirii Sfintei Cuvioase Parascheva, ocrotitoarea Moldovei.

15 octombrie – participă, alături de Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Efreim – Mitropolit de Ydra, Spetses și Eghina și alți membri ai Sfântului Sinod, slujba de sfințire a bisericii cu hramul „Sfântul Ierarh Nectarie Taumaturgul“ din municipiul Iași, urmată de Sfânta Liturghie.

16 octombrie – conduce ceremonialul de întâmpinare a raclei cu o parte din sfintele moaște ale Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul aduse la Galați de către o delegație condusă de Î.P.S. Efreim, Mitropolit de Ydra, Spetses și Eghina.

17 octombrie – binecuvintează, împreună cu Î.P.S. Daniel – Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Laurențiu – Mitropolitul Ardealului, Î.P.S. Petru – Mitropolitul Basarabiei, Î.P.S. Teodosie – Arhiepiscopul Tomisului, Î.P.S. Nifon – Arhiepiscopul Târgoviștei, Î.P.S. Andrei – Arhiepiscopul Alba-Iuliei, P.S. Calinic – Episcopul Argeșului și Muscelului, P.S. Timotei – Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmașului, P.S. Lucian – Episcopul Caransebeșului, P.S. Damaschin – Episcopul Sloboziei și Călărașilor, P.S. Galaction – Episcopul Alexandriei și Teleor-

manului, P.S. Ambrozie – Episcopul Giurgiului, P.S. Visarion Rășinăreanu – Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P.S. Ioachim Băcăuanul – Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Romanului, P.S. Corneliu Bârlădeanu – Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, Centrul Pastoral, Cultural și Social „Sfântul Casian” și săvârșește slujba de resfințire a Catedralei Episcopale – cu ocazia împlinirii a 100 de ani de la punerea pietrei fundamentale, urmate de slujba Sfintei și Dumnezeuieștii Liturghii.

22 octombrie – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură.

26 octombrie – *Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir* – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Parohia „Sfântul M. Mc. Dimitrie” din municipiul Galați și rostește cuvânt de învățătură.

27 octombrie – *Sfântul Cuvios Dimitrie cel Nou* – participă, alături de **Prea Fericitul Părinte Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și alți ierarhi ai Sfântului Sinod, la slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Patriarhală din București, cu ocazia prăznuirii Sfântului Dimitrie cel Nou din Basarabi, ocrotitorului spiritual al Capitalei.

28 octombrie – participă, alături de **ÎPS Arhiepiscop Nifon**, în Catedrala arhiepiscopală din Târgoviște, la slujba parastasului pentru Arhiepiscopul dr. Vasile Costin al Târgoviștei, la 7 ani de la trecerea sa la Domnul.

29 octombrie – participă, alături de **Prea Fericitul Părinte Teoctist** și de alți ierarhi ai Sfântului Sinod, la slujba de sfințire a bisericii Mănăstirii „Duminica Sfinților Români” din incinta atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București, urmată de Sfânta Liturghie.

1 noiembrie – *Sfinții Doctori fără de Arginți Cosma și Damian* – participă la slujba Sfintei Liturghii la capela Așezământului Filantropic „Sfântul Vasile cel Mare” din Galați, săvârșește slujba de pomenire pentru Episcopul Cosma al Dunării de Jos, fondatorul acestui așezământ și rostește cuvânt de învățătură.

5 noiembrie – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură; hirotonește întru diacon pe tânărul teolog Adrian Hanganu.

8 noiembrie – *Sfinții Arhangheli Mihail și Gaviil* – săvârșește slujba Sfintei Liturghii și rostește cuvânt de învățătură la Mănăstirea „Sfinții Arhangheli” - Metoc din municipiul Galați, cu ocazia hramului acesteia; hirotonește întru diacon pe tânărul teolog Ioan Mircea și, respectiv, întru preot pe diac. Adrian Hanganu, pe seama Parohiei Victoria, Protoieria Însurăței, județul Brăila; participă la slujba privegherii la Catedrala Episcopală din Galați, prilejuită de prăznuirea Sfântului Ierarh Nectarie Taumaturgul.

9 noiembrie – *Sfântul Ierarh Nectarie Taumaturgul* – săvârșește slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură; hirotonește întru diacon pe tânărul teolog Petru Dediu și respectiv întru preot pe diac. Ioan Mircea, pe seama Parohiei Lanurile, Protoieria Însurăței, județul Brăila.

11 noiembrie – săvârșește slujba Sfintei Liturghii și rostește cuvânt de învățătură la biserica „Sfinții Mucenici Mina, Victor și Vichentie“ din municipiul Galați; hirotonește întru diacon pe tânărul teolog Ștefan Andrei Constantin și respectiv întru preot pe diac. Petru Dediu pe seama Parohiei Vădeni, Protoieria Tg. Bujor, județul Galați.

12 noiembrie – săvârșește slujba de resfințire a bisericii din Parohia Blânzi, Protoieria Tecuci, județul Galați; hirotonește întru preot pe diac. Ștefan Andrei Constantin pe seama Parohiei Blânzi, Protoieria Tecuci, județul Galați și acordă rangul de iconom pp. cc. preoți Mihai Roșu de la Catedrala „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe“ din Tecuci și Mihai Leca de la Parohia Movileni, foști slujitori în loc. Blânzi; binecuvintează locul pentru noua biserică cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil“ a parohiei Cotoroaia, Protopopiatul Tecuci, județul Galați.

13 noiembrie – asistă la slujba Sfintei Liturghii la Catedrala Episcopală și rostește cuvânt de învățătură, cu ocazia prăznuirii Sfântului Ioan Gură de Aur.

14 noiembrie – participă, alături de **Prea Fericitul Părinte Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și ceilalți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la slujba Sfintei Liturghii în Catedrala Patriarhală, cu ocazia deschiderii lucrărilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

16 noiembrie – participă, alături de **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** și alți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, la slujba Sfintei Liturghii în biserica „Sfântul Spiridon-Nou“ – Paraclis patriarhal, cu ocazia împlinirii a 20 ani de la întronizarea **Prea Fericitului Părinte Teoctist** ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

17 noiembrie – participă, alături de P.S. Episcop Anatolie de Cahul și Comrat, în biserica din localitatea Stolniceni, raionul Hîncești, republica Moldova, la slujba parastasului pentru mitropolitul Antonie al Ardealului.

Social-culturale

15 septembrie – participă la deschiderea anului școlar la Colegiul Național „Vasile Alecsandri“ din municipiul Galați și rostește cuvânt de învățătură.

19 septembrie – săvârșește slujba de binecuvântare a noului sediu al S.C. Distrigaz – Sud din municipiul Galați.

1 octombrie – participă la festivitățile de deschidere a noului an universitar, organizate de Universitatea „Dunărea de Jos“ din municipiul Galați, rostind cuvânt de învățătură; participă în amfiteatrul Direcției Județene de Sănătate Publică – Galați la festivitățile de deschidere a cursurilor Facultății de Medicină și rostește cuvânt de învățătură.

5 octombrie – participă la sala de conferințe a Complexului Muzeal de Științele Naturii din municipiul Galați la manifestările dedicate Zilei Educatorului.

7 noiembrie – participă la ceremonia de inaugurare al noului sediu al Corpului de Jandarmi – Galați.

8 noiembrie – participă în cadrul Școlii Generale Nr. 24 din municipiul Galați la manifestările dedicate hramului acesteia și rostește cuvânt de învățătură către elevi și profesorii prezenți.

11 noiembrie – participă în cadrul Școlii Generale Nr. 12 din municipiul Galați la manifestările dedicate hramului acesteia și rostește cuvânt de învățătură către elevi și profesorii prezenți.

12 noiembrie – participă la manifestările dedicate împlinirii a 100 de ani de la fondarea sediului Prefecturii Galați.

Administrativ-sinodale

10 septembrie – vizitează șantierul de restaurare a picturii bisericii de la Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului” – Adam, jud. Galați.

19 septembrie – prezidează conferința administrativă pe semestrul al II –lea a preoților din Protopopiatul Galați, având ca temă de dezbatere: „*Aspecte ale vieții bisericești în eparhie potrivit hotărârilor Consiliului Eparhial din iulie a.c.; cunoașterea și aplicarea la nivelul fiecărei parohii*”; participă la ceremonia de inaugurarea a noului sediu al S.C. Distrigaz – Sud din municipiul Galați și rostește cuvânt de învățătură.

21 septembrie – prezidează conferința administrativă pe semestrul al II –lea a preoților din Protopopiatele Tecuci și Nicorești, având ca temă de dezbatere: „*Aspecte ale vieții bisericești în eparhie potrivit hotărârilor Consiliului Eparhial din iulie a.c.; cunoașterea și aplicarea la nivelul fiecărei parohii*”; participă la Muzeul de Istorie al județului Brăila la ceremonia de acordare a titlului de „Cetățean de onoare” dlui acad. prof. univ. dr. Constantin Dumitrache și la deschiderea lucrărilor primului Congres al Asociației de Endocrinologie Clinică din România.

22 septembrie – prezidează ședința Consiliului Profesorat la Seminarul Teologic „Sfântul Ap. Andrei” – Galați, cu ocazia începerii noului an școlar.

26 septembrie – prezidează conferința administrativă pe semestrul al II-lea a preoților din Protopopiatul Brăila, având ca temă de dezbatere: „*Aspecte ale vieții bisericești în eparhie potrivit hotărârilor Consiliului Eparhial din iulie a.c.; cunoașterea și aplicarea la nivelul fiecărei parohii*”.

30 septembrie – vizitează și cercetează canonic obștea Mănăstirii Buciumeni, jud. Galați; vizitează sediul administrativ al Protoieriei Tecuci.

1-2 octombrie – prezidează la Facultatea de Teologie din București comisia de examinare pentru definitivat pentru preoții din Episcopia Dunării de Jos.

5 octombrie – prezidează la Catedrala „Nașterea Domnului” din municipiul Brăila comisia de analiză privind lucrările de sistematizare la catedrală;

9 octombrie – vizitează șantierul Așezământului Social Filantropic „Sfântul Pantelimon“ din localitatea Lacu-Sărat, jud. Brăila.

24 octombrie – prezidează la Centrul Eparhial – Galați examenul de capacitate preotească.

1 noiembrie – vizitează Mănăstirea și Așezământul filantropic „Sfântul Vasile cel Mare“ din mun. Galați.

2 noiembrie – prezidează lucrările ședinței Consiliului Eparhial.

4 noiembrie – vizitează șantierul de restaurare a picturii de la biserica “Sfinții Împărați“ din Galați.

12 noiembrie – vizitează șantierul de consolidare a bisericii din parohia Brătulești, Protopopiatul Tecuci, județul Galați; vizitează canonic obștea Mănăstirii Cârломănești din județul Galați.

13 noiembrie – participă la lucrările Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, desfășurate la sediul Patriarhiei Române din București.

14-15 noiembrie – participă la lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, desfășurate la sediul Patriarhiei Române din București.

16 noiembrie – participă la manifestările dedicate aniversării a 20 de ani de la întronizarea **Prea Fericitului Părinte Teoctist** ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, desfășurate la sediul Patriarhiei Române din București.

Primiri

28 septembrie – primește la Reședința Episcopală pe dl. prof. Dorin Dănilă.

8 octombrie – primește la Reședința Episcopală pe dl. Gheorghe Flutur, Ministrul Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Rurale, însoțit de dl. Victor Paul Dobre, Ministru Secretar de Stat la Ministerul Administrației și Internelor, dl. senator Paul Păcurariu și dl. Mihai Capră, Prefectul județului Galați.

16-17 octombrie – primește la Reședința Episcopală pe Î.P.S. Daniel – Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Laurențiu – Mitropolitul Ardealului, Î.P.S. Petru – Mitropolitul Basarabiei, Î.P.S. Teodosie – Arhiepiscopul Tomisului, Î.P.S. Pifon – Arhiepiscopul Târgoviștei, Î.P.S. Andrei – Arhiepiscopul Alba-Iuliei, P.S. Calinic – Episcopul Argeșului și Muscelului, P.S. Timotei – Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, P.S. Lucian – Episcopul Caransebeșului, P.S. Damaschin – Episcopul Sloboziei și Călărașilor, P.S. Galaction – Episcopul Alexandriei și Teleormanului, P.S. Ambrozie – Episcopul Giurgiului, P.S. Visarion Rășinăreanu – Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P.S. Ioachim Băcăuanul – Arhiereu-Vicar al Episcopiei Romanului, P.S. Corneliu Bărlădeanu – Arhiereu-Vicar al Episcopiei Hușilor.

4 noiembrie – primește, la Reședința Episcopală, delegația condusă de dl. prof. Olivian Boldura și dl. prof. Grigore Popescu.

VIII
OFICIALE

Lucrările Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei

Ședința de lucru din 13 noiembrie 2006

Secretariatul Arhiepiscopiei Bucureștilor

La convocarea **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist**, în calitate de Președinte al Sinodului Mitropolitan al Sfintei Mitropolii a Munteniei și Dobrogei, în ziua de luni, 13 noiembrie 2006, începând cu orele 17.00, la Reședința Patriarhală din București, a avut loc ședința de lucru a Sinodului Mitropolitan, la care au participat: **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**; **Înalt Prea Sfințitul Teodosie**, Arhiepiscopul Tomisului; **Înalt Prea Sfințitul Nifon**, Arhiepiscopul Târgoviștei; **Prea Sfințitul Epifanie**, Episcopul Buzăului și Vrancei; **Prea Sfințitul Calinic**, Episcopul Argeșului și Muscelului; **Prea Sfințitul Casian**, Episcopul Dunării de Jos; **Prea Sfințitul Damaschin**, Episcopul Sloboziei și Călărașilor; **Prea Sfințitul Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului; **Prea Sfințitul Ambrozie**, Episcopul Giurgului; **Prea Sfințiții Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul**, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor.

La această ședință au mai participat, ca invitați: P.C. Pr. Ioan Șurubaru, Consilier Administrativ bisericesc, P.C. Pr. Nicolae Tănăsioiu, Inspector Eparhial, P.C. Pr. Manole Marcel – Secretar Eparhial I și P.C. Diac. Daniel Flonta, Secretar Eparhial II.

Deschizând ședința, **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist** a dat cuvântul P.S. Episcop – Vicar Sebastian Ilfoveanul care a făcut o expunere amănunțită și lămuritoare la temeuriile înscrise pe ordinea de zi a ședinței de lucru.

În cadrul discuțiilor care au avut loc, un rol cu totul special l-a avut prezentarea temeiului referitor la înființarea Mănăstirii „*Duminica Sfinților Români*” ca mănăstire de monahi, din incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, în Șos. Olteniței nr. 255, sector 4, București.

Prea Sfințitul Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul, în calitate de Secretar al Sinodului Mitropolitan, a adus la cunoștința membrilor Sinodului Mitropolitan că între anii 2003-2006, sub îndrumarea atentă a **Prea Fericitului Părinte Patriarh**

Teoctist, cu sprijinul colaboratorilor de la Arhiepiscopia Bucureștilor și al unor credincioși binefăcători, în București pe Șos. Olteniței nr. 255, sector 4, s-a construit o biserică nouă și un corp de clădiri ce pot asigura desfășurarea în bune condiții a vieții și rânduielilor monahale, întregind astfel, și ansamblul arhitectonic al Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Slujba de târnosire a avut loc în ziua de Duminică, 29 octombrie, anul mântuirii 2006, și a fost oficiată de Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de ctitor de suflet al acestui Așezământ Monahal, înconjurat de un ales sobor alcătuit din ierarhi, membri ai Sfântului Sinod, preoți și diaconi și în prezența unui număr impresionant de credincioși închinători.

Pentru desfășurarea programului liturgic și împlinirea tuturor ascultărilor monahale, prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a fost numit în fruntea acestei mănăstiri ca stareț P. Cuv. Protos. Lazăr Nan, având pentru început și o obște de șase călugări și frați, pentru a fi ajutat la îndeplinirea rânduielilor monahale și liturgice.

Înălțarea acestei mănăstiri a avut un impact spiritual deosebit pentru viața religioasă a credincioșilor Capitalei care, prin prezența lor la slujba de sfințire într-un număr impresionant, arată profunda evlavie și cinstită față de sfinții români.

Desfășurarea sărbătoririi evenimentului, precum și atmosfera înălțătoare în care a avut loc sfințirea acestui nou așezământ bisericesc monahal, au fost consemnate în Actul de târnosire, citit în cadrul Sfintei Liturghii și semnat de toți ierarhii participanți, devenind astfel actul de temelie canonică al Sfintei Mănăstirii „*Duminica Sfinților Români*” din București.

Având în vedere că noul așezământ monahal, închinat Duminicii Sfinților Români, continuator al Schitului Maicilor care a fost demolat în 1982, are importanța sa covârșitoare pentru Arhiepiscopia Bucureștilor, dar și pentru Eparhiile din cadrul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, precum și pentru toate Eparhiile din cuprinsul Patriarhiei Române, deoarece în incinta acestui așezământ își desfășoară activitatea Atelierele Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, care produc sfinte vase liturgice, obiecte de cult, icoane, mobilier bisericesc, catapetesme, străni și obiecte de artă bisericească pentru nevoile unităților bisericești atât din țară, cât și din străinătate;

Ținând seama de Hotărârile Sfântului Sinod nr. 5084 și 5547/2000 prin care s-au modificat prevederile art. 76 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 11 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale;

Membrii Sinodului Mitropolitan iau act cu bucurie de organizarea și înființarea Mănăstirii „*Duminica Sfinților Români*”, ca mănăstire de monahi, în incinta Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, măr-

turie a grijii **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist** pentru promovarea vieții spirituale a credincioșilor din Capitală și a celor din întreg cuprinsul Patriarhiei Române.

Membrii Sinodului Mitropolitan au adus mulțumiri **Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist** pentru noua sa ctitorie, Mănăstirea „*Duminica Sfinților Români*“ din București, dar spiritual al lui Dumnezeu la împlinirea celor douăzeci de ani de Patriarhat.

În continuare a fost prezentat textul Acatistului Sfinților Români, alcătuit de **Prea Sfințitul Ioachim Băcăoanul**, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Romanului, care după o atenă analiză și constatând că este bine întocmit și complet, a fost aprobat și înaintat prin Cancelaria Sfântului Sinod, Comisiei pentru Canonizarea Sfinților Români spre examinare în vederea confirmării de către Sfântul Sinod plenar.

În finalul ședinței s-au luat în discuție și s-au aprobat adresele centrelor eparhiale din Mitropolia Munteniei și Dobrogei, privind înființarea de noi mănăstiri și acordarea de ranguri și distincții unor monahi și preoți cu merite deosebite în misiunea pastoral-misionară și activitatea administrativ-bisericască.

Ordinea de zi fiind epuizată, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a declarat, la ora 19.00, ședința Sinodului Mitropolitan închisă și le-a mulțumit tuturor arhiepiscopilor, episcopilor și episcopilor – vicari din cuprinsul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei pentru prezența și participarea la lucrările ședinței ordinare a Sinodului Mitropolitan dar și pentru activitatea deosebit de responsabilă pe care aceștia o desfășoară în centrele eparhiale.

În această atmosferă de comuniune a plinătății în nădejde, credință și dragoste s-a rostit rugăciunea: „*Cuvine-se cu adevărat să te fericiim pe tine, Născătoare de Dumnezeu, cea pururea fericită și prea nevinovată și Maica Dumnezeului nostru. Ceea ce ești mai cinstită decât Heruvimii și mai mărită fără de asemănare decât Serafimii, care fără stricăciune pe Dumnezeu Cuvântul ai născut, pe tine cea cu adevărat Născătoare de Dumnezeu, te mărim*“.

IX
ANIVERSĂRI

Centenarul Catedralei Episcopale din Galați

„Această casă Tatăl a zidit...”

Lidia Popița Stoicescu

Biserica – clădirea ca atare – trebuie să fie în așa fel încât să liturghisească și fără preot. Cum? Prin formă. Prin forme. Prin volume, linii, dimensiuni, culori, toate acestea exprimând simboluri..., în care sufletul credinciosului să se simtă cuprins, iradiat de sentimentul de sacru, de mister, de taină... arhitectura trebuie să degaje sentimentul de sacru... Așa trebuie să fie o biserică... Să nu se mai vadă în linii și volume arhitectul, ci Dumnezeu... Arhitectura e – când e așa – mijloc de mântuire...!”

Cu aceste cuvinte definea vrednicul de vie și pioasă amintire, Mitropolitul Antonie Plămădeală – la un simpozion cu tema: „Spațiul eclezial ca loc interior și expresie a tradiției”, desfășurat la Brăila în octombrie 1990 – o biserică ortodoxă la români.

Cine cunoaște, din întâmplare, aceste opinii ale învățatului ierarh și are ocazia să viziteze, mai exact, să se bucure de priveliștea reală, concretă și să participe măcar la o Sfântă Liturghie, într-o duminică, în Catedrala Episcopală din Galați, va avea exemplificarea perfectă a textului citat.

De la temeluirea acestui monument (27 aprilie 1906), deopotrivă de spiritualitate și de artă arhitecturală, s-a împlinit anul acesta un veac: 1906 era un an jubiliar pentru Regatul României – Regele Carol I aniversa 40 de ani de domnie – și totodată, se rotunjeau, în istoria devenirii poporului român, 18 veacuri de la cucerirea Daciei de către romani.

Episcopia Dunării de Jos, continuatoarea Proilaviei își reface hotarul în anul 1864, având sediul la Ismail, primul episcop al acestei eparhii reorganizate fiind învățatul ierarh Melchisedec Ștefănescu, membru al Academiei Române.

După Războiul de Independență, sediul Episcopiei se mută la Galați. Mutarea sediului implica existența unei Catedrale episcopale. Pentru a conștientiza și a convinge opinia publică și autoritățile statului român de această idee, vrednicul episcop Pimen Georgescu aduce, printre alte argumente pertinente, și unul cu profundă semnificație spirituală și patriotică: „... A se construi o catedrală episco-

pală (la Galați, n.n.) este a se eternisa fericitul eveniment din anul 1877, eternizare pe care strămoșii noștri erau obicinuiți a o face mai totdeauna prin zidirea de biserici mărețe, în care aduceau mulțumiri lui Dumnezeu pentru biruința purtată de ei asupra vrăjmașilor lor...“.

Se instituie concurs pentru realizarea proiectului unei catedrale, propunerile trimise de arhitecți fiind analizate de o comisie patronată de ierarhul Dunării de Jos din care făceau parte personalități de prim rang ale arhitecturii românești din acea vreme: Ion Kalinderu – pe atunci președinte al Academiei Române, arhitecții Ion Mincu, Nicolae Gabrielescu, Grigore Cerchez, George Sterian etc. Proiectele, având ca moto cuvintele: „*Amin*“ și „*Ortodox*“, ai căror autori erau – cum s-a constatat – Petre Antonescu și Ștefan Burcuș, au fost acceptate de comisie. Din colaborarea armonioasă a celor doi arhitecți a rezultat proiectul final al unei splendide Catedrale. Conceput într-un stil de o mare noblețe, rezultat al fericitei sinteze stilistice arhitecturale moldo-valahe, proiectul demonstrează o respectuoasă raportare la tradiția și spiritualitatea românească. În acest sens, Petre Antonescu nota: „*În artă, ca și în toate creațiunile de ordin spiritual și, cu deosebire în arhitectură, condițiunea progresului rămâne aceeași lucidă armonizare a înnoirilor de căutat, cu tradițiile de neînlăturat*“.

Regele Carol I s-a arătat cucerit pentru ideea ctitoririi unei biserici în acel an jubiliar și întru cinstirea dobândirii Independenței de Stat a României, biruință al cărei artizan fusese de fapt. În documentul regal emis cu prilejul așezării pietrei de temelie a Catedralei Episcopale de la Dunărea de Jos, Regele afirma, printre altele, parcă într-un ecou de gând cu argumentul episcopului Pimen: „*De timpuriu s'a născut în inima Noastră dorința pe de o parte să înzestram această Eparhie cu o frumoasă biserică catedrală episcopală, iar pe de alta, urmând pilda vechilor Voievozi, să vecinicim printr'un locaș dumnezeesc isbânzile strălucite, care, cu ajutorul lui Dumnezeu, de către scumpa și viteaza Noastră armată s'au săvârșit pe câmpiile Bulgariei, sub a Noastră comandă...“.*

Ca atare, neaflându-se în țară la data stabilită pentru evenimentul respectiv – 27 aprilie 1906 – Regele Carol I dispune să fie reprezentat de nepotul său, Principele moștenitor Ferdinand, împreună cu Principesa Maria. Adresându-li-se, episcopul Pimen a spus: „*...rog pe Dumnezeu să ne dăruiască timpuri pacifice și ani îmbelșugați, ca zidirea bisericii catedrale să se facă în tihnă și neîntrerupt*.“

N-au fost nici timpuri pașnice, nici ani îmbelșugați, nici zidire în tihnă. Au fost multe piedici și stagnări, datorate condițiilor istorice – Primul Război Mondial, cu urmările lui în plan material și social, calamităților naturale – cutremurelor din 1920, 1940 și 1977, secetei și foametei din '46-'47, instabilității terenului afectat construcției, din cauza pânzei freatice în creștere – și, nu în ultimul rând, instaurării regimului comunist, în 1946. Toate acestea se constituie pentru noi,

cei de astăzi, care privim și ne bucurăm de frumusețea, de binecuvântarea „*cerului coborât pe pământ*“ care este, în toată splendoarea ei, această Catedrală, în însăși biografia zbuciumată a unui monument. Cu vicisitudinile, piedicile și greutățile de învins în acest demers ctitoricesc s-au luptat, le-au purtat ca pe-o cruce grea, dar au învins – chiar dacă unii dintre ei doar parțial și pentru mai scurt timp – prin dragostea și râvna jertfelnică pentru Casa lui Dumnezeu, cinci vrednici păstori ai Eparhiei Dunării de Jos: P.S. Pimen Georgescu, P.S. Nifon Niculescu, P.S. Cosma Petrovici, P.S. Chesarie Păunescu și Î.P.S. Antim Nica.

Credincioșii de la Dunărea de Jos au trăit pentru întâia oară bucuria sfințirii Catedralei Episcopale de la Galați abia după 11 ani de la așezarea pietrei de temelie, în anul 1917, sub păstoria episcopului Nifon Niculescu, eveniment înconunat de prezența regelui Ferdinand și a reginei Maria.

Într-o alternanță aproape dramatică, încercări de tot felul, afectând integritatea și chiar posibilitatea îndeplinirii funcției liturgice și misionare a sfântului lăcaș, necesitând restaurări complicate și costisitoare, au fost finalizate cu resfințirea acestuia, în 1936, apoi în 1957; în anul 1995 Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist sfințește pictura Catedralei, iar în anul 2000 se sfințește Sfânta Masă, de către Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, însoțit de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Hirotonit întru arhierie în 1990 și numit arhieru-vicar pe lângă Arhiepiscopul de pioasă și vrednică amintire Antim Nica al Dunării de Jos, Prea Sfințitul dr. Casian Crăciun va lua pe umerii săi crucea restaurării Catedralei Episcopale. Dinamismul, râvna entuziastă și priceperea tânărului arhieru-vicar au reușit să conducă dezbaterile cu specialiștii – de altfel foarte controversate și chiar furtunoase – privind soluțiile tehnice de restaurare spre o variantă optimă, care să rezolve problema consolidării clădirii împotriva factorilor de risc – tasările de teren și pânza freatică – reușindu-se totodată a se salva nu numai aspectul și dimensiunea interioară a clădirii, dar chiar și valoroasa pictură a lui Gh. Popescu, deteriorată grav după cutremurul din 1977 și necesitând – după opiniile majorității celor consultați – a fi chiar sacrificată și înlocuită.

Devenit apoi Episcop titular al Dunării de Jos din anul 1994 – după trecerea la cele veșnice a Î.P.S. Antim – Prea Sfințitul Casian va duce la desăvârșire această lucrare, astfel încât valorosul monument va fi consolidat și restaurat cu minuțiozitate și pricepere ca arhitectură și va fi restaurată în toată splendoarea ei pictura lui Gh. Popescu.

Iată cum, ștafeta transmisă sub formă de testament duhovnicesc și arhieresc de la un ierarh la altul, dintre cei care s-au zidit pe ei înșiși suflătește în acest minunat chivot închinat lui Dumnezeu, Sfântului Ierarh Nicolae și Sfântului Apostol Andrei „cel întâi chemat“ de Mântuitorul la propovăduire, fiind încre-

dințată, în cele din urmă, actualului păstor duhovnicesc al Eparhiei Dunării de Jos, a adus această Catedrală la desăvârșirea și splendoarea imaginată și dorită de arhitecți și pictori.

Înzestrat cu dărnicie de Dumnezeu cu daruri bogate – credință profundă, slujire jertfelnică, temeinică știință și cultură teologică și laică, pricepere întru chivernisirea și dreapta folosire a tuturor mijloacelor materiale, dar mai ales a valorilor umane creatoare de valori – Prea Sfințitul Casian, primul ierarh tânăr instalat după evenimentele din decembrie '89, s-a zidit la rândul său cu toată tinerețea, energia, râvna și iubirea de Dumnezeu și de Biserica Sa în lucrarea de restaurare deplină a acestei Catedrale. Cei 17 ani de arhipăstorire la Dunărea de Jos, dintre care 12 ca ierarh titular, se pot constitui, credem, în acea simbolică Ană, din legenda Meșterului Manole care doar în varianta românească este interpretată ca referindu-se la ideea jertfei de sine și de tot ceea ce are mai de preț creatorul de valori spirituale, drept condiție sine-qua-non a reușitei operei de artă autentice. În cazul de față, toți ierarhii înaintași și, mai cu seamă, actualul chiriarh al Dunării de Jos au zidit, pe rând, propriile valori supreme – viața, tinerețea, sănătatea, odihna pământească și, de ce n-am spune, bucuria personală – pentru a oferi turmei încredințate spre păstorire un lăcaș demn de măreția Bisericii lui Hristos.

De aceea nu va surprinde, poate, pe cei care vor avea ocazia să-l asculte pe arhipăstorul Dunării de Jos vorbind despre Catedrala Episcopală din Galați cu pasiunea, fervoarea, tandrețea și bucuria cu care un mire își elogiază mireasa, și care, iată, în acest caz, este o Biserică, adică însăși Mireasa lui Hristos.

Chiar dacă lucrările de restaurare exterioară au continuat și au durat până în anul 2005, Catedrala a început – încă din anul 1995 – să trăiască intens din punct de vedere liturgic, duhovnicesc și misionar. Mai mult decât atât, Catedrala a început să fie vizitată de Sfinți!

Iconomia dumnezeiască a rânduit ca **primul sfânt sosit la Galați**, în zilele de 16-17 octombrie 1996, **să fie însuși Sfântul Apostol Andrei**, care se odihnește la Patras, în Grecia, în orașul unde a fost martirizat. Se știe că glasul lui a propovăduit Evanghelia lui Hristos și pe aceste meleaguri, „pescuind“ duhovnicește, cu năvodul cuvântului, și aducând la credința în Hristos un popor întreg, aflat în plin proces de etnogeneză.

În 29 ianuarie 2000, Prea Sfințitul Casian sfințește primele trei clopote ale Catedralei, turnate în Grecia; ele aveau să sune armonios la cel mai mare eveniment al anului 2000 – sfințirea Sfintei Mese, patronată de Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la 12 octombrie 2000.

Chemați, parcă, de duhul acestei Catedrale, și sigur de evlavie cu totul impresionantă a poporului din această zonă – aparent săracă economic, dar în reali-

tate foarte bogată în tradiții și trăirea dreptei credințe – au poposit în continuare și s-au oferit spre venerare prin sfințele moaște Sfântul Mare Mucenic Gheorghe, Sfântul Cuvios Ioan Casian, un fragment din Cinstitul Brâu al Maicii Domnului, Sfântul Ierarh Atanasie, fost Patriarh de Constantinopol, exilat de turci și care a petrecut timp de 12 ani la Galați, fiind cinstit cum se cuvine de poporul dreptcredincios, Sfântul Mucenic Dasie de la Durostorum și Sfântul Mucenic Emilian, precum și un fragment din Sfânta Cruce.

Anul 2006 încununează Catedrala Dunării de Jos cu un veac de existență.

Peste monumentele istorice – peste clădiri, în general – anii trec ca niște păsări în zbor, iar urmele vârstei se văd abia în sute de ani pe chipul lor. Cu atât mai mult, pentru o biserică, un locaș de închinare, unde s-a perpetuat „iară și iară” Sfânta Liturghie și unde, chiar când nu este nici un credincios prezent, nici măcar slujitorul altarului, Stăpânul este acasă, pentru că e Casa Lui, vechimea nu înseamnă bătrânețe, ci o permanentă înnoire, întinerire, pentru că zidurile, frescele, icoanele și însuși aerul sunt pline de harul și incandescența rugăciunii.

De aceea, oricât de ciudat ar părea pentru unii, aniversarea unei Catedrale poate avea foarte bine și o conotație umană. Mai ales în cazul Catedralei gălățene, a cărei viață, al cărui traseu de existență, devenire și desăvârșire a fost constituit din momente de încercare dramatică și luptă eroică pentru a se birui forțe telurice, calamități naturale, conjuncturi istorice potrivnice.

Dumnezeu Cel minunat întru Sfinții Lui a voit să-i facă cel mai mare dar „sărbătoritei” centenare prin sosirea la Galați, de la Iași, a cinstitelor moaște ale Sfântului Ierarh Nectarie de Eghina (Grecia). Ca și celelalte daruri de sfințenie primite de Eparhia Dunării de Jos, pe care le-am enumerat mai sus (dintre care exceptăm moaștele Sfântului Ierarh Atanasie, aduse de la Harkov), moaștele Sfântului Nectarie fac parte și ele din darurile pe care Sfânta Cuvioasă Maică Parascheva le oferă de câțiva ani încoace – practic, din 1996 – acestui oraș, semn că n-a uitat faptul că cinstitele ei moaște s-au odihnit puțin aici, într-o ctitorie voievodală a lui Vasile Lupu, înainte de a pleca mai departe, la Iași. Iar aceste semne de comuniune a sfinților au fost concretizate prin dragostea și generozitatea frățească a Înalț Prea Sfințitului Părinte Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, care a înlesnit, cu vorba și cu fapta, întâlnirea Sfinților cu poporul multrâvnitor întru evlavie din cele două Eparhii.

16 octombrie 2006!... Îmbrăcat în strai de sărbătoare – dar cu smerenia care o cere apropierea, atingerea de sfințenie – sufletul creștinilor de la Dunărea de Jos, cărora li s-au adăugat pelerini din toate colțurile țării, aștepta cuminte, răbdător și mai ales profund încrezător, sosirea sfințelor moaște ale Sfântului Nectarie. Nu s-au speriat nici de vânt, nici de frigul care părea că se va înstăpâni în aceste lo-

curi, după mângâierea unor zile de toamnă aurie și caldă, care binecuvântaseră, din mila lui Dumnezeu, sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva, la Iași.

Pe frumoasa esplanadă din fața Catedralei, pe baldachinul împodobit ca de obicei în asemenea împrejurări, îl așteptau pe Sfântul Nectarie cei 16 Sfinți ale căror moaște se odihnesc în racla de argint, de unde răspândesc binecuvântări, tămăduiri ale trupului și ale sufletului celor ce li se închină cu credință. Era spre seară când Sfântul Nectarie a sosit, adus de Înalț Prea Sfințitul Efrem, Mitropolit de Ydra, Spetses și Eghina, însoțit de arhieriei care au luat parte la bucuria duhovnicească a Praznicului Cuvioasei Parascheva. Au fost, așadar, oaspeții Dunării de Jos: Înalț Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Înalț Prea Sfințitul Laurențiu, Mitropolitul Ardealului, Înalț Prea Sfințitul Petru, Mitropolitul Basarabiei, Înalț Prea Sfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Înalț Prea Sfințitul Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, Înalț Prea Sfințitul Andrei, Arhiepiscop al Alba-Iuliei, Prea Sfințitul Calinic, Episcop al Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Timotei, Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmeagului, Prea Sfințitul Lucian, Episcopul Caransebeșului, Prea Sfințitul Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințitul Ambrozie, Episcopul Giurgiului, Prea Sfințitul Visarion Râșinăreanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Sfințitul Ioachim Băcăuanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Romanului și Prea Sfințitul Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-vicar al Episcopiei Hușilor. Cu înalții oaspeți a sosit și ierarhul nostru, Prea Sfințitul Casian, Episcopul Dunării de Jos, care a participat la sărbătoarea de la Iași.

Cu vrednicia dobândită prin jertfa răbdării, a evlaviei și a credinței profunde, creștinii de la Dunărea de Jos și pelerinii din alte părți ale țării s-au perindat la racla cu sfintele moaște ale Sfântului Nectarie, încă din primele clipe ale sosirii sale la Galați, în seara zilei de 16 octombrie.

Ziua de 17 octombrie 2006, care purta în sine o dublă semnificație aniversară: prezența sfintelor moaște ale Sfântului Nectarie – eveniment considerat ca un dar oferit Catedralei gălățene și credincioșilor săi închinători, la **centenarul așezării pietrei de temelie** – și **împlinirea unui deceniu de la trecerea prin Galați a moaștelor Sfântului Apostol Andrei**, a început cu slujba de resfințire exterioară și interioară a Catedralei Episcopale de la Dunărea de Jos. Era, de fapt, sfințirea sfântului lăcaș aflat acum la desăvârșita sa împlinire, atât ca monument de arhitectură și pictură, cât și în ce privește rolul său de „mamă” a bisericilor din Eparhie.

A urmat Sfânta Liturghie, oficiată de către cei 17 ierarhi, în Catedrala plină până la refuz de credincioși, ascultată cu evlavie și de poporul care blocase Calea Domnească, așa cum se întâmplă la Paști, în noaptea sfântă a Învierii. Slujba și-a revărsat preaplinul de har și binecuvântare peste toată suflarea. Simțeau cum Ca-

tedrala, în toată alcătuirea ei – materială și spirituală – liturghisește dincolo de ziduri, cum Evanghelia radiază prin ele, biruind prin Adevărul ei piatra, asemeni Mântuitorului în clipa Învierii.

Deși racla cu sfințele moaște ale Sfântului Nectarie a plecat în acea zi spre București și apoi în Grecia, prin generozitatea și dragostea frățească, sporite de contactul impresionant cu evlavia fierbinte a poporului român, manifestată față de Dumnezeu și de sfinții Lui, Eparhia Dunării de Jos a primit în dar, din partea Înalt Prea Sfințitului Efrem, cu binecuvântarea Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscop al Atenei și al întregii Elade, părțile din moaștele Sfântului Nectarie. Așadar, Sfântul a rămas întreg și la noi, întrucât știm bine că în fiecare părticică din trupul lor sfânt și sfințitor, sfinții sunt prezenți întregi și deplin dăruitori de har și tămăduire.

Din cuvintele pline de miez duhovnicesc rostite la sfârșitul Sfintei Liturghii de către unii dintre înalții oaspeți, precum și de către chiriarhul Dunării de Jos, oferim cititorilor noștri câteva fragmente semnificative, pentru a le purta în minte și în inimă, odată cu întreaga însemnătate a sărbătorii centenarului Catedralei noastre:

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a dat citire mesajului Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, adresat Prea Sfințitului Episcop, clerului și tuturor credincioșilor de la Dunărea de Jos, din care spicuim: „(...) În această nouă întocmire de la Centrul Eparhial al Dunării de Jos, ne este plăcut să constatăm că marea catedrală are acum un vestmânt nou, iar reședința episcopală, cancelaria eparhială, fabrica de lumânări se grupează într-un ansamblu armonios în jurul ei.

Toate aceste realizări le-am cunoscut în derularea lor în timp și cu prilejul numeroaselor vizite în Eparhia Dunării de Jos, începând cu momentul întronizării Prea Sfințitului Episcop Casian, iar după aceea, la multe evenimente semnificative din viața Episcopiei. M-am bucurat, de asemenea, la vestirea făcută de Prea Sfințitul Casian, că acestea au ajuns acum la strălucirea dorită și trudită de înaintași și, cu regretul că nu putem participa trupește, suntem la fața locului cu iubirea, nădejdea și prețuirea noastră, mărturisite în vizitele anterioare.

Cu aceste gânduri, îmbrățișându-vă și binecuvântându-vă, rog pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate, putere de muncă pentru noi înfăptuiri, gând curat și trăirea bucuriei lucrului bine făcut, la care ați trudit și pe care l-ați împlinit“.

A urmat cuvântul Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei care a spus: „*Felicităm pe Prea Sfințitul Episcop Casian al Dunării de Jos, pe colaboratorii Prea Sfinției Sale și pe toți cei care au contribuit la realizarea acestor lucrări, preoți și credincioși și, mai ales, pe colaboratorii Prea Sfinției Sale de la Centrul Eparhial și pe oamenii de bună credință și de bun suflet care au contribuit într-un fel sau altul. Felicitări autorităților centrale, cât și locale și întregului popor binecredincios.*

Rugăm pe Sfântul Ierarh Nicolae și pe Sfântul Apostol Andrei, ocrotitorii acestei Catedrale să dăruiască Prea Sfinției Sale sănătate și bucurie și mult ajutor în lucrarea de păstorire a acestei eparhii. De asemenea, rugăm pe toți sfinții să dăruiască bucuria de a fi chemați de Hristos Domnul la lucrarea Lui.

Fericite sunt mâinile împrumutate Lui. Căci, atunci când Hristos Domnul Își construiește biserici folosește mâinile noastre. Este cea mai mare fericire aceea de a fi mână a lui Hristos, Care lucrează în lume spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea oamenilor.“

S-a citit apoi mesajului Administrației Prezidențiale, transmis de dl. Bogdan Tătaru-Cazaban, Consilier de Stat pentru Cultură și Culte: „Este binecunoscută și apreciată lucrarea socială, culturală și pastorală a Prea Sfinției Voastre, care a dat un impuls nou și decisiv dezvoltării vieții spirituale din Eparhia Dunării de Jos.

Deși agenda prezidențială, deosebit de încărcată pentru această perioadă, nu permite prezența Excelenței Sale la Galați, în data de 17 octombrie a.c., vă asigurăm de întreaga prețuire a Președintelui României față de acest eveniment jubiliar, atât de important pentru întreaga comunitate de credincioși pe care o păstoriți.“

A urmat mesajul de felicitare din partea Secretarului de Stat pentru Culte, dl Adrian Lemeni: „Cunoaștem problemele generale cu care se confruntă fiecare eparhie de pe cuprinsul țării, dar și cele speciale existente în Eparhia Prea Sfinției Voastre și multiplele eforturi pe care le depuneți, alături de colaboratorii Prea Sfințiilor Voastre, pentru rezolvarea acestora. Știm că, plecând de la ceea ce ați găsit aici în urmă cu 16 ani, când ați fost hirotonit întru arhieru, v-ați simțit dator să adăugați noi și noi cărămizi la zidirea lăcașelor de cult de la Galați și Brăila și pentru zidirea sufletelor credincioșilor ortodocși de aici. Vrem să ne exprimăm și cu această ocazie aprecierile noastre, în numele Ministerului Culturii și Cultelor - al Secretariatului de Stat pentru Culte, pentru râvna cu care vă puneți în slujba oamenilor din aceste locuri în această perioadă de nevoi materiale și spirituale.

Catedrala Episcopală de la Galați, a cărei piatră de temelie a fost pusă în urmă cu o sută de ani, în timpul domniei regelui Carol I și terminată cu un an înainte de Marea Unire, are iată, straie de sărbătoare, înfruntându-și vârsta centenară datorită modului în care ați știut să realizați consolidarea, repararea și restaurarea ei. În aceste momente de bucurie, trebuie să ne aducem aminte de ceea ce a reprezentat scaunul episcopal de la Dunărea de Jos pentru credincioșii români de pe ambele maluri ale Dunării și Prutului. Toată această zonă, în care a propovăduit în secolul I Sfântul Apostol Andrei, este astăzi, ca și în trecut, locuită de români care-și iubesc țara și Biserica. Iată de ce, alături de proiectele universitare, culturale și economice care unesc pe români din cele trei state din zonă, Biserica este chemată să-și păstorească fiii și să-i facă să nu se simtă abandonați, mai ales când trec peste momente nu tocmai ușoare. Nu trebuie să uităm nici un moment unul de altul, pentru că în viitoa-

rea Europă unită, valorile culturale și religioase vor fi cele care vor reda caracterul și specificul fiecărei națiuni.

Episcopia Dunării de Jos este, în acest moment, un etalon al modului în care noul se îmbină necontradictoriu cu vechiul, în care nouitatea vremurilor noastre împropătează și preia spornic respectul pentru tradiție. Toate aceste lucrări se văd și vă fac cinste, constituindu-se în zidirea temeinică a Bisericii, mărturie peste veacuri a credinței de origine apostolică, împărtășită de însuși Sfântul Apostol Andrei și transmisă peste generații de credincioși de la gurile Dunării. Suntem alături de Prea Sfinția Voastră și de onorații colaboratori și oaspeți ai Prea Sfințiilor Voastre, în aceste momente de sărbătoare și, alături de tradiționalul „La mulți ani!”, vă asigurăm și pe viitor, de deplina noastră disponibilitate în privința realizării proiectelor care pot face obiectul unui sprijin din partea Ministerului Culturii și Cultelor, prin Secretariatul de Stat pentru Culte.“

În încheiere, Prea Sfințitul Episcop Casian, gazda acestui preafrumos eveniment a mulțumit tuturor: „Astăzi, Dumnezeu ne-a binecuvântat cu această frumoasă sărbătoare închinată aducerii moaștelor Sfântului Apostol Andrei la Galați. De la acest eveniment s-au împlinit zece ani. Totodată, în această zi Dumnezeu a rânduit ca să ne adunăm împreună, slujitori și credincioși, pentru a cinsti și o sută de ani de la temeluirea Catedralei Episcopale a Dunării de Jos. Se cuvine ca să aducem laudă lui Dumnezeu pentru binefacerile Sale revărsate asupra noastră, în această zi!

Mulțumesc Ție, Doamne! Mă rog fierbinte Ție, Mântuitorule, ca să le fie veșnică pomenirea fericirilor mei înaintași, ctitori și slujitori la acest sfânt altar! De-a pururi cinstire celor vii, slujitorii Bisericii noastre străbune, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh, ierarhilor prezenți și tuturor membrilor Sfântului Sinod.

Mulțumesc tuturor ctitorilor, donatorilor și miluitorilor, dar și preoților, jertfitorilor și tuturor credincioșilor, căci astăzi toți suntem una în fața chivotului frumuseții cerești pe pământul Dunării de Jos.“

X

BISERICA ȘI ȘCOALA

„Lumina școlii“¹

„Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa nici voi, dacă nu rămâneți în Mine. Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele.“
(Ioan 15, 4-5)

† TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Locțiitor al Cezareei Capadociei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române

*Iubiți elevi și distinși dascăli,
Cinstiți părinți ai tinerelor vlăstare,*

Inceputul unui nou an școlar reprezintă un moment de însemnătate excepțională, nu numai pentru tineretul școlar, ci și pentru părinții și educatorii lor, precum și pentru întreaga societate.

Anul școlar, marcat de începutul toamnei, anotimpul bogăției și al împlinirilor, are și semnificația bogăției spirituale, ce urmează a fi acumulată prin activitatea de învățare, prin cunoștințele căpătate în contactul cu cartea și cu dascălii de către subiecții acestui amplu proces de formare și educare, ce are ca finalitate împlinirea și devenirea omului ca membru responsabil al societății și în fața lui Dumnezeu.

Un nou an școlar înseamnă pentru cei mai mici, care iau legătura cu cartea pentru prima dată la grădiniță sau în cursul primar, o primă treaptă urcată pe acest drum de lumină, iar pentru cei din clasele următoare, noi trepte ce-i înalță an de an spre culmile de strălucire ale culturii, științei, cunoașterii în general, prin care își conturează personalitatea, valoarea și utilitatea, atât pentru ei, cât și pentru semenii.

¹ Mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist adresat elevilor și profesorilor cu prilejul deschiderii noului an școlar 2006-2007.

În iconografia Bisericii noastre există o scenă plină de învățăminte, „scara virtuților”, ce redă ideea atingerii desăvârșirii duhovnicești, așa cum a exprimat-o Sfântul Ioan Scărarul și care prefigurează că orice urcuș, nu numai în planul duhovnicesc, ci și în cel al împlinirilor, aspirațiilor prin învățătura și lucrare deosebită nu este ușor, ci reprezintă un efort permanent și continuu pe parcursul căruia poți cădea de la primele trepte sau chiar și atunci când ești aproape de final, dacă îți lipsește puterea stăruinței și tăria în atingerea scopului final.

Învățătura acestei scene este că strădaniile noastre, nu numai în a învăța cât mai mult și cât mai bine, dar și în a ne desfășura munca noastră de zi cu zi, trebuie să fie consecvente, constante, fără încetare, susținute cu mare grijă și atenție.

Căpătați, dragi elevi, anumite cunoștințe, priceperi și deprinderi într-un an școlar, dar ele trebuie consolidate, dezvoltate în anii viitori, încât urcușul pe această scară să fie sigur, fără poticniri, fără căderi, încât în anul următor să fiți pe o treaptă mai înaltă și mai bine fixați, fără să vă clătinați sau să vă prăbușiți.

Aveți ajutor și sprijin pentru acest urcuș în părinții voștri, care vă ocrotesc și vă învață multe lucruri, pe lângă ce vă oferă cartea și școala. Ați căpătat în familie multe și importante obișnuințe de muncă ordonată, de stăruință și dăruire, după modelul celor mari, calități pe care trebuie să le folosiți și în activitatea școlară și în cea de zi cu zi, în afara școlii.

În relația aceasta cu propria familie, vă amintesc să luați aminte cu multă atenție la munca părinților voștri, la strădaniile lor, la truda lor din zi până în noapte și să urmați îndemnul Mântuitorului, Care, cu puterea și înțelegerea specifică, dumnezeiască, spunea: „Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez” (Ioan 5, 17). Luați tot ceea ce este bun de la părinții voștri așa cum și ei vă oferă toată grija și căldura sufletească.

La această conlucrare îi chemăm și pe ei, ca împreună să vă bucurați de roadele științei de carte, grijind ca, din diferite pricini, unii dintre voi să nu rămână pe dinafara școlii și să nu poată beneficia de binefacerea cărții. Mulți se confruntă cu greutăți, pe care și voi le vedeți și le puteți înțelege, dar trecând poate cu greu, peste acestea, vor avea bucuria împlinirii vieții lor și devenirii voastre.

Aveți ajutor de asemenea în dascălii voștri, pe care să îi ascultați ca pe propriii părinți, să-i aveți ca modele de urmat, căci munca lor stă la temelie formării voastre și ea vine nu numai din obligație profesională și din știința lor ci și din ceea ce a definit dintotdeauna ținuta unui dascăl, „dragostea de pedagog”, ce constituie acea bucurie determinată de constatarea că cele împărtășite cu dragoste, pasiune și râvnă de către ei, au avut ecou în sufletele și mințile voastre. Ascultați-i cu atenție, atașați-vă sufletește de ei, încât, în școală, împreună, să

constituiți o altă familie, o comunitate de înțelegere și armonie, o comuniune – legătură de suflet și de sfințenie – crescând ca niște mlădițe sănătoase, puternice, pentru a fi folositori atât patriei precum și Bisericii, încât în această unitate spirituală să puteți urma cuvântul Mântuitorului: „Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa nici voi, dacă nu rămâneți în Mine. Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele.“ (Ioan 15, 4-5)

Nu uitați de sfătuitoarii voștri sufletești, care, cu duhul blândeții și al Sfințelor Scripturi, vă îndeamnă să fiți ascultători, buni, drepecți, cinstiți, cu spirit de înțelegere față de colegi, față de aproapele, ca astfel să realizăm înțelegerea dintre oameni, propovăduită de Biserică. Nu uitați că Biserica este „mama duhovnicească“ a poporului român, după cum a definit-o poetul național Mihai Eminescu. Dacă uneori vă simțiți constrânși de rigorile școlii, de exigențele dascălilor voștri și de cerințele părinților, să nu uitați că Evanghelia nu obligă ci sfătuiește, zicând „Cine are urechi de auzit, să audă“ (Matei 11, 15), iar auzind, să nu socotiți grea sarcina de a învăța sau de a asculta.

Fiți, așadar, cu urechile deschise spre tot ce este bun, frumos, înălțător, folositor, spre îndemnul către fapta bună și lucrul temeinic făcut, plăcut oamenilor și lui Dumnezeu, pentru că numai așa vă veți împlini ca oameni desăvârșiți, veți fi bucuria și mângâierea părinților voștri, mândria dascălilor, care prin voi își legitimează misiunea și veți putea deveni cetățenii responsabili de mâine, ai țării și ai lumii în care vă veți desfășura activitatea.

La începutul anului școlar 2006-2007, rog pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască vouă, dragi elevi, darurile Sale de luminare a minții, părinților voștri bucuria de a vă vedea crescând frumoși și împliniți, dascălilor satisfacția muncii, desfășurată cu dragoste și rezultate bune iar părinților voștri sufletești, mulțumirea duhovnicească în plinirea lucrării voastre într-o viață curată de sfințenie.

Împărtășindu-vă toată dragostea Noastră și părintești binecuvântări. vă doresc succes în noul an școlar și Dumnezeu să vă ocrotească, cu sănătate, putere de muncă și roade bogate în această nobilă și înălțătoare muncă.

Lecția de religie în Școala românească de la începuturi până astăzi – privire diacronică

„Lăsați copiii și nu-i opriți să vină la Mine, că a unora ca aceștia este Împărăția cerurilor“ (Matei XIX, 14)

Preot prof. dr. Stelian Ionașcu

După atâția ani în care copiii din România au cunoscut cuvântul Sfintei Scripturi pe căi, cel mai adesea accidentale și insuficiente (în familie sau Biserică), iată că s-a creat posibilitatea revenirii la un sistem de instrucție religioasă cu frumoase tradiții în România, atât înainte de formarea statului național unitar român (1918), cât și în perioada interbelică.

Studiul de față caută să facă o prezentare istorică a învățământului religios în școala primară din momentul în care acesta capătă formă „organizată“ și până în zilele noastre, prin care căutăm să dăm un răspuns problemelor recente apărute în contextul educației religioase a copiilor și tinerilor în școala românească.

După învățătura creștină, educația este un dar de la Dumnezeu, o acțiune specifică omului și de aceea, educația începe odată cu omul; așa și înțelegem cum în Sfânta Scriptură, odată cu creația, Dumnezeu îi dă omului Legea și normele de viață: „*Creșteți și vă înmulțiți, umpleți pământul și il supuneți*“ (Facere I, 28).

La poporul nostru, pe solul fertil al spiritualității geto-dace, a fost însămânțat Cuvântul Evangheliei, iar fuziunea daco-romană se îngemănează cu botezul creștin al poporului nostru din zorii secolelor I și II d. Hr. Lecția de religie n-a lipsit nici un moment din viața poporului român; chiar și atunci când limba de cult era străină de neam, cuvântul de învățătură, oricât de modest, ca și spovedania, se făcea în graiul propriu românesc.

Începuturile și dezvoltarea organizată a școlii românești

I.P. Elianu pune începutul școlii românești organizate odată cu anul 1401 în vremea lui Alexandru cel Bun, cu o școală domnească la Suceava, așa-zisa „Academia Vasiliană“¹. Marele istoric Nicolae Iorga nu este de acord cu afirmația lui I.P.

¹ Nicolae Iorga, *Istoria învățământului românesc*, București, 1936, p.21-25

Elianu, considerând, ca și alți istorici că, până la mijlocul secolului al XVIII-lea, românii n-au avut posibilitatea să trimită copiii la școală, iar în Transilvania, multă vreme, nici măcar nu aveau voie să întemeieze școli românești. Începuturile învățământului se prezintă într-o formă empirică, când prin sate, se găsea câte un preot mai luminat, unde copiii învățau cititul cărților sfinte. Astfel de școli, care ar putea fi numite „școli parohiale”² și care erau conduse de preoți și, uneori de dascălii propriu-ziși, existau și la noi cu siguranță din secolul al XIII-lea.

Neagoie Basarab (1512–1521) scrie în limba națională o autobiografie și un adevărat tratat de religie, pedagogie și politică – „*Învățăturile lui Neagoie Basarab către fiul său Teodosie*”. În jurul anilor 1492, funcționa deja la Mănăstirea Putna o școală, în care se predau cunoștințele de greacă, slavonă, astronomie, drept, retorică, teologie, istorie, medicină și muzică, iar mai târziu, (sfârșitul secolului al XVI-lea) și limba română. Amintim dintre cei mai vestiți profesori: Eustație Protopsaltul și Antonie Dascălul, vestiți compozitori și autori de manuale de muzică și pe Lucaci „Ritorul”, profesor de drept³. În prima domnie a lui Alexandru Lăpușneanu pe la anii 1561 funcționa la Hârlău un colegiu și la Câmpulung (Muscel) o școală înființată de Doamna Chiajna pe lângă Biserica Domnească⁴.

Aceste școli primare nu erau niște școli publice în sensul modern al cuvântului. Se adunau doar în vreo casă particulară, sau în tinda bisericii câțiva copii, cărora dascălul – de cele mai multe ori preot – le făcea cunoscute slovele, fie din bucovnă, fie din vreo altă carte bisericească.

O școală pregătitoare de dieci, cu o programă de gimnaziu inferior este atestată documentar în 1576 la „Sfântul Gheorghe Vechi” din București⁵. Această școală cu un istoric îndelungat, sprijinită pe timpul lui Constantin Brâncoveanu și Constantin Mavrocordat⁶, pregătea în secolul al XVIII-lea nu numai tineri din țară, dar și din Balcani, iar în 1804, Constantin Ipsilanti dădea un hrisov de scutiri și privilegii dascălului ei „slovenesc și românesc”. La un secol după începuturile școlii de la Sfântul Gheorghe, apare prima școală cu numele de colegiu, la Mănăstirea Sfântul Sava din București, sub îndrumarea domnitorului Șerban Cantacuzino (1679–1689). Observăm că aceste școli, erau școli primare doar

² Onisifor Ghibu, *Din istoria literaturii și didacticii românești*, București, 1975, Editura Didactică și pedagogică, p. 67-70.

³ Gh. C. Ionescu, *Lexicon al celor care de-a lungul veacurilor, s-au ocupat cu muzica de tradiție bizantină în România*, București, 1994, p. 127-130.

⁴ Pr. prof. V. Grigore Borgovanu, *Istoria pedagogiei*, ed. a III-a, București, 1919, p. 29.

⁵ Vezi detalii în: Gh. Nedioglu, *Cea mai veche școală românească cu caracter statornic (Școala de la Sfântul Gheorghe Vechi)*, Cuvântare rostită în ziua de 10 ianuarie 1913, cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la înființarea Gimnaziului „Gheorghe Șincai”, București, 1913.

⁶ Prof. dr. Ștefan Bărsăneanu, *Educația, învățământul, gândirea pedagogică în România*, Dicționar cronologic, București, 1978, p. 15.

prin conținut, înțelegând materia de învățat, dar ele erau pentru maturi, tinerii fiind pregătiți să ajungă dascăli, dieci sau preoți.

Domnitorul Constantin Duca (1693–1704) este primul domnitor ce înființează școli primare pentru popor, pe lângă fiecare biserică domnească de prin târgurile Moldovei. Aceste școli erau înființate mai ales la insistențele boierilor, care doreau să-și vadă fiii instruiți, pentru care chemau „dascăli străini”⁷. În prima jumătate a secolului al XVIII-lea, de domnia lui Grigore Ghica (1727-1733) și a lui Constantin Mavrocordat (1735-1741) se leagă înființarea unor școli speciale pentru pregătirea clerului, din dorința acestora ca preoții hirotoniți să fie „învățați”. Prin așezământul din 1741, Constantin Mavrocordat hotărâ: „Să fie pe lângă Mitropolie, episcopii și toate mănăstirile, dascăli și copii la învățatură, fiecare după putința lui. Și mitropolitul și episcopii în eparhiile lor, să așeze pe la sate mari, preoți de ispravă, să învețe copiii și îndată să-i învețe ruga și credința, adică crezul, cele șapte taine ale Bisericii și cele privitoare la Dumnezeu. Și acestea să le învețe pe înțeles... și să-i învețe a scrie”⁸.

De personalitatea domnitorului Vasile Lupu, se leagă pe plan cultural și înființarea Colegiului la Iași în 1640, după modelul celui de la Kiev (1633). După ce a funcționat timp de un an în chiliile mănăstirii „Sfinții Trei Ierarhi”, a fost mutată de domnitor într-o clădire proprie (construită pe Ulița Ciobotărească), ale cărui proporții a stârnit admirația lui Paul de Alep⁹. În anul 1645, după contestarea lui Kiril Lukaris de la Patriarhia din Constantinopol, controversesele religioase dintre acesta și Mitropolia de Kiev, ca și moartea mitropolitului Petru Movilă, determină plecarea profesorilor veniți de la Kiev și încetarea de fapt a școlii.

În anul 1669, la 10 mai, Antonie Vodă decide printr-un hrisov, deschiderea la Câmpulung (Muscel) a unei școli, care „să fie cu putință și bogaților și săracilor”¹⁰. La 28 martie 1670, dă un hrisov, care îl întărește pe primul, trecând școala în grija viitorilor domni ai țării și ai mitropoliților. Școala a avut continuitate în timp funcționând și astăzi ca școală generală.

La inițiativa lui Constantin Brâncoveanu, se întemeiază la 28 octombrie 1694, Academia Domnească de la „Sfântul Sava”, instituție care face începuturile învățământului superior în Țara Românească. Primul ei director a fost Sevastos Kymenitip, fost profesor la Academia din Constantinopol. Programul prevedea, pe fondul unei culturi formată din „artes liberales”, cursuri de „facultas atrium”¹¹.

⁷ Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 125.

⁸ Pr. prof. V. Grigore Borgovanu, *Istoria pedagogiei...* p. 237-239.

⁹ Ibidem, p. 245.

¹⁰ Șt. Bărsănescu, *op. cit.*, p. 25-26.

¹¹ Despre suflet; despre naștere și piere; despre cer, – în cadrul teologiei. Mai studiau: astronomie, logică, retorică și metafizică. Cele din urmă erau predate în spiritul doctrinei neoaristotelice,

Personalitatea mitropolitului Iacob Stamati își lasă în istorie și prin memoriul care cuprinde prima legiuire a școlilor românești (1798), cu dispoziții speciale pentru zidirea de școli, organizarea materială cu danii de la preoți și mânăstiri, ridicând problema asupra dascălilor greci ca aceștia să numai învețe greșit pe ucenici, „să cetească ca papagalii, să învețe canoanele pe de rost, nimic neînțelegând”. Dispozițiile sunt și pentru ucenici care, trebuie „să aibă dragoste către dascăli, cinste și supunere, fiind datori să ia aminte învățăturile; al doilea să aibă bună rânduială și liniște; al treilea să aibă unire între dâșii”¹². Mitropolitul însuși cerceta, pe profesorii școlilor dacă își fac datoria „față de elevi, să-i învețe precum se cade și să-i procopsească”¹³.

Paralel, în Țara Românească, domnitorul da poruncă ispravnicilor din județe „să așeze dascăli de ispravă, să învețe copiii, pe la mânăstiri, în târguri și în satele mari”. La 1 septembrie 1783 se prevedea în bugetul statului, ca școala de la Sfântul Gheorghe Vechi „să aibă doi dascăli, școlile domnești din Craiova, Cămpulung, Târgoviște, Slatina, cu dascăli în slavonește, iar cea din Focșani cu unul „de carte slavonească și grecească”¹⁴.

Sfârșitul secolului al XVIII-lea marchează lupta pentru înlocuirea limbii grecești, în care se țineau cursurile, cu limba română. În anul 1818, școala de la „Sfântul Sava” se împarte în două: dascălii greci se instalează cu elevii lor la Schitu Măgureanu (unde școala își încheie activitatea în 1821), iar a doua grupare rămâne la Sfântul Sava unde Gheorghe Lazăr ținea în limba română, cursuri de filosofie și științe inginerești¹⁵.

Prin încurajarea domnitorilor și mitropolițiilor, școlile primare se vor organiza și prin satele mai mari, cum am amintit: așa este atestat angajamentul dascălului Popa Alexandru din satul Obilești (Ilfov), spre a-i învăța carte românească pe copiii

care exercita în cele două Țări române o influență constantă: în Moldova, la Colegiul lui Vasile Lupu (1640-1645), iar în Țara Românească la Frontisterion (1640-1674), școală închinată cu sprijinul domnului Gheorghe Duca, în chiliile Mânăstirii Cotroceni (1673).

¹² Pr. prof. V. Grigore Borgovanu, *op. cit.*, p. 289.

¹³ *Ibidem*, p. 298.

¹⁴ *Ibidem*, p. 293.

¹⁵ Gheorghe Lazăr și Gheorghe Asachi sunt considerați în istoria pedagogiei românești, ca întemeietorii ai învățământului românesc în Țara Românească și Moldova. În anul 1818 ei organizau învățământul astfel:

A „Cei mai slăbănogi sau de tot nedepriși rânduși la dascăli de jos mai întâi, unde vor învăța: – cunoașterea slovelor și slovenirea cuvincioasă – cunoașterea numerelor – cetirea desăvârșită – catehismul și istoria biblicească – Testamentul Nou și Testamentul Vechi.

B. ...altă tagmă de învățături și anume: – gramatică, poetică, mitologie, geografie, retorică – aritmetică, geometrie, gheodezie sau ingineria câmpului, economie, arhitectură” – tagma filosofiei, retoricii și tagma juridică...” G.G. Torilescu, *Învățământul românesc* în „Revistă pentru istorie, arheologie și filosofie”, An I-II, p. 463-469.

din sat și din împrejurimi, în schimbul a cinci taleri pe lună. Contractul, care precizează și sarcinile dascălului, – „să am a strânge copiii, să-i învăț carte, cântări, slovă, să-i obicinuiesc a păși la biserică, să-i obicinuiesc a vorbi vorbe de cinste, ferindu-se de ocări și vorbe necuviincioase și alte fapte netrebnice ce sunt stricătoare și trupește și sufletește¹⁶ – ne dă o idee despre conținutul învățământului din mediul rural de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea.

În 1792 la 21 octombrie, domnul Țării Românești, Alexandru Moruzi, după ce aprobă alegerea lui Ștefan ca dascăl la școala de la biserică Obedeanu din Craiova, hotărăște „să fie primiți la școală și alți copii cât vor vrea să fie la învățătură“, „ca să învețe toți fără plată, ca la o școală domnească“¹⁷.

În 1822, cu venirea la domnie a lui Grigore Ghica al IV-lea, s-a hotărât desființarea școlilor grecești din Țara Românească și înființarea unei noi Eforii românești, ce se va îngriji de înființarea de școli, în fiecare reședință de județ. La sosirea în țară a lui Grigore Ghica Vodă, Gheorghe Lazăr a ținut un discurs în care spunea că regenerarea țării nu poate veni decât prin respectarea muncii celor ce „asudă din revărsatul zorilor dimineții, până noaptea târziu și prin educație“¹⁸.

Succesorul la domnie, Ioan Sadu Sturza, acceptă formarea epitropiei învățăturilor publice din Moldova, semnată de Veniamin Costachi și Gheorghe Asachi, ce propun un proiect de organizare a unei școli normale și a unui gimnaziu pe lângă Biserica „Sfinții Trei Ierarhi“, cursuri care se și deschid la 23 ianuarie 1828.

Din 1838, intră în vigoare în Țara Românească și Moldova Regulamentul Organic, care prevedea printre altele și proclamarea limbii române ca limbă a statului, a bisericii, și a justiției și, implicit, a școlii.

Prin sosirea la tron a domnitorului Alexandru Ioan Cuza și prin unirea Țării Românești cu Moldova, la 24 ianuarie 1859, se deschide o nouă etapă în dezvoltarea școlilor românești și a învățământului în general. La sfârșitul anului școlar 1859–1860, învățământul în Țara Românească era reprezentat prin 2435 de școli, cu 2618 învățători și 65.346 școlari. Cele 2435 instituții de învățământ cuprindeau toate tipurile de școli și internate de băieți și fete, publice sau particulare. Dintre acestea, 2129 erau școli satești, frecventate de elevii din 2491 de comune.

La 25 noiembrie 1864, Alexandru Ioan Cuza promulga „Legea instrucțiunii publice“, cea dintâi legiuire școlară care prevedea un sistem de învățământ unitar pentru ambele Principate. Prevederile legii se extind asupra tuturor instituțiilor de învățământ și asupra tuturor gradelor de învățământ: elementar, secundar și superior. Legea prevedea obligativitatea învățământului primar între 8 și 12 ani

¹⁶ Șt. Bărsănescu, *op. cit.*, p. 49.

¹⁷ *Ibidem*, p. 50.

¹⁸ *Ibidem*, p. 60.

și făcea pentru prima dată loc egalității la învățatură a fetelor în raport cu băieții. Legea n-a fost pusă în aplicare dintru început, dar este merituoasă deoarece, în țările din Occident, nu se pusese încă problema obligativității învățământului primar printr-o lege. Situația învățământului românesc se va îmbunătăți prin râvna viitorilor miniștri ai instrucției publice: Titu Maiorescu (anul 1867), Dimitrie Sturza (1870) și Tache Ionescu (1893).

În 1896, la 30 aprilie, se votează „Legea asupra învățământului primar și normal-primar”,¹⁹ propusă și întărită sub ministeriatul lui Petre Poni. Ea înlătură împărțirea școlilor primare în mai multe categorii, proclamă un învățământ unic pentru orașe și sate, cu singura deosebire a duratei studiilor (la sate de 5 ani, la orașe de 4 ani). Legea introducea obligativitatea înființării de școli primare oriunde se aflau 40 de copii și se prevedea, pentru prima dată, înființarea de grădinițe de copii în mediu rural, precum și cursuri de adulți.

Până la formarea Statului Național Unitar Român, 1918, școlile primare din Țara Românească și din Moldova s-au dezvoltat prin pregătirea profesorilor, prin legi și planuri de învățământ adecvate, permițând formarea și unor școli secundare și superioare, cu diferite profiluri de meserii.

În Transilvania,²⁰ evoluția școlilor a fost alta, la fel contextul politic în care românii s-au luptat pentru dăinuirea lor ca neam și limbă. Vom puncta evenimentele mai importante din viața școlii românești din Transilvania până la 1918, anul Marii Uniri.

Prima școală, organizată din inițiativa episcopului Gherhardus, urmarea pregătirea de canonici, având în programul de studii gramatica latină, teologia, retorica și muzica. Începută cu 30 de elevi, școala e menționată în 1080 în scrisoarea hagiografică „Viața Sfântului Gherhardus”. În 1235, o bulă papală adresată episcopului de Milcovia (Focșani), îl informează pe acesta că vlădicii schismatici (ortodocși) „își predică învățătura lor greșită poporului valah”²¹, cerându-i să-i combată, la rândul său prin predici. Avem aici confirmarea existenței unui învățământ prin predică în Țările Române. După 1300 iau ființă școli mănăstirești ortodoxe la mănăstirile Peri, Vad, Scorei, Prislop și Jeud, (aceasta din urmă la 1364)²².

La Brașov apare prima carte tipărită de Coresi „Octoihul” la 14 ianuarie 1583 căreia i-au urmat: „Apostolul”, „Psaltirea”, „Cazania”, „Molitifelnicul”, „Litur-

¹⁹ *Ibidem*, p. 60.

²⁰ Pentru situația învățământului în școlile din Transilvania vezi: Lazar Triteanu, *Școala noastră 1850-1916*, Sibiu, 1919; *** *Școlile primare ortodoxe române din dieceza Aradului-o circulară și un protest*, Arad, 1922; *** *Adunarea Cuvânterilor comisarilor din anii 1863 și 1864*, Sibiu, 1864.

²¹ Pr. prof. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1980, vol. I, p. 201.

²² *Ibidem*, pag. 371.

ghierul“, „Evangheliarul“ și „Pravila“. Cărțile tipărite de Coresi marchează momentul introducerii limbii române în literatura religioasă. Acestea au servit și ca manuale didactice până la apariția primei bucoavne în 1699. Brașovul este și primul oraș în care se introduce învățământul religios în limba română la școala din Scheii Brașovului (1559) cu două secțiuni: una de școală începătoare, iar cealaltă, un curs de pregătire a învățătorilor.

Școala românească din Transilvania avea să se dezvolte cu mare greutate în mijlocul religiilor protestantă și catolică, fiindu-le interzis multă vreme să întemeieze școli în limba română. Biserica și școala românească au ieșit însă călite din aceste confruntări culturale și religioase. Așadar, după ce încă din 1581 iezuiții organizau o Universitate în Cluj cu 3 facultăți – Teologie, Filologie și Drept –, tinerii români n-au avut acces la o școală superioară până în 1598, când, odată cu înființarea Gimnaziului din Sibiu, vor fi sintetizate principiilor pedagogice ale lui Georg Dietrich, rectorul școlii, fost elev al umanistului Sturm la Strassbourg.

În 1634 ia ființă la Satu Mare, un gimnaziu devenit în 1863 „Gimnasium regium“, iar din 1919, va purta numele de Liceul „Mihail Eminescu“, cu secția română și maghiară.

Episcopul Partenie II Cărturarul, episcop de Caransebeș, adresează nobililor și cnezilor din ținut o scrisoare prin care, motivând că „toate neamurile se grăbesc la învățătură și învățătura, cârja de aur este“, îi anunță că din dania sa, reorganizează vechea școală din chiliile mănăstirii Sfântul Gheorghe, transformând-o în școală de gramatică românească de trei ani și îi invită pe nobili și cnezi, să-și dea copiii aici, ca s-o sprijine bănește. Școala a existat până an 1761²³.

Sinodul de la Alba Iulia al Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania, hotărăște în 1675 suspendarea preoților care nu slujeau în limba română. Această măsură impune limba română ca limbă de cult, precum și ca limbă de predare a religiei în școlile sătești pe lângă parohii. Iată ce spunea Mitropolitul Sava Brancovici în acest sinod local în subpunctele șase și șapte: „Care creștini nu vor învăța «Tatăl nostru», «Credeul», «Zece porunci», unii ca aceia vor fi fără Legea lui Dumnezeu. Iară pentru să să mai întărească și pruncii nefiindu isculă unde să învețe tot creștinul, să-și ducă pruncii la beserică și popa, după ce va isprăvi slujba beserecei, să facă știre, cum să să strângă pruncii la beserică, să-i învețe, cum iaste scris mai sus“²⁴. Aceasta este o mărturie clară a existenței unor școli parohiale în care copii învățau noțiunile de bază ale religiei creștine ortodoxe, odată cu primele „buchii“.

Viața tinerilor români care doreau să purceadă la studii mai înalte, era foarte grea: o anchetă făcută din Ordinul curții din Viena, în 1721, arată că, în ciuda

²³ Șt. Bărsănescu, *op. cit.*, p. 24.

²⁴ Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 123.

progresului învățământului din Transilvania, autoritățile se împotrivesc trimiterii copiilor români la învățătură : „se prind și se leagă cu mâinile la spate și-i aduc îndărăt chiar pe fiii preoților români care vor să meargă la școală”²⁵.

După anul 1700, anul unirii unei părți a românilor ortodocși cu Roma, școlile unite se dezvoltă separat de școlile românești ale Bisericii-mamă. Așa aflăm din hotărârile sinodului unit ținut la Mănăstirea Cluj, în primăvara anului 1728, ca nici un unit să nu-și trimită copiii la școlile schismaticilor și ereticilor ortodocși, iar cei ce nu țin seama de hotărâre, să fie pedepsiți să plătească 24 florini, dacă sunt protopopi sau popi și, 12 florini dacă sunt mireni. Acest lucru ne face să ne gândim pe de o parte la bunul renume al școlilor ortodoxe, dacă ele erau asaltate și de fiii uniților, care cu greu renunțau să nu le mai frecventeze. Mitropoliții din Transilvania obligau în scris pe preoții din Cluj, să aducă la școală „copiii prostimii de la trei ani în sus”, spre a-i învăța Catehismul. Este o primă încercare de instituire a obligativității școlare.

În 1754, 21 octombrie, are loc inaugurarea solemnă a „Centrului școlar Blaj”, când se organizează, pe lângă vechea școală românească de obște, un gimnaziu-școală în limba latină a unui seminar.²⁶

Episcopul Grigore Maior (1773-1782) se va ocupa de școala normală. În 1772 ia ființă în cadrul gimnaziului, o catedră de teologie și filosofie, în cadrul căreia Samuel Micu inaugurează cursul de etică, care este completat apoi de un curs de logică și unul de metafizică. Închis în urma Revoluției de la 1848, Centrul se redeschide în 1851, ca așezământ de stat, însă fără curs superior. Printre profesorii școlii, care avansează ideea ca tinerii să urmeze școli înalte la Roma și la Viena în urma actului „unirii de la 1700”, s-au numărat vestiții cărturari: Samuel Micu, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Gheorghe Barițiu, Simion Bărnuțiu, Al. Papiu-Ilarian și Timotei Cipariu, care i-au imprimat școlii o orientare de emancipare național-religios-politică a românilor. Datorită acestei școli mai ales. Blajul a devenit leagănul școlii ardelen. Tot de aici a pornit mai târziu curentul latinist care, cu toate exagerările sale în materie de limbă, prin demonstrarea originii romane a latinității limbii și poporului român, are o contribuție importantă la lupta pentru unitatea națională a românilor din toate provinciile. Școala Ardeleană ia ființă în 1774 dintr-un cerc de cărturari români, ce urmărea pe plan școlar, luminarea poporului român prin școli, determinând o mișcare pedagogică de dez-

²⁵ *Ibidem*, p. 125.

²⁶ Organizarea și funcționarea școlilor a fost reglementată prin trei „ordinațiuni” date de episcopul Petre Pavel Aron: 1. „Publicarea școalelor ce s-au dat la Blaj în anul 1754, stabilește prețuirea Școlii de obște, de cetanie, cântare și scriere pentru cei de toată vârsta 2. Se referă la materiile de învățământ și conține indicații metodice.3. Privește corpul profesoral al școlilor.”

voltare a învățământului național care, la începutul secolului al XIX-lea, va influența și evoluția învățământului din Țara Românească și Moldova.

După 1784, când limba germană era declarată limbă oficială în Transilvania, Ioan Pinariu-Molnov stăruia pentru înființarea de școli românești ortodoxe în Transilvania. Argumentându-și stăruința cu observații făcute cu ocazia unei călătorii în Principatele române²⁷, el vorbește de 282 de tineri ardeleni ortodocși care învață în școlile mănăstirești din București, Argeș, Mănăstirea Dintr-un lemn din Iași și care, „vor fi pierduți“ pentru Transilvania, fapt ce s-ar fi evitat dacă românii neuniți, ar fi avut și ei un învățământ în limba română.

În anul 1812 ia ființă Preparandia din Arad, prima școală normală stabilă din Banat, având ca director pe Dimitrie Țichindeal alături de alți profesori: Iosif Iorgovici, Constantin Diaconovici-Lega, Alexandru Gavra, ce crează o mișcare pedagogică cu influențe în întreg Banatul, în Transilvania și peste munți.

După înfrângerea Revoluției din 1848, în Transilvania sunt închise școlile tuturor naționalităților, fiind cu deosebire afectat învățământul de grad mediu; de altfel, aceeași soartă au avut-o și școlile din Țara Românească și Moldova. Reorganizarea școlii Românești din Transilvania are loc abia în 1859, când școala primară era prevăzută cu „trei clase normale cu șase despărțăminte“²⁸. Tot acum, printr-un decret guvernamental, se stabilește obligativitatea școlară pentru toți copiii de ambele sexe, între 6 și 12 ani și 12-15 ani la sate și orașe, prevăzând și pedepse pentru părinții recalcitrați.

După anul 1880, situația învățământului românesc în Transilvania se înrăutățește prin votarea parlamentului ungar a două legi școlare prin care, se accentua acțiunea de maghiarizare a învățământului secundar. Replica românească e condusă de George Barițiu care, în 1883, la 25 februarie, desfășoară la Sibiu o adunare de protest împotriva acestor legi, promulgată de parlamentul ungar. Manifestații asemănătoare au loc la Blaj, Deva și în alte localități din Transilvania. Acțiunea de maghiarizare a culminat cu votarea legii școlare din 1906, 26 aprilie, a lui Albert Apponyi, ministrul cultelor și instrucțiunii, numit în popor „codul penal al lui Apponyi“, datorită legilor represive cuprinse în ea, care vizau desființarea școlilor românești slovace și sârbești și maghiarizarea forțată a elevilor aparținând acestor naționalități, prin introducerea limbii maghiare ca limbă de predare la toate școlile de pe teritoriul regatului ungar.

Unirea Transilvaniei cu România va însemna o unificare și a învățământului pe întreg teritoriul României. Se înmulțesc școlile primare și secundare, iau ființă noi școli profesionale și pe meserii, institute și facultăți sau academii, de stat și particulare.

²⁷ Șt. Bărsănescu, *op. cit.*, p. 24.

²⁸ *Ibidem*, p. 168.

Pentru întreaga Românie, la 26 iulie 1924 se votează „Legea învățământului primar-normal“ care însemna o organizare unitară pe țară și se prevedea obligativitatea și gratuitatea învățământului primar.

Perioada interbelică este o perioadă prolifică pentru școala românească, o perioadă ce dezvoltă o tradiție culturală care avea să dăinuie peste veacuri și să renască abia după 1989. Vorbim de o tradiție culturală, dar și religioasă, în care ora de religie și lecția de religie era ceva obișnuit și firesc. Din programele de învățământ ale vremii se poate observa că această orientare n-a lipsit niciodată din viața școlărilor primari. Am analizat apariția și evoluția școlilor în țara noastră pentru a vedea că marile personalități bisericești, oamenii politici și domnitorii erau serios preocupați de instrucția și luminarea minții școlărilor, vizînd îndeosebi educația religioasă și morală, pentru „buna cuviință a copiilor“²⁹.

Ce s-a petrecut însă în cei 45 de ani de comunism? O secetă spirituală pustitoare prin școlile românești, dar care n-a putut distruge rădăcinile ontologice ale sufletelor inocente ale copilașilor. S-a produs un vid spiritual și o criză de identitate a conștiinței persoanei umane: cine sunt, de unde vin, încotro merg? O lipsă de sens a existenței, cu încercări de a fi înlocuită prin hibrizi: ideologie, idolatrie, politică, viziune fals științifică sau practici pseudo-spirituale. În spiritul autentic al Sfintei Ortodoxii chipul lui Dumnezeu din om poate fi întunecat pentru o vreme de nori sumbri; se pot produce perversități în inimă, slăbănogeli în voință, însă în adânc nu poate fi distrus niciodată. Jertfa este actul original al oricărei existențe; prin jertfă și iubire s-a creat lumea, prin jertfă și înviere s-a mântuit, prin jertfa fiilor neamului românesc înrădăcinată în jertfa Fiului lui Dumnezeu, se rezidește țara noastră, iar copiii cer acum învățătură creștină. Cer acum reintroducerea lecției și orei de religie în școală. Asupra noastră apasă o răspundere grea în fața lor și a lui Dumnezeu, a Mântuitorului care a spus: „Lăsați copiii să vină la Mine, că a unora ca aceștia este împărăția cerurilor“ (Matei XIX. 14).

Conținutul învățământului religios în primele școli românești

a) Primele manuale de învățământ religios. Bucoavnele

Bucoavnele sau Bucvariile sunt primele cărți de școală care aveau drept scop învățătura „buchiilor“, silabisirea și citirea corectă; lucrul interesant pentru noi este că toate Bucoavnele apărute, cuprindeau învățăturile fundamentale ale credinței.

Cea dintâi carte de școală românească apare la 1699 în cel mai important centru cultural și bisericesc de până atunci, în Bălgrad (Alba Iulia). Titlul este următorul: „Bucoavna, ce are în sine deprinderea învățaturii copiiloru la carte

²⁹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 123-124.

și simbolul credinței creștinești, diece porunci ale legii vechi și ale celei nouă, șapte taine ale Bisericii Resăritului, iproci. Cu voia pre șantitului chiru Atanasie, mitropolitul țerei Ardealului. Acumu întiu întru-acestu chipu tocmită și tipărită, în santa mitropolia în Bălgradu de Mihaiu Istvanovici tipografulu. Anul Domnului 1699³⁰.

Această Bucoavnă a fost tipărită în preajma marilor frământări ale Bisericii românești din Transilvania; conținutul său este pur ortodox, apare înainte de uniație, probabil din ordinul lui Constantin Brâncoveanu, care vroia să pună o piatră solidă la edificiul național al drept credincioșilor de aici. Atanasie Anghel fusese nou ales mitropolit cu toate îndrumările și îndatoririle, jurând că va păstra credința străbună. Bucoavna a fost „redactată” de tipografu lui Constantin Brâncoveanu, Mihai Istvanovici, după limbajul curent de astăzi și luată de Atanasie în Transilvania (după hirotonisirea lui la București), grăbindu-se să o tipărească la Alba Iulia.

Bucoavna are 66 de pagini, cuprinzând la început alfabetarul chirilic, vocale, diftongi, consoane, exerciții de silabisire, după care urmează partea de lectură propriu-zisă, care constă exclusiv din rugăciuni și alte texte cu conținut pur religios și anume: „rugăciune când va să înceapă copilul la învățat, rugăciunea dimineții (Împărate ceresc, Prea Sfânta Treime, Tatăl nostru și Din sonm sculându-mă), apoi simbolul credinței și simbolul Sfântului Atanasie, cele zece porunci, cele două porunci de căpetenie ale legii vechi și cele șase desăvârșiri ale legii noi. Tratează apoi pe larg despre cele șapte Taine, prin întrebări și răspunsuri cu trimiteri la Sfânta Scriptură. La sfârșit, cele trei fapte bune ale blagosloveniei, cele șapte daruri și cele douăsprezece roduri ale Sfântului Duh, cele șapte lucruri ale milei trupești și cele patru lucruri mai de apoi ale omului³¹.

Nu știm care a fost tirajul acestei bucoavne, dar se presupune că ea n-a ajuns în toate colțurile Transilvaniei, mulți copii învățând să citească în continuare pe cărțile tipărite de Coresi încă din 1557–1583 (Octoih, Apostol, Psaltire, Cazanie, Liturghier).

Au trecut 45 de ani până a apărut cea de a doua bucoavnă, de data aceasta la Cluj în 1744. Aceasta prezintă pe lângă literele în chirilică și alfabetul latin. Este întocmită

³⁰ Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 32.

³¹ G. Silagi, *Istoria pedagogiei Românești*, București, 1958, p. 153. Observăm din cuprins că Bucoavna avea un conținut exclusiv religios, pur ortodox. Putem spune că cei ce învățau în acea vreme în școlile parohiale existente, aveau privilegiul de a-și însuși noțiunile de bază ale catehismului, odată cu primele bucoavne. Dar nu numai la popoarele din răsărit prima carte de școală avea un caracter religios, ci și la școlile apusene. Vechile abecedare franceze se numeau „*Croix de par Dieu*” sau „*Croix de Jesus*”, de la icoana Răstignirii Domnului, pe care o așezau pe copertă. Cuprinsul era pur religios. Ch. Defradan, *Dictionnaire de Pedagogie*, publié sous la direction de F. Buisson, vol. I, p. 2-3.

după modelul primei bucoavne începând cu deprinderea alfabetului și învățarea scrișului și cititului, apoi cu câteva întrebări și răspunsuri din care redăm un exemplu:

„Ce trebuie și se cade să știe pruncul și tot omul pe această lume?“

Răspuns: „Că este Dumnezeu, care va plăti tuturor după fapta lor, celor care bine vor trăi și vor face bine, bine le va da Domnul, iară celor răi, răul“³². Urmează rugăciunile, simbolul de credință, tainele și celelalte din bucoavna de la 1699.

În anul 1726 apare la Râmnic, în Țara Românească, prin grija tipografului Ilie de la Cernavodă, „Întâia învățătură către tineri“, bucoavnă cu text paralel, slavon și român, prima carte tipărită în Țara Românească în această perioadă, în scop didactic. Aceasta are o „Predoslavie către provoslavnicii creștini“ aparținând episcopului Grigorie de Râmnic, care afirmă că dascălii care sunt „clirici“, trebuie să învețe mai întâi ei înșiși, pe de rost carte, ca astfel să le poată preda mai cu succes, ucenicilor³³. Această Bucoavnă aduce nou învățături despre rânduiala Vercerniei, a Utreniei și a Sfintei Liturghii cu răspunsuri.

În Moldova, primul „Bucovar sau începere de învățătură“ se tipărește la Iași în 1755, în pravoslavia căruia, mitropolitul Iacob Putneanul, exprimă ideea necesității unui învățământ obligatoriu, cerând tuturor preoților să deschidă școli și să poruncească părinților să-și dea copiii la învățătură. Astăzi se mai păstrează un singur exemplar degradat, în Biblioteca Academiei Române.

A doua jumătate a secolului al XVIII-lea a fost o perioadă grea pentru toate provinciile istorice românești: în Transilvania, edictele date de împărăteasa Maria Tereza -23 mai 1746- interziceau importul cărților de orice fel din Țările Române și atunci Bucoavnele pentru românii din Ardeal se vor tipări de acum la Viena, la Blaj, Buda, Sibiu sau Brașov, părăsind uneori conținutul religios și îmbrăcând o tentă politică de maghiarizare; în Principatele Române, cultura grecească copleșea orice manifestare de ordin cultural. Mai ales pe teren școlar, totul se reducea la cultura grecească, cu cărți de școală aduse de la Atena și Constantinopol. Este drept că Bucoavnele aveau un cuprins curat religios și cuprindeau cele „trebuincioase pentru mântuire“, dar între Bucoavna de la Iași a lui Iacob Putucanul (1755) și până la venirea lui Gheorghe Lazăr la București, nu a mai apărut altă tipăritură în românește, ci doar în limba greacă.

b) Abecedare

Primul Abecedar este cel apărut la Sibiu, în anul 1828, sub titlul „Abețedar înlesnitor pentru învățatura copiilor“ avându-l autor pe Grigorie Pleșoianul, uce-

³² Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 41.

³³ C. Erbiceanu, *Bucoavna de la Râmnic*, în BOR, Anul XII, nr. 7-8, (1921), p. 492 și urm.

nic al lui Gheorghe Lazăr. Asemănător prin conținut cu Bucoavna, aduce nou faptul că Abecedarul nu urmărește doar a învăța slova pe copii, ci de a le inocula acestora cele mai mari și mai înalte idei religioase, de conduită și chiar politice, pe care se poate baza viața unei societăți și a unei țări.³⁴

Abecedarul de la Sibiu avea un conținut religios, cu idei morale înalte, dar îmbrăca pe alocuri și o tentă națională; de aceea a fost numit și „Evanghelia națională”. Reproducem o rugăciune din cuprinsul său, care relevă acest lucru:

„Dumnezeule prea bune, Tu care n-ai făcut pe nici un om ca să fie necăjit, ci voiești ca toate făpturile să se bucure de ființa lor, scoboară lumina Ta peste noi și peste toți cei mari ai patriei noastre că văzând binele, să-i îmbrățișăm și să nu mai fim necăjiți de aici înainte; fă pe toți românii să iubească dreptatea și unirea, ca să poată împărții dragostea națională și între ei. Amin³⁵.”

Al doilea Abecedar va apărea la Brașov în 1848.³⁶ Acesta are un moto pe pagina a doua către copii: „Să învățați; să vă păziți sănătatea, să respectați cele sfinte, să vă iubiți neamul și Patria, să vă iubiți unul pe altul și să nu credeți nimicurile”.

³⁴ – „De ce trebuie să mulțumim lui Dumnezeu?”

„Noi trebuie să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a făcut cu minte și cuvântare ca să gândim și să arătăm „prin glas” lucrurile de care gândim. Trebuie să mulțumim lui Dumnezeu încă, pentru că ne-a făcut trupurile noastre așa de minunate și îndemănatece, încât putem face orice voim. Cu mâinile putem să scriem, să împletim și altele (...). Cu picioarele putem să umblăm, să sărim, să alergăm, să jucăm. Mai trebuie să mulțumim lui Dumnezeu, că ne-a dat cincisprezece organe simțitoare cu care pricepem, toate câte sunt și câte se fac împrejurul nostru. Aceste organe sunt: vederea, auzirea, mirosirea, gustul și pipăirea (...). Mădularile trupului nostru poate n-ar fi așa de sănătoase dacă părinții noștri nu ar fi îngrijit de noi când am fost mici. Urmează dar să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a dat așa buni părinți care îngrijesc acum și pentru creșterea minții noastre (...) Trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu ca să ne ție sănătoși spre a putea face toate lucrurile ce ne sunt spre trebuință fericirii noastre și ca să ne dea gând bun a uri lenea și a iubi bărbăția. A uri tirania, nedreptatea și a iubi patriotismul. dreptatea și pe cei care fac bine patriei și neamului românesc. Iar când ne rugăm, trebuie să ne rugăm cu inimile și cu sufletele noastre, fără vorbe și zgomot, pentru că Dumnezeu nu caută la acelea care vorbesc oamenii din gură, ci caută la acelea care cugetă cu inimile lor”. Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 121-132.

³⁵ *Ibidem*, p. 124.

³⁶ Conținut: „Cap. I: Începuturi de litere și împreunarea lor. Cap. II: Reguli morale: 1. Dimineața; 2. Pe drum; 3. În școală; 4. În biserică; 5. La masă; 6. În tot locul; 7. Seara. Cap. III: Ferirea de primejdii. Un bătrân, ca să ferească pe micii săi nepoți, le spusă oarecare întâmplări și-i povățuiește: 1. De ape; 2. De sărire; 3. De gheață; 4. De moară; 5. De puț sau fântâni; 6. De locuri înalte; 7. De arme. Cap. IV: Povățuiri morale și rugăciuni. 1. Frăția între copii; Fă bine și celui ce te urăște; Rugăciunea dimineții; Rugăciunea mesei; Rugăciunea de seară; Sâmbătă seara; Duminică dimineața; Pentru mântuirea păcatelor; De Sfânta cuminică. Cap. V: Curățenia trupului și sănătatea (curățenia mâinilor, îmbrăcămintii, trupului). Cap. VI: Alte sfinte rugăciuni; pentru cei mahniiți la suflet; diferite tropare și irmoase ale sărbătorilor (15 la număr); nouă porunci ale bisericii; șapte fapte ale milei sufletești și trupesti; tablele legii; trei sfaturi ale Evangheliei, patru bunătăți ale sufletului, patru bunătăți ale trupului, șapte păcate de moarte; șapte faceri

Noile abecedare apărute în țara noastră după cel de la Brașov (1848), nu vor mai fi anonime, ci cu autor care semnează alcătuirea Abecedarului. Așa apare primul Abecedar modern la Sibiu, în 1861 „Abțadaru pentru școalele populare române“, semnat de Zaharia Boiu³⁷. Iată ce spune acesta despre menirea Abecedarului său: „Bineînțeles că cea dintâi datorie a Abecedarului este să introducă în religiozitate și moralitate. Ceea ce este aspirarea sau suflarea pentru viață din afară, aceea e religiozitatea și moralitatea pentru viața cea dinlăuntru... precum organismul trupului fără de acea trebuie să peară, așa și viața dinlăuntru fără religiozitate și moralitate, trebuie să se stingă“³⁸. Desigur că acest abecedar nu le va oferi copiilor un învățământ dogmatic ci el va ține cont de cuvintele Sfântului Apostol: „Cu lapte v-am hrănit, nu cu bucate, căci încă nu puteți mânca...“ (I Corinteni 3, 2). Despre efectul pe care Abecedarul îl va avea asupra copiilor, tot Boiu spune: „...el arată băiatului mărimea și bunătatea și înțelepciunea Ziditorului, în icoana cea vie a făpturilor lui. Floricica laudă pe Dumnezeu pentru că a îmbrăcat-o așa frumos (...). Învățăturile morale lungi în adinsu nu s-au dat nicăierea pentru că religiozitatea trebuie să intre în copilul mai multu prin simțire, prin inimă, decâtu prin minte, și mai multu prin exemplulu celor crescuți, decât prin cuvintele lor (...).“³⁹.

Dacă nu avem documente precise care să mărturisească direct cum se făcea educația religioasă a copiilor în această perioadă și cum receptau pe Hristos în școală, conținutul Abecedarilor ca și acela al Bucoavnelor, mărturisesc că tradițiile sănătoase ale școlii românești erau întemeiate pe educația religioasă și morală a copiilor. Chiar și în prioadele mai grele pentru poporul român, în care cărțile și manualele erau cenzurate de stăpânirea străină, religiozitatea și morala sănătoasă creștină n-a lipsit din școala românească.

c) Cărți de citire⁴⁰

Cele dintâi cărți folosite în școli, după bucoavnă sau abecedar au fost, până către sfârșitul secolul al XVIII-lea (și chiar după aceea), cărțile bisericești: Ceaslovul, Psaltirea, Octoihul, Sfintele Evanghelii, Mineile cu viețile sfinților ș.a. Diacul și

de bine împotriva acestora; cele patru păcate strigătoare la ceruri; șase păcate împotriva Duhului Sfânt; cele nouă fericiri“. Cap. VII: De trup, sărbători, superstiții”.

³⁷ Zaharia Boiu (1834–1903), originar din Sighișoara, a urmat cursurile liceului din acest oraș și ale Institutului de Teologie din Sibiu, după care a funcționat aici ca profesor. A studiat pedagogia la Universitatea din Lipsca; este autor de valoroase manuale didactice și de educație, între care „Despre elementul național al educației“ (1884), apud Șt. Bărsănescu, *Istoria pedagogiei...* p. 253 și urm.

³⁸ *Ibidem*, p. 256.

³⁹ Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 221 și urm.

⁴⁰ *Cărțile de citire ar trebui să fie un obiect de îngrijire națională ca și textul Bibliiei*. Mihai Eminescu, *Articole politice*, Buc. 1910, p. 56

dascălul Teodor Hibardi din orașul Sighet scria sau copia, încă de la 1820, un Octoih „spre folosul pruncilor celor românești, spre treaba școalelor”⁴¹. Noul Testament se tipărea la Bălgrad (Alba-Iulia) încă din 1648 și acesta va servi o vreme îndelungată ca manual școlar; la fel „Ceaslovătul” din Bălgrad (1686), carte de cult, dar și de citire în școala elementară. Trebuie să amintim „Biblia de la București” (1688) și tipăriturile lui Coresi: Octoihul, Apostolul, Cazania, Liturhiera ș.a. folosite drept cărți de citire, după ce copiii parcurgeau bucoavna sau abecedarul.

Prima carte de citire a apărut în 1777 la Viena, pentru românii din Transilvania: *Ducere de mână către cinste și dreptate*, pe care o prezentăm cu titlu informativ deoarece, ea se adresează mai mult adulților, decât copiilor; are un conținut de orientare politico-socială ce viza populația românească din Transilvania: fiecare om să se resemneze cu situația materială și socială în care se află (fie nobil, fie iobag).

De aceea, și după această carte, situația nu s-a schimbat „în mai mult de jumătate din școlile noastre nu e nici măcar vorbă de legendariu, sau carte de lectură, ci aceasta se împlinește – din mare râvnă națională – prin ceaslov”⁴².

Apare apoi la Sibiu în 1905, Cartea de citire a lui Span, iarăși cu un conținut predominant religios sau legendar.⁴³

Onisifor Ghibu vorbește despre un „incunabul”⁴⁴ românesc din secolul al XIX-lea, de o valoare inestimabilă. Viața poporului român din Transilvania trebuie înțeleasă așa cum a fost, în perioada stăpânirilor străine; apariția acestui „Incunabul” este o răbufnire națională de afirmare a românismului. Deși se prezintă într-un mod simplu și săracios⁴⁵, Abecedarul tipărit în Transilvania între anii 1853–1870 are un tipar curat cu litere latine, Din acest exemplar s-au păstrat doar șase foi în Biblioteca Academiei Române; probabil a circulat ilegal, după starea în care a ajuns. Sunt inteligibile doar frânturi de cuvinte și propoziții scurte: „Roma”, „au românii eroi?”, „limba mea e limba română”, „hora românească”, „Horea e nume”, „românii au șapte arhieri”, „națiunea română e foarte lătită”, „limba română e ficia limbii latine”.

⁴¹ I. Bârlea, *Însemnări din Bisericele Maramureșului*, „Studii și documente”, vol. XVIII, nr. 17.

⁴² Visarion Roman, *Amicul școalei*, Sibiu, 1860, p. 377.

⁴³ „Patriarhii. Chemarea și călătoriile lui Avraam în Egipt și Canaan. Rugăciune pentru iertarea cetăților Sodoma și Gomora. Pustiirea Sodomei și Gomorei. Binocuvântarea lui Isaac, Iosif și frații săi. Călătoriile fiilor lui Iacob în Egipt. Iosif se descoperă fraților săi”. Urmează apoi legende, basme și poezii pentru copii (Legenda Crăciunului, Nașterea lui Hristos sau poezii de Șt. O. Iosif și O. Goga). Alte repere istorice în: Protoiereu I. Constantinescu, *Carte de Citire*, București, 1882.

⁴⁴ *Incunabul* – carte care datează din primii ani ai introducerii tiparului; carte foarte veche și prețioasă, reliefând mai mult importanța de document.

⁴⁵ Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 321.

Legi și regulamente

Am văzut că nașterea învățământului religios în școala românească este simultană cu începuturile învățământului în general. Cum era și firesc, nu se poate vorbi de la început de legi și regulamente propriu-zise dar, fiecare școală atestată este pecetluită cu un „hrisov“ dat de domnitor sau mitropolit, prin care se pun anumite baze de funcționare ale școlii.⁴⁶

Primul regulament pentru o școală din Transilvania apare în 1774, sub denumirea *Regulile directive pentru îmbunătățirea școlilor elementare sau triviale ilirice și valahice*, care oglindea tendința organizării școlare de către stat. Este interesant de semnalat că și învățământul religios a fost preluat când de Biserică, când de stat.⁴⁷

În 1831 intră în vigoare în Țara Românească și Moldova *Regulamentul organic* care, între multele sale prevederi, proclamă limba română ca limbă a Bisericii, a statului, a justiției și, implicit, a școlii. Pe baza acestui regulament, *Obștesca Adunare* din Țara Românească va aproba în 11 februarie 1833, *Regulamentul învățăturilor publice*, aplicat în 1835 și în Moldova la inițiativa a doi învățați: Gh. Lazăr și Gh. Asachi.

Legi de reorganizare ale învățământului în Școala Primară au mai fost date în 1847, 1848 și 1850, care aduceau îmbunătățiri referitoare la programe, gratuități și încurajarea învățământului pentru ambele sexe.

La 25 noiembrie 1864, Al. Ioan Cuza promulgă *Legea instrucțiunii publice*, cea dintâi leguire școlară, care prevedea un sistem de învățământ unitar pentru ambele principate, cu referire directă și la învățământul religios din școlile primare.

O lege de amploare este și cea din 1924 – *Legea învățământului primar normal* care se dădea învățământului primar o organizare unitară pe toată țara, iar în 1932-1933, sub păstoria Patriarhului Miron Cristea, va apare ultima lege care să consfințească învățământul religios în școala primară, înainte de sosirea valului comunist.

a) Planuri și programe de învățământ religios

La începuturile învățământului religios, fie în mănăstiri, în școli parohiale de oraș sau de sat, fie în școli propriu-zise, nu putem vorbi de programe sau planuri

⁴⁶ Așa avem hrisovul de înființare la 1576 al Școlii de slavonie de la Sf. Gheorghe Vechi din București sau reformele lui Al. Ipsilanti din 1775-1776, de reorganizare al școlilor, după spiritul iluminist. Hrisovul lui Al. Ipsilanti are un caracter normativ de programă, de regulament și de orar, fiind aplicat atât școlii de la Sf. Sava, cât și celorlate școli din București și din țară. În acest hrisov apar și termeni de *pedagogie* și *pedagog*, în accepția lor modernă.

⁴⁷ Născut în Biserică dintru începuturi, a evoluat prin *Legea instrucțiunii publice* a lui Cuza, când învățământul religios va fi preluat de stat. Această situație a dăinuit până în 1932 când, Biserica va organiza învățământul religios în școala primară și secundară, cu două ore pe săptămână, cei ce predau fiind cu precădere preoți (Patriarhul Miron Cristea, *Învățământul religios*, în BOR, seria III, anul L, nr.1/1932, p.524-525).

de învățământ, cum nu putem vorbi nici de o metodă specială de predare. Acolo unde era un preot mai iscusit, îi învăța într-un oarecare timp pe copiii să citească, să spună rugăciuni, să cânte și îi învăța noțiunile de bază ale învățaturii de credință. Nu aveau programe de învățământ pentru că instrucția se făcea sporadic, cu un număr redus de copii, iar ideile pedagogice moderne vor pătrunde la noi mai târziu. Apariția Bucoavelor a Abecedarelor și Cărților de citire, impunea de la sine, urmarea firescă a cuprinsului cărții respective; aceasta ar fi o primă programă orientativă pentru învățător. Pentru a vedea care era stadiul educației religio-morală pe la sfârșitul secolului al XIX-lea vom reda la note, cuprinsul unui *Abecedar* al lui Sivestru Moldovan (1861-1915), apărut în mai multe ediții, cu îmbunătățiri la fiecare ediție.⁴⁸ Observăm că lecția de religie, pe lângă citire însemnă: istorie biblică, rugăciune, sfaturi morale.

Perioda interbelică este cea mai prolifică în afirmarea valorilor culturale în țara noastră. Odată înfăptuită unirea tuturor românilor și desăvârșirea statului național unitar român la 1 decembrie 1918, au urmat o serie de realizări și în domeniul bisericesc: proclamarea autocefaliei și autonomiei Bisericii noastre prin ridicarea scaunului de Mitropolit primat la demnitatea de Patriarh (1925), a permis Patriarhului Miron Cristea (1925-1939) ca, printre multele realizări din pastorația sa, să se numere și grija pentru învățământul religios în școla primară, desfășurată după o programă bine stabilită. În hătărârile Sinodului întrunit la 11 ianuarie 1932⁴⁹ se prevedea modificarea art. 61 din legea învățământului /1924, propunându-se ca pregătirea copiilor în școlile primare (catehizarea), să fie dată în grija Bisericii și a preoților. Învățământul religios era obligatoriu, se predă în localul școlii de două ori pe săptămână pentru fiecare clasă, predare revenind preotului paroh, care făcea acest lucru în mod gratuit. În anul 1931 încă nu aveam un manual de predare a religiei cu un conținut adecvat; materia religiei se găsea încă în Cartea de citire⁵⁰. De aceea, se cerea cu stringență, o programă analitică pentru întreaga Biserică Ortodoxă, care să servescă ca îndreptar pentru preot, la predare lecției de religie⁵¹ și călăuză pentru alcătuirea manualelor de religie.

⁴⁸ Rugăciunea. Animalele de Casă. Proverbe. Copilul și cartea. Cățelul păcălit. Tăblița. Copilul și tăblița. Școala. La școlă. Copilul bun. Cum să fie copilul bun. Familia. Naștera Domnului Hristos. *Colindă* de Octavian Goga. Casa părintescă. Iarna. Foloasele animalelor. Puiul neascultător. Vorbe înțelepte. Sănătatea. Curtea. Copilul și pasărea. Calul și lupul. Grădina. *Înfloresc grădini-le* de Șt. O. Iosif. Vorbe bune. Numele de mamă. Graiul animalelor. Patimile și moartea lui Iisus. Vorbe bune. Povestea celor trei fluturi. Rugăciunea ingerului. Învierea lui Iisus. Paștile în sat. Despre Dumnezeu. Rugăciunea. (O. Ghibu, *op.cit* p. 135-136).

⁴⁹ Proiect de programă în BOR seria III, an L, nr. 1/1932, p.524-576

⁵⁰ Pr. Nicolae I. Iancu, *Religia în școla primară*, în BOR, XLIX, nr. 6-8/1931, p.514-517

⁵¹ În ședină sinodului din 24 iunie 1932 s-a prezentat un punct de orientare pentru programă analitică care urma să se întocmească. Aceasta a apărut în 1934 când a fost și aprobată de Sfântul

Învățământul religios moral în școala primară de astăzi se orientează după programa tipărită cu aprobarea Comisiei speciale pentru educația moral-religioasă în învățământul primar și gimnazial, desemnată de Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și cu avizul Ministerului Învățământului (nr. 42583/23.10.1991). După această programă s-au alcătuit și primele trei manuale: *Abecedarul micului creștin*, *Manual de religie pentru clasa a II-a* și *Manualul de religie pentru clasa a III-a*.

b) Mijloace de învățământ; finalitatea învățământului în școala veche

Nu știm în mod precis cum recepționau copiii învățăturile de credință, cântarea bisericească și normele morale de conduită, dar prin râvna preotului în „școlile parohiale“ și mai apoi în școlile propriu-zise, finalitatea era cea propusă: pregătirea și educarea pentru viața pământească a fiilor Bisericii care luptă pentru mântuire.

Iată un raport despre activitatea școlilor din Țările Române pe la anul 1770⁵²: „Copiii încep cu cetitul și îndată ce fac cunoștință cu slovele, le pun în mână așa numitul Orologhion (Ceaslov), care cuprinde rugăciunea de dimineață, de la amiază și de seară, precum și ceasurile canonice. Copiii trebuie să învețe pe de rost cartea aceasta încă înainte de a ști să cetească bine, fie din motivul ca să se obișnuiască cât mai de timpuriu cu frica lui Dumnezeu, fie ca să poată da mână de ajutor preoților în biserică, la serviciul divin sau afară din biserică, la diferite alte slujbe atât de grele. Cu Ceaslovul se ocupă tinerimea timp de doi ani de zile. După ce au isprăvit cu el, potrivit obiceiului, dascălii iau înainte Psalmii lui David și le scriu niște reguli cu care trebuie să se lupte elevii în anul al III-lea. După Psaltire ei trebuie să învețe cartea ce cuprinde irmoasele și care, în graiul comun, se numește Catanozia (probabil Catavasier) pe care nu numai că trebuie s-o învețe „memoritor“ dar trebuie să știe să și cânte exact și după glasurile bisericii orientale, toate irmoasele și adecă ale Crăciunului, al Paștilor, al Rusaliilor, ale Maicii Domnului, ale Apostolilor, ale sfinților Părinți, ale mucenicilor, ale Sfinților. Și cu aceste cărți se canonesc copii cel puțin 2 ani, dacă voiesc să cânte și să cetească în biserică, sau să ajute la strană. La sfârșitul acestora vine piatra de încercare, adică cetirea Apostolului. Cine e în stare să cetească și această carte, poate trage nădejde să ajungă popă, căci această carte a fost socotită din partea autorităților bisericești ca probă a capabilității acelora care cer să fie sfințiți preoți. Acei elevi care n-au deșteptăciunea sau memoria ce se cuvine pentru tagma preoțească, sau nu se simt atrași de această carieră, ajunși la cetirea Apostolului, de obicei își iau rămas bun în grabă de la școală“.

Sinod. (vezi pe larg în *Programa analitică a religiei în învățământul primar*, în BOR, an LII, nr. 1-2/1934, p.573-576)

⁵² Onisifor Ghibu, *op. cit.*, p. 253-254.

Un alt mod de însușire a cunoștințelor, care era și practic și plăcut în același timp, era cântarea bisericească: „Cântarea în Clasa primară se va mărgini în cele bisericești astfel: pe lângă răspunsurile la Sfânta Liturghie, să învețe cele mai simple și mai îndătinat tropare de la sărbătorile cele mari de peste an, ca în modul acesta, copiii de timpuriu să intre în societatea bisericească și să se familiarizeze cu viața religioasă a părinților săi”⁵³. Din acest citat ne dăm seama că educația religioasă era foarte sănătoasă pentru copiii acelor vremuri, iar toate cărțile apărute, fie abecedare sau Cărți de citire, propovăduiau o morală sănătoasă prin învățăturile Evangheliei.⁵⁴

Au fost și vremuri mai confuze, exprimate cu mult haz de marele Ion Creangă în „Amintiri din copilărie” mai ales în perioada domniilor fanariote, când cultura grecească sufoca învățământul românesc:

„Situția nu era mereu favorabilă, pentru că fiii de boieri nu erau prea încântați de aceste școli, iar cei săraci nu reușeau datorită insuficiențelor materiale. Copiii urmau la școală câte 10-12 ani, pierzând vremea învățând ca niște papagali: gramatică grecească și mâncând bătăi de la loghiotații grecești”⁵⁵. Iată însă un fragment după I. Ghica care redă într-un mod foarte rustic, nostalgic pentru bunicii noștri care au mai prins poate acele vremuri, undeva într-un sat românesc: „La școala noastră din Udricari, școală sub albastrul cerului, pe prispa bisericii, când ploua, copiii se ghemuiau în odaia țârcovnicului, jos pe cărămizi, sau în clopotniță, citeau și scriau pe genunchi și pe brânci. Mahalagiii, când plecau la prăvălii, își trimeteau copiii la dascălul Chiosea, ca să nu ștângărească pe uliță; să cetească Apostolul, să zică Tatăl nostru și Crezul și să meargă de-andăratelea cu șfeșnicul într-o mână și cu cădelnița în cealaltă dinaintea preotului, când ieșea cu Sfintele Daruri”⁵⁶.

Perioada de înflorire a învățământului religios în școala primară din perioada interbelică se explică și prin râvna pe care au avut-o înaintașii noștri pentru formarea caracterelor copiilor noștri. Un moment istoric deosebit prin unitatea sa și a problemelor dezbătute în acest sens, îl reprezintă lucrările Congresului profesorilor de religie ținute între 2-5 octombrie 1912. Amploarea acestui Congres rezultă din numărul mare al participanților, personalități ale vremii (I. Mihăilescu,

⁵³ Visarion Roman, *op. cit.*, p. 350.

⁵⁴ „Să învățăm, căci învățătura neamului înalță pe oameni și neamul, și un neam atunci e mai fericit când are oameni mulți învățați și înfrățiți. Amândouă acestea fraților izvorăsc din școală, adică și învățătura și frăția: de aceea, omul cel înțelept și bine învățat, totdeauna cinstește biserica și ajută școala pe care este întemeiată biserica și din care ies povătuitorii cei buni ai bisericii și, cine ajută o școală nu miluiește un sărac, ci taie sărăcia la mulți sărmani și nenorociți copii care, cu vremea, vor fi folositori lor și neamului lor”. Prolog la *Abecedarul din Brașov*, 1848, apud O. Ghibu, *op. cit.*, p. 134.

⁵⁵ Gr. V. Borgovanu, *op. cit.*, p. 141.

⁵⁶ Apud Ioan Ghica, *Scrisori către Alexandri*, București, ESPLA, ed. a II-a, 1979.

Constantin Nazarie, Simion Popescu, Preot G. Popescu, Gr. Bresta) precum și al problemelor deosebite care vizau învățământul religios în școală:

a) Rolul și scopul învățământului religios în școlile generale.

b) Mijloace pentru atingerea scopului: programa analitică, metode de predare. Necesitatea acestui congres rezulta din faptul că „părute contraziceri între știința profană și religie aveau menirea să stabilească, sub raportul instrucțiunii, un dezechilibru sufletesc al elementelor tinere și chiar neîncredere, care iau de bună marfă, tot ce se spune, până la cel mai raționalist dascăl pe înălțimea catedrei”⁵⁷. Era o vreme de cumpănă: învățământul religios era la vreme de restrîns: „religia e înlocuită cu o filosofie care pune nimicul în tot și totul în nimic; ceea ce noi numim virtute, ordine socială și morală, Nietzsche, consideră drept viciu și cauză a răului social: omul virtuos trebuie nimicit, valorile vieții să înece pe cei neputincioși și să rămână cei tari, liberi de orice normă și frâu, pe deplin stăpâniți de poftă și liberi la desfrâu. Mulțumită unui astfel de curent, nu e de mirare că numărul sinuciderilor sporește cu iuțeala viforului, că începe să slăbească sentimentul de datorie și respect către autoritate, că asemenea atitudini se furișează chiar și în raporturile dintre părinți și copii”⁵⁸.

În cuvântul său, preotul Popescu Grigore-Bresta afirma că „starea de ticăloșie morală, mizeria și nenorocirile de tot soiul ce se abat de la o vreme încoace pe capul bietului popor român se datorează lipsei învățământului religios în unele școli, sau a modului insuficient în care religia se predă în școlile noastre. Congresul a discutat insuficiențele programei din 1898 și care să fie principiile călăuzitoare în realizarea unei programe satisfăcătoare (programa propriu-zisă va apărea abia în timpul păstoririi Patriarhului Miron Cristea, în anul 1934).

Situația actuală a învățământului religios preuniversitar

a) Noile cerințe ale învățământului religios în România

Istoria noastră a trecut în rândul amintirilor o perioadă caracterizată prin ateismul oficializat. Am trăit o perioadă în care s-a căutat dezarticularea acestei lumi din boltele divinului, scoaterea ei din mâinile lui Dumnezeu, aruncarea omului într-o lume pierdută undeva, în universul nesfârșit, ca fiu al haosului. În această lume, etica devenea economie, omul o rotiță într-un mecanism, iar soluția pentru rezolvarea tuturor problemelor se credea că este „înlăturarea tuturor rădăcinilor materiale ale contradicției dintre interesele personale și cele ale societății”⁵⁹.

⁵⁷ *Congresul profesorilor*, in BOR, anul XXXVI (1912–1913), p. 915, cuv. de deschidere al Iconomului Constantin Nazare.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 917. Vezi și Preot N. Popescu- Pietroșița, *Laicizarea învățământului religios în școlile secundare*, București, 1941.

⁵⁹ Vezi detalii în pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Iisus Hristos Pantocrator*, București 2005.

Astăzi, când raportăm trecerea zilelor la punctul de referință al revoluției, s-a căutat o schimbare, care să aducă ceva nou: introducerea sau mai bine spus reintroducerea religiei în școală. Pentru că religia în școală nu e ceva nou pentru poporul român, dar pentru generațiile tinere este ceva nou. A fi creștin nu este ceva străin poporului român ci putem spune că face parte din structura sa sufletească. Poporul român s-a născut creștin, iar dimensiunea sa spirituală se poate vedea la Voroneț, Sucevița, Moldovița, la Putna, la Hurezi, la Tismana, la Tomisul bazilicilor creștine etc. Acesta este specificul spiritualității românești, aceasta-i identitatea noastră spirituală de aproape două milenii, în ciuda faptului că forțe străine neamului nostru au încercat în această a doua jumătate a veacului XX să altoiască sufletului nostru o teologie cu totul străină, care nu i s-a potrivit niciodată.

Prima întrebare care se pune acum este: Îl găsesc copiii pe Hristos în școală? Ori Hristos este reprezentat sub forma unor precepte reci: să nu furi, să nu înșeli, să ajuți, să fii bun – invitații simple, conținând noțiuni abstracte neexplicabile, nerealizate. Dacă morala propovăduită și trăită de Mântuitorul Hristos nu va fi înfățișată cu demnitate de către catedra și viața profesorului de religie și ea va fi doar ca o colecție migăloasă de precepte și de rețete duhovnicești, atunci Hristos nu va fi viu în școala românească.⁶⁰

Este adevărat că ne aflăm după o perioadă grea, comparabilă cu perioada de după marile persecuții creștine, în care „convulsiile“ ateiste se mai manifestă în diferite forme și că drumul către școală al copiilor, trebuie pregătit din familie. Până la ora de religie, se pune întrebarea: Cântă mama de astăzi pe lângă cântecele de leagăn la căpătâiul pruncului ei și o rugăciune? Printre primele cuvinte pe care le articulează copilul este și acela de „Doamne, Doamne“? Se vede semnul Crucii printre primele gesturi ale copilului? Se aude povestea Domnului Iisus printre primele povești cu zâne, feți-frumoși și pitici? Îl cunoaște mama pe Iisus cu adevărat, pentru a-l face cunoscut la rândul ei?...

În trecut bărbatul oficia cultul divin în familie. De ce astăzi el ar avea numai datoria de a se îngriji exclusiv numai de viața materială și n-ar avea și datoria, alături de soția lui, să creeze acea atmosferă spirituală, aptă dezvoltării sentimentelor religioase ale copilului?

Când în școală nu se pomenea de Hristos, Biserica a trebuit să lumineze familia. Astăzi mai mult ca ieri se cere ca Dumnezeu să fie predicat în toate bisericile. Câți copii botezați în biserică sunt întrebați, la casele părinților lor și în școală,

⁶⁰ Micile amănunte din discuțiile cu elevii, în care se reflectă moralitatea religioasă eronată ne dau de gândit: „profesorii spun că la religie nu trebuie învățatură ci numai bună purtare și din această cauză, dau note prea mari“; „în orele de religie, elevii își scriu lecțiile la alte materii“; „în unele școli nu se face niciodată rugăciunea de dimineață“; „copiii se roagă doar înainte de teze, iar Duminica și în vacanță, nu se roagă pentru că nu le este frică“.

despre ce au făcut din haina albă, pe care au îmbrăcat-o prin întreita cufundare în duh? Este slujitorul de la altar sfătuitorul enoriașilor? Este biserica noastră locașul către care alegă toți cei obosiți și împovărați, pentru a căpăta pacea și odihna?

Pentru vremurile acestea în care parcă Dumnezeu ne-a fost lăsat la mintea noastră“ (I Corinteni 1, 24), cerințele învățământului religios sunt altele: viața zilnică a familiei, a societății noastre este plină de scandaluri, de crime, de vicii, de corupție, de impurități de tot felul. Necredința și imoralitatea devine regulă, publică, cu titlu de merit. Și pentru că acestea nu vin din Evanghelie, atunci sunt din păgânism și dintr-o lume secularizată. Educatorului îi revine marea misiune de a păstra acești crini nepătați, să crească cu conștiința de a se feri de rău și de a face binele. O cerință de seamă este ca sufletul propovăduitorului să fie plin de dragostea cerută de Sfântul Pavel, dragoste către Dumnezeu, către oameni, către școlar, către misiune și către tot lucrul ei. Într-un anumit sens și geograful trebuie să iubească pământul, istoricul trecutul, astronomul stelele, fizicianul elementele fizice, chimistul pe cele chimice, matematicianul numerele, filosoful abstracțiunile sale, pentru ca să poată interesa și entuziasma și pe alții pentru ele. Noțiunile acestor obiecte însă nu se pot interioriza, nu se pot comunica sufletește. Rămân față de subiect ceea ce sunt: obiecte.

Învățământul religios în general, necesită însă azeziunea sufletească totală a celui care-l predă. El este misionar: vestește altora credința, iubirea, nădejdea sa creștină. El le propune copiilor ceea ce a cuprins și mișcat sufletul său, ceea ce-l stăpânește, îl luminează, îl încălzește, îl mângâie, îl ferește. El răspândește vestea cea bună a mântuirii. Această cerință a învățământului actual este una din cele mai grele, căci dacă datoria școlară a celorlalți profesori se termină de obicei la ușa școlii, a profesorului de religie, se prelungește și dincolo de ea, durează toată viața lui. Elevului nu-i este indiferent cum se poartă catehetul său, precum credinciosului nu-i este indiferent cum se poartă preotul. A pregăti deci bine lecțiile, a explica articolele de credință, a ilustra cu exemplul altora, nu înseamnă a preda satisfăcător religie. Aceasta cere sufletul, ființa, viața profesorului, o cere toată, îl cere pe el ca un misionar, întreg și continuu. Profesorul de religie trebuie să fie din acest punct de vedere superior colegilor săi. El trebuie să aibă cel puțin pregătirea lor științifică și în plus, un devotament și o inimă de apostol al lui Iisus Hristos. În spectrul lumii actuale, imediatul poate domina o societate întreagă. Preocupările neamului nostru sunt mult orientate spre pozitivism, tehnică, practică spre interes imediat, material. Or religia nu creează cariere, ci caractere. De aceea și succesul orei de religie se reflectă în dispoziția elevului, a familiei și a societății. Acest lucru nu a fost ușor nici la începutul creștinimului și totuși a reușit și, el dăinuie de 2000 de ani. Și aceasta pentru că între religii, creștinismul este prin excelență fapt. Este nu numai o realitate ideală, ci una istorică, în curs de

desfășurare și de realizare actuală deci, cât va fi lumea; realitatea trecută și prezentă, dumnezeiască și omenească universală și individuală, un crez și o viață.

La ora de religie, desigur, se asimilează și cunoștințe care sunt indispensabile; ele sunt materialul acțiunii religioase. Dar ele nu sunt un scop în sine, ele sunt un mijloc. Copilul trebuie să plece de la ora de religie, ca și credinciosul de la biserică, mai îndreptat la casa sa. Mai instruit, firește, dar și mai îmbunătățit sufletește. Creștinismul trebuie prezentat, și la școală și la biserică, ca ceea ce a fost și cum a fost dintru început: Evanghelia lui Iisus Hristos, vestea cea bună a izbăvirii și a fericirii; cea vestită de profeți, propovăduită de Apostoli, cea afirmată de martiri, cea îmbrățișată de toți sfinții, cea care a schimbat fața lumii, cea singură care poate înobilă și onora neamul omenesc. Școlarul trebuie îndemnat să urmărească pe Iisus împreună cu mulțimea, ca să audă predica de pe munte, să asculte parabolele, să vadă aeeva minunile, să-L vadă binecuvântând mulțimile și hilit de acestea, primit cu osanale și apoi răstignit între tâlhari și zicând: „Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac“. Astăzi trebuie să fim mai mult decât cărturarii de odinioară care interpretau savant și pretențios o „lege istovită de viață și de somn în mâinile lor“⁶¹.

b) Școala după primii ani de predare a religiei

O primă evaluare a activității de predare a religiei în școli s-a făcut între 25 aprilie-27 mai 1994, din care Ministerul Învățământului a tras o seamă de concluzii. Ideea audienței religiei în rândul elevilor cât și a familiilor acestora este susținută și statistic, având în vedere că 86% din totalul elevilor înscriși la învățământul primar și gimnazial, frecventează cursurile la acest obiect de studiu. Din totalul opțiunilor elevilor 89, 81% sunt exprimate pentru cultul ortodox, 3,9% pentru romano-catolic, 2,9% pentru reformat, 0,9% pentru penticostal, 0,5% pentru greco-catolic, 0,4% pentru baptist și adventist, 0,3% pentru evanghelist, 0,2 % pentru unitarien, 0,1 % pentru creștinii de rit vechi și valori sub 0,1% pentru cultele: creștin după Evangheliie, mozaic și musulman, iar 0,3% din totalul opțiunilor au fost exprimate pentru alte religii. Din totalul cadrelor didactice care predau religia, 49% au studii teologice superioare, 11% sunt studenți la Institutele teologice, iar 12% sunt absolvenți ai Seminarului teologic.⁶²

⁶¹ Teodor M. Popescu, *Din cerințele învățământului religios* în BOR (LII), 1934, nr. 7-8, p. 461-472.

⁶² Astăzi, în tot învățământul preuniversitar predau 10.185 profesori. Din totalul profesorilor care predau Religia, 4.876 sunt preoți. Activitatea de îndrumare și control este asigurată de 42 de inspectorii de religie. Pe lângă aceștia, la Centrele eparhiale, consilierii culturali și inspectorii de învățământ au atribuții de acest gen. În anul 2003, s-au luat o serie de măsuri în ceea ce privește îmbunătățirea defășurării procesului didactic, precum posibilitatea ca preoții să ocupe catedrele de Religie rămase neocupate de către personalul calificat, elaborarea unui Manual de Biologie

Directorii de școli și cadrele didactice afirmă că predarea religiei îi face pe elevi mai toleranți, mai sensibili și mai disciplinați (27% din răspunsuri), contribuie la pregătirea lor moral-civică (31%), dezvoltă cultura umanistă (18%), conduce la modificarea imaginii școlii (12%), dezvoltă simțul estetic (5%), îi determină pe elevi să participe la activități religioase în lăcașurile de cult (15%).

Dintre cei 360 de elevi chestionați, 90% apreciază că participarea la orele de religie i-a ajutat la înțelegerea mai corectă a lumii, a rolului omului pe pământ, iar 10% afirmă că au fost atrași de modalitățile de desfășurare a acestor ore. Dintre elevi, 60% frecventează orele de religie ca urmare a deciziei luate de familie, iar 40% susțin că este opțiunea lor.

Trebuie precizat că multe dintre disfuncțiile învățământului religios se datorează și insuficienței cunoașterii atât din partea conducerii școlii, cât și a reprezentanților cultelor, a conținutului actelor normative care reglementează activitatea din sistem. O serie de tesioni dintre unele culte se transferă și în perimetrul școlii, afectând relațiile dintre cadrele didactice, dintre acestea și elevi, chiar dintre copiii înșiși. Nu e mai puțin adevărat că unele mentalități anacronice, sau unele reflexe atee, amplifică tensiunile sau conduc la apariția unor discuții neprincipiale în colectivele didactice. Din evaluările făcute de inspectoratele școlare județene, rezultă că se manifestă chiar tendințe de prozelitism din partea unor culte.

Este meritorie decizia de integrare a profesorilor de religie în colectivele metodice din școală, la istorie, sau la disciplinele umaniste, ca și organizarea unor acțiuni în comun ale comisiei diriginților, cu catedra de religie. În același context, trebuie amintită și sprijinul dat de profesorii de specialitate de la Seminariile teologice liceale, pentru perfecționarea cadrelor didactice care predau religia în clasele I-VIII, cât și introducerea unor metode moderne de instruire. Totuși se înregistrează încă multe neîmpliniri în plan metodologic în desfășurarea orei de religie, ceea ce îi imprimă un caracter empiric, iar discursului didactic, accente monocorde și monotone. Perfecționarea metodei pentru predarea religiei s-ar putea face prin materiale auxiliare: crestomanții, atlase sau antologii, seturi de planșe și de dispozitive, diafilme sau casete video, icoane și tablouri religioase, care ar putea să confere mai multă substanță orei de religie. Se înregistrează și situații când manualele sau materialele editate în străinătate sunt utilizate tale-qualle în învățământul românesc. Atractivitatea lecțiilor crește în măsura în care sunt solicitați diverși analizatori ai copiilor, prin utilizarea mijloacelor de învățământ.

pentru clasa a XII de liceu, care prezintă viziunea creaționistă creștină ca alternativă la teoria darwiniană, activități extracurriculare (excursii tematice, pelerinaje, concursuri școlare, tabere de creație) etc. Din totalul profesorilor de religie care predau în școlile publice, 3.221 sunt titulari, 2.638 au definitivatul, 1.076 au gradul didactic II, iar 221 au gradul didactic I. Pregătirea personalului didactic pentru predarea religiei în școli se realizează în cadrul facultăților de teologie.

În cunoașterea factorilor care pot crea condiții superioare pentru studiul religiei, nu poate fi omisă biblioteca școlară care prin fondul de carte pe care-l deține, se constituie într-un prețios auxiliar al realizării obiectivelor pentru învățământul religios. Nu în ultimul rând, stăpânirea tehnicilor de evaluare, utilizarea corectă a modalităților de notare și apreciere ale cunoștințelor, pot conferi noi valențe demersului didactic. Se impune precizarea că în general metoda este corectă, manifestându-se tendința de a supraestima cunoștințele copiilor, atitudine parțial explicabilă în cazul religiei. Renunțarea la exigența exagerată, la eclecticism, sunt posibile soluții pentru depășirea unor stări de lucruri precum cele enumerate mai sus⁶³.

c) Aspecte tensionate, reflexe atee în colectivele didactice: (educația religioasă sau moral religioasă)⁶⁴, prezența icoanelor în școli

Inocularea sistematică a ateismului nu se poate șterge atât de ușor în subconștientul multora. După ce au învățat pe elevi într-un anumit fel, unor domni li se pare imposibil să se decică în fața ucenicilor. De aceea, pătrunderea preoților în școlile laice au denumit-o „ofensiva popilor“, nevăzând în aceasta decât o încercare de a schimba o ideologie ateistă, cu o ideologie „a popilor“ – cum o numesc domniile lor. Le putem răspunde ușor acestora cu câteva cuvinte ale celui care face legătura între sacru și profan, Mircea Eliade: „A fi, sau mai degrabă a deveni om, înseamnă a fi religios“⁶⁵. Și tot același mare istoric al religiilor afirmă că: „Sacrul, Divinul nu este o achiziție evolutivă inventată în istorie, ci el constituie ființa umană, îi dă deodată temeiul și sensul existenței“⁶⁶, deci omul trebuie să fie conștient că nu se poate realiza decât deschizându-și ochii spre lumina ce se revarsă ca dar de la Dumnezeu, Care l-a creat spre viață, lumină, bucurie.

O problemă pe care o ridică domniile lor – cazurile nu sunt izolate – este aceea ca în școală preotul să facă educație moral-religioasă și nu religios-morală. Această situație nu este nici nouă și nici unică la noi. Cercetând lucrarea lui Fr. V. Foester „Învățământul religios și învățământul moral“, apărută la Chișinău, în 1933 – deci o perioadă prolifică culturii românești nealterată – traducătorul (Vasile Ioan), semnala în prefață:

„Acum mai bine de 12 ani, la primul congres didactic după întregirea neamului ținut la Iași, în 1919, s-au ridicat glasuri împotriva învățământului religios. Un înverșunat duel oratoric a avut loc la discutarea articolului din statutul

⁶³ Prof. Gh. Felea, șef serviciu în Ministerul Învățământului, *Evaluarea activității de predare a religiei* în „Tribuna Învățământului“, anul XLIII., nr. 275, 2 mai 1995, p. 3.

⁶⁴ Diacon Prof. Gh. Holbea, *Educația religios-morală sau moral-religioasă?*, în rev. „Muguri“ (II), nr 5, Buzău, 1991–1992,.

⁶⁵ Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. I, trad. de Cezar Baltag, Buc., 1981, p. 9.

⁶⁶ *Ibidem*, p. 23.

„Asociației generale a corpului didactic“, la care, așa-ziii adepți ai moralei științifice, înțelegeau să fixeze ca scop al „Asociației“, numai educația morală a poporului, nu și cea religioasă⁶⁷.

Și astăzi, o astfel de insistență, nu dezvăluie decât ignoranța vis-à-vis de problemele educației religioase; probabil că le este frică de o răsturnare a valorilor morale de până mai ieri? Sau cred domniile lor că schimbarea aceasta în educație trebuie să fie numai de formă, iar educația moral-religioasă să se reducă numai la îndemnuri morale cum ar fi: a asculta de profesori, a nu copia, a fi disciplinat, pentru că, dacă nu faci astfel, Dumnezeu te pedepsește. Ei fac o mare greșală, pronunțându-se într-o problemă străină sufletului lor.

Profesorul de religie trebuie lăsat să dea lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu în această educație religioasă din școli. Copiilor să li se lase calea deschisă spre educația religios-morală și să înțelegem un lucru esențial: Creștinismul nu e numai sumă de învățături morale, ci viața întru Hristos, așa cum a trăit-o poporul român pe acest pământ. Schimbarea nu poate fi bruscă. Nu ne putem schimba peste noapte. După ce atâția ani au prezentat în fața elevilor religia ca obscurantism, după ce am suprasolicitat versurile eminesciene „religia o frază de dânzii inventată“, după ce ne-am închinat la alte „icoane“, este firesc să nu înțelegem și să aruncăm icoana sfântă pe care elevii, îndemnați de părinți, au așezat-o în partea de răsărit a clasei lor. Prin acest gest calcă în picioare tradiția sfântă creștină a poporului român, care știa să se închine prin icoană lui Dumnezeu, calcă în picioare, toate scenele Voroneșului, scăldate în albastrul cerului sau ale Suceviței scăldate în verdele înnoirii continue. Dostoevski spune că problema existenței lui Hristos confirmă posibilitatea întruchipării idealului în viață: „Mulți gândesc că e suficient să crezi în morala lui Hristos pentru a fi creștin. Nu morala lui Hristos, nici învățătura Sa vor mântui lumea, ci credința că Logosul s-a întrupat“⁶⁸; esențială este deci, imaginea Mântuitorului Hristos din care emană toată învățătura. El este modelul perfect de umanitate, pentru că suportul fundamental în Iisus Hristos nu mai este un om, ci Dumnezeu, nu mai este relativul, ci absolutul.

„Lăsați copiii să vină la Mine“, ne spune Domnul Hristos și prin aceste cuvinte se adresează astăzi tuturor dascălilor din școlile românești, care au nobila misiune de a crește sufletește pe „omul din puiul de om“, iar pentru aceasta, orice idee preconcepută, orice mentalitate și prejudecată absurdă, trebuie înlăturată. Dacă religia a fost lăsată să intre în școală, atunci ea nu trebuie să îmbrace doar o formă moralizatoare, văzută printr-o prismă care deformează realitatea. Religia în școală pen-

⁶⁷ Fr. V. Foerster, *Învățământul religios și învățământul moral*, trad. și prefață de Vasile Ioan, Tipografia eparhială „Cartea românească, Chișinău, 1933,“ p. 1-2.

⁶⁸ F. M. Dostoevski, *Frații Karamazov*, vol. I, trad. de Ovid Constantinescu, București, 1982, p. 374.

tru noi, românii, care am viețuit peste veacuri într-o spiritualitate creștin-ortodoxă, înseamnă și rugăciune și icoane sfinte și morală creștină, adică viață, viață creștină, plină de echilibru, care se înnoiește continuu de la izvorul oricărei vieți.

Mai nou, sub semnul „combaterii discriminării“, mai multe organizații neguvernamentale au cerut să fie retrase simbolurile religioase din instituțiile publice de învățământ.⁶⁹ Într-un moment în care religia este singurul sistem de referință din viața publică pentru copiii noștri, un grup restrâns caută să scoată în evidență contrariul: că icoanele din clase „agresează libertatea de conștiință“⁷⁰, că acestea îi fac pe cei de altă confesiune să se simtă excluși, sau că prin prezența unui simbol religios afișat pe unul din pereții clasei nu se asigură un mediu educativ demn, ceea ce „periclitează dezvoltarea mentală, spirituală, morală și socială a copiilor“.

Se face uzanță de o seamă de „legi“ care apără democrația și libertatea, inclusiv democrația de tip american; dacă SUA reprezintă un uriaș conglomerat de rase și religii, România este o țară creștină într-o proporție zdrobitoare, în care nici celelalte culte din țară nu doresc ca icoanele să fie coborâte de pe pereții claselor. În spatele acestor demersuri „iconoclaste“ se acuză creștinismul ca fiind un „dușman al culturii și învățământului.“ Oare cunosc aceștia că școala românească a început în tinda bisericii și în curțile mănăstirilor, că primele „buchii“ le învățau copiii strămoșilor noștri din Ceașlov și din Pasltire? Că Sfinții Părinți cunoșteau – mai înainte de a cerceta Sfânta Scriptură – filozofie și drept, că Sfântul Pavel în Areopag propăvăduia grecilor pe „Dumnezeul necunoscut“ folosind în predica sa citate din poezii Menandru și Epimenide? A scoate icoanele din viața școlii înseamnă a elimina adevăratele repere din haosul contemporan, a renunța la prezența harică și binecuvântarea lui Dumnezeu; este ca atunci când din istorie sunt scoși eroii, din literatură scriitorii, din morală sfinții etc. „*Salvați icoanele din școli! Salvați lecția de religie! Salvați identitatea neamului românesc!*“

⁶⁹ Ideile prezentate au la bază confruntările ce au avut loc în presă în decursul lunii noiembrie, 2006.

⁷⁰ „Libertatea e, pentru mulți, dreptul constructorului de a-și surpa construcția, dreptul peștelui de a ieși pe uscat. A înțelege astfel lucrurile e a lua necesarul drept constrângător, ordinea drept o privațiune.“ Andrei Pleșu, *Minima moralia*, București, 1988, p. 44.

Idealul educațional în pedagogia Sfântului Clement din Alexandria

Prof. dr. Cristina Benga

Preliminarii

Titus Flavius Clemens s-a născut prin 140-150, la Alexandria sau, mai probabil, la Atena. Se pare că provenea dintr-o familie păgână, iar scrierile sale ne sugerează că era un inițiat al misterelor eleusine, beneficiind în același timp de o bună pregătire filosofică.¹ La începutul lucrării *Stromate* îi amintește pe cei care au contribuit la formarea sa ca teolog: „Dintre aceștia unul era ionian, care locuia în Grecia; alții sunt din Marea Grece – unul din ei din Coelo-Siria, altul din Egipt; alții din Anatolia, unul era din Asiria, altul din Palestina, de origine evreu. În cele din urmă am întâlnit un altul – dar primul în puterea cuvântului și a gândirii –, alături de el am găsit odihnă sufletului meu; l-am găsit în Egipt, unde era ascuns. Dascălul acesta era într-adevăr o albină siciliană, care a cules florile livezii profetice și apostolice; și el a depus mierea cunoștinței în sufletele ascultătorilor lui”². Este vorba așadar de o adevărată *peregrinatio* spirituală, care a sfârșit atunci când Clement a întâlnit „albina siciliană”. Eusebiu de Cezareea a identificat în aceste cuvinte pe Panten³, primul presupus conducător al școlii catehetice din Alexandria. Dacă Clement a fost într-adevăr catehet oficial al Alexandriei sau a ținut numai cateheze într-un mod independent nu se poate ști, de asemenea, cu certitudine.⁴

¹ Prezentarea urmează viața lui Clement descrisă de Claudio Moreschini/Enrico Norelli, *Istoria literaturii creștine vechi grecești și latine, I. De la Apostolul Pavel până la epoca lui Constantin cel Mare*, trad. Hanibal Stănculescu și Gabriela Sauciu, ediție îngrijită de Ioan-Florin Florescu, Editura Polirom, Iași, 2001, p. 280.

² Clement Alexandrinul, *Stromatele*, traducere, cuvânt înainte, note și indici de Pr. D. Fecioru, (PSB, 5), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 16-17.

³ Cu privire la viața și activitatea lui a se vedea Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. 2, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1985, p. 242-243.

⁴ A se vedea: Claudio Moreschini/Enrico Norelli, *op. cit.*, p. 280.

Este însă foarte probabil că Panten este cel care l-a convertit pe Clement la creștinism și l-a și botezat. Itinerariul spiritual descris mai sus i-a permis lui Clement să pună mereu în paralel filosofia păgână cu cea creștină, pedagogia păgână cu cea creștină. Lăsând în urma sa o serie de ucenici însemnați, ca Origen sau Alexandru, viitorul episcop al Ierusalimului, el adoarme în Domnul cu puțin înainte de anul 215.⁵

Dacă avem în vedere cele trei opere fundamentale ale lui Clement din Alexandria, care ni s-au transmis până astăzi, – Protrepticul, Pedagogul și Stromatele – putem vorbi de o trilogie sau un triptic al Logosului.⁶

Abordarea problemei Logosului nu era nouă, fiindu-ne cunoscută de la Heraclit încoace prin filosofia stoică și iudaism, până la primii apologeți creștini. Concepția creștină despre Logos așa cum apărea în Evangheliile, îndeosebi la Sfântul Evanghelist Ioan, avea nevoie încă de precizări și delimitări, în contextul teoriilor iudaice și stoice despre Logos aflate la modă la Alexandria în secolul al II-lea⁷. Pentru Clement Alexandrinul Logosul nu este un principiu obiectiv, ci este tocmai subiect, este o persoană, a doua persoană a Sfintei Treimi. Astfel întâlnirea cu Logosul divin este o întâlnire între două persoane. Logosul acționează intențional-personal, nu obiectiv-legal, dând omului sens, căutându-l, vorbindu-i și comunicându-i-se în realitatea vieții de pe pământ, hic et nunc.⁸ Acest lucru este posibil tocmai datorită faptului că Logosul nu este nimeni altcineva decât Cuvântul veșnic al lui Dumnezeu, care s-a întrupat, s-a făcut om pentru noi. Astfel Clement exprimă întreaga teologie și pedagogie a Logosului în puține cuvinte încă de la începutul Protrepticului: „Cuvântul (Logosul) lui Dumnezeu S-a făcut om, ca și tu să afli de la om, că omul poate ajunge la Dumnezeu”⁹. Pedagogul alexandrin arată prin această concepție că Dumnezeu a devenit în Logosul divin întrupat singurul învățător și educator al întregului neam omenesc¹⁰, deoa-

⁵ O prezentare pe larg a vieții, operei și învățăturii lui Clement oferă Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 243-291.

⁶ Cf. Pr. prof. Nicolae C. Buzescu, *Logos, Trinitate și Ecleziologie în „Pedagogul” lui Clement Alexandrinul*, în „Studii Teologice”, XXIX (1977), nr. 5-8, p. 461. O prezentare a conținutului pedagogic al celor trei lucrări clementine oferă Ulrich Neymeyr, *Die christlichen Lehrer im zweiten Jahrhundert. Ihre Lehrtätigkeit, ihr Selbstverständnis und ihre Geschichte*, (Supplements to Vigiliae Christianae, Volume IV), Leiden ș.a., 1989, p. 50 ș. u.

⁷ Cf. *Ibidem*.

⁸ Cf. Ernst Lichtenstein, *Bildungsgeschichtlichen Perspektiven. Glaube und Bildung – Bildung als geschichtliche Begegnung*, Ratingen bei Düsseldorf, 1962, p. 24 și 26.

⁹ Clement Alexandrinul, *Protrepticul*, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, (PSB, 4), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 75. Clément d'Alexandrie, *Le Protreptique*, troisième édition revue et augmentée du texte grec, (Sources chrétiennes, 2), Éditions du Cerf, Paris, 1976, p. 63.

¹⁰ Cf. Ernst Lichtenstein, *op. cit.*, p. 24.

rece este cel care l-a creat pe om și prin aceasta cel mai în măsură să îl conducă pe drumul cel bun.

Tripticul Logosului sunt cele trei scrieri amintite ale lui Clement, care împreună formează un program de educație realizat de Logos în trei faze. Logosul este atât protrepticul, cât și pedagog și didascalos. Plecând de la concepția aristotelică că în om pot fi distinse trei componente ale ființei umane, – dispozițiile fundamentale, pasiunile și acțiunile –, Logosul este protrepticul care într-o primă fază îndeamnă omul la mântuire, dar este și pedagogul care se ocupă și de celelalte două componente ale ființei umane, pasiunile și acțiunile, înfrânându-le pe primele și îndrumându-le pe calea cea bună pe cele din urmă. În cele din urmă același Logos devine Didascalos întrucât trece de la formarea morală la instruirea care produce gnoza, cunoașterea perfectă. Prin aceasta este trasat întregul program pedagogic al Logosului. Prima parte a acestui program educațional a fost concretizată de Clement în lucrarea *Protrepticul*, cea de-a doua în *Pedagogul*, iar cea de-a treia în *Stromate*.¹¹

Datorită acestui program educațional Clement a devenit un punct de referință în istoria pedagogiei, pedagogia sa fiind punctul de întâlnire, dar și de despărțire al elenismului și al creștinismului, în ambele dominând de fapt idealul perfecțiunii umane. „Elenismul căuta satisfacții de inteligibilitate rațională, pe când creștinismul, întemeiat pe autoritatea revelației, aspira la promovarea tuturor energiilor spirituale, la un integralism duhovnicesc, sortit să-l readucă pe om la perfecțiunea lui originară”¹².

Premisele antropologice. Necesitatea educației omului

Orice teologie a educației este determinată fundamental de premisele antropologice de la care pleacă. Identificarea acestor premise aduce cu sine clarificarea potențialităților sau a virtualelor aspecte ce trebuie activate și orientate la ființa umană. Dacă încercăm să aplicăm acest principiu la Clement Alexandrinul, vom observa că învățătura clementină despre om conține deja germeii unei „antropologii pedagogice”¹³. Premisa fundamentală care face posibilă și necesară educația ființei umane este plâsmuirea omului de către Dumnezeu Însuși, după chipul Lui¹⁴. Dacă celelalte făpturi au fost create numai cu porunca, omul a fost lucrat de către Dumnezeu cu mâna Sa proprie. Teologul alexandrin nu precizează în ce

¹¹ Cf. Claudio Moreschini/Enrico Norelli, *op. cit.*, p. 281.

¹² Pr. Nicolae C. Buzescu, *Premisele unei filozofii creștine la Clement Alexandrinul*, în „Studii Teologice”, X (1958), nr. 3-4, p. 193.

¹³ Cf. Ernst Lichtenstein, *op. cit.*, p. 29.

¹⁴ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, (PSB, 4), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 170.

constă efectiv chipul lui Dumnezeu din om, dar acesta se extinde și la trup, nu numai la suflet. Sufletul este după Clement o substanță mai nobilă decât trupul, este nevăzut și nemuritor. Temeiurile pentru nemurirea sufletului nu le ia numai din Sfânta Scriptură, ci le procură și de la Platon și Pitagora¹⁵. Raportul dintre suflet și trup este exprimat tot prin noțiunea de chip, în sensul că sufletul dă chip trupului, care este subordonat primului și condiționat de el¹⁶.

O consecință imediată a faptului că omul este chip al lui Dumnezeu este aceea că atât bărbatul, cât și femeia sunt subiecți ai pedagogiei divine. „Dacă pentru amândoi este un singur Dumnezeu, atunci pentru amândoi este un singur Pedagog”¹⁷. Femeia este așezată în cadrul procesului educațional al Pedagogului Hristos alături de bărbat, pe picior de egalitate, lucru cu totul nou în contextul alexandrin al secolului al II-lea de după Hristos.

Clement activează într-un mediu intelectual marcat de neoplatonism¹⁸ și gnosticism,¹⁹ Alexandria fiind centrul ambelor sisteme filosofice și teologice amintite. Este cunoscut că ambele sisteme negau valoarea trupului uman, calificând materia ca rea, operă a unui demiurg, care crease trupul uman numai pentru a fi o carceră a sufletului. Clement afirmă și susține o antropologie cu totul nouă în contextul amintit, bazată pe revelația biblică. Trupul nu este nici rău, nici bun prin natura sa, ci este neutru din punct de vedere moral. Nu este o închisoare și nici un loc de exil pentru suflet, ci un mijloc și o locuință provizorie, pe care o va părăsi atunci când va veni „timpul plecării”²⁰.

Primind ca dar chipul lui Dumnezeu, omul are posibilitatea și chemarea să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu, acesta fiind de fapt tot rostul și sensul existenței pământești. În acest punct Clement se diferențiază substanțial de sistemul gnostic, care nu putea să admită că un lucru făcut de Dumnezeu putea să fie nedesăvârșit²¹. Concepția lui este exprimată clar în Stromate: „Adam n-a fost desăvârșit în ce privește structura lui, ci în stare să-și însușească virtutea. Că este de-

¹⁵ Cf. Pr. magistr. Marin Braniște, *Concepția antropologică a lui Clement Alexandrinul*, în „Studii Teologice”, X (1958), p. 591.

¹⁶ Clement Alexandrinul, *Stromatele*, p. 301.

¹⁷ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 172.

¹⁸ O introducere în filosofia neoplatonică oferă Jean Brun, *Neoplatonismul*, traducere de Cătălin Anghelina, Editura Teora, București, 2000.

¹⁹ Pentru o prezentare a literaturii și sistemelor gnostice din secolele al II-lea și al III-lea a se vedea Claudio Moreschini/Enrico Norelli, *op. cit.*, p. 192 ș.u.

²⁰ Clement Alexandrinul, *Stromatele*, p. 307.

²¹ El redă chiar întrebările pe care gnosticii i le-ar fi pus: „Care din două? Adam a fost creat desăvârșit sau nedesăvârșit? Dacă a fost creat nedesăvârșit, cum este nedesăvârșit un lucru creat de Dumnezeu și mai ales omul? Dacă a fost creat desăvârșit, cum se face că a călcat poruncile?” Clement Alexandrinul, *Stromatele*, p. 440.

osebire între a fi capabil de virtute și a poseda virtutea. Dumnezeu, însă, vrea să ne mântuim pe temeiul propriei noastre hotărâri. Așa este natura sufletului: să se miște din proprie inițiativă. Apoi, pentru că suntem ființe raționale, iar filozofia este înrudită cu rațiunea, urmează că avem oarecare înrulare cu filozofia; iar faptul că suntem capabili de virtute înseamnă că este în noi o mișcare spre virtute, dar nu virtutea²². Pe această concepție antropologică se fundamentează întregul discurs pedagogic clementin. Omul nu a fost creat perfect, ci cu înclinarea și libertatea de a ajunge la desăvârșire. Perfecțiunea sau desăvârșirea este un dat potențial al omului²³.

Dar ce face posibil acest lucru? Ce îl determină pe om să Îl caute pe Dumnezeu și astfel desăvârșirea sau cum spunea Clement „Cum să mă urc la cer?”²⁴ Omul are în antropologia clementină sădită în el sau în chipul lui Dumnezeu din el înclinarea firească de a-L căuta pe Dumnezeu. Acest lucru îi este propriu omului prin fire, care a fost făcut pentru contemplarea cerului și pentru a-L cunoaște pe Dumnezeu²⁵.

Prin aceasta am amintit un concept foarte drag lui Clement, anume cunoașterea, gnoza. Menirea omului este în cele din urmă gnoza. Ideea și imboldul de a prezenta o gnoză creștină i-au venit lui Clement mai ales de la gnosticii vremii sale, cu care el polemizează neîncetat în scrierile sale. Dar sistemul gnostic al filosofului și teologului alexandrin se deosebea fundamental de gnosticismul propriu-zis. Singura trăsătură comună le era cunoașterea, spre care tindeau ambele, dar obiectivele, mijloacele și rezultatele cunoașterii erau total diferite. Prin aceasta pedagogia clementină diferă substanțial de cea gnostică în toate punctele amintite mai sus.

Conform revelației, Dumnezeu nu numai că l-a creat pe om după chipul Său, care se referă nu numai la suflet, ci și la trup, dar Logosul Însuși, a doua Persoană a Dumnezeirii, a luat trup omenesc și l-a făcut nemuritor, înviindu-l. Acest „gest” divin constituie punctul de plecare al unei revalorificări fundamentale a antropologiei, trupul uman devenind și el un element necesar educației creștine. Sufletul și trupul sunt „interdependente și împreună-lucrătoare în toate direcțiile”²⁶.

Fiind făptura Lui, este de la sine înțeles că omul este iubit de Dumnezeu. Astfel, iubirea este fundamentul întregii pedagogii divine. (paralelă cu educația modernă) Dumnezeu creează omul din iubire și vrea să îl mântuiască tot din iubire. Iubirea Sa pentru om se concretizează în trimiterea Fiului Său în lume pen-

²² Clement Alexandrinul, *Stromatele*, p. 440.

²³ Cf. Pr. magistr. Marin Braniște, *op. cit.*, p. 593.

²⁴ Clement Alexandrinul, *Protrepticul*, p. 146.

²⁵ *Ibidem*, p. 147.

²⁶ Pr. prof. Nicolae C. Buzescu, *Logos, Trinitate și Ecleziologie...*, p. 466.

tru salvarea omului din înlănțuirea și determinismul cosmic²⁷. Dacă l-ar fi lăsat singur în lume, ar fi rătăcit în întuneric. Ori, omul avea nevoie de un conducător sigur, iar acesta este Cuvântul, „Care are privirea pătrunzătoare și vede cele ascunse ale inimii”²⁸.

La fel cum cei bolnavi cu trupul au nevoie de medic, tot așa și cei bolnavi cu sufletul au nevoie de Pedagog²⁹. Omul căzut, aflat sub urmările păcatului are nevoie de un conducător. Pedagogia Cuvântului, a Logosului divin diferă de orice pedagogie umană în chip fundametal, deoarece principiile ei sunt dumnezeiești, sunt revelate de Dumnezeu Însuși.

Un ultim element care ar trebui remarcat în concepția antropologico-soteriologică a lui Clement Alexandrinul este libertatea deliberativă, care este un dar făcut de Dumnezeu omului. Prin faptul că omul participă la procesul educațional în deplină libertate se afirmă un pricipiu pedagogic fundamental³⁰. Dumnezeu vrea ca omul să participe la propria-i mântuire, să fie un element activ și participativ în procesul conoașterii³¹. De aceea, omul a fost înzestrat cu puterea de a voi sau nu voi ceva, acesta fiind un semn al celei mai mari distincții. În acest sens Clement se exprimă într-o celebră predică: „Dumnezeu dă celor care voiesc, celor care se străduiesc, celor care cer, pentru ca mântuirea să fie opera lor. Dumnezeu nu silește – că silnicia este dușman al lui Dumnezeu – ci dă celor ce caută, dă celor ce cer și deschide celor care bat. Dacă vrei, dacă cu adevărat vrei și nu te înșeli pe tine însuși, dobândești ce-ți lipsește”³².

Logosul – Pedagog

Principiile antropologice descrise mai sus ne ajută să înțelegem, de ce în viziunea lui Clement Alexandrinul abia creștinismul poate să înțeleagă în mod fundamental și într-adevăr „ființa educației umane”, să întemeieze posibilitatea acesteia și să dea sens și scop actului educațional³³. Bineînțeles că și elenismul

²⁷ „Cum să nu fie omul iubit de Dumnezeu, când pentru om este trimis din sânurile Tatălui, Cuvântul cel Unul-Născut al credinței noastre?” p. 171.

²⁸ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 171.

²⁹ *Ibidem*, p. 167.

³⁰ Gabriel Albu scria în acest sens: „Se pare că, în educație, orice am face, nu putem trece peste o anumită problemă: cum s-ar putea permite copilului să accedă la cultura umană, la umanitate fără să-i fie afectată libertatea?”. Gabriel Albu, *Introducere într-o pedagogie a libertății. Despre libertatea copilului și autoritatea adultului*, Editura Polirom, Iași, 1998, p. 137.

³¹ Clement Alexandrinul, *Stromatele*, p. 440.

³² Clement Alexandrinul, *Care bogat se va mântui?*, traducere, note și indici de Pr. D. Fecioru, (PSB, 4), Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982, p. 40.

³³ Cf. Ernst Lichtenstein, *op. cit.*, p. 26.

propunea țeluri educaționale, dar acestea erau imperfecte, fără o finalitate absolută, ci rămâneau în sfera relativului, fiind condiționate de determinismul morții. Clement este preocupat de o educație care să-l ajute pe om să depășească moartea. Omul trebuie să ajungă printr-o educație adecvată la Dumnezeu, aceasta fiind unica posibilitate de a transcende moartea. Nici unul din pedagogii umani nu pot să-l conducă pe om la o astfel de finalitate. Ei nici nu știu de fapt că aceasta este unica finalitate ce trebuie urmărită. Numai Logosul divin întrupat poate fi un *Pedagog* adevărat, deoarece numai El știe ce a avut Dumnezeu în „minte” atunci când l-a creat pe om și numai el poate să-i garanteze împlinirea acestui sens dorit de Dumnezeu. Creându-l pe om cu mâna Sa, după chipul Său și spre a deveni asemenea Lui, Dumnezeu nu numai că l-a ridicat deasupra tuturor creaturilor, ci l-a și definit ca „ființă de educat”³⁴.

Numele de *Pedagog* dat de către Clement Logosului nu este cu siguranță întâmplător, ci corespunde concepției chenetice despre Hristos a Sfântului Apostol Pavel, pe care Clement îl folosește foarte des în scrierile sale³⁵. Iubirea lui Dumnezeu a mers atât de departe, încât a trimis pe Fiul Său pe pământ, iar acesta a luat chip de rob, ca să ne dezrobească pe noi din tirania păcatului. În Antichitate, atât la greci, cât și la romani, pedagogii erau de fapt sclavii,³⁶ aceștia neavând rolul de didascoli, ci așa cum se tâlcuiește de fapt cuvântul din limba greacă, călăuzitori ai copiilor până la școală, cu scopul de a-i conduce și apăra de primejdiile ce ar fi putut să le apară în cale³⁷. Conceptul clementin de Logos-Pedagog este inspirat de această realitate antică, transpusă în plan teologico-pedagogic cu ajutorul teologiei pauline. Logosul devine un pedagog al neamului omenesc, pe care vrea să-l conducă la singura învățătură adevărată, la gnoză, cunoașterea adevărată, iar în cele din urmă la mântuire.

Clement are mereu în vedere idealul educațional al Logosului. Dumnezeu *Însuși se face om, pentru a reuși să-i ofere, să-i reveleze omului educația cea mai aleasă, educația care singură poate să ofere nemurirea, fără a-i violenta sau răni în vreun fel libertatea cu care l-a înzestrat. „Iisus este Pedagogul Care păstorește pe copiii, este Păstorul Care are grijă de prunci... Cuvântul este Pedagogul Care ne duce pe noi la mântuire”*³⁸.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ O simplă consultare a notelor de subsol sau a indicilor de citate scripturistice de la finalul volumelor 4 și 5 din colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, în care au fost publicate operele clementine în limba română, ne arată cât de mult își sprijină Clement concepțiile sale pe cele ale Sfântului Apostol Pavel.

³⁶ Cf. Henri-Irénée Marrou, *Introduction générale, la Clément d’Alexandrie, Le Pedagogue*, Livre I, traduction de Marguerite Harl, Éditions du Cerf, Paris, 1960, p. 14-15.

³⁷ Cf. Pr. prof. Nicolae C. Buzescu, *Logos, Trinitate și Ecleziologie...*, p. 465.

³⁸ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 196.

Pedagogia Cuvântului-Întrupat nu este numai o pedagogie a vorbei, ci este una a exemplului personal. Și în Antichitate au existat pedagogi celebri, dar din nefericire ei înșiși erau plini de vicii sau, cum se întâmpla la perși, nu-i învățau pe copii, decât să tragă cu arcul, iar când aceștia creșteau mari trăiau în preadesfrânare, lăsându-se pradă poftelor animalice care se înfiripau în om³⁹.

În paralel cu acești pedagogi ai lumii păgâne, care trăia în politeism și idolatrie, Dumnezeu a trimis „pedagogi“ pe pământ, care să călăuzească poporul ales, pentru a pregăti omenirea în vederea „coborârii“ Sale în istorie. Moise este prin urmare „pedagog al poporului celui vechi“⁴⁰, al israeliților care au avut un ethos superior popoarelor vecine. Ceea ce este interesant, este faptul că prin Moise și prin profeți, tot Cuvântul-Pedagog a fost cel care și-a făcut cunoscută pedagogia⁴¹, pregătindu-i pe iudei pentru educația deplină în Hristos. Prin aceasta ne aflăm în fața unei concepții despre un plan educațional divin, conform căruia Dumnezeu folosește principii pedagogice corespunzătoare contextului istoric.

Dar și acest tip de pedagogie a fost depășit prin coborârea Fiului lui Dumnezeu în istorie, în timpul și spațiul uman, care aduce ceva ce nu a mai existat niciodată, deoarece devine „conducător al poporului celui nou, față către față“⁴². Acest Pedagog este „Sfântul lui Dumnezeu Iisus, Cuvântul, Care conduce întreaga omenire. Însuși iubitorul de oameni Dumnezeu ne este Pedagog“⁴³.

Logosul-Pedagog, cea de-a doua Persoană a Sfintei Treimi este singurul capabil de a-l educa pe om. Pentru a realiza o pedagogie de succes este nevoie de un Pedagog desăvârșit. Pedagogul Hristos este „fără de păcat, nepătat, nepătimaș cu sufletul; Dumnezeu preacurat în chip de om...“⁴⁴ Astfel, Pedagogul este Dumnezeu și om în același timp. Atât firea umană, cât și cea divină cooperează în actul pedagogic: „ca Dumnezeu ne iartă păcatele, iar ca om ne învață să nu mai păcătui“⁴⁵. Din această împreună-lucrare ies roade minunate. Omul fără de păcat, îmbrăcat în haină albă și curată, are ocazia unui nou început. Pedagogul îl iartă atunci când cade, îl repune la cinstea de dinainte și îl învață să nu mai greșescă a doua oară.

³⁹ Clement amintește o serie de pedagogi celebri din Antichitate: Fenix, pedagogul lui Ahile, era afemeiat; Sicin, pedagogul copiilor lui Temistocle, era o slugă leneșă; pedagogii perșilor nu reușeau nici ei mare lucru, deoarece copiii educați de aceștia ajungeau să trăiască în desfrânări cumplite, ajungând chiar să se împreuneze „ca mistreții“. Pentru multe alte exemple vezi: Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 198.

⁴⁰ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 199.

⁴¹ Cf. Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 222.

⁴² *Ibidem*, p. 199.

⁴³ *Ibidem*, p. 198.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 168.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 170.

El se îngrijește de „educația oamenilor, nu de instruirea lor; scopul Lui este de a face sufletul mai bun, nu de a-l învăța; de a da sfaturi pentru o viață înțeleaptă, nu pentru o viață dedicată științei”⁴⁶. Clement diferențiază clar idealul educațional creștin de cel păgân al vremii. Creștinismul nu aduce o învățătură, spre a fi însușită în mod teoretic, nici nu vede însușirea științei ca scop al vieții, ci urmărește transformarea sufletului în bine. Acest mod de viață este singurul mod înțeles de a fi. Pedagogul Hristos se ocupă de lucrurile practice⁴⁷, pe El Îl interesează viața, modul de viață al oamenilor, deoarece a venit în lume, tocmai pentru ca lumea viață să aibă și să aibă din belșug⁴⁸.

Christos a devenit prin întrupare Didascalos, Învățătorul, care timp de mai mulți ani a cutreierat Palestina, căutând și folosind orice ocazie, pentru a-i învăța pe oameni, care este pedagogia divină cu privire la ei⁴⁹.

Copiii și educația lor

Pedagogia se referă la educarea copiilor. Conceptul de copil la Clement este mult mai larg decât cel enunțat prin cuvântul însuși. Cine sunt copiii după scriitorul alexandrin? Într-unul din primele capitole ale scrierii Pedagogul, Clement răspunde foarte direct: „Copiii suntem noi”⁵⁰. Pentru a-și susține afirmația, Clement însiră în acest capitol o serie de exemple din Noul Testament, în care Hristos îi numește pe ucenicii Săi copii, deși erau bărbați în toată firea. Fiind numiți de către Hristos când „copii”, când „pui”, când „prunci”, necesităm cu stringență un Pedagog, care să ne conducă către virtute, care să ne educe.⁵¹

Prin aceasta este fundamentată necesitatea educării tuturor oamenilor dintr-o perspectivă nouă, diferită de cea antropologică inițială. Omul a fost creat de Dumnezeu spre a fi educat, iar acest lucru este revelat în scrierile sfinte ale Noului Testament. Prin aceasta se revendică în mod stringent și repetat necesitatea găsirii unui pedagog adecvat. Este vorba de o „lucrare de dăltuire migăloasă a persoanei umane”⁵² încă din copilărie, după învățăturile și cuvintele Logosului, care este prezent în cuvintele Sale în mod personal. De aceea Clement va defini pedago-

⁴⁶ *Ibidem*, p. 167.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ „Die Aufgabe des Erziehers besteht im praktisch-erziehlichen Hinführen, nicht in der lehrmäßigen Einführung ...“ A. Knauber, *Der „Didaskalos“ des Clemens von Alexandrien*, in „*Studia Patristica*“, vol. XVI (1985), p. 179.

⁴⁹ Cf. Friedrich Normann, *Christus Didaskalos. Die Vorstellung von Christus als Lehrer in der christlichen Literatur des ersten und zweiten Jahrhunderts*, Münster, 1967, p. 164.

⁵⁰ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 173.

⁵¹ Cf. Ierom. Magistrand Nestor Vornicescu, *Principii pedagogice în opera „Pedagogul“ a lui Clement Alexandrinul*, in „*Studii Teologice*“, IX (1957), nr. 9-10, p. 728-730.

⁵² Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 283.

gia astfel: „Mărturisim că pedagogia este o bună conducere a omului spre virtute încă din timpul copilăriei sale“⁵³.

O caracteristică a copilului este aceea că se află într-o totală dependență de părinții săi. Clement se folosește de această caracteristică a copilului și o transpune în planul educațional creștin. Creștinul, copil al lui Dumnezeu, este chemat să se lepede de grijile vieții și „să se lipească numai de Tatăl“.⁵⁴ Este un aspect al idealului educațional clementin.

Pe de altă parte teologul alexandrin ne prezintă un alt aspect al idealului său educațional: „bărbatul desăvârșit“⁵⁵. Bărbatul desăvârșit întru dreptate este Hristos, capul Bisericii, creștinul reușind să ajungă și el „bărbat“ desăvârșit numai în Biserică, condus de Hristos, cel deja ajuns la „starea de bărbat desăvârșit“ (Efeseni 4, 13). Este vorba în aceste două aspecte ale idealului educațional de „transcenderea vârstei“. Copil și bărbat sunt ideale concomitente și complementare. Ca și copil creștinul recunoaște dependența totală față de Tatăl ceresc, ca bărbat stă tare în fața tuturor ispitelor care încearcă să slăbească sau să rupă această legătură fundamentală.

Întregul discurs pedagogic clementin se desfășoară în polemică continuă cu gnosticismul, care îi considera pe copii ca fiind fără de minte. Clement respinge o astfel de concepție și propune copilul ca model educațional. Acest lucru este fundamentat de pedagogul alexandrin prin faptul că Logosul însuși a devenit copil mai întâi, prin întrupare. Dar fiind și Dumnezeu, este un „Copil desăvârșit“⁵⁶, a cărui cunoaștere desăvârșită se revarsă asupra creștinilor, care sunt toți copiii Lui.

Revărsarea acestei cunoașteri și primirea omului ca și copil al lui Dumnezeu trebuie să aibă loc prin nașterea de la Dumnezeu. Are loc o naștere din nou prin Duhul și o înfiere a creștinilor, în urma căreia Dumnezeu „ii iubește numai pe aceștia, îi ajută, luptă pentru ei, și din pricina aceasta îi numește copii“⁵⁷. Prin aceasta întregul cadru al pedagogiei creștine se arată a fi unul ecleziologic, deoarece înfierea de către Dumnezeu are loc prin Sfântul Botez, taina luminării, care îl conduce pe om nu în chip teoretic gnoseologic către Dumnezeu, ci în chip existențial. Pedagogia creștină după Clement nu poate fi decât existențială.

Idealul educațional

Înainte de a prezenta idealul educațional ca atare este nevoie de a prezenta condiția fundamentală a realizării acestuia. Clement o definește foarte simplu:

⁵³ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 175. Cf. Henri-Irénée Marrou, *Introduction générale*, p. 23 ș.u.

⁵⁴ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 176.

⁵⁵ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 176.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 179.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 178.

„Pedagogia este credință în Dumnezeu”⁵⁸. Întreg discursul pedagogic clementin este posibil numai în lumea credinței, care este singura care are acces la revelația divină. Doar în credință omul acceptă coordonatele antropologice amintite în capitolul al doilea, doar în credință îl acceptă pe Hristos ca Logos Mântuitor, ca Persoana a doua a Sfintei Treimi, doar călăuzit de credință omul pornește împreună cu Logosul pe calea cunoașterii lui Dumnezeu.

Izvorul adevăratei cunoașteri și învățături este Sfânta Scriptură, cartea în care Dumnezeu s-a revelat oamenilor. Filosofia elenă a jucat un rol de înaintemergător al filosofiei creștine, pregătind sulfetele oamenilor să primească credința, „pe care adevărul zidește cunoașterea, gnoza”⁵⁹.

Procesul educațional nu este unul orizontal, ci are o traiectorie verticală. Este vorba de urcarea treptată către mântuire⁶⁰, care nu se încheie niciodată. De aceea, Clement definește la un moment dat pedagogia ca fiind „viețuire dreaptă, care duce la cer”⁶¹. Antropologia clementină îl situează pe om între cer și pământ, dar drumul de urmat este acela al cerului. Definirea pedagogiei ca „dreaptă viețuire” ne transpune în planul dinamic al vieții. Pedagogia nu este teoria despre modul corect de viețuire, ci este însăși viața.

Locul de unde educația trebuie începută este sufletul. Pedagogul este „Cel Care vindecă prin sfaturile Sale, patimile sufletului nostru care sunt împotriva firii”⁶². Educația Pedagogului nu se oprește însă la suflet, ci Logosul, ca Creator al omului întreg, este și Doctorul care se îngrijește de întreaga făptură a omului, „ii vindecă și trupul și sufletul”⁶³. În limba greacă verbul mântuirii (σωζειν) înseamnă în același timp și a mântui și a vindeca. Astfel, sensul educației creștine este sănătatea omului întreg, trup și suflet, care înseamnă în același timp mântuirea sa.

„Ceilalți oameni trăiesc ca să mănânce, cum trăiesc negreșit și animalele cele necuvântătoare, a căror viață nu este decât stomacul; nouă, însă, Pedagogul ne poruncește să mâncăm, ca să trăim. Lucrul nostru de căpetenie nu ne este hrana și nici plăcerea scop; hrana ne este dată ca să putem trăi pe acest pământ, pe care Pedagogul ne conduce spre nemurire”⁶⁴. Prin aceasta idealul educațional clementin transcende sfera acestei lumi,

⁵⁸ *Ibidem*, p. 196.

⁵⁹ Clement Alexandrinul, *Stromatele*, p. 487. Cu privire la relația dintre filosofia antică și învățătura creștină la Clement din Alexandria cf. Robert Scholl, *Das Bildungsproblem in der alten Kirche*, în „Erziehung und Bildung in der heidnischen und christlichen Antike”, hrsg. von Horst-Theodor Johann, (Wege der Forschung, Band CCCLXXVII), Darmstadt, 1976, p. 516-517.

⁶⁰ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 167.

⁶¹ *Ibidem*, p. 196.

⁶² *Ibidem*, p. 169.

⁶³ *Ibidem*, p. 169.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 228.

este un ideal pascal,⁶⁵ deoarece ne propune o trecere dintr-o sferă a existenței în alta. Logosul-Pedagog ne trece din „moarte la viață și de pe pământ la cer”⁶⁶, iar prin aceasta depășește și transcende prin pedagogia sa orice pedagogie umană.

Idealul educațional clementin este prezentat foarte adesea ca fiind gnoza, cunoașterea. Gnosticul este asemănat unui atlet, care este încununat de către Dumnezeu cel atotputernic și Creatorul lumii, în prezența sfinților îngeri, „pentru adevărata lui victorie asupra patimilor”⁶⁷. Prin această afirmație Clement delimitează gnoza creștină de gnosticism și de filosofia vremii.⁶⁸ Singura trăsătură comună acestor trei tipuri de valorificare a existenței umane era cunoașterea. Dar obiectivele, mijloacele și rezultatele erau profund deosebite. Gnosticii și filosofia platonice, cât și cea neoplatonică urmăreau retragerea sufletului din cătușele materiei rele, pe când Clement propunea pe Hristos-Logosul, coborât în istorie și îmbrăcat în trup ca model al umanității, urmărind mântuirea omului întreg și ajutându-l direct pe om pentru realizarea acesteia prin harul divin.⁶⁹

Idealul educațional clementin este deschis tuturor oamenilor, nu numai celor inițiați într-o gnoză transmisă pe căi misterioase, ca în gnosticism. Gnosticul clementin nu rămâne un introvertit în stare de apatie, un biruitor al pasiunilor, ci se revarsă prisoselnic spre semenii printr-o iubire activă. Lipsa de patimi nu este astfel o culme a desăvârșirii în pedagogia clementină, ci numai o trăsătură a portretului gnosticului.⁷⁰ Idealul educațional clementin este în cele din urmă ajungerea la iubire, care înseamnă asemănarea cu Dumnezeu, dar în același timp și deschiderea către societatea din jur, pe care încearcă să o înrăureze și să o slujească, știind că omul creștin trăiește în Dumnezeu și în aproapele său.

Mijloacele realizării acestuia

Este important de întrebat în ce cadru a reușit Clement din Alexandria să-și expună principiile pedagogice sus-enunțate. Până de curând s-a afirmat că la Alexandria a existat încă înainte de anul 150 o școală catehetică⁷¹, numită *didascalieion*, „un institut propriu-zis de cercetare științifică, cu program de studii, profes-

⁶⁵ Cuvântul ebraic pesah, tradus în grecește prin pascha, iar în română prin paște înseamnă trecere.

⁶⁶ *Slujba Învierii și Carte de Tedeum*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, p. 26.

⁶⁷ Clement Alexandrinul, *Stromatele*, p. 487.

⁶⁸ Cf. A. Méhat, „Vraie” et „fausse” gnose d’après Clément d’Alexandrie, in B. Layton (Ed.), *The Rediscovery of Gnosticism*, Leiden, 1980, p. 426-433.

⁶⁹ Cf. Pr. magistr. Marin Braniște, *op. cit.*, p. 597-598.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 598.

⁷¹ Cu privire la această școală a se vedea Henri-Irénée Marrou, *Istoria educației în Antichitate*, vol II: Lumea romană, traducere de Stella Petecel, Editura Meridiane, București, 1997, p. 147-151.

sori și studenți, școală diferită de acelea pe care le conduceau Sf. Justin la Roma, Tertulian la Cartagina, Irineu la Lyon⁷². Unii cercetători contemporani susțin, că ceea ce Eusebiu de Cezareea definește ca școală catehetică în *Istoria bisericească*⁷³, nu este decât „o proiectare în trecut a unei stări de lucruri care începe abia cu Origen⁷⁴. Drept urmare, termenul de „școală catehetică“ s-ar referi la instruirea mai modestă a catehumenilor, care se desfășura sub directa îndrumare a episcopului, în timp ce Clement din Alexandria ținea cursuri private de teologie și pedagogie⁷⁵. Clarificarea acestei incertitudini ar aduce cu sine posibilitatea unei evaluări mai corecte a receptării de care principiile pedagogice ale lui Clement s-au bucurat în spațiul alexandrin.

Poruncile divine descoperite în Sfânta Scriptură sunt primele mijloace ale educației. Prin porunci și prin harurile tămăduirilor, Cuvântul vindecă însuși sufletul⁷⁶. Catehetul, sacerdotul, mistagogul sau învățătorul creștin sunt cei care trebuie să facă cunoscute prin propovăduire și explicare poruncile și învățăturile creștine.

Pildele și regulile sunt alte mijloace prin care Pedagogul încearcă să îi educe pe oameni. Faptele Pedagogului Însuși stau ca pildă vie pentru toți pedagogii creștini. El nu prezintă numai pilde, reguli și porunci, ci toate sunt parte a vieții Sale. Ceea ce poruncește „copiilor“ împlinește El în chip desăvârșit, de aceea devine model de urmat, întruparea absolută a propriei învățături și pedagogii. Având un astfel de Pedagog, copiii sunt motivați la urmarea principiilor Sale pedagogice⁷⁷.

Pedagogul-Logos, dar și orice pedagog care Îl urmează, se pot folosi de multe metode pedagogice înțelepte, deoarece nu orice om este convins de la început de valoarea învățaturii creștine, iar pe de altă parte unii oameni sunt îndărătnici. Clement enumeră câteva dintre acestea: sfătuirea (muștrare plină de grijă, care atrage luarea aminte), blamul (muștrare pentru fapte de rușine), dezaprobarea (muștrare făcute celor nepăsători și trândavi), dojana (un blam, care duce la pedeapsă), certarea (muștrare publică, făcând tuturor cunoscute păcatele), admonestarea (muștrare care pune pe gânduri), cercetarea (dojenire foarte aspră), ocară (muștrare aspră), acuzația (muștrare făcută celor care fac nedreptăți), luarea în răs (muștrare defăimătoare), reprobarea (dojană legală).⁷⁸ Prin aceasta teologul ale-

⁷² Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *op. cit.*, p. 238.

⁷³ Este vorba de următoarele locuri: VI, 3, 1.3.8; VI, 15, 1; VI, 28, 1 și VII, 32, 30.

⁷⁴ Claudio Moreschini/Enrico Norelli, *op. cit.*, p. 279.

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ Clement Alexandrinul, *Pedagogul*, p. 169.

⁷⁷ Cf. *ibidem*, p. 171.

⁷⁸ Cf. *ibidem*, p. 210-213.

xandrin face dovada unui realism extraordinar în ceea ce privește procesul educațional. El este conștient că unele din „doctoriile” Mântuitorului nu sunt deloc dulci, dar „rădăcinile cele amare ale fricii opresc înmulțirea păcatelor; de aceea frica este mântuitoare, chiar dacă e amară”⁷⁹.

Totul se întâmplă lăsându-se libertatea deplină celui ce trebuie să fie educat. Pildele, regulile și poruncile nu pot încălca libertatea umană, care le acceptă prin liberul arbitru. Este vorba de o pedagogie a libertății, în cadrul căreia Pedagogul dăruiește totul, își iubește copiii enorm, așteptând ca aceștia să răspundă liberi la iubirea lui⁸⁰.

Harul este implicat în procesul educațional. Omul nu este poate mântui singur, ci cu ajutorul harului divin⁸¹. – vezi Cucoș, p. 48. Prin aceasta educația nu este o lucrare pur omenească, ci este lucrarea lui Iisus Hristos însuși, care participă în mod activ la întipărirea învățăturii sale în om⁸².

Pentru a reuși să obțină idealul educațional prezentat mai sus omul trebuie să fie sănătos, de aceea Clement prezintă în operele sale mijloace pedagogice menite să mențină sănătatea și frumusețea fizică, de la vârsta copilului și până la bătrânețe. Pentru el sunt astfel foarte importante modul de hrănire, îmbrăcămintea, exercițiile fizice și odihna.⁸³ Educația fizică trebuie făcută însă concomitent cu cea spirituală, care are o întâietate incontestabilă, deoarece sufletul este partea cea mai nobilă a omului. Mai mult decât atât, educația fizică slujește celei spirituale. Educația intelectuală și cunoașterea diferitelor științe (geometria, muzica, astronomia, filosofia), sunt și ele importante, dar nu îl pot duce pe om la mântuire.⁸⁴

Pe lângă mijloacele educative amintite, care erau folosite în mare parte și de către pedagogii păgâni, Clement prezintă postul, rugăciunea și împărtășirea cu Sfintele Taine ca mijloace educative, de fapt singurele capabile să-i asigure omului împărtășirea de și unirea cu Dumnezeu, iar prin aceasta câștigarea nemurii, scopul ultim al educației clemenine.⁸⁵

⁷⁹ *Ibidem*, p. 214.

⁸⁰ Principiile unei educații în libertate enunțate de către Gabriel Albu, *op. cit.*, p. 159 ș.u. sunt perfect valabile în cazul Pedagogului lui Clement Alexandrinul.

⁸¹ Ideea implicării harului divin în educație este o idee care apare la toți marii părinți și scriitori bisericești. Cf. Constantin Cucoș, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 48.

⁸² Teodor M. Popescu, *Părinții creștini ca educatori (Sf. Apostol Pavel, Clement Alexandrinul și Sf. Ioan Gură de Aur despre pedagogia creștină)*, în „Glasul Bisericii”, VIII (1949), nr. 1-2, p. 84.

⁸³ Cf. D. Onciulescu, *Mijloacele educației după Clement Alexandrinul*, în „Revista de Pedagogie”, IX (1939), p. 66-80.

⁸⁴ Cf. *Ibidem*, p. 91.

⁸⁵ Pentru o prezentare detaliată a acestor mijloace de educație a se vedea *ibidem*, p. 107-111.

Concluzii

În *Pedagogul* lui Clement Alexandrinul nu avem nimic mai puțin, decât prima încercare și prima schiță a unei pedagogii creștine autonome și încheiate.⁸⁶ Studierea concepției pedagogice clementine nu este importantă numai pentru a avea o perspectivă istorică în ceea ce privește pedagogia, ci este fundamentală pentru reevaluarea și regândirea conceptelor pedagogice moderne, pentru înțelegerea mai pleneră a actului educațional și a finalității acestuia.

Cu Clement din Alexandria se pun bazele unei pedagogii creștine, care va fi continuată și aprofundată în unele aspecte de către Origen, Părinții Capadocieni, Ioan Hrisostomul și Fericitul Augustin, care au contribuit la un proces fundamental petrecut în Antichitatea creștină, și anume acela că Biserica a moștenit și mijlocit mai departe umanismul grec, înobilându-l cu marile valori ale revelației creștine, care diferă de cele ale păgânismului, așa cum Logosul este total diferit de omul muritor și limitat în ceea ce privește cunoașterea.

Orice pedagogie presupune un pelerinaj, o *peregrinatio* spirituală. Într-un pelerinaj nici nu contează prea mult ce se întâmplă în exterior, ci mult mai importantă este aventura interioară care are loc. În cazul teologului alexandrin este vorba de un pelerinaj în adevăratul sens al cuvântului, deoarece Logosul-Pedagog este cel care contribuie la transformarea întregului ethos uman. Scopul întregii pedagogii a Logosului este tocmai transformarea omului în ceea ce privește toate aspectele vieții sale, în special cele comportamentale, care nu sunt de fapt decât rezultatul unei profunde transformări interioare. Logosul conduce și însoțește omul păgân, care duce o viață imorală, prin baia botezului către noua viață creștină, care are un caracter eclesial-comunitar, pentru a ajunge în cele din urmă la adevărata cunoaștere, care înseamnă transformarea radicală a acestuia.

La teologul alexandrin pedagogia nu poate fi concepută în afara credinței, care este cea care o umple de sens. Orice tip de pedagogie umană, care rămâne în afara revelației divine și a harului divin nu este mântuitoare. Numai în sfera credinței, care duce la întâlnirea personală cu Hristos, este posibilă o pedagogie mântuitoare, care să îl poată salva pe om din determinismul morții. Pedagogia propusă de Clement este singura cale sigură și singura capabilă să îl conducă pe om către mântuire. Funcțiunea precisă a pedagogului este aceea de a conduce „copilul“ către un nou mod de viață, conformă cu poruncile divine. Copiii ce trebuie conduși de Logosul-Pedagog sunt toți creștinii, indiferent de vârsta lor.

Pentru Clement Alexandrinul pedagogia autentică nu poate fi decât eshatologică, ea trebuie să fie orientată eshatologic, către Împărăția lui Hristos.

⁸⁶ Cf. Ernst Lichtenstein, *op. cit.*, p. 25.

XI
MELOS

Muzica bizantină – o scurtă prezentare¹

Lect. dr. Nicolae Gheorghiță

Mentalitate și cultură în Bizanț²

Născut la răscrucea mai multor lumi, Bizanțul este un oraș și, totodată, un imperiu³. Odată cu întemeierea sa, o lume nouă intră în istorie, iar Constantinopolul – *Noua Romă*, inaugurează Imperiul roman sub semnul Creștinismului. Cele două măsuri esențiale – întemeierea capitalei Orientului roman (330) și acceptarea noii credințe (312) – s-au datorat Sfântului împărat Constantin care, *sanctificat de către Biserica bizantină*, va fi calificat drept *isapostolos* (aidoma apostolilor) și *va fi proiectat în legendă de către stat și locuitorii orașului său*⁴.

¹ Acest studiu reprezintă capitolul introductiv al tezei mele de doctorat intitulată *Tradiția muzicală a chinonicului duminical în perioada post-bizantină. Morfologie – sintaxă – exighis*, teză susținută în cadrul Universității Naționale de Muzică din București, 05.05.2005.

² O succintă bibliografie asupra capitolului poate fi urmărită în: Krumbacher, K., *Geschichte der byzantinischen Literatur*, 2ed ed., Munich, 1897; Bury, J.B., *A History of the Eastern Roman Empire (A.D. 802-867)*, London, 1912; N. H. Baynes, *The Byzantine Empire*. The Home University Library, vol. cxviii, London, 1925; Idem, *Byzantine Studies and other Essays*, London, 1960; Runciman, S., *Byzantine Civilization*. London, 1932; Talbot, R., *Byzantine Art*, Oxford, 1935; Ostrogorski, G., *History of the Byzantine State*, Translated by J.M Hussey, Oxford, 1956; E. Barker, *Social and political thought in Byzantium*, Oxford, 1957; Vasilev, A., A., *History of the Byzantine Empire*, 2ed ed., 2 vol., Wisconsin, 1958; P. Sherrard, *The Greek East and the Latin West. A Study in the Christian Tradition*, London, 1959; D. A. Miller, *The Byzantine tradition*, New York, London, 1966; V. Lazarev, *Istoria picturii bizantine*, București, Ed. Meridiane, vol I, II, III, 1980; A. Grabar, *Iconoclasmul Bizantin*, București, Ed. Meridiane, 1991; J. Le Goff, *Imaginarul medieval*, București, Ed. Meridiane, 1991; J. Huizinga, *Amurgul Evului Mediu*, București, Ed. Meridiane, 1993; Eco, U., *Arta și frumosul în estetica medievală*, București, Ed. Meridiane, 1999; *Omul Bizantin*, volum coordonat de Guglielmo Cavallo, Iași, Ed. Polirom, 2000; H. Ahrweiler, *Ideologia politică a Imperiului Bizantin*, București, Ed. Corint, 2002.

³ H. Ahrweiler, op. cit., p. 9.

⁴ Grabar, A., *L'empereur dans l'art byzantin*, Paris, 1932; Galavaris, G., „The symbolism of imperial costume as displayed on byzantine coins”, in: *Museum Notes*, t. 8, 1958, pp. 99-117; Schramm, P., *Globus, Reichsapfel*, Stuttgart, 1958; Ahrweiler, H., op. cit., p. 11.

Până spre finalul perioadei iustinieniene (610) *Cetatea Fecioarei*⁵ va fi tărâmul în care vor fuziona elemente romane, elene și creștin-orientale. Cele trei veacuri (330-610) definesc o lume cu o dinamică socio-culturală fantastică, consolidată, pas cu pas, de concepția romano-creștină a universalității Imperiului. *Noul Ierusalim*, născut prin deplasarea forțelor vitale ale lumii apusene, dobândește trăsături datorită cărora imperiul pe care îl păstorește va fi desemnat *Imperiul grec din Răsăritul creștin*.

Când la 395 Teodosie I (379-395) lasă lui Arcadius *pars Orientis* și lui Honorius *pars Occidentis* cu capitala la Ravenna, știm că s-a marcat un moment de cotitură în istoria noului Imperiu. Măsurile radicale de îndepărtare de tradițiile păgâne vor merge până la impunerea tăcerii Oracolului din Delfi, a Jocurilor Olimpice și a Misteriilor din Eleusis⁶. Templele au fost jefuite iar preoții păgâni au fost nevoiți, după cum scria Libanius, *să tacă sau să moară*⁷. *Antichitatea și spiritul său umanist și tolerant sunt definitiv înmormântate – Imperiul roman cedează locul Imperiului bizantin, în vreme ce lumea occidentală pătrunde într-o nouă eră a istoriei sale*,⁸ dominată de religie și barbarie.⁹

Pe toată durata secolelor IV-VI, lumea bizantină a pendulat între vocația orientală și visul restaurării Imperiului roman. *România* era una dintre denumirile medievale ale Bizanțului iar locuitorii săi, denumiți *roméi*, erau continuatorii *Cetății Eterne*, așa cum Imperiul bizantin era continuatorul celui roman. Acestor două tendințe li se adaugă o a treia care orienta politica și eforturile basileilor spre ofensivă și expansiune teritorială. Împăratul, deopotrivă autoritate militară și *icoană vie a lui Hristos*, era cel care întruchipa ideea de apărător al statului, Bisericii și poporului pe care-l cărmuia.

Cultural, perioada romano-bizantină (330-610) a funcționat pe principiul diglosiei în care latina era limba statului și a civilizației iar greaca, limba spiritului. Disputele hristologice (arieni, nestorienii, monofiziți etc.) fac să apară un corpus teologic bine articulat, *Biserica lui Hristos* devenind o forță capabilă să-și „anexeze” cele trei elemente fundamentale ale Imperiului: senatul, poporul și armata. Sfinții Vasile cel Mare (329-379), Grigore de Nyssa (-340-~400), Grigore de Nazianz (-330-~390) și Ioan Chrysostomul (317-407), cunoscuți sub denu-

⁵ Alexander, P., „The strenght of Empire and Capital as seen through Byzantine Eyes”, in: *Speculum*, t. XXXVII, 1962, p. 346; Baynes, N., „The supernatural Defenders of Constantinople”, in: *Byzantine Studies and other Essays*, Londra, 1960, pp. 248-260.

⁶ Ahrweiler, H., op. cit., p. 14.

⁷ Libanius, *Pro Templis*, Oratio XXX, Ed. Foerster, § 8 și următoarele, citat din Ahrweiler, H., op. cit., p. 14, n. 10.

⁸ Ahrweiler, H., op. cit., p. 14.

⁹ Ostrogorsky, G., *Geschichte des Byzantinischen Staates*, ediția a III-a, München, 1963, pp. 1-19. Vezi și traducerea engleză, *History of the Byzantine State*, Translated by J.M Hussey, Oxford, 1956.

mirea de „părinții capadocieni“, sunt doar câteva dintre marile personalități a căror operă va constitui nucleul spiritualității răsăritene.

În această atmosferă de declin a culturii păgâne marile centre elenistice – Alexandria, Antiohia etc., continuă, totuși, să exercite primatul în viața intelectuală a *Noii Rome*. În Europa doar Atena, cu celebra-i universitate (închisă de Iustinian la 529), va putea rivaliza cu ele. Cu aproape două veacuri în urmă (330) se fondase Universitatea din Constantinopol,¹⁰ reorganizată mai apoi în anul 425 printr-un edict al lui Theodosius II, instituție cu o istorie aparte în sistemul educațional al Bizanțului. Grupată pe 31 de catedre în care privilegiată era limba greacă,¹¹ noua școală lovește grav în prestigiul universităților păgâne, mai ales al celei ateniene. De asemenea, arta Metropolei este un alt element care va defini splendoarea imperială exprimată prin grandioase construcții: Biserica Sfinții Sergiu și Bachus, Sfânta Irina etc. În paralel, orașele importante ale Imperiului devin rivale ale Capitalei: Thessalonicul cu Sfântul Dimitrie, Ravenna cu Sant' Apollinare și San Vitale etc. De departe, cea mai importantă realizare rămâne *Hagia Sophia* care, construită inițial în cinci nave (330-360) și distrusă în timpul răscoalei Nika (532), va fi reconstruită pe tiparul treflei bizantine (532-537) sub Iustinian de către arhitecții Anthemius din Tralles și Isidor din Milet¹².

Adevărată „epocă de aur“ perioada lui Iustinian (518-610) a îndemnat toate popoarele rebelе la o permanentă restabilire în interiorul granițelor bizantine a ceea ce cu nostalgie gândea a fi *pax romana*. Perioada de până la 1081 va fi aceea a clasicismului lumii bizantine, a Imperiului grec medieval (610-1081),¹³ un clasicism brădat însă de ideologii și orientări politice care au condus la convulsii și mutații profunde și care au pus la încercare Imperiul, statul, Biserica și societatea. Cea mai abruptă formă din care Bizanțul a ieșit transformat a fost Iconoclasmul (726-863)¹⁴.

În paralel, ideea de solidaritate națională, de apărare din partea amenințării externe, în special ale arabilor și slavilor, a constituit o altă problematică ideologică. Basileul Leon al VI-lea Înțeleptul (886-912) surprinde, în tratatul despre arta războiului *Tacticele* – adevărat manual al valorilor naționale bizantine –, sentimentul care îl definea pe bizantin în cele mai mici detalii. Un fragment din această scriere poate sublinia ideea majoră de identificarea a națiunii bizantine cu cea creștină:

¹⁰ Brezeanu, S., *O istorie a Imperiului Bizantin*, București, Ed. Albatros, 1981, p. 18. Vezi și Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației* 2, Ed. Științifică și Enciclopedică, București 1987, capitolul „Cultura și civilizația bizantină – Viața intelectuală. Învățământul“, p. 196.

¹¹ Brezeanu, S., *ibid.* și Drimba, O., *ibidem.*

¹² Brezeanu, p. 27.

¹³ Drimba, O., *op. cit.*, p. 144.

¹⁴ *Idem.*, „Iconoclasmul și consecințele lui“, în: *op. cit.*, pp. 192-194; Besançon, A., „Disputa imaginilor“, în: *Imaginea Interzisă. Istoria Intelectuală a Iconoclasmului de la Platon la Kandinsky*, București, Editura Humanitas, 1996, pp. 120-158.

Cântăreții (compozitorii) să evoce, mai presus de toate, răsplata care însoțește credința în Dumnezeu, binefacerile acordate de împărat și victoriile de dinainte. Dar, cu deosebire, să întărească ideea că bătălia la care sunt chemați este o luptă pentru Dumnezeu, pentru iubirea de Dumnezeu, pentru toată nația și, mai înainte de toate, pentru frații noștri, soțiile noastre și patria noastră; să nu uite să amintească faptul că memoria celor căzuți pentru libertatea fraților noștri rămâne veșnică, iar războiul se duce împotriva dușmanilor lui Dumnezeu¹⁵.

Declinului cultural de până la mijlocul secolului IX îi urmează o adevărată „Renaștere” artistică ce va afecta toți parametrii *technēs*-ului. Una din marile realizări ale „primului umanism bizantin” (IX-XI)¹⁶ este aceea că viața intelectuală a Constantinopolului atinge un moment de culme prin reorganizarea universității ei. Cei care de-a lungul a două secole (IX-XI) marchează adânc spiritul paideic al capitalei Orientului creștin sunt cezarul Bardas¹⁷, patriarhul Photios – *cel mai mare învățat al veacului său*¹⁸, Mavropous, marele cărturar Constantin al VII-lea Porfirogenetul (913-959), Arethas etc. Marea figură a științei și culturii bizantine din secolul al XI-lea a fost Mihail Psellos (1018-1078), autor a numeroase tratate de astronomie, demonologie, geometrie, retorică etc. dar și a unei lucrări despre muzică¹⁹. La 1045, universitatea constantinopolitană îl avea ca *hypatos tōn philosophōn* (mai-marele filosofilor) al celei de a doua direcții de studiu (filozofie – retorică) organizată pe sistemul *Trivium*-ului și *Quadrivium*-ului, prima – dreptul – fiind condusă de savantul nomophylax Ioan Xiphilinos²⁰.

Pasiunea bruscă pentru civilizația greacă antică marchează, în existența Bizanțului, o „Renaștere” *avant la lettre* care cuprinde, treptat, ansamblul vieții intelectuale din Bizanț, în dauna tradiției creștine. Cei doi termeni – elenic și elenism, odinioară huliți de tradiția creștină riguroasă, vor fi utilizați pentru a desemna însăși cultura și civilizația bizantină, lucru extrem de semnificativ pentru înțelegerea background-ului ideologic al Bizanțului în decursul ultimelor secole din existența sa. Tradiția antică și cea ortodoxă devin termeni sinonimi în plan ideatic și bucurii de neprețuit pe care bizantinii vor fi chemați să le apere și să le cultive. Interesul intelectualilor pentru universul clasic și valorile lui crește considerabil astfel că, de-a lungul secolului al XI-lea, capitala imperială devine, incontestabil, marele centru cultural al lumii medievale²¹.

¹⁵ Migne, *PG*, t. 107, apud. Ahrweiler, H., op. cit., pp. 32-33.

¹⁶ Lemerle, P., *Le premier humanisme byzantin. Notes et remarques sur l'enseignement et la culture à Byzance des origines au Xe siècle*. Paris, 1971.

¹⁷ Brezeanu, S., op. cit., p. 78.

¹⁸ Drâmba, O., op. cit., p. 145.

¹⁹ Albert, H., „Ein ungedruckter Brief des Michael Psellos über Musik”, în: *S.I.M.*, II, p. 334; Richter Lukas, „Psellos' Treatise on Music in Mizler's Bibliothek”, în: *SEC*, vol. II, 1971, pp. 112-128.

²⁰ Tanașoca, Ș., Cuvânt înainte la Mihail Psellos, *Cronografia. Un veac de istorie bizantină* (976-1077), Iași, Editura Polirom, 1998, pp. 7-8.

²¹ Ahrweiler, H., op. cit., p. 51.

La doar câțiva ani de la reorganizarea universității bizantine, ruptura dintre Roma și *Noua Romă* devine ireparabilă (1054) declanșând o atitudine mentală de importanță capitală pentru întreaga istorie ulterioară a Creștinătății.

De la finalul secolului al XI-lea și până la 1453 atitudinea ostilă față de Apus a basileilor bizantini este una care angrenează problematici teologice, dispute ecleziastice etc., concretizate într-un nou gen de literatură – tratatele împotriva latinilor²². Schisma dintre Biserici declanșată în anul 1054 când cardinalul Humbert, legatul papei și patriarhul Mihail Kerularie au lansat, cel dintâi chiar din Sfânta Sophia, celălalt în Sfântul Sinod al Constantinopolului, anatema reciprocă, se va agrava în momentul în care armatele occidentale vor lansa primele operațiuni împotriva Imperiului. Când la 1204 cea de a IV-a Cruciadă ruinează Capitala, dezmembrând și marcând sfârșitul Imperiului universal al Bizanțului, patima antilatină va cunoaște forme violente. Chiar și peste ani această atitudine ostilă nu numai a populației civile ci și a clerului își va găsi expresie în vorbele lui Notaras, ultimul mare duce al Bizanțului: *Mai bine văd în oraș caftanul turcesc decât tiara latină*.²³ Prin acest conflict, *cetatea cetăților, lumina universului, faima lumii, spectacol nepământean, maica Bisericilor, temeliea credinței, ocrotitoarea literaturii și artelor, patria și vatra frumuseții*,²⁴ pierde imens, lucru ce determină pe Villehardouin, cronicarul Cruciadei, să afirme că: *de când există lumea n-a fost luată atâta pradă dintr-un oraș (...) și au fost date focului mai multe case decât câte se află în cele trei mari orașe ale regatului Franței, luate la un loc*²⁵.

La aproape jumătate de secol (1261) Constantinopolul, avându-l în frunte pe Mihail al VIII-lea Paleologul, devine iarăși bizantin, revanșându-se împotriva Apusului: *italienii (latinii) au suferit soarta la care îi condamnaseră și ei, odinioară, pe romani (bizantini)*²⁶. Încă o dată, visul hegemoniei universale este promulgat printr-un hrisobul pe care Mihail o adresează lumii bizantine:

*Căderea orașului a fost urmată de căderea întregului Imperiu; în același fel, recucerirea sa vestește limpede eliberarea celorlalte teritorii (...) și celelalte locuri vor cunoaște soarta Constantinopolului și, astfel, golul va fi din nou umplut, iar un viitor plin de promisiuni îi așteaptă pe oamenii din țara noastră*²⁷.

Soarta grandioasă a Imperiului pe care o vestea bizantinilor era, din păcate, dezastruoasă. Ruina economică, declinul progresiv și general generat de depla-

²² Beck, H.-G., *Kirche und theologische Literatur im byz. Reich*, München, 1959, p. 306, 663; Darrouzès, „Un faux acte ...”, în: *Revue d'Etudes Byz.*, t. 28, 1970, p. 221.

²³ Luca Notaras, în: Evert-Kappesowa, H., „La tiare ou le turban”, în: *Byzantinoslavica*, t. XIV, 1953, p. 245.

²⁴ Nicetas Choniates, Ed. Bonn, p. 763.

²⁵ Geoffroy de Villehardouin, în: Drâmba, O., op. cit., p. 146, n. 8.

²⁶ Pachymeres, Ed. Bonn, I, p. 148.

²⁷ Idem., p. 153.

sarea forței comerciale din Capitală spre centrele periferice ca și cucerirea pieței bizantine de către comercianții peninsulari venețieni și genovezi, transformă Imperiul într-o anexă a Veneției și Genovei.

Paradoxal, arta și cultura cunosc o înflorire care ne face să credem că rafinamentul, eleganța și atmosfera intelectuală elevată erau apreciate și încurajate la curtea basileilor Paleologi. Insuccesele politice sunt compensate de preocupările intelectuale și filosofice dar și de disputele teologice (isihasm, palamism, unio-nism, antiunionism etc.)²⁸ care impun, de-a lungul întregii „Renașteri“ răsărite-ne, un model bizantin cu o forță de iradiere în întreaga arie a continentului eu-ropean. Atomizarea culturală a modelului duce la apariția unor tradiții regionale care vor conserva și dezvolta secole de-a rândul spiritualitatea răsăriteană chiar și după căderea Constantinopolului. Din acest moment (1453) – văzut de papa Pius al II-lea ca pe *a doua moarte a lui Homer și a lui Platon*²⁹ – *Literele și Artele vor întoarce spatele patriei lor*,³⁰ refugiindu-se în spațiul pravoslavnic al popoarelor balcanice atât de bine definit de Iorga: *Byzance après Byzance*.

Tradiții liturgice

Majoritatea cercetătorilor acreditează ideea conform căreia viața liturgică a noii credințe este o sinteză a elementelor ebraice, elenistice și gnostice realizată în zonele în care lumea protocreștină s-a manifestat³¹. Din timpurile apostolice și până la in-stituționalizarea Imperiului sub Constantin cel Mare (330) tradițiile liturgice au fost într-o continuă căutare a identității într-o lume care cu greu făcea față persecuțiilor. Odată cu acreditarea noii învățături limba devine vehiculul fundamental de comu-nicare în Serviciul Divin și, în același timp, elementul integrator al lumii creștine. Alături de limba greacă, siriana, copta, araba, armeană, georgiana, slavona etc. au fost idiomuri familiare credincioșilor care au aderat la liturghia creștin-răsăriteană, definind ritualul dominant al Răsăritului de-a lungul a peste un mileniu. Influen-ța lui s-a simțit până în vestul Spaniei, nord-estul și sudul Italiei, nord-estul Africii (Alexandria), Palestina (Ierusalim), Antiohia, Rusia, Țările Române, Bulgaria etc.

Cele trei mari orașe – Constantinopolul, Alexandria și Antiohia devin, trep-tat, centre liturgice importante în care se vor dezvolta rituri cu trăsături bine conturate cunoscute sub denumirea de liturghia egipteană cu cele două forme –

²⁸ Ahrweiler, H., op. cit., p. 119.

²⁹ *Secunda mors ista Homero est, secundus Platonis obitus*, în: Zakythinios, D., “Constantinopolul națiunii ele-ne”, în: *Nea Estia* (gr.), t. 1086, 1972, p. 5.

³⁰ Ahrweiler, H., op. cit., p. 120.

³¹ Janin, R., *Les Églises orientales et les rites orientaux*, Paris 1955, p. 17; Schmemmann, A., *Introduction to Li-turgical Theology*, London 1966, p. 73; Salaville, S., *An Introduction to the Study of Eastern Liturgies*, London 1938, p. 9; Cabrol, F., *Liturgie*, DTC IX (1), Paris 1926, pp. 794-795.

etiopiană și coptă, liturghia siriană folosită de iacobiți și maroniți și, mai apoi, liturghia bizantină, moment ce marchează sfârșitul perioadei bizantine timpurii³². Această tradiție va fi ulterior adoptată și de către slavi³³.

Documentele primelor patru secole³⁴ relevă o elasticitate a serviciilor liturgice a căror evoluție graduală s-a adăpat din acel trunchi comun al ritualului Antiohiei timpurii și care, ulterior, a pătruns în Bizanț. Schimburile reciproce și relațiile dintre Asia Mică și Constantinopol au făcut ca cele două zone ecleziastice să constituie coordonate în care s-a dezvoltat întreaga tradiție liturgică a Imperiului de Răsărit. Faptul că mulți ierarhi ai Bizanțului au venit din Siria ori Capadocia (Sfântul Grigore din Nazianz, Sfântul Vasile din Capadocia, Sfântul Ioan Hrisostomul care a petrecut ani buni în Antiohia³⁵), a făcut ca cele două lumi să fie una.

O altă dimensiune care a conferit unitate, longevitate și dezvoltare tradițiilor liturgice este cea impusă de o categorie de erou creștin: monahul³⁶. În atmosfera de continuă dilatare și amplificare a serviciilor liturgice, mai ales după secolul IV, monahismul, sub cele două forme – oriental și grec al căror mare reformator a fost Theodor Studitul (IX- X), a jucat rolul unui apărător de încredere al trecutului. *Atlet al lui Hristos*, monahul era condus de *taxis* (ordine) și *oikonomie*, de *paradosi* (tradiție) și *canon*. Între aceste limite omul bizantin, deopotrivă împărat sau monah, căuta un dialog mai direct și mai sigur cu Dumnezeu, trăindu-și individualismul și pluralismul într-o ordine ierarhic construită, în respectul față de ortodoxie și față de valorile tradiției.

³² Complexitatea tradițiilor liturgice este o problemă în care consensul general este încă la forma de dezbaterat. Informațional, menționăm că, alături de liturghiile enunțate, se pomeneste și de o liturghie hună apărută în urma activității misionare a episcopului Theotimos al Tomisului (392-403) printre hunii din Pont și „autorizată” de Sfântul Ioan Chrysostomul la sfârșitul secolului al IV-lea (Sozomen, *Historia ecclesiastica*, VII, cap. 26), dar și despre o liturghie albaneză pentru care misionarii armeni au inventat un alfabet. Nici una dintre aceste liturghii nu a supraviețuit. Vezi Hannick, Chr., *Christian Church, music of the early*, în: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Edited by Stanley Sadie, vol. 3, p. 363. Se mai menționează și liturghia clementină atribuită Papei Clement I al Romei (Cresswell, R. H., *The Liturgy of the Eight Book of the Apostolic Constitutions*, London 1900, p. 9). Pentru mai multe detalii asupra mării tradiții liturgice creștine vezi și E. Barker, *Social and political thought in Byzantium*, Oxford, 1957; P. Sherrard, *The Greek East and the Latin West. A Study in the Christian Tradition*, London, 1959; N. H. Baynes, *Byzantine Studies and other Essays*, London, 1960; D. A. Miller, *The Byzantine tradition*, New York, London, 1966; Conomos, D., *Byzantine Trisagia and Cheroubika of the Fourteenth and Fifteenth Centuries. A Study of Late Byzantine Liturgical Chant*, Patriarchal Institute for Patristic Studies, Thessaloniki 1974, pp. 14-21; Leclercq, H., *Didaché*, DACL IV, coll. 772-798; Cabrol, F., *Eucharistie*, DACL V, coll. 681-692.

³³ Jungmann, J. A., *Public Worship*, tr. C. Howell, London 1957, p. 22.

³⁴ Vezi nota 32.

³⁵ Sokrates, *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, PG LXVII, 577.

³⁶ Mango, C., „Sfântul”, în: *Omul bizantin*, pp. 293-320.

Surse³⁷

Primul mileniu creștin relevă, din punct de vedere muzical, o perioadă destul de incertă atât în cultura apuseană cât și răsăriteană. În pofida încercărilor de sistematizare a acestei perioade, o abordare pertinentă este dificil de realizat pentru faptul că, în aceste veacuri, documentele muzicale sunt extrem de rare și suportă interpretări contradictorii³⁸.

Ambele tradiții, atât cea gregoriană (fără îndoială, teritoriul cel mai bine cunoscut și cercetat) cât și cea bizantină își au originea în practica oratorică a Sfintei Scripturi privită în context liturgic. Mare parte din textele sacre au intrat în cadrul serviciilor liturgice mai degrabă prin cântare și declamare decât prin citire, practică comună nu numai creștinilor ci și religiilor vechi (islam, hinduism, budism).

Din păcate, istoria nu mai conservă nici un tratat despre muzica ecleziastică din perioada creștină timpurie. Cei care au exprimat puncte de vedere muzicale în context liturgic au fost, marea majoritate, oameni ai Bisericii.

Scrierile patristice ale Sfinților Părinți constituie sursa principală de informație cu privire la muzica liturgică și mentalitatea muzicală a timpului. Eusebiu de Caesarea³⁹ și Sfântul Ieronim⁴⁰ menționează despre o lucrare a Sfântului Justin Martirul și Filosoful (~100-167) intitulată *Psaltēs*, lucrare care a atras atenția, peste șapte secole, chiar și patriarhului Photius (IX). Deși a supraviețuit aproape o mie de ani fiind considerat de patriarh ca *indispensabil* studierii muzicii de cult, tratatul este astăzi pierdut. Sfinții Ignatius al Antiochiei (†-110),

³⁷ Cele mai importante date pot fi urmărite în: H. J. W. Tillyard, *Byzantine Music and Hymnography* (London, 1923/R); E. Wellesz, *A History of Byzantine Music and Hymnography* (Oxford, 1949, 2/1961); H. -G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich* (München, 1959), pp. 233-266; E. Wellesz, ed., „Die Musik der byzantinischen Kirche“, *Mu*, XIII (1959; Engl. trans., 1959); G. Marzi, *Melodia e nomos nella musica bizantina* (Bologna, 1960); M. Velimirović, „Musique byzantine“, *Encyclopédie des musiques sacrées*, ed. J. Porte (Paris, 1969), II, pp. 145-164; „Musica byzantina“, *IMSCR XI*. Copenhagen 1972, pp. 737-799; O. Strunk, *Die Gesänge der byzantinisch-griechischen Liturgie, Geschichte der katholischen Kirchenmusik*, ed. K. G. Fellerer, I (Kassel, 1972), pp. 128-147; O. Strunk, *Essays on Music in the Byzantine World* (New York, 1977); D. E. Conomos, *Byzantine Hymnography and Byzantine Chant* (Brookline, MA, 1984); D. Toulaitos, „Women Composers of Medieval Byzantine Chant“, *College Music Symposium*, XXIV/1 (1984), pp. 62-80; E. V. Gertsman, *Vizantijskoye muzikoznaniye* (Leningrad, 1988); B. Schartau, „On Collecting *Testimonia* of Byzantine Musical Practice“, *CIMAGL* no. 57 (1988), pp. 159-166; C. Hannick, „Reference Materials on Byzantine and Old Slavonic Music and Hymnography“, *JPMMS*, XIII (1990), pp. 83-89; M. Velimirović, „Byzantine Chant“, *NOHM*, II (2/1990), pp. 26-68; K. Nikolakopoulos, „Literatur zum Studium der byzantinischen Musik“, *Orthodoxes Forum*, VII (1993), pp. 239-256; G. Wolfram, „Der byzantinische Chor, wie er sich in den Typika des 9.–12. Jahrhunderts dargestellt“, *Cantus Planus VI*: Éger 1993, pp. 397-402; B. Schartau, „*Testimonia* of Byzantine Musical Practice – III“, *CIMAGL* no. 68 (1998).

³⁸ Vezi încercarea de „recuperare” a zonei bizantine în Gertsman, Evgenij, *The Lost Centuries of Byzantine Music*, St. Petersburg 2001, Proceedings of the XXth International Congress of Byzantine Studies (19-25 August, 2001, Paris).

³⁹ Eusebius de Caesarea, *Historia ecclesiastica*, IV, cap. 8, § 5.

⁴⁰ Sfântul Ieronim, *De viris illustribus*, 23.

Tertulian (-293-373), Clement din Alexandria (†-212), Sfântul Athanasius (-296-373), Sfântul Ioan Chrysostomul (-350-407), istoricii Eusebiu de Caesarea (-260-339), Socrates Scholasticus (380-450), Sozomen (†450), Philostorgius (368-433), Theodoret din Cyrhus (-386-466), Cassiodorus (-485-580) sunt câteva dintre personalitățile care au oferit detalii asupra practicii muzicale a timpului lor în omiliile, scrisorile ori comentariile biblice.

O categorie, destul de restrânsă însă, este aceea a scriitorilor necreștini. Philon din Alexandria (20 î.d.Hr. – 40 d. Hr.) vorbește despre o practică responso-rială în cântul comunităților iudeo-gnostice⁴¹, practică pe care Eusebiu afirmă că se poate regăsi în cântul primilor creștini⁴².

O referință interesantă face și Pliniu cel Tânăr (-114), fost guvernator al Bithyniei, într-o scrisoare adresată împăratului Traian: *Ei cântă alternativ în versuri un imn lui Hristos ca unui Dumnezeu, îndemnându-se, ei înșiși, cu un solemn jurământ care să-i ferească de orice faptă rea*⁴³. După cum afirmă Lietzmann⁴⁴, este posibil ca acest dialog să vizeze mai degrabă ritualul botezului decât un imn cântat de două coruri.

Referirile nou-testamentare⁴⁵ la cântul creștin timpuriu provin, în cea mai mare parte, din Epistolele Sfinților Apostoli Pavel și Iacov și din Apocalipsă. Unii cercetători⁴⁶ acreditează ideea că psalmii (*psalmoi*), imnurile (*hymnoi*, cântările de laudă) și cântările duhovnicești (*ōdai pneumatikai*)⁴⁷ reflectă trei forme muzicale: *psalmii Vechiului Testament, imnurile sau cântările bisericesti și cântările melismatice precum aliluia*⁴⁸.

Imaginația cercetătorilor este stimulată și de interpretările alegorice ale scrierilor sacre. Sfântul Ioan Chrysostomul (*Epistola către Coloseni*, cap. 3, omilia 9, PG, LXII, 362) afirmă, spre exemplu, că imnurile sunt superioare psalmilor pentru că,

⁴¹ Philon din Alexandria, *De vita contemplativa*, § 29.

⁴² Eusebius din Caesarea, op. cit., II, cap. 17, § 17.

⁴³ *Carmenque Christo quasi deo dicere secum invicem seque sacramento non in scelus aliquod obstringere*, în: Pliniu cel Tânăr, *Epistole*, X, scr. 96, 7.

⁴⁴ Lietzmann, H., „Die liturgischen Angaben bei Plinius“, *Geschichtliche Studien: Albert Hauck zum 70.*

⁴⁵ O privire integratoare asupra fenomenului poate fi urmărită la: Sebastian Barbu-Bucur, „Cântarea de cult în Sfânta Scriptură și Sfânta Scriptură în cântările Bisericii Ortodoxe“, cu prilejul tricentenarului Bibliei de la București (1688), în: *ST*, București an XL (1988), nr. 5 (sept.-oct.), pp. 86–102; idem, „Cântarea, factor important în desfășurarea cultului divin“, în: *Almanah bisericesc*, Arhiepiscopia Bucureștilor, București, 1997, pp. 198-206; idem, „Muzica bisericească, rugăciunea inimii“, în: *Icoana din adânc*, an 2, nr. 6 (18), 1-30 iunie, 1998, p. 14. De asemenea, o lucrare indispensabilă studierii muzicii bizantine în context liturgic aparține lui Βουρλή Αθανασίου, *Δογματικοθητικαί όψεις της ορθοδόξου ψαλμωδίας*, Αθήναι 1994.

⁴⁶ Wellesz, E., *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford² 1961, p. 33.

⁴⁷ Sfântul Pavel, *Efeseni*, v19, *Coloseni*, III, 16.

⁴⁸ Hannick, Chr., *Christian Church, music of the early*, în: *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Edited by Stanley Sadie, vol. 3, p. 363.

în timp ce categoria secundă (psalmii) aparține omului, imnul este cântarea îngerilor⁴⁹. De asemenea Apocalipsa este o altă sursă de interpretări alegorice. Pe de o parte, liturgia descrisă în acest text nu trebuie înțeleasă ca o prezentare *ad litteram* a unei liturghii pământene iar pe de altă parte, cântarea îngerilor înaintea tronului Mântuitorului ca și instrumentele muzicale folosite au un scop pur simbolic: împreună lor cântare formează o *symphonie* cosmică, o *cântare nouă (ōdē kainē)*.

Scrierile care privesc dezvoltarea liturgică și disciplinele monastice sunt, în egală măsură, importante. Constituțiile Apostolilor (-380), regulile Sfântului Vasile cel Mare (329-379), *De institutis coenobiorum* de Ioan Casian (-360-435), viețile sfinților, canoanele conciliilor etc., pot fi considerate surse importante pentru înțelegerea muzicii sacre și a rolului ei în context liturgic⁵⁰.

Sisteme de notație

Originile notației muzicale bizantine sunt controversate. De-a lungul perioadei elenistice și mai târziu, notația în uz a fost cea antică greacă. În timpurile creștine incipiente însă, cea mai veche muzică sacră notată a fost un imn conservat de un papirus descoperit și publicat în 1922 de A. S. Hunt și B. P. Grenfell⁵¹. Acest document datând de la finalul secolului III conține un imn destinat unui solist și este scris în notația muzicală vocală din perioada clasicismului grec. Notele sunt indicate prin litere iar problemele de transcriere apar doar la structura ritmică.

La data descoperirii sale fragmentul a provocat intense speculații asupra originii și caracterului muzicii liturgice din perioada primelor veacuri creștine. Studiile comparative întreprinse de specialiști cu alte documente muzicale antice au încercat să vadă în acest fragment o dovadă a influenței teoriei muzicale grecești în cultul creștin. Unicitatea acestui papirus face ca el să fie privit cu multă prudență. Nicăieri în literatura creștină timpurie nu există vreo mențiune cu privire la interzicerea sau adoptarea notației antice în literatura creștină sau despre folosirea uneia sau alteia dintre notațiile muzicale.

Acest imn protocreștin este un caz extrem de rar și unic până la această dată care să fi fost notat. Pe de altă parte, singularitatea acestui fragment nu ne dovedește nici că în Egiptul secolului al III-lea după Hristos notația greacă era folosită și nici că melodia acestui imn era una caracteristică muzicii sacre timpurii.

Diacronic, cultura muzicală bizantină impune următoarele sisteme de notație:

α. **Notația ekfonică**⁵² (*ekphōnēsis* – citire cu voce înaltă) începe a fi utilizată spre secolele VIII-IX, rămânând în uz până în secolul al XIII-lea. Acest sistem

⁴⁹ Vezi și Origen, *Selecta in psalmos*, Ps. CXVIII, 171.

⁵⁰ Βουρλίη, *Αθανασιού*, op. cit.

⁵¹ Hunt, A. S. și Grenfell, B. P., *The Oxyrhynchus Papyri*, Part XV, London 1922.

⁵² Pentru această semiografie se pot studia: C. Hoeg, *La notation ekphonétique*, MMB, Subsidia, 1/2 (1935); C. Hoeg and G. Zuntz, „Remarks on the Prophetologion”, *Quantulacumque: Studies Presented to Kirsopp Lake*, ed.

este unul mnemotehnic și servește citirii solemne a textelor din Profeți (*Profetologhion*), alte pasaje al Vechiului Testament, din Epistole și din Evanghelie (*Evangheliarion*), grupându-se în aproximativ 20 de formule.

β. Sistemele paleobizantine⁵³

Unele manuscrise timpurii conțin cântări în care apar foarte puține semne muzicale și în care nu toate silabele textului poartă neumă. Multora dintre aceste

R. P. Casey, S. Lake and A.K. Lake (London, 1937), pp. 189-225; C. Høeg, G. Zuntz and G. Engberg, *Prophetologium: lectiones anni mobilis*, MMB, Lectionaria, I (1939-81); G. Engberg, „Les Credos du synodicon”, *Classica et mediaevalia*, XXIII (1962), pp. 293-301; G. Engberg, „Greek Ekphonetic Neumes and Masoretic Accents”, *SEC1*, ed. M. Velimirović (London, 1966), pp. 37-49; K. Levy, „Three Byzantine Acclamations”, *Studies in Music History: Essays for Oliver Strunk*, ed. H. Powers (Princeton, NJ, 1968/R), pp. 43-57; D. Jourdain-Hemmerding, „La notation ekphonétique archaïque (Vaticanus gr. 2144)”, *Annuaire de l'Ecole pratique des hautes études*, IV (1968-9), pp. 557-560; G. Panțiru, *Notația și eburile muzicii bizantine*, Ed. Muzicală a Uniunii Compozitorilor, București 1971; Idem., *Lectionarul evanghelic de la Iași (MS 160/IV-34)*, București 1982; G. Engberg, „The Greek Old Testament Lectionary as a Liturgical Book”, *CIMAGL* no. 54 (1987), pp. 39-48; G. Engberg, „Greek Ekphonetic Notation: the Classical and Pre-Classical Systems”, in: *Palaeobyzantine Notations*, Hernen 1992, pp. 33-55; Sandra Martani, „L' évangélique de Iași et le système ekphonétique dans les manuscrits en majuscule”, *AMB IV*, CSBI, Iași 2002, pp. 20-25; Idem., „Das ekphonetische Notationssystem in den datierten Evangeliarien des 10. Jahrhunderts”, pp. 27-48, in: *Palaeobyzantine Notations III*, Hernen 2004 etc.

⁵³ Pentru o bibliografie asupra semiografilor bizantine (mai puțin cea ekfonetică) a se vedea H. J. W. Tillyard, *Handbook of the Middle Byzantine Musical Notation*, MMB, Subsidia, I/1 (1935/R); O. Strunk, „The Tonal System of Byzantine Music”, *MQ*, XXVIII (1942), pp. 190-204; O. Strunk, „Intonations and Signatures of the Byzantine Modes”, *MQ*, XXXI (1945), pp. 339-355; B. di Salvo, „La trascrizione della notazione paleobizantina”, *Bollettino della Badia greca di Grottaferrata*, n. ser., V (1951), pp. 92-110, 220-235; O. Strunk, „The Notation of the Chartres Fragment”, *AnnM*, III (1955), pp. 7-37; B. di Salvo, „Qualche appunto sulla chironomia nella musica bizantina”, *OCP* XXIII (1957), pp. 192-201; C. Thodberg, *The Tonal System of the Kontakarium* (Copenhagen, 1960); J. Raasted, „A Primitive Palaeobyzantine Musical Notation”, *Classica et mediaevalia*, XXIII (1962), pp. 302-310; Idem., „Intonation Formulas and Modal Signatures in Byzantine Musical Manuscripts”, MMB, Subsidia, VII (1966); J. van Biezen, *The Middle Byzantine Kanon-Notation of Manuscript H* (Bilthoven, 1968); C. Floros, *Universale Neumenkunde* (Kassel, 1970); J. Raasted, „Modernization and Conversion: Two Types of Notational Change and their Consequences for the Transmission of Byzantine Music”, *IMSCR XI*: Copenhagen 1972, pp. 775-777; M. Haas, *Byzantinische und slavische Notationen*, *Palaeographie der Musik*, V/2, ed. W. Arlt (Cologne, 1973); Στάθι. Γρ. Θ., *Η εξέγηση της παλαιάς βυζαντινής σημειωγραφίας*, Αθήνα 1978 (*IBM* – Μελέτα 2); Idem., „Η παλαιά βυζαντινή σημειωγραφία και το πρόβλημα της μεταγραφής της εις το πεντάγραμμον”, in: *Βυζαντινά* 7, pp. 193-220; H. Hucke, „Die Cheironomic und die Entstehung der Neumenschrift”, *Mf*, XXXII (1979), pp. 1-16; J. Raasted, „Musical Notation and Quasi Notation in Syro-Melkite Liturgical Manuscripts”, *CIMAGL* no. 31 (1979), pp. 11-37, 53-81; H. Husmann, „Interpretation und Ornamentierung in der nachbyzantinischen Musik”, *AcM*, LII (1980), pp. 101-121; S. Kožucharov, „Paleografski problemi na tita-notacijata v srednobalgarskite rakopisi ot XII-XIII vek”, *Slavjanska paleografiya i diplomatika* (Sofia, 1980), pp. 228-246; C. Floros, „Zur Rhythmik der byzantinischen Kirchennusik”, *Mf*, XXXV (1982), pp. 154-155; J. Raasted, „Pulse and Pause in Medieval and Postmedieval Byzantine Chant”, *Jb der österreichischen Byzantinistik*, XXXII (1982), pp. 63-72; N. K. Moran, *Singers in Late Byzantine and Slavonic Painting* (Leiden, 1986); J. Raasted, „Chromaticism in Medieval and Post-Medieval Byzantine Chant: a New Approach to an Old Problem”, *CIMAGL* no. 53 (1986), p. 15-36; *Rhythm in Byzantine Chant*: Hernen 1986 [C. Hannick, „Probleme der Rhythmik des byzantinischen Kirchengesangs”, pp. 1-19; G. Ciobanu, „La rythmique des neumes byzan-

codice li s-au adăugat semiografice muzicală mult mai târziu, făcând astfel ca dimensiunea orală să joace un rol foarte important. Abia spre mijlocul secolului al XI-lea silabele textului vor primi semn muzical pentru a indica o înălțime și un stil aproximativ.

Există trei tipuri de notații paleobizantine: *Theta*, *Chartres* și *Coislin*. Toate au servit notării repertoriilor silabice ale Irmologhionului și Stihirarului. Notațiile *Chartres* și *Coislin* sunt numite după colecțiile de manuscrise din Franța unde au fost mai întâi studiate.

β.1. **Notația Theta** este o notație rudimentară caracterizată prin utilizarea literei Θ din alfabetul grec pentru a marca, din loc în loc, textul sacru. Prin comparație cu tipurile de notație ulterioară, se pare că desenele melodice ale literei Θ corespund unor formule melismatice inserate într-un contur preponderent silabic. În final, rezultatul era o melodie în care un rol important era jucat de tradiție, memorie, improvizație, toate aplicate într-un stil convențional impus de repertoriile Irmologhionului și Stihirarului.

β.2. **Notația Chartres**. Puținele surse care conservă repertoriul muzical în acest sistem își au originea în Muntele Athos și Constantinopol. Semnele sunt grupate și

tins dans les transcriptions de J. D. Petrescu et de Egon Wellesz par rapport à la pratique actuelle", pp. 21-35; J. Raasted, „Rhythm in Byzantine Chant”, pp. 67-91; B. Karastojanov, „Tonemas and Prosodemas as Rhythmic Elements in Znamennyj Chant”, pp. 109-127; K. Levy, „On the Origin of Neumes”, *EMH*, VII (1987), pp. 59-90; J. Raasted, „Thoughts on a Revision of the Transcription Rules of the Monumenta Musicae Byzantinae”, *CIMAGL* no. 54 (1987), pp. 13-38; S. Kujumdzieva, „Über die Zeichen Aphona während der spät- und postbyzantinischen Periode“, *Musikkulturgeschichte: Festschrift für Constantin Floros*, ed. P. Petersen (Wiesbaden, 1990), pp. 449-460; K. Romanou, „A New Approach to the Work of Chrysanthos of Madytos: the New Method of Musical Notation in the Greek Church”, *SEC V*, ed. D. Conomos (Crestwood, NY, 1990), pp. 89-100; E. Toncheva, „Die musikalische Bedeutung des Interpunktionszeichens *Punkt* in dem sticherarischen Repertoire der Handschrift NB 928”, *Musikkulturgeschichte: Festschrift für Constantin Floros*, ed. P. Petersen (Wiesbaden, 1990), pp. 461-478; A. Doda, „Osservazioni sulla scrittura e sulla notazione musicale dei Menaia Carbonesi”, *Scrittura e civiltà*, XV (1991), pp. 185-204; J. Raasted, „The Princeton Heirmologion Palimpsest”, *CIMAGL* no. 67 (1992), pp. 219-232; *Palaeobyzantine Notations*: Hernen 1992 [J. Raasted, „Theta Notation and some Related Notational Types”, pp. 57-62; A. Doda, „Coislin Notation, Problems and Working Hypotheses”, pp. 63-79; C. Troelsgård, „The Role of *Parakletike* in Palaeobyzantine Notations”, pp. 81-117; J. Raasted, „Observations on the Chartres and Coislin Versions of the Good Friday Stichêron *O pos i paranomos synagoge*”, pp. 131-153; G. Wolfram, „Modulationszeichen in der paläobyzantinischen Notation”, *Studi di musica bizantina in onore di Giovanni Marzi*, ed. A. Doda (Lucca, 1995), pp. 33-44]; *Palaeobyzantine Notations II*: Hernen 1999 [M. Alexandru, „Bemerkungen zu den Neumen – und Formelbezeichnungen des Byzantinischen Gesanges”, pp. 1-21; A. Doneda, „The *Hyperstases* in MS Kastoria 8 and the Kondakarian Notation”, pp. 23-36; I. Papanthassiou, „The Use of Bareia in the Old Layer Melodies of the 4th Authentic Mode in MS Saba 83”, pp. 129-143; G. Wolfram, „Das Sticherarion Vindobonensis Theol. gr. 136: eine Kurzbeschreibung und Weiteres zur Notationstechnischen Tradition”, pp. 145-158]; *Palaeobyzantine Notations III*: Hernen 2004 [Ioannis Papanthassiou and Nikolaos Boukas, „Early Diastematic Notation in Greek Christian Hymnographic Texts of Coptic Origin: A Reconsideration of the Source Material”, pp. 1-26; Annette Jung, „Kolaphismos: A Long Melisma in a Syllabic Genre”, pp. 49-66; Maria Alexandru, „Zu dem Neumenkomplex *kylisma*, *antikenokylisma*, *lygisma* in der byzantinischen Musik”, pp. 243-297].

indică, probabil, melisme sau formule propriu-zise. Această notație a jucat un rol mai important spre secolul XI, odată cu reforma care a afectat repertoriul Stihirarului.

β.3. Notația Coislin

Judecând după proveniența manuscriselor, este posibil ca această notație să-și aibă originea în zona Palestinei, fiind în uz până spre secolul al XII-lea. Cele șase stadii de dezvoltare, reprezentând stadiile ultime ale notației paleobizantine, indică neume separate și grupuri de neume care, cu fiecare pas de evoluție, devin mult mai precise diastematic, formând baza de tranziție spre notația medio-bizantină.

γ. Notația medio-bizantină

(rotundă, damaschiniană, hagiopolită, sec. XII [- 1175] – XIV)

Principiile semiografiei bizantine medii se găsesc în sistemele paleo-bizantine care au evoluat până spre secolul al XII-lea. Din acest moment (- 1175) se produce o unificare la nivel semiografic prin care fiecare semn în parte poate indica un mers ascendent sau descendent într-un sistem modal bine articulat (*Octoechos*). Acest sistem „digital” își definește ethosul și apartenența la un eh printr-o formulă intonațională (*apechema*) și printr-un semn special (*martyria* – *mărturia*), o adevărată „cheie” fără de care nu poți pătrunde ehul cântării. Aceste *mărturii* sunt forme stilizate ale primelor patru litere ale alfabetului grec, folosite ca numerale.

O funcție foarte importantă joacă și semnele modulatorii numite *fiorale*, semne care derivă grafic din litera greacă Φ.

Sistemul medio-bizantin divide corpusul neumatic în trei tipuri: *sōmata* (trupuri), *pnevmata* (spirite) și semne care nu sunt *nici somata nici pnevmata*. Majoritatea sunt semne expresive care surprind și problematici legate de ritm, tempo ori adevărate propoziții melodice (*megala sēmadia*, *megalai hypostaseis*, *marile semne*). Cele trei semne de bază ale semiografiei bizantine asociate frecvent de tratatele bizantine cu Sfânta Treime sunt *isonul*, *oligonul* și *epistroful*.

δ. Acest ultim stadiu cunoscut sub denumirea de **notația cucuzeliană** sau **bizantină târzie** se referă la perioada secolelor XV-XIX, moment în care o parte a *marilor semne cheironomice* au fost exghisite creând impresia unei practici notaționale diferite. În fond, toate neumele de bază ale notației medii bizantine au rămas în uz de-a lungul întregii perioade.

Arta muzicală. Direcții stilistice⁵⁴

La capătul acestui periplu informațional, concluziile cu privire la muzica bizantină și a evoluției sale în primele secole creștine sunt greu decelabile. Așa cum se ob-

⁵⁴ Considerațiile acestui capitol pot fi urmărite în bibliografia oferită la punctele 2, 3 și 4 la care se adaugă M. Velimirović: „Originality and Innovation in Byzantine Music”, în: *Originality in Byzantine Literature, Art and Music: A Collection of Essays*, ed. A. R. Littlewood (Oxford, 1995), pp. 189-199; D. Conomos, „Communion Chants in Magna Graecia and Byzantium”, *JAMS*, XXXIII (1980), pp. 241-263; Idem.,

servă ideea acreditată de marea majoritate a cercetătorilor este aceea că muzica sacră a celor două Biserici creștine – Răsăriteană și Apuseană – își are originea în tradiția sinagogală cu care urmașii lui Hristos au intrat în contact încă din primele secole. Cu siguranță, determinări și puncte de intersecție au existat soluționându-se, mai mult sau mai puțin pozitiv; însă, cum și cât din muzica ebraică a influențat cântul creștin, este greu decelabil. Deși este o teorie care se invocă extrem de mult, este greu de spus ce în cântul gregorian sau bizantin are, sau nu, origine sinagogală.

Mult mai plauzibilă este ipoteza conform căreia atât muzica gregoriană cât și cea bizantină, două idiomuri surori, și-au urmat propriul traiect istoric, fără a fi nevoie de a se „intersecta” prea mult cu elementul ebraic. Pe de altă parte, însă, fiecare direcție în parte invocă faptul că melodiile lor au o longevitate aflată undeva în proximitatea primului secol creștin. În afara acestor probleme, se adaugă lipsa unei metode de cercetare care să permită recuperarea, în mod satisfăcător, a tradițiilor aflate în prima parte a Evului Mediu. Aceasta pentru faptul că nici o comunitate, la acea dată, nu utiliza notație muzicală. Este adevărat că sisteme de notație muzicală provenind din vechea Chină, Babilon și Grecia (incluzând acel imn protocreștin închinat Sfintei Treimi ce datează de la sfârșitul secolului III – papyrus nr. 1786, Oxyringhos) au permis conturarea unor idei asupra culturilor muzicale din jurul primului secol al noii ere. Este însă și mai greu să deducem cum a fost muzica de-a lungul mileniul întâi, știut fiind faptul că atât cântul liturgic ebraic cât și creștin încep a fi notate abia cu finalul secolului al IX-lea și începutul secolului al X-lea.

Odată cu convertirea imperiului roman la Creștinism de-a lungul secolului IV, credința creștină se schimbă, dintr-un cult secret persecutat, practicat în catacombe, într-o *religio licita* care se desfășura și celebra în forme publice în marile bazilici imperiale conduse prin autoritatea episcopilor locali. Inevitabil, în cadrul acestor practici, muzica a avut un rol covârșitor. Mărturiile epocii oferă imaginea unui cadru liturgic în care comunitatea participa la un dialog al cărei invariabil refren la psalmii cântați era preluat de un solist și/sau comunitate⁵⁵. Aceste texte erau cântate la ocazii și în zile speciale ale calendarului liturgic, devenind, an de an, permanențe care au creat o solidă tradiție.

Începând cu secolul al V-lea, această practică a fost organizată într-un tip de carte cunoscută sub denumirea de *Leționar* ce conținea ciclul complet al psalmilor ce trebuiau citați și psalmodiați în fiecare zi a anului bisericesc. Cel mai important *Leționar* al veacului V (posibil să fi fost primul care a fost scris) a fost cel

„Change in Early Christian and Byzantine Liturgical Chants”, *Studies in Music*, 5 (1980), pp. 249-263; „Sacred Music in post-Byzantine era”, *The Byzantine Legacy in Eastern Europe*, ed. By L. Clucas, 1988; P. Jeffery, *Ratio Studiorum: The Shape of Modern Chant Studies*, WWW. Mmb.

⁵⁵ Wellesz, E., *A History of Byzantine Music and Hymnography*, Oxford: 1961, p. 43.

de la Ierusalim, influența sa putând fi observată în foarte multe colecții similare timpurii și din care s-au mai păstrat câteva.

De-a lungul secolelor VI-VII repertoriile de cânt au fost completate. Fiecare mare oraș, regiune sau mănăstire a elaborat un corpus complet de cântări care să acopere toate evenimentele liturgice importante ale anului. Fiecare localitate a impus propria tradiție care, de cele mai multe ori, diferea de cea a altor centre. De departe, însă, cea mai influentă dintre aceste tradiții a fost ritul local al Ierusalimului. Mănăstirile deșertului egiptean au fost, în mare măsură, imitate atât de mănăstirile apusene cât și răsăritene, în Egipt existând, mai degrabă, o varietate de practici decât un singur ritual unificat.

Ca și marile orașe precum Roma, Constantinopol sau Ierusalim, și Alexandria a avut propriul ei rit local, chiar dacă totuși influența sa a fost destul de limitată la acea perioadă, exceptând, firește, cadrul ei geografic imediat.

Manuscrisele cele mai timpurii care conservă aceste repertorii de cânt local datează din secolul al VIII-lea. Ele sunt însă fragmentare și cuprind numai texte, fără notație muzicală. Este, probabil, cea mai frustrantă perioadă pentru cercetători, deoarece, documentația scrisă este relativ rară și dispersată.

O mai completă imagine asupra acestui interval de timp și care ar putea oferi un potențial informațional consistent este arta și arheologia marilor centre creștine. În fiecare tradiție textele cântate amintesc frecvent de relicve și sfinți locali care au fost venerați și a căror comemorare a contribuit la organizarea calendarului liturgic zonal.

Extrem de comună în cântul gregorian, practica alegerii unor texte biblice pentru a fi aplicate celebrării unor martiri locali care au fost sau încă mai sunt venerați, se regăsește, de multe ori inscripționată atât pe mozaicuri și pavimente cât și pe zidurile bisericilor din această perioadă.

Secolul IX aduce cu sine o consolidare a ritualului, atât în sferele culturale vorbitoare de limbă latină cât și în cele vorbitoare de greacă. Recuperat după expansiunea militară inițiată de noua religie apărută – Islamul – și după declinul cultural al secolelor de dinainte, atât Apusul cât și Răsăritul inaugurează un proces de reorganizare a tradițiilor locale miriapode într-un singur și uniform rit derivat din tradiția capitalei spirituale a regiunii. În Apusul latin, aceasta a fost parte a unui efort cunoscut sub denumirea de *Renașterea carolingiană* prin care Pepin și fiul său Charlemagne, regi ai francilor, impun, în zona cunoscută azi ca Franța și Germania, o liturghie omogenizată ce a derivat din ritul local al Romei. Muzica acestui rit romano-franc a fost ceea ce numim astăzi *cântul gregorian*.

În Răsărit, până spre sfârșitul primului mileniu, cele două mari centre liturgice dominante au fost Ierusalimul și capitala imperială – Constantinopolul sau *Noua Romă*. Determinante în evoluția fenomenului muzical bizantin, aceste metropole au sădit embrionul mentalității spiritului răsăritean pentru întreaga peri-

oada ce va urma. Concomitent, *Sfântul Oraș* devine, la început de secol X, spațiul în care tradiția Sfinților Părinți, a deșertului și cea a cetății se contopesc. Era firesc, deci, ca toate transformările petrecute la nivelul ceremoniilor religioase să fie statuate prin canoane care în spațiul bizantin s-au numit *Tipicoane*, celebre, din acest punct de vedere, fiind cele de la Messina, Sinai și Constantinopol.

La capătul unei evoluții destul de contorsionate la care au concurat toate aceste elemente, s-a produs o unificare liturgică ce a constat într-un fel de fuziune a celor două mari tradiții locale – Ierusalimul și Constantinopolul, rezultatul final fiind ceea ce numim *ritul bizantin* și muzica sa tradițională – *cântul bizantin*.

Abia începând cu secolul X se poate vorbi de o configurație clară a muzicii răsăritene și a rolului ei în context cultural european. Nevoia de a dezvolta o tradiție uniformă și la nivelul cântului a dus la crearea și dezvoltarea unui sistem de notație muzicală și a unei literaturi teoretice pentru explicitarea acestei muzici. Primele sisteme nu au fost decât încercări aflate la început de drum, venite din diferite părți ale lumii creștin-răsăritene menite să finalizeze efortul susținut de a surprinde printr-un corpus semiografic dimensiunea orală a acestei arte.

În același secol X – moment de răscruce în evoluția culturilor muzicale ale Europei creștine și lumii ebraice – un alt mare centru spiritual îmbogățește lumea ortodoxă – Athosul. Acest important punct de reper duhovnicesc *intră în istoria Bizanțului, a lumii și a întregului monahism ortodox, ca cea mai autentică și constantă vatră de spiritualitate și trăire în Hristos în al doilea mileniu al creștinismului european*⁵⁶. Prin marea personalitate a Sfântului Athanasios, *Grădina Maicii Domnului* devine – la 963 – una din marile biblioteci pnevmatice în care s-a dezvoltat o bogată spiritualitate și care a conservat o cultură manuscrisă și o artă ce viețuiesc și astăzi. Începută inițial la Marea Lavră și continuată mai apoi la Mănăstirile Vatoped, Iviron, Filotheu, Xiropotamu etc., tradiția monastică peninsulară a lăsat umanității aproximativ 12.000 de manuscrise, atât muzicale cât și nemuzicale⁵⁷. Cercetări recente relevă faptul că bibliotecile athonite conservă astăzi ~ 3000 de codice muzicale, lucru ce indică un procent de 25 % din numărul total al manuscriselor⁵⁸.

La doar câțiva ani după punerea oficială a bazelor monahismului athonit, Rusia, sub împăratul Vladimir, se creștinează (988), lăsând loc unei penetrări creștin răsăritene care v-a duce la formarea unei ramuri slave de rit bizantin. Fenomenul este, practic, o întregire a procesului de creștinare care începe cu slavii sudici

⁵⁶ Barbu-Bucur, Sebastian, „Muzica românească de tradiție bizantină la Muntele Athos”, in *AMB*, vol. IV, CSBI, Iași 2002, p. 79.

⁵⁷ Conomos, D., „The Musical Tradition of Mount Athos”, in *AMB*, vol. IV, CSBI, Iași 2002, p. 70.

⁵⁸ Idem, *Ibidem*, p. 70.

– bulgarii care, prin chaganul Boris devenit țar, primesc învățătura lui Hristos direct de la Constantinopol la 864-865.

După cum se observă, veacul măcinat de problematica milenarismului manifestă un reviriment spiritual fără precedent în care punctele de reper erau cele trei mari centre. Faptul că aceste centre reprezentau și atunci punctele spirituale de forță ale lumii creștine, este relevat și prin cuvântul egumenului Daniel: *Dacă faci la stânga ai în Constantinopol ajungi la Ierusalim, iar dacă faci la dreapta ajungi la Sfântul Munte*⁵⁴.

Din punct de vedere liturgic, acest secol deschide drumul către o dilatare firească dată de dezvoltarea imperiului și a slujbelor, a ceremoniilor sacre, lucru ce permite, pe de o parte, o iradiere cultural – spirituală a marilor centre către periferii, datorită “prestanței” spirituale a acestora, iar pe de altă parte, o influență a provinciei care vine în întâmpinarea *polis* – ului, lucru determinat de faptul că marile centre erau locuri de pelerinaj și puncte de raportare legislativă.

Este un fenomen de feedback, un schimb reciproc în care cetatea deține supremația atât din punct de vedere canonic cât și al respectului pentru tradiție. Această comunicare bidirecțională, a lumii către monahism și a deșertului către cetate, se va calchia pe două concepte de bază sub care muzica bizantină a fost privită de-a lungul perioadei medievale:

α. Perspectiva mistică în care se pornește de la concepția conform căreia muzica are origine divină, fiind transmisă de îngeri oamenilor iar unirea glasurilor lor – a ierarhiei celeste și a creației dumnezeiești – duce la comuniunea în cântare, așa după cum și imnul heruvic îl mărturisește: *Οι τα χερουβίμ μυστικώς εικονίζοντες ...* (*Carii pre heruvimi cu taină închipuim ...*). Această perspectivă a fost unul din elementele care au asigurat succesul unei transmisii nedistorsionate a textului și, în același timp, o formă de conservatorism excesiv. În paralel, practica reflectă o mentalitate specifică medievalilor, mentalitate ce mărturisește deschis despre atitudinea pasivă a omului bizantin față de tentația originalității.

β. Conceptul comuniunii (κοινωνία), concept care a funcționat încă din secolul IV, regăsindu-se, în forma cea mai înaltă, în celebrarea Sfintei Liturghii. Până la reglementarea impusă de Conciliul din Trullo – secolul VII –, comunitatea a fost, la început, elementul de dialog al oficiantului.

Semiografiile paleobizantine (notațiile *Theta*, *Chartres*, *Coislin*) care au fost utilizate până în secolul al XII-lea sunt caracterizate printr-o imperfecțiune atât la nivel diastematic cât și cheironomic. Sunt sisteme pur orientative, mnemotehnice, de *aducere aminte* și îndrumare a psaltului pe structuri melodice aprioric construite în care un rol fundamental îl juca practica orală și tradiția. Deși sisteme eminentemente

⁵⁴ Velimirovici, M., *Byzantine Elements in Early Slavic Chant: The Heimologium*. Pars Principalis et Pars Suppletoria, Copenhagen 1960.

stenografice și care astăzi nu spun prea multe specialiștilor, notațiile paleobizantine au impus reguli și canoane cunoscute însă numai psalților timpului. Abia începând cu secolul al XII-lea, odată cu maturizarea liturghiei bizantine și cu dezvoltarea unei arte interpretative ridicate, sursele muzicale scrise în notație medio-bizantină transmit cu exactitate un corpus monodic solid, din care, o parte importantă, conservă și transmite o anumită dimensiune a tradiției timpului.

Faptul că pe la mijlocul secolului XII s-a ajuns la o soluționare a problematicei notației, evidențiază ideea conform căreia muzicienii bizantini au dorit să cânte după manuscrise și nu după o tradiție orală și, în același timp, indică o dezvoltare a serviciului liturgic și o profesionalizare accentuată atât a soliștilor cât și a corului. Analiza repertoriului liturgic scris în notațiile paleobizantine relevă omogenitate și simplitate, lucru ce indică faptul că aceste creații erau destinate, în special, comunității și nu profesioniștilor, un repertoriu convențional și un sistem de notație fiind mai mult decât suficient.

Notația *Medio-Bizantină* în schimb, reprezintă o uniformizare a tradițiilor disparate de notație, făcându-se, astfel, trecerea de la un sistem imperfect la unul definit și explicit, proces care s-a petrecut atât în Biserica apuseană cât și în cea slavă. În această perioadă, melosul conservat în codicele paleobizantine sunt copiate într-o diastematică precisă. Este posibil ca de pe acum să se fi petrecut primul pas spre exghisirea (tălmăcirea) muzicii bizantine⁶⁰, în sensul că sistemele paleobizantine nu au surprins decât o anumită parte a tradiției orale, pe când, prin intermediul notației medio-bizantine această tradiție este mult mai precis reținută. Noul sistem de notație produce o turnură decisivă în istoria muzicii bizantine.

Paradoxal, cultura muzicală înregistrează o evoluție prin soluționarea problematicei diastematicii. În paralel, în Biserică au loc dezvoltări cruciale petrecute inițial în tipicoane. Trecerea spre formele lărgite ale slujbelor generează, din partea acesteia, o atitudine orientată spre întreaga artă sacră: arhitectură, iconografie, pictură etc.

În muzică, fenomenul s-a manifestat prin amplificarea și elaborarea unor creații care aveau funcții importante în serviciile religioase: heruvice, chinonice, condace etc. Mai mult, apare o clasă de muzicieni profesioniști și un personal cu funcții și datorii bine conturate în cadrul slujbelor: *domestikos*, *lampadarios*, *pri-*

⁶⁰ Vezi și interesanta remarcă a lui S. Karas: *Ουδέ υπήρχε τι το καινοφανές δια την τέχνην αι εξηγήσεις τουναντίον, και απ' αυτού του ΙΒ' ήδη αιώνος, μέχρι και των γενικώς εξηγησάντων την παλαιάν κατά τους τελευταίους αιώνας. υπήρχεν η εξήγησις ως σύστημα, τοις πάσι γνωστόν, οίτινες τινάς των θέσεων, τον μεν αναλελυμένως τον δε και συνεπτηγμένως εν τω αυτώ μαθήματι παρίστων, η εν μεν τω κριώ σώματι των μουσικών κωδίκων, έγγραφον, κατά τον συνήθη τρόπον, ίδια η αλλότρια μαθήματα, εν δ τοις διακένοις η τη ωα, παρίστων, συνήθως δι' ερυθράς μελάνης, αναλύσεις θέσεων η γραμμών τον μαθήματος, in Καρά. Γ., Σίμωνος, *Η Βυζαντινή Μουσική Σημειογραφία*, Αθήνα 1933, p. 25.*

mikerios, monophonarches, kanonarches etc., toți făcând parte din corpus-ul ecleziastic oficial. Se adaugă faptul că marea majoritate erau monahi, compozitori și interpreți, toate acestea făcând ca Sfânta Liturghie să sporească în forța dramatică. Era normal, deci, ca să apară un sistem de notație care să satisfacă aceste cerințe. Toată inconsecvența tradiției orale și a diferitelor practici muzicale dispare, topindu-se în noua semiografie. Manuscrisele care conservă acest repertoriu – *Vechiul Stihirar, Vechiul Akatist, Vechiul Irmologion* etc., devin modele pentru toate generațiile de compozitori, rezultatul imediat fiind apariția unor noi colecții de cântări: *Asmatikonul* și *Psaltikonul*.

După cea de a IV Cruciadă (1204-1267) transformările petrecute la nivel cultural și cunoscute sub denumirea de *Renașterea Paleologilor* vor avea un ecou puternic și în muzica sacră practică în cadrul Imperiului. Se asistă, din punct de vedere semiografic, la apariția unui corpus nou care a permis "dilatarea" creațiilor prin intermediul *marilor semne cheironomice*, sisteme grafice care concentrau *melos* și care augmentau discursul melodic.

Din punct de vedere stilistic are loc o transformare radicală dată de fenomenul *kalophoniei*, al înfrumusețării și ornamentării creațiilor. Nașterea acestui idiom – *idiomul kalophonice*, presupune o perspectivă total diferită în cadrul culturii muzicale manuscrise prin care marii *maistori* ai acestei perioade, profesori ai unei arte milenare predate fie în marile centre monahale, fie în universitatea constantinopolitană, au recreat repertoriul secolelor X-XIII în spiritul noilor tehnici de compoziție, fără a se depărta de tradiția înaintașilor și fără a *strica calea*⁶¹ vechilor creații. Figura centrală și maestrul tuturor a fost Ioannes Cucuzeles care, reușind să lase o operă teoretico-muzicală substanțială și să îmbogățească considerabil semiografia cheironomică. Întregul corpus semiografic de după el îi va purta numele până în pragul secolului al XIX-lea.

Perioada secolelor XII-XIV reprezintă, pe de o parte, o încercare de conservare a stilului vechi tradițional prin conviețuirea în paralel a acestui repertoriu cu cel nou, iar pe de altă parte, deschide drumul unui stil personal, individual. Această epocă este, în același timp, un apărător și un păstrător al trecutului dar și cea care face pasul spre viitor.

Concluziile care se impun secolelor XII-XIV sunt următoarele:

1. Trecerea repertoriului muzical din zona anonimului în cea cu statut de *operă de artă* și în care autorii își consemnează numele;
2. Reevaluarea repertoriului silabic tradițional și proiectarea lui în zona idiomului kalophonice prin tehnica *înfrumusețării*;

⁶¹ Vezi Nicolae Gheorghiiță, „Tratate ale muzicii bizantine. Tratatul lui Manuel Chrysaphes-Lampadarul. Ms. gr. nr. 1120, Mănăstirea Iviron, Muntele Athos, Iulie 1458”, în: BR 6, Universitatea de Arte „G. Enescu”, Iași 2002, pp. 28-81.

3. Respectul pentru tradiție și modele, personalitatea primă fiind Ioannes Cucuzeles. Acest respect se traduce prin regăsirea în tradiția manuscrisă ulterioară, atât a compozițiilor marilor *maistori* cât și a claselor de manuscrise. O importantă parte a acestor clase de creație (*Vechiul Akatist*, *Vechiul Irmologion*, *Vechiul Stihirar* etc.), vor deveni repere muzicale cu valoare arhetipală;

4. Conviețuirea în paralel a celor două idiomuri – silabic (tradițional) și kalophononic – până în pragul secolului al XV-lea;

5. Trecerea de la semiografia în care fiecare manuscris revela fie o variantă, fie o inconsecvență, fie o deviație, la un sistem de notație perfect articulat ce cuprindea:

α) 15 semne diastematice (cantitate),

β) peste 40 de semne cunoscute sub denumirea de *marile semne cheironomice*,

γ) chei și formule intonaționale specifice,

δ) *florale* sau semne modulatorii.

6. Apariția a două categorii de manuscrise⁶², ambele aparținând ritualului catedralei constantinopolitane și care vor influența masiv arta muzicală ulterioară: *Psaltikonul* – colecție destinată eminentelor soliștilor ce conținea un repertoriu de virtuozitate și *Asmatikonul*, colecție închinată corului. Acest lucru reflectă faptul că repertoriul notat în sistemele paleobizantine era, în principal, destinat comunității și capacității ei de memorare; pentru un repertoriu convențional, aceste sisteme elementare de notație fiind suficiente;

7. Apariția și dezvoltarea, în paralel, alături de cele două tipuri de manuscrise menționate mai sus, a altor clase de codice (*Kratematarion*, *Mathematarion*, *Akolouthia* etc.).

8. Dezvoltarea unor sisteme practico-teoretice de predare a melosului bizantin, colecții cunoscute, în general, sub denumirea de *poeme didactice* (*mega ison*, *metodele de paralaghie*, *metrophonie*, *theseis* etc.).

9. Dezvoltarea unui corpus eminentemente teoretic cunoscut sub denumirea de *enchiridion* (tratat).

Căderea Constantinopolului (1453) atrage după sine o perioadă în care marile figuri ale capitalei Imperiului migrează către centrele universitare apusene, în special italiene – Veneția, Genova, Ravenna, Creta, Roma sau Milano, dar și spre țările *pravoslavnice* așa cum erau Rusia, centrele monastice ale Ierusalimului (Sfânta Ecaterina, Sinai), Serbia, Moldova etc. Secolele XIV-XV și până în prima jumătate a secolului al XVII-lea sunt veacuri de criză „pregătită” de situația economico-socială precară a cetății dinainte și de după cucerire. Dominată de procesul copi-

⁶² Cele mai importante cărți liturgice bizantine rămân: *Το Τυπικόν*, *τα Μηναία*, *Μηνολόγιον*, *Ενχολόγιον*, *Προφητολόγιον*, *Απόστολος*, *το Εναγγέλιον*, *το Ψαλτήριον*, *η Παρακλητική*, *Ωρολόγιον*, *Τριώδιον*, *Πεντηκοστάριον*, *το Ειρμολόγιον*, *Στιχηράριον*, *Ψαλτικόν*, *το Ασματοικόν*.

erii codicelor mai mult decât cel al compoziției, acest interval de timp de aproape trei secole a fost, în schimb, extrem de favorabil elaborărilor teoretice. Paradoxal, aproape toate tratatele muzicii ortodoxe au fost scrise la granița dintre perioadele bizantină și post-bizantină⁶³. O adevărată criză la nivel conceptual a determinat pe Manuel Chrysaphes, pe Ioannes Plousiadenos ori pe Gabriel Ieromonahul să tragă adevărate semnale de alarmă la adresa celor care se îndepărtau de *vechea tradiție* și nu mai respectau principiile înaintașilor lor. Paralel, tulburările epocii și nevoia de a elabora corpus-uri teoretico-practice, sunt dublate de influențele culturii muzicale a Renașterii, lucru ce dă naștere unui repertoriu polifonic⁶⁴ restrâns, este adevărat, și chiar a tratării conceptelor muzicale bizantine din perspectiva teoriei apusene (Hieronymos Tragodistes)⁶⁵.

Din această perspectivă, perioada turcocrăției (de la căderea Constantinopolului și până la revoluția greacă) – poate fi împărțită în cinci epoci⁶⁶:

α. Perioada 1453-1580

Secolele XV-XVI indică o remarcabilă înflorire a activității muzicale prin reîntoarcerea la formele tradiționale și prin interesul ridicat pentru teoretizare. Numele importante ale acestei perioade sunt Manuel Vlatyros, ieromonahul Mar-

⁶³ Zezi „Tratatele muzicale bizantine”. α. *Conceptii și β. Tipologii ale tratatelor muzicale bizantine*, in: Nicolae Gheorghiu, op. cit., p. 33-38.

⁶⁴ Adamis, M., „An Example of Polyphony in Byzantine Music of the Late Middle Ages”, in: *Proceedings of the Eleventh International Musicological Society*, II, Copenhagen 1972, pp. 737–747; Conomos, D., „*Experimental Polyphony*, according to the... Latins, in Late Byzantine Psalmody”, in: *Early Music History*, II, Cambridge 1982, pp. 1-16; **Στάθη Γρ. Θ.**, „*Διπλόν μέλος. Μία παρουσίαση των περιπτώσεων Λατινικής Μουσικής στα χειρόγραφα βυζαντινής μουσικής*”, in: ...*τιμή προς τον διδάσκαλον...* Έκφραση αγάπης στο πρόσωπο του καθηγητού Γρηγορίου Θ. Στάθη. Αφιέρωμα στα εξηντάχρονα της ηλικίας και στα τριαντάχρονα της επιστημονικής και καλλιτεχνικής προσφοράς του. Αθήνα 2001, pp. 656-674.

⁶⁵ Bjarne Schartau, *HIERONYMOS TRAGODISTES, Über das Erfordernis von Schriftzeichen für die Musik der Griechen*, in CSR, vol. III, Wien 1990.

⁶⁶ Datele acestui capitol ca și periodizarea propusă pot fi urmărite în studiile de mai jos: D. Conomos, „*Communion Chants in Magna Graecia and Byzantium*”, *JAMS*, XXXIII (1980), pp. 241-263; Idem., „*Change in Early Christian and Byzantine Liturgical Chants*”, *Studies in Music*, 5 (1980), pp. 249-263; „*Sacred Music in post-Byzantine era*”, *The Byzantine Legacy in Eastern Europe*, ed. By L. Clucas, 1988, pp. 83-105; Idem., „*The Musical Tradition of Mount Athos*”, in: *AMBIV*, Iași, CSBI, 2002, pp. 70-78; **Στάθη, Γρ. Θ.** „*Η εξέλιξη της εκκλησιαστικής μουσικής στη μεταβυζαντινή περίοδο. Αναφορά εις μνήμην Μητροπολίτου Σάρδεων Μαξίμου 1914-1986*”, τόμος τέταρτος, Γενεύση 1989, σσ. 431-449; studii introductive de la Χατζηγιακουμή, Μανόλη, *Μουσικά χειρόγραφα Τουρκοκρατίας (1453-1832)*, τόμος πρώτος, Αθήνα 1975; Idem. *Χειρόγραφα εκκλησιαστικής μουσικής (1453-1820). Συμβολή στην έρευνα του νέου ελληνισμού*, Αθήνα 1980, Idem, *Η εκκλησιαστική μουσική του ελληνισμού μετά την Άλωση (1453-1820). Σχεδιάγραμμα ιστορίας*, Κεντρών Ερευνών & Εκδόσεων, Αθήνα 1999.

kos de la Mănăstirea Xantopoulos (mai târziu mitropolit al Corintului), David Raidestinos, Grigorios Bounes Alyates și celebrul Manuel Chrysaphes Lampadarul. Scriptoriile timpului au fost preocupate de copierea vechilor clase de manuscrise, clase cu o valoare arhetipală pentru interpreții momentului: *Irmologhionul*, *Stihirarul*, *Papadikia*, *Akolouthia* etc.

Prin Manuel Chrysaphes marea tradiție muzicală a Bizanțului este recuperată intrând pe un traseu evolutiv. Opera sa relevă însă imaginea unui compozitor distinct, prolific, a unui interpret deosebit, copist și teoretician care a activat în perioada declinului politic al Capitalei imperiale. În timpul ocupării funcției de *lampadarios* la Constantinopol a scris lucrări comandate de chiar ultimii împărați bizantini, Ioan al VIII-lea Paleologul (1425-1448) și Constantin al XII-lea Paleologul (1449-1453). Este cunoscut faptul că o perioadă importantă a activat în Creta, în Sparta (după căderea Constantinopolului), dar și în Serbia. Antologia muzicală aflată la Mănăstirea Ivion de la Muntele Athos (ms. gr. 1120), „încheiată” în iulie 1458, conservă și un tratat muzical intitulat *Despre teoria artei psaltice și despre punctele de vedere cu adevărat greșite care au fost susținute despre aceasta*, lucrare extrem de importantă atât pentru problematica teoriei modale și a practicii muzicale cât și pentru reliefarea tradiției cântării creștin-răsăritene din secolele XIV-XV⁶⁷. Tratatul lui Chrysaphes este ultima relatare despre muzica sacră din perioada propriu-zis bizantină, relatare care reflectă ideile unui mare muzician cu privire la adevărata natură a muzicii și a cântului psaltic la finalul unei epoci bogate și pline de fascinație.

După Chrysaphes, arta componistică a Capitalei intră într-o perioadă de declin, activitatea muzicală orientându-se, mai ales, pe copierea manuscriselor (în special la Muntele Athos) și pe didactică.

Alături de Constantinopol, Serbia, Moldova, Ciprul și Creta oferă artiști cu o tradiție muzicală și o originalitate remarcabile. Compozitorii sârbi precum Ștefan Sârbul, Isaiah și Nikola au scris atât în slavonă cât și în greacă, lucrările lor circulând în manuscrise bilingve de-a lungul secolelor XV-XVI⁶⁸. Lor li se adaugă

⁶⁷ THE TREATISE OF MANUEL CHRYSAPHE. THE LAMPADARIOS: *On the Theory of the Art of Chanting and on Certain Erroneous Views That Some Hold About it.* (Edited from Mount Athos, Ivion Monastery MS 1120 [July, 1458]). Text, Translation and Commentary by DIMITRI E. CONOMOS Wien 1985; Gheorghită, N., „Tratate ale muzicii bizantine. Tratatul lui Manouel Chrysaphes-Lampadarul. Ms. gr. nr. 1120. Mănăstirea Ivion, Muntele Athos, Iulie 1458”. *BR* VI, Iași, Universitatea de Arte “G. Enescu”, 2002, pp. 28-81.

⁶⁸ Stefanovici, D.I. „Two Bilingual Manuscripts from the Fourteenth and Fifteenth Centuries”, *Communications du XIV Congrès International des Etudes Byzantines*, Bucharest 1971, pp. 308-309; Pennington, A. E., „Stefan the Serb in Moldavian Manuscripts”, *Slavonic and East European Review* 51 (1973), 107-112; Conomos, D., „The Monastery of Putna and the Musical Tradition of Moldavia in the Sixteenth Century”, *DOP* 36, 1982, pp. 15-28.

marele scriptorium al Mănăstirii Putna care a produs un corpus de cântări aparținând lui Dometian Vlahul, Teodosie Zotica dar, mai ales, marii personalități a Moldovei medievale, Evstatie Protopsaltul.

Deopotrivă zone nevorbitoare de greacă, Serbia și Moldova au devenit, prin activitatea lor muzicală, două centre majore cu un rol covârșitor în dezvoltarea muzicii ecleziastice.

O situație similară se petrece în Cipru unde maturizarea activității muzicale se petrecuse înainte de declinul Constantinopolului și unde practica acestei arte căpătase anumite amprente regionale: *așa cum se cântă de ciprioți*. Cei doi mari reprezentanți ai școlii cipriote din această perioadă sunt Ioannes Kordatos și Hieronymos Tragodistes.

Ca și în Cipru, în Creta muzica ecleziastică se dezvoltă înainte de cădere⁶⁹. Sub influența muzicienilor Capitalei, Creta impune o tradiție manuscrisă și interpretativă care va fi brusc întreruptă prin cucerirea insulei de către turci spre 1669. Figura importantă a lor a rămas poetul, teologul, caligraful, psaltul, diplomatul, copistul și preotul Ioannes Plousiadenos, devenit, mai apoi, Iosif, episcop de Methone⁷⁰. El a fost și unul dintre cei 12 oficiali bizantini care au susținut unirea bisericilor Apusului și Răsăritului ratificată de Conciliul de la Ferrara – Florența din 1438 și 1439. El a scris, de asemenea, două canoane intitulate *Κανών εις τον άγιον Θωμάν τον Αγγλίνου* – prin care glorifică pe marele teolog catolic și *Κανών της ογδόης συνόδου της εν Φλωρεντία γενομένης*.

Plousiadenos a fost și unul dintre cei care au introdus polifonia în cântul bizantin prin două creații care astăzi sunt conservate într-o antologie din ultima parte a secolului al XVI-lea la Muntele Athos (Dochiarou)⁷¹. Prima, un chinonic duminical *Αινείτε τον Κύριον εκ των ουρανών* (*Lăudați pre Domnul din ceruri*), este scris sub forma unui *discantum* sau al unui *organum* primitiv în eahul IV pl., fiind precedat de unimătoarea înscenare: *Διπλουν μέλος κατά την των ελατίνων ψαλτικην* (*melodie la două voci după cum se cântă la latini*). Textul neumatic reproduce cele două linii melodice prin culori diferite: vocea I cu negru iar vocea secundă cu roșu. A doua lucrarea este o creație bazată pe texte nou testamentare (*Ο εωρακώς εμέ εώρακεν τον πατέρα· Cine M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl...*, Ioan 14. 9, și *ο τρώγων μου την σάρκα και πίνων μου το αίμα εν εμοί μένει καγώ εν αυτώ είπεν ο κύριος* – *Cel ce mănâncă Trupul Meu și bea*

⁶⁹ Despre tradiția muzicală cretană vezi excelenta teză de doctorat a lui Εμμανουήλ Στ. Γιαννοπούλου, *Η άνθηση της ψαλτικης τέχνης στην Κρήτη (1566-1669)*, IBM, Μελέται 11, Αθήνα 2004.

⁷⁰ Petit, L., *Joseph de Methone, Dictionnaire de theologie catholique*, ed. A. Vacant and E. Magenot, 8, Paris, 1925, c. 1526-1529; Candal, M., „La Apologia del Plusiadenos a favor del Concilio de Florencia”, *OCP* 21, 1955, pp. 36-57.

⁷¹ Ms. Dochiarou 315, f. 66v-67r. Stathis, Gr., *Τα χειρόγραφα...*, vol. I, Atena 1975, pp. 352, 350-352.

Sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el, Ioan 6. 56) care menționează și pe cei care trebuie să-l interpreteze: *Ο αυτός στίχος ψάλλεται υπό δύο δομειστικών όμου και λέγει ο εις το κειμένον και ο άλλος το τενώρει* (Acest stih este cântat de doi domestici; unul cântă vocea inferioară iar celălalt tenorul).

O altă mare personalitate a istoriei muzicale cretane a fost Akakios Chalkeopoulos (~1490–1530). Opera sa păstrează creații ale *Anastasimatarului* și un original tratat teoretic.

β. Perioada 1580-1650

Între ultima parte a secolului al XVI-lea și mijlocul secolului al XVII-lea cultura muzicală post-bizantină înregistrează o revenire în mai toate sferile. Scriptoriile urbane și monastice produc un număr mare de manuscrise iar compoziția și pedagogia muzicală câștigă prin importanții protopsalți cretani Antonios Episkopopulos, Benediktos Episkopopulos și, mai ales, prin Demetrios Damias, protopsaltul Cretei. Fosta Capitală a Imperiului – Constantinopolul, continuă și ea să transmită vechile repertorii dar și un număr de noi creații *infrumusețate*. O mare personalitate a timpului a fost Theophanes Karykes, primul protopsalt al Sfintei Sophia (1578) devenit la 1597 patriarh ecumenic. Irmologhionul său ocupă o poziție importantă în istoria literaturii muzicale din această perioadă, devenind un element de referință compozițională pentru muzicienii secolelor XVII-XVIII precum Ioasaf “Noul Cucuzeles”, Balasios Preotul, Petros Lampadarios Peloponnesios și Petros Byzantios etc. Creațiile sale muzicale includ și un element care poate indica anumite transformări la nivel stilistic prin introducerea unor kratime *străine* (εξωτερικά) numite *ισμαηλιτικόν*⁷².

Monahii athoniți au adus o importantă contribuție viețuirii acestei arte și au impus și o anumită amprentă regională. *Aghioriții* precum compozitorul și copistul Clement (~1600), Ioasaf “Noul Cucuzeles”, ieromonahul Arsenios cel Tânăr (începutul secolului al XVII-lea), toți, deopotrivă compozitori și interpreți, au exercitat o influență considerabilă asupra tradiției ulterioare. Practica introducerii unui anumit ethos din afara celui bizantin (εκ των έξω) ca bază pentru creațiile lor vocale precum *kratemata*, duc la acreditarea, pas cu pas, a unor tendințe centrifuge care vor afecta melosul și tradiția acestui cânt⁷³.

γ. Perioada 1650-1720

Primul și cel mai important compozitor al acestei perioade a fost Chrysaphes cel Nou (~1650-1685), protopsaltul Marii Biserici⁷⁴ a cărui majoră contribuție

⁷² Ms. aflat la Bibl. Patriarhiei Ecumenice, fond K. Ananiadou 6, f. 111v-112r.

⁷³ Idem, Ibid, f. 113r-v.

⁷⁴ Στάθη, Γρ. Θ., „Παναγιώτης Χρυσάφης ο νέος και Πρωτοψάλτης”, in: *Πρόγραμμα Μεγάλου Μουσικής Αθηνών 1995-1996. Κύκλος Ελληνικής Μουσικής. Μελουργοί του ιξ αιώνα*,

a vizat atât repertoriul *Anastasimatarului* cât și pe cel al *Vechiului Stihirar* propus de Manuel Chrysaphes Lampadarul. Iată ce afirmă Chrysaphes cel Nou într-un manuscris autograf la 1655: ...*εκ του παλαιού Στιχηραρίου και ιδιοχειρου γραμματος του παλαιού κυρ Χρυσάφου του Εμμανουήλ εκτονισθείσα [η βίβλος], αλλ' εν καινώ τινι καλλωπισμώ και μελιρροτοφθόγγοις νεοφανέσι θέσεσι, καθάπερ τανύν ασματολογείται τοις μελωδούσιν εν Κωνσταντινουπόλει [...] κατά την ην παρέλαβον εισήγησιν παρά του εμού διδασκάλου κυρ Γεωργίου του Ραιδεστινου*⁷⁵.

A doua mare personalitate a acestei perioade a fost Germanos, Episcopul Noilor Patre (-1660-1685)⁷⁶. Compozitor prolific, Germanos a lăsat posterității creații de o mare originalitate și mai ales un nou idiom, acela al irmoaselor kalophonice. Direcțiile sale vor fi cultivate de Balasios dar mai ales de Petros Bereketes, prin acest stil reușindu-se o emancipare progresivă și constantă de restricțiile formelor tradiționale.

Lor li se adaugă alți doi mari maeștri: Balasios Preotul și Nomophylax (-1670-1700)⁷⁷ și Petros Bereketes (-1680-1710/15)⁷⁸, deopotrivă compozitori și interpreți ai unei arte milenare pe care au amplificat-o și au promovat-o prin exihisirile, prescurtările sau înfrumusețările lor. Repertoriul irmoaselor kalophonice datorează foarte mult lui Bereketes și stilului său caracterizat ca *artistic și dulce*. O mare parte a operei lor componistice va intra în noua grafie grație lui Gregorios Protopsaltes și lui Chourmouzos.

δ. Perioada 1720-1770

Maeștrii acestei perioade își manifestă atenție atât asupra creației contemporane cât și asupra compozițiilor marilor personalități ale trecutului. Panagiotes Chaladzoglou (†1748) este un caz reprezentativ al acestei perioade. Ucenic la Muntele Athos, devine mai apoi primikerios (-1703), profesor (1708), lampadarios (1721-1726) și, în final, protopsalt (1735-1736) al Marii Biserici. El a fost unul din generațiile de lampadari și protopsalți ai catedralei constantinopolitane care au impus, pentru mai bine de un secol, un traiect ascendent în evoluția

Aθήνα 1995, pp. 7-16.

⁷⁵ Ms. 4, Biblioteca Patriarhiei din Ierusalim, **Νέα Συλλογή**. Apud. Conomos, D., „Sacred music...”, p. 94. Vezi și Χατζηριακουμή, Μανόλη, *Η εκκλησιαστική μουσική...*, p. 128.

⁷⁶ Στάθη, Γρ. Θ., „Γερμανός αρχιερέυς Νέων Πατρών (β ήμισυ ιζ αιώνας): η ζωή και το έργο του”, Ανάτυπο απο τον 30ο τόμο *Επίσημοι Λόγοι* περιόδου απο 31.08.1988 έως 31.08.1991 (Πρωτανεία Μιχ. Π. Σταθοπούλου), Αθήνα 1998, pp. 391-418.

⁷⁷ *Idem*, „Μπαλάσης ιερέυς και νομοφύλαξ”, in: *Πρόγραμμα Μεγάλου Μουσικής Αθηνών 1995-1996. Κύκλος Ελληνικής Μουσικής. Μελωδογοί του ιζ αιώνα*, Αθήνα 1995, pp. 55-61.

⁷⁸ *Idem*, „Πέτρος Μπερεκέτης ο μελωδός”, in: *Πρόγραμμα Μεγάλου Μουσικής Αθηνών 1995-1996. Κύκλος Ελληνικής Μουσικής. Μελωδογοί του ιζ αιώνα*, Αθήνα 1995, pp. 17-21.

practicii și teoriei muzicii sacre ortodoxe. Multe dintre tehnicile compoziționale, interpretative și estetice ale acestei perioade (comune, în mare parte, și veacurilor trecute), le găsim în manuscrise sub diferite denumiri: *politikon*, *thessalonikeon*, *organikon*, *persikon*, *franghikon*, etc. Toate acestea relevă un corpus stilistic cu o anumită independență și care a fost uzitat în repertoriul creștin răsăritean. În această idee Chaladzoglou lasă o lucrare cu privire la relația dintre muzica perso-arabă și cântul creștin⁷⁹.

Personalitatea dominantă a acestei perioade a fost însă ucenicul lui Chaladzoglou, Ioannes Trapezoundios, *domestikos* (~1727), *lampadarios* (1728-1734/36) și, mai apoi, *protopsalt* (1734/36-1770). Compozitor remarcabil și important teoretician, acesta continuă tradiția stilistică a profesorului său, aducând în paralel, o contribuție decisivă la formarea unui sistem analitic și a unor proceduri de transcriere.

Un alt muzician deosebit al acestor vremuri a fost Kyrillos Marmarinos, Episcop de Tinos (~1730-1760), și el un ucenic al lui Chaladzoglou. Creațiile sale liturgice se adaugă un foarte important tratat despre muzica bizantină în care face referiri și la muzica perso-arabă⁸⁰. În această lucrare Kyrillos face o remarcabilă confesiune cu privire la tradiția cheironomică spunând că în zilele lui această practică este pierdută. Se pare, din păcate, că cele trei secole de la căderea Constantinopolului nu au putut împiedica marile transformări care au afectat și această artă a conducerii corului. Lui i se atribuie și un catalog al compozitorilor și maeștrilor vechi și noi, listă care se regăsește și în partea a doua a *Marelui Teoreticon* din 1832 al lui Chrysanthos.

ε. Perioada 1770-1820

Personalitatea dominantă a acestei ultime perioade de dinaintea secolului al XIX-lea a fost Petros Lampadarios Peloponnesios (~1730-1778)⁸¹. Profesor remarcabil, compozitor prolific și restaurator al cântului psaltic, Petros Peloponnesios activează cu o activitate remarcabilă în cadrul celei de a doua Școli Patriarhale de Muzică din Constantinopol încă din 1776, anul fondării ei. Este cunoscut faptul că stăpâna arta muzicală turcă și armeană, creația sa bazându-se și pe orientulul *maqam*⁸².

⁷⁹ Popescu-Judetz Eugenia – Ababi-Sirli Adriana, *Sources of 18th century music. Panayiotis Chalatzoglou and Kyrillos Marmarinos' comparative treatise on secular music*, (Istanbul 2000).

⁸⁰ *Idem, ibidem*.

⁸¹ Στάθη, Γρ. Θ... Πέτρος Λαμπαδάριος ο Πελοποννήσιος. Η ζωή και το έργο του (†1778)", in: *Λαζωνικά Σπονδαί* 7 (1983), pp. 108-125.

⁸² Sistem modal de scriere și interpretare a tradiției muzicale perso-arabe.

Compozițional, opera lui Petros vizează două aspecte: pe de o parte el exhișește o importantă parte a vechiului cânt (Cucuzeles, Glykys etc.), iar pe de altă parte aduce o contribuție substanțială la repertoriul tuturor slujbele. Stilistic, el a cultivat melodiile syntomon și a dezvoltat un sistem analitic preluat de la Ioannes Trapezoundios și împlinit, mai apoi, de Petros Byzantios, Iakovos Protopsaltes și de către cei trei mari dascăli.

Un alt important compozitor, interpret, copist și teoretician al acestei perioade a fost Apostolos Konsta Chios (-1790-1835). Competența sa extraordinară a contribuit la punerea în circulație a creațiilor lui Petros Peloponnesios, Petros Byzantios și Iakovos Protopsaltes. Spre 1800 scrie și un important tratat muzical intitulat *Arta muzicală a tradiției orale și a tehnologiei*⁸³.

Decada 1810-1820 a fost una a deciziilor majore cu privire la viitorul acestei muzici. Două probleme majore s-au vizat: pe de o parte, implementarea și acceptarea universală a noului sistem notațional (1814) care-și regăsește rădăcinile în experimentele interpretative ale lui Balasios, Ioannes Trapezoundios, Petros Peloponnesios, Petros Byzantios și Georgios Cretanul și, pe de altă parte, soluționarea practicii copierii manuscriselor prin apariția tiparului cu neume și a primelor cărți de muzică bizantină la București în anul 1820.

Figura supremă care a marcat definitiv evoluția ulterioară a acestei arte a fost Chrysanthos de Madyt, un muzician cu o cultură remarcabilă și căruia nu-i era necunoscută nici știința muzicală europeană și nici cea arabă. Noile direcții muzicale vor fi puse în practică în cea de a treia Școală Patriarhală deschisă la 1814-1815, asigurându-se astfel succesul în difuzarea noului sistem. Alături de Gregorios Protopsaltes și Chourmouzos Chartophylachos, Chrysanthos experimentează cu succes acest sistem până spre 1821. Cercetarea și metodele sale didactice vor fi teoretizate de el printr-o lucrare tipărită la 1821 (*Introducere...*) dar mai ales prin *Marele Teoreticon al Muzicii* tipărit la Trieste în 1832. Prima parte a tratatului expune noile teorii și principiile notaționale ale celor trei reformatori iar partea secundă este una pur istorică.

⁸³ Despre contribuția acestui muzician, vezi: Αποστολοπούλου, Θωμά Κ., *Ο Απόστολος Κώνστας ο Χίος και η συμβολή του στη θεωρία της μουσικής τέχνης*, IBM, Μελέται 4, Αθήνα 2002. Vezi și recenzia la această lucrare de Nicolae Gheorghijă, „Modele de profesionalism: Apostolos Konsta Chios și contribuția sa la teoria artei muzicale“ (*Ο Απόστολος Κώνστας ο Χίος και η συμβολή του στη θεωρία της Μουσικής Τέχνης*) de Thomas K. Apostolopoulos“, în: *Glasul Bisericii*, anul LXV, nr. 1-4, Ianuarie-Aprilie 2006, p. 427-431.

Confirmări majore ale corului „Symbol“

Ion Pelearcă

Aflat sub înaltul patronaj al Patriarhiei Române, corul de copii și tineret „Symbol“ și-a făcut un lăudabil obicei prin a prezenta, din când în când, câte un concert cu o semnificație mai aparte, cum a fost și cel susținut la Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România, prilej cu care s-a realizat un lucru pe care foarte puține asemenea formații îl pot face: interpretarea unui întreg program de prime audiții. Nu mai puțin de 17 lucrări au prins viață prin vocile angelice ale frumoșilor și talentaților membrii ai Symbol-ului, lucrări pe care acești copii minunați le-au oferit lumii muzicale pentru prima oară, cu această ocazie sau cu alte prilejuri. Este un adevărat eveniment, cu o semnificație aparte, pe care nu multe coruri de copii și-l pot permite la un asemenea nivel de exigență și audiență. Pentru că în sala de concert s-a aflat un mare număr de specialiști și buni cunoscători ai genului, profesioniști, compozitori și dirijori, profesori de muzică și elevi de la licee și școli de specialitate din Capitală, precum și cea mai mare parte dintre compozitorii ale căror lucrări au fost cântate. De asemenea au avut curiozitatea și amabilitatea de a fi de față și o parte dintre membrii Biroului secției de muzică corală, în frunte cu doamna Irina Odăgescu Țuțuianu, care a avut plăcerea de a face și prezentarea corului, precum și a dirijorului.

Bineînțeles că principalul rol în întreaga pregătire și desfășurare a manifestării l-a avut inimosul profesor – diacon Jean Lupu, personalitate de seamă a vieții muzicale românești care, cu 16 ani în urmă a pus bazele (și de atunci păstorește cu o trudă demnă de toată lauda) acestui mirific ansamblu coral. Cor care, printr-o prestație artistică și religioasă, intensă și deosebit de rodnică, mereu mai calitativă sub raport interpretativ, s-a situat pe o poziție fruntașă în rândul formațiilor de acest gen, din țară și din străinătate. Loc pe care-l deține și îl confirmă cu fiecare concert susținut, cum a fost și cel la care ne referim.

Concertul prezentat la Uniunea Compozitorilor a cuprins nu mai puțin de 17 lucrări grupate pe două compartimente: a – cântece religioase, b – creații laice. După cunoștința noastră, la ora actuală Symbol-ul este singurul cor de copii din țară care poate susține cântările Sfintei Liturghii în cadrul obișnuit al slujbe-

lor religioase duminicale, ori legate de marile sărbători creștinești. Jean Lupu și-a creat acest cor nu numai ca pe un personaj de paradă, de festivaluri și concursuri, ci, mai întâi ca un instrument de lucru permanent, care să fie în măsură a susține în biserică slujbele religioase orânduite. Acest lucru constituind, de fapt, unul dintre cei mai importanți factori ai permanenței activității, aflate astfel sub semnul unor exigențe profesionale sporite. Postura de diacon a dirijorului oferă corului o reală garanție a profunzimii actului artistic aflat sub semnul credinței creștine, de slujire a lui Dumnezeu prin rugăciunea cântată la cea mai înaltă și pură intensitate sufletească, aceea a sufletului și graiului neprihănit de copil.

Capitolul cântecelor religioase a constat din interpretarea, în cel mai autentic stil specific actului religios a următoarelor lucrări: **Litanie** – de Ștefan Andronic; **Glasul rugăciunii mele** – de Zaharia Popescu; **Sfânt, sfânt**, – de Dumitru D. Stancu (fragment din Liturgia Sfântului Ioan Gură de Aur dedicată acestei formații în anul 1994 și prezentată integral în primă audiție la Uniunea Compozitorilor); **Lăudați pre Domnul** – de Pr. Constantin Drăgușin; **Imn bizantin** – de Doru Popovici; și **Îngerașul meu** – de Ion Pelearcă. Lucrări de mare frumusețe și profunzime, pe care copiii le-au cântat într-o manieră impecabilă, de mare acuratețe și subtilă interpretare. Manieră cu care corul ne-a obișnuit, deja, de mulți ani și pe care cu acest prilej a reconfirmat-o.

Partea dedicată lucrărilor laice a cuprins creații și unele prelucrări de cântece populare, mici bijuterii de cântec și joc românesc; **Cântec** – de Grigore Cudalbu; **Freamăt de codru** – pe versuri de Mihai Eminescu, al lui Alexandru Pleșca; **Joc** – de Ștefan Constantin Răzvan; **Despre pace** – de Irina Odăgescu-Țuțuianu; **Lăutăreasca** – a regretatului maestru Vinicius Grefiens; **Oltule, râu blestemat** – prelucrare de Pr. Marin Velea; **Suita lirică** – de Mircea Neagu; **Dansul miresii** – de Costică Andrei; **Hăulita gorjenească** – prelucrare de Constantin Arvinte; **Trei valsuri** – (de o factură mai aparte) de Vasile Timiș. Concertul încheindu-se, după mai bine de două ore, într-o notă de patriotism, legată de intrarea României în Uniunea Europeană, prin intonarea memorabilei lucrări a lui Dan Voiculescu – **Ce-ți doresc eu ție...** pe versurile binecunoscute ale lui Mihai Eminescu.

În finalul primei părți a concertului micuța pianistă Petrache Maria Diana a încântat pur și simplu auditoriul prin interpretarea părților a doua și a treia din „*Sonatina pentru pian*“, de Doina Rotaru, dovedindu-se o sigură urmașă a mamei sale, Olgața Lupu, care, la rândul ei, a asigurat partea de acompaniament instrumental a concertului. Patru soliste, teribil de emoționate, dar cu un potențial vocal evident și dorință ardentă de afirmare, și-au adus partea lor importantă de aport la reușita deplină a concertului. Este vorba de Ana Cebotari, Corina Gațu, Flaviană Fătu și Andreea Velican, cărora li se întrevede o aleasă activitate solistică

viitoare. Din cuprinsul programului prezentat reiese foarte clar în evidență faptul că acesta a fost un program exclusiv românesc.

În ceea ce privește istoricul existenței corului „Symbol“ menționăm că el ființează din primul an de după revoluția din 1989, din inițiativa și cu strădaniile profesorului Jean Lupu. Formația a primit binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care i-a oferit și posibilitatea de a-și desfășura repetițiile în sediul Coralei „Nicolae Lungu“ de la Patriarhia Română. Datorită experienței deosebite a dirijorului său, corul s-a afirmat încă de la început ca un colectiv artistic de elită, aducând o notă de unicitate în peisajul muzicii corale românești, ansamblul fiind alcătuit din elevi, studenți și absolvenți ai unor facultăți, având toți cunoștințe muzicale de bază, necesare unei asemenea activități și cu o puternică și pură credință în Dumnezeu.

Repertoriul corului este foarte bogat și variat, cuprinzând atât lucrări religioase de muzică bizantină, creații corale specifice ale unor compozitori români și străini, precum și muzică laică alcătuită din creații specifice formațiilor corale pe voci egale din literatura de gen românească și universală.

Înalta valoare artistică a corului este demonstrată și de marea panoplie a premiilor câștigate în țară și în străinătate, la diferitele festivaluri și concursuri interne și internaționale: trofeul pentru cea mai bună interpretare a muzicii bizantine la Karditsa – Grecia, 1992 – Festivalul „Fluviile Europei“ – Paris ; 1993 – turneu de concerte la Chișinău, festivalul de la Penei-le-Jorat (Elveția) și Festivalul Internațional de la Budapesta; 1994 – Festivalul Internațional „Pământul – casa noastră comună“ (Ecaterinburg și Moscova) și foarte multe alte participări prestigioase, încununată cu premii și diplome, până în acest an – 2006 prin participarea la Festivalul „Europeade“ în Zamora – Spania. În țară corul a susținut concerte pe cele mai importante scene de concert precum: Ateneul Român, Sala Palatului, Opera Națională, Palatul Cotroceni, Radiodifuziunea Română ș.a., în alte multe localități, la biserici și mănăstiri.

De asemenea, corul **Symbol** a fost nominalizat de două ori la rând (2001 și 2002) la Premiile Industriei Muzicale Românești pentru primele sale două CD-uri. În noiembrie 1995 și 2000, cu prilejul aniversării corului, atât formației cât și dirijorului ei, profesorului-diacon Jean Lupu le-au fost acordate diplome din partea Uniunii Compozitorilor și Asociației Corale Naționale. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a acordat, cu aceste ocazii câte o „Gramată Patriarhală“, iar doamna Doina Popa-Scurtu a dedicat corului cartea monografică „Prin muzică spre Dumnezeu“. În ceea ce-l privește pe profesorul Jean Lupu, acesta și-a făcut studiile la Seminarul Teologic Ortodox din Craiova, la Liceul „Radu Greceanu“ din Slatina, studii muzicale la Timișoara și București, fiind absolvent al Academiei Naționale de Muzică. A scris numeroase articole de specialitate,

precum și lucrarea „*Educarea auzului muzical dificil*”, a editat culegeri de cântece pentru copii și adulți, precum și manuale de muzică pentru Școala Normală și școala generală. A și compus cântece pentru copii, pe care le-a publicat în volumul „*Gâze și flori*”. Muncind cu deosebită pasiune și dăruire, cu mult tact, cu răbdare și perseverență, modest dar exigent, drept și corect, bun profesionist, talentat muzician și pedagog, profesorul-diacon Jean Lupu a ridicat această formație la nivelul celor mai reputeate coruri profesioniste.

Cor prin intermediul căruia și-a putut realiza un mare țel: acela de a demonstra că muzica românească este de o frumusețe inegalabilă și că merită să-ți închini întreaga muncă și viață idealului de a o sluji.

XII
IN MEMORIAM

Trecerea la cele veșnice a colegului și prietenului nostru, Părintele Dima Dumitru

Preot Mihai Colibă

Marile adevăruri adunate de înțelepciunea generațiilor se confirmă în timp, fără putere de tăgadă. Veștile dureroase, imposibil de realizat la cel dintâi zvon al lor, sunt cele ce se răspândesc cu iuțea fulgerului. Veștile bune pregetă. Pe calea respectării acestui adevăr, sâmbătă, 1 aprilie, când abia ajuns acasă, de la slujba Sfintei Liturghii și de pomenire generală a morților, am primit, împietrit și neputincios, vestea de departe că bunul nostru coleg și prieten, **Părintele Dima Dumitru**, a trecut la cele veșnice, sufletul său fiind înălțat la cer, tocmai acum, la început de primăvară, când natura abia trezită la viață e numai frumusețe, cânt și visare, când florile își deschid cu dărnicie petalele lor multicolore, iar păsările își cântă, ca și omul, dorurile și nădejtile lor, nemaiputând să guste și-n acest an, împreună cu noi, din lumina neînserată a Învierii. Dar, credincios și conștiincios, cum îl știam noi, aplecat mereu cu privirea și cu sufletul spre litera Cărții Sfinte și a Liturghierului, credem că Părintele Dima Dumitru s-a pregătit din vreme ca sufletul lui să fie întâmpinat de marele Ierarh Elefterie – căruia i-a slujit cu credință – spre a fi condus cu cinstul său omofor la Tronul Dumnezeirii, pentru a se împărtăși, de această dată, nu cu noi, oamenii, ci cu îngerii și sfinții din cer, din Potirul nemuririi.

Clopotele de la Elefterie cântă cernit întruna, dangătul lor prelung semănând regret și durere în sufletul tuturor celor ce l-au cunoscut și l-au prețuit. Iar florile strânse în mii de buchete acoperă trupul său neînsuflețit și parcă plâng și ele, împreună cu noi, nu numai moartea sa timpurie, ci și însăși moartea lor, tot așa de grabnică.

Promoțiile de studenți teologi din anul 1963 și de magistranzi (doctoranzi) din 1966 și-au pierdut, prin trecerea la cele veșnice a colegului nostru, vârful piramidei lor, familia reazemul ei, iar Biserica pe un vrednic slujitor al lui Hristos.

Ne părăsesc colegii, de aproape și de departe, ni se duc martorii atâtor amintiri frumoase și momente fericite din viața noastră de studenți, și parcă sentimentul acesta devine copleșitor pentru noi. Căci, o dată cu fiecare plecare a unuia dintre noi, ne este cernită cea mai frumoasă parte din propria existență – tinerețea încrezătoare și ocolită de griji majore – pe care am împărțit-o împreună.

Iată, s-a mai rupt o rămurea din codrul cel mare de colegi, rude și prieteni – și câte nu se vor mai rupe, poate în anii ce vin?! – iar ramura ruptă deschide în noi, în mod firesc, porțița prin care lacrima curată care se strecoară este mereu o lacrimă legitimă.

Întristată asistență,

Ajunsă la începutul mileniului al III-lea, la adăpostul unor cuceriri și descoperiri de-a dreptul uluitoare, omenirea continuă să rămână neputincioasă în fața unor maladii și izbânzi ale minții omenești, care seceră nemilos: cancerul ucide fără încetare, leucemia aruncă în groapă, deopotrivă, tineri și bătrâni, atacul de cord retează zilnic mii de vieți omenești, mașina – cu caii săi putere, îndărătnici și năvălași – se răzbuună într-o clipă, năprasnic. Și-atunci, lângă acești monștri de tot felul, ori de câte ori ne confruntăm cu durerea și suferința, trebuie să recunoaștem propria noastră neputință în fața Atotputernicului Dumnezeu și să constatăm: că legile vieții sunt de neclintit și că moartea face parte din existența noastră și trebuie acceptată cu curaj și înțelepciune; că această „fată de crai“ – cum o numeau strămoșii noștri – ne conduce spre „masa bătrânilor“ când ne sosește fiecăruia timpul; că cel ce a cunoscut viața, trebuie să cunoască și moartea, după cuvintele Sfântului Apostol Pavel: „*Rânduiește omului odată să moară, iar după moarte judecata*“ (Evrei 9, 27); că suntem logodiți cu moartea încă de la naștere și că venim pe lume cu un certificat îndoliat, alături.

Dar, să nu uităm că moartea este o „trecere“, marea trecere spre o altă lume, spre lumea strămoșilor noștri de același neam și credință cu noi, întocmai cum nașterea a fost trecerea spre lumea cea pământească. Și-n această trecere de la viață, prin moarte, la o altă viață, ne mângâiem cu cuvintele psalmistului: „*Călător sunt, Doamne, pe acest pământ și oaspete vremelnic, ca toți strămoșii mei*“, ne îmbărbătăm cu făgăduința Blandului Iisus: „*Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar de va muri, viu va fi*“ (Ioan 11, 25), căci credința puternică este însăși arvuna nemuririi. Spre aceste adevăruri de credință, de bună seamă, și-a îndreptat și părintele Dumitru gândurile sale în clipe de răgaz și reculegere și cu ele în gând se cuvine să încheiem fiecare zi din viața noastră, nu numai acum când ne aflăm în fața unui sicriu ce închide în el rămășițele pământești ale celui dispărut.

Ce se poate spune, acum, la despărțirea de un coleg atât de îndrăgit?

Că a fost bun și drept; că și-a împărțit cu generozitate darurile cu care a fost înzestrat din belșug de Dumnezeu, înfrumusețând prin aceasta existența celor ce-au avut șansa de a-i fi aproape; că dorul de viață i-a hrănit sufletul, dăruindu-i un optimism robust, pe care-l oferea în dar oricui și oricând; că și-a iubit profesia sfântă cu aceeași credință și dăruire cu care și-a venerat părinții și familia și și-a prețuit colegii și prietenii.

Iar din mulțimea darurilor ce-au împodobit sufletul său, se strecoară din înșiruire și pregnant răsare harul prieteniei, har în numele căruia mi-am luat voia și am primit îndemnul să rostesc un cuvânt, un ultim cuvânt pentru cel ce pleacă acum în Țara veșniciei, din care ne tragem cu toții ființa cea de duh.

La ceas de despărțire, gândul ia forma amintirilor care-mi sfredelesc sufletul și care mă poartă pe distanța a cinci decenii, aproape.

Era în toamna anului 1959 când, tineri absolvenți ai Seminarilor din țară, aspiranți la gloria ce-o reprezintă numele de student teolog, pășeam sfoși pentru prima dată treptele Institutului Teologic din București, dornici să împlinim ceea ce bunii noștri dascăli din Seminar ne-au sădit în minte și-n suflet, în anii de studiu. În scurt timp, între noi s-au statornicit relații colegiale care ne-au înfrățit și ne-au unit sufletește, studentul Dima fiind el însuși un grăitor exemplu în acest sens.

A venit apoi timpul împlinirilor profesionale, fiecare cu rostul și locul său în viață, dar cu toții simțindu-ne frați în trăire și cugetare, fiind crescuți și instruiți în marea familie a învățământului teologic românesc.

De-aș putea să depăn firul de borangic și toată încrângătura amintirilor mele cu Micică – cum îi spuneam noi în alint – pe fința de adevăr și fără revărsări de superlative, oricine ar putea să aibă în față portretul fidel, zugrăvit din realități trăite ale unui coleg de excepție, al unui preot de elită, al unui vrednic director de Seminar și distins profesor în același timp, al unui neobosit și meticolos redactor de reviste teologice, al unei minți scânteietoare, cu care se situa deasupra tuturor. Iar dacă la toate acestea adăugăm sensibilitatea și căldura cu care interpreta orice cântare bisericească, reușind de fiecare dată să provoace stări de bucurii duhovnicești în sufletele credincioșilor, viața sa exemplară în familie și în societate, dragostea și zelul cu care propovăduia pe Hristos și ajuta prin cuvânt și faptă pe cei lipsiți, convingerea de care era pătruns de măreția actului liturgic, avem profilul complet al unui vrednic slujitor al lui Hristos, care și-a iubit preoția ca pe propria viață și pe care a slujit-o până în clipa când puterile fizice începeau să-i scadă.

Împodobit cu astfel de daruri, pe care, dacă și le-ar fi dezvoltat la maximum – posibilități având din destul – colegul nostru ar fi putut atinge culmi din cele mai înalte în viața socială, dar el, evlavios și modest fiind, a urmărit un urcuș pe o altă scară a vieții, *mult mai greu și mai anevoios de ajuns, pe scara vieții duhovnicești, de care ne a amintit Sfântul Ioan Scărarul, la slujba de ieri, din Sfintele noastre Biserici și Mănăstiri; el s-a mulțumit cu ceea ce și-a dorit din copilărie: **preoția sfântă**, deși preoția adevărată poate fi socotită culmea cea mai înaltă a slujirii semenilor, care are nevoie de „lumina lumii” și „sarea pământului” (Matei 5, 13-14). Așa a înțeles colegul nostru Taina preoției și a slujirii preoțești: ca pe cea mai sfântă îndatorire, ca pe cea mai înfricoșătoare răspundere.*

Crescut și format pentru aceasta, mai întâi la înalta școală a „celor șapte ani de acasă”, ca mai toți copiii de la țară, de atunci, la care cumințenia se îngemăna cu dragostea de carte, buna-cuviință cu iubirea de părinți, iar morala cu frica de Dumnezeu și rușinea de oameni, copilul și apoi tânărul student și magistrand Dima Dumitru, pregătit pentru viață de către generația de aur a teologiei românești, creatoare de elite intelectuale, ajuns la vremea împlinirilor, avea să-și dedice rostul său în ogorul Domnului, de neobosit semănător care a știut să arunce cu dăr-

nicie și încredere sămânța cea bună, pe pământul cel bun, pentru a aduce rod însuțit (*Matei XIII, 8*), iar ca răsplată a osteneților sale s-a situat în familie și în societate asemenea pomului celui bun din Evanghelie – care a făcut roade bogate, după cuvântul Mântuitorului: „...după roadele lor îi veți cunoaște” (*Matei 7, 20*).

Și suntem convinși că mulți, foarte mulți, s-au înfruptat din acest pom cu roade așa de bogate: și noi, colegii lui de atunci, și generațiile de seminarști care i-au fost nu numai ucenici pe drumul spinos al învățaturii, ci și fiii săi îndrăgiți, și credincioșii pe care i-a păstorit, picurând în sufletele tuturor lumina din prea plinul propriei lumini, împlinind astfel porunca Mântuitorului, că „...lumina nu trebuie pusă sub obroc, ci în sfeșnic, ca să lumineze celor din casă” (*Matei 4, 21*).

Zestrea bogată a sufletului său, calitățile cu care Dumnezeu i-a împodobit ființa, s-au constituit ca o inestimabilă comoară transmisă în dar celor doi fii: Adrian și Camelia, care astăzi, cu lacrimile durerii, străjuiesc sicriul tatălui lor.

Îndurerată familie,

Vă cunosc durerea și vă împărtășesc amărăciunea din suflet. Ați pierdut cea mai frumoasă floare a vieții, iar noi pe unul dintre cei mai îndrăgiți colegi. De aceea, nu pot găsi acum cuvintele cele mai potrivite de mângâiere și încerc doar să vă îndemn la creștinească încredere în mila Domnului, de a-I aduce laudă chiar și în momentul când totul pare prăbușit, spunând ca odinioară dreptul Iov: „Așa a fost Voia lui Dumnezeu”.

Sunt încredințat că lacrimile care vă scaldă chipurile nu sunt numai însemne ale durerii, ci promisiuni făcute la căpătâiul celui drag, că dorințele din urmă lăsate ca testament, vor căpăta contur, că în orice clipă vă va însoți apelul lăuntric: „așa a dorit soțul meu”, „așa a vrut tata”, „așa ar fi fost dacă...”. Și, poate peste ani și ani, nepoții ce-și vor cunoaște bunicul cu chip veșnic tânăr și frumos numai din fotografii îi vor urma vreunul din ei drumul anevoios și plin de răspundere al profeției, spre a continua o operă rămasă neîndeajuns împlinită.

Dragi colegi,

Am pierdut cel mai bun coleg și prieten, care ne bucura mereu cu zâmbetul său tonic și cu mințea sa scilpitoare. Cine nu-și aduce aminte că la orice întâlnire și discuție cu Micică, pe chipul său apărea întâi zâmbetul și după aceea vorba, un zâmbet cald și o vorbă cumpănită, izvorâtă din înțelepciunea neamului nostru credincios.

Peste doi ani ne vom vedea iarăși, așa cum am stabilit cu Micică, și nu știm dacă bucuria reîntâlnirii colegiale și fiorul dulce al revederii vor avea același plus de strălucire fără de el. Va fi singura lui mare absență ce și-o va îngădui, după o prezență permanentă, strălucitoare și tenace, în mijlocul nostru.

La viitoarea noastră agapă, adunați în jurul catalogului, atunci când ne vom reîntâlni cu amintirile lăsate de cel ce ne înveselea cu vorbele sale de duh și cu spiritul său senin, să-i punem – cei ce vor mai fi – o crizantemă, în locul rămas

liber, simbol al prieteniei noastre sincere, care este cea mai parfumată floare a trăirii pe pământ. În momente de reculegere vom constata că la fiecare pierdere a unui coleg parcă murim și noi câte puțin, că un capitol bogat al tinereții noastre se închide odată cu existența frântă, că din tot ce-a fost mai frumos în anii studenției rămân doar amintirile, ca o frunză ofilită pusă cândva spre păstrare între filele unei cărți scumpe, și după ani și ani, răsfoind cartea, dai de trecutele semne din care s-au scurs viața și parfumul de odinioară.

Întristați credincioși,

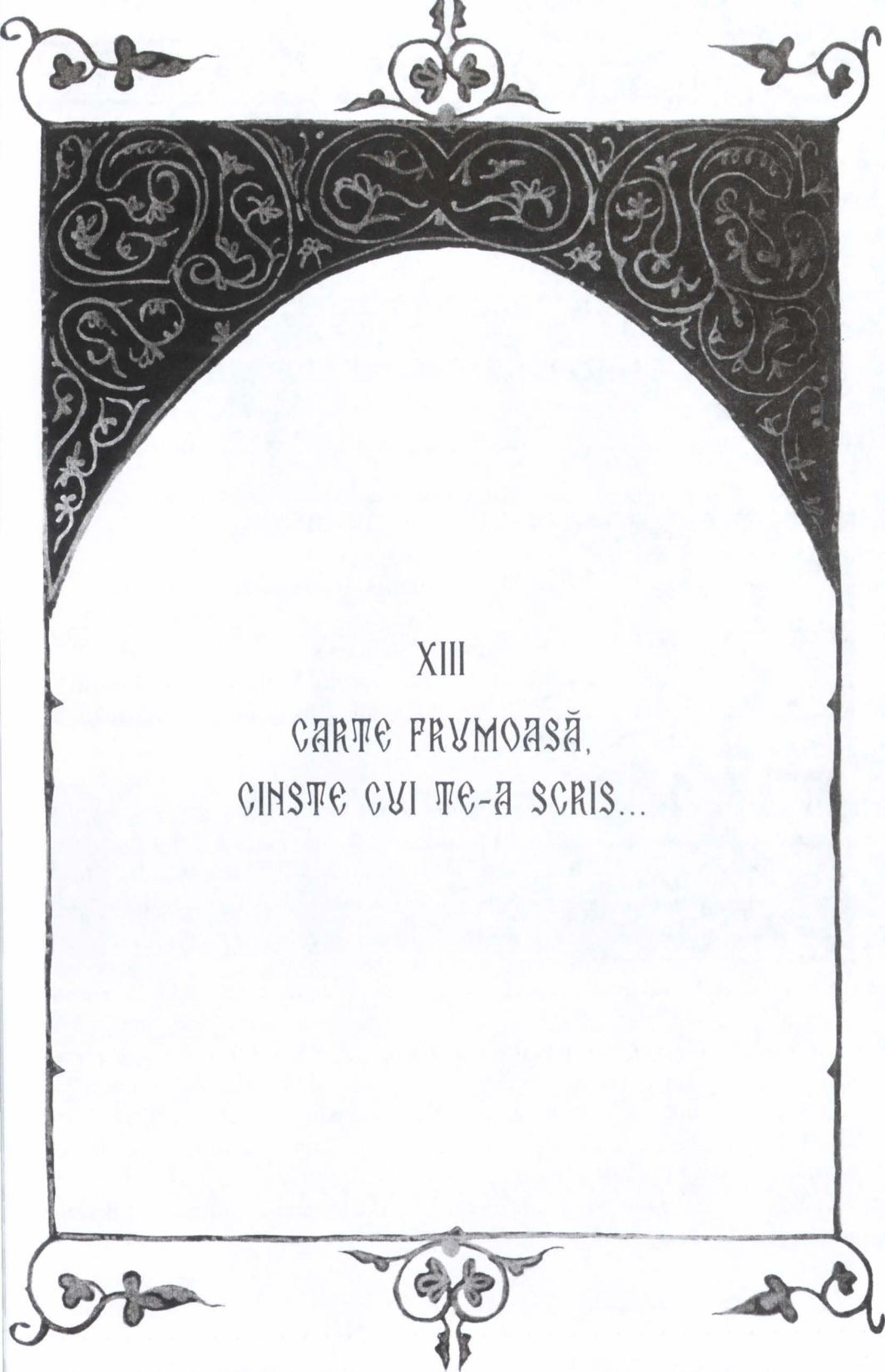
Acoperiți cu brațe de flori și din sânul firii, și din adâncul inimii pe părintele nostru Dumitru, care prin cântările sale liturgice, prin evlavia și ținuta sa va rida ca pe toți în raiul cel duhovnicesc de care vorbește Sfântul Apostol Pavel creștinilor din Corint (II Corinteni 12). Aruncați flori pe fruntea lui și voi, foști elevi și seminaristi ai părintelui nostru preot profesor director Dumitru Dima, pentru lumina și căldura cu care v-a educat. El pleacă acum dintre noi, dar lasă în urma sa, pentru fiecare, un puternic fascicul de lumină: lumina vrednicului slujitor la Altar; lumina distinsului profesor la catedră; lumina colegului și preotului care înfrumuseța și îmbălsăma inima celor din jur; lumina soțului și părintelui bun; lumina omului de mare omenie, care nu poate fi uitat.

Și acum, o, bunul nostru coleg și prieten! Tu ai plecat, și tot ceea ce ai fost: bucurie și întristare, speranțe, deznădejdi, emoții sau idealuri mărețe, pe toate le iei cu tine în lumea celor drepți. Acolo te întâmpină în toga albă a nemuririi bunii tăi părinți și colegii noștri chemați spre înalțuri în anii din urmă. Te-am iubit și am crescut cu toții, umăr lângă umăr. Acum rândurile încep să se rărească în generația noastră, cu fiecare plecare parcă, simțim că rămânem mai stingheri și mai săraci, dar prietenia care ne leagă de aproape jumătate de secol, va supraviețui despărțirii noastre temporare. Suntem cu tine și ești cu noi printr-o continuă comunicare de dragoste hristică și rugăciune, singura forță spirituală care poate pătrunde în lumea de dincolo, ca să spună celor dragi că nu-i vom uita, atâta timp cât ne este îngăduit și nouă să mai zăbovim pe acest tărâm.

La ceas de cumpănă și durere să ne luăm rămas bun de la preotul Dumitru Dima și să ne rugăm așa: „Doamne Iisuse Hristoase, Păstorul și Judecătorul nostru, primește-l pe părintele Dumitru în ceata înțăistătorilor Tăi preoți și slujitori care din veac îți cântă Ție: *«Acum m-am odihnit și am aflat ușurare multă, căci m-am mutat din stricăciune și m-am dus la viață, Doamne, mărire Ție»*” (Luminânda de la înmormântarea preoților și diaconilor).

Fie ca pământul pe care l-a iubit ca orice bun român, pătimaș de frumos, să-l acopere ușor, iar adierea teilor din cimitirul Bellu-Militar să-i cânte melodii duioase, în semn de suprem omagiu și veșnică aducere aminte!

Mergi în pace, colegul și prietenul nostru drag!

XIII
CARTE PRYMOASĂ,
CINSTE CVI TE-A SCRIS...

Noutăți editoriale apărute în cadrul Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române

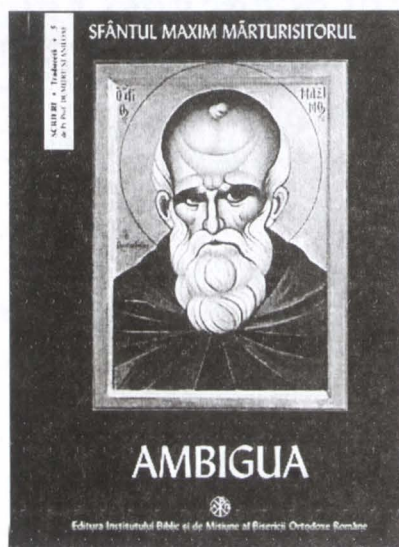
Ionuț Codreanu

AMBIGUA

Autor: Sfântul Maxim Mărturisitorul
Colecția Scrieri – Traduceri de Pr. prof. dr.
Dumitru Stăniloae
Editura Institutului Biblic și de Misiune al
Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006,
538 pagini.

„*Ambigua* conține în esență toată teologia Sfântului Maxim ca bază a vieții spirituale prin care creștinii își însușesc mântuirea înaintând spre Dumnezeu și în Dumnezeu în eternitate.”
(Preot prof. dr. Dumitru Stăniloae)

„Cartea de față, *Ambigua*, aflată acum la ediția a II-a în limba română, conține – așa cum ne spune chiar cel care a tradus-o și a adnotat-o îmbelșugat, preavrednicul de pomenire Părinte Profesor Dumitru Stăniloae – „toată teologia Sfântului Maxim, ca bază a vieții spirituale.» Și fiindcă râvna și nevoia cunoașterii celei îndreptătoare sunt mai vii la cei tineri, fie ei teologi sau neteologi, socotim că această scriere patristică li se adresează într-un chip deosebit și lor. Așadar, cu părintească dragoste binecuvântăm apariția ei într-o nouă ediție, rugându-ne ca «în iubire trăind după adevăr, în toate să creștem întru El Care este capul, Hristos (Efeseni 4, 15)»“. († Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române)

**Despre schimbarea numelor.
Despre răbdare. Despre Milostenie.
Despre tăria credinței.
Despre propovăduirea Evangheliei.**

Autor: Sfântul Ioan Gură de Aur
Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii
Ortodoxe Române, București, 2006, 375 p.

„Dacă te împărtășești cu rugăciunile Părinților, dacă iei parte la rugăciunea de obște, dacă ascuți cuvintele dumnezeiești, dacă atragi asupra-ți ajutorul lui Dumnezeu, dacă pleci din biserică așa, întrarmat cu aceste arme, nici chiar diavolul nu-ți poate privi în față și nici oamenii răi, care se străduiesc să-ți facă rău și să te hulească. Dar dacă te duci acasă în târg, lipsit de aceste arme ești biruit ușor de toți dușmanii tăi.“ (*Sfântul Ioan Gură de Aur*)

„Tălcuirea de față, luminându-ne cereștile înțelesuri ale multor locuri din Sfânta Scriptură, parcă stăruie mai apăsător decât alte scrieri ale Sfântului Ioan Gură de Aur asupra copleșitoarei răspunderi pe care o are fiecare creștin drept-slăvitor față de semenii săi înstrăinați de Biserică.“

(† **Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**).

Istoria Bisericească Universală

(Ediția a II-a)

Autor: Preot prof. dr. Ioan Rămureanu
Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii
Ortodoxe Române, București, 2004, 654 p.

„Spre a veni în întâmpinarea cerințelor învățământului seminarial din Patriarhia Română, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a socotit, pe bună dreptate, că este necesară aducerea la zi și publicarea acestui manual într-o nouă ediție. Rămânem recunoscători Prea Fericii Sale pentru cinstea de a ne fi încredințat această responsabilitate pe care ne-am străduit să o îndeplinim cu promptitudine.“ (*Preot prof. dr. Viorel Ioniță*)

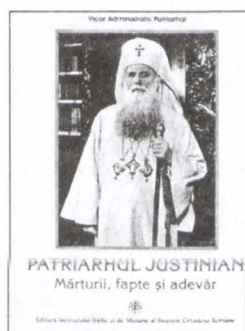
„Adunarea frecventă la cult și învățătură, rostirea rugăciunilor și citirea cărților sfinte, cunoașterea creștinilor între ei, supravegherea conducătorilor Bisericii (apostoli, episcopi, preoți și diaconi), simțul răspunderii morale, grija permanentă față de cei bolnavi, lipsiți și săraci asigurau vieții creștine superioritatea față de viața lumii păgâne.“ (*Preot prof. dr. Ioan Rămureanu*)

Teologie ortodoxă și știință

Autori: Pr. prep. dr. Răzvan Andrei Ionescu;
Lect. dr. Adrian Nicolae Lemeni
Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, 497 p.

Cartea *Teologie ortodoxă și știință. Repere pentru dialog*, a fost realizată în cadrul programului «**Religie și știință**» desfășurat în România și sprijinit de Fundația John Templeton.

„În această carte, concepută ca un manual ce oferă repere pentru realizarea unui dialog constructiv între știință și teologie, Răzvan Andrei Ionescu și Adrian Nicolae Lemeni fac pași importanți spre promovarea unei noi viziuni, a unei autentice theoria, menită să servească scopului apologetic al acestui dialog. Amândoi sunt oameni de știință și teologi. Formulându-și reflecțiile dintr-o perspectivă neopatristică și recuperând pentru noi theoria indispensabilă a Părinților Bisericii (cei care au integrat pe deplin știința timpurilor lor într-o viziune proprie a realității duhovnicești), cei doi pun un accent deosebit pe caracterul eclezial al cunoașterii teologice și dezvoltă o «epistemologie filosofică» care mediază cu succes între cercetarea științifică și experiență teologică” (Preot prof. dr. John Breck)

Patriarhul Justinian. Mărturii, fapte și adevăr

Autor: Preot Icon. Stavr. Constantin Pârnu,
Vicar Administrativ Patriarhal
Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, 284 p.

„Patriarhul Justinian s-a luptat totdeauna pentru Biserica pe care a păstorit-o și a avut în permanență conștiința răspunderii înaintea lui Dumnezeu pentru turma ce i s-a încredințat... Chipul său a rămas neșters și viu în istoria Bisericii noastre, prin împlinirile pe care le-a înscris timp de aproape trei decenii, ca Patriarh și Părinte al tuturor românilor...” (Preot Icon. Stavr. Constantin Pârnu, Vicar Administrativ Patriarhal)

„A ostenit cu multă râvnă, dăruire și competență în spațiul administrației bisericesti la cancelaria Sfântului Sinod sub îndrumarea directă a Patriarhilor Justinian, Iustin și, în prezent, Prea Fericitului Părinte Teoctist, în mod deosebit în pregătirea lucrărilor Sfântului Sinod, Adunării Naționale Bisericești, Consiliului Național Bisericesc, dar și în compartimentele privind legislația și disciplina bisericască, înființarea de noi eparhii, învățământul teologic, schimbul de burse și diaspora ortodoxă română...”

Noi apariții editoriale

Ionuț Codreanu

Catedrala Patriarhală din București

(Ediția a II-a, revizuită)

Editura Sfintei Arhiepiscopii a
Bucureștilor, Sectorul Cultural,
București, 2006, 52 p.

„Fiecare în parte și toate împreună, superioare expresii ale gândirii și simțirii înaintașilor truditori ai devenirii și împlinirii acestui monument, evocă, așa cum înseși aceste pagini au încercat, la rândul lor, să sugereze trecutul de peste trei ori secular al unei falnice ctitorii bucureștene. Trecut al unei înfripări ca simplu lăcaș de chinovie a ridicării mai-napoi, la vlădiceasca demnitate de «*maică a tuturor bisericilor Valahiei*» și a înălțării, în cele din urmă, la suprema treaptă de Catedrala Patriarhală a unei țări legitim întregite.“

UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ „PATRIARHUL JUSTINIAN”

Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană

Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană

editura universității din bucurești*

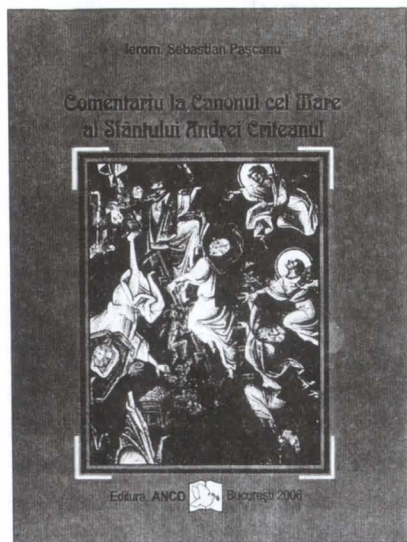
Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană *Contribuții necesare la securitatea și stabilitatea europeană*

Coordonatori: Preot prof. dr. Adrian Gabor;
Asist. dr. Radu Mureșan
**Editura Universității din București,
București, 2006, 256 p.**

Apariția acestei publicații s-a realizat în cadrul proiectului „*Implicații ale religiilor asupra securității în contextul extinderii Uniunii Europene*” ce face parte din programul „*Cercetare de Excelență 2006*”, Modulul 3 al Ministrului Educației și

Cercetării. Lucrarea apărută cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist are un conținut unic prin pleiada de autori care dau mărturie despre valoarea ortodoxiei în contextul integrării în Uniunea Europeană:

1. General prof. univ. dr. Mircea Mureșan – „*Interacțiunea axiologică credință-datorie-valoare în configurarea unității europene*”
2. Gl. Bg. (r.)prof. univ. dr. Viorel Buța – „*Modernitate și tradiție privind aspectele culturale ale extinderii europene*”
3. Preot prof. dr. Nicolae D. Necula – „*Cultul divin public ortodox, factor de stabilitate în viața credincioșilor*”
4. Preotprof. dr. Adrian Gabor – „*Contribuții actuale ale Bisericii Ortodoxe Române privind integrarea în Uniunea Europeană*”
5. Jean-François Mayer – „*Les tentatives de creation d' un rite orthodoxe occidental. Esquisse historique*”
6. Prof. univ. dr. Remus Rus – „*Premise antropologice pentru un dialog interreligios*”
7. Preot prof. dr. Alexandru I. Stan – „*Biserica Ortodoxă și religiile necreștine în Uniunea Europeană extinsă*”
8. Preot prof. dr. Emanoil Băbuș – „*Ortodoxia națiunilor în Europa Occidentală*”...
9. Preot conf. dr. Daniel Benga – „*Reflecții teologice privitoare la integrarea Bisericii Ortodoxe Române în Uniunea Europeană*”
10. Lect. dr. Adrian Lemeni – „*Raportul dintre Stat și Biserică în România în perspectivă integrării în Uniunea Europeană*”
11. Asist. dr. Radu Mureșanu – „*Provocări și perspective ale Bisericii Ortodoxe în Uniunea Europeană*”...
12. Preot lect. drd. Sorin Pitic Tran – „*Considerații privind preotul militar și rolul său în teatrul de operații*”.

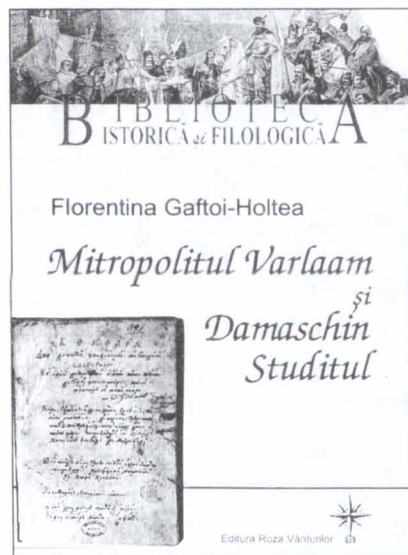
Comentariu la Canonul cel Mare al Sfântului Andrei Criteanul după izvoare grecești – (ediția a II-a)

Autor: Ierom. Sebastian Pașcanu

Editura ANCO, București, 2006, 116 p.

„Alcătuirea și publicarea unui comentariu amănunțit al Canonului celui Mare al Sfântului Andrei Criteanul este o premieră pentru Teologia noastră ortodoxă românească. Omiagiul închinat uneia dintre cele mai inspirate creații imnografice creștine, lucrarea de față încearcă o modestă tâlcuire a ceea ce autorul a cântat din «harfa-i dumnezeiască» în fiecare din cele 250 de tropare ale sale.

Breviar melodios al celor mai frumoase pagini de Scriptură, Canonul cel Mare se vrea și rămâne peste veacuri un puternic protest împotriva păcatului – în special al celui trupesc, ca rădăcină și temelie a multor alte păcate.“ (S.B.)

Mitropolitul Varlaam și Damaschin Studitul

Autor: Florentina Gaftoi-Holtea

Biblioteca Istorică și Filologică

Editura Roza Vânturilor, București, 2006, 205 p.

„Beneficiind și de sprijinul material al soțului, a reușit să adune și să folosească pentru elaborarea tezei de licență un material documentar ce n-a stat la dispoziția nici unui alt cercetător de până acum al problemelor legate de *Cartea românească de învățătură* a Mitropolitului Varlaam, și în primul rând *versiunea românească* a *Comorii* lui Damaschin Studitul,

pentru prima oară studiată în raport cu opera cărturarului român...

Autoarea demonstrează că adevărul despre Mitropolitul Varlaam a fost rostit cel mai exact de poetul Ioan Alexandru, care l-a numit «**întâiul mare scriitor în limba românească**».“

Acesta este trupul Meu...

Autor: Jean Claude Larchet

Editura Sophia, București, 2006, 125p.

„În lumea noastră, în care, într-un fel sau altul, trupul este tot mai mult privit și tratat ca un simplu obiect, imaginea pe care ne-o oferă antropologia creștină și morala ce decurge din ea sunt cu adevărat mântuitoare. Pentru că dacă nesocotirea trupului înseamnă, din această perspectivă, nesocotire a fapturii umane, prețuirea lui, dimpotrivă, va fi cinstire adusă omului. Pe ea se întemeiază deopotrivă simțămintele înalte, prietenia ori iubirea, relațiile cu adevărat și pe deplin omenoase cu ceilalți și respectul de sine.“

CAIETE BIBLICE

Pr. Silviu-Petre Pufulete

despre

Poftă
Fățarnicie
și Sminteală

Despre poftă, fățarnicie și sminteală Caiete biblice

Autor: Preot Silviu-Petre Pufulete

Editura Sophia, București, 2006, 123 p.

„Așa cum o arată și titlul, cartea este o analiză foarte reușită, originală și interesantă a unor noțiuni teologice, vehiculate foarte mult, mai ales în latura vieții morale, dar cu rădăcini în spusele Mântuitorului și ale Sfinților Apostoli, în Sfintele Evanghelii și Epistolele pauline sau sobornicești.

Într-o lume dominată de patimi și de poftă cât mai nesăbuite, de fățarnicie, duplicitate și necinste, care duc la sminteală, tratarea unei asemenea teme este mai mult decât actuală. Dacă este o premieră pentru lumea teologică, oferind o splendidă exegeză a acestor noțiuni, ea nu este mai puțin importantă pentru lumea laică, în care fapte și atitudini condamnate sau măcar socotite de morala creștină ca păcate devin normale și uneori sunt revendicate chiar ca drepturi ale omului.“ (Preot prof. dr. Nicolae D. Necula)

ISTORIA LITERATURII UNIVERSALE

Vol. I

OVIDIU
DRIMBA

SAECULUM • VESTALA

Istoria Literaturii Universale (volumul I)

Autor: Ovidiu Drimba

Editura Saeculum I.O.-Vestala, București, 2005, 367 p.

Cuprins:

Introducere – Obiectul sintezei, principii și plan de organizare; Formarea conceptului de „literatură universală”; Scopul și importanța studiului literaturii universale

Antichitatea – Literaturile Orientului Antic; Literatura Greacă; Literatura latină;

Evul Mediu: – Literatura Franceză în Evul Mediu; Literatura Medievală în Spania și Italia; Literatura Renașterii în Anglia și Germania.

Clasicismul – Literatura Franceză în secolul al XVII-lea; Marii clasici; Literatura Engleză în secolul al XVII-lea.

Istoria Literaturii Universale (volumul II)

Autor: Ovidiu Drimba

Editura Saeculum I.O.-Vestala, București, 2005, 463 p.

Cuprins:

Iluminismul și Preromantismul – Literatura Franceză în „veacul luminilor”; Voltaire; Dramaturgia Franceză în secolul al XVIII-lea; Romanul Englez în secolul al XVIII-lea; Poezia preromantică engleză; Literatura Germană în secolul al XVIII-lea; Goethe; Literatura Italiană în secolul al XVIII-lea.

Romantismul – Romantismul englez; Romantismul german; Romantismul francez; Victor Hugo; Romantismul italian; Romantismul rus; Romantismul american; Romantismul în alte țări.

Realismul – Realismul francez; Balzac; Realismul în Anglia; Realismul rus; Tolstoi și Dostoievski; Realismul în alte țări; Teatrul realist.

Naturalismul

Prerafaelismul

Parnasianismul – Baudelaire.

Simbolismul

Indice de nume și de opere anonime

Traducătorii textelor citate în lucrare.

ISTORIA LITERATURII UNIVERSALE

Vol. 2

OVIDIU
DRIMBA

SAECULUM • VESTALA

Tipar executat la SC ROBE PROD SRL - 0722 218 924

